LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

1 FÉVRIER 1930

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1176

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ԹԷ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Այլեւս կասկած չկայ որ խորհրդային իշխանութիւնը ձեռնարկած է «սոցիալիզմ կառուցելու» ամէն գնով, ցարական եւ ստալինեան ամբողջական Ռուսաստանի աւերակներուն վրայ։

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցին, գոնէ գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, պիտի գերազանցէ մինչեւ հիմա կատարուած փորձառութիւնները։ Վճռական, ճակատագրական հարուածն է որ կը փորձուի, դիմադրութեան բոլոր ամբարտակները խորտակելով, եւ բոլոր բարձունքները հարթելով։

Երկու հիմնական պարագաներ աչքի կը զարնեն, նոր ճակատամարտին մէջ։

Առաջինը՝ անխնայ կռիւ Գիւղին դէմ՝ որ կը մերժէ համակերպիլ, մինչեւ այսօր։ Երկրորդը՝ Աստուծոյ եւ անոր պաշտամունքին, կրօնական բոլոր փառքերուն եւ յիշատակարաններուն դէմ, որոնք դիմադրութեան ներշնչարաններ եւ ամրոցներ են։

Առաջին կռիւը կը վարեն երիտասարդներու եւ Անաստուածներու Միութիւններու միջոցաւ։ Արդէն շատոնց անցած է գործնականի։ Մէկ երկու տարի առաջ, երբ ծայրայեղութեան հասաւ եկեղեցական արարողութիւնները խանգարելու, կրկը բարեկենդան դարձնելու, աղօթատեղիները աղօթքի կամ գրօսարանի վերածելու մոլութիւնը, կեդրոնը անհրաժեշտ ձեւացուց եւ հրահանգեց պայքարը վարել գիտական եղանակաւ։ Իբրեւ տեսական հարց։ Այս խրատը արտածման նիւթ եղաւ։ Իսկ բուն երկրին մէջ, «կոմսոմոլ»ները շատ ալ պէտք չունէին խրատի։ Անոնք զարգացուցին տեսական պայքարը, հրատարակելով «Անաստուած» թերթեր եւ լեզուէ լեզուի թարգմանելով անհամար հակակրօնական գրքոյկներ։ Բայց միեւնոյն ատեն սաստկացուցին գործնական կռիւը։

Անշուշտ Երեւանցիները չէին կրնար ետ մնալ այս ճամբուն վրայ, եւ մրցանիշը կոտրեցին, ոչ միայն իրարու ետեւէ փակելով Հայաստանի գիւղերուն եկեղեցիները, այլեւ 70 տարեկան տէրտէր մը սպաննելով պատարագի պահուն, դեռ անցեալ դեկտեմբերին (Մեղրի, Զանգեզուր)։

Այս բոլորը նախապատրաստական աշխատանքներ, ռազմախաղեր էին, յանգելու համար բուն գրոհին։ Արդէն սկսած է մեծ ճակատամարտը՝ շատ լայն տարածութեան մը վրայ։ Ոչ միայն եկեղեցիները կը փակուին առանց ժամուածապատ ձեւակերպութիւններու, այլեւ թնդանօթի եւ ուժանակի կը բռնուին, պահելու համար պայքարին յաջողութիւնը։

Այս արշաւը մասնաւոր ուժգնութիւն ստացաւ յունուարի ընթացքին, եկեղեցական զանգերու նոր եւ աւելի անխնայ բռնագրաւումով։

Արդէն սկսած էին վար առնել շատ մը եկեղեցիներու կոչնակները, հալեցնելու եւ երկաթ կամ արճաթ ստանալու համար։ Բուն ռուսական կեդրոններէն յետոյ, ուր իսկապէս «հսկայ զարաւոր թօն ձոյլ երկաթ» կախուած է զանգակատուններէն, մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է Թիֆլիսը։ Յունուար 15ին, հրամանագիր մը կը պարտադրէր վար առնել եւ հալեցնել Թիֆլիսի եկեղեցիներուն զանգակները։ Իսկ երէկ հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ ուժանակով օդը հանուած է քաղաքին մայր եկեղեցին, որ ԺԶ. դարէն մնացած յիշատակարան մըն է։ Միեւնոյն հեռագրին համաձայն, վերջին երեք ամիսներու ընթացքին 980 եկեղեցիներ եւ 200 մզկիթներ ու սինակոկներ փակուած են միայն Ռուսիոյ մէջ։ Միւս կողմէ, Անաստուածներու Միութիւնը առաջարկած է կառավարութեան՝ ոչ միայն թոյլ չտալ որ նոր եկեղեցիներ շինուին, այլեւ փակել բոլոր ընծայարանները։

Աւելի ահաւոր համեմատութիւններ պիտի առնէ, անշուշտ երկրորդ ճակատի յարձակողականը։ Պատերազմ Գիւղին դէմ։

Ստալին վճռեր է հաւաքական տնտեսութեան վերածել ռուս գիւղին հողագործութիւնը, 25.000 մասնագէտներով, Չեկայի ցանցով, յատկապէս մարզուած թռուցիկ խումբերով եւ տրակտորեան հրամանագիրներով։

Գործողութիւնը սկսած է արդէն, եւ ինչպէս եկեղեցիներու մօտ, նոյնպէս բիւրաւոր անհատ հողագործներու մուխը կը մարի, անսահման տարածութեան մը վրայ։ Ասպարէզէն կը քշուին խղճի տէր կամ զանցառու պաշտօնեաները, եւ անոնց փոխարէն կը նշանակուին ստրկանական տիպարներ, կոտրող - թափողներ։ Գիւղական խորհուրդներէն կը ճամբուին անոնք որ կը վարանին անցնիլ հաւաքական հողագործութեան պայքարին գլուխը։ Արդէն անհամար գիւղացիներ, այսպէս կոչուած կուլակներ՝ որոնց թիւը հինգ միլիոն կը հաշուեն, զրկուած առնէ տեղէ, հողէ, լծկանէ, դատապարտուած են հաւաքաբար մշակելու հողը, միւսներուն հետ (միջակ եւ չքաւոր գիւղացիներ)։ Տեղն ու տեղը կը պատժուի ատարկողը կամ դիմադրողը։ Տեսակ մը թրքական տեղահանութիւն՝ 1915ի ձեւով, կամ գոնէ այս օրուան եղանակով։

Ընկերվարութեան իրագործո՞ւմն է որ պիտի ապահովեն այս եղանակով, թէ «թշուառութեան ընդհանրացումը», ինչպէս կոչեց Ֆրանսայի ընկերվարական պաշտօնաթերթը, իր մասնագէտ աշխատակցին բերնով։ Դէպի կառուցո՞ւմ կ'ընթանան, թէ, գահավիժօրէն, դէպի փլուզում։

Ամէն պարագայի մէջ, ճակատագրական գրոհ մըն է որ կը փորձուի, ամենի, բարբարոսական թափով, բայց կիսկատար գիտութեամբ։ Մինչեւ անգամ գիտական ընկերվարութեան հակառակ ուղղութեամբ։

Բայց, ամէն ուշադրութեան արժանի է փորձը։ Աշխարհ մըն է որ պիտի շինուի կամ փլի, իր ճամբուն վրայ կամ իր ետեւէն ձգելով հրահանգիչ հետքեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՆԿՈՒՄ

«Վազըթ»ի մէջ Ահմէտ Աղա կը գրէ.

— «Հաստատուած իրողութիւն է որ բարոյականը աւելի ամուր է այն անձերուն մօտ, որոնք տնտեսապէս ապահով վիճակ ունին:

Այսպէս, մեր երկրին մէջ այսօր գանգատ կ'ըլլայ որ բարոյականը շատ ուշագրաւ անկումի մը նշանները ցոյց կուտայ: Եւ քանի կ'աւելնայ տնտեսական տագնապը, այնքան կ'աւելնան գանգատները: Նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ եւրոպական ճարտարարուեստին մուտքով մեր մէջ յառաջ եկած տնտեսական անհաւասարակշռութիւնը շատ գէշ ազդեցութիւն գործեց թուրքիոյ բնակիչներուն վրայ:

Վերջերս, ընդհ. ներումով բանտէն արձակուածներուն մէջ գտնուեցան այնպիսիներ, որոնք օր ցերեկով ծացկրգողնայինփուռերէ: Եւ ձերբակալուած ատեն, անոնք չքաշուեցան, չքմեղացնելու իրենք զիրենք.— «ի՞նչ ընենք, չենք կրնար ապրիլ, բանտին մէջ գոնէ կը գտնենք կտոր մը հաց եւ պառկելիք տեղ մը»:

Եթէ ուշադրութեամբ դիտենք, մեր աչքին զարկած բարոյական պակասներուն եթէ ոչ ամբողջը գոնէ ծարիւրին 90ը արդիւնք է տնտեսական կարողութիւններու: Եւ եթէ պէտք է բարոյական պայքար մը մղել երկրին մէջ, ատիկա ընելու է՝ տնտեսական պայմանները բարելաւելով:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխատանքի նախարար Լուշէօր Երեսփոխանին ներկայացուց օրինագիծ մը՝ որ փոփոխութեան կ'ենթարկէ եւ կը լրացնէ 1928 ապրիլ 5ի ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքը: Այս օրինագիծը կը տրամադրէ որ ի զօրու կը մնայ 1910 ապրիլ 5ի օրէնքը բանուորական եւ գիւղացիական ծանգստեան թոշակներու մասին՝ մինչեւ որ ընկերային Ապահովագրութեանց արծանագրութեան գործողութիւնները ամբողջանան:

Ընկերային ապահովագրութեանց մասին փետր. 7ին վիճաբանութիւն պիտի կատարուի երեսփոխ. ժողովին մէջ:

ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ մօտ օրէն տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Իրաքի եւ Հիճազի թագաւորները։ Ֆուատ պէյ Համզա, արտաքին փոխնախարար Նէճտի և Հիճազի թագաւորութեան, Պաղտատ հասաւ յունուար 29ին եւ այցելեց Ֆէյսալ թագաւորին, անգլիական ժարդարանին ու Իրաքի վարչապետին։

Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Բասրայէն յետոյ։ Որպէսզի երկու վեհապետները չէզոք հողի վրայ հանդիպած ունենան, տեսակցութիւնը պիտի կատարուի անգլիական մարտանաւի մը վրայ, Պարսից ծոցին մէջ, հաւանաբար Գանրէյի կղզիին առջեւ։

ՊԱՐԻԶԷՆ կը հեռագրեն թէ իտալական ձկնորսանաւ մը ընկղմեցաւ Բորֆուի ջուրերուն մէջ։ 20 նաւաստիներէն 18ը մեռան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Իլ-տը-Ֆրանս» անդրատլանտեան շոգենաւին նաւաստիները գործադուլ ըրին Հավրի մէջ եւ շոգենաւը չկրցաւ ճամբայ ելլել ժամանակին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր պրոպագանդը արտասահմանի մէջ

Թայմզի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ.

Գոմինտէռնի (Միջազգային Կարմիր Արհեստակցական Միութիւն) կեդրոնական խորհուրդը ստիպողական հրահանգներ ղրկեց իր գործադիր գլուխին, կազմելու համար նոր միջազգային հիմնադրամ մը, որպէսզի յառաջացուի յեղափոխական շարժման մղում տալու, մանաւորապէս Աւստրալիոյ, Հնդկաստանի, Հարաւային Ափրիկէի, Լատին Ամերիկայի եւ Փիլիպպեան կղզիներուն մէջ, նոյնպէս հրաւիրելու համար մայր երկիրներու աշխատաւորները, որ աւելցագոյն օժանդակութիւնն ընեն գաղթավայրերու գործադուլներուն եւ յեղափոխական շարժումներուն։

Այս նպատակով կազմուելիք միջազգային պրոպագանդի կոմիտէները պիտի առնուին խորհրդային միութենէն դուրս, մանաւորապէս Եւրոպայի ճարտարարուեստի շրջաններէն, սակայն այդ կոմիտէներուն մօտ նշանակուած խորհրդային պատուիրակութիւնները վճռական դեր մը պիտի խաղան անոնց մէջ։ Խորհրդային արհեստակցական միութիւնները այսուհետեւ իրենց «առօրեայ աշխատանքին իբրեւ ամբողջացուցիչ մաս» պէտք է նկատեն միջազգային պաշտօնները։ Անոնք պէտք է ղեկավարութիւնն ստանձնեն միջազգային աշխատաւոր դասակարգին՝ անոնց մղած պայքարներուն մէջ, եւ պէտք է նախաձեռնութիւն առնեն դրամ հայթայթելու՝ կոմիտէներու կազմութեան համար։

Լոնտոնի խորհրդաժողովը

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը առջի օր գումարեց իր երկրորդ հրապարակային նիստը։

Մաքտօնըլտ առաջարկեց որ վիճաբանութեանց իբրեւ հիմ ընդունուի ֆրանսական առաջարկը, այն խորունկ համոզում թէ ատիկա արդար է ու տրամաբանական։ Անգլիոյ վարչապետը հասարակական ամէն նկատումէ վեր կը դասէ ընդհանուր զինաթափութեան գերագոյն շահերը, Ազգերու Դաշնակցութեան առանձնաշնորհներուն յարգումը եւ ազգերու գերիշխան իրաւունքները։ Ամերիկայի արտաքին նախարար Սթիմսըն նոյն տեսակէտը պաշտպանեց։ Ճիպսըն ջատագովեց դասակարգերով զինաթափութեան դրութիւնը։ Ցոյց տուաւ թէ անպատեհ է ընդհանուր տարողութեան վրայ սահմանափակում ընել քանի որ պետութիւն մը յառաջիկային չպիտի գիտնայ թէ իր հարեւանը ի՛նչ շինութիւններ կ'ընէ։ Ու ատիկա կասկածամտութիւն կ'արթնցնէ։

Իտալիոյ ներկայացուցիչ Կրանտի պահանջեց դարձեալ որ Իտալիա Ֆրանսայի հաւասար ուժ ունենայ։ Իտալիոյ պահանջը վերջնագրի հանգամանք ունի։ Կրանտի հաւանեցաւ միայն որ իր առաջարկներու մասին վիճաբանութիւնը յետաձգուի։

Ֆրանսայի վարչապետ Թարտիէօ խօսեցաւ ճառ մը՝ գոհունակութիւն յայտնելով որ ֆրանսական առաջարկը կ'ընդունուի։ Խօսեցաւ նաեւ Անգլիոյ ծովային նախարար Ալեքսանտր, որմէ յետոյ որոշուեցաւ վիճաբանութեանց իբր հիմ ընդունիլ ֆրանսական առաջարկը, որ ընդհանուր տարողութեան (ֆրանսական տեսակէտ) սահմանափակումը կը հաշտեցնէ «դասակարգով» սահմանափակումին (անգլ. տեսակէտ) հետ։

Ֆրանսա պարզեց թէ իրեն համար անհրաժեշտ է 800,000 թոնօ, բաժնուած հետեւեալ կերպով.— 175,000 թոնօ՝ մեծ մարտանաւեր եւ օդանաւատարներ, 120,000՝ մեծ յածանաւեր (10,000 թոնոնոց), 240,000՝ թեթեւ յածանաւեր եւ թորփիլանաւեր, 120,000՝ սուզանաւեր եւյն.։

Պոլսոյ ոչ-թուրք դպրոցները

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութիւնը երեք նոր հրահանգներ տուած է փոքրամասնութեանց վարժարաններուն։ Առաջին հրահանգը կ'ըսէ թէ, հակառակ դրուած արգելքին, կարգ մը դպրոցներու մէջ կը շարունակեն աղօթել տալ աշակերտներուն։ Շրջաբերականը կը յանձնարարէ վերջ տալ աղօթքի դրութեան։ Հակառակ պարագային, տնօրէնները պիտի պատժուին։

Երկրորդ հրահանգին մէջ կ'ըսուի թէ մաս մը դպրոցներու մէջ ոչ-թուրքերէն լեզուով կը տրուին մարզանքի հրամանները, ինչ որ խստիւ արգիլուած է։ Մարզանքի ատեն միայն թուրքերէն պիտի գործածուի։

Երրորդ հրահանգը կը պարտադրէ որ բոլոր վարժարանները հեռաձայն ունենան, որպէսզի կարելի ըլլայ ժամանակին յանձնարարութիւններ ընել եւ բացատրութիւններ առնել։

Ինչպէս առեւանգեցին ռուս զօրավարը

Սէն-Ժան-տը-Տիէօ դարմանատան (Ուտինօ եւ Րուսլէ փողոցներու անկիւնը) աշխատաւորներէն մէկը՝ Ալզասցի Օկիւստ կը պատմէ թէ ինք ներկայ եղած է ռուս զօրավար Կուտէպովի առեւանգումին՝ որ տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներուն տակ։

Յիշեալը կիրակի առաւօտ ժամը 10—11 դարմանատան 3րդ. յարկէն կը դիտէր կը թօթուէր Րուսլէ փողոցին մէջ, երբ վարը մայթին առջեւ տեսաւ երկու ինքնաշարժներ, մէկը կար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 23

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի եւ շրջականներու ծանգանակութեան բ. գումարը	639.50
Լեւոն Յօնիկեան	25.—
Գումար	664.50
22րդ. ցանկին գումարը	22.168.85
Ընդհ. գումար	22.833.35

ԲԱՆՈՒՈՐԱ-ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ՍՆԱՆԿ

Պէլվիլուազի մէջ առջի իրիկուն տեղի ունեցաւ Բանուորա-գիւղացիական դրամատան ընդհ. ժողովը։ Մարսէլ Քաշէն եւ ուրիշ հոետորներ յայտնեցին թէ վարչական խորհուրդը որոշած է սնանկութիւն յայտարարել։ Այս որոշումը ընդունուեցաւ ընդհ. ժողովին կողմէ եւ դրամատունը փակուեցաւ երէկ իսկ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԶԵՂՉԻ ՍԱԿԸ

Ֆրանսայի դրամատունը առջի օր որոշեց իր զեղչի սակը հարիւրին 3ու կէսէն իջեցնել 100ին 3ի, իսկ արժեթուղթերու վրայ կանխավճարներու սակը՝ հարիւրին 5ու կէսէն 4ուկէսի։

Տարեգլխուն զեղչի սակը հարիւրին 3ուկէսի իջած էր արդէն, այժմ նոր զեղչ մը եւս կ'ըլլայ, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ առատ դրամ կայ հրապարակին վրայ։

Կը կարծուի թէ այս ձեւով ֆրանսական դրամագլուխը արտասահման պիտի փոխադրուի եւ Ֆրանսայի դրամատունը ի վիճակի պիտի ըլլայ ծախսելու իր մօտ մթերուած օտար դրամներէն մաս մը՝ հրապարակէն քաշելու համար շրջաբերութեան մէջ գտնուած ֆրանքներէն որոշ քանակ մը։ Այս կարգադրութիւնը բարեբար ազդեցութիւն ունեցաւ Սակարանին վրայ, ուր արժեթուղթերը սկսան բարձրանալ եւ գործերը աշխուժութիւն ստացան։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ

ՀՌՈՄ 31 յունուար.— Իտալական թերթերը կը գրեն թէ Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահ, որ Եւրոպա հասնելէն ի վեր Սան-Րէմօ կը բնակի, արեւելեան վեհապետի մը վայել մեծաշուք կեանք կը վարէ։ Երբ առաջին անգամ Եւրոպա այցելեց Ամանուլլահ՝ զգալով իր գահուն խախուտ վիճակը, եւրոպական դրամատուններուն մէջ պահ դրած էր հինգ միլիոն ֆրանք եւ թագուհիին գոհարները։

Ասկէ զատ, երբ Իտալիա ցամաք ելաւ, հանդիպեցաւ միլիատէր սըր Պազիլ Զախարոֆի, «Եւրոպայի խորհրդաւոր մարդուն», որ չի գիտցուիր ինչ նպատակով, իր պաշտպանութեան տակ առաւ զայն, Սան Րէմոյի իր ապարանքը դրաւ անոր տրամադրութեան տակ եւ ձեռքառաւ անոր ելմտական գործերը։ Շնորհիւ անոր ճարպիկ սակարանական խաղերուն, Ամանուլլահ այսօր 900 միլիոն ֆրանքի հարստութեան տիրացած է։

Հակառակ այս հարստութեան, Ամանուլլահ կը մերժէ վճարել պարտքը այն հայթայթիչներուն, որոնք իր Եւրոպա ճամբորդութեան ատեն զանազան տարրականներ ծախած էին իրեն։ Ամանուլլահ կ'առարկէ թէ այդ ապրանքներն ըրաւ իբրեւ Աֆղանիստանի թագաւոր։

Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ մօտ օրէն Ֆրանսա գալով պիտի հաստատուի Փարիզ։ Այլեւս բնաւ չի մտածեր Աֆղանիստանի վրայ եւ հրաժարած է արքայական բոլոր իրաւունքներէ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԱՉՔՈՎ

Ա. Ահարոնեանի ցօբելեանին առթիւ, հետեւեալ խանդավառ գրութիւնը կը քաղենք «Հայրենիք» օրաթերթէն Զօր. Սեպուհի ստորագրութեամբ, առանց բաժնելու կարգ մը մտքերը.—

Քանդուած վաճառի պղծուած շիրիմներու ձայնը առիպեց ինձ մի քանի տող նուիրել հայ ցեղին տառապանքին ու պայքարին ցաւը երգող հայ աշուղին և վաստակաւորին։

Նպատակ չունիմ նրան փառաբանելու։ Նա կարիք չի զգում փառաբանուելու եւ այդ չէ որ նրան հայ զուլումի բանն է հանել եւ անընդհատ լացել ու արտասուել։ Ողբով ու արցունքով երգել է նա 40 երկար տարիներ թեւատարած զուլումը և իր երգերու մէջ կաթեցրել վրէժի թոյնը. երէկուայ սորուկ ու ռայա սերունդից պատրաստել է մարտնչող եւ խիզախ բանակ մը, որը արհամարհեց յաւիտենական վարագոյրով ծածկուած ստրկութիւնը, այո՛, արհամարհեց բռնաւոր սուլթանի բանտերն ու կախաղանները, նետուեց հայ ազատագրական ուղին մէջ, դիմեց դէպի մահուան Գողգոթան, իր արեան գնով ձեռք բերելու իր նախնեաց փառքերը։

Ահարոնեան վառեց հայ սրտերու մէջ այն անշէջ կրակը եւ առաջնորդեց դէպի ազատութեան հորիզոնները. Նրա վրէժով լեցուած գրիչը շարունակ արծարծեց մեր մրափող սրտերի մէջ հայի տառապանքն ու վիշտը, Քիւրտին ու Թիւրքին ամարդի վարմունքը, պորտաբոյծ աւկերին ու ոստիկանին կատարած խժդժութիւններն ու սրբապղծումները եւ մեզ մղեց դէպի արծիւների մօտ ու սորվեցուց ազատ ճախրել Մասնայ բարձրաբերձ լեռների կատարներին։

Ի՞նչ էր Հայը Ահարոնեանից առաջ, եթէ ոչ վախկոտ, սորուկ, չարչի ու վաշխառու։ Նա համակերպած էր եղած բոլոր զուլումներուն եւ այդ տանում էր ամենայն յօժարութեամբ։ Հայը՝ ծոյլ գամէշի նման՝ թաւալւում էր տիղմի մէջ եւ երկար կը թաւալւէր, եթէ Ահարոնեանը իր խարազանով չհարուածէր այդ ծոյլ ու տիղմին մէջ թաւալուող գամէշին։

Փա՛ռք նրա վրիժառնէչ գրիչին ու մտքին։

Րաֆֆիները մեզ ցոյց տուին ազատութեան ճանապարհը, իսկ Ահարոնեանը մեզ կաղապարեց եւ շինեց զէնքի մարդ եւ ցոյց տուաւ այն ուղին՝ որով պէտք էր գնայինք ձեռք բերելու այն ազատութիւնը, որ երազեց Րաֆֆին իր «կայծեր»ի մէջ եւ երեւակայեց Կարօներն ու Ասլանները, եւ ստեղծեց Ահարոնեանը՝ ինքը։

Նա հնչեց ռազմի շեփորը, խզեց բռնութեան կապանքները եւ մեզ տւեց իր «էլ մի աղօթիր», գրքոյկը։ Այլեւս նրա պատրաստած սերունդը «խօնարհեցո՛ եւ ապրեցո՛» չէր երգում, խունկ չէր ծխում. Խունկն բառի փոխարէն զէնքն էր առած եւ խունկի ու մոմի տեղ հրացանի վառօդն էր ծխում։ Այլեւս նրա պատրաստած սերունդը խունկի հոտին կարօտ չէր, որովհետեւ խունկն ու կնդրուկը մեր հոգիները թմրեցուցեր եւ մեզ ամէն մի զուլումին գերին էին շինած։ Նրա երգած վառօդն ու տինամիթը մեզ հանեց հին ու տափակ կեանքից դէպի մեծագամարդութիւն, դէպի կռիւ, դէպի Ազատութեան Արշալոյսը։

Նա իր ռազմատենչ խօսքերով մեզ հանեց յաւիտենական ստրկութեան քնից եւ մեզ մղեց դէպի ազատութեան պայքարը եւ կարմիր յաղթանակը։ Ստրկութեան խաչին վրայ գամուած ժողովուրդը նրա զայրոյթի ու ցասումի խօսքերից զարթնեց, ոտքի կանգնեց, առաւ զէնքն ու պայուսակը եւ վազեց արեան դաշտը, ձեռք բերելու իր աղամարդու իրաւունքները։

Մեր ծով տառապանքին քնարերգակը 40 տարի շարունակ հարուածել է այն անտարբեր հոգիները, որոնք ուզել են համակերպիլ թշնամու նախատինքներուն։ Նա հեգնական թափով հարուածել ու փշրել է մեր դարաւոր նենգամիտ ու իրարատեաց սովորութիւնները, եւ բերեր շաղկապել մեզ եւ ազգ է դարձրել բոլոր նրանց՝ որ երէկ իրար դէմ միայն ատելութեան ու նախանձի խօսք ունէին։

Հոգիս կը հրճուի, երբ միտք կը բերեմ իմ երիտասարդ օրերը, երբ մենք ստրկութեան շղթաները խզած մի քանի ընկերներով բարձրացած արծիւներու մօտ, երբ մի կողմից հրացան ու գնդակ արձակում էինք թշնամու վրայ, միւս կողմից մեր սիրելի աշուղի խօսքերն էինք ասում.

— Դէ՛հ, եկ՛ր, Սերո՛բ, դու ես ասաց եղբայրը, զա՛րկ մուրճդ սալին.

— Դէ՛հ, դուն էլ, Գուրգէ՛ն, փուքսը ուռեցուր, երկաթը դիր հնոցի մէջ, թո՛ղ կարմրի։ Այո՛ թո՛ղ կարմրի, որպէսզի դրանով շամփրեն մեր ոսոխներուն եւ մեր դարաւոր Հայի արեան ծարաւի թշնամիներուն։

Պայքարի մեծ ճանապարհին նրա հրաշունչ խօսքերը մեզ առաջնորդել են յաղթանակէ յաղթանակ եւ մեր յուսահատութեան վայրկեաններուն մի՛շտ ասել ենք. «Փա՜լէ՛, ընկե՛ր, յուսահատութիւնը մեղք է»։ Եւ այդ մի քանի դիւթական բառերը ընկճուած հոգիներուն նոր թափ է տուել եւ Սպարտացիներուն նման խոյացել ենք դէպի թշնամին, աւեր ու կոտորած պատճառելով նրան։

Այսօր աշխարհի չորս ծագերում մեծ վարպետի 40 տարուայ գրական յոբելեանն է կատարւում, եւ դեռ կան այնպիսի նզովուած հոգիներ, որ ելեր այդ սրբութեան դէմ քար կը նետեն։ Ինչո՞ւ, արդեօք իրաւունք ունի՞ն այդ մօզպետը դէմ քար նետելու։ Ի՞նչ է նրա մեղքը. յանցա՞նք է դարձել, որ ողբացել է մեր զուլումը, մեր դարաւոր ստրկութիւնը, եւ մղել է սորուկ սերունդին դէպի իրաւունք եւ ասել է. «Միայն զէնքով կրնաս քո պատիւը պաշտպանել։ Մա՞րդ կ՚ուզես ապրել, ընտրէ՛ քեզ համար այն զէնքը ինչով ապրած է քո հարեւանը. Նա ունի վառօդ. դու էլ այդ միջոցը ընդգրկէ»։

Զզւում, խո՞ւլ են թէ համր, կո՞յր են այդ մարդիկը։ Մի՞թէ իրականութիւնից անտեղեակ են, մեր գրականութեան ծանօթ չե՞ն, չե՞ն լսեր Ալաշկերտի հովիտներու, մեր բզքտուած քոյրերու, Մասնայ լեռներու ապառաժների վրայով դահավիժող Շաքէներու քստմնելի ողբերգութիւնները. չե՞ն գիտեր, որքան ընկած հոգիներ են լինելու։ Այդ այլասերած ճիւաղները ելեր ատելութեան ու արհամարհանքի խօսքեր են գրում այլասերուած մամուլի էջերում։

Ոսկին տղմի մէջ էլ նետես նա ոսկի է. իր գնից ոչինչ չի պակսեցներ։ Ահարոնեանը Հայոց երկնքի առաջին հաստատեղներից է. Նա իր խօսքը ասաց եւ պատրաստեց ըմբոստացող սերունդը եւ այդ սերունդի աշխատութեան պտուղը մենք վայելեցինք մի քանի տարի։ Այսօր Արարատի ստորոտում մի միլիոն չափ Հայեր կազմ ու պատրաստ են վաղուան խոյանքներուն համար եւ այդ մի միլիոն ժողովուրդը ճաշակել է Ահարոնեանի ըմբոստացող հոգու դիւթական խօսքերը։ Նա այլեւս սորուկ չէ, այլ ազատատենչ եւ իր ազատութիւնը արեան գնով պաշտպանող Ահարոնեանի պատրաստած Հայն է։

Մեր խօսքն ու աւեր դաշտերի վրայով ռռնացող խուլ քամին ամենուրեք տանում է թոյնի հիւլէները, որոնք թաց են անոր գրչի ծայրից։ Այդ թոյնը ամրապնդւել է հայ հոգիներու մէջ։ Ոլբացած սորուկ՝ ների հոգիները թոյնի ու վրէժի ատելութեամբ մեծանում եւ պատրաստւում են վաղը բզքտելու մեր ատելի թշնամին։ Սերունդը մեծանում է նրա գրով ու գրականութեամբ եւ նրանք իրանց աւետարանը, Սուրբ Գիրքը դարձուցել են «Ազատութեան ճանապարհին»ը եւ «Հայդուկի նոր ցարին», «Դաշբինի երգը», եւ բոլոր այն տողն ու խօսքը որը 40 տարի նա գրել է երբեմն լալկան, երբեմն ըմբոստացնող եւ երբեմն թրթռուն ու թունոտ։

ՍԵՊՈՒՀ

Ս. ՂԱԶԱՐ
ՉՈՐ ՉԷ ՃԱՆՉՑԱԾ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Բայց կայ բան մը որ Գ. Վարանդեանը անպատճառ պէտք էր գիտնալ, եւ է այս, որ Ս. Ղազարի տպարանը շահու համար հիմնուած հաստատութիւն մը չէ, այլ գաղափարական հիմնարկութիւն մը, առաջնակարգ վառարան մը կրօնական դաստիարակութեան, հայ մշակոյթի, Հայոց պատմութեան և գրականութեան «քաղաքակիրթ աշխարհի առաւ»։ Ձենք կարծեր որ Գ. Վարանդեանը անգիտանայ թէ միայն «Գեղունիի» հրատարակութիւնը ի՜նչ ծանր կը կշռէ Ս. Ղազարի տպարանին մատակարարութեան վրայ և թէ ցեր ու ցան ազգը չի կրնար ապրեցնել այդ գեղարուեստական, երթը, որուն վրայ եւրոպացիներն անգամ կը հիանան։

Եթէ Գ. Վարանդեանը գիտնար թէ ձրի գրքերու հարիւրաւոր սնտուկներ ղրկուած են հայ ազգատիկ մանուկներու լոյս տալու համար, եթէ գիտնար թէ ձրի գրքերու խաշոր սնտուկներ փոխադրուեր են Երեւանի պետական գրադարանը։— երբ Ռ. Հայաստանի կառավարութիւնը ամենախիստ օրէնքներով արգիլք դրեր էր որ Ս. Ղազարի տպարանէն լոյս տեսած ո՛ր և է հեղինակութիւն, «Գեղունի»ն եւ «Բազմավէպ»ն ալ մէջը, մուտք չգործեն Հայաստանի սահմաններէն ներս, զանոնք նկատելով ազգային ոգիով թրծուած երկեր, — կարծեմ թէ պիտի խղճահարէր թուղթի վրայ առնելու այս խօսքերը, թէ «մեր պատուական Հայրերը ամէն բան սովոր են ձրի ստանալ, ձրի, անգամ ամէնէն չքաւոր հեղինակներուն գործերը»։

Աւելի հետաքրքրականը երկրորդ խորհուրդն է։ «Դուցէ անհնարին բան մը չէ — կ՚ըսէ Գ. Վարանդեանը,— փոխ առնել եւ արտատպել բոլոր պակսող հրատարակութիւնները»։ Բարեբախտաբար Գ. Վարանդեանը խոհեմութիւնը ունեցած է «դուցէ»ով խօսելու։ Այն ինչ որ պետական բնագմահարուստ գրադարանները չեն կրցած ընել եւ չեն ըներ, կ՚ուզէ կամ կ՚երազէ որ Ս. Ղազարի համեստ վանքը ընէ, չէ՞ որ իրեն համար անհնարին բան չկայ, մանաւանդ որ տասնեակ միլիոններու օրօրքը զէնքը երջանիկ աշխարհի մը մէջ փոխադրած են։

Գ. Վարանդեանը այնչափ կը տառապի Ս. Ղազարի գրադարանին հարցով, որ չի քաշուիր անհեթեթ բաներ գրուցելու Մխիթարեան Հայրերու հասցէին, որով իբր թէ «անոնք շատ չեն տառապիր գրասիրութեան ու ընթերցասիրութեան ախտէն եւ գիտութեան ծարաւէն»։ Շատ բաներ, սուտ թէ անիրաւ, գրուած են հայ ձեռքերով Ս. Ղազարի մասին, բայց ոչ մէկ հայ հեղինակը յառաջ գացած չէր այն աստիճան որ ուրանալու ըլլէր Մխիթարեան Հայրերու գրասիրութիւնը, ընթերցասիրութիւնը չեւ գիտութեան ծարաւը։ Եւրոպացին եւ Ամերիկացին, որ նախապաշարուած չունի Ս. Ղազարի վանքին հանդէպ, տեսնելով կամ լսելով անոր բազմակողմանի գործունէութիւնը, չի կրնար հաւատալ որ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը բաղկացած ըլլայ մի միայն քառասուն եւ հինգ միաբաններէ, կարող ըլլայ դարձնել քանի մը լիկէոններ, արուեստանոց, կրթելխուսմընհամալսարանականներ, կառավարել երեք կրօնական դպրոցներ, դարձնել տպարան մը, վարել, զանազան ձեւերու տակ, տնտեսական պաշտօններ, մատակարարել կալուածներ եւ արտադրել գրական հսկայ աշխատութիւններ։ Նկատի առնելով այս ամէնը, օտարազգիները այն համոզումը գոյացուցած են թէ առնուազն 500 Մխիթարեան վարդապետներով կարելի է այսքան գործերու ձեռնամուխ ըլլալ։ Եթէ Գ. Վարանդեանը ճշմարիտ ու անկողմնակալ քննադատի մը ոգիով շարժէր, կը բանար Ս. Ղազարի տպարանին գրացուցակը, և դիւրաւ պիտի տեսնէր հոն ուր քառասուն եւ հինգ Մխիթարեան Հայրերէն քառասուն հոգի հեղինակած են կամ թարգմանած այնպիսի գրքեր որոնք կը պահանջեն ոչ միայն «գրասիրութեան ու ընթերցասիրութեան ախտ ու գիտութեան ծարաւը», այլ եւ ընթերցումը հայ ձեռագիրներու, որոնցմէ էջ մը անգամ կը դժուարի կարդալ Գ. Վարանդեանը։ Եւ Մխիթարեան այս հեղինակները միայն վանքի մէջ նստած եւ ամէն գործէ ազատ ձգուած միաբանները չեն, այլեւ անոնք որ իրենց կեանքին լաւագոյն տարիները հայ մանուկներուն դաստիարակութեան եւ կրթութեան մէջ մաշեցնելով հանդերձ՝ կրցած են իրենց գիրենք օրինաւոր հանգստէ զրկել եւ գիշերը ցերեկին խառնելով գրական արտադրութեամբ փայլել, իրենց ազգին օգտակար ըլլալու համար։ Իսկ այն հինգ հոգին ալ, որ չեն փայլած գրականութեան մէջ, փայլեր են սակայն տնտեսական մարզին մէջ, որպէսզի հնարաւոր դարձնեն իրենց եղբայրակիցներուն գրական աշխատութիւնները։

Գ. Մ. Վարանդեանի յօդուածին վերջին մասը բուռն կրքի մը պոռթկումն է կաթոլիկութեան եւ անոր պատկանելի պետին դէմ։ Եթէ Գ. Վարանդեանը կրօնական համոզումներով այս կամ այն ինչ դաւանանքին պատկանէր, իր կիրքը չափ մը մեկնութիւն կը վերցնէր, եւ մենք իր գրածները իր մոլեռանդական զգացումներուն վերագրելով, շատ շատ պիտի յորդորէինք զինքը կարդալու Սեբաստացի Մխիթարին վարքը, անկէ սորվելու համար ազգի եւ կրօնքի ազատ, լուսաւոր գաղափարը, որ Մխիթարեան միաբանութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է։

Գ. Վարանդեանը, գրեթէ արցունքը աչքերուն մէջ, որոտ մարմնացումով կը զանգատի թէ «Հայոց աշխարհի ամէնէն հարուստ վանքը — երանի՛ թէ այդպէս ըլլար — հաշիւ չի տար հայ ժողովուրդին, հայ հասարակութեան, եւ պատասխանատու է իր օտար տէրերուն առջեւ»։ Եւ ապա դառնագին կը գոչէ. «Կարտինալ Գասպարի գիտէ այդ բոլորը, եւ բաւ է։ Գասպրին ներկայացուցիչը կը միջամտէ Ս. Ղազարի բոլոր գործերուն, անոր բոլոր ծախքերուն ու ձեռնարկներուն»։

Հոս ոչ տեղն է եւ ոչ ալ լրագրի սեղմ էջերը կը ներեն իրաւագիտութեան դասեր տալու։ Միայն անցողակի ըսենք թէ Գ. Վարանդեան բոլորովին կ՚անգիտանայ թէ Ս. Ղազարի ուխտը կատարեալ կազմակերպութիւն ունեցող միաբանութիւն մըն է, ունենալով սահմանադրական վարչութիւն մը, որուն գլուխն է միաբանութեան ընդհանրական աբբահայրը։ Արդ, հարկ կա՞յ զուրցելու, թէ Ս. Ղազարի սահմանադրութեան համաձայն, հաստատուած եւ վաւերացուած Հռոմի Ս. Աթոռէն, աբբահայրն ու իր վարչական ժողովն է որ լիուլի իրաւունք կուտայ՛միջամտելու Ս. Ղազարի բոլոր գործերուն, անոր բոլոր ծախքերուն ու ձեռնարկներուն»։ Եւ որովհետեւ բովանդակ աշխարհի վրայ չկայ միաբանութիւն մը կամ մարմին մը որ կախում չունենայ ո՛ր եւ է գերագոյն իշխանութենէ մը, զարմանալու ի՞նչ կայ, եթէ Ս. Ղազարի վանքը որ կը գտնուի Հռոմի Ս. Աթոռին իրաւասութեան ներքեւ, բացառիկ պարագաներուն մէջ ենթարկուի եկեղեցական բարձրագոյն իշխանութեան հսկողութեան, որ ուրիշ նպատակ չունի, բայց եթէ աւելի զօրացնելու եւ ամրացնելու վանական ներքին կարգապահութիւնը եւ սահմանադրական օրէնքները։ Անժխտելի պարծանք է Հռոմէական Եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին, որ Ս. Աթոռը Ս. Ղազարի հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր երբեք միջամտած չէ անոր ելեւմտական հաշիւներուն եւ ծախքերուն։ Եւ միջամտած չէ, ոչ թէ իրաւունք չունենալուն համար, այլ որովհետեւ պէտք տեսած չէ, եւ Ս. Ղազարի իմաստուն մատակարարութիւնը երբեք առիթ տուած չէ հսկողի ենթարկուելու, եւ հոս է իր փառքին տիտղոսը։

Բայց այնչափ զարմանալի չեն Գ. Վարանդեանի ոգի մէջ նետուած խօսքերը, որքան զարմանալի է Կարտինալ Գասպարրի անունը խառնել Ս. Ղազարի գործերուն մէջ։ Ուրեմն՞ գիտեր թէ Կարտինալ Գասպարրի, իբրեւ Ս. Պապին Նախարարաց գործոց նախարար չի միջամտեր ո՛րեւէ կրօնական միաբանութեան գործերուն, թէ Հռոմի մէջ Արեւելեան եկեղեցիներու սուրբ ժողով մը կայ, որուն նախագահն է Լուիճի Սինչերոյ Կարտինալը, եւ ամէն անգամ երբ խնդիր մը ծագի Արեւելեան եկեղեցիներուն մէկուն պատկանող հասարակութեան մը կամ կրօնական հաստատութեան մը ծոցին մէջ, այդ Ս. Ժողովն է որ արդարութեամբ կը քննէ խնդիրը եւ անոր կուտայ օրինաւոր լուծումը։

Հ. Ս. ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

"ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ" ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Իմ «Մի վէճի առթիւ» յօդուածում՝ (տես «Ցառաջ», յունուար 18ի եւ 19ի համարները), խօսելով մեր գաղութահայ ներկայ գրականութեան մասին եւ ցոյց տալու համար, թէ որքան անճիշդ է այն տեսակէտը, որ իբր թէ մեր գաղութահայնորերը ոճի եւ ձեւի նորութիւն են մտցնում մեր գրականութեան մէջ, ի միջի այլոց գրել էի. «Կ. Զարեանն են օրինակ բերում, ամէն անգամ, որպէս ոճի եւ ձեւի նորութեան վարպետ (ուշադրութիւն դարձրէք այս ընդգծած բառերին) մեր արդի գրականութեան մէջ։ Բայց մոռանում են մի բան, որ Կ. Զարեանը սիրելի դարձաւ մեզ եւ Զարեան դարձաւ, ոչ թէ նրա համար, որ à la Մայակովսկի, կամ à la Ռէմիզով ինչ որ բանաստեղծութիւններու պատառուածքներ էր գրում, սկսած սրանից դեռ 15 տարի առաջ, այլ միայն եւ միմիայն նրա համար, որ կարողացաւ իր «Ընդորդ»ով տալ հայ կեանքը, հայ ապրումները, հայ հոգին...»

Այս պարբերութիւնը առիթ է տւել Պ. Գրասէրի, «Ցառաջ»ի յունուար 23ի թիւին մէջ «Հարցում մը» ուղղելու, մեղադրելով ինձ նման «պատասխանատու յայտարարութեան մը» մէջ, որ առանց գման եւ ապացոյցի կը կարօտի եւ հրաւիրելու, որ «հրապարակով» գամ ապացուցանելու իմ դիտողութիւնները։

Պատասխանեմ կարճ.

1. Ընչուշա ինքը Պ. Գրասէրն էլ գիտէ, որ իմ «սկսած սրանից դեռ 15 տարի առաջ» եւ իր գոր-
ծածած «15 տարիներ առա
բերութիւնները, խօսս ա
մասս ունին... իմ «սկս
նից..» բառերը գրուած կ
ւածի մէջ հենց նրա համ
պէսզի ցոյց տամ, որ ես հ
ունեցել ոչ թէ մի արդ
Զարեանը, այլ ընդհանր
ամբողջ գործը։ Իր սկզբ
ջանում, Կ. Զարեանը ի
է միայն իր բանաստեղծ
ներով. պատմուածք կամ
յիշում, չգիտեմ... բայ
իմ չյիշելը բաւական է,
բանգէտի ծիրանին առնե
րիս եւ յայտարարեմ պ
նման թէ. «Կ. Զարեան
դ»էն յետոյ 1928ին
եան նորավէպը եւ 192
գոնց գիւղի քահանան
և ուրիշ ոչ մէկ պատմ
նի իր անցեալ գրակա
մէջ», երբ հենց այդ ն
ցորդ»ի եւ «Վենետիկեա
վէպ»ի քով, «Հայրենիք»
գրի համարներում լոյս
նրա «Արեւմուտք»ը,
դարուեստական արժէք
տից ոչնչով յետ չի մնում
տիկեան նորավէպ»ից կամ
գոնց գիւղի քահանայից»

Իմ սխալը այստեղ
է, որ ես «տասնաւոր եւ
արտայայտութեան փոխա
էի անել «բանաստեղծու
եւ պատմուածքներ» անե
ձեւերը։ Ընծիշդ՝ նրա հա
բովհետեւ չի կարելի Կ. Զ
ո՛չ «Ընդորդը» եւ ոչ էլ
մուտքը» «պատմուածք»
նուր անունի տակ անց
«Ցուցեր» էլ չէին նրան
միանգամայն տարբեր
եթէ կ՚ուզէք մի տեսակ
պատում», «հերոսապա
կամ ինչպէս Պ. Ռէմիզ
սում «էպոպէա»...

Ինձ համար, սակայն դ
միանգամայն երկրորդակ
մէջ ունի, թէ ինչպէս կը
Զարեանի ոճէն գրած էջ —
մուա՞նք, թէ բանաստեղծ
պարզ յօդուա՞ծ թէ «քննադա
թիւն», որովհետեւ Զարեա
եւ գրելաձեւը չի փոխւում
ներ։ Նրա «Ջուարթնոց»ի մ
ւած յօդւածը «Ազգային
պազգային գրականութիւն
թի մասին, միթէ՞ բաւակա
սատծներս ապացուցանելու

2 —Վէճի տեղի չտայ
մար, ես պէտք է յիշեց
Գրասէրին, որ իմ à la
զով, կամ à la Մայակ
(կարող էի աւելացնել եթէ
սերը չի նեղանայ, Նաեւ
Մարինա Ցւետաեւա) դարձ
վերաբերած է ոչ թէ Զ
նութեան, կամ յղացումին,
պատճառ ինքնուրոյն է,
միայն նրա ոճին եւ
յայտնելու ձեւին որ մի
անգամ արդէն ընդգծել էի
յօդւածիս մէջ։ Իսկ ոճի եւ
լաձեւի նմանութիւնը
գանելու համար բնաւ
չկայ (եւ ոչ էլ հնարաւոր
այս մի քանի տողի մէջ),
որոշակի գրուածքներու եւ
բաղդատութիւն մը ներ
գնեմ...» Բաւական է, որ Պ.
սէրը նեղութիւն կրէ եւ կ
մտանանչածս հեղինակներ
մի քանի կտորներ։ ինչպէս
րելի է թարգմանելով հայ
րէն պահպանել մի Ռէմիզ
Մայակովսկու կամ մի Ց
էվաի ոճը եւ գրելու ձեւը,
տալու համար թէ որքա՞ն
Կ. Զարեանի ոճը նրանց
գրելու ձեւը՝ նրանց գրել
Եթէ Պ. Գրասէրը ծանօթ
սերէնին եւ կարդացած լինէ
միզովի մի քանի տասնեակ

...առներէն գալէ նրա «փոթորկած Թուրքաստանը», ուր նա տալիս է ...յօրեան Թուրքաստանի պատկերը, ...իր բոլոր սարսափներով, չեկանե-...րով, խանութներու առաջ ձգուած ...րով, քաղաքացիական պա-...տերազմներով, տալիս է ժողովուր-...դի մասնաւորականութեան, գրող-...ների կեանքը, նրանց մանր ճղ-...ճիմ առօրեայ հոգսերը,— ճիշդ ...այնպէս ինչպէս Զարեանն է տա-...լիս իր «Անցորդ»ի մէջ, նոյն ոճով, ...նոյն ընդհատ ընդհատ նախադա-...սութիւններով, այն ժամանակ ...թերեւս բնաւ չուզէր այդ հար-...ցումները ուղղել ինձ։

ԼԵՒՈՆ ՆԱԻՐՑԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, Թուրք Օճախներու նոր կեդրոնատեղի մը կը շինուէր Էնկիւրիի մէջ, ար-հեստական բոլոր յարմարութիւններով եւ շքեղութեամբ։ Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ շինութիւնը ա-ւարտած է եւ ներկայիս կարգ մը մանր պակասները կը լրացուին եւ ...կահաւորումը տեղի կ'ունենայ։ Այս գործերուն ալ աւարտէն ետք, շէնքին պաշտօնական բա-ցումը պիտի կատարուի մեծ հան-դիսաւորութեամբ։

Շէնքին մէջ թատրոնի շատ գեղեցիկ սրահ մըն ալ կայ որ ...00 հոգի կրնայ առնել։ Այս թատրոնը բեմական կատարեալ ...զմած մը ունի, զոր Թուրքիոյ մէջ ոչ մէկ թատրոն ունեցած է մինչեւ այսօր։ Կեդրոնատեղիի բաց-ման առթիւ, կարգ մը ներկա-յացումներ տալու հրաւիրուած է ...ոմէտի Ֆրանսէզի դերասաննե-րէն Ցիկին Մառի Պէլ, որ մարտին ...նկիւրի պիտի գայ ուրիշ դեր-ասանուհիներու հետ.

ԱՂՕՐԻՔՆԵՐՈՒՆ ՎՆԱՍԸ

Պոլսոյ աղօրիքի տէրերը ժո-ղով մը գումարած են իրենց կա-ցութեան եւ վնասներու մասին ...ճարման մը խորհելու համար։ ...Պոլսոյ աղօրիքները վերջերս ըն-դարձակուած են աւելի արտա-դրութիւն ունենալու համար։ Ըն-...ում ծրութիւն մը մինչեւ իսկ 400 ...հազար ոսկիի շինութիւն ըրած է ...այս նպատակով

Պոլսոյ մէջ օրական 1000 ...նո ալիւր կը պատրաստուի, մինչ-...ռ քաղաքին մէջ, օրական 410 ...նո միայն կը սպառի։ Այս կա-...ցութեան առջեւ, աղօրիքները ...ք է օրերով անգործ մնան, ...մ Անատոլու ալիւր ղրկեն։ ...նչքեռ, Անատոլու առաքումը ...նապէս նուազած է վերջերս, ...նեղ շինուած նոր աղօրիքնե-...ն պատճառով։

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻԻ ՃԱՇԱԿ...

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիան ալ ունեցաւ իր գեղեցկութեան Թագուհին, Միւպէճճէլ Նամըգ հանըմ։ Այս առթիւ բուռն վէճ մը ծագած է Թուրք մամուլին մէջ։

Անցեալ տարուան Թագուհին, Գերիհա Թէվֆիք հանըմ, անցեալ օր կարգ մը դառն խօսքեր ըրած էր ընտրական մարմին, որ «90 քիլօ կշռող գեղեցիկ աղջիկ մը Թագուհի ընտրած է»։ Իբր կա-րեւոր ծանօթութիւն, պէտք է ըսել որ գանգատող Թագուհին աւելի նուրբ է հասակով ու դէմ-քով։ Գերիհա Թէվֆիք հանըմ այս առթիւ ծանր ամբաստանու-թիւն մըն ալ նետած էր ժիւրիին, արեւելեան ճաշակի տէր ցոյց տալով եւ ըսելով թէ «Արեւելք-ցիները միշտ ու գիրուկն միայն կը հաւնին»։

Իբր փոխադարձութիւն «գա-հընկէց Թագուհի»ին այս արտա-յայտութեանց, «Հարէքէթ»հրա-պարակէ քաշած է ներկայ ՛՛Թա-գուհին,, Միւպէճճէլ հանըմը, որ իր պատասխանին մէջ հետեւեալ արտայայտութիւնը կ'ընէ.

— Անտարբեր սիրոյն, դուք ըսէք, ինծ ո՞ր կողմս գէր է՛։ Հա-սակս 1·72 է եւ ճիշդ 70 քիլօ կը կշռեմ... Թերեւս քիչ մը լեցունկ՛ն եմ, բայց ասիկա Գե-րիհա հանըմի պէս մժեղ ըլլալէն կը նախընտրեմ։

ՄԵՆՔ ՄԵԶ ՉԽԱԲԵՆՔ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը Թունդ քեմալական, ծեռեւեալ ծեռագիրը, կը ծրատարակէ այս խորագրին տակ.—

«Թուրքիոյ Դեղագործներու Միութեան ընդհանուր նախագահ եւ Թօքաթի երեսփոխան Հիւսէյին Հիւսնի պէյ սա յայտարարու-թիւնները տուաւ, դեղերու գոր-ծածութեան մասին.

— «Ամիսէ մը ի վեր հրա-տարակութիւններ կ'ըլլան տեղա-կան դեղերու գործածութեան ի նպաստ։ Անկասկած, սկզբունքի տեսակէտով, այս ընթացքը իրա-ւացի է։ Միայն այս առթիւ եղած հրատարակութեանց մէջ կան քա-նի մը ուշագրաւ կէտեր, որոնցմէ անհրաժեշտ է քանի մը բացատ-րութիւններ տալ։ Այսպէս, գրուե-ցաւ թէ տարեկան վեց միլիոն ոսկիի դեղ կը ներածուի, ինչ որ բոլորովին սխալ է։ Դեղերու մեր ընդհանուր ներածումը երեք մի-լիոն ոսկիէն աւելի չէ։

Ցեառյ կ'ըսուի թէ այս գու-մարը երկրին մէջ պիտի մնայ, եթէ տեղական դեղերով գոհանանք։ Որպէս զի ամէն մարդ հասկնայ իրողութիւնը, բացէ ի բաց կ'ըսեմ թէ մենք չենք կրնար պէտք չու-նենալ Եւրոպայի։ Հակառակը պն-դել կը նշանակէ մեզ խաբել։

Թերթերը կը գրեն թէ ասկէ վերջ ասպիրին չպիտի ներածուի, որովհետեւ այդ դեղը հօս կը պատրաստենք։ Այս տեսակ գրու-թիւնները մէկ կողմէ անգիտու-թիւն ցոյց կուտան կացութեան մասին, եւ միւս կողմէ միտս կը պատճառեն, հանրային կարծիքը սխալ ճամբու մղելով։

Մէկ խօսքով, ըսեմ թէ կը-նանք վստահօրէն գործածել այն դեղերը, զոր հօս կը պատրաստենք. բայց ճիշդ չէ եւրոպական բոլոր դեղերը երկիր չմտցնել։

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Վաքըթ» կը գրէ — Ամե-րիկայէն մինչեւ Իզմիր, թօն մը ցորենը 200 ղրուշով կը փոխադրուի, իսկ Մանիսայէն Իզմիր՝ 380 ղրուշով։

Իզմիր-Ամերիկա փոխադրու-թիւնը քանի մը շաբաթէն կը կատարուի, Իզմիր-Մանիսա ճամ-բան՝ քանի մը շաբաթէն։ Այս պարագային, կարելի՞ է չցաւիլ Թուրք արտադրողներուն, որոնք չեն կրնար մրցիլ օտարներուն դէմ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԱՇԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.—Մարաշի Հայր. Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կազմա-կերպած էր սգահանդէս մը, Մա-րաշի անկման տասներորդ տարե-դարձին առթիւ։ Երկսեռ բազմու-թիւնով սրահը լեցուած էր։ Պատ-գամաւորներ եւ ներկայացուցիչներ ղրկած էին Պոլսոյ, Զարօնճագի, Հաճընի, Բարձր Հայքի, Խարբեր-դի Հայր. Միութիւնները, Ազգային Վարչութիւնը, Եւրոպահայ կ. խաչը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ Փոն տը Շէրիւ քոյր մասնաճիւղը եւս կը մասնակցէր։ Հայր. Միու-թեան նախագահ Գ. Նշպարեթ Շատարեւեան հանդէսը բանալով, հրաւիրեց ներկաները յարգանքի համար մէկ վայրկեան ոտքի կե-նալու, որու միջոցին Շոփէնի մա-հերգը նուագուեցաւ Գ. Աւետիս Մելքոնեանի կողմէ։ «Թէեւ մենք հարիւրաւոր զոհեր տուինք, ըսաւ, վայրենի մանկութեան ցեղ չինայեց մեր երախաներուն, մեր կիներուն, մեզ ոչնչացնել ուզեց, սակայն մենք այսօր կանք, պահելով մեր ազգային գիտակցութիւնն ու հայ-րենիքի գաղափարը։ Մեր սփ մը հերոսներուն քաջութիւնը պէտք է գաս ըլլայ մեզի, եւ մենք պատրաստ ենք նոր սերունդը դաստիարակել ազգային մաքուր գաղափարներով»

Փոն տը Շէրիւ մասնաճիւղին կողմէ Գ. Փոլատեան Մարաշի հե-րոսամարտէն դրուագներ յիշեց։ Ցիկին Սօնա Ղարիբ երգեց «Լռեց Ամպերը» եւ «Կռունկը», որոնց ջութակով կ'ընկերանար Գ. Ա. Մել-քոնեան, եւ արտասանեց «Սիա-մանթօի «Դարը»։ Արտասանու-թիւններ ըրին Օր. Ովսաննա Թու-րունեան (Նոյեմբեր)Գ. Գ. Մոլճեան, Փոլատեան, Սահակեան, Կոստան-դինեան եւ Սանթուրեան։ Որմէ յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Գ. Հրանդ Սամուէլ, որ խօսեցաւ մէկ ժամ, պարզելով հայ ժողովուրդին դարաւոր մար-տնչումները՝ յանուն իր ազատու-թեան, ու պանծացուց Հայկական ոգեւորութիւնը, ազդելու եւ յա-րատեւելու կամքը։ Նախանշելով 1920ի Մարաշի կռիւներուն վրայ, ցոյց տուաւ թէ ինչպէս հերոսնե-րը դիրք բռնելով եկեղեցիներու եւ տուներուն մէջ, քաջաբար դիմա-դրեցին վայրենի խուժանին։ Շա-տեր ինկան ազատութեան ճամ-բուն վրայ, բայց կրկնապատիկ ալ Թուրքեր փռեցին գետին։ Եզրա-կացնելով, ըսաւ թէ Մարաշի դէպքե-րէն պէտք է դաս առնենք։ Եթէ կ'ուզենք ազատութիւն ձեռք բե-րել, ասիկա պէտք չէ յուսանք օտարէն, այլ մեր յոյսը պէտք է գտնենք մեր զէնքին եւ մեր ուժին վրայ։

Նախագահի շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ, սգահանդէսը փակուեցաւ։ Ներկաները բաժ-նուեցան խոր զգացումով տոգոր-ուած։

Մ. Տէր Գեւորգեան

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Խարբերդի եւ շրջակայ գիւղերու Հայրենակցա-կան Միութիւնը, որ գոյութիւն ունի 1925 թուականէն սկսեալ, վերջերս դատապարտուած էր լռու-թեան։ Նախորդ վարչութիւնը ստիպուեցաւ ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրել հայրենակից անդամ եւ ոչ — անդամները յունուար 23ին։ Ներկայ էին 36 հոգի։ Կը նախա-գահէր Պօակ քահանայ Սարգիս-եան, որ ցաւ յայտնեց տիրող ան-տարբերութեան համար եւ յոր-դորեց վերակազմուիլ։ Անխտիր բո-լոր ներկաներուն ձայն տրուեցաւ։ Օրակարգի հարցերէն մէկն էր ճշ-դել մեր դիրքը Համախարբերդ-ցիական Միութեան Ամերիկայի կեդրոնի հանդէպ։ Ներկաներու մեծամասնութիւնը ընդունեց հե-տեւեալ տեսակէտը.— Մենք ոչ մէկ գործնական գործ կը տեսնենք Ամերիկայի այդ Համախարբերդ-ցիական Միութենէն, մենք ան-կախ եւ ջանանք Մարսիլիոյ, Փա-րիզի եւ Լիոնի մէջ եւս կազմել Խարբերդի եւ յարակից գիւղերու Հայրենակցական միութիւններ եւ յետոյ ընտրել Ֆրանսայի շրջանի կեդրոնական անջատ մարմին մը։ Այս տեսակէտին դէմ ելան քանի մը հո-գի, բայց մեծամասնութիւնը իր առաջարկին վրայ մնալով, ընտրեց իր նոր վարչութիւնը. — Պ. Պ. Գասպար Սիմոնեան, Ահարոն Սար-գիսեան, Սարգիս Ճիրանեան, Մա-նուկ Պօյաճեան, Նշան Թէպօեան եւ այսպէսով ժողովը իր աւարտին գրութեան մէջ արձանագրեց թէ Ֆրանսայի շրջանը անկախ պիտի գործէ։

Դժգոհ հայրենակիցները կը՛ նա՞ն բացատրել թէ Համախար-բերդցիական Միութիւնը մինչեւ հիմա ինչո՞ւ չհետաքրքրուեցաւ Ֆրանսայի գործադրութիւններով, որոնք շոր հացի մը կարօտ էին քանի մը տարի առաջ, եւ հիմա ինչո՞ւ չի հետաքրքրուիր դէպի Սուրիա գաղթող մեր թշուառ հայրենա-կիցներով։ Չի բաւեր «Նոր Խարբերդ»ի շինութեան պատր-ուակով երեսի վրայ ձգել այն-քան սարսափելի հոգեր։ Ի՞նչ կը վերաբերի Մարսիլիոյ մէջ կազ-մուած մասնաճիւղին, կարելի է գաղափար կազմել անոր տեւակա-նութեան մասին, երբ ըսեմ որ Մարսիլիոյ մէջ ունինք Խար-բերդցի առնուազն 350 երիտա-սարդ հայրենակիցներ։ Այդ կազ-մակերպութիւնը յայտնապէս կուսակցական հանգամանք կը ներկայացնէ։ Կը մաղթեմ որ Վալանսի Խարբերդի Հայրենակ-ցական Միութիւնը օրինակ հան-դիսանայ միւս վայրերուն, որ կազմակերպուին ու գործի լծուին օր առաջ։

Խարբերդցի

ԿԵԱՆՔԸ ՓՕՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕԳՆԱ.— կարելի է ըսել թէ Փօն տ'Օգնա Ֆրանսայի ամէնէն բախտաւոր գաղութնե-րէն մէկն է, ոչ միայն անոր համար որ չկան կուսակ-ցական հակամարտութիւններ, այլեւ ունի տնտեսական լաւ կա-ցութիւն։

Մօտաւորապէս 800 հայու-թիւն ունինք հօս, եւ 4-5 կազ-մակերպութիւն։ Հ. Յ. Դաշնակ-ցութիւն, Ազգային Միութիւն, Հայ Մարմնամարզական ՛՛Կայ-ծակ,, խումբ, Զ. Ե. Ռ. Մ. Մ-ճիւղ եւ Հնչակեան Մ-ճիւղ մը։ 800 հոգին ցրուած է երեք շրջանի մէջ,—Փօն տ'Օգնա, Օգնա եւ Լապէկիւռ։ Մեծ մասով կ'աշխա-տին մետաքսի եւ չիթի գործա-րաններ։ Կան եւ անհատ արհես-տաւորներ։ Բաղդատելով ուրիշ քաղաքներու հետ, օրավարձքերը քիչ են, սակայն ապրուստը ա-ժան է եւ մէկէ աւելի գործա-րանատէրեր ձրի բնակարան տրա-մադրած են իրենց աշխատաւոր-ներուն։ Գործերը ծանր չեն եւ բնակարանները խիստ մօտ են գոր-ծատեղիներուն։

Գոյութիւն ունեցող կազմա-կերպութիւններուն մէջ, բացի քաղաքականէն, աչքի կը զարնէ հայ մարմնամարզական «Կայ-ծակ» խումբը իր ժողովներով, հան-դէսներով եւ իր մրցումներով։ Վեց ամսուան այս մանուկ կազ-մակերպութիւնը իր միջոցներով հայթայթեց իր անդամներուն կօշիկները, գուլպաները եւ հա-մազգեստները։ Ցարեկան վարձեց նաեւ գեղեցիկ դաշտ մը, ուր կը մարզուին գաղութին երիտասարդ, ները անխտիր։

Նորակազմ «Կայծակ»ը ներ-կայ եղանակին ունեցաւ աւելի քան 10 մրցում, որոնց 3ը հա-ւասար, 1ը պարտուած, իսկ 6 յաղթած։ Միութիւնը ունի 25 անդամ։ Գումարած է 15 ընդհ. եւ 16 վարչական ժողովներ, սար-քած է ապրիլ 11-24ի համազ-գային Սգատօնը, երկու ներկա-յացում եւ մէկ թէյասեղան։

Վերջերս հիւրէր սպասած ըլ-լալով Վալանսէն, ունեցաւ հետա-քրքրական մրցում մը յունուար 19ին, Վալանսի «Արաքս»էն եւ «Արարատ»էն կազմուած միացեալ խումբին դէմ եւ յաղթեց 1-3ով։

Շ. Նեմրութ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի ժամուն Վարչական Ժողովի 10 անդամներուն շրջանը լրացած ըլլալով, նոր ընտրութիւն կատարուեցաւ եւ ընտրուեցան.— Պ. Պ. Յակոբ Գալըպճեան, Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեան, Ա. Համ-բարձումեան, Ա. Ճէվահիրճեան, Յակոբ Սարաճեան, Յակոբ Պօ-յաճեան, Իշխան Բ. Արղութեան, Տոքթ. Պ. Գօլօլեան, Մէգպուրեան եւ Չաքրեան։

ՉՈՒԼԱՑՈՆՆԵՐԸ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՀԱ-ՄԱՐ.— Արոյրէ կամ անագա-խառն պղինձէ ծուլածոները փայլեցնելու համար պէտք է մաքրել զանոնք մէկ մաս սո-վորական ծծմբային թթուի (acide sulfurique ordinaire) եւ երկու մաս ջուրի խառնուրդով մը։

Ութ տասը ժամէն վերջ, լուացէք առատ ջուրով միայն։ Գիտի տեսնէք որ օքսիտին կոչ-կոռը դիւրաւ պիտի իյնայ։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՑԱՌԱՋը

ՙՙՑԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ան տեսաւ բժիշկը եւ կանգ ...առաւ մօտէն, շփոթած, ամչկոտ, ...մանկին մէջ տեղը.

Մայրը ձիչ մը արձակեց եւ ...րան մէկդի քշեց բժիշկին ե-...րեւէն երթալու համար... Սե-...ղան վրայ, այս վերջինը հոն ...եւ դարձաւ եւ զայն կեցուց.

— Հոդ կեցէք, տիկին, կը ...աղաչեմ։ Ես ինքս կ'երթամ... ...եր արցունքները կրնային ի-...ն չարիք հասցնել...

Առրիէնը այն առեն հակե-...ւ դէպի իր պզտիկը որ իր ...զգեստին պլլուած էր եւ ...յն սեղմեց իր կուրծքին, մինչ ...աչքերէն արցունքը կը փղձ-...կէր.

— Ինչո՞ւ համար, մայրիկ, ...ո՞ւ համար, կը հարցնէր ...ան սարսափահար, առանց ...ն մը հասկնալու։ Ցետոյ ան ...սկաւ լալ իր կարգին։

II

Սանդուխին ստորոտը, բժիշ-կը ընդունեց չորս պատգարա-կիրներու կողմէ բերուած վիրա-ւորը, մինչ երկու ոստիկաննե-րը, զանազանին օժանդակու-թեամբ, կ'արգիլէին տան մուտ-քը հետաքրքիրներու բազմու-թեան առջեւ.

— Տոքթոր Վոկալոփուլօ, կը պոռար երիտասարդ մը բազ-մութեան մէջէն։

Բժիշկը ետ դարձաւ եւ ինքն ալ իր կարգին պոռաց ոստի-կաններուն.

— Թողուցէք որ անցնի, օգ-նականս է։ Մտէք, տոքթոր Սիա։

Չորս պատգարակիրները շուինչ առին քիչ մը, պատրաս-տելով հանդերձ փոկերը վերել-քին համար։ Դրսի դուռը գոցուե-ցաւ։ Մարդիկ զուրսի դրան բռունցքի, աքացիի հարուածներ կուտային, կը սուլէին, կ'ոռ-նային։

— Էհ ուրեմն, հարցուց տոքթ. Վոկալոփուլօ Սիային, որ շըն-չասպառ, գէմքը քրտինքներու մէջ կեցած էր։ Հապա՞ կինը։

— Ի՛նչ վազք, սիրելի ուսուց-ցիչս, պատասխանեց տոքթ. Գողիմօ Սիա։ Կինը՞։ Հիւանդա-նոցն է...աւելին չգիտեմ։ Արուն-քի եւ թևւի ոսկրաթեքումներ...

— Արիւնախանու՞մ։

— Կարծեմ, չգիտեմ։ Ճեղքե-թաց հօս եկայ։ Ինչ տաքու-թիւն, սատուած իմ. հաճոյքով գաւաթ մը ջուր պիտի առնէի...

Տոքթ. Վոկալոփուլօ քչիկ մը մէկդի ըրաւ պատգարակը ծածկող մաշլաթը քննելու հա-մար վիրաւորը, անմիջապէս վար ըրաւ եւ խօսքը ուղղելով պատգարակիրներուն.

— Դէհ, առաջ։ Կամաց կա-մաց եւ ուշադրութիւն, էհ տղ. ղաք. կը խնդրեմ։

Մինչդեռ, ամէն կարգի զգու-շութիւններով տաժանելի այդ վերելքը կը շարունակուէր, ամէն սանդղագլխին, վարձա-կալներուն դռները քայլերու աղ-մուկէն, կարճ եւ հեւհեւուն խօս-քերու աղմուկէն կը բացուէին։

— Միշտ օրէն, մեղմօրէն, կը կրկնէր, գրեթէ ամէն սանդղա-մատին Տքթ. Վոկալոփուլօ։

Սիան կը հետեւէր անոնց, շարունակելով սրբել իր ծոծրակը եւ ճակատը եւ կը պատասխա-նէր վարձակալներուն.

— Գորոն... ինչպէ՞ս արգէն։ Գորոն. չորրորդ յարկ, այնպէս չէ՞։

Տիկին մը եւ երիտասարդ աղ-ջիկ մը, մայր եւ աղջիկ, վեր ելլելով սանդուխէն հազշատ եւ անմիջապէս իմացուեցան Առրիէ-նի յուսահատ ձիչերը։

Վոկալոփուլօ գլուխը թափ տուաւ, արտասուելով եւ դառնալով Սիային.

— Հսկեցէ՛ք, խնդրեմ, վե-րելքին, ըսաւ, եւ չորս առ չորս խոյացաւ այն երկու յարկէն վեր, որ զինքը կը բաժնէին Գորոններու յարկաբաժնէն։

— Գէհ ուրեմն, սիրելի տիկին, քաջութիւն ունեցէք. մի պոռաք այդպէս։ Հասկցէք վերջապէս որ իրեն գէշութիւն ըրած կ'ըլլաք, կը խնդրեմ ձեզ տիկիններ, զայն անգին տարէք։

— Կ'ուզեմ զայն տեսնել։ Թողուցէք զիս. կ'ուզեմ տեսնել, կը պոռար Առրիէն արտասուելից։

Եւ բժիշկը.

— Զինքը պիտի տեսնէք. ձե-զի կը խոստանամ, բայց ոչ հի-մակ... Զինքը անգին տարէք։

Պատգարակը կը հասնէր։

— Դուռը, կը պոռար պատ-գարակիրներէն մէկը, շունչը սպա-ռած ։

Տոքթ. Վոկալոփուլօ վազեց բանալու համար դրան միւս թեւ-ը, մինչ Առրիէն, խելայեղ շար-ժումներով, իր երկու սարսափա-հար հարեւաններն ալ միասին քաշել կուտար դէպի պատգարակը։

— Ո՞ր սենեակը, եթէ կը հա-ճիք... Ո՞ւր է անկողինը, հարցուց Տոքթ. Սիա։

— Դէպի հոս, դէպի հոս, ըսաւ Վոկալոփուլօ եւ դառնալով դէպի երկու կիները պոռաց «Բայց բռնեցէք զայն, Աստուածնիդ սիրեցէք։ Զինքը բռնելու չա՞փ ալ ուժ չունի՞ք։

— Ահ, Յիսուս Քրիստոս... կը պոռար երկրորդ յարկի կինը, փոքր եւ մարմնեղ, ու հսկայ կուրծքով կին մը, որ կը ջանար դէմ դնել ցաւին մէջ խելայեղ Առրիէնին։

Երկու ոստիկանները պատգա-րակին ետեւէն կը քալէին. անոնք մուտքի դրան առջեւ կանգ առին, յանկարծ, սանդուխին վարէն, մեծ ձայնի մը աղմուկը եւ հապճեպ քայլերու աղմուկը բարձրացաւ։ Ընպայման դռնապանը բացած էր մեծ դուռը եւ հետաքրքիրներու բազմութիւնը խուժած էր դէպի սանդուխ։

Երկու ոստիկանները ջանացին կեցնել ներխուժումը։

(Շար.)

միր ու շագանակագոյն, միւսը՝ աւելի մեծ՝ գորշ գոյնով։ Այդ կէտին վրայ մայթը կը ծռի, այնպէս որ ինքնաշարժները չէին տեսնուեր Սէվր փողոցէն։ Երկու կայտառ մարդեր գիրք բռնած էին մեծ ինքնաշարժին դրան առջեւ, որ բաց էր, իսկ երրորդ անձ մը, որ ֆրանսական ոստիկանի համազգեստ կը կրէր, կը հսկէր փողոցին անկիւնը։

Այդ պահուն Ուտինօ փողոցէն Բուալէ փողոց մտաւ զօրավար Գուտէպով։ Երբ ինքնաշարժին մօտեցաւ, երկու մարդիկը անոր թեւերէն բռնելով կառքին մէջ նետեցին։ Անկիւնի ոստիկանը եւ երկու մարդիկը մտան նոյն մեծ կառքին մէջ, որ անմիջապէս ճամբայ ելաւ, ետեւէն ալ կարմիր սակաշարժ մը, դէպի Էնվալիտի պողոտան։

Օկիւստ կ'աւելցնէ թէ 5-6 շաբաթէ ի վեր ոստիկանի համազգեստ կրող նոյն անձը ամէն կիրակի ժամը 8—11 կուգար եւ նոյն տեղը գիրք կը բռնէր։ Յաճախ հոն իրեն հետ երկարօրէն տեսակցելու կուգար մանկամարդ կին մը՝ բաց գոյն վերարկուով։ Ուշագրաւ է որ շաբթուան մէջ ո՛չ մէկ ոստիկան կը կենայ այդտեղ։

Օկիւստի պատմութեան համաձայն, զօրավարը Ուտինօ փողոցէն Բուալէ փողոց կը մտնէր՝ տուն վերադառնալու համար։

Զօր. Միլլէր, Գուտէպովի մտերիմն ու յաջորդը կը յայտնէր թէ՝ զօրավարը 4—500 ֆրանք միայն ունէր վրան՝ երբ առեւանգուեցաւ։ Ուրիշ պատմութեան մը համաձայն, զօր. Գուտէպով անցած շաբաթ 50.000 ֆրանք գանձած էր Գանք Էնտիւսթրիէլ է Գոմէրսիալէն, որ կեղծ արժեթուղթեր հրապարակ հանած էր։ Ուրիշ դրամատան մը մէջ եւս զօրավարը ունէր 50.000 ֆրանք, որուն ձեռք չէ դպցուած։

Գաղտնիքը չէ պարզուած դեռ։

Տէր-Ակոբոֆի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Գրաք հինգշաբթի կէսօրէ վերջ Ֆրէնի հիւանդանոց-բանտը երթալով, երկար հարցաքննեց Տէր-Ակոբոֆը, ի ներկայութեան անոր փաստաբանին Մարսէլ Քանի։ Տէր-Ակոբոֆ 65 տարեկան է, նիհար է եւ սրտի հիւանդութիւն ունի, չորեքշաբթի օր նուաղած է։

- Տէր-Ակոբոֆ երկարօրէն պատմեց թէ ի՛նչպէս ճանչցած էր Տիկ. Բուվիէն, որ դրամի մեծ պէտք ունէր եւ ատիկա հայթայթելու համար իր միջոցաւ ծախել կուտար գոհարեղէնները։ Մէկ անգամ գոհարավաճառ Տէլֆօ 186000 ֆրանքի կանխավճար մը բրաւ. ուրիշ անգամ գոհարավաճառ Անթիքի մէկ քարեկամը 25-26000 ֆրանք բերաւ Լոնտոնէն. յետոյ 100000 ֆրանք վճարեց Անթիք. 25000ը իբր միջնորդչէք առացաւ Տէր-Ակոբոֆ։ Զանազան առիթներով գոհարեղէններ գրաւի դրուեցան տարբեր հաստատութեանց մօտ եւ կանխավճարներ ունեցան։ Տիկ. Բուվիէ իրեն յանձնած էր մէկ միլիոնի մուրհակ մը զոր չեխոսլովաք դրամատան տնօրէն Լիփքինի ներկայացուց։

— Ի՞նչ ըրիք ձեր ստացած գումարները, հարցուց դատաւորը։

— Տիկ. Բուվիէի յանձնեցի։

— Ճիշդ է թէ 200.000 ֆրանք յանձնած էք իրեն, բայց ո՞ւր է մնացեալը։

— Բոլորն ալ իրեն յանձնեցի, բայց ստացագիր չառի։ 200.000 ֆրանքին համար ալ ստացագիր չունիմ։ Տիկինը կատարեալ վստահութիւն ունէր վրաս, ինչպէս ես իր վրայ։

Տիկ. Բուվիէի կողմէ ընդունուած 1.225.000 ֆրանքի մուրհակներուն մասին Տէր-Ակոբոֆ ըսաւ թէ տիկինը կ'ուզէր դրամ ձեռք բերել զեղչով կամ ուրիշ որեւէ ձեւով։

Գալով Իվանովսկայայի ժառանգութեան խնդրին, Տէր-Ակոբոֆ ըսաւ թէ Պելճիքա բնակող ռուս փաստաբան Տոլկոբոֆն է որ գիտէ ամբողջ պատմութիւնը։ Տոլկոբոֆն է որ կտակը Խրիմէն բերած եւ զայն չեխոսլովաք դրամատուն մը դնելէ յետոյ յանձնած է զուիցերացի փաստաբան Լաքրուայի։ Հարցաքննութիւնը պիտի շարունակուի գալ շաբթու։

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գատանեկան միութեան կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centralի վերնայարկը, 7 Place du Pont: Երգ, արտասանութիւն եւայլն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շափի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (ռաֆֆիի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Շավիլի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chaville, 20 Ave. Ville d'Avray արճարանին եանի սրահը։

Կը նախագահէ Փ. Ս. ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է

ՕՐ. ԼԻՒՍԻ ՅԱՔԼԸՍԵԱՆ
(Պրուսացի)

ԵՒ

ԸՆԿ. ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
(Եոզկատցի)

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

1 Յունուար 1930 Grenoble

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Փետր. 4, երեքշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, 60, Rue des Ecoles, Շօփ Փարիզէնի վերնայարկը։

Ա. դաս. ժամը 9—10. Հ. Յ. Դ. Ծրագիր. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ.

Բ. դաս. ժամը 10—11. Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ.

Ուսանողները պէտք է ներկայ ըլլան ճիշդ ժամը 8.45ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Գիլեանքուրի Զաւարեան ենթակոմիտէէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մշօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր անդամները, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին (164 Ave. de Verdun). Կարեւոր օրակարգ։ Կը դասախօսէ Փարիզի կոմիտէի կողմէ ընկ. Թ. Մեծատուրեան։

Իթալիի Ագրիպ Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 184 Ավընիւ Իթալի։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Անիէռ-Գուա-Քոլոնպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սէն Թ'Անթուանի (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ընկ. Յովհաննէս Վարոյեանի բնակարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայրենակցական Միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ։ Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամավճարները եւ հաշուեկշիռ։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան անդամ-անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիմալ վերնայարկը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s. Boisի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 9ին 22 Av. de la République. Rosnyի կայարանին դէմ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Բժ. Լ. Գրիգորեանի բնակարանը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ղազար Գրիգորեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնեցին իրենց որդւոյն՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

ԸՆԴ

ՕՐ. Ս. ՄԱՔՄԱՆԵԱՆԻ

ամուսնութեան առթիւ

Լիոն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Գործակալ.— 266:
Մարսէյլ, Ն. Կ.— 140:
Լիոն, Թ. Ա.—
Պաղտատ բժ. կար.— 4 անգլ.:
Թիլիֆուզ, Լ. Ա.— 70:
Ռոան, Կ. Գ. 35:
Փուաթիէ, Ճ. Մ. 35:
Մարսէյլ, Գործակալ.— 836:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Չմշկածակի Խատիշար գիւղէն Գոհար եւ կիւլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ: Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար:

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր: Իրենց մօր Ծաղիկի, եղբօր՝ Յակոբի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beau. séjour, Sarcelles (S. et O.) France: կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Յունուար 1930

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	123.91
Տոլար.	Dollar	25.47
Մարք 100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.04
Թրք. ոսկի	» » or	109.20
Մէճիտիէ	Médjidié	8.12
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	32.20
Լիր »	Lire	133.20
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	70.95
Զուից. »	Fr. Suisse	491.50
Լէյ »	Leï	15.15
	ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ	
Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc-Eg.	2200.—
» II	»	1565.—
» III	»	1550.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	89.—

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

2 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1177 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴՐԱԿԱՆՆ ՈՒ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆԸ

Մէկ սերունդէն միւսը՝ չափազանց բարձր կը հնչէ «Նոր».— կ՚ըսէինք անցեալ կիրակի՝ «Գլխագիր եւ ուռուցիկ եւ աննկրող»։

Դժբախտաբար, այս երկու սիւնակները թոյլ չեն տար մանրամասնօրէն հիմնաւորելու այս յայտարարութիւնը։ Բերքերու, վերլուծելու գայն լայնքին ու երկայնքին։

Եւ յետոյ, ուսումնասիրութիւն չէ որ կը կատարենք, այլ փորձ մը՝ երեւան հանելու կարգ մը գիծեր, դրական թէ բացասական։

Ուրեմն, մէկ սերունդէն միւսը՝ շատ է զարգացած ինքնաժողութիւնը։ Իրար ժխտելու կամ հեգնելու աստիճան։

Աւելի հեռուները չերթալու համար, յիշենք, նորէն, «Յառաջ»ի պարագան, իբրեւ կենդանի պատկեր։ կամ իբրեւ խօսուն շարժանկար։

Քսան-երեսուն երիտասարդներ էին խմբուած այդ անուանին տակ, որ միեւնոյն ատեն պիտի կազմէր նշանախօսք մը։ 20—30 հա՛յ երիտասարդ— այն ալ «ուսումնական» եւ գեղարուեստասէր—քով քովի բերել այս պչրագեղ ոստանին մէջ՝ պզտիկ յաջողութիւն չէ։ Եւ սկսան ասուլիսները, շաբթէ շաբաթ։ Երկու տարի տեւեց շարժումը, հետաքրքրութիւն արթնցնելով համեստ գաղութներու մէջ ալ։ Բայց թէ ինչպէս անցաւ այդ երկու տարին,— ուրի՛շ պատմութիւն է։

Միութիւնը կը յաւակնէր իր շուրջը համախմբել բոլոր նորերը, աւելի կամ պակաս տաղանդաւոր, արդէն հռչակուած, կամ տակաւին «ի լինելութեան»։

Արդ, եղան առնուազն երկու տաղանդաւոր տղաք, որոնք ոչ իսկ Ցարդգոզի լսարանէն ներս նայիլ ուզեցին։ Ուրիշ մը, նոյնքան տաղանդաւոր, աստղի պէս երեւցաւ ու անցաւ։ Դեռ չորրորդ մը՝ նմանապէս ծանօթ գրող, կէս ճամբէն քաշուեցաւ։ Հինգերորդ մը՝ շուտով օտար զգաց ինքզինքը։

Եթէ չենք սխալիր, երկրորդ տարեշրջանին աւելի զգալի դարձան խարխափումները։ Միութիւնը սկսաւ տարիք եւ գոյն փոխել։ Ճեղքեր, խմբակներ։ Փոխադարձ արհամարհանք։

Եւ երրորդ տարուան սկիզբը, շնորհալից յայտարարութենէ մը յետոյ, զոր կատարեալ բարեհաճութեամբ հրատարակեցինք «Յառաջ»ի մէջ, առաւ քալեց նաեւ ամէնէն եռանդուն անդամը։ Այսպէս կոչուած հիմնադիրներէն երկու-երեքն ալ, արդէն դարձեր էին ամերիկեան դիտող։ Եթէ ոչ դամբանախօս՝ պատերու տակ։

Հետեւա՞նքը— ալլեւս ձայն չկայ Ցարդգոզէն։

Անշուշտ առաջին հայկական Միութիւնը չէ որ կը կազմալուծուի։ Ոչ ալ անուղղայ կռուազաններ են այս տղաքը, ներսէն կամ դուրսէն։

Կա՛յ սկզբնական մեղք մը, այս բոլորին տակ, ներսն ըլլան թէ դուրսը։

Ամէն մէկը կամ երկու—երեքնոց խմբակ մը անոնցմէ որ կը յաւակնի «Նոր» կոչուիլ, կռատուն մը շինած է իրեն համար, սուտ—իրաւ աստուածներով, եւ չի հանդուրժեր ուրիշ արբութեան։ Եւ այս գետնին վրայ, իրարու հանդէպ արհամարհանքը աւելի սուր է, քան նորահասի մը եւ երէցի մը միջեւ։

Անշուշտ տարիքի տենդն է որ կը խօսի ամեն մէկուն մէջ, փրփուրը բերնին։ Ցաճախ կայծակնացայտ մոլեգնութեամբ եւ յախուռն շարժուձեւերով։

Ի՛նչ փոյթ։ Աւելի լաւ է— եւ բնական է— որ ըլլան խիզախ ու ինքնավստահ իրականութիւններ, քան գլխուն գարնուած, լոյծ ստուերներ։ Կամ գունդ—խմոր՝ պատրաստ կաղապարի։

Եւ այս տեսակէտէն, կարելի է շատ մը դրական գիծեր գտնել նորերուն մէջ։ Մանաւանդ անոնց մէջ որ հասան 1914էն յետոյ, իրենց ճամբան գտնելով դիրգաքին փլուզումներու բաւիղներուն մէջ։ Մեծ մասով՝ միս-մինակ։

Բայց այդքանը բաւակա՞ն է անդրանկութեան իրաւունք շահելու իրարու հանդէպ։ Չենք յուզեր հինի եւ նորի խնդիրը, այլ հարցը կը դնենք շեշտակի, իրենց համար։

Ո՞ւր է, վերջապէս, իրենց միացման գիծը։ Իրենց դրօշը։ Որովհետեւ կան գունատ կամ խարուսիկ դրօշներու տակ ապաստանածներ ալ։

Եւ այդ պարագային, ի՞նչպէս կը յաւակնին ներկայանալ իբրեւ «Նոր» սերունդ։ Այսինքն,— հոսանք մը որ խոր ակօսներ կը բանայ եթէ ոչ հաւաքաբար, գոնէ քանի մը խումբերով։ Եւ քանի մը ուղղութեամբ։

Ինչ խօսք որ, տարբերութիւն մը պիտի ըլլայ մէկ սերունդէն միւսը,— դէպի յառաջ։ Եթէ որդիները պիտի շարունակեն նմանիլ հայրերուն, ինչո՞ւ այսքան աղմուկ, ճիգ ու քրտինք։

Դժբախտաբար, մենք ալ չպիտի կրնանք յստակ պատասխան մը տալ դրուած հարցերուն։

Մէկ սերունդէն միւսը, յառաջդիմութիւն անպայման կայ։ Այսօր ունինք թանկագին գանձ մը՝ հասուն կամ տակաւին հում տարրերու։ Աւելի բեղուն եւ աւելի այլազան։ Բայց դեռ ո՛չ գրականօրէն կազմակերպուած սերունդ մը, իրեն յատուկ խառնուածքով ու գծով։

Արդարեւ, խառնուածքի պակասը ամէնէն առաջ աչքի կը զարնէ նորերուն մէջ։ Զանազան տենդեր եւ պոռթկումներ տակաւին չեն նշանակեր խառնուածք ու գիծ։ Եւ այս պակասը կարելի չէ արդարացնել միայն «յետպատերազմեան» յորջորջումով, որ քիչ մը չարաչար կը գործածուի։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ՄԸ ԽԵՆԴԵՑԱԾ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ՀԻՆԳ ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՅԵՏՈՅ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԿԸԼԼԱՅ

Մարսէյլէն կը հաղորդեն հետեւեալ զարհուրելի դրամը, որ տեղի ունեցած է յունուար 31ին ուրբաթ կէսօրէն յետոյ, Սէն-Լուի արուարձանին Լա Վիոթ կոչուած տեղը։

Մարսէյլէն էքս գացող ճամբուն վրայ ծառազարդ բլուրներ կան։ Այդ բարձունքներու գագաթը՝ Սիբրի կոչուած հողաբաժինը գնուած է համեստ, ժուժկալ ու աշխատասէր հայ գաղթականներու կողմէ, որոնք կ՚աշխատին Սէն-Լուի արուարձանին մէջ։ Իւրաքանչիւր հայ աշխատաւոր իր գնած պատառ մը հողին վրայ ինք իր ձեռքով կառուցած է համեստ տնակ մը, ուր կը բնակի ընտանիքով։

Յովհաննէս Յարութիւնեան, 43 տարեկան հոլբենակից մը, որ գիշերները կ՚աշխատէր շաքարի գործարանին մէջ, երեք տարի առաջ նոյն տեղը գնած էր հող մը եւ յարմարցուած իր պարապոյ ժամերուն շինած էր տնակը, ուր կ՚ապրէր իր կնոջ՝ Մարիամի հետ (ծնեալ Չէրչեան), այն ատեն 27 տարեկան եւ իր աղջկան հետ՝ 7 տարեկան։

Քանի մը շաբաթ առաջ Տիկ. Յարութիւնեանի սրունքը կոտրեցաւ արկածի մը հետեւանքով։ Այս դէպքը դժուարութիւն առաջ բերաւ ընտանիքին մէջ։ Յարութիւնեան զայրացաւ մանաւանդ երբ իր զոքանչին՝ այրի տիկին Չէրչեանի դէմ՝ 85 տարեկան, ըսելով որ աղջիկը երեսի վրայ ձգած էր սրունքը կոտրած օրը, չէր խնամած զայն եւ ծաղրած էր անոր վէրքը։ Զոքանչը կը բնակէր մօտակայ տուն մը՝ իր միւս երկու աղջիկներուն հետ, որոնց մէկը ամուսնացած էր Շմաւոն Զաքրեանի հետ, գործաւոր իւղի գործարանին մէջ։ Վէճ ծագեցաւ մէկ կողմէ Յարութիւնեանի, միւս կողմէ իր զոքանչին, քենիներուն եւ քենեկալին միջեւ։ Մէկ խօսքով, երկու ազգական ընտանիքներու միջեւ առաջ եկաւ խուլ թշնամութիւն մը որ ի վերջոյ պիտի յանգէր եղերական արդիւնքի։

Ուրբաթ ժամը 13.45ին Յարութիւնեան տունէն ելլելով գնաց քենեկալին մօտ, բայց տունը չգտաւ զայն։ Յարութիւնեան եւ կը դառնար, երբ ճամբան հանդիպեցաւ զոքանչին։ Առանց բառ արտասանելու, շիտակ քալեց անոր վրայ եւ ճիչդ սրտին ուղղուած գնդակով մը վայրկենական գետին տապալեց զայն։ Հազիւ առաջին ոճիրը գործած էր, երբ տեսաւ որ կուգայ իր քենին՝ Մաքրուհի Զաքրեան, 25 տարեկան։ Դեռ հասկցած չէր թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ, երբ Յարութիւնեան անոր գլխուն գնդակ մը պարպելով գետին փռեց զայն։

Երկու զիակները հոն ձգելով, Յարութիւնեան կրկին քենեկալին տունը կ՚ուզէր երթալ, երբ կինը կանչեց զինքը։ Անոր վրայ ետ դարձաւ ու գնաց տեղն ու տեղը սպաննեց նաեւ իր կինը։ Ցիմար մարդասպանը այսքանով ալ չգոհացաւ։ Իր վայրագ կատաղութեան մէջ դեռ ուրիշ զոհեր ալ կը փնտռէր։ Ճիշդ հոն ուր քիչ առաջ սպաննած էր իր զոքանչն ու քենին, սպաննեց նաեւ իր միւս քենին՝ Տիկին Մարի Տօնիկեան, 28 տարեկան՝ մայր չորս տարեկան աղջնակի մը, ու ծանրապէս վիրաւորեց երրորդ այրի քենին՝ Աննա Կարապետեանը, 33 տարեկան, ինչպէս նաեւ ուրիշ ազգական մը՝ Սարգիս Խաչիկեան՝ 30 տարեկան՝ հայր երկու զաւակներու։

Բարեկամական գիպուածով մը մահուընէ ազատեցաւ Յարութիւնեանի քենեկալը՝ Զաքրեան, որ առաջին զոհը պիտի ըլլար։ Զաքրեան սայլակի մը մէջ կղմինտր լեցուցած տուն կը դառնար, երբ զայն տեսնելով, Յարութիւնեան վրան խոյացաւ եւ հինգ ձեռք զէնք պարպեց անոր ուղղութեամբ, միայն մէկ գնդակ հանդիպեցաւ ալ թեւին։ Զաքրեան գեղարանի մը մէջ վէրքը կապել տալէ վերջ, հասաձայնեց ոստիկանութեան։ Շուտով դէպքին վայրը հասան հեծեալ ոստիկաններ, զորս տեսնելով, Յարութիւնեան որ քենեկալին տան պատշգամին վրայ կը գտնուէր, երկու գնդակ պարպեց գանկին եւ դիտապաստ ինկաւ գետին։ Այս բոլորը տեւած էր 10 վայրկեան միայն։

Այս զարհուրելի ոճիրը մեծապէս յուզեց և սուգի ենթարկեց Սիբրիի ամբողջ հայ բնակչութիւնը։ Մարդասպանի գիակին վրայ գտնուեցան երկու զէնքեր, զորս գործածած էր, մէկը՝ 9 միլիմեթրնոց Փարապէլլում մը, միւսը՝ 6.3 միլիմեթրնոց ատրճանակ մը։

Վիրաւորներէն Սարգիս Խաչիկեան հիւանդանոց փոխադրուած ատեն մեռաւ կառքին մէջ։ Իսկ Տիկ. Աննա Կարապետեանի վիճակը շատ ծանր է։

Տիկիններ Մարի Յարութիւնեանի, Չէրչեանի, Մարի Տօնիկեանի, Մաքրուհի Զաքրեանի, ինչպէս նաեւ Սարգիս Խաչիկեանի եւ Յովհաննէս Յարութիւնեանի դիակները փոխադրուեցան Սէն-Փիէրի գերեզմանը՝ թաղուելու համար։ Շմաւոն Զաքրեան կը դարմանուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցին մէջ եւ կը մերժէ որեւէ բացատրութիւն տալ ոճիրի բուն շարժառիթին մասին, որ կը կարծուի թէ սիրային նախանձն է։ Նոյն լսութիւնը կը պահեն բոլոր հայ դրացիները, որոնք ականատես եղան դրամին։

Նոր սեղմումներ ոչ-թուրք դպրոցներուն

«Փոլիթիքա» կ՚իմանայ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը նոր ծրագիր մը կը պատրաստէ ոչ-իսլամ վարժարաններու մասին։ Այս ծրագրին համաձայն, ոչ-իսլամ վարժարաններու տնօրէնները պիտի ըլլան թուրք եւ պիտի ընտրուին հոն պաշտօնավարող թուրք ուսուցիչներէն։ Օտար դպրոցներու մէջ ալ թուրք ուսուցիչներէն մէկը փոխ-տնօրէն պիտի ըլլայ։ Կառավարութիւնը նահանգային պիւտճէներէն պիտի օգնէ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն։ Ասոր փոխարէն, հիմնական բարեկարգութիւններ պիտի ըլլան այդ դպրոցներու դասաւանդութեան եղանակին մէջ։ Ի մէջ այլոց, կարգ մը ճիւղեր ալ թուրքերէն պիտի աւանդուին։

Յետոյ, դասերը կրօնական ոգիով անձերու կողմէ չպիտի տրուին։

∴ «Միլլիէթ» կը գրէ թէ կարգ մը դպրոցներ եկեղեցինե-րու մօտ եւ մինչեւ իսկ մէկ շէնքի մէջ կը գտնուին։ Ցանձնարարուած է բաժանումներ կատարել, այնպէս որ հաղորդակցութիւն չմնայ դպրոցի եւ եկեղեցիին միջեւ եւ կամ ղըպրոցը ուրիշ տեղ փոխադրել։ Դարձեալ, քննիչները նշմարած են որ կարգ մը հայ եւ մանաւանդ յոյն դպրոցներու պատերուն զարդարանքները երեւանի կամ բիւզանդական կայսրութեան դրօշակին գոյներովը ներկուած են։

Համայնավար ցոյցեր

Աթէնքի սերպ գեսպանատան առջեւ համայնավարները բուռն ցոյցեր կատարեցին։ Քարկոծեցին պատուհանները եւ «անկցի Ալեքսանդր, անկցի դիկտատորութիւնը» պոռացին։ Դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկը եւ դռնապանը վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ձերբակալեց բազմաթիւ ցուցարարներ։

Նման անկարգութիւններ պատահեցան նաեւ Սելանիկի մէջ, ուր ցուցարարները խոշտանգեցին Մակեդոնիոյ կառավարիչ կոնսաթասը։

∴ Պերլինի մէջ համայնավար կուսակցութիւնը Մոսկուայի հրամանով ծրագրած էր մեծ ցոյց մը կատարել երէկ։ Գործադուլները թափօր կազմած պիտի երթային դէպի քաղաքին կեդրոնը։ Կառավարութիւնն ու քաղաքապետութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առին։ Համպուրկի մէջ ընդհարումներ պատահեցան համայնավարներու եւ ոստիկանութեան միջեւ։

Կիպրոսը Յունաստանի չպիտի տրուի

Լորտ Փասֆիլտ, Անգլիոյ գաղթային նախարարը առջի օր հրատարակեց Սպիտակ Տետրակ մը՝ իբրեւ պատասխան Կիպրոս կղզիի Օրէնսդիր խորհուրդի յոյն անդամներու խնդրագրին, որով կը պահանջուէր կղզին ձգել Յունաստանի։ Լորտ Փասֆիլտ կ՚ըսէ թէ այդ խնդրագիրը ընդունելի չէ եւ հարցը վերջնապէս փակուած է։ Նոյնպէս անժամանակ կը գտնէ կղզիին պատասխանատու կառավարութիւն մը տալու առաջարկը։

Ի՞նչ շահեցաւ Յունաստան

Վենիզէլոս Աթէնքի խորհրդարանին մէջ երկուքուկէս ժամ տեւող ճառ մը խօսեցաւ՝ մանրամասնութիւններ տալով Լահէյի մէջ կատարած իր աշխատանքներուն մասին։

Ըստ Վենիզէլոսի, Յունաստան գերման հատուցումներէն պիտի ստանայ տարեկան 300.000 անգլիական ոսկի՝ ամբողջ 59 տարի, Պուլկարիայէն՝ միջին հաշուով 341,000 անգլ. ոսկի՝ 36 տարի շարունակ։ Հունգարիայէն՝ տարեկան 363,000 ոսկի՝ 18 տարի, Չեխոսլովաքիայէն՝ լքեալ գոյքերու հաշուոյն՝ տարեկան 87,900 ոսկի՝ 37 տարի։ Այս ձեւով Յունաստան տարեկան 1,182,400 անգլ. ոսկի պիտի ստանայ իբրեւ հատուցում, մինչդեռ ցարդ կը ստանար Գերմանիայէն 200,000 եւ Պուլկարիայէն 30,000 անգլ. ոսկի։

Միւս կողմէ՝ Յունաստան իր պատերազմական պարտքերուն համար կը վճարէ տարեկան 386,700 ոսկի՝ Անգլիոյ, 64,000՝ Միացեալ Նահանգներուն եւ 25,000՝ Ֆրանսայի, գումար՝ տարեկան 476.000 անգլ. ոսկի։ Ուրեմն հելլէն ելմտացոյցը ալյուհետեւ հատուցումներէն զուտ հասոյթ պիտի ունենայ տարեկան 706,000 անգլ. ոսկի առաջին 14 տարիներուն եւ 344,000 ոսկի՝ մնացեալ 22 տարիներու ընթացքին։ Բացի վերոյիշեալ գումարներէն, Լահէյի խորհրդաժողովը Յունաստանին հատուցում տուաւ չէզոքութեան շրջանին Յունաստանի կրած կորուստներուն համար։

Եզրակացնելով, Վենիզէլոս յայտարարեց թէ Յունաստան, ինչպէս ուրիշ երկիրներ, տագնապալից օրեր անցուց, սակայն երկիր մը որ կրցաւ տարեկան 1.000.000.000 դրախմի Ազգային Պարտք վճարել, կրնայ լաւատեսութեամբ նայիլ ապագային։

Համիտի 37 միլիառը եւ ժառանգորդները

ԼՈՆՏՈՆ 1 փետրուար.— Սուլթան Ապտիւլ Համիտ Բ.ի վերապրող այրիներն ու զաւակները կը պահանջեն հայրական ժառանգութիւնը, որ կը ներկայացնէ 37,500,000,000 ֆրանքի վիթխարի գումար մը։ Ժառանգորդները Յունաստանէն կը պահանջեն 1.250 միլիոն ֆր.։ Ժառանգորդներն են հետեւեալները, կարգով.

1. Իշխան Սէլիմ, իշխան Ահմէտ, իշխանուհի Զէլիհա և իրենց մայրը՝ Պէտրիֆէլէք՝ Համիտի աւագ սիրականը։

2. Իշխան Ապտիւլգատիր եւ իշխանուհի Նայիմէ՝ զաւակները հանգուցեալ սուլթանուհի Պիտարի։

3. Իշխանուհի Նաւիլէ, իշխանուհի Նուրէտտին, իշխանուհի Այիշա, իշխան Ապիտ, իշխանուհի Րէֆիա, իշխանուհի Շատիէ եւ իշխան Ապտիւրրահիմ՝ բոլորն ալ Ապտիւլհամիտի զաւակները։

4. Ֆաթիմա, Պէհիճէ, Մուշֆիքա, Նաճիա, Սազիկեար, Էնասլինուր, Փէյվէսթէ՝ բոլորն ալ Համիտի այրիները։

5. Իշխան Պիւրհանէտտին եւ մայրը՝ Համիտի տանտիրուհիները։

Կայ նաեւ ժառանգորդներու ուրիշ խմբակ մը, որուն գլուխը կը գտնուի խալիֆա Ապտիւլմէճիտ Բ. (այժմ Նիս) եւ որուն մաս կը կազմեն 63 իշխաններ եւ իշխանուհիներ։

Կարմիր սուլթանին այրիներն ու զաւակները իրենց դատին պաշտպանութիւնը յանձնած են Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահ Ալեքսանդր Միլրանի, իսկ խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտի փաստաբաններն են Կիւլլեան եւ Նուրիճան։

Համիտ ընդարձակ հողեր եւ կալուածներ ունէր Յունաստանի, Միջագետքի (Մուսուլ եւլն), Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ։ Միայն Միջագետքի հողերը 200 միլիոն անգլ. ոսկի կ՚արժեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԼՄԱԶԵԱՆ երէկ դէմ դիմաց բերուեցաւ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պ. Գրնուայի հետ, Պ. Մայֆոի գրասենեակին մէջ։

ԶՕՐ. ԿՈՒՏԵՊՈՎԻ առեւանգման գաղտնիքը չէ պարզուած դեռ։ Թերթերը զանազան ենթադրութիւններ կ՚ընեն։

ՍՊԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը՝ զօր. Պէրէնկէր, լուծեց ազգային ժողովը։

ՔՈՆԿՈՒԼՏԱՔԻ ածխահանքին մէջ կրիզուի անհոլի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ։ 13 հոգի մեռաւ վեց հոգի վիրաւորուեցաւ։

Հ. Յ. Դ.
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ բացուեցաւ դասընթացք մը, դաշնակցական եւ համակիր երիտասարդութեան քաղաքական դաստիարակութեան համար։

Կ. Կոմիտէն չնորհաւորելի գործի մը կը ձեռնարկէ, այսպիսով, մարմին տալու այն որոշման զոր կայացուցած էր Հ. Յ. Դ. Ընդհ. Ժողովը, երիտասարդ սերունդի դաստիարակութեան մասին։ Այս օրինակին պիտի հետեւին բոլոր այն կեդրոնները, որոնք հոծ երիտասարդութիւն մը ունին, բան սորվելու տենչանքէն բռնուած։ Անցեալին մէջ Դաշնակցութեան զանազան մարմինները նման ձեռնարկներ ունեցած են և քանի մը վայրերու մէջ այսօր իսկ գոյութիւն ունին դասընթացքներ, որոնք մէկտեղ համախմբած են երիտասարդական միութիւններ եւ սիստեմատիկ դասախօսութիւններով հասկցուցած են նորահաս սերունդի քաղաքական մտածումները։

Դասընթացքներու ցանց մը, մէկ գաղութէն միւս գաղութը, իրարու շղթայուած կուսակցական բարձր մարմիններու միջոցաւ, պիտի կրնայ մէկ մտայնութեան շուրջ համախմբել այն դաշնակցական եւ համակիր երիտասարդութիւնը, որ այս վերջին տասնամեակին կը պատկանի, որ դժբախտ դէպքերու բերումով տասը տարիէ ի վեր կտրուած է իր հայրենիքէն եւ չէ թրծուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական մեծ շարժումներուն մէջ։ Այս երիտասարդութիւնը նախապատրաստական շրջան մըն է որ կը բոլորէ։ Նախապատրաստութեան հետ զուգընթաց, այս երիտասարդութիւնը հնարաւորութիւն ունի վերադառնալու ըմբռնումներն ու գործնական միջոցները, ու վերադարձնելու պատրաստութեամբ ամրացած իր համոզումներուն եւ յեղափոխական ուժին մէջ՝ կատարելու գիտակցութեամբ եւ վճռական կամքով նետուելու պայքարի ասպարէզը։

Այս արդիւնքին հասնելու համար, երիտասարդութիւնը պէտք ունի սորվելու, պէտք ունի ուսումնասիրելու եւ մանաւանդ այդ բոլորի մասին մտածելու։ Կ. Կոմիտէն այս հնարաւորութիւնն է որ կ'ընծայէ մեր նոր սերունդի շարքերուն, որոնք չափազանց երկար այնքան խանդավառ բացումը կատարեցին կուսակցական-դաստիարակչական դպրոցին, որ տեւական բնոյթ մը պիտի ունենայ Դաշնակցութեան բարոյական միջավայրին մէջ։

Քանի մը խօսք դասընթացքի գործնական օգուտներու մասին։ Մեր ցրուած բազմաթիւ կոմիտէները ստիպուած են գոհանալ պատահական դասախօսութիւններով։ Մինչդեռ ծրագրուած դասախօսութիւններ, որոնք լայնօրէն եւ սպառիչ կերպով կարենային լուսաբանել քաղաքական նիւթերը, դարձած էին անհրաժեշտ։ Սակայն Կ. Կոմիտէն եւ տեղական կոմիտէները երբեք հնարաւորութիւն չունէին առանձին առանձին գոհացում տալու բոլորին։ Դասընթացքը կուգայ ճիշդ առենին գոհացում տալու այս պահանջին։

Այս գործնական օգուտէն զատ, կայ բարոյական օգուտը։ Դասընթացքին մասնակցող երիտասարդութիւնը կը դառնայ սերունդ մը, որ մէկ քանի տարուան ընթացքին կը զինուի բաւարար ծանօթութիւններով։ Ընկերներն աւելի կը մտերմանան իրարու. հաւաքականօրէն սորվելու վարժութեան հետ մէկտեղ կ'իւրացնեն միասին գործելու յեղափոխական նկարագիրը, ու վաղը, անոնք ձեռք ձեռքի տուած՝ զանազան շրջաններու մէջ կը ստանձնեն ղեկավարի եւ դաստիարակողի դերը։

Հաւատացեալ երիտասարդութիւնը երբ պատկառանքով կը նայի կուսակցութեան 40 տարուան անցեալին, պէտք է գիտնայ այն խոր ճամբաները որոնցմէ անցան մեր նախորդները, պէտք է իւրացնէ այն իտէալը, որու իրականացման ի խնդիր հազարաւոր անհատներ մինչեւ իրենց կեանքին վերջը պայքար մղեցին եւ իրենց կեանքն իսկ չխնայեցին։ Ու միեւնոյն ժամանակ, այս օրուան երիտասարդութիւնը պէտք է գիտակցի որ վաղուան կորելիք ճանապարհէն անցնիլը իրեն կտակուած է մեր փառաւոր նախորդներէն։ Որպէսզի այս երիտասարդութիւնը կարենայ պատուով շարունակել կուսակցութեան ճանապարհը, պէտք է պատրաստուի կատարելու գիտակցութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ իր ուսը տալու Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայ Ժողովուրդի կառքին։

Շարունակենք մեր գործը աննկուն կամքով։ Մշուշ կայ Հայոց հորիզոնի վրայ. բայց գալիք օրերը մեզմէ աւելի կամք եւ աւելի պատրաստութիւն կը պահանջեն։

Յաջողութիւնը յարատեւութեան մէջ է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՀԵՔԵԱԹ

Տասնըչորստարեկան է այրի քրոջս աղջիկը՝ Ալիսը։ Ցերեկ մը, որուն վրայ «Նոր»ը իր ազդեցութեան տարիները օրերու կը վերածէ։

Խօթը տարիէ ի վեր Փարիզ ենք։ Փարիզեան փողոցը, դպրոցն ու ցուցափեղկերը ապարդիւն չեն անցեր։ Ու հիմա, ան կ'երթայ կարուձեւի մեծ աշխատանոց մը, բոլորովին Ֆրանսուհիի մը պէս։

Հայերէնը, մի միայն տան մէջ կը գործածէ. հայ ընկերուհի չունի, ու ծրար մը իսկ չի շիներ հայերէն թերթով։

Ոչ ոք պիտի ըսէր թէ աղջնակ մըն է։ Նախ եղունգները փայլեցնելը. ապա շրթներուն անհամար կարմիրէն կրակի արիւնի ամենիլը, յօնքերուն փետտելը եւ օր մըն ալ կոյծ խալ մը վզին վրայէն ածապարանոցսրբելը՝ մեծապէս վրդովեցին զիս։ Բայց մայրը, — հոգ չէ՛, շուտով կը զգաստանայ, պզտիկ է։ Լաւ է չըռնանալ...։

* * *

Ալիս զիս շատ կը սիրէ։ Իրեն համար ունեցած ազատութիւնը, զիս իր քմայքներուն թալիսմանն ըրած եմ։ Ուզածը ունենալու համար, կ'ընէ բոլոր ձեւերը աչքահատիկ կնոջ մը՝ լաց, քէն, կեղծաւորութիւններ... նոյնիսկ պէրանք։

×

Վերջապէս պարահանդէսին օրը եկաւ։ Շաբաթէ մը ի վեր ուրիշ բանի մասին չէր խօսեր. պարահանդէսը, իրենց «տան» գործաւորուհիներու տալիք տարեկան պարահանդէսը։

Առաւօտէն ոտքի վրայ է, հայելիին դիմացը կը փորձէ բոլոր շրջազգեստները, մատները թաթխուած են սեղանին վրայ փոշիի եւ գոյնի խառնուրդին, շրթներուն գոյնը քանի մը անգամ կը փոխէ, կը ժպտի, կը մտածէ, պարի մը քայլերը կը փորձէ ինքնավստահ ճշմարտութեամբ, ու ահա պատրաստ է։

Բաց-կապոյտ շրջազգեստ մը մինչեւ ծունկերուն լեցուն կլորութիւնները, եւ վարսերը անալիք ձեւով կարած, ականջներուն քով իրենց հարցական նշանին մէջ կատարեալ, անհամար սեւութիւն մը թարթիչներուն եզերքին ու սաթինեայ կէս-ժպիտ մէջ գրաւչօրէն գիշատիչ, որոնց վրայ վարդագոյն սիրտը կը սրտի բերնի մէկ մի չորժումէն։ Աչքերը կը փայլին յաղթական։

Ալիս փղթցիկ է։ Հիանալի։ Քսան տարեկան մօրաքոյրի զոյգ գեղեցկութեան Թագուհիի մը պէս։

— Allons! մօրաքոյր, չը պատրաստուի՞ս...։

— Ես պատրաստ եմ։

— Ինչպէ՞ս թէ պատրաստ ես, սա՞նկ...

— Հապա՞։

Ալ կենայ վայրկեան մը, կը նայի ամբողջ հասակիս եւ յայտնապէս դժգոհ։

— Գիտե՞ս ինչ մօրաք, այսօր ինչ որ ըսեմ, անհոգ պիտի ընես։ Ամառան չպիտի գայ արդէն, ֆրանսերէն չգիտեր, կ'ըլլէ gaffe մը կ'ընէ, դուն ալ... հա՛, դուն ալ մօրեղբայրս չպիտի ըլլաս այսօր...

— Հէ՞...

— Այսինքն օտար, օտար ծանօթ մը, օրինակ՝ անգլիացի պարոն մը։ Այո, այո, ի՜նչ լաւ գտայ, անգլիացի պարոն մը, բոլորովին galant ֆրանսերէն չպիտի գիտնաս, բառերը մի հասկնար, բան մի խնդրեր, քիչ մը քիթէդ մէջէն բաներ մը կը մռլտաս, այդքան։ Պարի առեն ալ չոր քոլուածք մը, դուն գիտես արդէն, յետոյ ասքս կախել ու... փառաւո՞ր, ըսել հա՛, հա՛ ինչ լաւ կ'ըլլայ։

Բայց յանկարծ կեցաւ.

— Ա՜հ, չէ՛, չըլլար, աչքերդ շատ թուխ են, մազերդ ալ, չեղաւ չեղաւ...։

— Դատայ, մօրեղբայր, tiens, սքանչելի արժանթինցի կ'ըլլաս, allons շուտ, շուտ հիանալի է սակայն, կեցցէ՜ հայաստան. քիչ մը կոկորդէդ կը խօսիս, շատ կը ժպտիս, եւ անուշ ալ Amor; կը գոռես՝ գիտե՞ս, անոնց երգերուն մէջ amor բառը շատ կայ, ո՜հ ինչ succès ինչ succès. երկուշաբթի օր փառաւոր entrée մը պիտի ունենամ. բոլորը պիտի հարցնեն, ու մէկուն պիտի պատասխանեմ, եւ յետոյ... գիտե՞ս ինչ, թերեւս մեծաւորուհին մետաքսեղէնի կողմը անցնէ զիս, ալ այն ատեն ...վարիններուն երեսն անգամ չեմ նայիր։ Հիմա շուտ, գլխարկդ փոխէ, եւ սա պեխերդ ածիլէ...

— Ի՞նչ... վերջապէս աղջկութիւնս կը բարբառի։

— Պեխերդ... ի՜նչ ալ տգեղ են։

— Առի՞ն չըլլա՞ր։

— Ինչո՞ւ։

— Այնպէ՞ս։

— Si, si, կ'ըլլա՛յ, կ'ըլլա՛յ...

Ժպիտը որ կը գծուէր, ընդլուեցաւ՝ լրջութեան պաղութենէն։

— Կը նշանակէ, այդքան շատ կը սիրես զիս խոզի փուշ պեխերէդ անգամ չես ըլլար...

— Ո՛չ

— Ս՞ւս ես...

— Ո՛չ, եւ ոչ. այսպէս, եթէ կ'ուզես։

Զարմացած նայեցաւ։ Չէր սխալեր, մօրաքը փոխուած էր։ Կարմրեցաւ, դեղնեցաւ, ապա չարացաւ։

— Ես ալ չեմ երթար, բնաւ չեմ երթար. առանց ձեզ քալելէ, à la gare! Ի՞նչ պիտի ըսեն։

— Չե՛մ ուզեր գիտնալ։

Սկսաւ լալ ու արցունքներու մէջ, կարուկ ու կատաղի պոռթկումով մը.

— Դուն կեցի՛ր. հարկաւ գիտես թէ ինչ ըսել է ինծի համար անգամ մըն ալ կը խնդրե՜մ... Ի՞նչ, կը կարծես որ չե՛մ համեար թեւը մտած ատենս, մայթին վրայ հայերս հայերս չորս կողմ նայելը, դուն կը տեսնե՞ս...

Դէմքին արտայայտութիւնը կ'ուզէք գիտնալ լաւ։ Ամէնդ ալ հաւանաբար տեսած ըլլալու էք սենեակին մէջ երկու մասով դարձած թեկնածուած ու փողոց նետուած կատուի մը կլափը որ գտան հասնելուն ինքզինք կը գտնէ խոշոր շան մը դէմ դիմաց։

ԱՐՍԷՆ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ
ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Քանի մը նմոյշ եւս քաղենք երգիծական բաժինէն։ Երբեմն խիստ յաջող են, սակայն յաճախ ճաշակի մաքրութիւն ցոյց չեն տար։ Ջանացինք այսուհանդերձ անխտիր օրինակներ առնել որոնք գաղափար մը կարենան տալ իրենցմէ աւելի աղաս կամ անճաշակ գրութիւններու մասին։

ԺԸ.

Հաստատ պատճառաբանութիւններով ամչցուցի իմ անպատկառ ստամոքսս, եւ ժուժկալութեամբ պատժեցի անկարգապահ աղիքներս։ Ի՞նչպէս, իբաւ որ, իմացականութեամբ՝ տեղաւորուած ա՛յնքան բարձր, չպիտի կրնայի յաղթել իմ փորիս՝ տեղաւորուած ա՛յնքան ցած։

Պալլատաս

ԺԹ.

Իրիկնադէմին, երբ կը ծնկենք, մարդու նման ենք, բայց՝ առաւօտուն՝ մենք կը զարնուինք իրարու կենդանիներու նման։

Օտոմեդոն

Ի.

Ահաւասիկ գետինն ինկած յաղթուած գինովութենէն։ Ո՞վ զիս պիտի վերցնէ։... Ո՛չ, խիստ անիրաւ աստուած մը գտայ ես իր մէջ։ Ինչպէս, ես քեզ կը կրեմ կուրծքիս տակ. ո՛վ Բագոս, եւ դուն, ընդհակառակն, կը ձգես որ իյնամ։

Արգանդարիոս

Յայտնի չէ թէ օ՞րտեղացի է, եւ օ՞ր շրջանէն։ Վայելուչ եւ նուրբ կտորներ թողած է, ընդհանրապէս սիրահարական։ Երբեմն միայն բառախաղներ ըրած։

ԻԱ.

Հերմոկրատը իր քիթին մէկ մասն է։ Ըսելով որ քիթը Հերմոկրատին մէկ մասն է, մենք առած կ'ըլլանք ամբողջը մէկ մասին համար։

Թէոտոր

Յուստինիանոսի ատեն կ'ապրէր եւ ծանօթ էր իբրեւ նշանաւոր անձնաւորութիւն։

ԻԲ.

Կատաղաւոր քերականագէտի մը վրայով

Դուրսը տունն կը բացատրես դժբախտութիւնները Պարիսի եւ Մենելասի, մինչդեռ ներսի կողմը Պարիսներ կը դարպասեն քու Հելէնդ։

ԻԳ.

Ասկլեպիադ ագահը մուկ մը տեսաւ իր տան մէջ։ «Սիրելի՛ս կ'ըսէ, ի՞նչ կ'ընես տանս մէջ։

— Բարեկա՛մ, պատասխանեց մուկը, մի՛ վախնար, մենք ուտելիք չենք փնտռեր տանդ մէջ, այլ ծակ մը։

Լուկիլլոս

Լատին ծագումով յոյն քերթող մը կը կարծուի։ Պէտք է ապրած ըլլայ 80 տարեկան, Ներոնի ժամանակին, ուսկից դրամ ստացած է. իր քերթուածները գրեթէ երգիծական են եւ հեգնող, կենդանի դարձուածքով եւ լաւ ոճով մը։ Կը կարծուի որ քերականագէտ մըն էր, եւ լաւ կը ճանչնար այդ արհեստին դժուարութիւնները եւ ծաղրելի կողմերը։

ԻԴ.

Բերանդ եւ ետեւդ, Թէոտո՛ր, մէկ կերպ կը հոտին, այնպէս որ բնագէտ պէտք է ըլլալ տարբերութիւն գտնելու համար։ Պէտք էր որ գրած ըլլայիր. «Սոս բերանս է, եւ սոս ետեւս է»։ Բայց, այժմ, երբ կը խօսիս, չեմ կրնար ճանչնալ թէ՝ դուն բերա՞նդ կը բանաս թէ կը փքարձակես։ Իմն ալ, Թէոտո՛ր, կը շնչէ թէ՝ վերէն եւ թէ՝ վարէն։

Նիկարք

Յայտնի չէ թէ Նիկարքի վերագրուած այս կարգի կտորները իրը եղած ըլլան։ Քիչ հետքեր կան իր ապրած ժամանակի մասին։ Կը կարծուի որ մեր շրջանի առաջին դարուն կ'ապրէր։ Ունի խիստ գեղեցիկ եւ լաւ ներշնչուած բազմաթիւ սիրուն կտորներ։

ԻԵ.

Ֆիլինիս ամուսնացաւ տարեց կնկան մը հետ, երբ երիտասարդ էր։ Երբ ծերացաւ, կարգուեցաւ տասներկու տարեկան աղջկան մը հետ։ Միութիւնները զոր կնքեց, երբեք յարմար չէին։ Այնպէս որ մնաց առանց զաւկի, ատենօք մշակելով ամուլ հող մը, եւ հիմա որ կոյս եւ բերրի հող մը ունի, չի կրնար իսկ մշակել։

ԻԶ.

Կեռ-քիթ Սոսիպատրիոս ձուկ չի գներ։ Սովն իրեն կը հայթայթէ առատ քանակով՝ ծրի։ Ան չի գործածեր ո՛չ ձող, ո՛չ թել։ Քիթին ծայրը կ'անցընէ կարթ մը, եւ կը ժողվէ ինչ որ կը լողան։

ԻԷ.

Զոնոգինէսի տունը բոցերու մէջ էր, եւ ինք, պատուհանէն վար իջնելու համար, ահագին ճիգեր կը թափէր, իրար կապած ըլլալով երկու ձողեր, առանց սակայն հասնելու գետինը։ Վերջապէս նշմարեց Անդիմաքի քիթը, զայն գործածեց սանդուղի տեղ եւ ազատեցաւ։

Լեւոնիդաս

Այս գրութիւնները պէտք է պատկանին Աղեքսանդրացի Լեւոնիդասին, որովհետեւ Տարենտեցի Լեւոնիդասը գրած է խիստ գեղեցիկ քերթուածներ՝ ժողված Մելէագրէն։ Ծնած է Նեղոսի ափերուն վրայ, եւ կ'ապրէր Քրիստոսի առաջին դարուն։

Մեր պրպտումներու ընթացքին հանդիպեցանք երեք կտորներու, գրուած Կեսարացի հայրենակիցներուս վրայով, շահեկան էր գիտնալ թէ ուրիշներ ի՞նչ կը խորհէին վաղեմի այդ բնակիչներու մասին, եւ այդ պատճառով թարգմանեցինք Լուկիլլոսի կծու գրութիւնները.

ԻԸ.

Օր մը, իժ մը խածաւ կապադովկիացի մը։ Ինքն (իժը) ալ սատկեցաւ, ճաշակելով թունաւորեալ արիւն մը։

ԻԹ.

Կապադովկիացիները միշտ գէշ են։ Իսկ երբ զէնք կ'առնեն աւելի գէշ են։ Առեւտուրը, շահը զանոնք խիստ գէշ կը դարձնեն։ Եթէ երիու կամ երեք անգամ անոնք կը հասնին պատիւներուն, անթիծիւպատոսի կառքին, ո՛հ, այն ատեն ամէնէն գէշը կը դառնան։ Կ'սա՛ք, քեզ կ'աղաչեմ, մի՛ նորոգեր փորձը չորրորդ անգամ, այն վախով որ աշխարհը չընկղմի կապադովկիականութեան մէջ։

Լ.

Աւելի շուտ կարելի է գտնել սպիտակ ագռաւներ, թեւաւոր կրիաներ, քան թէ կապադովկիացի լաւ ատենաբան մը։

Լուկիլլոս

Հայաստանի վրայ եւս կարգ մը ակնարկութիւններ կան։ Անոնք բազմաթիւ չեն։ Կարելի չէ հարեւանցի ակնարկով հասկնալ եւ գիտնալ թէ՝ Փոքր-Ասիոյ զանազան քաղաքներէն, ինչպէս Ամասիայէն եւ Պոնտոսի շրջանէն մեկնած երգիչներու մէջ հայկական ծագումով անձեր կայի՞ն։ Բազմաթիւ են Կիլիկեան ծագում ունեցողները։ Կուտանք որպէս վաւերաթուղթ՝ առանց ստուգելու բնագիրներուն ճշգութիւնը՝ Հայաստանի վրայ եղած գրութիւնները։

Նախ կը հանդիպինք «Հայաստան» բառին Արաբիոս Սքոլաստիկոսի Կ. Պոլսոյ կուսակալ Լոնգինի արձանին համար եղած գրութեան մէջ, Նեղոսի, Պարսկաստանի, Իբերիոյ, Սոլիմներու, Արեւմուտքի, (Հայաստանի), Հնդիկներու, Կոլքերու շարքին յիշատակուած Հայաստան եւս, որպէս գրուած երկիր։

ԼԱ.

Հայերու եւ Իբերներու վրայ՝ երբոր հպատակեցան Հռոմայեցիներու

Հայաստանի ցեղախումբերը եւ իբերներու քաջ ազգը, քրիստոնէական հաւատքի եռանդով վառուած, կամաւորաբար հպատակեցան լուծին, իրենք զիրենք դասելով իբրեւ ծառաները եւ հպատակները անյաղթելի կայսրերու.

Անանուն

Ներոնի դիմանկարին վրայ

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ են աշխարհի ծայրերը։ Ներոնի յաղթանակները այդ կրկնակ ծայրերը հասան։ Արեւը՝ իր ծագումին՝ տեսաւ Հայաստանը զսպուած իր բազուկով, մայրամուտին՝ տեսաւ Գերմանի[...] բակալուած։ Թող ընդ[...] չակուին, այս երկու յաղթ[...]ները՝ տարուած Արաքսի [...] ռենոսի ափերուն վրայ, [...] ջուրերը կը խմեն միայ[...] տակ ժողովուրդներ։

Նոյն տարւոյն ընթացք[...] երեք անգամ ծննդաբ[...] ոչխարի մը վրայով

Այս ոչխարին ցեղը [...]րան է, այն երկրէն ուր [...]ըր՝ բուրդէ գլխանոցներ[...] խմեն Արաքսի ջուրը։ Իր [...] թաւ չէ եւ մեղմիկ, ինչպէ[...] փուկ ոչխարներու մօտ։ Ան[...] է, կոշտ եւ ցցուն, ինչպէս [...]րի այծեամք։ Սակայն իր [...] երեք անգամ կը յղանան [...] տարի, եւ իր ստինքները [...] ուռած են կաթով։ Իր մայ[...] նման փոքրիկ հորթերու [...] չումին։ Այսպէս ամէն եր[...] մասնաւոր հարստութի[...] ունի, իր տեղական այ[...]թիւնները։

Կրինագոր[...]

Կրինագորաս ժամանա[...] է Օգոստոսի։ Մեկնած [...] սէն Հռոմ, ուր կայսերակա[...] տանիքին ծոցը անցուցած [...] է ըլլայ իր կեանքը։ Գր[...] բազմաթիւ կտորներ, չնո[...] դարձուածներով եւ մեծ [...]քով։

ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ[...]

ԱՇՆԱՆ ԻՐԻԿՈՒ[Ն]

Ծովին վրայ կ'իջնէ մեղ[...]
հեշտա[...]
Յորդ ու խաղաղ Թախիծ[...]
Իրիկ[...]
Ու մթնշաղ կապոյտէն վա[...]
կախ[...]
Աշնան քաղցր լոյսերն հե[...]
ու տժգ[...]
Աշնան աղուոր լոյսերը [...]
նուաղ[...]
Ու կ'երկարին հոգիիս մէջ[...]
աղօ[...]
Կը ծածծածեն տարտամ[...]
ներն ոսկ[...]
Սաւերամած ցուրտ ամ[...]
որմեր[...]
Իրիկուններն տնակիս[...]
սարսռ[...]
Երբ կ'իջնէ շողն արեւին[...]
ու յոգ[...]
Կ'արտասուեն լուռ, ծառ[...]
ծեծքե[...]
Մեր ու յոգնած՝ հոգին[...]
կ'արտաս[...]
Երգ ու ծնծղայ, անուրջ[...]
հեռ[...]
Աշնան քաղցր լոյսերն [...]
մեղմ[...]

Գ. ՄԻՆԱ[...]

ՎԱՂԸ ՁԷ ՄԻՒՍ ՕՐ...

Երկու հազար տարին եկ[...] Համաշխարհիկ պատերազ[...] կար առնէ ի վեր մոռցուա[...] Դպրոցական պատմութիւն[...] կարգը միայն անցած է.— Ե՞րբ խաղ մը սկսաւ ու վերջացաւ.— Բայց այդ [...] չեն սովրիր զայն.— Կը [...] զայն անշահեկան։

* *

Աշխարհի վրայ [...]դութիւն կը տիրէ.— Մ[...] կ'ապրին համերաշխ.— Բայ[...] ատենուան պէս աշխատա[...] շատ աւելի է քան գր[...] Քիչ ունեցողը՝ բատ ատ[...] պաշտօնեայ է աւելի ունե[...] մօտ.— Մէկ խօսքով՝ կե[...] նոյն կեանքն է ամենօրեա[...]

* *

Միշտ կա՛ն մարդիկ կամ շատ.— Որ միշտ գ[...] կը խաղան.— Համագգ[...] ու հրացանով.— Միշտ կը [...] հին կագ ու կռիւ.— Ու [...] զեն հերոսութիւն։

* *

Բայց անկարելու դաս[...] մըն են.— Ձեն առնուիր [...] յուրջ.— Սպասուհի [...] խոհարարուհի Մառի.— [...] կը սիրեն համազգեստ[...] նորոյթէ ինկած է այլ.ես[...]

* *

Շաբթէ շաբաթ ղեչ[...] լեն.— Որ հերկուած է [...] ցեէն.— Հոն փոշիի կը վեր[...] իրենց բոլոր զրամը.— [...] վառող գնած են.— Հերոսն[...] է որ շատ փոշի կը հան[...] Բայց աննշան այդ վառոդ[...] Ոչխարներ իսկ չեն վրդովի[...]

Արգեօք ա՞յս է երկրի[...] ճակը.— Երկու հազար թուա[...]նին...։

Թրգմ. Գերմ.է ՁԵՄ՛ ԳԻՏ[...]

…ՈՒԹԿՈ՞ՒՄ ԹԷ ԶԱՌԱՆՑԱՆՔ

…մայլըլ Արլէն (Տիգրան Գուշ…եան) որ մեծ համբաւ կը …ցէ անգլիական գրականու…ան մէջ, վերջերս ամերիկեան …sh's Magazine ամսագրին մէջ …ատարակուած նորավէպի մը …րգին, հետեւեալ այլանդակ …յագանչութիւնները կ'արձա…նք ժողովուրդի հասցէին: …ագիրը աչքի առջեւ չունե…լով, կը հրատարակենք բարե…մի մը թարգմանութեամբ).—

Ընկարող ազգի մը զաւակը, …արուած ժողովուրդի մը ամայ… …նկուլին ծնած, դարերով ստորին …խուսներու եւ անպատիւ ժար…թիւններու ժառանգորդը, …չ բանի կրնայի հասնիլ, եթէ ոչ …ահոգ եւ անօգնական միայնու…անը ծառայի մը որուն պէտք …նին:

Ի՞նչ արուեստ կրնար գալ …յաստանէն:

Ի՞նչ մեծութիւն, նոյնիսկ …չ արժանիք:

Ո՜հ, Հայաստան, ո՜հ անհա…յ պերճազին (courtisan) *որ …քդինքդ կը ստորնացնես մեղք …յ մեղք այն յաղթանակին …ւ, ինչո՞ւ չմեռար արժանի…վ, ինչո՞ւ չմեռար Նինուէի, …րկամեշի, Բաբելոնի հետ:*

Ցեղդ Ճինկիզ խան մոռա…թեան մատնեց քեզ, այդ ալ …եցիր: Եթէ մեռած ըլլայիր, գո… …հնութիւններու պատմագիր…ը կը շահագրգռէիր. պատմա…նները պիտի ըսէին՝ «Ժողովուրդը …ստանիզոր հիմա «Արմէնիա» …կոչենք, երբեմն պատերազմիկ …գ մըն էր: Հա՞րկ է սակայն …եցնել, որ անոր այսօրուան …րկացած եւ այլասերած յա…րդները, որեւէ նշան չեն տար ի…նց ցեղին սկզբնական մեծու…թենէն»: Այո՛, եթէ մեռած ըլ…յիր, գիտակդ բաւական շահագր…ական պիտի ըլլար: Բայց կեն…անի՝ դուն աղտոտ մըն ես ա…էնուն եւ բեռ մը զաւակներուդ …ամար:

Հրեաները իրենց հանճարին …րհիւ, ծառայելով արեւմտեան …ղովուրդներուն, աշխարհը ժա…նգեցին:

Դուն, անկարող ո՛րեւէ բանի …էջ յաջողելու, ոչ նոյնիսկ իրա… հանդէպ ներգաշնակութեան, …ւ միութեան, ոչ իսկ նա…նձէ ազատութեան, ոչ իսկ մո…ցութեան՝ սողացիր, չափազանց …ղուկալի մարտիրոսութեան մը …էջ, պատմութեան կրունկներուն …ւէն կարելով ճամբադ դէպի …անհրորդ դարը՝:

Խե՛ղճ արարած, դուն չես …գեր մեռնիլ, այդպէ՞ս է: Աստ…ուած քեզի կեանք տուաւ, եւ դուն դեռ կը պաշտես քու հաւատքդ առ Աստուած, ինչպէս որ պաշտեցիր զայն Պարսիկի եւ Լէնկթիմուրի դէմ:

Բայց ան քեզ չի սիրեր, ընդհակառակն: Աստուած զօրաւոր հաւատացող մըն է քսաներորդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ քսաներորդ դարու քաղաքական օրէնքները՝ կ'ուզեն որ դժոխային բաժին դառնան:

Կարդա՛, հին կտակարանը, բարեկամս, եւ տես թէ կը հանի՞ս: Դուն հոն պիտի տեսնես որ Աստուած աւելի ախորժաքին կը նմանի, քան Յոքթ Նանէնի՝ դուն՝ Թուրքերուն դէմ, դաշնակիցներուն հե՞տ կը պատերազմիս, զաւակներդ կը մեռնի՞ն ազատութեան համար, եւ արիւնդ պատերազմին մէջ կը հո՞սի:

Հանդարտէ՛, ոչ մէկուն հոգն է թէ որու համար կը կռուիս, քու վաստկելիք միակ ազատութիւնդ պիտի ըլլայ ինքզինքդ մէկուն սեմէն միւսին քաշկռտել:

Դուն կը յուսաս որ, անոնք քու առաքելա՞նքներդ մեղքնան: Դուն, ճամբուն եզերքը ինկած քրիստոնեայ մը, որովայնդ դուրս թափած, օգնութի՞ւն կը սպասես:

Գոհացիր բարեկամս, աշառական քաղաքագէտներու եւ ամերիկեան միսիոնարներու հոյակապ, բայց անարիւն համակրութեամբը:

Դաշնակիցներուն համա՞ր կը կռուիս, այո՞:

Ազատութեա՞ն համար, շատ լաւ, փոխարէն պիտի ստանաս միջակ դասակարգի Անգլիացիներու նետած հին տափաները:

Չե՞ս կրնար տեսնել, ինչո՞ւ:

Արեւմուտքի ժողովուրդները այլեւս չեն կրնար հաճոյք զգալ քեզի մեղքնալով:

Անոնք ձանձրացած են քրիստոնէութենէն, քու ջարդերէդ, քու բողոքներէդ, քու գոյութենէդ:

Եւ քու զաւակներդ միայն թափթփուք եւ փողոցի ճամբառուք են աշխարհիս երեսին վրայ:

ԿՏՐՈՒԱԾ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ ԹԱՐՄ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Նախ մաքուր ջուր սրսկեցէք եւ յետոյ թաղարին կամ ամանին մէջ օճառի ջուր դրէք: Ամէն առաւօտ, երկու երեք վայրկեան, փունջին ցօղունները դրէք մաքուր ջուրի մէջ, եւ վրան ալ սրսկեցէք. եւ յետոյ նորէն դրէք օճառոտ ջուրի մէջ: Ձմեռը ծաղիկները սուղ են, այս պարզ դարմանումը կրնայ օգտակար ըլլալ: Առնուազն երեք-չորս շաբաթ կրնաք թարմ ծաղիկներ ունենալ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ գարնան ընթացքին, Պուքրէշի մէջ պիտի բացուի Հայ Արուեստի Ցուցահանդէս մը՝ Հարաւ. Արեւելեան Եւրոպայի կաճառին հովանաւորութեամբ, եւ նախագահութեան տակ Ռումէն համալսարանի վերատեսուչ փրոֆ՝ Նիքոլա Եորկայի:

Ցուցահանդէսը պիտի սարքուի Պաշտօնական-Սալոնի սրահներուն մէջ եւ անոր յաջողութեանը համար իրենց աջակցութիւնը խոստացած են զանազան ճիւղերու մասնագէտներ, ինչպէս Պոլէ՝ փոխ նախագահ Ռումէն Ակադեմիայի, Փրոֆ. Ցուրգա՝ ակադեմական, Արէքիւադ՝ տնօրէն Թանգարանի, Րէսու՝ տնօրէն գեղարուեստից վարժարանի:

Ցուցահանդէսը, որ պիտի տեւէ մէկ ամիս, պիտի ունենայ հետեւեալ բաժինները.—

1. Նկարչութիւն, 2. մանրանկարչութիւն, 3. ճարտարապետութիւն, 4. փորագրութիւն, 5. ձեռագործ. 6. տպագրութիւն, 7. կազմ, 8. գորգ, 9. տարազներ, 10. եկեղեցական անօթներ:

Ցուցահանդէսին պիտի մասնակցի փարիզի հայ արուեստագէտներու «Անի» խմբակցութիւնը, կազմելով այս կերպով, նկարչական բաժնի կորիզը:

Կազմակերպիչ Մարմինը դիմելով բոլոր հայ նկարիչներուն, եւ առհասարակ հայ արուեստի բոլոր բարեկամներուն՝ կը խնդրէ չզլանալ իրենց աջակցութիւնը, յաջողութեանը համար այս ցուցահանդէսին որ լաւագոյն առիթ մըն է անգամ մը եւս պանծացնելու հայ արուեստին արժէքը:

Սիրով եւ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուին ցուցադրութեան համար ղրկուած նկար, ձեռագիր, փորագրութիւն, ձեռագործ, կողք. տարազ եւ առհասարակ ամէն նիւթ որ կը յատկանշէ հայ արուեստը կամ երկն է հայ արուեստագէտի մը, եւ որուն անկորուստ եւ անվթար վերադարձման համար ամէն ապահովութիւն պիտի տրուի կազմակերպողներուն կողմէ:

Կազմակերպիչ յանձնախումբը կը ծանուցանէ այս առթիւ շահագրգռուողներուն թէ ի հարկին ծախու պիտի հանուին ցուցադրելի իրերը՝ եթէ անոնց տէրերը փափաքին:

Այս կէտերը ծանուցանելով արտասահմանի Հայութեան, կազմակերպիչ Յանձնախումբը կը յուսայ թէ պիտի գտնէ սիրայօժար վերաբերում եւ աջակցութիւն արուեստի բոլոր բարեկամներուն կողմէ:

Իրերու փոխադրութեան համար պաշտօնական կարգադրութիւնները պիտի ըլլան՝ երբ Յանձնախումբը ցուցադրելու առարկաներ անհրաժեշտ տեղեկութիւն տանայ:

Թղթակցութիւնները ուղղել հետեւեալ հասցէին՝

Comitetul de organizare expozitiei de arta armeana. B. P. 555 Bucarest (Roumanie).

ՆԻՔՈԼԱ ԵՈՐԿԱ

Les Nouvelles Littéraires*-ի* 25 *յունուարի թիւին մէջ, Սորպոնի ուսուցիչներէն Անրի Հոգէս յօդուած մը կը նուիրէ յայտնի ռումանացի հայագէտ գիտնականին՝ փրոֆ. Նիքոլա Եորկայի եւ անոր զօրեղ անհատականութիւնը գծելէ յետոյ, կ'ըսէ.*

— Թիձայի ափափաններէն մինչեւ Տնիեստրի եզերքները, Կարպաթներէն մինչեւ Տոպրուճայի դաշտերը Նիքոլա Եորկա նպաստեց Ռումանացիներու ազգային գիտակցութեան զարթնումին:

«Երկրի մը մէջ ուր անհատականութիւնները դեռ այնքան բազմաթիւ չեն, նման ուժեղ անձնաւորութիւն մը չէր կրնար խուսափիլ քաղաքականութենէ: Անոր համար քաղաքականութիւնը միջոցն էր ազգային վրայ գալացնելու պատմական անցեալը: Ան՝ քաղաքականութեան մէջ մտաւ համաձայնականները պաշտպանելու համար: Ամէն ինչ զայն կը մղէր. իր խոյական եւ ֆրանսական համակրութիւնները, արդարութեամբ տոգորուն իր սիրտը եւ այն զգացումը թէ ժողովուրդներու իրաւունքին ծառայել կը նշանակէր պաշտպանել Մեծ-Ռումանիոյ մը բարձրացումը: Դժուար գործ պետութեան մը մէջ, ուր թագաւորը Հոէնցոլլերն մըն էր: Այս եզերական ժամերուն մէջ, Եորկա եղաւ ռումանական կարծիքի առաջնորդներէն մէկը: Մեծ արշաւմէն յետոյ, եղաւ նախարար, եղաւ նոյնպէս, Ազգային խորհուրդի նախագահ, կարճ ժողովուրդի պետ մը:

«Հակառակ այս լաւագոյն ժողովրդականութեան, քաղաքականութիւնը սակայն, պիտի դաւաճանէր իրեն: Շատ անկախ մտքի տէր ըլլալով՝ չէր կրնար կուսակցութեան մը մէջ մնալ: Ընծիւան ողնայար, չէր կրնար քծնիլ ու կ'երազէր լայնօրէն վեհանձն քաղաքականութիւն մը, որ կարենար ի մի ձուլել հին եւ նոր Ռումանացիները եւ ստրճանական ու համոզկեր խուսափումով մը, սիրտը շահէր ցեղային եւ կրօնական փոքրամասնութիւններուն:

Այս ազգային մէջ, ո՛չ մէկ ազգայնականութիւն. բայց այդքան խղճմտանքի տէր մէկը չի կրնար քաղաքագէտ դառնալ: Բոլորէն, յարգուած Լամարթինի նման ձեզուհը կը նստի: Ամէն անգամ որ Պուքրէշի մէջ տագնապ մը ծագի, կը խօսին անոր իշխանութեան վերադարձին վրայ: Ցետոյ սակայն գործը կը կարգադրեն առանց անոր»:

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ՀԱՅ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԵՒ ԱՉՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ամերիկեան թերթերը, որոնք մոլութիւնն ունին շռնդալից լուրեր տալու, սիւնակներ կը նուիրեն հետեւեալ պատմութեան.—

Համալսարանաւարտ 22 տարեկան ամերիկացի մը,Ներկգլաս, անցեալ տարի փետրուարին Շիքակոյի մէջ, պարահանդէսի մը ընթացքին, կը տեսնէ Օր. Ֆլօրէնս Ճէքը (Եագուպեան)եւ կը հմայուի անոր թուխ ու արձանային գեղեցկութենէն: Երիտասարդը կը հետաքրքրուի եւ կ'իմանայ թէ Հայուհին կարող դաշնակահար մըն է, ընթացաւարտ երաժշտանոցէ: Երեք շաբաթէն ամուսնութիւն կ'առաջարկէ: Աղջիկը առարկութիւններ կ'ընէ, բայց մարտ 2ին անոր հետ կը փախչի ուրիշ քաղաք մը եւ կ'ամուսնանայ: Ցետոյ աղջկան ծնողքին կը հեռագրեն ամուսնութիւնը եւ Ֆլորիտա կ'երթան մեղրալուսինը անցնելու:

Ցաջորդ օրը, սակայն գործէն քաշուած բժիշկ մը, Տօքթ. Վահան Ց. Մակարեան, Շիքակոյէն Ֆլորիտա կ'երթայ եւ Ֆլորէնսի կը յայտնէ թէ հայրը մահամերձ է: Աղջիկը կ'երթայ Շիքակօ, բայց զարմանքով կը տեսնէ որ հայրը ողջ առողջ է: Միեւնոյն ատեն ամերիկացի ամուսինը Շիքակօ կ'երթայ, կինը տանելու:Եւ այս առթիւ կ'իմանայ որ տօքթ. Մակարեան հինէն ի վեր մեծարող մըն է իր կնոջ... Այսպէս,Մակարեան խոստացած է աղջկան ծախքերը հոգալ. որպէսզի Եւրոպայի մէջ ուսանի: Ցետոյ թանկարժէք նուէրներ տուած է: Աղջկան ծնողներն ալ համոզեր են զինքը որ ընդունի նուէրները:

Ամերիկացին Ֆլորիտա գացած իր կնոջ հետ, հայ բժիշկը կրկին հոն կ'երթայ եւ կը համոզէ կինը որ Շիքակօ դառնայ ծնողներն ալ կը պնդեն, եւ վերջապէս Ֆլօրէնս յունիս 17ին կը լքէ իր ամուսինը:

Ամերիկացի Ներկգլաս շատ կ'աշխատի կինը բերել տալ, բայց չի յաջողիր: Ամէնէն վերջը դատարան կը դիմէ, 100,000 տոլարի հատուցում պահանջելով բժիշկ Մակարեանէն եւ ծնողքէն:

ՑՈՅՑԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Համաձայն իր ծրագրին,վարչապետ Էմիլ Էտտէ սկսած է գործադրել կրթական պաշտօնեաներու պաշտօնանկութեան: Լիբանանի մէջ մինչեւ հիմա փակուած են 111 դպրոցներ եւ 205 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ բացը մնացած են: Արդէն փակուած են այդ բոլոր դպրոցները:

Ծովածաւալ բազմութիւն մը հաւաքուած վարչապետի բնակարանին առջեւ բողոքեց կրթական տնօրէնութեան եւ հաստատութեանց հանդէպ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ՝ պահանջելով կառավարութեան հրաժարումը:

Անմիջապէս ոստիկաններ հասան եւ ցրուեցին ցուցարարները, որոնք գլխաւորաբար կը բաղկանային իսլամ տեղացիներէ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի խումբը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 6.55ի շոգեկառքով կը մեկնի Raims *քաղաքը մրցելու համար Սփորթինկ Քլիւպ տը Ռըմսւայի դէմ: Հ. Մ. Մ.՝ 6րդ անգամն է որ այս քաղաքը կ'այցելէ, եւ ատիկա ապացոյց մըն է որ հայերը գնահատուած են տեղացիներէն: Ժամադրութիւն՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 6.30ին* Sortie Métro Gare de l'Est.

Վ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Թողուցէք որ անցնիմ, կը …ռաւ վերջին աստիճաններուն …իւրայէն, արմունկի հարուածներով …ամբայ մը բանալու վրայ եղող …ենէն, ոտքրուտ կին մը, սեւա… …զգեստ, դէմքը տժգոյն, այրուած, …աչքերը չոր եւ տակաւին սեւ՝ հա…ռաւ իր տարիքին եւ, ակներեւ …աւապանքին, զոր կրած ըլլալ կը …թուէր: Ան կը հրմշտկէր աջին ու …ձախին, կոյրի մը նման. իր ակնարկը արդարեւ կիսովին մարած էր …ուած եւ կիսախուփ կոպերուն …մէջէն: Իր ետեւէն եկող բարեձեւ …րիտասարդի մը օգնութեամբ …մինչեւ սանդուխին գլուխը, մինչեւ դրան առջեւ հասնելէ վերջ, …սեմին վրայ ոստիկաններու …ղմէ բանուեցաւ:

— Կարելի չէ անցնիլ

— Ես մայրն եմ, վրայ բերու ուժգնութեամբ եւ անառարկելի շարժումով մը. մէկդի հրեց ոստիկանները եւ մտաւ յարկաբաժնէն ներս:

Բարեձեւ երիտասարդն ալ աղոտեցաւ իր ետեւէն, իբրեւ թէ ինքն ալ ընտանիքէն ըլլար:

Նոր հասնող կինը ուղղուեցաւ գրեթէ մութ սենեակ մը, որ իր առաստաղին լոկ վանդակաձեւ օդամուտ մը ունէր: Ան բան մը չէր տեսներ. կանչեց.

— Աօրիէն:

Աօրիէն, նստած երկու վարձակալներուն մէջտեղ, որոնք անճարակ կերպով կը ջանային զայն մխիթարել, ոտքի ցատկեց կանչելով.

— Մայրիկ:

— Եկուր, եկուր աղջիկս, իմ խեղճ աղջիկս: Հեռանանք ասկէ անմիջապէս:

Երրորդ կնոջ ձայնը կը թրթռար վիշտէն եւ զայրոյթէն:

— Զիս մի համբուրեր: Դուն պէտք չէ որ հոս բանէ մ'ունէիր ճմա:

— Ո՛հ, մայրիկ, մայրիկ. կը հեծծէր Աօրիէն, իր թեւերը ձգած մօր վզին:

Այս վերջինը ինքզինքը թօթափելով մրմնջեց:

— Աղջիկս, ալ աւելի դժբախտ քան մայրդ:

Ցետոյ,զսպելով իր յուզմունքը բարկութեամբ վրայ բերաւ.

— Գլխարկ մը, անմիջապէս, ուսնոց մը. իմինս առ. եւ հեռանանք անմիջապէս ասկէ հեռ. ո՞ւր են անոնք. հոս մնալով ոտքերս կ'այրին. անիծեալ այս տունը, ինչպէս որ ես ալ կ'անիծեմ:

— Մայրիկ ի՞նչ կ'ըսես, մայրիկ, հարցուց Աօրիէն, վիշտէն զգեստուած:

— Ա՛հ չգիտե՞ս դուն. տակաւին դուն ոչի՞նչ գիտես քեզ բան մը չըսի՞ն. դուն բանէ մը կասկածեցա՞ր ամուսինդ մարդասպան մըն է...

— Բայց ան վիրաւորուած է, մայրիկ:

— Ինք է որ ինքզինքը վիրաւորած է, իր իսկ ձեռքով: Ան սպաննած է Նորին, կը հասկնա՞ս: Ան քեզ կը խաբէր Նորիի կնոջ հետ: Եւ նէ, նէ ալ ինքզինքը վար նետած է պատուհանէն:

Աօրիէն հառաչիւն մը արձակեց եւ ինքզինքը թողուց իր մօր բազուկներուն մէջ, ուշաթափ, բայց. իր մայրը, առանց անոր ակնոց կախելու, զայն բռնելով հանդերձ, կը շարունակէր ըսել կատաղութենէն դողդողուն ձայնով.

— Անոր համար... այնպիսի կնոջ մը համար. դուն աղջիկս, հրեշտակս, որուն նայելու իսկ արժանի չէր. մարդասպանը ու անոր համար կը հասկնա՞ս, կը հասկնա՞ս.

Եւ ան մեղմութեամբ մը անոր ուսը կը ծեծէր. զայն կը գգուէր, գրեթէ զայն կ'օրօրէր:

— Ի՜նչ դժբախտութիւն ինչ աղէտ. բայց ի՞նչ է պատահածը, կը հարցնէր կիսաձայն երկրորդ յարկի խոշոր կինը այն նրբազգեստ երիտասարդին, որ անկիւն մը կեցած էր, նօթատետր մը ձեռքը:

— Իր կի՞նն է, հարցուց ան իր կարգին, փոխանակ պատասխանելու: Կրնայի՞ք իր աղջկնութեան անունը ինծի ըսել:

— Իր անո՞ւնը... Մոնթէզանի է:

— Իր նախանո՞ւնը:

— Աօրիէն: Լրագրո՞ղ էք:

— Ո՛չ, խնդրեմ... հրամմեր էք: Եւ ըսէք ինծի, աս ալ մայրն է, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, կնոջ մայրը... Տիկին Ամելի Մոնթէզանի, այո, պարոն:

— Ամելի, շնորհակալ եմ, շնորհակալ... Ու այո, տառմ մը, այո, կատարեալ տառմ մը...

Տիկ. Նորի մեռա՞ծ է:

— Բնաւ երբեք... գէշ խոտերը... ինչպէս կ'ըսէ առածը, դուք ինծմէ աւելի լաւ գիտէք... ամուսինն է որ մեռած է:

— Դատաւո՞րը:

— Ան դատաւոր չէր, դատախազին փոխանորդն էր:

— Այո, վերջապէս, այնքան ազեղ այն երիտասարդը... բոլորովին նիհարկեկ, կոլապիտացի մը, տակաւին վերջերս հոս եկած... Անոնք այնքան բարեկամ էին Պ. Գորսիին հետ:

— Բնականաբար, քմծիծաղով մը. ըսաւ երիտասարդը...միշտ այդպէս է որ կը սկսին... գիտէք անշուշտ, աւելի լաւ քան թէ ես... բայց ներողութիւն. ո՞ւր է Պ. Գորսին. կ'ուզէի զինքը տեսնել... եթէ բարի ըլլայիք ինծի ցոյց տալ...

— Հոնկէ... սենեակը անցէք եւ աջի դուռը:

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930
4 FÉVRIER 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1178 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ ՀՈՎԵՐ

Այսօր կը հրատարակենք վերջին մասը Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի յօդուածաշարքին, իբրեւ պատասխան Վենետիկի վանքին շուրջը յուզուած հարցերուն։

Սպասելով որ ընկ. Վարանդեան ինք պատասխանէ թէ այս հրատարակութեամբ եւ թէ «Բազմավէպ»ի միջոցաւ եղած մեղադրանքներուն եւ արձակուած սլաքներուն, կ'ուզէինք մեր մասին ուշադրութեան յանձնել քանի մը պարագաներ։

Նախ, թթու հոտ մը կուգայ Վենետիկցիներու երկու հրատարակութիւններէն («Բազմավէպ» եւ Հ. Սահակ)։ Ընկ. Վարանդեանի կարգ մը վիրաւորիչ բառերն ու բացատրութիւնները բաւական եղած են, որպէսզի Մխիթար Աբբահօր ժառանգորդները եա երթան մինչեւ քառասնական թուականները, եւ, ամէն բանէ առաջ, արտայայտուին իբրեւ մոլեռանդ եւ անսխալական կաթոլիկներ։ Ոչ թէ իբրեւ մտքի մարդիկ, գիտութեանց կամ Գեղեցիկ Դպրութեանց վարդապետներ։

Այսպէս, կարելի չէ պաղարիւնով կարդալ «Բազմավէպ»ի խմբագրութեան պատասխանը։ Կամ կարդալ ու չցաւիլ տիրող հոգեբանութեան վրայ։

Միաբանութիւնը փորձեր է ջախջախել Վարանդեանի քննադատութիւնը, այնպիսի մարտական սլացքով մը, որ յայտնապէս կիրք եւ մոլեռանդութիւն կը հոտի։

Այդ ինը մանրատառ էջերուն մէջ, կը գտնէք շատ մը հիմնաւոր բացատրութիւններ եւ արդարացումներ, որոնք անշուշտ պիտի լուսաբանեն զանազան թիւրիմացութիւններ։ Բայց աւելի շատ ձեր աչքին պիտի զարնեն միջազգային քաղաքական խնդիրներ, անձնական վիրաւորանքներ և Գալլէն աւելի պապական մարմաջ մը։ Ու նաեւ ծուռ կամ ծանծաղ միտքեր։

Ան ատեն, որ, յամի շնորհաց 1930 թուականին ալ, երբ աշխարհ մը փլեր է եւ մարդիկ անխնայ կը սրբեն 1914էն առաջ եղած նշանախօսքերն իսկ, կը կարդանք Եւրոպայի սրտին վրայ հրատարակուած «բանասիրական-գիտական բարոյական» ամսագրի մը էջերուն մէջ (1929 Նոյ. դեկտ.).

— «Դո՞ւք որ անշուշտ էջմիածնայ մէջ տեսած էք կաթողիկոսական աթոռ մը, քահանայապետի մը նուէրը, ինչպէս քահանայապետի մը նուէրին կը սպրդին վեհափառն ու իր սրբազանները իրենց գլխուն հայրապետական թագ.իրենց ուսին կաթողիկոսական պալիումը (էջ 375)։

—«... Մխիթարեաններու հաշիւը շատ պարզ է՝ իբրեւ Միաբանութիւն ոչինչ առած է Ազգէն եւ ոչինչ կը պարտի անոր»։(Նոյն՝ պէս)։

«...եթէ պապական քրիստոնեայ Հռովմը տուաւ վերստին միջին դարերու մէջ Հայաստանի արքայական թագ մը, վստահ եղէք որ այսօրուան Թադդի Գապին եւ Մուսոլինիի Հռովմն ալ, իր միացած ու բարդուած ուժերով Վատիկանի եւ Քուիրինալի, այսօր աւելի եւս կարող է տալու երրորդ անգամ մ'ալ Հայաստանի արքայական թագ մը (էջ 377)։

«... Յիշեցէք որ Ս. Էջմիածնի շողակաթն անգամ անդրադարձ ցոլացումն է Լատերանու լուսոյն, որ է մայր ամենայն եկեղեցեաց» (էջ 379)։

Նոյն ոգին— աւելի մեղմաձայն— կը սողոսկի նաեւ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի գրութեան մէջ։ Աւելորդ է օրինակներ յիշել, քանի որ հրատարակուեցաւ այս թերթին մէջ։

Առաջին անգամ չէ որ քննադատութեան կ'ենթարկուի Մխիթարեան Միաբանութիւնը։ Տարիներ եւ տարիներ պայքար է մղուած մասնաւորապէս Վենետիկի համազգային դիմագիծը եւ իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Դեռ վերջին գինադադարին, Նորէն հրապարակ իջան Վենետիկի Ներքին կեանքին իրազեկ հայրենակիցներ եւ մատնանշեցին շատ խոր վէրքեր ու խորթ բարքեր։ Անոնք մերկացումներ կատարեցին զանազան գէպքերու, հաշիւներու, օտարոտի ոտնձգութեանց, կորսուած հարստութեանց մասին, որոնց մանրամասնութիւնները դժուար չէ երբեւան հանել։

Արդ, Վենետիկ այդ բոլորին կը պատասխանէր քար լռութեամբ։ Բարն իսկ ճաթեցնելով։

Ի՞նչ պատահեցաւ հիմա, որ իրարու ետեւէ աղաղակ կը հնչուին հաւաքաբար եւ անհատաբար, մէկ հարուածին տասնով պատասխանելու համար։ Եւ, «զորս դու պատուիրեցեր» եղանակով...

Մեր մասին, շատ ուրախ ենք որ, վերջապէս, մէկդի կը դրուի դիւանագիտութիւնը, եւ առիթ կ'ընծայուի խօսելու ճակատ ճակտի։

Մանաւանդ որ, եթէ ընդդիմախօսները կանգ առնեն միայն փաստերու վրայ, անտեսելով փոխադարձ վիրաւորանքները, կարելի պիտի ըլլայ փարատել շատ մը նախապաշարումներ։

Ինչքան ալ սուր պայքար մղուած ըլլայ կամ մղուի Մխիթարեաններուն դէմ, չկայ մէկ հայ գրոց-բրոց, որ ուրանայ Վենետիկի եւ Վիեննայի կատարած հոյակապ դերը, հայկական Մշակոյթի տեսակէտէն։

Ծիրդ ատոր համար ալ, խօսինք սրտաբաց։ Եւ իբրեւ ազատ քաղաքացիներ։ Իբրեւ նոյն ժողովուրդին զաւակները, ոչ թէ իբրեւ լուսաւորչական եւ կաթոլիկ, իբրեւ աշխարհական կամ եղբայր ի Քրիստոս։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

«Նոր Երկիր»ի աշխատակիցը մը դիտել կուտայ, Բարեգործականի ծանօթ գեկոյցին առթիւ, որ կը պարզէր Միութեան դրամական անձկութիւնը (2 Փետրուար).

— «Աշխարհի մէջ ընդհանուր կանոն է բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու համար որ աղէտքի պահուն, այսինքն նպաստի ու բացառիկ օգնութիւններու բոպէին՝ «աւռոգ» պաշտօնեաներուն, Ներքին ծախքերուն մասին կարգադրութիւններ կ'ըլլան. Թոշակները կը գեղչուին, վարկերը կը ջնջուին, սերկրորդական» վճարումները կը դադրին, այլովքն հանդերձ։ Արդ. Երջաբեբականին հեղինակը կամ հեղինակները կրնա՞ն յայտարարել եւ տեղեկագրել — ինչ որ իրենց պարտականութիւնն է — թէ բարեգործականի վարչական ու ելմտական, Ներքին ու արտաքին յարակից ծախքերը յապաւուած են, բանաւոր սահմանէն իսկ վար իջած են։ կրնա՞ն յայտարարել թէ Ամերիկայի կամ այլ վայրերու մէջ գործակալներ սահմանուած են առանց թոշակի, զուտ բարեսէր անձեր Ներկայացած ըլլալով, որոնք ապրելու համար պէտք չունին բարեգործականէն ամսական առնելու։ կրնա՞ն հերքել այն զրոյցները թէ բարեգործականը մինչեւ իսկ հանգստեան թոշակ կուտայ...։ կրնա՞ն ապացուցանել պէտքը 120.000 ֆր. տարեթոշակին, փոխադրութեան ծախքերն ալ գումարէն։ կրնա՞ն ապացուցանել անհրաժեշտութիւնը ուրիշ սովորական 60.000 ֆր. տարեթոշակի մը, անսովոր յատկացումներն ալ բացէն ըլլալով։

...Կիպրոսի որբանոցին համար ծախսուած տարեկան մէկուկէս միլիոն ֆրանքի ծախքը ինչո՞վ կ'արդարանայ, եթէ ոչ «լիւքս» թոշակի եւ համադամներու շռայլութեամբ։ Ցմեծցա՞ն, չզարգացա՞ն այդ որբերը, ինչ կը սորվեցնեն արդեօք այդ խորախորհուրդ մենաստանին մէջ՝ ուրուն հիմնաքարը գետեղող երբեմնի եկեղեցականը անգամ այսօր այլեւս ծերութեան հետ կը մարտնչի։»

ՀԱՅ ԼՐՏԵՍՆԵՐ ?

Աթէնքի «Էսփերինի» արքայական թերթը «Լրտեսութիւնը կը տիրէ Յունաստանի մէջ» խորագրով յօդուածի մը մէջ կը քննադատէ իշխանութիւններու ապիկարութիւնը որ պատճառ եղած է Թուրք ու բոլշեւիկ գործակալներու լրտեսականգործունէութեան տարածումին։ Կը յիշէ քանի մը ծանօթ ու անծանօթ Հայերու անուններ՝ Բարթիկեան, Գարամանեան, Փէլթէեան, Կարապետեան, Դերինյեան, եւ կը վերջացնէ յօդուածը հետեւեալ կերպով.— «Այս խնդիրներուն համար չենք ամբաստաներ ամբողջ հայերը, որոնց մէջ կը գտնուին բազմաթիւ պատուաւոր անձնաւորութիւններ։ Բայց նոյն Հայերը պարտականութիւն ունին իրենց երկրորդ մայր հայրենիք Յունաստանէն խնդրել հեռացնելու օտար պրոպագանդով ապրողները»։

ՍԷՐԱՅԷՎՕՅԻ մէջ կիրակի օր հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Աւստրիահունգարիոյ գահաժառանգ արքիդուքս Ֆրանց Ֆերտինանտի սպանիչ Կավրիլօ Փրինչիփի յիշատակին։ 500 հոգի ներկայ եղան արարողութեան մը, որու ընթացքին յիշատակի տախտակ մը դրուեցաւ Փրինչիփի բնակած տան վրայ։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ մէջ տեղացող յորդառատ անձրեւներու պատճառաւ Սթրումցայի հովիտը ողողուեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա նեղ վիճակի մէջ

«Ճայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Արժանահաւատ աղբիւրէ մը կը տեղեկանամ թէ կառավարութիւնը որոշած է խնդրել Թուրքիոյ օտար պահանջատէրերէն,որ հաւանին յետաձգում շնորհել Օսմանեան կայսրութեան կողմէ կնքուած պարտքերու վճարման համար։ Այս պարտքերուն մասին Փարիզի մէջ բաժնետէրերու եւ Թուրք կառավարութեան Ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւններէ յետոյ կնքուած համաձայնագիրը 1928 դեկտեմբերին վաւերացուած էր Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ։ Կառավարութիւնը պիտի խնդրէ նաեւ որ յետաձգուի վճարումը այն պարտքերուն, զորս կնքած էր օտար զանազան խմբակներէ՝ երկաթուղիի շինութեան համար։

Թրքական դրամը կայունացնելու փափաքն է որ կը ստիպէ Թուրք կառավարութիւնը այս քայլն առնել։

.՛.Օսմ.Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդը այս առթիւ կը հաղորդէ թէ՝ յառաջիկայ մայիսին վճարելի կտրոններուն փոխարժէքը Թուրք կառավարութեան կողմէ յանձնուած է արդէն իրեն։

Թուրք-Յունական վէճը

Թուրքեւհելլէն համաձայնութիւնը կարելի է կատարուած իրողութիւն նկատել։ Թուրք կիսապաշտօնական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց նայելով, համաձայնութիւնը գոյացած է հետեւեալ հիմերուն վրայ.—

Յունաստան յանձն առած է վճարել տարբերութիւնը, որ կայ Յունաստանի թրքական եւ Թուրքիոյ յունական կալուածներու արժէքներուն միջեւ։ Դրամը պիտի տրուի մաս մաս։ Պոլսէն փախած Յոյները չպիտի կրնան վերադառնալ. միայն անոնց լքած կալուածներուն արժէքը պիտի հաշուակցուի։ Թրակիոյ Թուրքերուն կալուածները ետ պիտի տրուին։

Նոր խստութիւններ Գիւղացիներուն դէմ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է անմիջապէս զինուորական չափաւոր կարգապահութեան մը տակ առնել երկրագործական ամբողջ ճարտարարուեստը։ Կարմիր Բանակին պաշտօն տրուած է մարզել հաւաքական ագարակներու կազմակերպիչներն ու հրամանատարները եւ իր գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկը դարձնել «գիւղերու ընկերվարացումը»։

Այս որոշումին հետեւանքով, Զինուորական Յեղափոխական խորհուրդը հրամանագիր մը ուղղեց Կարմիր բանակի քաղաքական բաժնին մինչեւ այս շաբթու վերջը ծրագիրմը պատրաստելու համար։ Զինուորներն ու ենթասպաները ութ ամիս մասնաւոր կրթութիւն պիտի ստանան՝ սորվելու համար «հաւաքական երկրագործութեան տեսական եւ գործնական գիտելիքները եւ կուլակներու (բարեկեցիկ գիւղացի) բնաջնջման մեթոտները»։

Այս տարուան ընթացքին պիտի հասցուին առնուազն 100 հազար մարզուած զինուորական «հաւաքականներ», որոնցմէ 75.000ը պաշտօն պիտի ստանան վարելու հաւաքական ագարակները։

Մեծ հողերու գրաւումը վաւերացուած

ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 փետրուար.— Խորհրդային կառավարութիւնը այսօր հրատարակեց հրամանագիր մը, վաւերացնելով գրաւումը այն հողերուն եւ ագարակներուն, որոնք կը պատկանին ռուս գիւղացիներու։ Որոշուած է այս վերջինները արտաքսել բոլոր այն շրջաններէն, ուր ներկայիս հաւաքական ագարակներ կան։

Աւելի զատ, հրամանագիրը կ'արգիլէ բոլոր հաւաքական ագարակապաններուն՝ վարձու տալ իրենց հողերը եւ կամ հողագործ բանուորներ աշխատցնել խնդրոյ առարկայ բոլոր հողերուն վրայ։

Հինգ հոգի մահուան դատապարտուած

Թվէրի բոլշեւիկեան դատարանը քանի մը շաբաթ առաջ դատ բացած էր 53 հոգիի դէմ (մեծ մասը գիւղացի), իբրեւ հակաբոլշեւիկ։ Դատավարութիւնը վերջացաւ ուրբաթ օր։ Հինգ գլխաւոր ամբաստանեալները մահուան դատապարտուեցան, միւսները 2—8 տարի բանտարկութեան։

Ո՞ւր առեւանգեցին Զօր. Կուտեպովը

Գաղտնիքը չէ պարզուած դեռ։ Ոստիկանութիւն եւ մամուլ կը շարունակեն իրենց քննութիւնները՝ այս խորհրդաւոր գործին մէջէն լոյս մը գտնելու համար։

Ամէն կողմէ զանազան մատնանշումներ կ'ըլլան ոստիկանութեան, որ կը յուսայ վերջապէս լուծել գաղտնիքը։ Այլեւս կասկածէ դուրս կը նկատուի թէ՝ զօրավար հաւանաբար առեւանգուած է՝ ծուղակի մէջ իյնալով։ Կիրակի օր Պ. Փէրիէի հրամանին տակ գտնուած գաղտնի ոստիկաններ զանազան քննութիւններ կատարեցին Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ՝ կարգ մը հետքեր ճշդելու համար։

Լսուեցաւ ինքնաշարժի վարիչ մը՝ ժան Քազալս՝ որ պատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 24

Կրընոպլի հանգանակութիւնը	740.—
Դատեմի Լ. Ուս. ընկ. հանգանակութիւնը (Լիոն)	450.—
Քղիի Հայր. միութենէն (Մարսէյլ)	400.—
Պ. Պալենց	50.—
Ա. Դարբինեան, Փէշթա	50.—
Կարապետ Գասպարեան	20.—
Տոքթ. Ա. Սիրունեան (Իտալիա)	22.—
Գումար	1732.—
23րդ ցանկին գումարը	22,833.35
Ընդհ. գումար	24.565.35

...Խմբագիր

ԼԻՈՆ, 29 յունուար.— Անատոլուի խորերէն Սուրիա ապաստանած մեր դժբախտ քեռկըններուն օգնութեան աղեխարշ ճիչերը օրը օրին կարդալով «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ, Դատեմի Լուս. Ուսումնասիրաց ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղը ինչպէս միշտ, նոյնպէս այժմ անմիջապէս իր հովանաւորութեան տակ կազմեց հանգանակիչ մարմին մը, օգնութեան հասնելու համար։ Դատեմցին անհատապէս մասնակցելով հանդերձ Լիոնի խառն հանգանակիչ ցանձնախումբին, այժմ կրկին կուգայ հաւաքաբար իր յուման դրկել Դատեմի Լուս. Ուսումնասիրաց ընկ.եան անունին տակ։ Ներփակ կը ստանաք 450 ֆրանքի համեստ գումար մը, նուիրատուներու անուններով միասին։ *—Ի դիմաց Դատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկերութեան Լիոնի Մասնաճիւղի*,Հանգանակիչ Յանձնախումբ։ *(Տես վերը)*

ՆՈՐԵԿ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՅՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հալէպի Գաղթ. Կեդր. Խնամատարութեան Օժանդակ Մարմինը սկսած է Հալէպ հասնող գաղթականներու մէկ ընդհանուր եւ մանրամասն ցուցակագրութիւնը պատրաստելու։ Ցարդ արձանագրուած են 549 անձ, որոնցմէ 150ը 15 տարեկանէն վեր այրեր են, 189ը 15էն վեր կիներ, 52ը 5-15 տարեկան մանչեր, 42ը 5 15 տարեկան աղջիկներ եւ 116 երեխաներ։ Ասոնց մէջ կան 34 անպսակ զոյգեր, 41 անկնունք երախաներ։ Բացի այս պարագաներէն, այր մըն ալ երկու կիներ ունի։

Օժանդակ Մարմինը ձեռնարկած է նաեւ վարձելու յարմար շէնք մը, ուր պիտի փոխադրուին Էսատ փաշայի շէնքին մէջ գտնուող գաղթականները։

ԳԱՆՁ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Անդրյորդանանի Ալքուրա գիւղին մէջ արաբ գիւղացի մը հողը հերկելու ատեն դաշտին մէջ գտած է շարք մը կնքուած սնտուկներ։

Կարծելով թէ անոնք զէնք կը պարունակեն, գիւղացին գացած լուր տուած է տեղական արաբ պաշտօնեայի մը։ Այս վերջինը խումբ մը զօրքերու հետ գացած է սնտուկներու թաղուած վայրը։ Զանոնք բանալով, տեսած են որ թրքական դեղին ոսկի կը պարունակէ։ Պաշտօնեաները գրաւած են սնտուկները եւ նոյնիսկ ձերբակալած զանոնք գտնող գիւղացին, ամբաստանելով թէ ուրիշ սնտուկներ պահած է։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Խնունգի առթիւ ստեղծուած հակակրօնական պայքարը, համաձայն օտար մամուլի հրատարակութիւններուն, բովանդակ Խորհրդային հանրապետութիւններուն մէջ սաստցած է չափազանց սուր կերպարանք։

Եկեղեցիի եւ եկեղեցականութեան դէմ գործադրուած ադեղ, այլանդակ եւ գռեհիկ միջոցները յաճախ արձանագրուած են մեր մամուլին մէջ։ Աւոր փոխարէն, մեր հակառակորդներն ու որոշ «տիտղոսաւորներ»ը միշտ ալ փորձած են այդ փաստի գոյութիւնը ժխտել, ուրանալ մեր մէջ։ Նոյն այդ աշխատանքին կը ձգտի, երբեմն Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդը, արտասահման ղրկած իր զանազան կոնդակներով։

Հասկնալի են վերջին հասատուութեան այս դիրքին շարժառիթները։ Բայց մարդ ապշած կը մնայ բացատրելու համար արտասահման հաստատուած վեղարաւոր եւ անվեղար-պաշտօնեայ փաստաբաններու դիրքը։ Ուրկէ՞ եւ ի՞նչ փաստերու վրայ հիմնուած այս մարդիկը կը ժխտեն կրօնքի դէմ եղած հալածանքը, «կառավարութեան քաղաքավարի վերաբերմունքը» Էջմիածնի եւ Գերագոյն Խորհուրդի հանդէպ, երբ երկրի պետական օրէնքն ու օրուան զանազան հրամանագիրները, նման երեւոյթներու գոյութիւնը կը նկատեն պատժի արժանի, իբրեւ «կուսակցական գծի աղաւաղում»։ Եւ մանաւանդ այս վերջին շրջանին, երբ ամէն օր անպակաս են եկեղեցիներու փակման եւ կրօնականներու գնդակահարման դէպքեր։

Սակայն ի՞նչ հարկ վիճիլ այս ուղղութեամբ, երբ կեանքը կը պատասխանէ արդէն բոլորին։ Եւանը մեզի համար ժասւուրաբար գոյութիւն ունեցող կուիւն է, մանաւանդ կռուի միջոցներն ու հետեւանքները։

Այս ինչպէս եւ տարբեր պայքարներու ընթացքին գիտած եմ մէկ բնորոշ գիծ, որ յատուկ է համայնավարութեան։ Այդ՝ անոր գերազանց ճիգն ու կարողութիւնն է, բոլոր անյաղթահարելի գաղափարական հարցերու շուրջ, այն ժամանակ մանաւանդ երբ հակառակորդ կողմը իր կռուի միջոցներով թոյլ է այս կամ այն պատճառով։

Դաշնակցութեան դէմ բացած իրենց պայքարը մէկէ աւելի առիթներով հաստատեց այս իրողութիւնը։ Եւ ի՞նչ է եղած արդիւնքը այս կացութեան։

Հանգիստաւորապէս Դաշնակցութիւնը «մահուան դատապարտուած» ցուցադրական դատավարութիւններով, որուն կը յաջորդէ «Դաշնակցութեան լիկւիտացիան» 1924 թուին, եւ անկէ ծնած յաջորդութիւնը, որով կը ծանուցուէր ի լուր աշխարհին թէ Հայաստանի մէջ Դաշնակցութիւնը լուծուած է վերջնականապէս։ Այս բոլորէն յետոյ է սակայն, որ սկսան զանգուածային ձերբակալութիւններ, աքսոր, բանտ, հալածանք, որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի կատաղի թափով, միշտ եւ ամէն առթիւ իբրեւ հետեւանք «դաշնակիզմ»ի գոյութեան փաստին։

Նոյն ձեւով կը զարգանայ կռիւը կրօնքի դէմ։

Ռուսիոյ ու Ցիւսաւ ալ պաշտօնապէս դատապարտուեցան «ի բացակայութեան» Հայաստանի դատարաններու կողմէն, ժահուան պատիժով։ Զանազան երկիրներու մէջ այս «պատիժ»ը գործադրուեցաւ թատերական գործողութիւններով։ Եւ չնայած, որ մէկ է իրենց պատժած Աստուածը, ինչպէս եւ Ցիւսուսը, բազմաթիւ անգամ միեւնոյն ժամանակ կրկնուեցան պատժի գործողութիւնները։ Խաչելութեան փայտին վրայ զանազան մեղքերէ շինուած խաչած Ցիւսուսը հրապարակներու վրայ, միթինկներու եւ հանդիսութիւններու ընթացքին գնդակահարուեցաւ իրական գործողութեամբ։

Վատնեց սաով ոչ միայն դադրեցաւ, այլ օրը օրին աւելի բարձրացաւ աղմուկը կրօնքի կատարած դերի մասին։

Հալածանքը դարձաւ այլեւս սիստեմ, պետական կարգերէ ծնած անհրաժեշտութիւն։ Այս շրջանին Հայաստանի մէջ մանաւորաբար համայնավարութիւնը կրօնքի դէմ իր մղած պայքարին մէջ, փորձեց օգտուիլ կրօնքի միջոցով։

Էջմիածնի կաթողիկոսութեան եւ մեր եկեղեցիի դէմ ներսէն եւ անկարելի ամէն տեսակ միջոցներու հետ, գործի լծուեցան շարք մը ախրահաչակ «եկեղեցականներ» իբրեւ անկախ, բարենորոգչականներ «Ազատ եկեղեցիի» անուան տակ, կազմակերպուած բանիուկ համայնավար կուսակցութեան կողմէ։ Շնորհազուրկ Աշոտ Ցովհաննիսեանի այս խումբը, որքան ալ իր ժամանակին որոշ հարուածներ տուաւ Էջմիածնի հոգեւոր իշխանութեան, վերջին հաշուով սակայն նպաստեց հաւատացեալներու ներքին բարոյական ամրացման։

«Ազատ եկեղեցական»ներն ալ հալածուեցան իրենց կարգին, պարզ այն պատճառով, որ անոնց գոյութիւնը ո՛չ միայն չքանդեց հայ դարաւոր եկեղեցին, այլեւ աւելի ամուր պաշտպանութեան գետին պատրաստեց ժողովուրդին մէջ։

Անկէ յետոյ մասնաւորաբար կրօնական ամէն տօնական օր կը դառնայ Հայաստանի մէջ իբրեւ խաղաղ դոյզ կառավարութեան հակակրօն քաղաքականութեան դէմ։

1925ին Էջմիածնի մէջ Միւռոնօրհնէնքի աւանդական արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ տասնեակ հազարաւոր ուխտաւորներու ներկայութեամբ։ Հոն կը կրկնուին աւանդական խրախճանքները օրեր շարունակ, Ջէկայի լրտեսական ցանցին մէջ։

Նոյն արամադրութիւնն ամէն տեղ, տօնական օրերուն. Այս մասին կ'արժէ յիշել «Յառաջ»ի Թաւրիզի թղթակցին գրութեան հետեւեալ հատուածը.

— «Որքան հալածանքի է ենթարկւում կրօնը, այնքան ժողովուրդը աւելի է հակւում դէպի եկեղեցին, կրօնամոլ դառնալու աստիճան։ Օրինակ՝ Երեւանի Նորք թաղամասի Մարիամ Աստուածածնի եկեղեցին, ուր նախապէս ամենաշատը 10 մատաղ կը մորթուէր, այս տարի չտեսնուած բազմութիւն է եղել եւ 300 մատաղից աւելի է մորթել» («Յառաջ» 25 դեկտ. 1929)։

Հարկ կա՞յ ըսել, որ ժողովուրդը իր այս քայլերուն մէջ ենթակայ է միայն իր անհատական խղճի ձայնին։ Ան, հակառակ բոլոր տեսակի վտանգներուն, կը մղուի այս քիչ մը տրամաբանական պայքարին, «կրօնամոլ դառնալու աստիճան», միայն եւ միայն իբրեւ հետեւանք վառ հալածանքներուն։

Բայց եթէ ժողովուրդը այսպէս վարուի, կառավարութիւնն ու համայնավար կուսակցութիւնն ալ կը շարունակեն վայրենութեան հասցնել իրենց կատաղի պայքարը։

Դեռ անցեալ տարուան ընթացքին պարզուեցաւ, որ «կրօնքի վտանգը հաւասարապէս ըմբռնուած չէ ժողովրդական լայն խաւերու մէջ։ Եւ ընդհակառակն «կուլակներն ու Խորհրդային իշխանութեան բոլոր թշնամիները, աշխատում են կղերի օգնութեամբ, կրօնական սպառնալիքներով եւ նախապաշարումներով գինել ագէտ մասսան մեր սոցիալիստական շինարարական ձեռնարկներու դէմ»։

Նման բազմաթիւ յայտարարութիւններով պարզ էր որ գետին կը պատրաստուէր նոր եւ աւելի յարձակողականի։ Մանաւանդ որ որոշ անգերու մէջ ալ անուններով յիշուեցան համայնավար պաշտօնատարներ, որոնք ո՛չ միայն «սխալմամբ» կապ են պահպանել կրօնականների հետ, իբր իրական հաւատացեալներ», այլեւ յաճախ անոնք են նախաձեռնող համակրական (կրօնական) ցոյցերի։ Իբրեւ նմոյշ յիշեմ կրկին՝ 929 սեպտ. 24ին «Յառաջ»ի այս էջերուն մէջ լոյսուած հետեւեալը, քաղուած «Խ. Հայաստան» թերթէն,

— «Երբ կուլակ Թամարա մօտեցել է խմել (հաւաքոյթներու ընթացքին) «Մայր Աթոռ» (Էջմիածնի) կենացը, այդ կոմունիստ նախագահը (Ղուկասեան) ինքն է բաժակ վերցրել եւ ճառով առաջարկել եւ խմել «Մայր-Աթոռի» կենացը, աղհամբոյր է աւել տէրտէրին՝ համբուրելով Աւետարանը եւ առաջարկել է հետեւիլ իր օրինակին»։

Այս եւ նման բազմաթիւ «վտանգաւոր» երեւոյթներ վերջնականապէս ոչնչացնելու համար կազմուեցաւ «Անաստուածներ»ու խմբակցութիւններ եւ մասնաւոր գաղտնի թաղքներ։ "Կոմսոմոլներ" ալ իրենց կարգին հրահանգուեցան "պայքարը լուրջ հիմքերի" վրայ դնել։ Ամէն ատեանակութիւն թոյլատրելով հակակրօնական պայքար տանող այս խմբակցութիւններու կառավարութիւնը որոշ շրջանի մը համար սահմանափակեց իր անմիջական միջամտութիւնը։

Այս շրջանին էր, երբ ամէն օր «գիւղական խորհուրդներու» եւ «ընդհանուր ժողովներու միաձայն վճռով որոշեց փակել գիւղի եկեղեցին, վերածելով զայն գիւղական ակումբի»։ Այս կամ այն շրջանի «կամաւոր հրաժարում»-ներու փաստեր ալ արձանագրուեցան։

Իրականութիւնը սակայն ցոյց տուաւ, որ այս ամէնը այլանդակ խաղեր էին լոկ։ «Միաձայն որոշումներն ու կամաւոր հրաժարականները» Ջէկայի եւ վերը յիշուած խմբակցութիւններու բռնադատուած բանաձեւեր էին։ Բանաձեւեր, որոնց ստորագրուելով միայն գիւղական համայնքներն ու քահանաները կ'ազատէին քիչ մը շունչ քաշելու, եւ անկէ մը ծուարելու։

Համայնավար ղեկավարութեան համար կը թուի թէ արդէն պարզուած է, որ հակակրօնական իրենց մինչ այժմեայ քաղաքականութիւնը բոլորովին հակառակ արդիւնք է տուած։ Հայաստանը այս տեսակէտէն անկանայուճակուս օրինակը կրնայ հանդիսանալ։ Երբե՞ք Հայաստանի ժողովուրդը «այնքան կրօնամոլ չէ եղած» արտայայտութիւնը պարզ խօսք չէ։

Ամէն տեղ ուրեմն, այս յաջախուն կրօնամոլութեան վերջնական հարուած հասցնելու համար է, որ այս անգամ արդէն վանդալականութեան է փոխուած կռիւը։ Մոսկուայէն յետոյ Թիֆլիսի մայր եկեղեցին օդը հանելու ձեռնարկը կը թուի ըլլալ կառավարական ընդհանուր որոշում։

Կը յուզէ՞ այս փորձը թէ ոչ, այնքան ալ կարեւոր չէ մեզի՝ էականը այն է, որ դարաւոր պատմական արժէք ներկայացնող վանքերն ու եկեղեցիները մէկ օրէն միւսը կրնան օդը հանուիլ։

Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի դէպքերը, ո՞վ կրնայ երաշխաւորել որ չպիտի կրկնուին Հայաստանի մէջ։ Մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք, որ պայքարի այս միջոցները այլեւս օրէնքի կարգ են անցած «Խորհրդային դրախտին» մէջ։

Հայաստանի համար, այս առթիւ բան մը ըսել չէ՞ ինչ «Հայաստանեան քաղաքականութիւն» վարողներուն — որոնք բաւական լայն հմտութիւն ունին եկեղեցիի եւ պետութեան փոխյարաբերութիւններու եւ իրաւունքի մասին...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ.— Աղեքսանդրիան տէրտէրի խնդիր մըն ալ ունի։ Գիտեմ, հիմա «Յառաջ»ին թերթն ու բերանը պիտի թթուեցնէ, ըսելով թէ՝ չարժեր զբաղիլ տէրտէրի հարցով։ Է՛հ, ես «Յառաջ»էնպատուուած ըլլալով «հայ լուսաւորչական» մակդիրով, ինքզինքիս իրաւունք կուտամ այդ հարցին մօտենալու Միւս կողմէ հարցը, առաւելապէս ունի նաեւ օրինական հանգամանք։

Գործունեայ տէրտէր մըն է Վարդան քահանայ Գարակէօզեան՝ Զէյթունցի եկեղեցին նախորդ քահանան։ Բիչ մըն ալ լեզուն երկայն։ Սանկ տեսակ մը մարախ՝ յարաշարժ եւ աստատուն։ Զանղըրըի մեծամուն աքսորականներուն աքսորակից։ Հրաշքով փրկուած աշխարհի մեծազոյն եղեռնէն։ Բէժալական իշխանութեան Պոլիս հաստատուելէն ետքը, նախ Սելանիկ յետոյ Աղեքսանդրիա ապաստանած։ Առաջնորդին սղձաւանքը։ Վարդան քահանան մեղաւոր է։ Քահանա՞, թէ ատամնայ։ Որովհետեւ դաշնակցական է(1)։ Բանաւորը կ'ուզէ մեցնել դաղափարը անգամ։ Քահանան կ'ըմբոստանայ։ Ամէն բանս ձեզի, բայց ոչ գաղափարս, կ'որոտայ։ Ցեղասպիտականներու ամբողջ չքախումբը շարժման մէջ է։ Առաջնորդը հակառակ դաշնակցականին աքսէր։ Կը պոռան անհնազանդ մարդիկ։ Առաջնորդը չունի այդ համարձակութիւնը։ Որովհետեւ բարեկամ թէ թշնամի կը վկայեն որ Վարդան քահանան իր եկեղեցական պարտականութեանց մէջ երբեք թերացած չէ։ Կը դիմեն ուրիշ միջոցի։ Անօթի ձգել զինքը «օլուխ չօճուխով»։ Կը կտրեն իր ամսականը։ Նախորդ առժամեայ մարմինը այս որոշումը կուտայ իր իշխանութեան հրահանգով։ Նորընտիր քաղաքական ժողովն ալ, նոյն այդ իշխանաւորին բռնակալութեան թաթին տակ, կը հաստատէ առժամեայ մարմնոյն այդ որոշումը։ Գիտակից ժողովուրդը սակայն կը հասնի քահանային օգնութեան։ Քահանային ծուխերը կը բազմապատկուին։ Եւ սակայն կը կառչեն թէ իշխանաւորը եւ թէ օրուան իշխանութիւնը։

Կուզայ թեմական եկեղեցական անդամներուն ընտրութեան հարցը։ Իշխանաւորին աչքի առջեւ կը ցցուի օրէնքը՝ իր զաժան գէմքով։ Եգիպտոսի վիճակին Վարչական հրահանգի 7րդ յօդուածը կ'ըսէ թէ՝ Ընդհ. Ժողովոյ եկեղեցական անդամներ են երկու քաղաքներուն ծխատէր քահանաներուն երիցագոյնները, բաւական է որ ծերութեամբ անկարացած կամ օրինական պատճառներով զրկուած չըլլան։ Ծխատէր երիցագոյն քահանաներէն մէկն էր Վարդան քահանան։ Եւ ահա կը սկսի իրարանցումը։ Լիճը կը բորբոքի զօրաւ զօրշ կանանչ ազատութիւններ ցուցադրելով։ Տեղի անտեղի քաշքշուքներ։ Կրօնական ժողովին կը պատկանի եկեղեցական երեսփոխաններու ընտրութեան հարցը, կ'ըսեն։ Իբր թէ Պոլսոյ համագումարը եղած ըլլայի։ Վարչական հրահանգը շատ որոշ է եւ նման իրաւունք չիտար ոչ կրօնական ժողովին եւ ոչ ալ կրօնականներուն, ըլլան անոնք եպիսկոպոս թէ ծայրագոյն, առաջնորդ կամ փոխանորդ։ Ծխատէր երիցագոյնը անգամ է. այս է օրէնքին վճիռը։ Ատեն մըն ալ երիցագոյնի հարցին մեկնաբանութիւնովը կը զբաղին։ Ի՞նչ էր երիցագոյնը. կանո՞ւխ ձեռնադրուած քահանան, թէ տարեցը, թէ տեղացի քահանա՞ն կամ եկւոր ղարիպ տէրտէրը։ Պատրիարքական պաշտօնագիր մը, գրուած ծանօթ հայրենակցի մը կը վճռէ թէ՝ քահանաներու երիցագոյնը կը համարուի ան, որ ամէնքէն կանուխ ձեռնադրուած է եւ թէ տարիքը դեր չունի։ Անոյ մը սահղծուած էր։ Եւ ահա ձայն մը հնչեց Սէնի ափերէն։ Երիցագոյն քահանաները մէկդի դրուելով, ուրիշ երկու քահանաներ, սիրելիները առաջնորդին կը կոչուէին՝ երեսփոխանական պաշտօնի...։ Եւ օրէնքը մինչեւ գետին կը խոնարհէր։ Կղերականին առջեւ, հակառակ անոր որ կոչուած էր այդ կղերականին քմահաճոյքները սանձելու։ Եւ «երեսփոխան» քահանաներէն մէկը, առաջին ժողովին իսկ կը բարբառէր։ երեսփոխանական անդամը կը նամանցնէր եկեղեցւոյ սեղանին եւ սիրոյ համբերատարութեան եւ եղբայրսիրութեան յորդորներ կ'ուզէր, մոռնալով կամ մոռնալ ձեւացնելով թէ՝ ինքը իր եկեղեցական եղբօր աթոռը յափշտակած էր, օրէնքի ոտնակոխումով։

Այսպէս մեր միակ նուիրական օրէնքը ներսէն թէ դուրսէն կատարուած յարձակուն յարձակումներու տարափին տակ, իր ոյժն ու հմայքը կորսնցուցած է Փարաւոններու երկրին մէջ։

Ինչպէս նախորդ յօդուածովս գրած էի, Աղեքսանդրիոյ թեմականը դեռ կը շարունակէ մնալ արգելքի տակ եւ չի կրնար գումարուիլ։

Սթափեցէ՛ք, ո՛վ Փղշտացիներ...

ՍԵԳՈՒՌ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(1) Հոս խնդիր չենք ուզեր յարուցանել թէ՝ էրենք ինչ են, որովհետեւ կը յարգենք գաղափարի ազատութիւնը։ Ս. Ս.

ՀԻՃԱԶ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Հիճազի անգլիական լիազօր դեսպան նշանակուեցաւ Սըր Էնտրիւ Րայըն։ Ցարդ անգլ. կառավարութիւնը Հիճազի մէջ ներկայացուած էր գործակալի մը կամ հիւպատոսի մը միջոցով, որ կը հսկէր ճէտտա.նկատելով որ Մէքքէն նուիրական է յոյժ Իսլամներուն։

Սըր Էնտրիւ Րայըն 54 տարեկան է եւ երկար ատեն ապրած է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ 1903ին Պոլսոյ փոխ-հիւպատոս էր։ 1907ին Բ. թարգմանի աստիճանին բարձրացաւ։ Մեծ պատերազմին արտաքին նախարարութեան մէջ ծառայելէ յետոյ կրկին Պոլիս ղրկուեցաւ եւ 1921ին դեսպանատան աւագ թարգման կարգուեցաւ։ 1924էն ի վեր ընդհ. հիւպատոս էր Րապաթի (Մարոք)։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Ս. ՂԱԶԱՐ

ԶՈՐ ՉԷ ՃԱՆՑԱՆ ՎԱՐԱՆԴ...

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գ. Վարանդեանը իր ... ւունքին մէջ չէ, երբ կը ... «Ի՞նչ պէտք ունի գիտնալ ... ժողովուրդը ի՛նչի տէր է ... թէ ի՛նչպէս կը գործ... անոր պատկառելի հար... թիւններն ու հիմնադր... թէ ինչո՞ւ չեն բացուիր ... մեծ թուով վարժարաններ... որոշ վարժարաններու մէջ ... քան բարձր է ուսման ... այնքան անմատչելի ... զական խաւերուն, ինչո՞... աստիճան սահմանափակ ... քին արտադրած գրակ... թիւնը»։ Ո՛րչափ տող ... կատեմ սխալ։ Այդ ... երբ պատասխան կ'ուզե... նակ մը պատմել, որ իր ... զութեան մէջ աւելի ... քան երկարապատում ... ռաբանութիւններ։ Ազգ... եղիպտահայ բարձր զաս... կին մը կ'այցելէ Վենե... Մուրատ-Ռափայէլեան ... րանը. ամէն ինչ տեսնելէ ... կանգ կ'առնէ շրջանաւ... շակերտներու խմբանկար... առջեւ եւ կը սկսի դար... արտասուել։ Հիւրընկալ ... պետը ենթադրելով որ ... հանդիպած ըլլալու է ... հեռացած սիրականի մը ... խատի սփոփել տիկնոջ ... եւ տխուր յիշատակը ...

— Բայց այդ չէ, կ'ըսէ ... այլ անոր համար կուլա... այդպիսի գեղեցիկ ու ... կարգ վարժարան մը ... եղեր եւ ես մինչեւ հիմա ... լսած անոր անունը։ Ինչո՞ւ ... հոչակը (ռէքլամ) չէք ... որով ես ստիպուեր եմ ... ւակը օտար վարժարա... դաստիարակել տալ, եւ ... իր մայրենի լեզուն անգ... գիտեր։

— Տիկին, կ'ըսէ վարդա... այս վարժարանը հարիւր ... ուան կեանք ունի, եւ ... իբրեւ հայուհի մը պէտք ... գիտցած ըլլայիք անոր ... թիւնը, զի Մխիթարեան ... սովորութիւն չունին իրենց ... ծերուն առջեւէն հոչակ ... լու։

Արդ, կը հարցնենք Գ. Վա... րանդեանին՝ միթէ՞ եղզա... տիկնոջ ագիտութիւնը կ... ջրելու Մուրատ-Ռափ. Վա... րանի գոյութիւնը։ Եթէ Գ. ... րանդեանը անգէտ է կամ ... ճիշդ՝ անգէտ կը ձեւանա... Ղազարի հայրերուն ազգ... կան դարաւոր ձեռնարկն... միթէ՞ դրչի մէկ հարուած... ջնջուին Մխիթարեան ... բուն ազգօգուտ գործերը ... կա՞ր բացատրելու ... տարրական բաներ ... հինաւուրց գործիչի մը՝ ... տաւոր էր Մխիթարեան ... բանութեան պատմութիւն... նալ։ Վասնզի եթէ գիտնա... տի խղճահարէր գրել ... «այդ պապական հովա... րու դէմ այնքան պայք... ինքը»՝ «վանքի հիմն... անմահ Սեբաստացին»։ ... աւելորդ չըլլայ յիշեցնել ... Վարանդեանին, թէ ... այդ պապական հովանի... որ Ս. Ղազարը, հայոց ... «հռչակաւոր վանքը եւ ... Ազգի պարծանք կազմ... նարկութիւնը» այսօր կ... նի «քաղաքակիրթ ... արտում», եւ առանց այդ ... նիին «Անմահ Սեբաստ... այդ վանքին հիմնադիր... ըլլար, այլ մարտիր... պսակով պիտի բազմէր ... լի Տէր Կամիտասի կայ... Վարանդեան, միթէ՞ այդ ... պական հովանին» չէր ... մահ Սեբաստացին ազգ... ազգին մոլեռանդ պետեր... քէն։ Այդ հովանին չէ՞ ր ... մահ Սեբաստացիին նախ ... բէչայի մէջ լայն հնար... թիւններ տուաւ իր ձեռն... կանգնելու, եւ ապա Վենե... մէջ շնորհեց անոր Ս. ... կղզին։ Եւ դուք ո՞ր ... գրուած գրքին մէջ կար... թէ «այդ պապական ...

սրուն դէմ այնքան պայքարեր է ինքը՝ վանքի հիմնադիրը, անմահ Սեբաստացին։ Մենք անկեղծօրէն կը յորդորենք Գ. Վարանդեանը որ փոխանակ 60 թուականներէն սողին կատարելու իր գրական պըպտումները որոնք շատ դառն են Հայոց Ազգին համար, կարդար անմահ Սեբաստացիին վարքը, եւ այն ատեն պիտի համոզուէր որ անոր պայքարը ոչ եթէ «պապական հովանիին» դէմ եղած է, այլ նախանձով ու կրքով լեցուած իր այն ազգակիցներուն դէմ, որոնք աքի ի բռին կ'աշխատէին կործանելու իր ազգային անմահ գործը զոր կանգներ էր «պապական հովանիին» ներքեւ։

Ուսումնասիրելով մեր ցեղին այս տխուր շրջանը, Գ. Վարանդեանը պիտի յանգի, երախտագիտական զգացման մը դէպի «պապական հովանիին» բարիքները։ Եւ իրեն համար աւելորդ յոգնութիւն պիտի ըլլար ողբերգական դերասանի շեշտ ու ձեւ առնելու գրելու համար հետեւեալ տողերը. «Ս. Ղազարը պիտի մնա՞յ հայկական հաստատութիւն մը, թէ՞ պիտի վերածուի Վատիկանեան մասնաճիւղի մը։ Ս. Ղազարը պիտի շարունակէ՞ կատարել Մխիթար Աբբայի կտակը— լինիլ հայկական մշակոյթի ջահակիր— թէ՞ պիտի դառնայ պարզ, անփառունակ կրօնական Ուխտ մը»։ Ու գիտէք ի՞նչ է ի՞նչ փաստ բերուած է այս անիմաստ ու անիրաւ տողերը արդարացնելու համար. վերջին ընտրութիւնները, որոնց ընթացքին, Ս. Ղազարը ազատ ու անկաշկանդ գործելով, ընտրեց իր ընդհանուր Աբբան եւ նոր վարչութիւնը։ Վարանդեան ինքը լիովին կը ճանչնա՞յ Նորընտիր Աբբահօր ընտրութեան պարագաները եւ ունի՞ ճշգրիտ գաղափար անոր ազգասիրական զգացումներուն մասին։ Ապահովապէս ո՛չ։

Այդ միեւնոյն աբբան է որ մաշեցուցած է ոչ միայն Վատիկանի սանդուղները, այլեւ իտալական կառավարութեան գլխաւոր նախարարութեանց սանդուղները, ոչ եթէ ստրկական courbetteներուն սիրոյն համար, այլ կարգի կանոնի հաստատելու եւ յաջողութեան ճամբուն մէջ քալեցնելու ազգային վանքին հարցերը զոր Գ. Վարանդեանը՝ իբրեւ Հայաստանի դեսպան՝ խառնափնդոր կացքի մը անլաճաղ նիւթ մը ժառանգեր։ Ամենէն աւելի ինքը՝ Գ. Վարանդեանը պէտք չէր զարմանք յայտնէր courbetteներու վրայ, [illegible] անոնց իրեն վրայ [illegible] չափազանց փառասիրութիւն գործեր էին [illegible] կառավարութեան բարձրաստիճան անձանց վրայ։

Գ. Վարանդեան, Մխիթարեան հայրերը պէտք չունին երդում հաւատ ընելու, որ իրենք ալ հայրենասէր ու հայ կը մնան, նոյն իսկ աւելի հայրենասէր, քան օտար ազդեցութիւններուն դէմ մաքառողները»։ Ո՞վ չի գիտեր, որ եթէ մէկը ելլէ այդ ճշմարտութիւնը ուրանալու, Ս. Ղազարի քարերը կ'աղաղակեն։ Այս համոզումն ունէին նաեւ հայ ցեղին բնաջնջումը ծրագրողները. անոնք իրենց մէկ հրատարակութեան մէջ բացէ ի բաց յայտարարեցին, թէ հայոց ազգային բնաջնջումը երբեք պիտի չկրնանք ի գլուխ հանել, քանի որ անոր սիրտը՝ Ս. Ղազարը անխոցելի է ու միշտ կը բաբախէ։

Ունայն տեղ մի՛ մտահոգուիք, Գ. Վարանդեան, եւ Ս. Ղազարի վանքին համար աքրեր մի՛ փնտռէք։ Եթէ օր մը դառնագոյն ճակատագրով մը հայ ցեղին գոյութիւնը պատմութեան անցնի, վերջինը Ս. Ղազարի վանքը պիտի ըլլայ, միշտ կանգուն պատնէշին վրայ, մէկ ձեռքին մէջ բռնած կրօնքի եւ ազգային մշակոյթի ջահը, միւսին մէջ՝ ազգին ու հայրենիքին դրօշը։

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԻՆԳ ԷԻՆ, ԵՂԵՐ ԵՆ 200

ԹԱՒՐԻԶ (Սեփ. Թղթակ.)— Յունուար 11ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ»ի աշակերտական միութիւնը մեծ շուքով տօնեց իր հիմնարկութեան տասնամեակը։ Հանդէսին հրաւիրուած էին բոլոր հին դպրոցաւարտ ընկերները, որոնք անդամակցել էին աշակերտական միութեան։ Ներկայ էին աւելի քան 300 աշակերտներ, չհաշուած տարեցները։ Սրահում նստելու տեղ չլինելու պատճառով, շատեր ոտքի էին կանգնել։ Բեմի ճակատը զարդարուած էին Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի մեծադիր նկարները։

Հանդէսը բացւեց «Մեր Հայրենիք»ով։ Միութեան նախագահը հակիրճ խօսքերով ներկայացրեց Միութեան կեանքը, տասը տարուայ ընթացքում, յետոյ Օր. Ս. Մովսէսեանը արտասանեց «Հայաստան» գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը։ Աշակերտներից երեք հոգի միասին նուագեցին մի քանի կտոր։

Ընկեր նախագահը բեմ հրաւիրեց առաջին բանախօս ընկեր Հ. Գրիգորեանը՝ աշակերտութեան կողմից, որ գլխաւորապէս խօսեց թէ՛ ինչպէս գաղութներում պատանի սերունդը անխախտելի կապերով կապուած է Դաշնակցութեան վսեմ գաղափարին։ Շեշտեց թէ Երեւանի մամուլը, ի զուր է հազար կտոր լինում համոզելու իր շնդալից յայտարարութիւններով Հայաստանի ժողովուրդին, որ արտասահմանում Դաշնակցութիւնը քայքայւում է եւ նոր սերունդը նրանից անջատուած է։ Այսօր փաստերը ցոյց են տալիս, որ հայ երիտասարդութիւնը եւ պատանի սերունդը, մեծ խանդավառութեամբ կապուած է Դաշնակցութեան հետ եւ աւելի բովանդակալից քաղաքական դաւանանք ունի։

Յետոյ Օր. Կ. Սուքասեան արտասանեց «Օրերի Պօէմ» բանաստեղծութիւնը եւ ընկեր Թ. Գրիգորեանը գեղեցիկ կտորներ նուագեց։

Երկրորդ բանախօսը ընկեր Ա. Ալլուէրդեանը շատ մօտ լինելով աշակերտական միութեան, պարզեց միութեան սկզբնաւորութիւնը եւ նրա 10 տարուայ ընթացքում կատարած աշխատանքը։ «Սկզբում 5 հոգիներ մէկ խումբ էր կազմել, որ տարուէ տարի շատանալով, այսօր 200 հոգի իր շարքերում ունենալով մի կուռ կազմակերպութիւն է։ Նրա փոքրիկ գրադարանը որ սկսել է իր գործը 10 գրքով 1923 թւին, այժմ ունի 1000ից աւելի գիրք եւ ամսագրերի թիւը հասնում է երբեմն 250ի։ Միութեան շարքերում եղած երիտասարդ եւ պատանի ընկերներն իրանց դպրոցական կեանքում սովորելով կուսակցական կարգապահութիւն եւ միութեան պրոպագանդի դպրոցում խորացնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի կէտերը, դպրոցն աւարտելէ յետոյ մտնում են քաղաքական խմբերը եւ կատարում իրանց պարտականութիւնը։ Այժմ պարսկահայ գաղութի զանազան քաղաքներում, նոյնիսկ արտասահմանում մենք ունենք գործիչ ընկերներ, որոնք աշակերտական միութեան արդիւնքներն են»։

Ընկերը պարզելով Դաշնակցութեան էութիւնը, կոչ արեց աւելի ուժեղացնել շարքերը, ամրացնել հաւատը, կռել կամքը հայ երիտասարդութեան, մօտալուտ մեծ պայքարի համար։

Հանդէսի վերջում աշակերտական միութեան թատերական խումբը, յաջողապէս ներկայացրեց Վ. Ալագեանի «Բժիշկը»։ Ներկաները ցրուեցին, իրանց հետ տանելով Դաշնակցութեան զօրաւոր կամքը։

Հ. Գրիգորեան

15 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԵԽՍ

Սոֆիայի «Արաքս»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (Թուականը՝ 28 յունուար, բայց երէկ միայն ստացանք).

— Յունուար 6ին, Պուրկազի բանւորական Սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ 15 նորընծայ երիտասարդներու երդման արարողութիւնը։

— 15 նորագիր ընկերներու հաւատքի կնքահայրը ընկեր Ա. Ջամալեան, բացատրելէ յետոյ Դաշնակցութեան ծրագիրն ու կանոնագիրը, հանդիսաւոր լռութեան մը մէջ իր խօսքը ուղղեց 15 նորագիրներուն եւ յայտարարեց.

—«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէն բանէ առաջ կենդանի գործի եւ զոհողութեան կուսակցութիւն է։ Դուք պէտք է գիտնաք որ այսօր, Դաշնակցութեան մէջ մտնելէ յետոյ՝ պատրաստ պիտի ըլլաք ոչ միայն ձեր նիւթական եւ բարոյական շահերը, այլեւ, եթէ հարկ ըլլայ ձեր կեանքը զոհաբերել Դաշնակցութեան մեծ իտէալին — Հայաստանի Անկախութեան համար։ Պատրա՞ստ էք։

Եւ մեր 15նորագիր ընկերները բաց ու կրկնելով ընկեր Ջամալեանի պահանջները, հանդիսաւոր երդումով մը յայտարարեցին թէ իրենք այսօրուընէ սկսեալ կ'ընդունին Դաշնակցութեան ծրագիրը, կ'ենթարկուին անոր կանոնագրի բոլոր պահանջներուն եւ պատրաստ են այն ամէն զոհողութեան, որ Դաշնակցութիւնը, Հայաստանի Անկախութեան իրականացման համար, կը պահանջէ իրենցմէ։

Այնքան յուզիչ ու սրտապնդիչ էր այս հանդէսը, որ հանդիսականներէն ոմանք չկրցան զսպել իրենց արցունքները։

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԳԱՂՈՒԹԸ ՍԱԽԱԼԻՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգած է դատական եւ ներքին գործավարներուն, որ դատապարտեալները ղրկեն Սախալին կղզիի հիւսիսային մասը, նոր գաղութներ կազմելու, «շահագործելու համար այն բնական հարստութիւնը, որով այնքան ճոխ է այս կղզին»։

Գաղութը չպիտի կազմակերպուի Սոլովեան կղզիի կայաններուն ձեւով, այլ պիտի հիմնուի «կամաւոր» սպասարկութեան դրութեան վրայ։ Գործավարութիւնները բանտերու եւ կայաններու մէջ կամաւորներու զինուորագրութիւն պիտի կատարեն՝ կղզիին առաջին նոր գաղութը կազմելու համար։

Բանտարկեալներուն խոստացուած է թէ անգամ մը որ կղզին հասնին, մեծ չափով անհատական ազատութիւն պիտի վայելեն աշխատանքի ժամերէն դուրս, ու իրենց աշխատութեան համար փոքր վարձք մը պիտի ստանան։ Հոն իրենց պիտի կրնան միանալ իրենց կիներն ու ընտանեկան պարագաները։

Նոր գաղութը պիտի կազմակերպուի «Սախալինեան ընկերութիւն» կոչուած կազմակերպութեան մը կողմէ, որ պիտի ապահովէ դատապարտեալներու բարօրութիւնը, անոնց բնակարան եւ ուտելիք հայթայթելով։

Կղզիին հարաւային մասը կը գտնուի Ճափոնի ձեռքը։ Խորհրդ. կառավարութեան այս նոր ծրագրին նպատակն է չէզոքացնել Ճափոնցի բնակչութեան ազդեցութիւնը, որ զօրաւոր է նաեւ կղզիի հիւսիսային մասին մէջ։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

«Պրաւդա»յի համաձայն, հանրային առողջապահութեան գործավարութեան բժշկական ճիւղը որոշեց փակել բոլոր մասնաւոր հիւանդանոցները եւ հիւանդարանները եւ արգիլել կառավարական ծառայութեան մէջ գտնուած բժիշկներուն՝ մասնաւորներ խնամելը։

Այսուհետեւ բոլոր մասնաւոր հիւանդանոցներն ու դարմանատունները պիտի գտնուին կառավարութեան հսկողութեան տակ։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ

Գէպէուն ձերբակալած է Ռուսիոյ նախկին վարչապետ Շթիւրմէրի եղբայրը, որ ուսուցչութիւն կ'ընէր խորհրդ. դպրոցի մը մէջ՝ իր պաշտօնը չարաշահելու համար։ Պիտի դատուի իբրեւ ոճրագործ։

** Անդիճանի (Թուրքեստան) մօտ կռիւ մը տեղի ունեցաւ խորհրդային ուժի մը եւ հրոսախումբերու միջեւ։ Հրոսակներէն 10 հոգի սպաննուեցաւ եւ 20 հոգի գերի բռնուեցաւ։ Չըսուիր թէ խորհրդային զինուորները ո՛րքան կորուստ ունեցան։

1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼԻ ՏՈՒՐՔԵՐ

Հետեւեալ տուրքերու շուրջ որոշուած ժամանակին, պէտք է յայտարարութիւններ հասցնել տուրքերու վարչութեան։

Առեւտրական եւ ճարտարարուեստականշահերու վրայ տուրք. — Մարտ 1էն առաջ, եթէ հաշուեկշիռը փակուած է 1929 դեկտեմբերին։ Զեկուցագրին պէտք է կցել շահուզէնի, եւ 1929ի ընթացքին շահու հաշիւները։ Այն առեւտրականները որ 50,000էն աւելի շահ չեն ունեցած, կրնան իրենց զեկուցագրով իրենք իսկ յայտնել թէ հետեւեալ ո՞ր դասակարգին մէջ կը մտնեն։ Դասակարգերու բաժանումը կը կատարուի հետեւեալ կերպով, համաձայն շահու գումարին։ 800 ֆր.էն վար կամ 800ի հաւասար. 801 — 1500։— 1501 — 3000 —3001 — 5000, — 5001 — 7000 7001 — 10,000, — 10,001 — 15,000,— 15001 — 20,000, — 20,001 — 25,000, — 25001 — 30,000, — 30,001, 35,001 — 40000,— 40001 — 45,000, 45001 —50,000,

Տուգանք.— Տուրքի զեկուցագիրը եթէ որոշուած ժամանակին չտրուի, Տուրքերու պաշտօնատունը ինքն իսկ կը նշանակէ տուրքի քանակը, բարդելով հարիւրին 25, իբր տուգանք.

Գործառնութեանց գումարին վրայ տուրք. (Chiffre d'affaires). — Մարտ 1էն առաջ, եթէ 1929ի տարեկան գործառնութեանց գումարը կ'անցնի 1 միլիոնը, հետեւեալ ձեռնարկներուն կողմէ,

1. Զանազան ապրանքներու կամ արմտիքի փոքրաքանակ վաճառականներ,

2.— Դրամատուններ եւ վարկային հաստատութիւններ։

3.— Ապահովագրական եւ խնայողական սնտուկի ձեռնարկներ։

Տուգանք. Զեկուցագրի զանցառման պարագային, հարիւրին 25 յաւելում։

Ոչ առեւտրական ասպարէզներու վրայ տուրքեր.— Մարտ 1էն առաջ։ Զեկուցագրին մէջ պէտք է յիշել նախորդ տարուան խառն հասոյթը, ասպարէզին կիրարկումէն բխող ծախքերու գումարը եւ զուտ շահը։

Գալով գրական, գիտական եւ գեղարուեստական արտադրութիւններուն, որոնց հասոյթը կարելի չէ տարուէ տարի գնահատել, ենթականերուն խնդրանքով, տուրքի քանակը կ'որոշուի նախորդ հինգ տարիներու շահին ու ծախքերուն միջինը նկատի ունենալով։

Տուգանք.— Հարիւրին 50ը յաւելում երբ զեկուցագիրը ժամանակին չներկայացուի։

Եկամուտի վրայ ընդհ. տուրք. — Մարտ 1էն առաջ, (31 Մարտ, եթէ հաշուեկշիռը փակուած է 1929 դեկտեմբերին)։

ՔԻՉ ՄԸ «ԴԱՐՁԱԾ» ԿԱՐԱԳԸ.— Նախնական թարմութիւնը տալու համար համը քիչ մը «դարձած» կարագին, պէտք է թրել զայն քիչ մը պիքարպոնաթ մը սուռ խառնուած մաքուր ջուրի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Հազար անգամ շնորհակալութիւն, տիկին։ Ա՛հ ուրիշ հարցում մը։ Քանի՞ տղայ։

— Երկու։ Երկու զոհարներ։ [illegible]ութ տարեկան փոքր մանչ մը, հինգ տարեկան աղջիկ մը։

— Անգամ մըն ալ շնորհակալութիւն եւ ներողութիւն։

Երիտասարդը ուղղուեցաւ դէպի վիրաւորեալին սենեակը։ Գաւիթէն անցած պահուն, ան նշմարեց սիրուն փոքրիկ մանչուկը, որ աչքերը փակած, ճղային ժպիտ մը շրթներուն վրայ եւ ձեռքերը [illegible] դրած, կը հարցնէր [illegible] մը.

— Ըսէ ինծի, ինչո՞ւ է որ միւսը կրակ բացած է անոր վրան, [illegible]պատասխանո՞վ մը։

III

Թոմաս Գորսի, իրանը մերկ, գօտիք. բարձերով բանուած, իր մեծ, խոշոր եւ փայլուն աչքերը յառած էր Տօքթ. Վոկալոփուլոյին որ հանած էր բաճկոնակը, եւ թեւնոցները իր նիհար ու մազոտ բազուկներուն վրայ վեր առած, կը շօշափէր եւ կը քննէր վէրքը։ Ժամանակ առ ժամանակ, Գորսիին աչքերը կը բարձրանային, միւս բժիշկին վրայ իբրեւ թէ սպասելով բանի մը որ իր մէջ պիտի փշրուէր, ան ուզեց կարդալ այդ խորտակումին ազդանշանը եւ պահը երկու մարդոց աչքերուն մէջ։ Տարօրինակ ուժգնութիւն մը կը գեղեցկացնէր իր առնական դէմքը, որ սովորաբար կարմիր էր առաւելապէս։

Ան, լրագրողին ալ, որ նոր ներս մտած էր վախվխուն եւ վարանոտ, նետեց հպարտ ակնարկ մը, որպէս թէ ուզէր հարցնել թէ ո՞վ է ինք եւ թէ ի՞նչ կ'ուզէ։ Երիտասարդը ամչցաւ անկողնին մօտենալով, բայց առանց դարձնելու վիրաւորին ակնարկով մագնիսացած իր աչքերը։

— Օ՛հ, Վիվոլի, ըսաւ Տօքթ. Վոկալոփուլօ, հազիւ դառնալով։

Գորսի աչքերը փակեց եւ երկար հառաչ մը արձակեց։

Լիլլօ Վիվոլի կը սպասէր որ Վոկալոփուլօ կրկին իրեն դառնայ, բայց վերջ ի վերջոյ համբերութիւնը հատաւ։

— Ըսէ, կանչեց մեղմութեամբ եւ մատնանշելով վիրաւորը, ձեռքի շարժումով մը հարցուց թէ ինչպէ՞ս է վիճակը։

Բժիշկը ուսերը թօթուեց եւ գոցեց աչքերը, յետոյ մատով մը ցոյց տուաւ վէրքը ձախ ծիծին բարձրութեամբ։

— Այն առեն, ձեր բարեկամ, ըսաւ Վիվոլի, բարձրացնելով ձեռքը օրհնելու շարժումով մը։

Արիւնի կաթիլ մը մարգրտացաւ վէրքի շրթունքին եւ կուրծքին վրայ երկար գծով մը վար սահեցաւ։ Բժիշկը զայն սրբեց քիչ մը բամպակով եւ յետոյ ինքզինքին հետ խօսելով.

— Ո՞ր տարօրինակ ծակը մտած է գնդակը։

— Ցաւուին ծանօթ չէ՞, հարցուց երկչոտ կերպով Վիվոլին, առանց աչքը վէրքէն հեռացնելու, հակառակ իր պժգանքին։ Գիտես թէ ի՞նչ է փողոշափը։

Տօքթ. Սիա, բացայայտ զգուշանկութեամբ մը վրայ բերաւ.

— Ինք...ինք փողաչափ. վէրքէն կարելի է հեռացնել...

— Կ'ենթադրեմ, յայտարարեց Վոկալոփուլօ, յօնքերը կիտած, իր մատներուն մէջ խորտոյդ, թէ ան ուսոսկրին տակ մտած ըլլալու է...էհ, այո, դժբախտաբար թոքը...

Եւ բերանը ծամռեց։ Գուշակել, որոշել գնդակի կողմէն անցած ճամբան, այդ պահուն առիկա միայն կ'երեւէր իր աչքին։ Իր աջեւ ենթակայ մը ունէր միայն, որուն վրայ պէտք է կիրարկէր իր տաղանդը, կիրարկելով այն բոլոր միջոցները զորս իրեն կը թելադրէր իր գիտութիւնը։ Այս նիւթական եւ վճռապէս սահմանուած այդ պարտականութենէն անդին, ուրիշ ոչինչ կը տեսնէր, ոչինչ կը մտածէր։ Վիվոլիի ներկայութիւնը իրեն մտածել տուաւ թէ Գորսի հանրածանօթ ըլլալով քաղաքին մէջ եւ այդ առամը ամբողջ բնակչութիւնը խորապէս ցնցած ըլլալով, կրնար օգտակար ըլլալ, կը յայտարարուէր հանրութեան թէ ինքն է դարմանող բժիշկը։

— Վիվոլի, ըսէ թէ ես եմ որ զայն կը խնամեմ։

Տօքթ. Սիա, անկողնին միւս կողմէն, թեթեւ հազ մը լսեցուց։

— Եւ կրնաս աւելցնել, կրկնեց Վոկալոփուլօ, թէ օգնականս է Տօքթ. Գազիմօ Սիա, զայն ձեզ կը ներկայացնեմ։

Վիվոլի հազիւ թէ գլուխը խոնարհեցուց թեթեւ ժպիտով մը։ Սիա որ փութացած էր, ձեռքը պարզած Վիվոլիին սեղմելու համար, այդ հանդիսաւոր բարեւին առջեւ ինքզինքը կորսնցուց, կարմրեցաւ, իր երկարած ձեռքով սանկ բարեւ մը ուրուագծեց, կարծէք ըսել ուզելով. «Անհաւասիկ, նոյնն է, ձեզի այսպէս ալ կը բաւէ։»

Մահամերձը աչքերը բացաւ եւ յօնքերը կիտեց։ Երկու բժիշկները եւ Վիվոլին սարսափով կը դիտէին։

— Վէրքն ալ կը պատռենք, ըսաւ Վոկալոփուլօ, աճապարոտ ձայնով մը, անոր վրայ հակելով։

Թոմասօ Գորսի գնեց գլուխը իր բարձերուն վրայ, յետոյ վար առաւ կոպերը իր մթին աչքերուն վրայ, իբրեւ թէ չէր հասկցած, այդ եղաւ գէթ Տօքթ. Վոկալոփուլոյի տպաւորութիւնը, որ անգամ մըն ալ բերանը պրկելով, մրմնջեց։

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

մեջ թէ անցեալ կիրակի օր ավրնիւ Թառնոյի եւ բիւՄքաափայի անկիւնէն օտարական մը փոխադրած էր ժամը 11էն առաջ՝ Ռուտլէ եւ Ռւաբնօ փողոցներու անկիւնը։ Հոն մարդը նշան մը ըրաւ եւ կարմիր ինքնաշարժ մը Բուալէ փողոցէն ճամբայ ելաւ դէպի Էնվալիտի պողոտան. գորշագոյն ինքնաշարժ մը, որ հոն էր, հետեւեցաւ կարմիր կառքին։ Հոն էր նաեւ կեղծ ոստիկանը։

Նոյն պատմութիւնը կը հաստատեն ուրիշ վկաներ ալ։ Տիկին Բիւթէն, Բուալէ փողոց թիւ 3ի դռնապանուհին կը պատմէ թէ շաբաթ օր իր մօտ եկած են կեղծ ոստիկանը եւ ուրիշ օտար այր մը ու կին մը, յետոյ շուտով աներեւացած։

Կը կարծուի թէ բաց գոյն վերարկուով կասկածելի կինն է Լուտմիլլա Իվանովա Փատոնացչէֆ, անուանեալ Զօլան, ծագումով գերման, կինը ռուս բանուորի մը որ Լըվալուա-Փէրէ կը բնակի։ Տիկին Զօլան հարցաքննուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ։ Կասկած կայ ուրիշ կնոջ մը մասին։

Զօրավարին Փարիզի բարեկամները գրած կը հաւաքեն. 100.000 ֆրանք կը խոստանան անոր որ հետքը պիտի գտնէ։ Նիսի մէջ ալ Ռուսերը կը հետաքրքրուին զօրավարին աներեւութացումով։

Լոնտոնի մէջ հսկողութեան տակ առնուած է Նիքոլա ցարին քրոջ՝ իշխանուհի Քսենիայի բնակարանը, որուն շուրջ կասկածելի մարդիկ կը սեղեբին առենէ մը ի վեր։

Մարսիլիոյ ոճրին վերջերող զոհն ալ մեռած

Կիրակի օր մանրամասնօրէն նկարագրեցինք այն զարհուրելի ոճիրը, որ տեղի ունեցած էր Մարսիլիոյ արուարձան Սէն-Լուիի մէջ Յովհաննէս Յարութիւնեան անուն հայու մը կողմէ։

Մարսէյլէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հիւանդանոցին մէջ մեռած է նաեւ այրի Տիկին Աննա Կարապետեան, որ ծանրապէս վիրաւորուած էր գլխէն ու կուրծքէն։ Այս ձեւով Յարութիւնեանի զոհերուն թիւը կը հասնի վեցի։ Եթէ հաշուենք զինքն ալ, որ անձնասպան եղաւ ոճիրէն անմիջապէս յետոյ, եօթը մեռելներ կը սգայ այսօր Սէն-Լուիի փոքրիկ հայ գաղութը։

Մարսիլիոյ թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կուտան ոճիրի պարագաներուն մասին եւ կը հրատարակեն զոհերուն եւ ոճրագործին պատկերները։

Ալմազեանի շուրջ

Կիրակի օր գրեցինք թէ Ալմազեան եւ դատական ոստիկանութեան տնօրէն Պ. Պընուա դէմ դէմի բերուեցան Պ. Մայֆօի գրասենեակին մէջ։ Կը կարծուի թէ Պ. Պընուա կրկնած է նախապէս Պ. Մաթիֆասի առջեւ իր ըրած յայտարարութիւնները։

Պ. Մայֆօ յետոյ լսեց նաեւ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասը՝ հաստատելու համար թէ ո՛ր ժամուն Ալմազեանի դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։

Հաւանական է որ մօտ օրէն դէմ դէմի բերուին Պ. Պընուա եւ Մաթիֆաս, կարգ մը հակասութիւններ ճշդելու համար։

Պերլինի ցոյցը ձախողած

Համայնավարներու ծրագրած ցոյցը մեծ ձախողութեան ենթարկուեցաւ Պերլինի մէջ, հակառակ շաբաթներէ ի վեր կատարուած մեծ պատրաստութեանց եւ շռնդալից յայտարարութիւններու։ Զանազան թաղերու մէջ խլրտումներ տեղի ունեցան, սակայն շնորհիւ ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներուն, կարգը չխանգարուեցաւ եւ ցուցարարները շուտով ցրուեցան։

Համայնավարները փորձեցին պատնէշներ կանգնել փողոցներուն մէջ եւ մայրաքաղաքի կարգ մը թաղերը մութի մէջ մնրճել։ Երկու խանութներու ապակիները կոտրուեցան, բայց ոստիկանութիւնը կրցաւ կողոպուտէ ազատել զանոնք։ 78 համայնավար վարիչներ ձերբակալուեցան։

Համպուրկի մէջ ոստիկանութեան եւ համայնավարներու միջեւ կռիւները շարունակուեցան կիրակի օր ալ։ Երկուստեք վիրաւորներ կան։ Նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Արիւնալի կռիւներ Արաբիոյ մէջ

Ամմանէն (Անդրյորդանան) կը հաղորդեն թէ Վատի-Սիրհանի շրջանին մէջ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Վէհապիներու Անազիա եւ Էլսալամի ցեղախումբերուն եւ Անդրյորդանանի Արաբներուն միջեւ։ 450 Անդրյորդանանցիներ սպաննուեցան։

Կը վախցուի որ Անդրյորդանանցիները վրէժխնդրութեան դիմելով՝ արիւնալի նոր կռիւներ մղեն։ Ամմանէն դէպի Մա՛ան ճամբայ ելան քանի մը անգլիական զրահապատ ինքնաշարժներ։

Կռիւներ Մակեդոնիոյ մէջ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ Օքինոկլի անտառներուն մէջ աւազակներու եւ զինուորական ջոկատներու միջեւ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան։ Շուրջ 20 զինուոր եւ աւազակներ ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհին

Վաղը՝ չորեքշաբթի Փարիզի մէջ մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի կատարէ ընտրութիւնը Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհիին։ Մրցումին կը մասնակցին 19 գեղուհիներ՝ 19 տարբեր երկիրներէ.— Գերմանիա, Աւստրիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Սպանիա, Իտալիա, Ռումանիա, Ռուսիա, Լեհաստան, Չեխօսլաւաքիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Տանըմարքա, Իրլանտա, Հոլանտա, Պելճիքա, Յունաստան, Հունգարիա եւ Թուրքիա։ Այս վերջինը առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցի այս միջազգային մրցումին։

Անցած տարի Եւրոպայի թագուհի (Միս Եւրոպա) ընտրուած էր Հունգարիոյ գեղուհին։

Այս գիշեր օփերայի մէջ կը տրուի մեծ պարահանդէս մը, ուրուն ներկայ պիտի ըլլան բոլոր թագուհիները։

Եղբայրասպան կռիւներ

Սվիլէնկրատէն (Պուլկարիա) կը հաղորդեն թէ Մակեդոնիոյ Յեղափոխական Կազմակերպութեան մրցակից անդամներուն միջեւ կռիւը կը շարունակուի։ Ծանրապէս վիրաւորուեցաւ Իլիա Թանէֆ՝ Միխայլոֆի կուսակիցներէն ու սպաննուեցաւ Սթանչօ Տոնչէֆ՝ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Դասաւանդութիւնները կը սկսին այսօր երեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, 60, Rue des Ecoles, Շօփ Փարիզէնի վերնայարկը։

Ա. դաս, ժամը 9—10։ Հ. Յ. Դ. Ծրագիր. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ.

Բ. դաս, ժամը 10—11։ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ.

Ուսանողները պէտք է ներկայ ըլլան ճիշդ ժամը 8.45ին։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Պօղոս Թօրոյեանի եւ իր պարագաներուն, իրենց հօր եղբօր եւ բարեկամին Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԹՕՐՈՅԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամօն, Վ. Ա.— 70։
Մարսէյլ, Ա. Մ.— 35։
Իտլիպ, Մ. Ջ.— 300, կարգադրեցինք։
Քալիֆ, Ս. Խան.— 100։
Աթէնք, Յ. Մ.— 100։
Լիոն, Ղ. Գ.— 50։
Սէն Թ'էթիէն, Խ. Մ.— 35։
Լա Սիօթա, Ղ. Թ.— 10.

Պ. ՎԱՀՐԱՄ Արսէնեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Սեբաստիոյ Նահանգային ու Սուլթանսիրաց Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 1150 ֆօնոկրաֆ, 1068՝ նկարի մեքենայ, 407՝ գրպանի ժամացոյց, 183՝ ինքնահոս գրիչ, զանազան առարկաներ թիւ՝ 9, 14, 110, 173, 192, 210, 244, 271, 278, 288, 300, 348, 352, 379, 439, 464, 495, 523, 581, 582, 592, 627, 638, 640, 641, 681, 691, 693, 700, 702, 710, 729, 733, 763, 811, 945, 992, 1012, 1027, 1033, 1040, 1067, 1078, 1090, 1120, 1126, 1130, 1132, 1135, 1147։ Շահող տոմսերով անձամբ կամ նամակով դիմել Aram Tulenkdjianի, 1 Rue Wilson, Décines (Isère).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Չմշկածագի խատիշար գիւղէն Կոճար եւ կիւլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ։ Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ դրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար։

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Իրենց մօր ցաղիկի, եղբօր՝ Գաբօի եւ քրոջ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France։ կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Արիստոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։ կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կիւմիւշխանէցի Սրբուհի Գասպարեան որ 1914ին Տրապիզոնէն աքսորուած է Էրզրում։ Իր մասին լուր չկայ։ Իմացնել՝ Վահան Գասպարեանի, 52 Bld. Jean Jaurès, Paris (19)։ Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Հ. Գարակէօզեան Հօմի սաներէն Կայծակ Հէփեան կը փնտռէ իր մայրը Երզնկացի Տիկ. Վարդանուշ Ճէլալեան (կրկնամուսնացեալ) որ վերջին անգամ կը գտնուէր Սելանիկ։ Իմացնել Gayzak Hépianի La Gaudinière. Ville-aux-Clercs (Loir et Cher), France.

Կը խնդրուի Սելանիկի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Զօրւմցի Յովհաննէս Խրիմեան (21 տարեկան), որ 10 տարի առաջ Քորֆուի որբանոցէն փոխադրուած է իր մօրեղբօր Նշան Էրզիւլեմեանի մօտ։ Լուր առնուած է թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել իր քրոջ Վերժին Խրիմեանի, 163 Cité du Maroc Chatenois, Belfort, France.

— կը փնտռուի Վէզիր-Քէօփրիւցի Սուրէն Արսէնեան, հօր անուն՝ Արսէն՝ մօր անուն Քարանիցա։ Աթէնքի մէջ աշխատած է Նիկողոսեան վաճառատան մէջ։ 1925ին մեկնած է Ֆրանսա եւ կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան կամ իր եղբօր Haig Arsenianի, 234 Fix Dourgouti, Athènes, Grèce.

— Երզնկացի Ծաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հռիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ԳՏՆՈՒԱԾ ԹՂԹԱՊԱՆԱԿ

Անիէռ Պուա-Քոլոնպի մէջ մէկ ամիս առաջ գտնուած է թղթապանակ մը (մէջը դրամ կայ)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	123.99
Տոլար.	Dollar	25.49
Մարք 100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.04
Թրք. ոսկի.	» » or	109.20
Մէճիտիէ	Médjidié	8.12
Լէվա 100	Léva	18.50
Դրախմի »	Drachme	32.20
Լիր	Lire	133.20
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	70.95
Զուից. »	Fr. Suisse	491.25
Լէյ	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ.Քր.Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2200.—
» II	»	1565.—
» III	»	1550. -
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	89.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Քերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր Թերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու քեր. ընթց. 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուր. Թանգարան ... դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան ... տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Աստուածի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին ... Պատմութիւն Հայոց 2 հատոր (Հ. Ս. Մովսէսեան) 40, ... տանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի ... Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, Ֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30։

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, 2 ... 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ ... 70, Կրազիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Արուլալա 5, Կեանքէն ... Մանուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն ... ցուած էջեր 10։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

5 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1179 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՊՐԾՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Ուրեմն, նոր հով մը փչել սկսեր է Վէնետիկէն։

Երէկ, մենք մատնանշեցինք միայն «Բազմավէպ»ի եւ Հ. Ս…ահակ Տէր Մովսէսեանի հրատարակութեանց ոգին։

Նոյն ամսագրին մէջ, ուրիշ գիտնական վարդապետ մը, Հ. Հացունի, վերջերս նոյնքան մոլեռանդութեամբ գործի ձեռնարկած էր, ապացուցանելու համար թէ կեղծ է «Հայ եկեղեցւոյ առաքելական ծագման» պատմութիւնը։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ մարդիկ աւելի կենսական գործ կը համարեն մէջտեղ հանել դեղնած, փոշոտած թուղթեր, եւ արծարծել նոյնքան դեղնած ու բորբոս կապած կիրքեր, քան պայծառ միտքով ծառայել «ընդ մրրկաւ» բաժնուած հօտանքներու միացման։ Չէ՞ որ չէ՞. վերջապէս, այսքան աստուածաբանութիւն եւ բանգիտութիւն ժողովուրդի մը գլխուն, որ արդէն կործանուած է իր ուղղութիւնը։

Այս երեւոյթներէն կը հետեւցնենք թէ Վենետիկցիներն ալ, … մասնաւոր ազդանշանի մը, կ՚ուզեն ճակատ յարդարել պապական-լուսաւորչական գետնի վրայ։ Ուրիշ խօսքով, իրենց զարաւոր հաստատութիւնը, իրենց հարստութիւնն ու … ժառանգութիւնը ի սպաս դնել բուն հռոմէական կղերին կասկածելի առաջադրութեանց։

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, Լատերանի դաշինքը նոր յարով ներարկեց Վատիկանի. եւ լայն ասպարէզ բացաւ անոր գործունէութեան առջեւ։ 1929 փետր. 11ի համաձայնութենէն ի վեր, թեւ առած են Հռոմի կապուած օրկաններն ու հրատարակութիւնները, եւ մը ցիրուցան բազմութիւններն անգամ զանցառելի քաղաքականութիւն չեն համարուիր, դրամագլուխ … արելու համար։

Այս ճամբուն վրայ, բաց եւ արգասաբեր դաշտ մը կը համարուին, օրինակ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութները։ Իսկ աշխատանքը այնպէս մը ձեւաւորուած է որ, կաթոլիկներն անգամ չպիտի կրնան շնչել, եթէ գետնամած չխոնարհին Վատիկանի առջեւ։

Արդարեւ, չափազանց պերճախօս իրողութիւններ տեղի ունեցած են, վերջերս, Պէյրութի մէջ։

Թէրզեան-կաթող. պատրիարք, հազիւ բազմած իր աթոռին վրայ, եւ կեղծաւոր ժպիտներ ցանելով աջ ու ձախ, նորէն ձեռք առած է իր չարաշուք ծրագիրը, որ այնքան խառնակութեանց տեղի տուաւ 1913ին, Պոլսոյ մէջ։ Արդէն իսկ աչքէ եւ աթոռէ ձգած է իր փոխանորդը, Նազլեան գերապայծառը, որ թէեւ նոյնքան թունդ կաթոլիկ, կը համարուի մրցակից մը, և քիչ մըն ալ կուսակից՝ ներքին ինքնավարութեան։ Թէրզեան յաջողած է իր ուզածին պէս կոնդակ մը խմբագրել ու ստորագրել տալ Վատիկանի մէջ։ Հետեւանքը — Պէյրութ ղրկուած է … ատին քահանայ մը, Գոնտրնի, իբրեւ «առաքելական այցելու … վարչապետ հայ-կաթոլիկ պատրիարքութեան»։ (Եթէ չենք … իալիր, բուն իսկ այն կրօնաւորը որ Պոլիս ղրկուեցաւ միեւ… նոյն պաշտօնով, հայ-հռոմէական եկեղեցին լատինացնելու եւ … Պատրիարքարանը ստուերի մը վերածելու համար)։

Այս կարգադրութեամբ, հայ-հռոմէական պատրիարք, եպիսկոպոսներ եւլն. իրենց տիտղոսները պահելով հանդերձ, … կը դառնան պարզ խամաճիկներ, իսկ ամբողջ համայնքը կ՚ենթարկուի լատին քահանայի մը միահեծան իշխանութեան։ Աշխարհիկ կապուած Վատիկանի, հլու-հնազանդ՝ անոր բոլոր հրամաններուն։ Իր տոհմային ծէսերն ու աւանդութիւններն իսկ … լատինացման զոհելու պայմանով։

Ի՞նչ խօսք որ ազգային ոգին, գիտակցութիւնն ու արժանապատուութիւնը բոլորովին մեռած չեն հայ-հռոմէական հասարակութեան մէջ։ Նոյն իսկ Սուրիոյ պէս խաւար եւ փորձառու միջավայրի մը մէջ։ Մեր տեղեկութեանց համաձայն, այնքան բազմացած են դժգոհները եւ այնքան սաստկացած՝ բողոքները (Պէյրութ, Հալէպ, Դամասկոս եւն.) որ, Թէրզեան ստիպուած է հէքեաթներ հիւսել, ժողովուրդին զայրոյթը մեղմացնելու համար։ Իբրեւ թէ Գոնտրնի ուրիշ պաշտօն չունի, եթէ ոչ հսկել Պատրիարքարանի մատակարարութեան։ «Քանի որ դրամ կ՚ուզենք եւ կ՚առնենք, պարտաւոր ենք հաշիւ տալու»։

Խնդիրն այն է, որ, կաթող. պատրիարքը ինքն ալ կը գաւառուի իր սարքած թակարդին մէջ։

Տակաւին կարելի է խօսիլ այս խնդիրներու մասին։

Անշուշտ Վենետիկի (կամ Վիէննայի) Մխիթարեաններ մեղք չունին այս կղերապետական, հակահայ եւ հակաժողովրդական խաղերուն մէջ։

Բայց արդեօք չկա՞յ ո՛րեւէ կապակցութիւն, Վատիկանի նոր կացութեան եւ Վենետիկի վերջին ինքնահաւան եւ մարտազոռ արտայայտութեանց միջեւ…

Չկա՞յ ներշնչում կամ առաջադրութիւն՝ կրկէս նետուելու խօսքով եւ գործքով։ «Զարնելու եւ զարնուելու» ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ, քանի որ կակուղ է գետինը։

Ժամանելի է հրապարակաւ ուղղել այս հարցումները։

Կ՚ուզէինք որ բոլորովին անտեղի ըլլային մեր կասկածները, եւ պարզ պատահար՝ մեր մատնանշած վրիպումները, — այնքան թթու, գռեհ եւ ծածկամիտ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՈՒԶԵՆ ՀԱՍԿՆԱԼ

«Մշակ», Քալիֆորնիոյ անկախ հայաթերթը, գրելով կուսակցական արդար դատաստանով (10 յունուար,

— «Թրքութիւն ու Թուրանիզմը ձեռք ձեռքի տուած սանձարձակ կը շարունակեն այն նախճիրը որը դարերէ ի վեր իրենց մասնագիտութիւնն է եղած։ Պէտք չկայ պատճառներ եւ արդարացումներ փնտռելու։ Մէկ բան միայն իրողութիւն է, որ Թուրքիա կ՚ուզէ ամէն գնով մաքրել փոքրամասնութեանց ցեղը։ Կովկասի սահմաններէն մինչեւ Կիլիկիա, իր օրհասական ցաւերովը տառապող Հայութեան մէկ քանի հազարնոց ցիրուցան խլեակները ոչ տնտեսական եւ ոչ ալ քաղաքական վտանգ մը կրնան ներկայացնել քէմալական ծրագիրներու յաջողութեան։

Ամենէն ընդվզեցուցիչը, սակայն, այն է որ նոյն այդ Թրքական խարազանին տակ կորաքամակ հեծողներէն անոնք որոնք հրաշքով մը կաշինին ազատած եւ ապաստանած են հոս, քաղաքական ու կուսակցական հակամարտութեան կռուան կ՚ուզեն ծառայեցնել այս ցաւոտ հարցը։

Դասակարգ մը կայ, խմբակցական կամ կուսակցական առաջնորդներու, որը սուտ խնճ ու սուտ խուլ ձեւացած՝ իր ականջը կ՚ուզէ խփել, ցեղին խլեակներուն այդ հինդիլններով չի վրդովուելու համար։ Այս ամենուն քով անոնք տակաւին … մը կ՚աշխատին գոհելու վգին փաթթել այն ինչ որ բռնակալին մեղքն է միայն։ Եւ այս առթիւ մէջտեղ կը նետեն հայ եւ քիւրտ բարեկամութեան եւ այդ կարգի շինծու առասպելներ, ու կը շարունակեն հիւսել իրենց *ճէթած առաւուէի* խժալուր աղմուկը անախորժ։

Թուրքիոյ վերջին դպրերու եւ առաւելապէս վերջին կէս դարու պատմութիւնը այնքան հարուստ է ոճիրներով, որ *եղբօր մը վզին փաթթելու* պէտք չկայ անոր այս վերջին ջղաձգութեանց ու վայրագութեան պատասխանատուութիւնը։

Արդեօք կուսակցական մոլուցքէ տարուած այս ասպետն տգեղ եւ ապիկար արարքներով մեր բազմաթիւ վէրքերը աստիճան մը եւս խորացնելէն ու արիւնոտելէն ի՞նչ շահ կ՚ակնկալեն կուսակցական այդ առաջնորդները։ Պէտքը այնքան ստիպողական է ու դարմանն եւ օգնութիւնը այնքան անհրաժեշտ, որ այլեւս պէտք է լռեն *թայֆայական* ամէն նկատում եւ ամէն կիրք։»

ՓԱՐԻԶԷՆ ՊԱՂՏԱՏ ՈՒԹ ՕՐԷՆ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ փետրուարի կէսէն սկսեալ հաւանական կառախումբի նոր սպասարկութիւն մը պիտի բացուի Միջագետքի մայրաքաղաքին ղէպի Եւրոպա, անցնելով Քէրքուքէն, Մուսուլէն, Նուսէյպինէն եւ Պալսէն։

Պաղտատէն մինչեւ Փարիզ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ ութ օր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արեւմտեան եզերքին վրայ ուժգին մակընթացութեան հետեւանքով ծանր վնասներ առաջ եկան։ Վար Նաճանգին մէջ ողողումներ պատահեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսիւրքական դաշնագիր

Ֆրանսայի արտաքին Նախարար Պ. Պրիան եւ Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյ փետր. 3ին ստորագրեցին բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը, որ անգամ մը եւս կ՚ամրապնդէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, եւ նոր օղակ մը կ՚աւելնայ Լոքարնոյի դաշնագրով հաստատուած համաձայնութիւններուն վրայ։ Արդարեւ, այս դաշնագրով, երկու երկիրները յանձն կ՚առնեն Լա Հէյի իրաւարար ատեանին քննութեան յանձնել իրենց վէճերը, նախապէս յատուկ յանձնաժողովի մը ներկայացնելէ յետոյ։ Միեւնոյն ատեն, նոր դաշնագիրը կը նուիրագործէ այն շարք մը համաձայնութիւնները որոնց շնորհիւ երկու երկիրները մէկ տարիէ ի վեր կարգադրած են քաղաքական եւ տնտեսական շատ կարեւոր խնդիրներ— Սուրիոյ սահմանագծում, թուրքեւֆրանսական առեւտուր եւայլն։

Դաշնագիրը կարեւոր կը համարուի ոչ միայն Թուրքիոյ և Ֆրանսայի մերձեցման տեսակէտով, այլեւ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց տեսակէտով։ Այդ երկիրները այսուհետեւ կը գտնուին դաշնագրին երաշխաւորութեան տակ։ Ու վերջապէս, դաշնագիրը կը համարուի ընդհանուր խաղաղութեան գրաւական մը։

ԶՕՐ. ԿՈՒՏԵՊՈՎԸ ՉԷ ԳՏՆՈՒԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ

ԽՈՐՀՐԴ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ԿԸ ՎԱԽՆԱՅ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԷ

Քանի կ՚անցնին օրերը, այնքան ջղագրգռութիւն կը պատճառէ ռուս Զօր. Կուտեպովի անհետացման խնդիրը։ Մոսկուան կը շարունակէ մերժել ո՛ր եւ է մեղսակցութիւն, եւ խորհրդային թերթերը բուռն լեզու մը կը գործածեն Ֆրանսայի դէմ, մինչեւ իսկ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում նախատեսելով։ Նոյնքան մոլեգին յարձակումներ կը կատարէ Փարիզի աջակողմեան մամուլը, հաստուցում եւ պատանդ պահանջելով։

Առջի օր, խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի պաշտօնապէս տեղեկացուց Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան թէ Զօր. Կուտեպովի կուսակիցները յատուկ ջոկատ մը կազմած են, Զօր. Միլլէրի ղեկավարութեամբ, դեսպանատունը կոխելու համար։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, դեսպանը երկար տեղեկագիր մը ղրկեր է Մոսկուա, Կուտեպովի գործին առթիւ, եւ նկարագրելով Փարիզի մէջ տիրող գրգռութիւնը, երեք ամսուան արձակուրդ խնդրեր է, անշուշտ Ֆրանսայէն դուրս։

Զօր. Միլլէր բացարձակապէս կը հերքէ դեսպանատունը կոխելու ծրագիրը, իբրեւ Չեկայի գործակալներուն խելապատակէն ծնած առասպել մը։ «Միշտ այն պահուն երբ ֆրանս. կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած է իր ամբողջ ոստիկանութիւնը, մենք չենք որ անիմաստ եւ անօգուտ արարքով մը պիտի խանգարենք իր աշխատանքները։ Մենք բոլորս ալ համոզուած ենք որ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւնը, զոր կը վայելեն Գ. Միջազգայինի կարգ մը գործակալները, անարգել խոչընդոտ մը կը կազմէ ոստիկանութեան քննութեան առջեւ։ Բայց մեզի, Ռուսերուս, օտարներու չիյնար կարգադրել այս գործին քաղաքական հետեւանքները երբ վերջանան քննութիւնները։

∴ Խորհրդային դեսպանը առջի օր ընդունուեցաւ վարչապետ եւ ներքին Նախարար Պ. Թարտիէօյի կողմէ, որ Լոնտոնէն եկած է քանի մը օրուան համար։ Պաշտօնական մամուլը կը պատմէ թէ դեսպանը բացատրութիւններ տալու կանչուած է։

∴ «Վոզրոժտէնի», ռուս միապետականներու Փարիզի օրկանը, 100.000 ֆրանք պարգեւ խոստացած էր, Կուտեպովի անհետացման պարագաները լուսաբանողին, կամ անոր որ առաջին անգամ հեռախօսով խմբագրութեան իմացուցած էր լուրը։

Շաբաթ առաւօտ մարդ մը ներկայացաւ խմբագրատունը, եւ ապահովութիւն առնելէ յետոյ թէ պիտի ստանայ խոստացուած գումարը, եթէ յայտնէ զօրավարին առեւանգման վայրը, մեկնեցաւ, խոստանալով ժամադրութիւն տալ գլխաւոր խմբագիրներէն մէկուն։ Փոխանակ հեռախօսով ժամադրութիւն տալու, միեւնոյն մարդը նորէն խմբագրատուն հանդիպեցաւ եւ յայտարարեց թէ ինքը Չեկայի գործակալ է եւ կը կոչուի Սէլէզնէֆ եւ կը ծառայէ Պետր Նիկոլայէվիչ Չէքինի հրամանին տակ։ Յետոյ դէզ մը կեղծ անցագիրներ ցուցնելէ յետոյ, պատմեց թէ Կուտեպովի առեւանգումը Չեկային գործն է եւ քանի մը հասցէներ տուաւ։ Ոստիկանութիւնը լուր առնելով, հետապնդեց Սէլէզնէֆը եւ քննութիւն կատարեց տուած հասցէներուն տեղը։ Յետոյ երկար հարցաքննութեան մը ենթարկեց զինքը։ Երեւան եկաւ որ Սէլէզնէֆ նախապէս սպայ եղած է ցարական բանակին մէջ, բայց անցած է Չեկայի ծառայութեան մէջ, Պերլինի մէջ ամբաստանուած է գողութեան մը առթիւ, իսկ Ֆրանսայի մէջ արտաքսման վճիռ ստացած է մէկուկէս տարի առաջ։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց այս կասկածելի մարդը։

∴ Վերջին լուրերու համաձայն, ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է արուարձանի մը մէկ շէնքը։ Աւելի քան 150 գաղտնի ոստիկաններ կը շարունակեն հետապնդումները։ Ոստիկանութեան համաձայն, զօրավարը ողջ է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 25

Սարսէլի (624.50) եւ Էփինէի (109) միացեալ հանգանակութիւնը	733.50
Թուլոնի հայրենակիցներէն	200.—
Տիկին X.	20.—
Գումար	953.50
24րդ ցանկին գումարը	24.565.35
Ընդհ. գումար	25.518.85

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Յունուար 24 կեդր. Յանձնախումբին փոխադրած ենք 19.000 ֆրանք։

Երէկ փոխադրեցինք 6000 եւս։ Ընդհ. գումար՝ 25.000 ֆրանք։

ԺԷՄԻԷ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Օտէոնի տնօրէն Ֆիրմէն Ժէմիէ իր հրաժարականը ներկայացուց կրթական նախարար Մարոյի։ Հռչակաւոր արուեստագէտը իր հրաժարականին իբրեւ պատճառ ցոյց կուտայ առողջական վիճակը, որ վերջերս ծանրացած է։ Ժէմիէ անցեալ տարի արդէն քանի մը ամսուան արձակուրդ առնելով Պովալոն գացած էր. վերադարձին ուզեց հրաժարական տալ, սակայն իր բազմաթիւ բարեկամները, որոնց շարքին նաեւ արտաքին Նախարար Պրիան, տարհամոզեցին զայն։

Նոր տարեշրջանին սկիզբը աշխատեցաւ Օտէոնի մէջ եւ կարգ. մը նոր ներկայացումներ կազմակերպեց, նոյնիսկ դեր մը ստանձնեց Ֆիկալի Թատրոնը խաղցուած Թատերախաղին մէջ։ Բայց առողջութիւնը օրէ օր կը խանգարուէր եւ քանիցս ուժերը թուլցան խաղացած պահուն։ Այժմ պիտի քաշուի Քոթ տ՚Ազիւր։

Օտէոնի տնօրէնութիւնը ժամանակաւորապէս պիտի վարէ Փօլ Ապրամ, իր ընկերակիցը։

ՏԻԿ. ՏԷՐ-ԱԿՈՐՈՖ ՄԵՂՍԱԿԻՑ

Տիկ. Բուվիէ բողոք ներկայացուց ծարցաքննիչ դատաւորներու երեց Պ. Վիլեթի՝ իբրեւ խարդախութեան ու կեղծարարութեան մեղսակից ամբաստանելով Տիկին Տէր-Ակորոֆը եւ բոլոր այն երրորդ անձերը որոնց ձեռքը կը գտնուին իր կողմէ ստորագրուած մուրհակները։ Տիկ. Բուվիէ կ՚ըսէ թէ այդ մուրհակները գործածուած են գնելու համար ապրանքներ, որոնք անմիջապէս վերջ կրկին ծախուած են կամ իբրեւ գրաւ դրուած փոխ դրամ առնելու համար։

Աւելցնենք որ նոյն այդ երրորդ անձերը որոնք իրենց ձեռք մուրհակ ունին, առեւտրական դատարանին առջեւ դատ բացած են Տիկ. Բուվիէի դէմ։ Այս վերջինին պաշտպան փաստաբանն կասթոն վէյլ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Եգիպտոսի ելմտացոյցը 1930-31ի համար կը նախատեսէ 38.062.000 եգիպտական ոսկիի հասոյթ եւ 44.350.000 եգ. ոսկիի ծախք։ 1929-30ի ելմտացոյցին հետ բաղդատելով հասոյթը 888.000 եւ ծախքը 2.460.000 ոսկի աւելի պակաս է։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵԸՆԳԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Եընգի ծրագրին պաշտօնական վաւերացումը, որ կը լրացնէ մեծ պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը, տեղի ունեցաւ յունուար 20ին, Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովին մէջ։

Մանրամասնութեանց մէջ մանելէ առաջ, հարկ է վերյիշել զինադադարէն ի վեր տեղի ունեցած զանազան փորձերը, որոնք հազիւ տասներկու տարի վերջ կը գտնեն իրենց պաշտօնական եւ վերջնական լուծումը։

Զինադադարը կնքուեցաւ 1918 նոյ. 11ին եւ Վերսայլի դաշնագիրն ստորագրուեցաւ դաշնակիցներու եւ Գերմանիոյ միջեւ 1919 յունիսին։ Վերսայլի դաշնագիրը որեւէ որոշ գումար հաստատած չէր Գերմանիոյ պարտքին համար իբր պատերազմական տուգանք եւ վնասուց հատուցում, այլ այդ խնդրի կարգադրութիւնն յառաջիկային թողլով, որոշած էր միայն Գերմանիոյ անմիջապէս յանձնելիք ահագին քանակութեամբ ռազմամթերքը, շոգենաւերը, երկաթուղիի կազմածները, ձիերը եւն. եւն., ինչպէս նաեւ Ալզաս Լորէն նահանգներն եւ անդրովկեանեան բոլոր գաղութավայրերը։

Առաջին անգամ 1921ին Սպայի մէջ էր որ Դաշնակիցներն իրարու հետ համաձայնեցան Գերմանիայէն պահանջել 132 միլիառ ոսկի մարկ — այսօրուան սակով մօտ 800 միլիառ ֆրանկի ահաւելի գումարը։ Եւ որոշեցին գանձելի գումարին իրար մէջ բաժնելու սակը իւրաքանչիւր պետութեան համար. Ֆրանսան պիտի ստանար կէսէն քիչ մը աւելին, 68 միլիառ ոսկի մարկ։

Դաշնակիցներու եւ Գերմանիոյ միջեւ այս նպատակով 1921-էն մինչեւ 1924 տեղի ունեցած անպաշտօն բանակցութիւններն որեւէ գործնական արդիւնքի չյանգելով, այդ թուին Ամերիկացի զօրավար Դօզսի նախագահութեամբ գումարուեցաւ պարտքերու կարգադրման առաջին յանձնաժողովը։ Այս վերջինը պատրաստեց Դօզսի ծրագիրը որու գործադրութիւն սկսաւ 1924 Սեպտ. 1ին։

Բայց տակաւին վէրքերը շատ թարմ էին եւ կիրքերն ըստ բաւականի հանդարտած չէին որ կարելի ըլլար վերջնական գումարներ որոշել. ժամանակ պէտք էր որ ժողովուրդները կարենային թեւակոխել իրականութեան եւ կարելիութեան սահմանները։

Ըստ Դօզսի ծրագրին, Գերմանիա պիտի վճարէր տարեկան 2ուկէս միլիառ ոսկի մարկ՝ դրամով եւ ապրանքով, բայց որոշուած չէր թէ քանի՛ տարի պիտի տեւէ այդ վճարումը։ Ցամենայն դէպս տոկոսի հարիւրին 5 սովորական սակով տարեկան 2ուկէս միլիառ մարկը 50 միլիար մարկի դրամագլուխ մը կ'ենթադրէր, փոխանակ Սպայի մէջ որոշուած 132 միլիառին։

Դօզսի ծրագիրը ի զօրու մնաց մինչեւ 1929, երբ պետութիւններն որոշեցին վերջնական կարգադրութիւն մը ընել պատերազմի հաշուեյարդարն ամբողջացնելու համար։

Փարիզի մէջ գումարուեցաւ պարտքերու կարգադրման երկրորդ յանձնաժողովը ամերիկացի Օըն Դ. Եընգի նախագահութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Բելժիայի, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն։

Այս մասնագէտներու յանձնաժողովը պատրաստեց Եընգի ծրագիրը եւ ներկայացուց պետութեանց վաւերացման։ 132 միլիառ մարկի գումարը, որ Դօզսի ծրագրով զեղչուած էր արդէն մօտ 50 միլիառի, իջաւ 37 միլիառի, որ հաւասար է 225 միլիառ Ֆր.ի, վճարելի 5 առ 100 տոկոսով 59 տարուան մէջ, այսինքն մինչեւ 1988 թուականը։

Լահէի մէջ գումարուած առաջին խորհրդաժողովը 1929 օգոստոսին շատ մը դժուարին բանակցութիւններէ վերջ վաւերացուց այդ ծրագիրը, իսկ այս տարի յունուար 4էն 21՝ մինչեւ քաղաքին մէջ վերստին գումարուեցան պետութեանց ներկայացուցիչները եւ վերջնապէս կարգադրեցին հատուցումներու եղանակը, միջազգային դրամատան կանոնագրութիւնը եւայլն։

Այս վերջին խորհրդաժողովի գլխաւոր դէպքերէն մէկն եղաւ Ռայխսբանկի տնօրէն Տքթ. Շախթի ելոյթը, որով դէմ կ'արտայայտուէր Եընգի ծրագրին մէկ քանի յօդուածներուն, մինչդեռ Փարիզի եւ Լահէի առաջին ժողովներուն ինք էր որ ուժեմբ վարած էր բանակցութիւններն եւ ընդունած՝ եղած կարգադրութիւնները։ Գերմանիոյ պաշտօնական ներկայացուցիչները բարեբախտաբար հեռեւանք չտուին այդ ամբոխավար ելոյթին եւ Տքթ. Շախտ մինակ մնաց իր բողոքին մէջ։

Բանակցութեանց միջոցին Անգլիոյ ելմտական նախարար Սնոդըն, որ արդէն Լահէի առաջին խորհրդաժողովին ցոյց տուած էր իր անհաշտ բնաւորութիւնը, քանի մը անգամներ բիրտ կերպով յիշեցուց գերման ներկայացուցիչներուն թէ «միթէ չունին իրենց ամբողջ կեանքը Լահէ անցընելու եւ եթէ առաջարկուած պայմանները անընդունելի կը նկատուին, պիտի վերադառնան Դօզսի ծրագրին», որու պարտաւորութիւնները շատ աւելի խիստ են Գերմանիոյ համար քան Եընգի ծրագիրը։

Տքթ. Շախտ յայտնեց թէ Ռայխսբանկը չպիտի կրնայ ստորագրել միջազգային դրամատան մէջ իրեն յատկացուած դրամագլուխը, ինչ որ շատ տարօրինակ էր, որովհետեւ թէեւ Ռայխսբանկը կառավարութենէն անկախ հաստատութիւն մըն է, բայց անկարելի է ընդունիլ որ անոր տնօրէնը պետութեան վարիչներուն քաղաքականութեան հակառակ ուղղութեամբ շարժի եւ անյաջողութեան մատնէ Բոզէնբոզէնի եւ Փարիզի մէջ այնչափ դժուարութիւններով պատրաստուած ծրագիր մը, երբ հաշուեյարդար մեծ Պատերազմին։ Բարեբախտաբար գերման նախարարներն, ինչպէս ըսինք, չհետեւեցան Շախթին որ առիթ ունեցաւ յայտարարել թէ իբրեւ գերմանացի պարտաւոր է հնազանդիլ իր կառավարութեան որոշումներուն, եթէ Ռայխստագը վաւերացնէ զանոնք։

Փշոտ խնդիր մըն էր պատժական հարցը։ Եթէ Գերմանիան որեւէ պատրուակով զանցէնէր իր վճարումները, ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէին պահանջատէրները։— Շատ մը բանակցութիւններէ վերջ, խմբագրուեցաւ բանաձեւ մը որ թէեւ վստահութիւն կը յայտնէ Գերմանիոյ լաւ տրամադրութեանց վրայ, բայց կը տրամադրէ որ եթէ գերման ազգայնական դահլիճ մը ուզէ ջնջել այդ համաձայնութիւնը, պահանջատէր պետութիւններն իրաւունք պիտի ունենան դիմելու Միջազգային իրաւարարութեան ատեանին եւ պիտի վերստանան զործելու իրենց կատարեալ ազատութիւնը։ (Ինչպէս օրինակ Հուգէնբէրգ եւ Հիտլէր յայտարարեցին վերջին հանրաքուէի փորձին ժամանակ թէ «Եոյ ծրագիրը բռնի պարտադրուած է մեզ եւ մենք յօժար կամքով ընդունած չենք զայն, որով կ'րժբոստանանք անոր դէմ» եւլն.)

Միջազգային կարգադրութեանց Դրամատունն իր գրասենեակները պիտի բանայ մարտ 1ին Բազէլի մէջ, իբր զուիցերական հաստատութիւն եւ մինչեւ ներկայ տարուան հոկտ. 1 հրապարակ պիտի հանուին 300 միլիոն տոլարի պարտաթուղթեր գերմանական գանձին վրայ, որուն հարիւրին 71ը ինպատ Ֆրանսայի, որ պիտի կրնայ անմիջապէս օգտագործել զանոնք զանազան հրապարակներու վրայ։ Գերմանիա յանձնառու եղած է մինչեւ այդ պարտաթուղթերու վաճառումը ուրիշ որեւէ արտաքին փոխառութիւն չկնքելու։ Եթէ մինչեւ հոկտեմբեր 1 կարելի չըլլայ այդ պարտամուրհակները զեղչել զանազան հրապարակներու վրայ, պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի մէկ տարի։

Լահէի խորհրդաժողովին կը մասնակցէին նաեւ փոքր Համաձայնութեան պետութիւնները, ինչպէս նաեւ Անգլիա, Յունաստան, Բուլգարիա եւ Լեհաստան, ընդամէնը տասնեւութ պետութիւն։

Ըստ Վերսայլի դաշնագրին, Գերմանիա համերաշխօրէն պատասխանատու էր իր դաշնակիցներու պարտքերուն, բայց ըստ Եընգի ծրագրին՝ ազատ կացուցուած էր այդ յանձնառութենէն, որով Լեհաստան, Ռումանիա եւլն. չուզեցին ստորագրել Եընգի ծրագրի վաւերացումը, մինչեւ որ իրենց հատուցումներու խնդիրն՝ ալ կարգադրուի Գերմանիոյ պարտքին նման։

Լահէի ժողովն առիթ ունեցաւ խորհրդակցիլ նաեւ արեւելեան պետութեանց հատուցումներու մասին եւ ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյացաւ անոնց մէջ ալ եւ Եընգի ծրագրի վաւերացման պրոտոկոլն ստորագրուեցաւ յունուար 20ին։

Արեւելեան հատուցումներու խնդիրները նուազ բարդութիւններ չէին պարունակեր քան գերմանականը եւ անգամ մը Սնոդըն իր սովորական երգիծական ձեւով յայտարարեց թէ՝ եթէ չեն ուզեր որ այդ վիճաբանութիւնները տեւեն յաւիտեանս յաւիտենից, պէտք է այդ պետութեանց ներկայացուցիչները արգելափակել խուցի մը մէջ եւ գրկել զանոնք հացէ եւ ջուրէ, մինչեւ որ համաձայնութեան եզրերը գտնեն։

Աւստրիոյ տալիքներն ամբողջովին բաշխուեցան, որովհետեւ անոր եկամուտներն հազիւ կը բաւեն յետպատերազմեան փոխառութեանց տարեվճարներու հատուցման։

Չեխոսլովաքիա իբր ժառանգորդ Աւստրօ-Հունգարիոյ պիտի վճարէ տարեկան 60 միլիոն ֆրանք մինչեւ 1966։ Այս գումարէն մեծ բաժին հանուած է Իտալիոյ, Հունգարիոյ վճարումները յատկացուած են — տարեկան 12 միլիոն ոսկի քուրոն, որ կ'ընէ մօտ 330 միլիոն Ֆր. Յունաստանին՝ մինչեւ 1943 եւ Սերբիոյ ու Ռումանիոյ՝ մինչեւ 1966՝ վերջինս կը ստանայ նաեւ Բուլգարիոյ վճարումները։

Արեւելեան պետութիւններն ալ համաձայնեցան Լահէի միջազգային իրաւարար ատեանին դիմել յօդուածներու մեկնաբանման առթիւ ծագելիք որեւէ վէճի պարագային։

Արեւելեան հատուցումներու եւ ռուսական խնդիրներու վերջնական կարգադրութիւնն ու ձեւակերպումը վերապահուած է Փարիզի մէջ գումարուելիք յառաջիկայ ժողովի մը։

Անմիջապէս որ պատկան պետութեանց խորհրդարանները վաւերացնեն այս համաձայնութիւնները, Եընգի ծրագիրը գործադրութեան պիտի դրուի եւ այսպիսով պիտի փակուի վերջին վարագոյրը մեծ պատերազմի անհուն արարուածին։

Մաղթենք որ գէթ մեր սերունդին համար իբրապէս վերջին վարագոյրն եղած ըլլայ այս համաձայնութիւնը։ Մ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ
ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԱԹԷՆՔ, 24 յունուար.— Յունարէն «Ակրոպոլիս» թերթին Թունալից, գրպարտիչ եւ բոլորովին սխալ թիւերու եւ հաշիւներու վրայ հիմնուած եւ մեր երեսին նետուած անվայել յօդուածները վերջ ի վերջոյ ցնցեցին Յունահայութիւնը։

Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց կոռովի եւ գովելի կեցուածք մը ցոյց տուին մեր հայրենակիցները։ Ամէն կողմէ պաշտօնական եւ խմբական բողոքներ եւ հերքումներ տրուեցան, թէ Աթէնքի եւ թէ Սելանիկի Հայոց կողմէ։ Այս բողոքներն ու հերքումները յունական գրեթէ բոլոր կարեւոր թերթերու մէջ երեւցան, իսկ զօր. Թորգոմ կորնթոսէն բոլոր յոյն թերթերուն ուղղուած երկար բողոքի հեռագիրներ տուաւ, որոնց մէջ կը չեշտէր.— «Եթէ Յունաստանի միւս բոլոր յարգի ու մեծազօր բարեկամները այս ամոթալի ու անիրաւ մոռցուած ժողովուրդին չափ անկեղծ ըլլային իրեն հանդէպ, այսօր Յունաստանի սահմանները ո՛չ թէ Լոյրինէէն ասդին Մարիձա գետին վրայ՝ այլ Էնկիւրիի մօտ Սաքարիա գետին կողմերը պիտի ըլլային»։ Գտնուեցան յոյն բարեկամներ ալ որոնք գրչով պաշտպանեցին Հայերը։

«Իմերհսիոս Թիփոս» թերթին խմբագիրը, Պ. Գոսթաս Աթանասոս հաճոյքով հրատարակելէ յետոյ Թորգոմի ծանօթ հեռագիրը, կ'աւելցնէր

— «Ակրոպոլիս»ի խմբագիրը կատարեալ ամբոխավարութեամբ մը ուզած է կոպտօրէն վիրաւորել Հայ ազգը, անգլիացի քարոզիչի մը պրոպագանդի պատրուակով։ Ցետոյ արդարացի կը գտնէ Հայոց դժգոհութիւնը, ի վեր հանելով այս երկու ազգերը իրար միացնող արիւնալի կապերը եւ մանաւանդ Հայ ժողովուրդը ներկայացնելով զոհը Փոքր-Ասիոյ անհեռատես աղէտին։

Այս ամէնքը լաւ գացին եւ լաւ վերջաւորութիւն ունեցան։ Բայց ծո՜ ո նստինք չիտակը խօսինք։ Երբ ամերիկացի չեմ գիտեր որ երեւելին կուգայ, սանկ կ'այցելէ մեզի, կամ անգլիացի պրոպագանդիստ մը կ'երեւայ կեղծ կամ անկեղծ դիմակով, անմիջապէս մեր ծանօթ ստրամտութեամբ քատասուն կտոր կ'ըլլանք, թէյասեղան կուտանք եւ ուրիշ պատիւներ կ'ընծայենք։ Արդ, մօտաւորապէս 8 տարի է որ հոս ապաստանած ենք եւ դեռ չեմ յիշեր թէ հելլէն կարեւոր պետական անձնաւորութեան մը պաշտօնապէս երախտագիտական յարգանք մը կամ ցոյց ըրած ըլլանք։ Միւս կողմէ համայնավար թռուցիկներ ալ ունինք,— Գրգաղաճքի Դարբինեան կարապետին աղան Մանուկ, որ մինչեւ վերջերս «Արձագանգ» կոչուած քուրջին խմբագիրն էր կամ անոր պէս բան մը, Թագուհներուն Սարգիսին տղաքը, մուճակագործ կարապետ եւն. եւն., որ կարմրեր էին տարիէ մը աւելի է որ գացին Հայաստան, բայց բնաւ չկրցան կենալ, փախան՝ առաջ Վրաստան, յետոյ Սեւաստոպոլ, անկից ալ Օտեսա թէ այս գացողները եւ թէ հոս իրենց պարագաները շատ զղջացած են, բայց օգուտ չունի, սյաքը արձակուած է. եթէ ասեղի ծակի մը չափ ճամբայ գտնեն, անմիջապէս պիտի գան եւ այս ուղղութեամբ ալ բաւական աշխատանք տարին, ճամբայ չգտան։

Դառնանք մեր նիւթին, յունահայութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը կատարելապէս երախտագէտ է Յունաստանի եւ որ եւ է Հայ չարիք չի խորհիր այս երկրին եւ բնակիչներուն հանդէպ։ Բայց տանք միայն մենք գիտենք, վարժուած չենք յարմար պահուն արտայայտուիլ։ Ուրիշ ազգեր երբ անդէ մը օգուտ կամ շահ մը ունենան, իրենց չունեցած արժէքներով իսկ կը փայլին եւ աչքի կը մտնեն. մենք մեր ունեցածը չենք կրնար արժեցնել. Դիւանագիտութեան մէջ միայն անմեղ ըլլալը չի բաւեր, ուրիշներու չահագործումէն յառաջ գալիք չարիքները կանխել պէտք է գիտնանք։ Մեզմէ շատերուն համար դեռ հոս Հելլէնները այն են ինչ որ էին մեզի հետ Յոյները՝ Թուրքիոյ մէջ, Թուրք իշխանութեան ... որովհետեւ ազատ երկիր է ... մեզ հաւասար համարելով ... խեղճին փշոտը կ'ընենք, ... խորհելու թէ մեր չափազանց ... տարասփռութիւնը կրնայ ... կան տարրերուն եւ կառավարու... թեան կասկածները հրաւիրել ... վրայ, եւ միամտօրէն նե... սխալ քայլ մը կրնայ հե... մեզի դէմ դարձնել։

Այս հեռատեսութիւն... նէն աւելի կ'իյնայ վարչ... միններու. Ազգ. Վարչ... մեծապատիւ անդամներ... Առաջնորդարանին եւ քիչ... աւելի կռնակը տաք եւ ... կուշտ դասին Օհօ՜ անոնց... պզտիկ բաներով չեն զբա... Անոնք ազգային պա... կ'ընտրեն կամ՝ կը ճամբեն ... պահանջները նկատի առն... յետոյ, իրենց գլխաւ... յատկանիշն է կարեւոր... չտալ բողոքներու, մամուլի ... լուրականութեան, այսինքն ... ղովուրդին առողջ դատ... Բայց այս վերջին անգամ ... եալ կայուն թիւնը իրենց ... մարդիկը, մտաւորականներ... յեղափոխականներն են, ... ցին։ Այն մարդոց մէջ ... նիշն ալ այն է որ պինդ ... կ'երեւան իրենցաթոռներ... այս անգամ կարծեմ զգացի... գիրքին խախտիլը եւ արդի... կը պատի թէ պատգամ ... նիստ պիտի հրաւիրուի, ... չութիւն պիտի ընտրուի ...

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս կանոնագրութիւնը կը ստորագրեմ հետեւեալ վերապահումներով.

1. Որ իմ կառավարութիւնս կարենայ անհրաժեշտ նկատած վայրկեանին եւ առնել այն որոշումը որով բարձր կոմիսարին իրաւունք կը տրուի իր ներկայացուցչին միջոցով գաղթականներուն ապահովել վերոյիշեալ սպասարկութիւնը.

2. Որ իմ կառավարութիւնս բարձր կոմիսարի ներկայացուցչին իրաւունքը կը ճանչնայ՝ իր հաւանութեամբ՝ միայն մէկ հոգի նշանակելու։ Այս ներկայացուցիչը իրաւունք չպիտի ունենայ ուրիշ ներկայացուցիչներ, օգնականներ կամ փոխանորդներ նշանակելու, ոչ ալ բացականութեան պարագային գաղթականական որեւէ կազմակերպութեան պաշտօն յանձնել՝ կատարելու իր գործերը.

3. Հելլէն կառավարութիւնը յանձնառու չըլլար վերադարձի վիզա տալ իր հողէն դուրս ելած գաղթականներուն եւ հելլէն իշխանութեանց կը վերապահէ իրաւունքը ներկայացած իւրաքանչիւր մասնաւոր պարագայի որոշել թէ՝ պէ՛տք է վերադարձի վիզա շնորհել անցագիրներուն այն գաղթականներուն որոնք երկրէն կը մեկնին եւ կամ Յունաստանի ներսը ճամբորդութիւնը արտօնել կամ ոչ։

Վ. ՏԻՆՏՐԱՄԻՍ, Յունաստան

Կը ստորագրեմ վերապահութեամբ այն յայտարարութեան որ կատարուեցաւ կարգադրութեան վերջնական քուէարկութեան առթին եւ արձանագրուեցաւ ատենագրութեան մէջ, յայտարարութիւն, որ պիտի պարզաբանէ՝ էսթոնիական կառավարութեան կեցած բարձր-կոմիսարին ուղղուելիք նամակով մը։

Ա. ՇՄԻՏ, Էսթոնիա

Թ. Ֆ. ՃՈՆՍԸՆ

Օգնական բարձր-կոմիսար գաղթականներուԸնդհ. քարտուղար խորհրդաժողովին

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Բ.
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր-կոմիսարի սպասարկութեանց պաշտօնին մասին

Ստորագրեալները՝

Մասնակցելէ յետոյ յունիս 28ի Ժընեւի միջ... վարական խորհրդաժ... հրաւիրուած Ազգերու Դ... նակցութեան Գաղթական... Բարձր Կոմիսարին կողմէ, ...

Փափաքելով կարելի եղ... չափ աղէկ կերպով կարգ... գործադրել ռուս եւ հայ գա... թականներու իրաւական վի... կին վերաբերեալ կարգադ... թեան պարունակած որոշում... րը, ընդունուած միջկառ... ռավարական խորհրդաժ... կողմէ,

Համաձայնած են հետ... տրամադրութեանց շուրջ.

Յօդ. 1.— Այն կառավ... թիւնները որ կը վաւերա... ներկայ համաձայնագիրը, ... ընդունին հետեւեալ ... պքներու գործադրութի... ներկայացուցիչներուն ... որոնք ստորեւ գծուած ... ներու մէջ պիտի նշանա... Ազգերու Դաշնակցութեան ... թականներու Բարձր-Կոմի... կողմէ.

ա) Հաստատել գաղթա... ներու ինքնութիւնն ու ... մանքը.

բ) Հաստատել անոնց ... նեկան կացութիւնը եւ ... քային վիճակը՝ հիմնուած ... թականին երկրին մէջ ... պաշտօնաթուղթերու կամ ... ունեցած զէպքերու վրայ.

գ) Վաւերացնել կանո... րութիւնը, արժէքը եւ ... կանի ծննդավայրի օրէնք... հետ համապատասխանա... այն պաշտօնաթուղթերու ... րանք տրուած են այդ ... մէջ.

դ) Հաստատել գաղթա... րու ստորագրութիւնները ... րենց լեզուով խմբագրուած ... թերու օրինակներն ու ... մանութիւնները.

ե) Հաստատել երկրի ... նութեանց համար՝ պատ... րութիւնն ու բարի վարքը ... թականին, իր նախկին ... յութիւնները, արհեստակց... հանգամանքը, համալսար... կան կամ ակադեմական ... զոսները.

զ) Յանձնարարել գաղթ... նը ձեռնհաս իշխանութե... ժամանաւորապէս վիզայի ...

...ութեան արտօնագրի, դպրոց
...ւ մատենադարան ընդունելու
...նալէն խնդիրներու մասին։

Յօդ. 2.— Յօդուած 1ին մէջ
...շուած ներկայացուցիչները
...րի նշանակուին Ազգ. Դաշ-
...կցութեան բարձր-կոմիսարին
...մէ, հաւանութեամբը շահա-
...ց կառավարութեանց։ Անոնք
...նց պաշտօնները պիտի կի-
...րկեն շահակից կառավարու-
...անց եւ Ազգերու Դաշնակցու-
...եան բարձր-կոմիսարին միջեւ
...ամաձայնութեամբ գոյացուած
...այմաններու համաձայն։

Այն երկիրներուն մէջ ուր
...ն մարմիններ որ կէս-պաշտօ-
...կան ձեւով կը ստանձնեն յօդ-
...ած 1ի մէջ յիշուած պաշտօն-
...րը. Ազգերու Դաշնակցութեան
...արձր-կոմիսարը կրնայ դիմել
...յդ մարմիններուն։

Յօդ. 3.— Ինչպաստ կարօտ-
...երուն ընդունելիք բացառու-
...եանց վերապահութեամբ, կա-
...ելի է գրամ գանձել յօդուած
...ն մէջ յիշուած աշխատու-
...անց համար։ Սակայն եւ այն-
... այս վարձքերը պիտի ըլ-
... չափաւոր եւ համեմատա-
...ն՝ այն գանձումներուն հետ
...րս բնակավայրի երկրին իշ-
...անութիւնները կ'ընեն նման
...խատանքներու առթիւ։

Ներկայ համաձայնագիրը պի-
... վաւերացուի և վաւերացում-
...ը պիտի արձանագրուին Ազ-
...րու Դաշնակցութեան քար-
...ղարութեան մօտ։ Դարձա-
...ւթեան պիտի դրուի՝ երկու
...աերացումներու արձանա-
...ւելէն իննսուն օր յետոյ։

Ազգերու Դաշնակցութեան
...դամ բոլոր կառավարութեանց
Ազգերու Դաշնակցութեան
...անդամ բոլոր պետութեանց
...առավարութիւններուն առջեւ
...ց պիտի ըլլայ՝ յարումի հա-
...ր։

...նեւ, 30 յունիս 1928
(...տոր.) Լ. ՄԻՅԵՐՍ (Պելճիքա)

Այս կարգադրութիւնը կը
...որագրեն հետեւեալ վերապա-
...ութեամբ.

...Միրանսայի համար բարձր-
...միսարութեան ներկայացու-
...չի մը անուանումը պիտի են-
...արկուի Ֆրանսական Հանրա-
...ետութեան արտաքին նախա-
...արի հաւանութեան։ Առանց որ-
...ւն փոխելու ռուս եւ հայ
...աղթականներու գրասենեակ-
...րու ներկայ առօրոգելիներէն,
...երկայացուցիչը հանգամանք
...պիտի ունենայ վիզէ ընելու կամ
...ստորագրելու յիշեալ գրասեն-
...կներու կողմէ տրուած թուղ-
...երը, որոնց պաշտօնական փաս-
...աթուղթերու արժէք ճանչնալ
...պիտի ուզէին շահագրգռուողնե-
...ր համաձայն 1928 յունիս 30ի
...համաձայնագրին։ Այս վիզանե-
...րուն եւ վաւերացումներուն առ-
...իւ գանձուելիք դրամներու սա-
...կացոյցը պիտի հաստատուի որ
...պէն նախարարութեան եւ
...աղթականներու բարձր-կոմի-
...արութեան հետ համաձայնու-
...եամբ, նոյնը՝ նաեւ գանձումի

եղանակին, գեղչի եւ ձրի ըլլա-
լու մասին»։

11 մարտ 1929

Ր. ՄԱՍԻՅԼԻ (Ֆրանսա)

Թ. Ֆ. ՃՈՆՍԸՆ

Օգնական բարձր-կոմիսար գաղ-
թականներու, ընդհ. քարտուղար
խորհրդաժողովի

* * *

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Դ.ը կը վերա-
բերի Ասորի, ասորա-քաղդէացի,
քիւրտ եւ թուրք գաղթականնե-
րուն, որոնց նոյնպէս պիտի
օգտուին ռուս եւ հայ գաղթա-
կաններու համար եղած կար-
գադրութիւններէն։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑԸ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի դպրոցի բա-
ցումը տեղի ունեցաւ յունուար
29ին։

Ընկ. Գերասիմ Բալայեան
բանալով ժողովը շեշտեց դպրոցին
արժէքը։ Ընկ. Մ. Նրիցանց տեղե-
կութիւններ տուաւ նիւթերուն եւ
դասախօսներու մասին։ Ցախորդա-
բար խօսք առին հետեւեալ ըն-
կերները։

Ընկ. Բենօ.— Դաշնակցու-
թիւնը 40 տարուան պատմու-
թիւն ունի որուն արժէքը չենք
կրցած իւրացնել բազմաթիւ դէմ-
քեր ինկած են ո՞վ գիտէ որ սարի
մէջ, որ քարի տակ եւ ինչ
թանկագին գոհեր. որոնց անունն
իսկ չենք գիտեր, պէտք է Դաշ-
նակցութեան պատմութիւնը ա-
ւանդուի նոր սերունդին մանրա-
մասն, որմէ օրինակ առնելով
յառաջ ընթանանք։

Ընկ. Գ. Մինճատուրեան.— Դաշ-
նակցութիւնը գերազանցօրէն ուժ մը
չունինք այսօր։ Եթէ այս սե-
րունդն ալ չյաջողի, յաջորդէն
յոյս չկայ։ Մենք հիներս կ'ընենք
մեր կարելին. իսկ ձեզմէ կը սպա-
սենք աւագան։

Ընկ. Կ. Սասունի. Ամէն ան-
հատ կիրք մը ունի, որ կը գե-
րազանցէ բոլոր ուրիշ բաները։ Ա-
զատութեան եւ անկախութեան,
արդարութեան կիրքը ունի Դաշ-
նակցութիւնը եւ անոր համար
տուեր է զոհեր։ Քանի ծերանայ
մեր կուսակցութիւնը, մեր գործը
այդքան կ'ընդլայնի։ Պէտք է
աշխատինք սերունդ հասցնել, միտ-
քով եւ զէնքով զուգընթաց։

Ընկ. Լ. Մոզեան.— Մեր մէջ
կան շատ կուսակցութիւններ մէկը
գլուխ չունի, միւսը ինքզինք
ճանչնալու կարողութիւն չունի,
երրորդը ժողովուրդ կառավարելու
յատկութիւններով եղածն ալ
կը քանդէ։ Փաստ է օրինակ որ ժո-
ղովուրդը իր յոյսը դրած է Դաշ-
նակցութեան վրայ։ Ուրեմն մեր
բեռը ծանր է եւ պէտք է պատ-
րաստուինք։

Ընկ. Աշոտ Գասպարեան.—
Առաքինի, անկեղծ, անաչառ եւ
կարող ղեկավարի պէտք ունինք։
Ըստ սուն կանուխ արթնցողը ինք-
զինք ղեկավար կը կոչէ։ Պէտք է
պատրաստել մարդուր, վերին աս-
տիճանի դարաստանոյ ղեկավար-
ներ։

Ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան.—
Չափազանց զգալի է մեր մէջ ալ
դաստիարակութեան պակասը։
Պէտք է ամէն միջոց ի գործ
դնել պակասը լրացնելու։ Համայ-
նավարները մեծ ճիգեր կը թա-
փեն, կուսակցական դաստիարա-
կութեան համար։

Ընկ. Հրայր Հանտալեանն
ալ երիտասարդներու անունով խօ-
սեցաւ եւ շնորհաւորելով ձեռ-
նարկը, մաղթեց որ դասընթացքը
անւական ըլլայ, փոխանակ
երեք ամիսի։

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Շ. Մի-
սաքեան։ Ժողովը վերջը տու աւշ
առեն, եւ բոլորը մեկնեցան վառ
յոյսերով։

Ունկնդիր մը

ԱՌԵՒՏՐ. ՃԳՆԱԺ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Գահի-
րէի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ
Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիս-
տին մէջ ծանր կացութիւն կը
տիրէ եւ վախ կայ որ առեւ-
տրական տագնապ մը ծագի Ե-
գիպտոսի մէջ, որովհետեւ կա-
ռավարութիւնը մաքսային նոր
սակացոյցը հրատարակութեան
տուաւ, անոր գործադրութեննէն
երկու ամիս առաջ։

Կարգ մը տուներ երկար ատե-
նէ ի վեր ապրանքի ապապրանք
տուած էին։ Աղեքսանդրիոյ բո-
լոր մթերանոցները խճողուած են
արդէն և մաքսային իշխանու-
թիւնները ստիպուեցան 70,000
թոնօ ուրուելիք ապրանքներ,
ինչպէս ալիւր, շաքար, քարափին
վրայ բացօթեայ դնել։ Դրեթէ
բոլորն ալ ապահովագրուած են
անդլ. ընկերութեանց մօտ, ու
եթէ անձրեւ գայ, տհագին կո-
րուստ պիտի ենթարկուին։

Այս ապրանքներէն ամէն
ամիս բնականոն ներածում կ'ըլ-
լայ 14000 թոնօ։ Ամիսներէ ի
վեր եկած ապրանքները անկա-
րելի է տեղէն շարժել, քանի
որ ո՛չ քաղաքին մէջ, ո՛չ ալ
երկաթուղիներուն վրայ տեղ
կայ զանոնք ամբարելու հա-
մար։

Մինչեւ փետր. 17 Աղեքսան-
դրիա պիտի հասնին նաեւ 50 առեւ-
տրական նաւեր, որոնցմէ 17ին
բեռները կարելի չպիտի ըլլայ
ցամաք հանել. արդէն ներկայիս
բոլոր տափանները կը զբա-
ղածուին ամբարումի համար։
Նոզենաւերը անկարող իրենց
բեռները պարպելու՝ կապուած
պիտի ըլլան գրեթէ ամբողջ ինը
ամիս։

Տրամադրելի ամէն անկիւն
ու ծակ գրաւուած պիտի ըլլայ
փետր. 17ին եւ կը հաշուուի թէ
շուրջ 400.000 կապոցներ բա-
ցօթեայ պիտի մնան քարափին
վրայ։

Կառավարութիւնը կարգ մը
պարապ հիւղակներ առած է՝
բամպակի մթերքին վերապահե-
լու համար, այժմ պիտի ստիպուի
ընդարձակել մթերանոցի սահ-
մանուած տեղերը։

Բացի մթերումի խնդրէն, կայ
ուրիշ ծանրակշիռ պարագայ մը,
այն թէ երկիրը անկարող պիտի
ըլլայ սպառելու այսքան մեծ
քանակութեամբ մթերքներ, ու
կը կարծուի թէ կարգ մը վաճա-
ռականներ ստիպուած պիտի ըլ-
լան ձերմել հասածապրանքները։

Մաս մը ապրանքներ չպիտի
կրնան հասնիլ մինչեւ փետր. 17
և վաճառականները պիտի ստիպ-
ուին անոնց համար մաքս վճա-
րել՝ համաձայն նոր սակացոյ-
ցին։

Երբ Թուրքիա իր սակը բար-
ձրացուց, որոշ տագնապ առաջ
եկաւ, բայց ոչ այս աստիճան,
որովհետեւ գործադրութեան գր-
ուելէ առաջ սակացոյցը չէր
հրատարակուած։ Այս վաղաժամ
հրապարակումը ծանր սխալ մը
եղաւ Եգիպտոսի համար։

Կացութիւնը ա՛յնքան լուրջ
չէ Փորթ Սայիտի մէջ. սակայն
հոն ալ որոշ նեղութիւն կը
զգացուի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Հոլանտական «Քրօնհաթ» ա-
նուն մեծ գործարան մը, որ գմօ-
թէօրծի եւ նաւահանգիստի վերա-
բերեալ սարքեր կը շինէ, ո-
րոշած է Թուրքի նման գործարան
մը հաստատել Պոլսոյ մէջ։ Գոր-
ծարանին տնօրէնը՝ Քրօնհաթ
Պոլիս հասած եւ պէտք եղած
քննութիւնը կատարած է այս գոր-
ծին համար։

Գործարանին շինութեան հա-
մար 26 հազար ոսկի արժէքով
գետին մը գնուած է Ռսկեղջիւրի
եզերքը։ Յնօրէնը, Պոլսոյ մէջ
գործերը լրացնելէ վերջ Հոլանտա
պիտի երթայ մեքենաները բերե-
լու համար։

Ցնտեսական եւ ելմտական
գործավարութիւնները մեծ դիւ-
րութիւններ ցոյց կուտան գործա-
րանին բացումին համար։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջին երեք տարուան վի-
ճակագրութեան համաձայն, ա-
ծամազի (թիֆթիկ), աֆիոնի,
բուրդի եւ կաղինի միջուկի
շատ աւելցած փուլեր կը ներ-
կայացնէ։

Աֆիոնի արտածումը եղած է՝
1926ին 345.174 քիլօ,
1927՝ 237.717 քիլօ,
1928ին 313.721։ Կաղինի մի-
ջուկին արտածումը՝ 1926ին
13.596.346 քիլօ, 1927ին
15.738.079 քիլօ, 1928ին
14.306.928։ Թիֆթիկի արտա-
ծումը՝ 1926ին 4.608.012 քի-
լօ, 1927ին, 4.440.619 քիլօ,
1928ին 4.039.093։

Բուրդին (եափաղը) արտա-
ծումը՝ 1926ին 3,851,000 քիլօ,
1928ին 4.946,442 քիլօ։

Պաշտօնական վիճակա-
գրութեան մը համաձայն, 1921-
28ի շրջանին, Օրտուի, Կիրասոնի
եւ Տրապիզոնի կաղինի բերքը
հետեւեալ չափերով եղած է.

	Օրտու	Տրապիզոն	Կիրասոն
1921	—	3.500.000	18,304.000
1922	—	2,500.000	7.490.000
1923	—	4,500.000	18,585.600
1924	3,200.000	6.000.000	7,955,391
1925	9.600.000	17.000.000	21708616
1926	2.240.000	3.500.000	9.594,533
1927	13,800.000	14,000,000	2669161
1928	4.350,000	8.400,000	8,614.819

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ

Եգիպտական «Լա Պուրս Է-
ժիփսիէն» թերթը կը գրէ յուն-
ուար 23ի թիւին մէջ.

Հրեաները վերադարձան Աւետ-
եաց Երկիրը, Յոյները, որոնք այլեւս
չեն կրնար Թուրքիոյ մէջ մնալ,
իրենց նախահայրերու երկիրը կը
դառնան։ Պուլկարները յոգնած
աքսորէն, զանգուածօվի կը վերա-
դառնան իրենց երկիրը։ Միայն
Հայերը ցրուած կը մնան աշխար-
հի չորս ծայրերը։ «Անհայրե-
նիք»ներ են այն օրէն ի վեր որ
սուլթաններու պալատը զա-
նոնք վտանգաւոր համարեց Օսմ.
կայսրութեան փրկութեան հա-
մար։

Հայ մտաւորականները, ո-
րոնք ամէն առթիւ երախտագի-
տութիւն կը յայտնեն Սուրիոյ
հիւրընկալութեան համար, բաղ-
ձանք յայտնած են Հայերուն
տրամադրել Եփրատի եւ Խապուրի
միջեւ, Վերին Ճէզիրէն, այսօր
գրեթէ անապատային շրջան մը,
բայց որ Դ. դարուն, Հռոմէացի-
ներու օրով, ծիծղուն եւ յաւեթի
դաշտ մըն էր, որմէ կը պարե-
նաւորուէր ամբողջ երկիրը ան
մինչեւ իսկ կ'արտածէր դրացի
երկիրները ինչ որ Սուրիոյ տուած
է Մ/ջերկրականի Աւազանին շտե-
մարան տիտղոսը։

Հայկ տան մը ստեղծման
համար Ֆրանսայի ցոյց տուած
փութկոտութիւնը ոչ միայն մար-
դասիրական, այլեւ ողջամիտ քա-
ղաքականութեան մը ակիզբն է
Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Ֆրանս
ազդեցութեան ապագային հա-
մար։

Վերին-Ճէզիրէն Սուրիոյ հիւ-
սիսը գրաւած իր դիրքով, բնակ-
ուած Հայերով եւ Սուրիա ապա-
տանած քիւրտ ցեղապետներու օ-
ժանդակութեամբ, իբրեւ յառա-
ջապահ պիտի ծառայէ հաւանա-
կան որեւէ յարձակման կամ ա-
շուի դէմ։

Շնորհիւ հայ աշխատաւոր
ձեռքերու, պիտի արժէքաւոր-
ուին Ճէզիրէի հողերը, որոնք հո-
չակուած են իբրեւ Սուրիոյ ամէ-
նէն բեղուն շրջանը, առանց հաշ-
ուելու քարիւղի այն հանքերը,
որոնցմով հարուստ է այս շրջանը։

Չար լեզուներ կ'ենթադրեն
թէ Պաղեստինի մէջ հրեան տու-
նով եւ Սուրիոյ հիւսիսը հայ-
քրտական տունով, Ֆրանսա եւ
Անգլիա կը ջանան մեկուսացնել
Պաղեստինն ու Սուրիան, որեւէ
մերձեցում չունենալու համար
Թուրքերուն հետ եւ որեւէ չփում
Արաբիոյ հետ։

Ընհեթեթութիւն է ասիկա։
Ֆրանսա Հայերուն օգնելով
որ հաժախմբուին, երբեք մտա-
դիր չէ Արաբները վշտացնելու
կամ Թուրքերուն արգիլելու որեւէ
յարաբերութիւն Սուրիացինե-
րուն հետ, որովհետեւ ցեղային
կամ կրօնական համակրանքն ու
խնամութիւնները չեն կրնար խա-
փանուիլ սահմանագծերով կամ
պատուարներով։

ԲԱՆՈՒՈՐ ԿՌԻՋՈՒԻ

Անցեալ շաբթու ֆրատարա-
կուած ազդին առթիւ, ֆետեւեալ
նոր տեղեկութիւնները ստացանք
Ռօանի Ազգ. Միութենէն.—

ՌՕԱՆ, 31 յունուար.— Կը
խնդրուի առանց ժամանակ կորսն-
ցնելու ձեր պատուական թերթին
մէջ հրատարակել թէ Ռօան Մա-
թէյի (Լուար) մետաքսի գործարանը
գործ կը տրամադրէ, անոնց որոնք
նախ Ֆրանսա մնալու եւ յետոյ
աշխատելու իրաւունք ունին։
Այրիները եւ միայն ամուրի-
ները կրնան նամակով դիմել գոր-
ծարանի վարչութեան, որ պիտի
պատասխանէ ուղղակի։

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան Ատե-
նապետ՝ Մեսրոպ Թորոսեան

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳԻՐ

Ստացանք «Հայրենիք» ամ-
սագրի յունուարի թիւը, ճոխ եւ
բազմազան բովանդակութեամբ։

Փետրուարի թիւին մէջ, պի-
տի երեւան ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒ-
ՇԵՐԸ, որոնք լոյս հանուած են
Հ. Յ. Դ. ժընեւի թանգարանէն։
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ստորագրած է
«Անտիպ էջեր» եւլն.։

Տարեկան բաժնեգին՝ 5 տո-
լար։ Հասցէ.— 13—15 Shawmut
St., Boston, Mass. (U. S. A.)

ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ...

Կրկին եւ կրկին կը յիշե-
ցնենք մեր կարգ. մը պաշտօնա-
կիցներուն՝ չմոռնալ «Յառաջ»ի
անունը, երբ սեփական լուրեր
եւ թղթակցութիւններ կ'արտա-
տպեն։

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Տենդը...

— Ես կը փոխեմ, քաւ կա-
...ուկ մը Վիվօլի, ձեռքի ող-
...նով մը Վոկալոփուլոյի եւ
...րդ խանարհումով մը Սիալի
... այս անգամ պատասխանեց
...ի կարուկ նշանով մը։

— Սի՛ա, հոս եկէք, գինքը
...տք է վեր հանել։ Պէտք պի-
... ըլլայ մեր հիւանդապահներէն
...ւքը... Վերջապէս, պիտի
...րձենք, ես անհրաժեշտ կը
...ւեմ պատաստ մը դնել ար
...մ պահէ։

— Զայն լուա՞նք, հարցուց
...։

— Այո՛, ո՞ւր է ալքօլը։ Կանքն
...ւ եթէ, կը հաճիք։ Լաւ, ապա-
... կապերը պատրաստե-
... պատրա՞ստ են։ Այդ առեն
...։

...ոմասօ Գորսի, երբ Տոքթ.
...ալոփուլօ սկսաւ դարմանու-
... աչքերը բացաւ։ Դէմքը
...ղնեցաւ, փորձեց ձեռքով

հեռացնել իր կուրծքէն բժիշկին
ձեռքը եւ հեղձուկ ձայնով մը.

— Ոչ, ոչ... քաւ։

— Ինչպէս թէ ոչ, հարցուց
զարմացած Տոքթ. Վոկալոփու-
լօ։ Բայց արեան մայթք մը ար-
գիլեց Գորսին պատասխանելէ
եւ բառերը խեղդուեցան իր կո-
կորդին մէջ, հազի նոպայի մը
մէջ տեղ։ Եւ աւշարարձ, կանակին
ինկաւ...։ Այն առեն լռեցուե-
ցաւ եւ դարմանուեցաւ ինչպէս
պատշաճ է, երկու բժիշկներուն
կողմէ։

IV

— Ոչ, մայրիկ, ոչ... չպիտի
կարենամ։

Առրիէն վերադարձած էր իր
զգայնութիւնները եւ կը մեր-
ժէր ամէնայն իր մօր յորդորներուն։
Զգալ իր ամուսինին տունը տղոց
հետ միասին, այդ բանին
կարող չէր։

Ինքզինքը բանի գամուած
կը զգար աթոռին վրայ, ջղջմած

եւ դողդոջուն, իբրեւ թէ կայ-
ծակը ինկած ըլլար իր աչքե-
րուն առջեւ։ Մայրը առին ու
վրայ կ'ըլլար իր առջեւ եւ զայն
ի զուր կը բռնադատէր։

— Երթանք, Առրիէն, եր-
թանք։ Զիս կ'իմանա՞ս։

Թողուց որ ուսոց մը
ձգեն իր ուսերուն եւ գլխարկն
ալ իր գլխուն. ուզեց իր առ-
ջին կը նայէր, մուրացիկի մը
նման։ Չէր յաջողեր տակա-
ւին խելք հասցնելու թէ ի՞նչ
պատահած էր իրեն։ Ի՞նչ կ'ը-
նէր իր մայրը։ Տո՞ւնը թողուլ։
Ինչպէ՞ս պիտի կարենար ընել
այդ, այդպիսի բայլէ մը։ Թէ
օր մը, ուշ կամ կանուխ պէ՞տք
պիտի ըլլար զայն թողուլ։ Բայց
ինչո՞ւ համար, իր ամուսինը
այլեւս իրեն չէ՞ր պատկաներ։
Զայն տեսնելու փափաքը կոր-
սուած էր, բայց ի՞նչ կ'ընէին
դուրսը զաւկթը երկու սոտի-
կանները, զորս իր մայրը իրեն
կը ցուցնէր։

— Աւելի լաւ կ'ըլլայ որ մնա-
նի։ Եթէ ապրի, թիարան պիտի
երթայ։

— Մայրիկ, պաղատեցաւ, իր
ակնարկը յառելով անոր։

Բայց անմիջապէս աչքերը
վար առաւ զսպելու համար իր
արցունքները։

Իր մօրը դէմքին, իր ա-
մուսնին գտապարտութիւնը
կարդաց. «Ան Նորին սպաննած
է, քեզ կը խաբէր Նորիի
կնոջ հետ»։ Ինք կը շարունա-
կէր անգիտանալ այդ կէտը.
չէր կարող տակաւին ոչ մտածել
ոչ ալ ըմբռնել այսպիսի բան մը.
իր մէջ կը պահէր այն պատ-
գարակին տեսիլքը եւ ուրիշ
ոչինչ կրնար երեւակայել քան
թէ Թոմասօն վիրաւորուած, թե-
րեւս մահամերձ պառկած վրան...
Թոմասօն ուրեմն սպաննա՞ծ էր
Նորին։ Անժէլիկա Նորիին հետ
զաղտնի սարփակցութի՞ւն մը
ունէր եւ երկուքը միասին յան-
կարծակիի եկած էին ամուսնոյն
կողմէն։ Խորհեցաւ որ Թո-
մասօն միշտ իր տարճանակը
միասին իր վրայ կը կրէր։ Այդ
Նորիի՞ն համար էր։ Ոչ, միշտ
իր վրայ կրած էր, մինչ Նորի-
ները տարի մը կ'ընէր որ այս
քաղաքը հաստատուած էին։

Իր գիտակցութեան շփոթու-
թեան մէջ, պատկերներու խառ-
նարամ յորձանք մը կ'ողողէր իր
միտքը. պատկեր մը կ'արթնցնէր
ուրիշ մը, կայծակի մը տեւողու-
թեան միջոցին անանկ, պատ-
կերները կը համախմբուէին
շատ յստակ տեսարաններու ձե-
ւով, կը ցնցէին անմիջապէս,
կրկին նոր տեսարաններու ձե-
ւով համախմբուելու համար,
խելապտոյտ արագութեամբ մը։
Նորիները հասած էին Գոլապրի
մէկ քաղաքէն յանձնարարական
նամակով մը, ուղղուած Թոմա-
սոյի որ զանոնք ընդունած էր
սրտագեղումով մը, որ իր միշտ
հաճոյակատար բնաւորութեան
յատուկ էր, մեղմակից ձեւերով,
իր առնական դէմքին պայծառ
ժպիտովը, ուր կը փայլէին իր
աչքերը, ի յայտ բերելով իր
կենսունակութեան լիութիւնը,
իր գործօն, անընկճելի կորովը,
այն ամէնը որ զինքը կը սիր-
ցնէին ամէնուն կողմէ։

Այնքան կենսունակ, այնքան
սրտաբաց այդ խառնուածքը որ
մշտական պահանջն ունէր
գրեթէ վայրագութեամբ իր սեր-

տը բանալու, զինքը գերած,
իւրացուցած էր իրենց ամուս-
նութեան առաջին օրերէն.
ինքզինքը քշուած զգացեր էր
այս թափէն զոր ունէր ապ-
րելու համար, կեանքի մոլուցք
մը, կատարելապէս, ապրիլ ան-
դուլ, առանց խղճահարութիւն-
ներու վրայ մտմտալու, առանց
խորհրդածութիւններով ժամա-
նակ կորսնցնելու, ապրիլ եւ
ապրեցնել, բոլոր արգելքներուն
վրայէն անցնելով, բոլոր խո-
չընդոտները ճզմելով։ Շատ ան-
գամներ, կանգ առած էր, այս
ոլացքին մէջտեղ, դառնալու հա-
մար իր ամուսնոյն մէկ արար-
քը որ իրեն կատարեալ պատ-
շաճութեան մը համաձայն չէր
թուեր։ Բայց իրեն ժամա-
նակ չէր թողուր դառնալու ինչ-
պէս որ իր արարքներուն ալ
այնքան կարեւորութիւն չէր
ընծայեր։

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

Նոր վկայ մը, ոստիկան Շօվօ Թէնէ ուշ մնացած, կը պատմէ թէ յունուար 26ի առտուն, իտալական հիւպատոսարանին մօտերը, տեսաւ շքեղ ինքնաշարժ մը որ սրընթաց կ'երթար։ Իր ուշադրութիւնը գրաւեց ոստիկան մը, որ նստած էր վարիչին կողմը։ Իսկ բուն ինքնաշարժին ներսը կը գտնուէին երեք հոգի որոնց մէջտեղինը թաւ մօրուք մը ունէր։ «Ինքնաշարժը դարձաւ եւ ետեւի ապակիէն տեսայ որ մօրուաւոր մարդը կը մաքառէր, կը փորձէր ոտքի ելլել եւ ազատիլ երկու ընկերներուն կաշկանդումներէն։ Դիմացը նստած ոստիկանը վրան ծռած կ'երեւար, ձեռքերը բռնելու համար, իսկ քովը նստած մարդերէն մէկը ձեռքը անոր բերնին դրած էր։ Ինքնաշարժը ցոյց տուի ընկերոջս՝ Պէկէի, եւ ըսի թէ անհ վիրաւոր մը կը տանին։ Յետոյ ենթադրեցի որ խենդ մը ըլլալու է։ Առջեւէն կարմիր ինքնաշարժ մը կ'երթար։»

Հաւաքական շարժումը Կովկասի մէջ

Թիֆլիզէն կը հեռագրեն.—Յունուար 27ին Սարվանակի (Վրաստան) շրջանին մէջ ամբողջապէս «հաւաքական» դարձած էին 34 գիւղեր՝ շուրջ 5000 մշակողներով, այսինքն գիւղացիական տնտեսութեան ընդհ. թիւին 100ին 65ը։ Հաւաքոյթներու մէջ աղքատ եւ միջակ գիւղացիները կը պահանջեն իրենց շրջանէն արտաքսել կուլակները։

Անցեալ ամիս Ազրպէջանի մէջ աղքատ եւ միջակ գիւղացիներու պատկանող 50.000 հողամասեր, ինչպէս նաեւ 10.000 հողագործ բանուորներ արձանագրուեցան հաւաքական տնտեսութեանց մէջ։

Գանձակի եւ Մուղանի շրջանին մէջ կը շարունակուի ամբողջական հաւաքականացումը։ Ասկէ զատ Վրաստանի 14 գաւառներ հաւաքական հողագործութեան ենթարկուած են։

Ռումբ մը՝ Բրիտանական Թանգարանին մէջ

Շաբաթ օր ռումբ մը գտնուեցաւ Լոնտոն՝ Բրիտանական Թանգարանին հնդկական բաժնին մէջ, պահապանի թիկնաթոռին տակ։ Պատրոյգը սպառելու շուկէս սանթիմեդր մնացած էր, երբ երեւան հանուեցաւ ռումբը, որ եթէ պայթէր, օդը պիտի հանէր բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ։ Ոստիկանութիւնը լուր առնելով անմիջապէս Թանգարան հասաւ եւ ռումբը փոխադրեց ոստիկանատուն։

Ալի խան անուն ուսանող մը Թանգարանի տնօրէնութեան հեռաձայնով հաղորդած էր թէ իր ընկերները դաւադրութիւն մը կը պատրաստեն՝ հնդկական բաժինը քանդելու համար։ Թանգարանի այդ բաժինը հսկողութեան տակ առնուեցաւ եւ ժողովուրդին թոյլ չտրուեցաւ հոն մտնել։ Պահ մը փնտռտուքէ յետոյ, ռումբը գտնուեցաւ՝ փաթթուած օտար թերթերու մէջ։

Սեղմումներ մասնաւոր առեւտուրին դէմ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ. —

Մոսկուայի սովետը մասնաւորներուն արգիլեց առեւտուրի նիւթ դարձնել բոլոր այն ապրանքները զորս կ'արտադրեն մետաղագործական, հիւսուածեղէնի, քիմիական և ելեկտրական գործարանները. արգիլուած է նոյնպէս շինութեանց նիւթերու, ապակիի, անթելի գործիքներու, քարիւղի, շաքարի, աղի, լուցկիի, ծխախոտի եւ սիկարէթի առեւտուրը։ Այս առարկաները ծախելու արտօնուած են միայն պետական վաճառատուններն ու գործակցականները։

Այս արգելքը մաս կը կազմէ այն ծրագրին, որով հետզհետէ պիտի ջնջուի մասնաւոր առեւտուրը։

Կիպրոս եւ Յունաստան

Ինչպէս գրեցինք, Անգլիոյ գաղթային նախարար Լորտ Փասֆիլտ անցած շաբաթ հրատարակեց Կապոյտ Տետրակ մը իբրեւ պատասխան Կիպրոսի Օրէնսդիր Խորհուրդի յոյն անդամներուն առաջարկին՝ Կիպրոս կղզին Յունաստանի կցելու մասին։

«Թայմզ»ի թղթակիցը Նիկոսիայէն կը հեռագրէ թէ այս պատասխանը ո՛չ մէկ մասնաւոր հետաքրքրութիւն արթնցուց ժողովրդային լայն զանգուածներու մէջ։ Մամուլն ու գրգռիչները հիասթափութիւն եւ նոյնիսկ զայրոյթ կը յայտնեն, սակայն չեն կրնար մասնաւոր կերպով դատապարտել պատասխանի որեւէ որոշ մէկ մասը, բացի այն ակնարկէն թէ գաղութը պատրաստ չէ ինքնավարութեան համար։ Ասիկա նախատինք մը կը նկատեն կղզեցիներուն համար։

Նոյնիսկ ծայրայեղ տարրերը Անգլիայէն նպաստաւոր պատասխան մը չէին ակնկալեր Կիպրոսը Յունաստանի կցելու առաջարկին։ Գիւղացիները բացարձակապէս հակառակ են Յունաստանի հետ միացման, իսկ քաղաքի բնակիչները կէս-սրտով կը պահանջեն այդ միութիւնը։

Թուրքիոյ պարտքերուն շուրջ

«Թայմզ»ի փարիզեան թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ո՛չ Թուրք դեսպանը, ոչ ալ Օսմանեան Պանքան ստացած են որեւէ տեղեկութիւն, որ հաստատէր թէ Թուրք կառավարութիւնը մտադիր է բաժնետէրերէն խնդրելու որ հաւանին յետաձգել կարգ մը պարտքերու վճարումը։ Անհաւանական է որ Թուրք իշխանութիւնները այսպիսի մեթոտներու դիմեն՝ Թրքական դրամին կայունացումը դիւրացնելու համար։

Ալմազեանի բողոքին քննութիւնը

Վերաքննիչ ատեանի խորհրդական Մայֆօ եւ քարտուղար Թանպրէսալ երկուշաբթի օր գացին դատական ոստիկանութեան շէնքը եւ քննեցին այն սենեակները, ուր արգելափակուած էր Ալմազեան հոկտ. 18ին ուրբաթ, 19ին շաբաթ եւ 20ին կիրակի օրերը, նախ քան կիրակի կէսօրէ վերջ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի գրասենեակը տարուիլը եւ իր դէմ ձերբակալման կանոնաւոր հրամանագիր հանուիլը։

Հաւատարիմնե՞րն ալ կասկածելի

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ըսմէթ փաշա պահանջեց ետ առնել Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի երեսփոխանական առանձնաշնորհը, որպէս զի կարելի ըլլայ հետապնդել՝ իր կարգ մը հրատարակութեանց առթիւ։ Մահմուտ պէյ սեփականատէրը եւ խմբագրապետն է կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ»ի, եւ ականաւոր երեսփոխան մը, ինչպէս նաեւ Մ. Քէմալի անձնական բարեկամը։ Հեռագիրը չի ճշդեր խնդրոյ առարկայ հրատարակութիւնները։

.˙. Ծովային Նախկին գործավար Իհսան պէյ, որ բանտարկուած էր իբրեւ գեղծարար, ազատ արձակուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Բ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վաղը Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles Chope Parisienne,

Ա. ժամ 9—10 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն ՀԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Բ. ժամ 10—11 Պատմական մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը ԱՇՈՏ ԴԱՒԹԱՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Դրաղարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՆԱՄԱԿ ունին Գ. Գ. Սեյթիկեան, Մասիս Սալիանճեան, Յարութիւն Քէշեան, Յովհաննէս Մարկոսեան։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Սէնթ'Օպանի հանգանակութեան ցանկը.—

Զուլալեան ընտանիք, Խաչատուրեան 50ական, Խ. Փօղոսեան, Խ. Ցէյիրմէնճեան, Վ. Փարաւոնեան 25ական, Պ. Գասապեան, Ն. Գետրոսեան, Գ. Մակարեան, Յ. Պիպէռեան 20ական, Յ. Ցէյիրմէնճեան, Յ. Ցէյիրմէնճեան, Խ. Իշխանեան 10ական, Ա. Օհանեան 5 ֆր.։ Գումար 290 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 21 Յունուար)։

Մարսիլիա հաստատուած Ադպրկա գիւղացիներէն.—

Յ. Պօղիկեան, Խ. Թուրիկեան 25ական, Փ. Քիզիրեան, Գ. Պօղոսեան, Ա. Աւագեան 20ական, Վ. Փարիկեան, Ն. Տէր Սարգիսեան, Ա. Մօկոզեան, Յ. Աբիկեան 10ական, գումար 150։

(Տես Յառաջ 21 Յունուար)։

Տրակինեանի հայրենակիցներէն, (նախաձեռնութեամբ Յառաջ. միութեան).—

Ա. Հաճեան 100, Մ. Պօղապալեան 30, Ճիզմէճեան եղբարք 20, Լ. Կիւմիւշեան 20, Գ. Կպրանեան, Վ. Թիֆթիկճեան, Ժ. Ցէյիրմէնճեան, Ա. Միքայէլեան, Ն. Մանուկեան, Գ. Պագայեան, Կ. Դըլըճեան, Մ. Գարակէօզեան, Յ. Քէփչէեան, Վ. Մատրեան, Տիկ. Վ. Թէրզեան, Լ. Կազէլեան 10ական, Ա. Նիքսարլեան, Գ. Արապաթլեան, Ա. Աւետիսեան, Ղ. Պէյօղլուեան, Տիկ. Ս. Իփանեան, Յ. Ասատուրեան, Ժ. Գափտանճեան 5ական, գումար 325 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 21 Յունուար)։

Տրակինեանէն (Նախաձեռնութեամբ Ք. Վարդանի).—

Կ. Եազըճեան, Ղ. Սիվազլեան, Մ. Յովհաննէսեան, Գ. Պալեան, Ե. Ցօնկայեան, Մ. Մուրատեան, Յ. Չիլինկիրեան, Վ. Կիւրեղեան, Յ. Չէօրէքճեան, Ս. Ժամկոչեան, Ա. Աւետիսեան, Խ. Խաչիկեան, Ա. Կակուղեան 10ական, Զգօն Ցէյիրմէնճեան, Կ. Մանուէլեան, Յ. Փօյաճեան, Գ. Ճէնտէրեան, Այրի տիկ. Գայծառ Ցագաեան, Ժ. Գափթանճեան, Գ. Նիքօեան, Ա. Յակոբեան, Պ. Իփանեան, Լ. Պօղոսեան, Գ. Արապաթլեան, Ս. Ուզունեան, Ա. Յակոբեան 5ական, Վ. Քէզուգեան, Ժ. Ճէնտէրէճեան 15ական, Խ. Խսայեան 50, Ք. Վարդան 25, գումար 300։

(Տես Յառաջ 21 Յունուար)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յաբեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պօղչաճը Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopian 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կիւմիւշխանէցի Սրբուհի Գասպարեան որ 1914ին Տրապիզոնէն աքսորուած է Էրզրում։ Իր մասին լուր չկայ։ Իմացնել՝ Վահան Գասպարեանի, 52 Bld. Jean Jaurès, Paris (19)։ Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Հ. Գարակէօզեան Հօմի սաներէն Կայծակ Հէփեան կը փնտռէ իր մայրը Երզնկացի Տիկ. Վարդանուշ Ճէլալեան (կրկնամուսնացեալ) որ վերջին անգամ կը գտնուէր Սելանիկ։ Իմացնել Gayzak Hépian La Gaudinière. Ville - aux - Clercs (Loir et Cher), France.

Կը խնդրուի Սելանիկի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Չօրումցի Յովհաննէս Խրիմեան (21 տարեկան), որ 10 տարի առաջ Քարփուզի որբանոցէն փոխադրուած է իր մօրեղբօր Նշան Էրքիլիքեանի մօտ։ Լուր առնուած է թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել իր քրոջ Վերժին Խրիմեանի, 163 Cité du Maroc Chatenois, Belfort, France.

— Կը փնտռուի Վէզիր-Քէօփրիւցի Սուրէն Արսէնեան, հօր անունը Արսէն՝ մօր անուն Փարանիցա։ Աթէնքի մէջ աշխատած է Նիկողոսեան վաճառատան մէջ։ 1925ին մեկնած է Ֆրանսա եւ կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան կամ իր եղբօր Haig Arsenian, 234 Fix Dourgouti, Athènes, Grèce.

—Եաղովայի Օրթագիւղէն Աճարոն Սագաեան կը փնտռէ իր աղջիկը Լուսածին՝ որ 1915ին 6 տարեկան հասակին իր մօր Նազիկի կողմէ յանձնուած է Տէր Զօրի մէջ Աֆիոն Գարահիսարցի Նպարավաճառի մը։ Մինչեւ այսօր իր մասին տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

—Կը փնտռուի Հրանդ Մխճեան իր մօր եւ քրոջ կողմէ։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել S. Fanardjian 140 Avenue Pasteur, Bagnolet (Seine).

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա։

Յանձնումը կարելի է կատարել

ՈՒՐ. ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ։

Պէլվիլի թաղամասին համար. Տիկ. Սուրբլուսեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ թաղամասերու համար (Սէն Միշել).— Տրկ. Դերձակեանի կամ Օր. Տէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէրի եւ Պուա - Քոլոմպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի։

Պէզոնի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար.— 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville.

Անկիէնի համար.— Տիկ. Տէր Թոմասեան 18 Rue Mora։

Վարչութիւն

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Փետրուար 1930

		ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Ստերլին.		L. St.	123.99
Տոլար.		Dollar	25.49
Մարք	100	Mark	608.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	12.04
Թրք. ոսկի		» » or	109.30
Մէճիտիէ		Médjidié	8.12
Լէվա	100	Léva	18.50
Տրախմի	»	Drachme	32.20
Լիր	»	Lire	133.20
Պելճ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.05
Զուից.	»	Fr. Suisse	491.50
Լէյ	»	Leï	15.15

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2200. -
	» II »	1565.—
	» III »	1550. -
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	89.—

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

6 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1180 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՅՆ ՎԱՅՐԱԳ ԹԱԹԸ

Նկատա՞ծ էք երբեք— եթէ Դաշնակցական մամուլը ո՛րեւէ տեղեկութիւն չհաղորդէ մեր ճղակոտր հայրենիքին առօրեայ, իրական կացութեան մասին, եւ բաւական համարէ խորհրդահայ թերթերէն կատարուած թարգմանութիւնները, ուրիշ ոչ մէկ տեղէ ձայն պիտի լսուի կամ պիտի լսուի օտար թերթերէ, բացառիկ դէպքի մը պարագային։

Եւ այն ատեն, բնականաբար հանգիստ քուն պիտի քաշէ «ընթերցող հասարակութիւնը»։ Քանի որ, թէ Երեւանի թերթերուն եւ թէ անոր մունետիկներուն կամ հակադաշնակցական մամուլին մէջ, պիտի չգտնէ ուրիշ բան, եթէ ոչ անսպառ «պիտի»ներ։ Սրընթաց «վերացումներ» զանազան չարիքներու։ Անբաղդատելի «վերելք»ներ բոլոր ճակատներուն վրայ։ Շողիքոտ գովաբանութիւն՝ ասդին, եւ թխածոյ, խառնիճաղանճ թարգմանութիւններ, ճամարտակութիւններ եւ ալլանդակութիւններ՝ անդին։

Վերջերս անկանոն կը հասնին խորհրդային թերթերը։ Հասածներն ալ՝ ոչ մէկ արտակարգ նորութիւն կը յայտնեն։

Ամէն ինչ կարգին ... Եւ սակայն, իրականութիւն է որ անցեալ դեկտեմբերին խմբական ձերբակալութիւններ կատարուեր են Հայաստանի բոլոր մասերուն մէջ։ Երեւանը Նորքէն եւ Նորքէն մաղուեր է։ Կալանաւորներուն թիւը չենք գիտեր, բայց կրնանք յիշել շարք մը անուններ։ Զանգեզուրի շրջանէն Ղափանի մէջ ձերբակալուած են 37 հոգի, Արեւիկի մէջ՝ 17, Բաղաբերդի մէջ՝ 15 հոգի։ Նոյն համեմատութեամբ՝ իւրաքանչիւր գաւառի եւ գիւղի մէջ։

—«Խստութիւնները, հալածանքները եւ հսկողութիւնը անասելի չափերի են հասել։ Շատ փախստականներ ապրելու հնարաւորութիւն չունենալով անձնատուր են եղել իշխանութեանը»։

Կարելի՞ էր հասկնալ պատճառը։

Միամի՛տ հարցում։ Մասնաւորապէս 1925էն ի վեր, ամէն տարի եւ տարին քանի մը անգամ Չեկան «կ՚աւլէ» Հայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը։ Կը ցուցակագրէ, կը բանտարկէ, կ՚աքսորէ կամ տեւական հետապնդումով և հսկողութեամբ կ՚ամբանացնէ հարիւրաւոր քաղաքացիներ,— կրցա՞ք հասկնալ պատճառը։ Այս մշտանորոգ անուասրաափին հեղինակները իրենք որ եւ է ատեն տուի՞ն բացատրութիւն։ Համարձակեցա՞ն գէթ հրապարակային դատ սարքել, ինչպէս կը պահանջէին «յանցաւորները» իրենք։

Ոչ եւ ոչ։Այդպիսի քաջութիւններ կը փորձուին,երբեմն,մեծ կեդրոններուն— Մոսկուայի, Լէնինկրատի, Խարկովի կամ Թիֆլիս-Բագուի մէջ, բայց երբեք՝ Երեւանի մէջ։ Անգամ մը սարքեցին դատական զաւեշտ մը (Խուշոյեան), եւ իրենց ուզած եղանակով։ Բայց ամբաստանեալներէն առաջ, վարիչները իրենք էին որ դատուեցան։

Այնպէս որ, ստիպուած ենք համակերպիլ այս չարաշուքութեան, եւ միայն արձանագրել ինչ որ տեղի կ՚ունենայ։ Այնքան որքան կարելի է ստուգել, ամիսներու ընթացքին։

Եթէ մեր միւս պաշտօնակիցներն ալ գոնէ այս պարտքը կատարէին, ծանուցանելով դէպքերը առանց մեկնութեան, անշուշտ պուտ մը սփոփանք պիտի կաթէր հալածուածներու սրտին մէջ։ Այդ անմեղ բազմութիւնները պիտի զգային, վերջապէս, թէ կարմիր գիծէն դուրս ալ, աչքեր ու միտքեր կը հետեւին իրենց տառապանքին։

Բայց եթէ անոնք ալ մտածեն այդպիսի բաներու մասին, այն ատեն ո՞վ պիտի նկարագրէ զանազան ազգային երեւելիներու հարսնիքներն ու նշանտուքները, կնունքներն ու խրախճանքները։

Այն ատեն տեղ կը մնա՞յ որ աւետեն հին ու նոր հարուստներու, աւելի կամ պակաս «վսեմ» շուքերու, եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու, ազգի-ազգի Արիստոմ աղաներու մեկնումներն ու ժամանումները, հարբուխներն ու ապաքինումները...

Եւ յետոյ, չէ՞ որ «Հայաստանեայց» քաղաքականութեան կը հակասէ հայրենիքին երգերուն հետ վէրքերն ալ նկարագրել։ Ձերմակին հետ սեւն ալ արձանագրել։

Թշուա՜ռ եղբայրներ։ Դուք չունեցաք այդ մխիթարութիւնը մինչեւ այսօր, եւ պիտի չունենաք այսուհետեւ ալ։

Անշուշտ անոր համար որ, ձեր տառապանքն անգիտացողները, խելագար իշխանութեան մը յարաճուն, քստմնելի վարագութիւններն ուրացողները չափազանց շատ կը սիրեն իրենց հայրենիքը։

Ի՜նչ խստութիւն, ի՜նչ հալածանք, ի՜նչ ձերբակալութիւն և աքսոր։ Չի՞ բաւեր որ, շաբաթը քանի մը անգամ աւետաբեր լուրեր կուտան շինարարական գործունէութեան մասին...,

Ներսը՝ պատերազմական վիճակ՝ ամառ-ձմեռ, եւ տարուէ տարի աւելի սանձարձակ։ Դուրսը միայն զոհաբանական տաղեր, ճառեր եւ «ռէքլամ»ներ։

Ուրիշ ի՞նչպէս կարելի է ամրապնդել կապը՝ հայրենիքին եւ գաղութներուն միջեւ։

Եւ յետոյ, Մոսկուան պատերազմ է հրատարակած «կուլակներուն եւ մասնաւոր առեւտրականներուն դէմ։ Ինչո՞ւ օգտուիլ առիթէն, լախտ մը եւս իջեցնելու համար բոլոր տեսակի «հակայեղափոխականներու» գլխուն։ Մինչեւ որ, ոչ ոք կարենայ ոտքի կանգնիլ։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

«Թան» խօսելով փետրուար 3ի ֆրանքեւթուրք «բարեկամութեան, համերաշխութեան եւ իրաւարարութեան» դաշինքին մասին, կը գրէ (4 փետրուար).

— «Այս դաշնագիրը որուն կնքումը կը նախատեսուէր քանի մը ամիսէ ի վեր եւ որ կերպով մը կը պսակէ այն համաձայնութիւնները, որոնք կնքուած էին՝ կարգադրելու համար երկու երկիրներուն միջեւ ծագած բոլոր դժուարութիւնները, մանաւանդ Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին մասին, կը կազմէ կարեւոր պաշտօնաթուղթ մը։ Անիկա նոր դարաշրջան մը կը բանայ ֆրանքեւթուրք յարաբերութեանց, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ եւ հոգատարութեան ենթակայ հողամասերու միջեւ։ Իրաւարարութեան դաշնագիրը խմբագրուած է Լոքառնոյի ոգիով եւ դաշնագիրը կը պարունակէ չէզոքութեան փոխադարձ յանձնառութիւն մը այն պարագային համար, երբ երկու պետութիւններէն մէկը, հակառակ իր խաղաղ ընթացքին, առանց իր գրգռութեան յարձակումի մը ենթարկուի երրորդ պետութեանց կողմէ։ Հասկնալի է անշուշտ, որ այս յանձնառութիւնը չի կրնար ազդել այն պարտաւորութեանց վրայ, զորս ստանձնած է Ֆրանսա՝ համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին։ Այսօր Թուրքիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը յղացուած է ծրնեւի կողմէ յանձնարարուած համաձայնութեանց ոգիով ու իմաստով, եւ ունի համերաշխութեան եւ խաղաղութեան գործիքի մը ամբողջ նկարագիրը»։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ դատական պաշտօնեայ Ռընէսի հետ, որ պաշտօն ունէր կարգադրել հայ դերձակին սնանկութեան գործերը։ Հարցաքննութեան ներկայ էր փաստաբան ժան-Շառլ Լըկրան։

Դատաւորը կ՚ուզէր հասկնալ թէ Ալմազեան սնանկանալէ յետոյ՝ ինչպէս ապրեցաւ յուլիսէն մինչեւ սեպտեմբեր, ի՞նչ հասոյթներով։

Ալմազեան կը պնդէ որ յուլիսին ծախած էր կարգ մը ապրանքներ՝ որոնք խանութին մէջ մնացած էին, ինչպէս նաեւ դերձակի գործիքները եւ ատոնց դրամով ապրած էր։ Եւ որովհետեւ այդ ապրանքները ծախած էր փողոցէն անցնող յաճախորդներու, չէր կրնար ցցել անոնց ինքնութիւնը։

ՀԻՒԱՆԴ ժառանգներու օգտին մեծ պարահանդէս մը տրուեցաւ երեքշաբթի գիշեր Օփերայի մէջ, Ներկայութեամբ հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, փարիզեան ընտրանիին եւ գեղեցկութեան թագուհիներուն։ Հասոյթ եղաւ մէկուկէս միլիոն ֆրանք։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ Յունուար 27ին անգործներու թիւն էր 1.491.500, նախորդ շաբթուընէ 18.098 եւ անցած տարուան նոյն շրջանէն 97.422 աւելի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խմբակ մը բանակցութիւններ սկսած է Թուրք կառավարութեան հետ՝ Անատոլուի մէջ կարգ մը անտառներ զարգացնելու նպատակաւ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ գեղեցկութեան թագուհիին ընտրութիւնը կատարուեցաւ երէկ՝ միջազգային յանձնաժողովի մը կողմէ, որուն թուրք անդամն էր Միտհաթ պէյ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

300 ՆԱԽԿԻՆ ՍՊԱՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ փետր. 3 թուականով.

Չեկան (Գեպէու) առանց դատավարութեան գնդակահարեց շուրջ 300 նախկին ծովային սպաներ — գրեթէ այս դասակարգին բոլոր մնացորդները՝ բացի անոնցմէ որոնք պոլշեւիկեան նաւային ծառայութեան մէջ մտած էին խորհրդային վարչաձեւին սկիզբը։

Զոհերը ազատած էին ասկէ առաջ քանիցս նախկին սպաներու դէմ կազմակերպուած ջարդէն եւ ցրուած վիճակի մէջ կ՚ապրէին Խորհրդային Միութեան ամէն կողմերը, կ՚աշխատէին զանազան գործերու մէջ, առանց ծածկելու իրենց անցեալի պաշտօնը, տեսականօրէն պաշտպանուած ըլլալով խորհրդային օրէնքներով։1929ի ընթացքին Չեկան ձերբակալեց անոնց բոլորը եւ արգելափակեց զանազան շրջաններու մէջ, մեծ մասը ղրկելով Տոմսկի Նարիմ գաւառը Սիպերիա ։

Վերջերս Մոսկուայի Չեկայի կեդրոնական իշխանութիւնները որոշեցին «մաքրագործել մտաւորապէս անբաղձալի այս տարրերը» եւ հրամայեցին տեղական մասնաճիւղերուն՝ գնդակահարել անոնց բոլորն ալ։ Հրամանը գործադրուեցաւ արգելարաններու շրջափակին մէջ։ Այս առթիւ Չեկան նոյնիսկ չհրատարակեց սովորական յանկերգը՝ հակախորհրդային գործունէութեան կամ դաւադրութեան մը մասին։

Գնդակահարուածներու ազգականներէն ոմանք Րիկա բնակող օրթոտոքս Ռուսերէն խնդրեցին որ «Պանիխիտա» (հոգեհանգիստ) կատարել տան զոհերու յիշատակին, «որովհետեւ Խորհրդային Միութեան մէջ անկարելի է որեւէ յիշատակի արարողութիւն կազմակերպել», ու վաղը Րիկայի մէջ պարզ «Պանիխիտա» մը կազմակերպուած է։Թէեւ սպաներէն շատերուն անունը ծանօթ է հոս, սակայն աւելի յարմար նկատուեցաւ չհրատարակել անոնց անունները, վախնալով որ Չեկայինձեռքը կծիկ մը տրուած կ՚ըլլայ՝ գտնելու համար Րիկա գիմող ազգականները։Հետեւաբար ընտրուեցաւ շատ գործածական անուն մը եւ աղօթքը պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոցն «Նիկոլայի եւ անոնց որ նահատակուեցան անոր հետ»։

Ընկերային ապահովագրութիւնը

Ծերակոյտը աղջի օր վիճաբանութեան ենթարկեց օրինագիծ մը, որով կը պահանջուէր բանուորա գիւղացիական հանգստեան թոշակներու մասին 1910 ապրիլ 5ի օրէնքին տրամադրութիւնները երկարաձգել։ Այս օրէնքին տրամադրութիւնը անցած ըլլալով ընկերային ապահովագրութեանց նոր օրէնքին մէջ, անոնք ջնջուած պիտի նկատուէին, եթէ երբեք պաշտօնապէս չգանուէին։

Այս առթիւ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին (1928 ապրիլ 5ի օրէնք) մասին եւս քուէարկուեցան երկու յօդուածներ։ Առաջին յօդուածը կը տրամադրէ որ 1928 ապրիլ 5ի օրէնքով ապահովագրուածներուն ճանչցուած իրաւունքները պիտի ճշդուին այն հրամանագրով՝ որ կ՚երկարաձգէ 1910 ապրիլ 5ի օրէնքը։ Երկրորդը կ՚ըսէ թէ նոյնպէս նոյն օրէնքը պիտի ճշդէ այն թուականը՝ երբ արձանագրութեան թուղթերու առաքումը պիտի վերջանայ։

Ըստ այս որոշումին, ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի այն ատեն միայն, երբ հրատարակուի խնդրոյ առարկայ հրամանագիրը՝ որուն տակ պիտի ստորագրեն բացի Հանրապետութեան նախագահէն՝ աշխատանքի եւ ելմտական նախարարները։ Ասկէ զատ արձանագրութիւնը պիտի շարունակուի օրինական պայմանաժամէն վերջն ալ, ու որեւէ պատիժ չպիտի ենթարկուին այն գործատէրերը, որոնք մինչեւ այն ատեն յայտարարած չպիտի ըլլան իրենց պաշտօնեաները։

Ընկերվարականները բուռն կերպով կը բողոքեն այս յետաձգման դէմ։

Կէս միլիոն փրանք՝ կուտէպովը գտնողին

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ գտնելու համար առեւ զօրավարին հետքը։ Ռուսերէն թերթի մը մատնանշումին վրայ, օրերէ ի վեր պաշարման տակ առնուած էր Փարիզի հեռաւոր արուարձաններէն Սէն-Ժէրմէն-ան-Լէյի մէկ ապարանքը, ուր պոլշեւիկներ կը բնակին։ Աղջի օր այդ շէնքին մէջ կատարուած խուզարկութիւնը որեւէ արդիւնք տուած չըլլալով, պաշարումը վերցուեցաւ։

Զանազան նոր վկաներ լսուեցան՝ ստուգելու համար թէ յունուար 26ին ժամը 11ին զոյգ մը ինքնաշարժները դէպի Էնվալիտի պողոտան ուղղուելէ յետոյ ո՞ւր գացին։Ցարդ ստուգուած կէտն այն է, որ զօրավարը փախցնող ինքնաշարժները տեսնուած են Էքոլ Միլիթէրի առջեւ։ Անկէ յետոյ անկարելի կ՚ըլլայ գտնել անոնց հետքը։ Միայն կ՚ենթադրուի թէ անկէ վերջ ուղղուած են դէպի Էթուալ եւ Փարիզէն դուրս ելած՝ Նէօյ-արեւմտեան դուռներէն մէկէն։

Ուրիշ վկայ մը կը հաւաստէ թէ Ուտինօ եւ Ռուսլէ փողոցներու անկիւնը տեսած է կեղծ ոստիկան մը, որ կը խօսէր բաց գոյն վերարկուով կնոջ հետ։ Սակայն ո՛չ կեղծ ոստիկանին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 26

Պոլտոյի հայրենակիցներէն	510.—
Յ. Անտիլեան գործարանի բանւորներ (Մարսէյլ)	187.—
Գումար	697.—
25րդ ցանկին գումարը	25,518.85
Ընդհ. գումար	26,215.85

...Խմբագիր

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եղբայրական օգնութեան կոչը հոս ալ՝ հնչեց։ Մենք թող առաջիններէն ըլլանք։

Կօշիկի գործարանի հայ արհեստաւորներս, քաջալերուելով գործատէրին նիւթական եւ բարոյական աջակցութենէն,մեր մէջ հանգանակեցինք կոկիկ գումար մը, 187 ֆրանք։

Կոչ կ՚ընենք բոլոր կօշկակար արհեստաւորներուն, որպէս զի անխտիր հետեւին Յ. Անտիլեանի (գործատէր) օրինակին։

Յ. Անտիլեան 50, Տ. Բարսեղեան 15, Ա. Ալամեան 20, Հ. Փաշեան 10, Ալ. Սողիկեան 10, Հ. Ա. Սողիկեան 20, Կ. Նէֆէրեան 10, Տ. Մաղաքեան 7, Մ. Աճեմեան 5, Թ. Տէր Գրիգորեան 5, Մ. Բենիամինեան 5, Ե. Չինլեան 5, Ա. Գազազեան 10, Վ. Վրթանէսեան 10, Bernard 5։ Գումարը 187 ֆրանք։ (Տես վերը)։

(Պէրնար ֆրանսացի գործաւորը լսելով մեր ձեռնարկը, սիրով մասնակցեցաւ։)

...Խմբագիր

ՊՈՐՏՕ 30 յունուար.— Թուրքերը Անատոլուի լայնքին ու երկայնքին ցրուած մեր հարազատներուն վերջին բեկորներն ալ կը հեռացնեն մտրակի ուժով, ի հարկէ կեղեքելէ եւ քերթելէ յետոյ... Ճանսատակ թալաթին կիսատ թողածը Մ. Քէմալի կողմէ կը շարունակուի անխնայ։

Գ. Գ. Մուրատեան «իր յօժար կամքով» Հալէպ հասած, մեր սրտահատորներուն, սնունդ, զգեստ եւ տաք անկիւն մը հայթայթելու օժանդակելու փափաքով, հանգանակութեան ձեռնարկեց ուրիշ երիտասարդի մը հետ։ Գումարը հասաւ 510 ֆր.ի։ (Տես վերը։ Ցանկը՝ իր կարգին)։

ԿԱԶԻՆ ԳԻՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, յունուար 1էն սկսեալ օդային կազին խորանարդ մեդրը պիտի ծախուի մէկ ֆրանքէն՝ փոխանակ 90 սանթիմի։ Յունուար 1ին կազի ընկերութիւնը նշանակած չըլլալով մինչեւ այդ օրը սպառած կազին քանակը,բազմաթիւ բողոքներու ղղուած էին Սէնի նահանգապետին զանազաններու կողմէ։Նահանգապետը կը պատասխանէ որ կազի ընկերութիւնը խղճամիտ կերպով պիտի նշանակէ գիները եւ բարեացակամօրէն պիտի ընդունի ըլլալիք բողոքները։

ՀԱԿԱԿՇԻՌ ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ընկիւրիի կառավարութիւնը որոշեց որ այսուհետեւ բոլոր այն դրամատուները, որոնք օտար դրամի վերաբերեալ սեղանաւորական գործ պիտի կատարեն, արտօնութիւն պէտք է ստանան ելմտական նախարարութեան կողմէ նշանակուած քննիչներէն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

"ԵՐԿՈՏԱՆԻ ՄՈՒԿԸ,,

Կաշառակերութիւնն ու գեղծումները Ղաջարներու օրով այս երկրի պետական ամէն տեսակի պաշտօնեաներու աստիճանի բարձրացման ընդունուած եւ յարգի մէկ մէկ միջոցներն էին։ Ո՛վ աւելի շատ կարող էրկողոպտել պետական եկամուտներէն, ով շատ աւելի կաշառք կորզէր իր պաշտօնին բերումով, ի վիճակի էր աւելի խոշոր կաշառք տալու իրմէ մէկ երկու աստիճան բարձր պաշտօնեային — նոյնիսկ նախարարին — եւ հասարակ դռնապանի պաշտօնէն մինչեւ կառավարչատուն հասնիլ։ Մինչդեռ անդին արժանաւորները պաշտօնի աննշան բարձրացման կարօտը կը քաշէին։

Զկարծէք թէ այս եւ նման արարքներ մութի մէջ կը կատարուէին կամ ծածուկ կը մնային։ Ընդհակառակն, կաշառակերը իր գործը կը տանէր յայտնապէս և բոլորովին ազատ, քանի որ այս միատեսը երկու առաւելութիւններ ունէր։ Նախ՝ կաշառք տալու հարկադրանքին տակ գտնուողը ուրիշ ելք չէր գտներ իր գործը շուկելու համար եւ այդ ազատ առեւտուրէն դուրս իր փրկութեան բոլոր միւս դռները փակուած կը տեսնէր։ Երկրորդ՝ կաշառակերը այդ ձեւով ձրի «բէկլամ» կ'ընէր եւ ովքեր ծուռ կամ շիտակ գործեր ունէին կարգադրելիք՝ առանց այլեւայլի կամ մերժուելու վախի կը կատարէին դիմումը։

Գրեթէ նոյնը գեղծարարներու շրջանին մէջ։ Շատ անգամ հիմնարկութեան մը բոլոր պաշտօնեաները վերէն վար լուռ համաձայնութեամբ կը կողոպտէին։ Երբեմն աւարը բաժնած ատեն եթէ որեւէ անհնազանդ կամ անփորձ դժգոհ ձայն հանէր, այն ձայնը մինչեւ տեղ հասնիլը կը խեղդուէր, հետեւաբար խումբը ալ աւելի երես առած՝ կը շարունակէր գործը։ Բնական է քննութիւն չկար, եղած քննիչները սկիզբէն գիտէին այսինչ հիմնարկութեան թալանի չափը եւ ըստ այնմ իրենց շահաբաժինը, ծախքերու տասնապատիկին հետ գանձելով գոհացուցիչ տեղեկագիր կը բերէին կեդրոն, բնական է համապատասխան նուէրով, որ կը յանձնուէր պատկան պաշտօնեային։ Այսպիսով իւրաքանչիւր մարդու մէջ իր բարեկամին, մօտիկին նուէր տալու այնքան բնական ու հաճելի ցանկութիւնը շատ պարագաներու մէջ կը բացատրուէր կաշառելու գռեհիկ միտումներով, անգամ հարազատ եղբայրներու մէջ։

Աւելորդ է ըսել, թէ պետական հիմնարկութիւններու այս քաղաքործութիւնները ի՛նչ այլանդակ ահռելի կը ցանէին հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ։ Անոնք աննկարագրելի չափերով կ'անբարոյացնէին անհատներու, ինչպէս ու հաւաքականութիւններու նկարագիրը։ Այս բացասական գիծը դժբախտաբար փոխանցուած էր ոչ միայն հայ անհատներու, այլ հաւաքական մարմիններու, մասնաւորաբար մայրաքաղաքին մէջ։ Բայց չէ ազդած կամ շատ քիչ է ազդած հայաբնակ այն վայրերուն եւ շրջաններուն, որոնք ներքին ազգային առողջ կեանք են ունեցեր եւ այնքան շփման մէջ չեն եղած գեղծարար տարրերու հետ։

∴

Ցակաւին թարմ է Ղաջարներէն ժառանգութիւն մնացած ելեւմտական նախարար Ֆիրուզ Միրզայի կաշառակերութիւնը, որով ամբողջ երկրի ժամալը ղբաղեցաւ և որու արձագանգները տակաւին անցեալ տարի այս սիւնակներուն մէջ։ Ժամանակին անտեսաւոր Իսֆահանի եւ Քիրմանշահի ելեւմտական վարչութիւններուն մէջ երեւան հանուած տասնեակ հազար թումաններու գեղծումները, որոնց հեղինակները դատուեցան կամ կը

դատուին։ Այսօր հանրային կարծիքը վրդովուած է շատ աւելի խոշոր գեղծումով մը, որ երեւան հանուած է դատական արդինախարար Գ. Դաւարի ջանքերով եւ որու կասկածելի հեղինակները տասնեակներով արգիլափակուած են։

Գեղծումը, որ ըստ երեւոյթին կը հասնի քանի մը հարիւր հազար թումանի, այս անգամ տեղի է ունեցած Թէհրանի «Արգավին մէջ (Պարենաւորման վարչութիւն)։ Կան կասկածելիներ, որոնք մէկ, նոյնիսկ երկու ամիս է ի վեր բանտարկուած են եւ տակաւին քննութիւնները չեն վերջացած։ Անհ այս առթիւ, խորհրդարանի յունուար 11ի նիստին մէջ պատգամաւոր Գ. Ֆիրուզապատի խօսքը դատական նախարարին ուղղելով, այս արգելափակումը համարեց հակառակ երկրի սահմանադրական օրէնքներուն եւ հարցուց թէ իր քայլերը ի՞նչ արդիւնք են տուած, քննութիւնները ե՞րբ պիտի աւարտին, մարդիկ մինչեւ ե՞րբ բանտարկուած պիտի մնան եւայլն։

Նախարարը ընդարձակ ճառով մը տուաւ այս խոշոր գեղծումին մանրամասնութիւնները։ Երկու ամիս տեղին վրայ քննութիւններ կատարելէ յետոյ, երեւան է հանուած 16,000 խարվար ցորենի պակաս, որ կ'արժէ մօտ 30,000 թուման տոլար։ Հերքակալութիւններէն յետոյ, աւելի խոշոր գեղծում հրապարակ կը հանուի արձանագրուած արժէքներու մէջ։ Ցորենի մէկ մասը 12 թ'ումանով գնուած եւ 22 թուման է արձանագրուած, որու հետեւանքով գողցուեր է մօտ 300,000 թուման։ Այնուհետեւ քննութիւնները ցոյց են տուեր շարք մը վարպետ գողութիւններ։ Ըստ Գ. Նախարարին յայտարարութեան, «մօտ ճարիւր ճազար թուման մինչ այժմ այդ նոյն կասկածելի մարդիկը ընդուներ, խոստովաներ եւ մասներ են»։ Զհոծարաններէն մէկը 100 թուման ամսականով՝ 7000 թուման կանխիկ եւ 20,000 թումանի կալուածներ ունի։ Մէկ ուրիշը որ կ'ուրանար եւ որու կինն ու երախաները ամէն օր նախարարին ճամբան կը կտրէին, բսելով թէ ուտելու չոր հաց չունինք, 6900 թուման կանխիկ դրամ պաճեր էր իր մէկ բարեկամին մօտ։ Եւ վերջապէս ուրիշներ տարբեր չափերով ու ձեւերով։

Նախարարին ճառը երբեմն կ'ընդհատուէր պատգամաւոր Ֆարրոխի (կարծեմ խորհրդայիններու ջերմ պաշտպան, այժմ դադրած «Թուֆանի» խմբագիրը) կողմէ, սակայն կրցաւ Գ. Դաւարին աւարտել իր ճառը։ Պնդեց թէ ինքը հակօրինական բան չէ ըրած, եւ ընդհակառակն այս խնդրին աաթիւ երկու ամիս առաջ լիազօրուած էր խորհրդարանէն, իսկ հարցադրող պատգամաւորը միեւնոյն ամպիոնէն յայտարարած էր թէ գողերու ձեռքը պէտք է կտրել։ Նախարարը պիտի շարունակէ հետապնդումը, քանի որ «… յայտնուեցաւ թէ շտեմարանին մէջ ոջիլէն ու չորքոտանի մուկէն զատ, երկոտանի մուկ ալ գտնուած է»։

∴

Երբեմն այն տպաւորութիւնը կը գոյանայ թէ այժմ աւելի շատ են գեղծումներու թիւը, քան Ղաջարներու օրով, մինչդեռ բոլորովին սխալ է այդպէս կարծել։ Ներկայ կառավարութիւններու ժամանակ բոլոր տեսակի գեղծումները, գողութիւնները, մարդասպանութիւնները մեծ թէ փոքր, կեդրոնին թէ գաւառներուն մէջ չեն ծածկուիր, կը յանձնուին դատարաններուն։ Թերթերը կը գրեն եւ մարդիկ սոսկումով կը կարդան նկարագրութիւնը այնպիսի ոճիրներու, ինչպիսին գործեր է ռուս «շօֆէօր» Գրի-

շան, որ Ղազուինի մէջ յոյն գինեվաճառն ու կինը անշունչ գետին է փռած կացինով։ Այնինչ անցեալին մէջ հազարաւոր դէպքեր պետական մեքենայի անկանոնութեանց, պաշտօնեաներու անփութութեան, կաշառքներու եւ միջնորդութիւններու շնորհիւ կը մնային թաքուն ընդհանուրէն։ Մանաւանդ որ թերթերը չէին գրեր, դատարանները անունով միայն

կային։ Եթէ այդ օրերուն յանցաւորները դատի յանձնելու միջոցը գործադրուէր, ապահովաբար համեմատութիւնը ուրիշ կ'ըլլար։ Իսկ այսօր եթէ ճիշդ է թէ աւելի ջանալով, քանի աւելի պիտի դառնայ։ Քանի անգամներ այդ նոյն «Արգավը» թալանուած է պաշտօնեաներու ձեռքով եւ վերջապէս այս մերկացումին մէկ ծայրը հինգ տարուան հնութիւն ունի։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

ՈՐՔԱՆ «ՄՈՒՀԱՃԻՐ» ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԱԾ Է 1921—28

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը կը քաղենք՝ «Դրօշակ»ի փետրուարի թիւէն, որ լոյս կը տեսնէ այսօր.—

Քէմալական կառավարութիւնը ամէն տարի կ'արօշէ այժ տալ գաղթականներու տեղաւորման քաղաքականութեան, խոշոր գումարներ յատկացնելով։ Անցեալ տարի վճռեց յառաջ տանիլ նաեւ լեռնական Քիւրտերը գիւղերու մէջ տեղաւորելու քաղաքականութիւնը, եւ 300,000 ոսկի վարկ սահմանեց։ Միեւնոյն ատեն հոգէտուն է գրկեց հայկական ցիրուցան բեկորները։

Թուրք թերթերու մէջ հրատարակուած պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն (5 յունուար), 1921-1928, այսինքն ութ տարուան ընթացքին 234,546 այր եւ 228,988 կին, համագումար 463,534 գաղթականներ եկած եւ տեղաւորուած են։ Ստորեւ կ'արտատպենք մանրամասն ցուցակը, որ կրնայ գաղափար մը տալ նոր հաստատումներու մասին.—

Ի՞նչ եղած է մինչեւ հիմա կատարուած ուխտատանքներուն արդիւնքը։

Նահանգ	Այր	Կին	Արեւել.-Նահանգ.
Ատանա	4,153	4,287	
Աֆ. Գարաճիսար	544	504	
Ագսէրայ	1,726	1,560	
Ամասիա	1,917	1,927	
Անթալիա	2,428	2,492	
Էնկիւրի	878	773	
ԱՐԴՈՒԻՆ	24	22	= 46
Այտըն	3,387	3,243	
Պալըքէսիր	18,445	18,729	
ՊԱՅԱԶԻԹ	1,532	1,324	= 2,856
Պիլէճիք	2,154	2,307	
ՊԻԹԼԻՍ	1,604	2,026	= 3,630
Պօլու	95	99	
Պուրտուր	234	214	
Պրուսա	17,393	17,060	
Ճ. Պէրէքէթ	1, 578	1,360	
Չարտանըլ	5,802	5,836	
Չորում	825	750	
Տէնիզլի	1,382	1,346	
ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ	255	229	= 484
Էտիրնէ	24,931	24,510	
ԽԱՐԲԵՐԴ	1,175	949	2,124
ԵՐԶՆԿԱ	55	61	116
ԿԱՐԻՆ	492	603	1,095
Էսկիշէհիր	1,303	1,264	
Կիրասոն	321	302	
Անթապ	381	430	
Հէքքեարի	176	134	
Իչէլի	528	509	
Իզմիր	15,788	15,714	
Սպարթա	603	572	
Պոլիս	17,448	19,039	
ԿԱՐՍ	1,286	1,226	= 2,502
Գասթէմունի	464	378	
Կեսարիա	3,794	3,486	
Քըրքլար էլի	18,011	16,108	
Գըրշէհիր	94	99	
Գոճա էլի	14,307	13,380	
Գոնիա	2,751	2798	
Քէօթահիա	1,017	864	
Մալաթիա	42	34	
Մանիսա	6,978	6,851	
Մարտին	103	97	
Մարաշ	603	540	
Մերսին	1,675	1,655	
Մուղլա	2,488	2,480	
Նիյտէ	8,107	7,595	
Օրտու	583	605	
Սամսոն	11,761	10,907	
Սինոպ	638	551	
ՍԵԲԱՍՏԻԱ	3,580	3,959	= 7,539
Շ. Գարաճիսար	3,122	2,757	
Ռոտոսթօ	16,563	17,165	
Տրապիզոն	246	158	
Թոքատ	4,455	3,763	
Ուրլա	183	101	
ՎԱՆ	150	125	= 275
Եոզկատ	688	747	
Զոնկուլտաք	637	648	
Գումար	234,546	288,988	20,667

Ինչպէս կը տեսնէք, տեղաւորման ծանրութիւնը հակած է ծովի մօտաւոր և քիչ-շատ բարգաւաճ նահանգները։ Օրինակ՝ Պալըքէսիր, որ Պոլսոյ քթին տակ է (18,445 այր եւ 18,720 կին. համագումար 37,174 հոգի)։ Պրուսա (17,393 այր, 17,060 կին), Էտիրնէ (24,931 այր, 24,510 կին), Իզմիր (15,788 այր, 15,714 կին), Պոլիս (17,448 այր, 19,039 կին), Քըրքլար էլի (նախկին Քըրք Քիլիսէ, 18,011 այր, 15,108 կին), Գոճա էլի (14,307 այր, 13,380 կին), Սամսոն (11,761 այր, 10,907 կին), Ռոտոսթօ (16,593 այր, 17,165 կին)։

Քանի ծովէն ներս կ'երթանք, այնքան կը նօսրանայ հօտանքը։ Այսպէս, Գոնիայի նահանգէն Նիյտէն կը հաշուէ 8,107 այր եւ 7595 կին. ընդամէնը 15,702 գաղթական, իսկ ծայրեայ Ատանան՝ միայն 4,153 այր և 4,287 կին —8,440 հոգի։ Ողբալի է նոյնիսկ ծովեզերեայ Տրապիզոնի բաժինը — 246 այր եւ 158 կին։

Ինչ կը վերաբերի այսպէս կոչուած Արեւելեան Նահանգներուն, աւելի քան պերճախօս է պատկերը.— Արդուին՝ 46 հոգի, Պայազիտ՝ 2856, Պիթլիս՝ 2630 (Մուշի անունը չկայ)։ Տիգրանակերտ՝ 484, Խարբերդ՝ 2,124, Երզնկա՝ 116, Կարին՝ 1,095, Կարս՝ 2,502, Վան՝ 275։ Գումար՝ 13,128 հոգի։ Սեբաստիան ալ հաշուելով (7,593), համագումար 20,667 հոգի տեղաւորուած են Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, վերջին ութ տարուան ընթացքին։ Այն ալ համաձայն իրենց իսկ վիճակագրութեան։

Դիւրին է եզրակացնել թէ ի՛նչ համեմատութիւն կը կազմէ այս 20,667 հոգին՝ 463,534ին դիմաց, ենթադրելով որ բոլորն ալ իսկապէս իրենց յատկացուած տեղերուն մէջ մնացեր են, 1921էն ի վեր… Մինչդեռ պարբերաբար բազմաթիւ փաստեր կը յիշուին խմբական փախուստներու մասին, չմոռնանք որ գաղթականներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, 400,000ը, եթէ ոչ աւելին, բանի եկած են, իբրեւ հետեւանք Յունաստանի հետ կատարուած փոխանակութեան։ Թէեւ թուրք թերթերը չեն յիշեր այս պարագան, բայց ժամանակաշրջանի թուականը (1921-1928) կը մատնէ ամէն բան։

ԳՐԱԿԱՆ «ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ»

«Հարցում մըծ որ ուղղուած էր Լ. Նաիրցիին, նպատակ ունէր որոշակի խնդրի մը լուսաբանութիւնը ստանալ յօդուածագրէն։ Եթէ Լ. Նաիրցին իր պատասխանով պիտի գար կրկնելու նոյնութեամբ, ինչ որ ըսած էր նախորդ յօդուածին մէջ, չէր արժեր երկու սիւնակով յօդուած մը կազմել, առանց էապէս հարցումին պատասխանելու։

Հարցումի առաջին կէսը ձեռք կը քաշէ Լ. Նաիրցիի օձիքէն, նկատի առնելով այն ընկերումը եւ խոստովանանքը որ յօդուածագիրը բարի եղած էր ցնծեցնելու իր պատասխանին մէջ։

Իսկ երկրորդ հարցումը տակաւին բռնած է տակաւին Գ. յօդուածագրի օձիքը։ Մինչդեռ իր պատասխանով Լ. Նաիրցին աւելի կը խարխափի եւ կը ծանրացնէ իր պատասխանատուութիւնը։

Առանց «բանգիտութիւն» ծախելու (որովհետեւ մենք Լ. Նաիրցիին պէս չէինք ըսած), խնդրած էինք որ յօդուածագիրը քանի մը փոքր նմոյշներով «ոճի եւ արտայայտուելու ձեւի» նմանութիւններ ցոյց տար։ Սակայն Լ. Նաիրցին այդ պարտականութիւնը չի կատարեր, ինքզինք արդարացնելով հետեւեալ արտայայտութեամբ

— «Ինչպէս կարելի է թարգմանելով հարազատօրէն պահպանել մի Ռէմիզովի, մի Մայակովսկու կամ Ցեւտաէվայի ոճը եւ գրելու ձեւը»։ Եթէ Կ. Զարեանի ոճը եւ գրելու ձեւը նման է յիշեալ հեղինակներուն, նոյն ձեւով թարգմանութիւն մը ըստ ամենայնի աւելի դիւրին էր խուսափողական պատասխանի տեղի չկար։

Բայց աւելի դիւրին ճանապարհ մը գտած է յօդուածագիրը իր պարտականութենէն հրաժարելու։ Ան կը թելադրէ.— «Բաւական է որ Գ. Գրասէրը նեղութիւն կրէ եւ կարդայ մատնանշած հեղինակներից գոնէ մէկ քանի կտորներ»։ Ջուր խորհուրդ. Գրասէրը իր բաւարարութեան համար այդ բոլորը ըրած է. խնդիրը Գրասէրը «լուսաւորելուն» մէջ չի կայանար։ Հարցը հայ գրականութեան հետ կապ ունի ու դուք չէք կարող «Յառաջ»ի բոլոր ընթերցողներուն թելադրել որ երթան այսինչ ու այնինչ հեղինակները կարդան։ Դուք հրապարակաւ գրական գառողութիւն մը ըրած էք, ու ձեզի կը մնայ

փաստերով ապացուցանել … սածը, կամ ընկրկել։

Յօդուածագիրը … Մայակովսկի անունը՝ … Մայակովսկու մէկ … բաղդատելու Կ. Զարեանի … րու պատ»ի մէկ բանա… թեան հետ, (անշուշտ … այդ բանաստեղծութի… հրատարակութեան … ները)։ Ան պարզօրէն à la … կովսկի նախադասութեան … կ'աւելցնէ à la Ցւետաէվա … անունը։ Ասիկա պատասխան … չէ, այլ հարցումը ուրիշ … ւելուած մը։

Այս պատասխանով, Լ. … ցին աւելի կը խճճուի … մէջ, բարդացնելով իր կ… նը։ Երկու տեղով կ'ընդգծ… լով թէ խօսքը ոճին եւ … յայտնելու ձեւին մասի… «ոչ թէ նիւթին եւ … որ անպատճառ ինքնուր… Շատ լաւ։ Ընդունինք … ծագրի այս սահման… Բայց ըստ երեւոյթին Լ. … ցին կը մոռնայ իր ընդգ… եւ քիչ յետոյ կը գրէ.— … Գ. Գրասէրը ծանօթ լինէր … գովի մի քանի տասնեակ … ներից գոնէ նրա «Փ… Ռուսաստան»ին, ուր … այսօրուան Ռուսաստանի … ը իր բոլոր սարսափներ… ներով, խանութների առա… պոչերով, քաղաքացիական… բազմերով, տալիս է մ… մտաւորականութեան, … կեանքը, նրանց մանր, … ռօրեայ հոգսերը.— … պէս ինչպէս Զարեանն է … իր «Ընդորդ»ին մէջ, … նոյն ընդհատ ընդհատ … սութիւններով»։ Արդ, վեր… բերուած նիւթին եւ … հետ կապ ունի։ Ի՞նչ … Լ. Նաիրցին, ոճի՞ նմա… կայ, թէ նիւթն ալ à la … գով գրած է։ Այնչափ … սութիւն մըն է այս … անդրադարձած յօդուած…

Գալով ընդհատ ընդհատ … լակերպին, շատ են նման… ները։ Այսպէս, «Յառաջ… բագրին գրելու եղանակը … եւ Ց Օշականի շարք մը … արտայայտութիւնները … ընդհատ ոճի նմոյշներ … կան ի Զարեան, Օշական … միսաքեան տարբեր ոճեր … գրողներ են։

Երբ Լ. Նաիրցին … վերը յիշուած ընդհատ… ցատրութիւններու սահմ… առանց որոշակի եւ … բաղդատութեան մը, հ… կը մնայ իր ուժին մէջ, … բանած յօդուածագրին օձ…

ԳՐԱՍ…

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐ… ՉԵԿԱՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ…

Ցակաւին օրուան … զօրավար Ալեքսանդր … վի առեւանգումը։

Այս առթիւ գրոյց … յալով որ վերջերս Չեկա… պէտու) գործակալները … մէջ գաղտնի ժողով մը … րած են եւ որոշած … ռուս զօրավարը։ … Թերթ մը հարցում … փարիզի դեսպանատան … խորհրդական Բեսեդովս… ճետեւեալ յայտարարու… րած է.

— Չեմ գիտեր թէ … խնդրոյ առարկայ գ… Զօր Կուտեպովի առեւ… բայց ինչ որ գիտեմ, … Եապովիչ՝ Չեկայի պետ… մէջ պարծենցած էր թէ … րի անմիջական գործ… մէկը իր գաղտնի գոր… եւ թէ անոր բոլոր շար… ծանօթ են իրեն։

Չեկան ունի շուրջ 30…

...պաշտօնեաներ, բոլորն ալ ռուսա...եան — որպէս զի ձերբակալուելու ...սորագոյին Ռուսիան չամբառ...նուի թէ իր ազգակիցները առա...ին պաշտօններու համար կը գործածէ: Ասոնք մասնաւոր պաշտօններ ունին:

Արտասահմանի բոլոր երկիրներուն մէջ, Չեկայի գործակալները իրենց պետն ունին: Ֆրանսայի մէջ՝ Եանովիչ, Գերմանիոյ մէջ ...եան. Կոլոշենկօ, որոնք թաւարիչ խումբեր կը վարեն: Կոլոսենկօ — որ բժիշկ է — Գերմանիոյ Չեկայի պետն ըլլալով մէկտեղ ...վերին պետն է Եւրոպայի մէջ տարածուած գաղտնի գործակալներուն եւ ընդհանուր տպաւորութիւնը հաստատած է Պերլին:

Գալով Ֆրանսայի Չեկային, ո՛չ ոք, ո՛չ իսկ դեսպանը կը ճանչնայ անոր անդամները: Ասոնք իրենց արշաւանքներէն յետոյ կը համախմբուին դեսպանատան ...մը մէկ սենեակին մէջ, ուր ո՛չ ոք իրաւունք ունի ներս մտնելու: Հո՛ն է որ անոնք կը խմբագրեն իրենց տեղեկագիրները՝ ծածկագիր լեզուով եւ իրենց ձեռքով պահարանի մէջ կը դնեն: Յետոյ այս պահարանները կը տանին դեսպանատան քարտուղարին, որ անոնց ներկայութեան կը կնքէ զանոնք ու կը դնէ դիւանագիտական պայուսակին մէջ: Այս ձեւով է որ ...ուելու կը ղրկուին Ֆրանսայի Չեկային գործակալներու տեղեկագիրները:

Ֆրանսայի Չեկային մէջ կար ...ւ կին մը՝ Ցիկին Եանովիչ՝ պետին կինը, որ լայն իրաւասութիւններ ունէր: Վերջին ծայր աշխարհիկ, իր պարտականութիւնն էր Չեկայի գործակալները մտցնել զանազան շրջանակներու մէջ: Ցածախ գաղտնի «գիւղացնացութիւններ» կ՚ունենար: Իսկ Փարիզ գտնուած պահուն, շարունակ գուրգուրանքն էր. Ցածախ երեկոյթներու կ՚երթար եւ դեսպանատուն կը դառնար առաւօտեան ժամը 4ին միայն: Ցիկին Եանովիչ միաժամանակ միջնորդի դեր կը կատարէր իր ամուսնոյն եւ անոր «աշխատակիցներուն» միջեւ: Ցիկինը շատ գաղտնապահ էր եւ ո՛չ ոք անօթ էր անոր յարաբերութիւններուն:

Եանովիչ ներկայիս Փարիզ չէ: ...մ «փախուստէս» յետոյ «արձակուրդով» Կովկաս մեկնեցաւ: ...նկէ ի վեր Եանովիչ չվերադարձաւ Ֆրանսայի մէջ, որքան գիտեմ: ...Արդարեւ իմ յայտնութիւններէս ...ետոյ, իր հոս մնալը գրեթէ անկարելի դարձած էր: Իմացայ սա... որ դեկտեմբերի ընթացքին Փարիզ վերադարձած էր Ցիկին Եանովիչ՝ մինակը: Պահ մը կարծեցի թէ ինծի համար եկած էր եւ կը խոստովանիմ թէ ատիկա քիչ մը մտատանջեց զիս: Հիմա հարց կուտամ ինքզինքիս թէ՝ Զօր. Կուտեպովի առեւանգումը պատրաստելու համար չէ՞ր եկած:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՀԱԼԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՐՍԷԼ — «Յառաջ»էն լսելով Անատօլուի մեր դժբախտ արենակիցներու թշուառ վիճակը, ուզեցինք մենք ալ մեր պարտքը կատարել: Պէտք էր մէկը մէջտեղ ելլէր եւ սկսէր գործի: Եւ ահա Արարատ Միութիւնը գիւղին քանի մը հոսանքներուն զատ զատ նամակով հրաւիրեց որպէսզի մէյմէկ ներկայացուցիչ ղրկեն, խորհրդակցելու համար: Մասիս Միութիւնը փափաք յայտնեց որ ժողովը իրենց հաւաքատեղին ըլլայ: Յունուար 12ին Արարատի կողմէ Գ. Գապիկեան, իսկ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին կողմէն ես գացինք: Ներկայ էին Մասիսէն 4 հոգի...: Քանի մը «ծառերէ» յետոյ որոշեցինք, Նախագահ Պապիկեան, իսկ հաշուապահ զիս (չօքերէն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.էն մարդ չէր եկած):

Երկին գրեցինք բացականերուն: Ըսելու որ դրամը պիտի ուղարկէինք Կեդր. Յանձնախումբին. նոյնպէս եւ ցանկը եւ ոչ թէ «Յառաջ»ին: Եւ այսպէս ամէն գոհունութիւն յանձն առինք, իսէր գործին:

Անցաւ չորս օր եւ ահա յայտնեցին Մասիսականները որ մեզ հետ չպիտի գործեն: Այնքան տղայական էին պատճառները որ գրելը աւելորդ է: Թո՛յնը ներարկուած էր խեղճերուն, ինչպէս եղաւ Ֆիլիպէի աղէտեալներու հանգանակութեան առթիւ:

Մենք երկուքով սկսանք գործի, 44 տուն Սարսէլէն, եւ 10 տուն Էփինէէն իրենց սիրայօժար բաժինը տուին, ինչ որ մեզ համար շատ մխիթարական է. (Սարսէլը 70 - 75 ընտանիք է մօտաւորապէս): Եւ գոյացաւ 733 Ֆր. 50 սանթիմ: Եթէ միւսներն ալ միացած ըլլային, հազարը պիտի անցնէր: Ցտս՝ «Յառաջ», յիշոր:

Մնիկ Աւետիսեան

ԿՈՉ ՓԷՀԼԷՎԻԻ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԻՆ

ՓԷՀԼԷՎԻ, 26 յունուար — Հեռաւոր այս գաղութը, որ ինքն իր մէջ ամփոփուած հայրենիքի ու հայրենակիցների կեանքով միշտ էլ հետաքրքրուել ու մի ջերմ գուրգուրանք է ունեցել դէպի երկուսն էլ, այսօր բնաւ անտարբեր մնալ չի կարող Անատօլուէն քշուած մեր եղբայրների եւ քոյրերի հանդէպ:

Կազմուելու վրայ է «Հանգանակէ յանձնախումբը», որ անմիջապէս գործի պիտի անցնի: Բոլորս մեր առաւելագոյնը անենք եղբայրական օգնութեան հասնելով Թիւրքական դժոխքէն մազապուր եղած մեր հայրենակիցներին:

Դէպի գործ, որ առաջ մեր պարտքը լրիւ կատարելու:

Ա. Տէրունեան

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Ժնեւէն կը գրեն «Տրիբիւն դը Ժընեվ»ին.— Ամուսնական ծանուցումները առեւտրական ծանուցումներէն ձեւով միայն կը տարբերին: Ճիշդ ազդանքի մտածումի պէս են զոր քշելու համար կարելի եղածին չափ մեծ ռէքլամներ պէտք են յաճախորդին երեւակայութիւնը հմայելու նպատակաւ: Սորբեւ կուտանք երկու ամուսնական ծանուցումներ գերմանեւզուիցերական թերթէ մը քաղելով, իբր նմոյշ այս կարգի նորանշան ծանուցումներու:

Առաջինը —

«Մօրը կողմէ առաջարկուած — «Աղջիկս, շատ սիրուն, երջանիկ եւ համակրելի, ամէն կերպով կարողութիւնը անցը: Ունի տուն ու ամարանոց, ուր առնոյ թագաւորը բնակած է, եւ գեղեցիկ ու այլ բաներ: Կը փնտռեմ յարմար կենակից»:

Երկրորդը ծովային զինւորական փայլուն ձեւով գրուած, կարծես տեսակ մը աղաղակ.—

«Ամուսնութեան համար»
S. O. S. S. O. S.

Առանց նաւապի, հիանալի գրաւական մը անդարտ կը մոլորի կեանքի ովկիանոսին մէջ: Ո՞ր յանդուգն ղեկավարը կրնայ ամուսնութեան անդորր նաւահանգիստը ժամանցնել զայն»:

«Շատ հաւանական է որ այդ հիանալի գրաւականին պարապ տեղը օգնութիւն խնդրած ըլլայ, եւ կրնայ գտնուիլ յանդուգն ղեկավար մը որ ներս մանէ ու հարցնէ — «Ցեսէք ի՞նչ է մէջի բեռը ...»:

(*) Save Our Souls (Փրկեցէք Մեր Հոգիները) Ծովային վտանգի, Նաւաբեկութեան միջազգային նշաններ, որոնք անթելով կը հաղորդուին օգնութեան համար:

ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ...

Կրկին եւ կրկին կը յիշեցնենք մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն՝ չմոռնալ «Յառաջ»ի անունը, երբ սեփական լուրեր եւ Թղթակցութիւններ կ՚արտատպեն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԽԻՂՃ «ՍՄՍԱՐ»ՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլկարիայէն, Սուրիա, Պոլիս, Յունաստանէն մինչեւ Մարսէյլ, կը փռուին «սմսար»ները, ծածկուած զանազան անուններու տակ:

Այդպիսիներէն շատերուն անձն ու հոգեբանութիւնը ինծի ծանօթ ըլլալով հանդերձ, յարմար չեմ դատեր անուններ յիշելու եւ ընդհանուր ձեւով կ՚արձանագրեմ, իբրեւ հրաւէր զգաստութեան: Իրենց կը մնայ տեղի չտալ հրապարակային մերկացումներու կամ դատի:

Բոլոր եկողները, Սուրիայէն, Յունաստանէն, Պոլսէն, Պուլկարիայէն, քիչ բացառութեամբ բողոք կը բարձրացնեն իրենց մեկնած տեղի «սմսար»ներուն անխղճութեան եւ խաբեբայութեան դէմ, բոլորը մէյմէկ գանգատ ունին:

Գալով Մարսէյլ՝ մեր քովիկը աղբող «սմսար»ներուն, ասոնք ալ այս աշխատանքի երկրին մէջ, առանց աշխատելու, առանց քրտնելու հաց հանել կ՚ուզեն ներելի եւ աններելի միջոցներով:

Անկեղծ ժողովուրդի մը համար Թարգմաններու անհրաժեշտութիւնը անվիճելի է: Անոնց համար վարձատրութիւնը ալ ալ կը մերժէ: Սակայն այդ ըլլալու է օրինական եւ չափաւոր: Իսկ այս վերջին ձեւը մեր «սմսար»ներուն մեծ մասին գործին չի գար, որովհետեւ շռայլ կեանքի սիրահարներ են կամ փառասէրներ. ուրեմն արիւն քրտինքով 20-30 ֆրանք շահող մը պէտք է գոհուի:

Մարսէյլի հայ բնակչութիւնը բազմազան պահանջներու առջեւ գտնուելով, յաճախ պէտք կ՚ունենայ թարգմաններու: Այսպէս, ամուսնութեան, ամուսնալուծման, հպատակութեան, առեւտրի, ընտանեկան եւ այլ թուղթերու հայթայթման, որեւէ գործ հետապնդման եւ այլնի համար շատ հայրենակիցներ կը դիմեն այդ «սմսար»ներուն, որոնք իրենց գործին եկած բացառութիւններով կը խճողեն ամէն խնդիր: Եւ ըստ այնմ, մեծ գրաղում ու աշխատանք ցուցնելով, կը պահանջեն գին մը՝ որ ոչ միայն օրինաւոր չէ, կամ չի համապատասխաներ տեղւոյն փաստաբաններու տուած գումարին, այլեւ կրկնապատիկ-քառապատիկ ըլլալով կը գերազանցէ ուրիշ ամէն տեսակ անխղճութիւն:

Մինչդեռ ամուսնութեան բուն ծախքը 200-250 ֆրանք է, հպատակութեան՝ 100, փոքրերուն՝ 35-40 ֆրանք է, (մեր հայրենակիցները աւելի շատ այս խնդիրներն ունին ամենօրեայ) մեր բարի «սմսար»ները կը պահանջեն ամուսնութեան՝ 500-1000 Ֆր., հպատակութեան 300-400, փոքրերուն՝ 140-200 Ֆր.: Ուրիշ խնդիրներու համար գործելաոյն կէտն ու չափը: Յետոյ այդ «սմսար»ներէն ոմանք, երէկ ազգին հացը կերեր, անոր գոհունութիւններու շնորհիւ ժարգ եղեր են, ու այսօր կը կեղեքեն իրենց խնամակալը: Պէտք է միջոց մը գտնել, ժողովուրդը այդ անխիղճներուն ձեռքէն ազատելու համար:

Կ. Սեւեան

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Մեր գաղութը ձգուած է իր բախտին կամ առաւել կանուխ եղողը ինքզինքը տէրն ու սիրականը կը կարծէ: Մարսէյլի առաջնորդին նշանակած խնամակալութիւնը մէկ տարուան մէջ տասնեակ մը անգամ իր կազմը, գոյնը, ձեւը փոփոխելէ վերջ, լուծուեցաւ եւ իր իրաւունքները յանձնեց Մարզական Միութեան:

Մանկապարտէզը ունի 50-60 աշակերտներ, որոնց զանազան խաղեր կը սորվեցնէ վարժուհի մը:

Նորակազմ Լսարանական Միութիւնը իր առաջին բազմանհանդէսը կատարեց, անցեալ շաբթու: Հակառակ օրին անյարմարութեան սրահը լեցուած էր: Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտանով» զոր երգեցին Միութեան անդամները: Նախագահ Պ. Մանուկեան Լսարանական Միութեան նպատակը պարզելէ վերջ, անոր երաժշտ... գրեն քանի մը յօդուածներ կարդաց: Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Վարժապետեան, Շիրվանեան, Գահվէճեան եւ Օր. Գրիգորեան երգեցին, Տիկ. Փրենկիւլեան եւ Օր. Պօղոսեան: Մէջ ընդ մէջ նուագեցին ջութակով Պ. Պ. Թորոս եւ Միհրան:

Ներկայացուեցաւ երկու կատակերգութիւն «Վճռական ճակատամարտը» եւ «Խեչօի Թուղթը»:

Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգով զոր ջութակի վրայ նուագեցին Պ. Պ. Թորոս եւ Միհրան, իսկ Միութեան անդամուհիներէն Տիկին Փրենկիւլեան երգեց «Հայաստան» եւ «Սեւորակ աչեր»ը:

Միութիւնը կը խոստանայ մօտ օրէն տալ իր երկրորդ հանդէսը: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սուրիա ապաստանած նոր գաղթականներու:

Ն. Ն.

«ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Կը տեղեկանանք թէ արդէն մամուլի տակ է «Կեանք եւ Արուեստ», պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութեամբ տարեգիրք մը, վարչութեամբ Գ. Վ. Թագւորեանի եւ խմբագրութեամբ Մ. եւ Մ. Պարսամեանի: Տարեգիրքը կը խոստանայ գտնել արդէն ծանօթ գրագէտներու եւ տաղանդաւոր նորերու ժամադրավայրը:

«Կեանք եւ Արուեստ» պիտի ունենայ գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական ու մարզական բաժիններ, ազգային եւ միջազգային կարեւոր անցուդարձերու արձագանգը, ինչպէս նաեւ գաղթահայութեան կեանքը յատկանշող վաւերական վիճակագրութիւններ ու տեղեկութիւններ:

Վարչութիւնը նիւթական ոչ մէկ զոհողութիւն պիտի խնայէ, տարեգիրքը դարձնելու համար շահեկան, օգտակար, միեւնոյն ատեն գրական-գեղարուեստական ճոխ հաւաքածոյ մը:

Որպէսզի ֆրանսահայ մեր հայրենակիցներու սկսած եւ արդէն զարգանալու ճամբուն վրայ եղող առեւտրական ձեռնարկներուն զարկ տրուի, առաջին տարիէն սկսած, եւ մասնիկի պայմաններով կ՚ընդունուին ծանուցումներ, թէ՛ տարեգիրքին եւ թէ՛ անոր կցուած յաւելուածական էջերուն մէջ: Այս բաժնին համար մասնաւոր ներկայացուցիչ մը բանակցութեան պիտի մտնէ առեւտրականներուն հետ:

Այն հեղինակներն ու թերթերու վարիչները, որոնք «Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրքի գրական տարիին մէջ ուշադրութեան դառնալ կը փափաքին, թող հաճին իրենց հրատարակութիւններէն մէկ մէկ օրինակ ղրկել հետեւեալ հասցէին. CHANTH, Arts et Lettres, 94, Rue Lafayette, Paris (10e).

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12ին ժամը 21ին Մարսիլիոյ «Մասսիլիա» սրահին մէջ իր երկրորդ նուագահանդէսը պիտի տայ յայտնի ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան:

Յայտագրին մէջ են՝ Մոցարտի Concerto en ré, Թիւ 4, Քորելլիի «Ֆոլլիա»ն, Շումանէն սոնատ մը, ինչպէս նաեւ զանազան կտորներ Րավէլէ, Ցիւքասէ, Սարազաթէ, Քրայսլէրէ, Փալաշքէ, Կրովլէզէ: Դաշնակին կ՚ընկերանայ Աշիլ Սանթի:

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ան գիտէր որ աւելորդ է անկէ պահանջել որ ետ դառնայ ...ընելու իր սայթաքումները. ...ները կը բարձրացնէր, կը ժպտէր ...եւ առա՛ջ... Պահանջ ունէր առաջ երթալու ամէն գնով, հոգ չէ թէ ինչ ճամբով, առանց նայելու կշռելու համար լաւն ու գէշը. Կը ...մար խայտուն եւ յստակ, ...բագրրուած, կրնայինք ըսել, այդ մշտայորդ գործունէութեամբ, եւ միշտ զուարթ, ...անձն ամէնուն հանդէպ, պարզ եւ բարեկամական ամէնուն հետ. ...երսուն եւ ութ տարեկանին մեծ ...գայ մըն էր, բոլորովին ընդունակ ամենայն լրջութեամբ խաղեր սարքելու իր երկու փոքրերուն հետ, եւ ...տարուան ամուսնութենէն վերջ, այնքան սիր...ուածոն՝ իր կնոջ, որ ինքը, ...ին վերջերս, կաս կարմիր կտրած էր, անոր անպատշաճ շարժումներէն զոր ըրած էր իր աղջ... եւ ապահովին ներկայութեանը:

Եւ այսօր, հարուածով մը, այս շանթահարիչ ընդմիջումը, այս պայթումը: Բայց ի՞նչպէս կ՚որելի էր այդ: Խորդութիւններու թարմութիւնը չէր կրնար սակաւին առանձնած, այն զգացումները զոր ունէր ինք իր ամուսնոյն համար. Զգացումները որ լոկ պարզ եւ ամուր համակրութիւն մը չէր, այլ ամէնէն զօրաւոր սէրը եւ որ բուժուած էր, ինչպէս որ կը զգար իր սրտին մէջ:

Քանի մը թեթեւ ազդումներ Թերեզա, այո, այդ յորձանուտ կենսաբարախութեան տակ. բայց սուտը, ո՛չ, սուտը չէր կրնար տեղ գտնել այդ մշտավառ ուրախութեան մէջ: Թէ Անժելիքա Նորին հետ գաղտնի յարաբերութիւններ մշակած էր, ատիկա ըսել չէր թէ մտանած է գինքը, իր կինը: Բայց ատիկա, իր մայրը չէր կրնար հասկնալ, ան կ՚անգիտանար այնքան բաներ…ոչ, չէր կրնար սուտ ըլլալ այն շրթունքներով, այն աչքերով, այն ժպիտով որ կը զուարթացնէր ամէն օր տունը: Անժէլիքա Նորին: Գիտէր թէ ի՞նչ էր այն, նոյնիսկ իր ամուսնոյն համար ոչ իսկ քմայք մը. ոչինչ ոչինչ… Միայն ապացոյցը այս սխալութիւններէն մէկուն զոր երբեք մարդիկ չեն գիտեր եւ Թերեզա չեն կրնար խուսափիլ… Բայց ի՞նչ անդունդի մէջ գլորած էր այժմ, իր անկումին քաշելով իր օճախը, իր կինը. իր տղաքը.

— Տղաքս, տղաքս… ճչաց վերջապէս:

Կը հեկեկար, ձեռքերը դէմքին, իբրեւ թէ չտեսնելու համար վիհը որ կը բացուէր իր առջեւ:

— Տար զանոնք հեռու, աւելցուց, դառնալով իր մօրը: Թող հեռանան, թող չտեսնեն... Բայց ես, ոչ, մայրիկ, կը մնամ: Կը խնդրեմ քեզ…

Ոտքի ելաւ եւ ջանալով զսպել իր արցունքները, գնաց հեռանալով մօր կողմէն, փնտռելու տղաքը որոնք միասին կը խաղային պզտիկ խուցի մը մէջ, ուր սպասուհին զիրենք բանտարկած էր: Սկսաւ զանոնք համբուրել, խեղդելով արցունքները որ զինքը կը ցնցէին անոնց մանկական իւրաքանչիւր մէկ զուարթ հարցումին:

— Հանիկին հետ, այո… Հանիկին հետ պառկիլ…փոքրիկ ձին, այո…ունենալ միասին… Հանիկը զանոնք քեզ պիտի գնէ…

Մայրը կը դիտէր, սիրոյ պատառուած իր սիրական աղջիկը, իր պաշտելի տղան, այնքան բարի, այնքան չքնաղ, որուն համար այլեւս այսուհետեւ ամէն ինչ վերջացած էր եւ իր վայրագ արհեստութեանը մէջ անոր դէմ որ իր աղջիկը այդպէս կը տառապեցնէր, պիտի ուզէր իր աղջկան ձեռքէն խլել պզտիկ ժանչուկը, իր հօր կատարեալ դիմանկարը, նոյն ձայնը, նոյն շարժումները:

— Դուն վերջնականապէս վճռած ես ինծի չհետեւի՞լ, հարցուց իր աղջկան, երբ տղաքը պառկեցան: Ես անգամ մըն ալ հոս ոտքս չպիտի դնեմ. Մօրդ տունը միշտ քու առջեւ բաց է: Դուն հոն պիտի գաս վաղը, եթէ ոչ այսօր: Նոյնիսկ եթէ չմեռնի…

— Մայրիկ, պաղատեցաւ Անրիէն, ցոյց տալով տղաքը:

Ծերուհի կինը լռեց եւ իր թոռնիկներուն հետ հեռացաւ, տեսնելով որ դուրս կ՚ելլէ Տօքթ. Վօկելոփօւլօ վիրաւորեալին սենեակէն:

Բժիշկը մօտեցաւ Անրիէնին, անոր յանձնարարելու համար որ առ այժմ չխանգարէ իր ամուսինը:

— Յուզում մը, նոյնիսկ թեթեւ, կրնայ իրեն համար ճակատագրական ըլլալ: Թող ոչինչ կատարուի որ զայն սրտնեղելու եւ կամ տպաւորելու բնոյթը կրնայ ունենալ: Այս գիշեր, պաշտօնակիցս պիտի հսկէ անոր մօտ եթէ ինծի պէտք ունենաք…

Խօսքը չվերջացուց, նշմարեց որ զինքը մտիկ չըներ եւ իրեն չհարցներ մանրամասնութիւններ վէրքին մասին: Գլխարկը դրած էր գլխին, իբրեւ թէ կը շտապէր դուռնէն դուրս գալու: Բժիշկը կիսովին փակեց աչքերը, գլուխը թափ տուաւ հառաչով մը եւ մեկնեցաւ:

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

ոչ ալ այդ կնոջ ինքնութիւնը ճշդուած է ցարդ։ Կեղծ ոստիկանը յունուար 27ին ժամը 11ին առեւանգը տեսնուած է Կոտօ-տը-Մօրուա փողոցին մէջ երկու բարձրաստիճան ոստիկաններու կողմէ, զորս բարեւած է ըստ օրինի։ Ոստիկանապետը նշմարելով որ ոստիկանին գլխարկը 4րդ. Թաղամասի նշանը կը կրէ, հարցուցած է անոր թէ՝ ի՛նչ գործ ունի ուրիշ թաղամասի մը մէջ։ Այս հարցումին առանց պատասխան տալու, կեղծ ոստիկանը կռնակը դարձուցած ու նստած է մեծ ինքնաշարժի մը մէջ, որ փողոցին մէջ կեցած էր։ Նոյն կառքին մէջ նստած էին նաեւ երկու մարդեր, որոնց մէկը մօրուքով։

Չեկայի գործակալ Ալեքսանդր Սալէզնէֆ, որ փորձած էր 100,000 ֆրանք կորզել «Վոզրէժտէնի»ի խմբագրութենէն, հետեւողական տեղը յայտնելու փոխարէն, Սանթէի բանտը փոխադրուեցաւ։ Սալէզնէֆ նախապէս արդէն արտաքսուած ըլլալով, իրաւունք չունէր Ֆրանսա մտնելու։

Պելկրատէն Ռուս Նախկին Պատերազմիկներու Միութիւնը որոշեց Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ղրկել 500,000 տինար՝ գիւրացնելու համար փնտռտուքները։ Ռուսերը կէս միլիոն ֆրանք խոստացած են անոր որ պիտի գտնէ զօրավարը։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» սպառնական յօդուած մը կը գրէ Ֆրանսայի դէմ։ Կ՚ըսէ թէ Թարտիէօի կառավարութիւնը իր կրաւորական գործելակերպով և Փարիզի խորհրդային դեսպանատան դէմ եղած յարձակումները քաջալերելով, ցոյց կուտայ թէ գործիք կը դառնայ սպիտակ ռուս տարագիրներուն։ Մինչ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ ֆրանսական դիւանագիտութիւնը կը ճգնի հաստատել թէ Ֆրանսա նուիրուած է ընդհանուր խաղաղութեան դատին, խորհրդային միութեան թշնամի յետաշրջական միութիւններ Փարիզի մէջ գործելու կատարեալ ազատութիւն ձեռք կը բերեն եւ հոն նոր խաչակրութիւն մը կը պատրաստուի խորհրդային միութեան դէմ՝ ֆրանսական կառավարութեան կատարեալ թոյլտուութեան շնորհիւ։

«Ստիպուած ենք լրջօրէն հետեւեալ հարցումը ուղղել ֆրանսական կառավարութեան. ֆրանսական կառավարութիւնը այո՛ կամ ոչ, խորհրդային միութեան հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց պահպանումը նախամեծար կը համարէ՝ ճերմակ տարագիրներու հետ գործակցութենէն։ Ստոյգ է որ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւնները կարելի չէ հաշտեցնել այնպիսի դէպքերու հետ, որպիսին է ռուս տարագիրներու վարիչներուն յայտարարութիւնները խորհրդարանին մէջ, ոճրագործներու անպարտ արձակումը՝ պարզ այն պատճառով որ անոնք գործած են ի վնաս խորհրդային միութեան, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան անձեռնմխելիութեան սպառնացող ոճրագործ պայքարին հանդուրժելն ու զայն քաջալերելը»։

Եզրակացնելով, «Իզվեստիա» կը սպառնայ բոյկոտի ենթարկել ֆրանս. կառավարութիւնը, եթէ թոյլ տայ որեւէ գործողութիւն խորհրդային դեսպանատան դէմ։

Ցեղական թերթերը հեգնութեամբ կ՚արտատպեն Պրէմլինի բերանին այս խօսքերը։

"Ծննդեցած է ինքնաշարժի վարիչ Բրտին, որ ոստիկանութեան մատնանշած էր թէ բաց-գոյն վերարկուով կասկածելի կինն է Լուտմիլլա Իվանովնա Զօպան Փոպետոնէցէվը։ Բրտին զրուած է յիմարանոց մը, ուր շարունակ կը պոռայ.«Բոլշեւիկները պիտի սպաննեն զիս... Վստահ եմ ատոր... Վստահ եմ ատոր»։

Խիստ հսկողութեան տակ առնուած է մարդ մը, որ Չեկայի գործակալ կը կարծուի։ Հարցաքննուած են երեք մարդեր եւ կին մը, որոնց անունը գաղտնի կը պահուի։

Խորհրդային դեսպանատան աւագ խորհրդական Արէնս շաբաթ օր մեկնած է Մոսկուա՝ դեսպանին մասնաւոր մէկ տեղեկագիրը տանելու համար Ստալինի։

Մոսկուայէն հասած յունուար 31 թուակիր թերթերը ծանուցանելով զօր. Կուտեպովի անհետացումը, կը գրեն թէ՝ զօրավարը ուրանալով իր նախկին զէնքի ընկերները, «հաւանաբար մօտ օրէն Մոսկուայի մէջ պիտի տեսնուի»։

Ուշագրաւ է այն որ զօրավարին անհետացումէն երկու օր յետոյ Պերլին վերադարձած է Չեկայի յայտնի գործակալներէն Գարէլուկ, որ Փարիզ կը գտնուէր յունուար 26ին եւ որ բարձրահասակ, հուժկու եւ խիստ ճարպիկ մարդ մըն է։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը յաջողած է ստուգել անունները Չեկայի երկու գործակալներուն, որոնք Պերլինէն եկած եւ առեւանգած են զօրավար Կուտեպովը։

Գիշերը ոստիկաններ գացին Օրլէան՝ Փարիզէն 120 քիլոմեթր դէպի հարաւ, ուսկից կը կարծուի թէ անցած է ռուս զօրավարը՝ տարուելու համար Լա Րոշէլ (Ատլանտեանի վրայ)։ Առեւանգումին յաջորդ օրը լեհթոնական անցագրով քանի մը ճամբորդներ շոգենաւ նստած են։ Երկու օր առաջ փարիզեան ոստիկանութիւնը հաղորդած էր բոլոր նաւահանգիստներուն՝ որ հսկողութեան տակ առնեն լեհթոնական անցագիր ունեցող ճամբորդները։

Անգլիական արդարութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.— Վերաքննիչ Ատեանը ջնջեց մինչեւ հիմա մէկ Հրեայի համար տրուած մահապատիժը։ Մոցայի մէջ հրեայ գաղթական բնտանիքի մը ջարդուելուն պատասխանատու տասներկու Արաբները ազատ արձակուեցան նոյն Ատեանին կողմէ։ Քեբրոնի մէջ սպաննուած 64 հոգիի պատասխանատուներէն միայն մէկ Արաբ մահուան դատապարտուեցաւ։ Ջարդուած գիւղի մը ջարդարարները կարելի եղած չըլլալով գտնել, խնդիրը փակուեցաւ։ Հիմա Սիոնականները կ՚աշխատին որ Պաղեստինի ոստիկանութեան մէջ հրեայ ոստիկաններուն թիւը աւելնայ։

Միւս կողմէ աւազակային դէպքերը մեծ համեմատութիւններ կը ստանան։ Ճէպնիլ հրէական գաղթավայրէն քանի մը հարիւր արջառ գողցուելով սահմանէն դուրս տարուեցաւ։ Աւազակները կը հետապնդուին... Արաբները փորձեցին յարձակիլ Մէխանասիմ հրէական գաղթավայրին վրայ, բայց չյաջողեցան՝ բնիկներուն ինքնապաշտպանութեան հետեւանքով։ Դիտուած է որ միեւնոյն աւազակախումբն է այս բոլորին հեղինակը։ Ասիկա մինչեւ իսկ ոստիկանական պահականոց մը կոխեց։ Վերին Գալիլիոյ մէջ աւազակային յարձակումները աւելցած ըլլալով, օդանաւերը եւս սկսած են կրկին գործել, եւ սա՛ կէտը ճշդուած է որ աւազակներուն հետքերը Յորդանանի միւս կողմը կ՚անցնին, ինչ որ կը նշանակէ թէ Արաբներուն մէջ գործակցութեան ընդարձակ ծրագիր մը կայ։

ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ԲԱՐՍԱՄԵԱՆ

Վաստակաւոր գրագէտին քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանին առթիւ լոյս տեսած ՄԻԱԿ և ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ հատորը հետեւեալ բովանդակութեամբ.

Կեանքը.— Միջավայրը եւ Ազդակներ.— Գրականութիւնը.— (Երեք գլուխներու մէջ) Մարդկային տառապանքը եւ հոգիներու դիմանկարները.— (Երեք գլուխներու մէջ) Գրականութեան եւ արուեստի տարրեր.— Մարդը.— Արուեստագէտը։

Յոբելինական հանդէսներու այս օրերուն առաջարկեցէք ունենալ մէյմէկ օրինակ. ՇՔԵՂ ու ԽՆԱՄՈՒԱԾ այս հրատարակութենէն։

Գին՝ Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ եւ Ռումանիոյ համար 25 ֆրանք։ Միւս երկիրներուն համար 1ուկէս տոլար։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e): «Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e): Փալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
Բ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ:

Բ. ժամ 10—11 Պատմական մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Չեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Անիէռի Փօթորիկ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 79 Rue ces Chambards Bois-Colombes. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆորվիլի Մ. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards. Պուա Քոլոմպ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Վիէնի Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, Փասքալի ընկերներէն կը խնդրուի արոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ։

Փոն Տ'Էվէքի Գրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վիլլէօրպան (Լիոն) Արամ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին 24 Rue d'Alsace Villeurbanne: Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փրիվայի ծանգանակութիւնը. H. Savy, directeur 50, Մուլինատ Beger Privas 50, Գ. Դանիէլեան, Վ. Շազվէրտեան, Ա. Փապուճճեան, Յ. Պօյաճեան, Գ. Բարունակեան, Յ. Ուշագլեան, Թ. Կարապետեան 20ական, Դ. Կեպինեան, Կ. Տէրէպէկեան, Մ. Ստեփեան, Ն. Մովսէսեան, Ե. Չիլինկիրեան, Ս. Փափազեան, MlleRas Tandell, Հ. Ասատուրեան, Հ. Գազանճեան 10ական, Մ. Ղուկասեան 40, Հ. Թօրիկեան 12, Մ. Ճիզմէճեան 15, Մ. Միսաքեան, Յ. Սեթեան. Տիմիթրիօ, Վ. Խաչէրեան 5ական, նոր տարուայ առթիւ հաւաքուած երեկոյթէ մը 35, Հ. Սիմոնեան, U. S., Ե. Մատրեան, Է. Ռուբեան, Վ. Պուլկարեան, Մ. Գաբաքեան, Մ. Մաթէոսեան, Ա. Զադմաքեան, Կ. Թիւրքմէնեան 5ական, Յ. Եալզօղլուեան։ Ռ. Թուֆաքեան, Կ. Պալապանեան։ Ա. Աւագեան, Փ. Տիրացուեան՝ Ա. Տիրացուեան, Գ. Էմինճեան, Մ. Եավանեան 10ական, Յ. Խաչիկեան, Գ. Այանեան, Օր. Հ. Դաւիթեան 20ական, Տիկ. Մէրճիմէքեան 15։ Blanchani գործարանէն հաւաքուած 25, գումար 637 ֆր.։ (Տես ցառաջ 25 Յունուար)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիւմիւշխանէցի Սրբուհի Գասպարեան որ 1914ին Տրապիզոնէն աքսորուած է Էրզրում։ Իր մասին լուր չկայ։ Իմացնել՝ Վահան Գասպարեանի, 52 Bld. Jean Jaurès, Paris (19)։ Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վէզիր-Քէօփրիւցի Սուրէն Արսէնեան, հօր անունն՝ Արսէն՝ մօր անուն Քարանիցա։ Աթէնքի մէջ աշխատած է Նիկողոսեան վաճառատան մէջ։ 1925ին մեկնած է Ֆրանսա եւ կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան կամ իր եղբօր Haig Arsenianի, 234 Fix Dourgouti, Athènes. Grèce.

—Եալովայի Օրթագիւղէն Աճարոն Սագաեան կը փնտռէ իր աղջիկը Լուսաբին՝ որ 1915ին 6 տարեկան ծասակին իր մօր Նագիկի կողմէ յանձնուած է Տէր Զօրի մէջ Աֆիոն Գարահիսարցի նպարավաճառի մը։ Մինչեւ այսօր իր մասին տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ
5 Փետրուար 1930

		ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթէրլին.		L. St.	123.99
Տոլար.		Dollar	25.49
Մարք	100	Mark	608.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	12.04
Թրք. ոսկի		» » or	109.20
Մէճիտիէ		Médjidié	8.12
Լէվա	100	Léva	18.50
Տրախմի	»	Drachme	32.20
Լիր	»	Lire	133.40
Պելճ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.05
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.—
Լէյ	»	Leï	15.15
		ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ	
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Ég.	2200.—
		» II »	1565.—
		» III »	1550.—
Թուրքի երկթղ.		Lots turcs	89.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

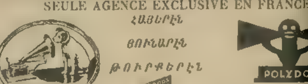

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

7 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1181

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀԱՅՄԱԹԼՈՍ"Ի ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ

Ֆրանսայի պաշտօնաթերթէն թարգմանելով, «Յառաջ»ի յունուար 28, 29, 30 եւ փետր. 5 թիւերուն մէջ հրատարակած ենք այն կարգադրութիւնները որ եղած են հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին, համաձայն 1928 յունիս 28ի խորհրդաժողովին (Ժընեւ։

Ուրեմն, 1930 փետր. 1էն սկսեալ, որոշ բարեփոխումներ պիտի վայելեն սեփական հայրենիքէն, ո՛ր եւ է պետութեան հպատակութենէն զրկուած Հայերն ու Ռուսերը, ինչպէս եւ նոյն վիճակին մատնուած ասորի, քաղդէացի, թուրք և քիւրտ գաղթականները։ Բուն՝ հիմնական կարգադրութիւնը ստորագրած են, առանց վերապահութեան, Ֆրանսա, Գերմանիա, Աւստրիա, Պուլկարիա եւ Պելժիա։ Յօդ. 1ի մասին վերապահութիւն ընելով ստորագրած են՝ Լեթոնիա, Լեհաստան, Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Զուիցերիա։ (Այդ յօդուածին համաձայն, գաղթականներու բարձր-կոմիսարը պիտի կրնայ ներկայացուցիչներ նշանակել կարելի եղածին չափ շատ երկիրներու մէջ)։ Յունաստան ստորագրած է երեք ուշագրաւ վերապահումներով, որոնց մասին պիտի խօսինք առանձին։ Վերապահումներ ունի նաեւ Անգլիան։

Ի՞նչ կը շահին հայ եւ ռուս գաղթականները, այս «Հայմաթլոս», «հայրենիքը կորսնցուցած» բազմութիւնները.—

1. Բոլոր այն երկիրներուն մէջ ուր հայ եւ ռուս գաղթականներ կը գտնուին, Ազգերու Դաշնակցութեան Բարձր Կոմիսարին կողմէ պիտի նշանակուին ներկայացուցիչներ, անոնց իրաւական վիճակին հետ կապուած գործեր վարելու համար։ Այն երկիրներուն մէջ, ուր կան մարմիններ որ կէս-պաշտօնական հանգամանքով կը վարեն այդպիսի պաշտօններ, բարձր կոմիսարը կրնայ անոնց դիմել։ Այդ ներկայացուցիչները չպիտի ունենան որ եւէ քաղաքական հանգամանք։

2. Հայ եւ ռուս գաղթականները պիտի կրնան օգտուիլ կարգ մը իրաւունքներէ և շնորհներէ, որ ընդունուած են պետութենէ պետութիւն, փոխադարձ պայմանագրութիւններով։

3. Օտար բնուորներու մասին զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած սեղմիչ օրէնքները չափաւորութեամբ պիտի գործադրուին հայ եւ ռուս գաղթականներու մասին։

4. Վտարում կամ նոյն կարգի տնօրինութիւններ չպիտի գործադրուին հայ եւ ռուս գաղթականներու հանդէպ, երբ անոնք չեն կրնար մտնել դրացի երկիր մը։ Եւ ամէն պարագայի մէջ, եա չպիտի առնուին անոնց սբրուած ինքնութեան թուղթերը։

5. Տուրքի խնդրին մէջ, հայ եւ ռուս գաղթականները պիտի ենթարկուին այն կացութեան ինչ որ տեղացիները։

6. Ինքնութեան վաւերաթուղթերու (Նանսէնեան անցագիր) գործածութիւնները պիտի կատարուին նուազագոյն ձեւակերպութիւններով։ Գաղթականներուն երթեւեկը ենթակայ չպիտի ըլլայ մասնաւոր դրութեան մը, ինչպէս հիմա։ Փոխանակ ըսելու «Ներկայ անցագիրը արժէք չի ներկայացներ վերադարձի համար», պիտի գրուի. «Ներկայ անցագիրը արժէք կը ներկայացնէ վերադառնալու համար այն երկիրը որ տուած է զայն բացի Ռուսիայէն եւ Թուրքիայէն, առաջինը՝ Ռուսերու, երկրորդը՝ Հայերու համար»։

Նշանակուած վերապահումները առանձին արժէք չունին։ Խօսեցանք, արդէն, Յօդ. 1ի մասին, որուն հանդէպ վերապահ են շարք մը երկիրներ։ Միակ հայաշատ պետութիւնը որ մէկէ աւելի առարկութիւններ կ'ընէ, Յունաստանն է, ինչպէս ըսինք։

Երեւի չափազանց ազդուած երկրին փափուկ վիճակէն եւ մանաւանդ մէկ միլիոն յոյն գաղթականներու խճողումէն, Յունաստան իրեն կը վերապահէ 1. Իր յարմար դատած պահուն ետ առնել այն որոշումը, որուն համաձայն բարձր կոմիսարը իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ պիտի վարէ որոշեալ գործերը։ 2. Բարձր կոմիսարը պիտի կրնայ միայն մէկ հոգի նշանակել Յունաստանի մէջ, իսկ այդ ներկայացուցիչը իրաւունք չպիտի ունենայ ուրիշ ներկայացուցիչներ, օգնականներ կամ փոխանորդներ նշանակելու, ոչ ալ բացակայութեան պարագային ուրիշ ո՛ր եւ կազմակերպութեան յանձնելու իր գործերը։ 3. և ամէնէն կարեւորը — Յունաստան յանձն չառներ վերադարձի «վիզա» տալ իր հողէն դուրս ելած գաղթականներուն, այլ իր տեղական իշխանութեանց կը վերապահէ իւրաքանչիւր պարագայ քննել առանձին։ Նոյնպէս՝ համբորդութեան հարցին առթիւ։ Այս որոշ կաշկանդումէն կը հետեւի թէ՝ Յունաստան շահ կը նկատէ երկրէն հեռացողը, ինչ որ երկու երեք անգամ մտածել պէտք է տայ մեր հայրենակիցներուն, բեռ կապելէ առաջ։

Թէեւ նոր կարգադրութիւնը ի զօրու է, գոնէ Ֆրանսայի համար, 1930 փետր. 1էն սկսեալ, բայց տակաւին կազմակերպուած չըլլալով ամբողջ գործը, հետզհետէ պիտի զգացուին արդիւնքները։ Եթէ լաւ հիմերու վրայ դրուի այդ կազմակերպութիւնը, եւ մանաւանդ եթէ ներքին վէճեր չծագին, բազդատաբար աւելի մարդավայել եւ տանելի վիճակ պիտի ունենան մեր հայրենակիցները, շարք մը հայաշատ երկիրներու մէջ։

Անշուշտ այս չէ մեր ուզածը։ Բայց աշխարհը մեր բաղձանքներով չի դառնար։ Զրկուած՝ հողէ եւ պետութենէ, հայրենիքը՝ մատնուած օտար լուծի մը քմահաճոյքներուն, մեր ճակատագիրը կախում ունի իւրաքանչիւր երկրի բարի կամքէն։ Մէկը այսպէս, միւսը այնպէս։ Եղածը բարեփոխում մըն է մինչեւ հիմա տիրող կացութեան վրայ, քանի որ բոլոր հայաշատ պետութիւնները վերջապէս յանձն կ'առնեն մէկ ուղղութեան հետեւիլ կարգ մը կէտերու մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (29 յունուար).

— Քաղաքական ու յեղափոխական կուսակցութեան մը համար քառասուն տարուայ բեղմնաւոր ու դէպքերով հարուստ շրջանը խիստ պատուաբեր է։ Քիչ կուսակցութիւններ կան, որոնք կարճ ժամանակուայ ընթացքին կրցեր են կազմակերպուիլ, ազգ. կերտել եւ կարեւոր դեր կատարել, անհնարին ու գրեթէ անկարելի պայմաններու տակ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն բախտաւոր կազմակերպութիւններէն է, որ աշխարհ եկած է հայ ժողովուրդի ամենէն մռայլ ու արիւնազանգ օրերուն, գործ տեսնելու համար մեր դժբախտ իրականութեան մէջ։

Սկիզբի օրէն անոր բաժին ինկած է պարտականութիւններուն ծանրագոյնը.— պայքար՝ ներքին աղտոտ ու սարկացած ճակատին դէմ։ Պայքար՝ քաղաքական գետնի վրայ, հայկական դատը միջազգայնացնելու համար։ Պայքար ու անողոք կռիւ մեր մեծագոյն ու վտանգոյն թշնամիին դէմ՝ հայրենի սարերու եւ բարձրաւանդակի վրայ։

Հարուած՝ դաւաճանին ու դաւադիրին, յեղափոխականի բռունցք՝ հայաջինջ Թուրք իշխանութեանց դէմ, սուր գրիչ՝ միջազգային դիւանագիտութեան կեղտոտ դաւերուն դէմ։ Ահա Դաշնակցութեան ինկած բաժինը իր ծնունդի օրէն սկսեալ։

Հիմակ որ մեր կուսակցութիւնը հասակ նետած եւ հասած է երիտասարդութեան լրիւ տարիքին, դիւրին է հակիրճ տեսութիւններով մը վեր հանել կատարուած գործին արժէքն ու տարողութիւնը։ Գործին արժէքը սահմանելու համար պէտք է երթալ քսան, երեսուն տարի ետք։ Համնիլ այն օրերուն, երբ դաշնակցական ըլլալը ճերոսութեան հաւասար էր կամ աւելի ճիշդ մահուան հետ եղբայրակցիլ կը նշանակէր։

Այդ դժբախտ ու սեւագոյն օրերուն՝ երբ զէնք կրելն անգամ բաւական էր կախաղան բարձրանալու կամ բանտի խոնաւ սենեակներուն մէջ ողջ-ողջ մեռնելու, մեր կուսակցութիւնը՝ իր հսկայի հասակը ցցած էր Թուրք բռնակալութեան դէմ, անոր հարուածներուն պատասխանելով յեղափոխական երկաթէ բռունցքը [illegible]

ՏԷՐ-ԱԿՈԲՈՖ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԲՈՒՎԻԷ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

Հարցաքննիչ դատաւոր Պրաք երկրորդ անգամ ըլլալով գնաց Ֆրէնի հիւանդանոց բանտը, դէմ դէմի բերելու համար Տէր-Ակոբոֆն ու Տիկ. Բուվիէն.

Տէր-Ակոբոֆ հիւանդ է ու տկար։ Իր փաստաբանին՝ Մարսէլ Քանի ներկայութեան ըսաւ թէ Տիկ. Բուվիէի գոհարեղէնը գրաւի դրած է Քրէտի Մինիսիփալի մօտ։ Իսկ Տիկնոջ յանձնած է փոխառութեանց գումարը, ինչպէս նաեւ մուրհակներու փոխարժէքէն մէկ մասը։ Տիկ. Բուվիէ բուռն կերպով բողոքեց յայտարարութեան երկրորդ մասին դէմ. Տէր-Ակոբոֆ յայտնեց թէ ինք երբեք չէր տեսած ծանօթ կնակը, որ ներկայիս պէտք է գտնուած ըլլայ փարիզեան դրամատան մը արկղներուն մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

10,000 ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐ ՎՏԱՐՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

ԴԵՌ 50.000 ՀԱՅԵՐ ԵՒ ԱԶ. ԹՈՒՐՔԵՐ ԿԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թայմզի թղթակիցը Պէյրութէն կը հեռագրէ փետր. 3 Թուականով.

Թուրքերը մինչ մէկ կողմէ երեւութապէս կը համակերպին միջազգային դաշնագիրներու, միւս կողմէ այժմ իրենց գլխէն կը նետեն իրենց մէջ մնացած քրիստոնեաները, ինչպէս՝ Սուրիացի կաթոլիկներ, նեստորականներ, քրիստոնեայ Քիւրտեր եւ Հայեր, կարելի եղածին չափ անտանելի դարձնելով անոնց կեանքը։

Այս քրիստոնեաներու մեծ ներխուժում մը տեղի ունեցաւ դէպի Սուրիա, ուր նախապէս անոնց ժամանումը մեծ շփոթութիւն պատճառեց ֆրանսական իշխանութեանց, որոնք վախցան թէ անոնց ներգաղթը գէշ պիտի ազդէ Սուրիացիներուն վրայ։ Ի վերջոյ կառավարութիւնը ընդունեց գաղթականները։

Վերջին հասածներու թիւը կը հասնի շուրջ 10.000ի, որուն մէկ քառորդը տեղաւորուեցաւ արդէն Ճէզիրէթ Իպն Օմարի մէջ։ Ասոնք պիտի կազմեն կորիզը աւելի ընդարձակ գաղութներու եւ աշխատանք պիտի հայթայթեն այդ բարեբեր շրջաններուն, ինչպէս նաեւ, յառաջիկային, Հոմսի եւ Տէր Զօրի երկաթուղիներուն ու նաւթամուղին համար։ Ա՛յնքան պէտք կայ հոն աշխատող ձեռքերու։

Թուրքիա մնացած Քրիստոնեաներու թիւը կը հաշուուի շուրջ 50.000. ու երբ մեղմ օդերը հասնին, դէպի Սուրիա աւելի մեծ ներխուժում մը կը սպասուի։ Նորեկները պարտադրուեցան անմիջապէս ընդունիլ Սուրիոյ կամ Լիբանանի հպատակութիւնը, ու միջոցներ ձեռք առնուած են, արագացնելու համար անոնց ձուլումը։

ԶՕՐԱՎԱՐ ԿՈՒՏԵՊՈՎ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԷՕՏՈՆԻ ՄԷՋ

Անհետացումէն 12 օր յետոյ, տակաւին չէ պարզուած զօր. Քուտեպովի գաղտնիքը։

Ոստիկանութիւնը՝ հաւաստի աղբիւրներու վրայ հիմնուած քննութիւններ կատարեց զանազան ուղղութեամբ, բայց բոլոր ալ ապարդիւն մնացին։ Նախ կարծուեցաւ թէ մեծ դուքս Նիկոլայի յաջորդը ինքնաշարժով Հավր տարուած եւ անկէ ռուսական շոգենաւ մը դրուած է Ռուսիա ղրկուելու համար։ Յետոյ ենթադրուեցաւ թէ առեւանգիչները զայն տարած ու արգելափակած են Սէն Ժէրմէն-ան-Լէյ՝ նախկին ռուս զօրավարի մը (այժմ բոլշեւիկ) բնակարանը։ Այս երկու հետքերն ալ որեւէ արդիւնք չտուին։ Երրորդ ենթադրութիւնն այն էր թէ՝ զօրավարը Օրլէանի ճամբով տարուած է Լա Ռոշէլ եւ անկէ շոգենաւ դրուած. առեւանգողները լեթթոնական անցագիր կը կրէին։

Ամենավերջին տեղեկութիւնն այն է որ իբր թէ զօր. Քուտեպով սպաննուած եւ թաղուած է Մէօտոնի անտառը։ Անծանօթ մը ոստիկանութեան տեղեկագրած է այս մասին եւ յատակագիծ մը ղրկած՝ մատնանշելով թաղուած կէտը։ Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ խուզարկութիւններ կատարուեցան Մէօտոնի մէջ մինչեւ մութը կոխելը։

Նոր վկայութիւն մը կը հաստատէ զօրավարին դէպի Մէօտոնի անտառ տարուած ըլլալը։

Իվան Սոպրանոֆ անուն ինքնաշարժի ռուս վարիչ մը ներկայացաւ ընդհանուր տեղեկութեանց տնօրէն Պ. Փէրիէի եւ պատմեց թէ յունուար 26ին կիրակի օր ժամը 11.10ի եւ 11.20ի միջեւ Փորթ տը Սէն-Քլու կը գտնուէր, երբ տեսաւ թէ Փարիզէն դէպի Սէն-Քլու կ'ուղղուէր գորշագոյն մեծ ինքնաշարժ մը՝ գոց. որուն ետեւէն կուգար կարմիր ինքնաշարժ մը՝ G9 ցուցանիշով, որուն քովի չորս թուանշանները չի յիշեր։ Ինքնաշարժի վարիչը բարձրահասակ էր ու յաղթակազմ։

∴ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկիի եւ վարչապետ Թարտիէօի միջեւ կատարուած տեսակցութեան մասին։ Դովգալեւսկի վարչապետին ուշադրութիւնը հրաւիրած է այն բռնութեան կոչերուն վրայ, զորս Ֆրանսայի տարագիր Ռուսերը կ'ընեն Փարիզի խորհրդային դեսպանատան դէմ։ Նոյնպէս բողոքած է որ ոստիկանները հալածանքի կ'ենթարկեն՝ Ռուսերը իրենց հայրենիքը ղրկելու գործով զբաղող Միութեան անդամները։ Իբրեւ պատասխան վարչապետը կրկնած էր իր հաւաստիքները թէ դեսպանատունը բացարձակապէս պաշտպանուած եւ խոստացած է նկատողութեան առնել Միութեան խնդիրը։

∴ Գուշակուհի մը ներկայացած է Տիկին Կուտեպովի եւ յայտնած թէ իր ամուսինը ողջ է, միայն թէ աչքերը կուրցած են եւ շատ հեռուն կը գտնուի...

∴ Տիկ. Լուտմիլլա Իվանովնա Զօպան կը բողոքէ թերթերու կողմէ եղած այն ակնարկութեան դէմ թէ կեղծ ոստիկանին հետ տեսակցող կինը ինք էր։ Կ'ուրանայ թէ կը ճանչնայ Տիկ. Եանովիչը՝ Փարիզի չեկայի պետի կինը։ Մինչդեռ ինքնաշարժի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 27

Փարիզի Հարաւ. Երջանի ցառաջ. Միութեան բ. ցանձնախումբէն, (Պ. Պ. Մինաս Ալթունեան, Ս. Աղապապեան եւ Ս. Դարակճօղեան)	830.—
Փոն տը Շէրիւէն (բ. անգամ)	135.—
Գումար	965.—
26րդ ցանկին գումարը	26.215.85
Ընդհ. գումար	27.180.85

ԲԱԶՄԱՆԴԱՄ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՍՐԻՈՐԴ ՄԸՆ ԱԼ Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ. ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼՈՒ ԵՒ... «ՀԱՅԵՐԸ ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ» ՀԱՄԱՐ

Հալէպի «Եփրատ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (29 յունուար).

— Խնամատարական մարմինը նկատելով որ 2000ի մօտ գաղթականներու վիճակը հետզհետէ կը վատթարանայ, որոշեց շուտով պատուիրակութիւն մը ղրկել որոշեալ վայրերը։ Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Գաւառ. եւ Քաղաք. Ժողովներու ատենապետներու, ներկայացաւ մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Պ. Լավասթրի, որպէսզի իշխանութեանց կողմէ հարկ եղած դիւրութիւնները ընծայուին։

Ն. Վսեմութիւնը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Առաջնորդարանի ներկայացուցիչներուն եւ խոստացաւ հեռագրով հրահանգներ տալ ատ որ անկէ, պատուիրակութեան աջակցելու համար։

Պատուիրակութեան անդամներն են, Առաջնորդարանի կողմէ Բարգէն Քհնյ., Բարեգործ.էն գործակատար Պ. Մ. Թէրճեան, Խնամատարական Յանձնախումբէն՝ Վեր. Նէրրաճեան, Պ. Մ. Պասմաճեան, Տօքթ. Թ. Պասմաճեան եւ հողագէտ Պ. Միսաք Մելքոնեան։ Այս պատուիրակութեան պիտի ընկերանան նաեւ Օր. Պիւլ, Օր. Բոպէրթս եւ Օր. Հիժանս։ Այս վերջինը հոլանտայի բարձր ընտանիքներէն ժանկածառ օրիորդ մըն է որ իր ծախքովը Հոլանտէն մինչեւ Սուրիա եկած է, Հայերը ճանչնալու եւ հայ տառապանքներուն տեղեակ ըլլալու համար։

Պատուիրակութիւնը որ մեկնեցաւ յունուար 25ին, մօտէն պիտի քննէ գաղթականներու վիճակը, պիտի ուսումնասիրէ անոնց կացութիւնը, եւ պիտի տայ բժշկական խնամք եւ կարօտեալներու նիւթական օգնութիւն։ Նկատի ունի նաեւ անոնց տեղաւորումը մասնաւոր գիւղի մը մէջ, որ ըլլայ ընդարձակ, բերրի, առողջապահիկ ու ամէն տեսակ վտանգէ զերծ։ Մեկնող պատուիրակութեան բացակայութիւնը պիտի տեւէ առնուազն 20-30 օր։

∴ 200ի մօտ կարօտեալ տարագիրներ որ ինքնաբերաբար Ջէյթուն խան ապաստանած էին, պատուաստումէ վերջ այս օրեր փոխադրուեցան Ազապալի մեծ կայանը, ուր պիտի օգտուին հացէն ու ապուրէն։ Անոնց պիտի հայթայթուի նաեւ հագուստեղէն։

ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԱԼ

«Յառաջ»ի յունուար 24ի թիւին մէջ «Ուրի՞նք են մեզի եւ-կողները» յօդուածով, անհրաժեշտ կը գտնէի ծանօթանալ մեր շուրջինը մանող երիտասարդութեան հետ, պարզելու համար անոր ինքնութիւնը, ձգտումներն ու բնական պահանջները։ Եւ իբրեւ առաջին քայլ, ընտրուած էի մէկ մասին — պատերազմի հետեւանքով ամբողջովին կամ մասամբ որբացածներու — աճման բացառապէս աննպաստ պայմանները։

Այս կէտէն առաջ անցնելու համար, անհրաժեշտ է, սակայն գիտել, որ մեր նորերուն մէջ խոշոր թիւ մը կազմեն ոչ-որբերը։

Այսպիսիներու թիւը մեծ է նախապատերազմեան գաղթահայ կեդրոններու մէջ, ինչպէս օրինակ՝ Եգիպտոս, Ամերիկա, Սուրիա, Պուլկարիա եւայլն։ Պարսկաստան ալ խոշոր համրանք կը ներկայացնէ այս սերունդէն, թէեւ քիչ մը տարբեր պայմաններու տակ։

Պատերազմէն առաջ թէ պատերազմի շրջանին դեռ մանուկ այս սերունդը, իր հասակակից որբերու սերունդէն կը տարբերի անով, որ ծնած ու խնամուած է ընտանեկան յարկին տակ, նեղ կամ լայն պայմաններու մէջ։

Ճիշդ է, որ պատերազմի վըտանգաւոր շունչը այս կամ այն թափով մտած է ամէն տունէ ներս, եւ հետեւաբար նոր սերունդին այս մասն ալ ուղղակի կամ անուղղակի կրած է ազդեցութիւններ։ Սակայն անոնք պատերազմի իրական ծանրութիւնը զգացած են միշտ իրենց տունին մէջ — հոս կամ հոն այդ միեւնոյն է — իրենց ընտանիքին եւ հասարակութեան մէջ։

Այսօր, գերութիւն եւ բռնութիւն եւ զանազան դառնութիւններ այս տղաքը չեն այրած, չեն զգացած այնպէս ինչպէս իրենց հասակակից որբերը։ Առաջիններուն վրայ այդ չարիքներու ազդեցութիւնը կամ բոլորովին զգալի չէ եղած, եւ կամ եղած է շատ տկար։ Որովհետեւ իրենց եւ անմիջական չարիքին մէջ միշտ ալ կանգնած են ծնողքը, եւ միջավայրի համեմատաբար բարւոք պայմանները։ Աւելի պարզ, թուրքիայէն դուրս գտնուող հայ մանուկը պատերազմի նեղութիւնները զգացած է իր տանը յարկին տակ, ընտանեաց՝ ծնողքի խնամքին։ Մինչ որբութիւնը կըռուեցաւ, արիւնի, կոտորածներու մէջէն քալելով մեռ մինակ, կորսնցուցած հայր եւ մայր, տուն եւ տեղ, դարձած է գերի, հալածական եւ թափառական։ Մէկ տեղ նեղութիւնը եկած է իբրեւ չար երազ, խանգարելով քիչ մը սովորական կեանքի կարգերն ու պահանջները, միւս տեղ նեղութիւններն եւ չարիքները իրենց ստտուկութեամբ նոյնացած են օրուան կեանքին հետ։

Ոչ-որբ սերունդը իր պատանեկութեան շրջանն ալ անցուցած է համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ։ Եթէ ընդհանրապէս այս սերունդը զրկուած է դպրոցական կեանքէն, անվիճելի է սակայն, որ ոչ-որբերը այդ զրկանքին մէջ եւս դարձեալ կը մնան աւագ խոցուած։ Անոնք միշտ ալ աւելի լայն հնարաւորութիւններ ունեցած են օգտուելու դպրոցէն։ Իսկ հոն ուր դպրոց չէ եղած, այդ բացը մասամբ լրացուցած են իրենց տանը մէջ։

Որբանոցային կեանքը, իր բացասական կողմերով բնականաբար չէ ազդած անոնց մանկական հոգիներուն վրայ, նկատի ունենալով, որ անոնց համեմատաբար քիչ տոկոս է ապրած այդ կեանքը։

Այսքանով սահման մը կը պարզուի միջավայրի այն տարբերութիւնը, որուն մէջ աճած է մեր այսօրուան նոր սերունդը։ Իրենց պայմաններուն եւ ապրումներուն մէջ, անոնք կը ներկայանան մեզի այսօր իբրեւ հասակակիցներ, սակայն տարբեր ըմբռնումներով եւ պահանջներով։

Դեռ աւելին։

Գիտելի է առ հասարակ, որ մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ ոչ-որբ սերունդը աւելի արագութեամբ կ'ենթայ օտարացման ուղիին մէջ։ Ան իր ծնողքին հետ թէ անկէ հեռու, շատ աւելի ձգտում գոյց կու տայ մոռնալու իր եւէկը, ժառնալու անդարձ, յաճախ առանց ո՛ր եւ է տագնապի։

Կեանքի դժուարութիւնները, զանազան միջավայրերու ազդեցութիւնները շուտով կ'ընկճեն այս համեմատաբար բախտաւորները, որոնք կարծես թէ զուրկ են ընդդիմութեան, ինքնապաշտպանութեան ամենատարրական գծէն։

Այս երեւոյթը անձնապէս դիտած եմ հոս, Փարիզի մէջ։ Եւ յաճախ ալ փորձերով հաստատած։

Այսպէս, որ եւ է պարահանդէսի մէջ ակնարկով մը միայն կարելի է ճշդել ոչ որբերը՝ բուն որբերու սերունդէն։

Առաջիններու գլխաւոր յատկանիշն է անթերի արտաքինի հետ քաղքենի շարժուձեւ։

Իրենց խօսակցութեան եւ արտայայտութիւններուն մէջ ալ տարբեր են անոնք։

Իրենց մայրենի լեզուին դէմ անպայման ուրացման փորձ մը, օտար լեզուներու, նոյնիսկ թուրքերէնի հանդէպ ջերմ փափաք մը արդէն իսկ անոնց գլխաւոր ձգտումը կը կազմէ։

Եւ վերջապէս կատարեալ անտարբերութիւն՝ հայկական կեանքի, ո՛ր եւ է հայկական արտայայտութեան հանդէպ։

Առանց ճիշդ հակառակ պատկեր մը կը ներկայացնէ որբ սերունդը, այն որ որբացաւ դեռ իր ծնողքը չճանչցած։

Վերջացնելու համար, ըսենք սակայն, որ մեր դիտողութիւնները ընդհանուր հանգամանք ունին, երկուքին համար ալ, եւ չեն ժխտեր բացառութիւնները։

Բայց հոս, կարեւորն մեզի համար ընդհանուր երեւոյթն է։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՅՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Ստալին, ծնած վրացի Դուշկաշվիլի, 1929 դեկտ. ամսին 50 տարեկան եղաւ. եւ ինչպէս ցարերու օրերուն, նոյնպէս հիմա՝ Ցարծինները խորհրդ. Հանրապետութեան մայրաքաղաքը Դուշէմբէն եղաւ Ստալինապատ, Սարիցինը՝ Ստալինգրադ, Իւզովկան՝ Ստալին, եւլն. եւլն.

** Լենինականի մէջ 1924ին 98, 1925ին 10, 1928ին 7 հոգի մահուան դատապարտուած են, իսկ 1929ին ոչ ոք։

** Լայփցիկի մէջ կան շատ մը տպարաններ, որոնք, ինչպէս ամէն գիրերով, նոյնպէս հայերէն Մեսրոպեան տառերով կը տպեն։

** Քորսիքայի մէջ գնդախաղի նշանակէտ մը (կօլ) շահած տանն, մարզիկ զէնքը գրպանէն կը հանեն եւ անգամ մը կը կրակեն…

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 4 փետրուար.— Գաղութին օրէնսդրական առաջին ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով, կանոնագրով նախատեսուած ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ յունուար 2ին Հայ Ակումբին մէջ, լսելու համար հրաժարեալ Վարչութեան հաշուետուութիւնը։

Յատուկ կուսակց. ժամանակաշրջանի Բ. Վարչութեան միամեայ գործունէութեան համառօտ տեղեկատուութիւնը։ (Ա. Վարչութեան հաշուետուութիւնը նախապէս հրատարակուած է «Յառաջ»ի մէջ)։

Երկրորդ Վարչութեան գործունէութեան հիմնական ուղեգիծը եղած է հետեւիլ Նախորդ Վարչութեան ուղեգծին եւ շարունակել անոր սկսած աշխատանքը, այսինքն.—

ա) Իր ուժերուն ներած չափով բաւարարութիւն տալ գաղութիս անմիջական պահանջներուն (նիւթական, կրթական եւ եկեղեցական)։ բ) Նոյն աշխատութեանց համար ջանալ ապահովել հաւ ամբողջ գաղութին լաւագոյն տրամադրութիւններուն։ (գ) Զգալի փարատելու տրամադրած հին թիւրիմացութիւնները, եւ քայլ մը եւս աւելի առաջ երթալ դէպի համերաշխութիւն։

Այս հիմերու վրայ նախակըզմած է նուազագոյն պիւտճէ մը եւ համբերութեամբ ջանացած է ապահովել գաղութիս գիւրակեցիկ հայրենակիցներու աջակցութիւնը, որոնց մէջ մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են՝ պ. պ. Դաւիթ Մորեան, Վահան Խորասանճեան, Ընտանիք եւ Եղէգ Մաթոսեան եւ Կ. Գարաքէհեան։

Պիւտճէի հարցին հետ զուգընթացաբար նկատողութեան առնուած է կրթական գործը։ Նախորդ Վարչութեան օրով ձեռնարկուած հայերէն լեզուի դասախօսութիւնները շարունակելով հանդերձ, ջանք թափուած է արմատական կարգադրութիւն մը ձեռք բերել, մասնաւորապէս գաղթական ընտանիքներու երախաներուն համար, որոնց կրթութեան եւ պատսպարման հոգը ծանր բեռ մը կ'աւելցնէր իրենց ծնողքներուն, եւ որոնք գտնուելով վատառողջ ու աննպաստ պայմաններու մէջ, ենթակայ էին ֆիզիքական եւ բարոյական վատասերումի։

Իբրեւ հիմնական կարգադրութիւն, ձեռնարկած է սոյն երախաները տեղաւորել Գորալէօզեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն մէջ, միեւնոյն ատեն միջնորդել քաղաքիս բարեսէր հայրենակիցներու որպէսզի իւրաքանչիւրը ստանձնէ որդեգրել մէկ երախայ եւ հոգալ դպրոցական թոշակը։ Դժբախտաբար՝ հակառակ եղած դիմումներու նպաստաւոր արդիւնքին, գաղթական ծնողները— միայն մէկ բացառութեամբ— չեն ուզած գնահատել այս կարգադրութեան բարոյական բարիքները, չուզելով բաժնուիլ իրենց երախաներէն։

Նիւթական գործին մէջ Վարչութիւնը ջանացած է կազմակերպել նպաստ գործը, առաջքն առնելու համար չարաշահումներուն։

Եկեղեցական մատակարարութիւնը ըստ կանոնագրի անկախ գործ մը ըլլալով հանդերձ, Վարչութիւնը պարտք համարած է իր միջոցներուն ներած չափով հոգալ գաղութիս հոգեւոր հովիւ՝ Հանգուցեալ Ներսէս քահանայի ծախքերը։

Հակառակ տիրող աննպաստ պայմաններուն, Վարչութեան գործունէութիւնը գնահատելի եղած է ընդհանրապէս։ Միայն թէ հրաժարեալ Վարչութիւնը ամիս մը ի վեր տակաւ ձգած ըլլալով իր համարատուութիւնը, գաղթային գործերը ինչպէս նաեւ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները այդ ժամանակամիջոցին մէջ բոլորովին երես ի վրայ մնացած են։

Ըստ կանոնագրի, Վարչութիւնը պիտի բաղկանայ հինգ անդամէ, բաղկացած մասնախումբ մը, որ պիտի գրաւէ ընտրական գործով։

Նկատի առնելով ներկայիս մտքերու եւ զգացումներու պառակտումը, յուսալի է որ յառաջիկայ ընտրութիւնները կատարուին փոխադարձ զիջումներով եւ համերաշխութեամբ։

** Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք թէ մինչեւ նոր Վարչութեան ընտրութիւնը, գաղթական տղաք չզրկելու համար հայերէն լեզուի ուսուցումէն, Տիկնանց Մորեան սիրայօժար ստանձնած է հայթայթել ծախքերը հայերէն լեզուի դասաւանդութեանց, որոնք յունուար 1էն սկսեալ կանոնաւորապէս կը շարունակուին ուսուցչուհի Օր. Ցեփանեանի հսկողութեան տակ եւ մասնակցութեամբ տասնեակ մը աղքատիկ տղոց։

Հ. ՑԻՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ՞ ԹԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Նորահասի մը ձայնը)

Շատեր կը վիճաբանին հիմա այս նիւթին շուրջ։

Ոմանք Հայաստանի գրականութեան կը հաւատան, ուրիշներ արտասահմանի գրականութեան։ Առաջինին հաւատացողները ընդհանրապէս défaitistes-ներ եւ բուն հայրենաբաղձներն են, ու իրենց տուած փաստերը օդին մէջ են կախուած։ Այս վերջիններուն մէկ մասը հայկական գրականութիւն ըսելով Հայաստանի գրականութիւն կը հասկնայ։ Ասոր համար է որ կը յայտարարէ թէ գործ մը արտադրելու համար պէտք է նախ «տեսնել հայ ժողովուրդին ապրած դժոխքը, լսել Հրազդանի մրմունջը կամ Արարատի ու Արագածի կատարից փչող քամիներու փափսոցը», ու յետոյ գրականութիւն ընել։ Այս հաշուով ամէն գրող անգամ մը պէտք է Հայաստանի շրջանն ընէ, ու անկէ յետոյ գրիչը ձեռք առնէ։ Մէկ խօսքով գրողները կամ Հայաստանցի պէտք է ըլլան, կամ Հայաստանի ժողովուրդին ներշնչուածներ։

Չեմ անդրադառնար այս կէտին վրայ, որովհետեւ աւելի կարեւորները կան։

Նախ ըսեմ որ ես բնաւ չեմ հաւատար ներկայ Հայաստանի գրականութեան։ Ոչ թէ միայն չեմ հաւատար, այլ երբեք չպիտի հաւատամ որքան ատեն որ Հայաստանի մէջ այդ վարչաձեւը կը տիրապետէ եւ որքան ատեն որ այնտեղի գրողներն ալ իբր նիւթ միայն Լէնինը եւ մուրճ-մանգաղը ունին։ Կարելի բան չէ որ Հայաստանի գրագէտները, եթէ կան, կարենան մեզի գրական արժէք ներկայացնող գործեր տալ, որքան ատեն որ չեն ուզեր կամ չեն կրնար մուրճ-մանգաղէն դուրս նիւթեր գտնել եւ գրել։ Կը նմանին անոնք բանտարկեալներու, որոնց առջեւ դուլպայ, կօշիկ, գլխարկ կը դնես եւ կը ստիպես որ այդ առարկաներուն վրայ գրական գլուխ գործոցներ արտադրեն։

Ուրեմն միամտաբար ազատ գրականութիւն չսպասենք Հայաստանի պրոլետ-գրողներէն, և ոչ ալ սպասենք որ ամէնքս մէկ Հայաստան փոխադրուինք, որպէսզի գրականութիւն ընենք։ Մեր գրողները Հայաստանի գրականութիւն չէ որ պիտի ընեն, այլ հայկական գրականութիւն։ Եւ ասոր համար անպատճառ հայրենիք փոխադրուելու պէտք չկայ։

Մէկ երկու պարագայ միայն յիշենք։ Գրիգոր Զօհրապ բնաւ Հայաստան չէ գացած։ Սակայն կրնա՞նք ուրանալ թէ «Խուլ ցաւերը», «Կեանքը ինչպէս որ է»ն, մեր գրական լաւագոյն էջերէն կը կազմեն։ Ոչ ալ Ե. Օտեան Վասպուրական գացած է Փանջունին գրելու համար։

Տակաւին յիշե՞նք Բաշալեանը, Թէքէեանը…։

Իսկ արտասահմա՞նի գրականութիւնը։

Շ. Նարդունիին պէս չեմ կրնար ըսել թէ «բուռ-բուռ» գրողներ ունինք հիմա արտասահմանի մէջ։ Ոչ ալ միւսներուն պէս կ'ողբամ թէ գրող չկայ։

Լ. Նաիրցին կ'ըսէ. «Այո՛, ես շա՜տ եմ վախենում որ եթէ այսպէս շարունակուի, վաղուը չպիտի բաւականացնի ոչ Համաստեղին եւ ոչ էլ Զարեանին»։

Յօդուածագիրը կը զարմանայ որ Համաստեղին «Գիւղը»ին եւ «Անդրեւ»ին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն եւ ոչ մէկ շարժում կայ դէպի առաջ։ Ասոր մէջ զարմանալու բան չկայ։ Համաստեղին «Գիւղը» կատարեալ դուրս եկաւ առաջին անգամէն, եւ ան չէր կրնար ինքզինքը գերազանցել իր երկրորդ հատորով, որ պարզապէս առաջինին շարունակութիւնն էր։ Համաստեղ արդէն պարտաւոր չէ մինչեւ կեանքին վերջը գիւղին վրայ գրելու։ Մինչեւ հիմա գրեց իր մանկութեան տպաւորութիւնները, եւ շատ լաւ։ Անկէ վերջը կրնայ եւրոպական կամ աւելի ճիշդը «քաղքենի» նիւթերու վրայ գրել, եւ տալ նոյնպէս հրաշալի գործեր։ Իր «Սպիտակ Լեռներու մէջ»ը, կ'ապացուցանէ այդ։

Ու տակաւին ձեւի եւ արտայայտութեան ոչ մէկ նորութիւն կը գտնէ նորերուն եւ հիներուն միջեւ։ Հարկաւ կարդացած է «Նահանջը առանց երգի»ն, այդ խօսքը ըսելէ առաջ։ Եթէ կարդացած է ինչպէ՞ս չէ տեսած կամ չէ ուզած տեսնել այն ահագին տարբերութիւնը որ կայ անոնց միջեւ։ Բաղդատեցէք օրինակ. Զ. Եսայեանի «Աղջկան մը սիրտը», եւ «Նահանջը առանց երգի»ն։

Ուրեմն, Համաստեղ՝ «Անդրեւ»ով եւ «Գիւղ»ով։ Կ. Զարեանը՝ «Անցորդը եւ իր ճամբան»ով։ Շահան Շահնուրը իր «Նահանջ»ով։ Ցեռայ, Ն. Պէշիկթաշլեանը «Միզանթրոպ»ով։ Ազատունին իր բանաստեղծական երեք հատորներով եւ «Բառասնակ»ով ու վերջապէս մեր Շ. Նարդունին, քիչ մը կծու համեմը նոր երիտասարդութեան։ (Մեղք որ պարապ տեղը կը սպառէ ինքզինքը օրաթերթերու մէջ։ Որքա՞ն լաւ պիտի ըլլար եթէ ինքզինքը միմիայն գրականութեան տար։ Անոնք որ «Զուարթնոց»ին մէջ հրատարակուած հէքեաթը «Աշխարհի Բարկութիւնը» կարդացած են, կրնան հաստատել ըսածս։ Անթերի է հոն Շ. Նարդունի ու կարողութիւնը ունի միշտ անթերի գործեր տալու։ Միայն… պէտք է անոր նուիրուիլ)։

Ասոնց կողքին եթէ կ'ուզէք աւելցուցէք տակաւին, Վ. Շուշանեանը, Ահարոնը, Սեդան, Աբրամ Հայկազը, եւայլն, եւայլն։

Ուրեմն յուսահատական վիճակ չունի արտասահմանի գրականութիւնը։ Ընդհակառակն, խիստ յուսադրիչ է, մանաւանդ երբ կը տեսնուի նորերու ծլումը։ Բնաւ նիւթ չպիտի պակսի անոնց, եւ անոնք բնաւ կրկնութիւններու մէջ չպիտի իյնան, եթէ իսկապէս կարող ուժեր են։ Հազարումէկ տեսակ միջավայրերու մէջ կ'ապրինք մենք։ Ու աշխարհներ կը տեսնենք։ Բաւական է որ տաղանդներ ըլլան մեր մէջ, ու գրեն իւրաքանչիւր երկրի մէջ իրենց վերջավայրերու զգեցկութիւնները, ազդեցութիւնները, տեղական folklore պատկերացնող գրական գործեր։ Ու հիմա միակ շրջանն է որ կրնայ հայկական գրականութիւնը որոշ բա[...] հասնիլ ու նոր գլուխ մը [...]նալ։

Մինչեւ հիմա սխալ կ[...] պարուած գաղափար մը [...] մենք սահմանուած ենք գրակ[...] թեան նիւթերը հայկակ[...] կեանքէն վերցնել անպայմա[...] Պայման չէ որ անհրաժեշտ[...] հայկական կեանքէն գրենք[...] րինակ առնենք հանճարեղ[...]

Շէյքսփիր երբեք չէ[...] անգլիական բարքերը կամ[...] քը ներկայացնող որեւէ [...] թիւններ գրել։ Ընդհակառ[...] գրեց այն ինչ որ զգաց եւ [...] ժանի դատաւ անմահացն[...] Եւ կրցաւ տալ «Վենետիկի [...] ճառականը», «Օթելլօ»ն, [...] լէթ»ը։ Շիլլեր, 19րդ [...] գերմանացի մեծագոյն [...] գակ բանաստեղծը, [...] թերու վրայ գրեց իր գլխ[...] ծոցները. «Թան տ'Արքօ» Փ[...] կան նիւթ է, «Վիլհելմ [...] զուիցերական։ Վիքթոր [...] ժամին հայրը, Շաթօ[...] համամարդկային նիւթ [...] րեց, գրելու համար [...] Նէութեան Հանճարը» (Gen[...] Christianisme)։ Տանդէին [...] ուածային կատակերգութ[...] իտալական կեանքէ [...] նիւթ մը չէ։ Համամարդ[...] է։ Սակայն իտալական [...] նութեան պարծանքն է [...] ւամ։

Ու տակաւին անհամա[...] ճարներ եւ տաղանդներ [...] ոչ թէ ազգային, այլ օտա[...] թերու շուրջ գրեցին [...] գրականութեան փառքը [...] նալու համար։

Ինչո՞ւ չհետեւինք անոն[...] չէ՞ որ այլեւս հինցած, կաղա[...] ուած գաղափարները թող[...] լով, նոր սերունդին [...] ուղղութիւն մը չընդգրկե[...] չաշխատինք զանազան [...] ներու բարքերը ներկայաց[...] գրական գործեր արտադր[...] ատեն թէ մեր գրականու[...] կը ճոխացնենք եւ թէ [...] յօս կ'ունենանք [...] ուշադրութիւնը հրաւիրել[...] գրականութեան վրայ։ Այսպ[...] բացային բնական է մեր [...] գը» չի հասնիր։

Զօրացնենք նախապա[...] րումներով։ Որքան ատեն [...] «Յառաջ»ի պէս թերթեր [...] ժողովուրդը ձեռքին մէջ, [...] քան ատեն որ գրող երիտա[...] սարդութիւնը արիւն ունի [...] ւին երակին մէջ գրիչը [...] լու չափ, արտասահմանի [...] կանութիւնը պիտի ծաղկ[...] զարգանայ, մինչեւ որ իր [...] քին հասնի։

Ժընեւ Յ. ԳՈՒՄՐՈՒ[...]

ԱԹԷՆՔԻ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ [...] ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Յունաստանի ծերակոյտին [...] ջեւ վիճաբանութիւն կ[...] ունցաւ Աթէնքի արքայական [...] լատը վերածելու համար [...] հրդարանի (երեսփ. ժողով [...] ծերակոյտ)։ Այս առթիւ [...] պիտի ըլլայ 45 միլիոն [...]

Վարչապետ Վենիզելո[...] տասխանելով այն ծերակ[...] կաններուն որոնք [...] պատճառներով կը [...] կէին այս ծրագրին, [...] իրենց առարկութիւնները [...] գելի են։ փափաքելի [...] վիճակին մէջ պահել [...] կան շէնք մը, ուր [...] էին երկու հարստութ[...] ըսաւ թէ պատմական [...] մասին խոր յարգանք ունի [...] պէս կը յարգէ եկեղեցին [...] գաւորը, որ ծառայեց [...] մատոյց Յունաստանի, [...] կը յարգէ Կոստանդինը [...] ժամ իր ապակայի [...] միայն քաղաքական էր, [...] Եօրկիոս Բ. Թագաւոր[...] ալ կը յարգէ, ու Յունաստան[...] մեկնելէն ի վեր անոր [...] ընթացքը գովելի է [...] շեշտեց սակայն թէ [...] Աթէնքի ամէնէն հոյակապ [...] եւ դադրած էր իբրեւ [...] կան պալատ գործածուել[...] գաւորութեան ջնջուելէն [...] ու իր արժանիքներն ո՛չ [...] կը կորսնցնէ եթէ ժողով[...] ներկայացուցիչներուն [...] մէջ։

...ՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

...ՇԱՒԻԼԸ ԿԱՐԹՆԱՑ

...ՇԱՒԻԼ (Սեն Օթ) — Քանի ... տարի առաջ պատասխանելով ... Հայութենէն, երբ ... հաստատութիւններ կու տային Շաւիլ ... հայ գաղութին մասին, ... կու տայ թէ բացի Հ. Յ. ... հաստատութեան ինքնակամ միութենէն ... ուրիշ ազգային կազմակերպութիւն չկայ։

... երկու երեք տարի է անցեր ... օրէն ի վեր Հայաստանի գաղութ ... հայրենակցութիւններու թիւը ... կազմակերպուած ըլլալուն եւ հաւաքական իր մէկ գումարով մասնաւոր ... , զարգացած անձնաւորութեան ... մինչեւ վերջին տարուան վերջ ... օրերը չէր սպասեր Միութեան ... գանձ համեստ պատիւներու ... մէջ կատարեր հանրային ... , ինչպէս փարիզի միւս ... արուարձաններուն մէջ։

... ու այս տարուան սկիզբը ... մեր գիւղն ալ իր խոր քուն... արթննալով, կենդանութեան ... ցոյց տալ սկսաւ. շնորհիւ ... մը տասնեակ օրիորդներու ... երիտասարդներու, որոնք կազմ... երիտասարդներու Միութ... մը։ Ընդհանրապէս եղան ... համեստ սակայն օգտակար ... անհրաժեշտ ծրագրով մը, ... պահելու համար հայրենի ... գաղափարը, հոգ տանելու ... երիտասարդներու մտա... , բարոյական եւ ֆիզիքական ... զարգացման։

Միութիւնը անցեալ շաբաթ ... կոյ տուաւ իր անդրանիկ թէ... , ... Ռոշեալ ժամանակին ... սրահը ամբողջովին լեց... էր 150է աւելի հայրենա... ներով։ Պէտք է խոստովանիլ ... հանդէս, կազմակերպողները ... մեծ անակնկալ եղած ... աւելին ձեռներէցին ... ջերմ քաջալերութիւն ...

... Նախագահուհին մը՝ բացման ... իւրին թարգմանեալ, Օր. ... եանէ, Պ. Թաթոսեանէ եւ ... Սիրեանէ խնդակցութեամբ ... ուներու, «Յառաջ»ի ղեկավար ... ստացուած հեռագրով ... , ... բարեկամութեամբ ... վեր հանեց այս տեսակ միու... ներու կարեւորութիւնը։

Երգեցիկ խումբը՝ կազմ... Օրիորդներ Ա. Տէմիր... , Մ. Սեթեանէ, փորթու... եանէ ու Հերմինէ եւ Հռիփ... քէօթահեալըեաններէ, մէջ ... մէջ նուագեց հայկական ... երգեր։ Վարուժանի «Ըն... սանը» արտասանեց Օր. Հը...

ունիօնիզմէ քէօթահեալըեան, եւ Հ. Նաթալիի «Վերջին աղօթք»ը եւ «Հայ Դրօշին»՝ Պ. Ռոֆերիչեանէ։ Պ. Մինասեան երգեց «Հայաստան»ը։ Պիւյեան քուռը մեր երիտասարդ բարեկամներէն Պ. Հրաչ Հանտալեան իր երկու երգերով յուզեց ներկաները։ Ցեռոյ նախագահին խնդրանքին վրայ, քանի մը խօսքերով վեր հանեց այսպիսի կազմակերպութիւններու օգտակարութիւնը հայրենիքէն հեռու, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած հայութեան համար եւ մաղթանքներ ու թելադրանքներ ըրաւ նորակազմ Միութեան։

Միութեան անդամները եւ անդամուհիները թէյով, խմորեղէններով եւ նարինջով հիւրասիրեցին ներկաները։ Ժամը 11·30ին նախագահը փակեց հանդէսը։ Ժողովուրդը սակայն կը բաժնուէր ընտանեկան այս տաքուկ մթնոլորտէն, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր «Զէյթունցիներ» քայլերգը։

Միութիւնը մտադրած է յաճախ տալ այս տեսակ մտերմիկ երեկոյթներ։

Գ· Վարդունի

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱԾՈՒԽԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Զոնկուլտաքի ածուխին մէկ թոնն Պոլսոյ մէջ 30, իսկ Պիրէոնի մէջ 27 շիլինի կը ծախուի։ Այս առթիւ դիտել կը տրուի նաեւ որ Զոնկուլտաքէն Պոլիս հեռաւորութիւնը 12, իսկ Պիրէոն 48 ժամ է։

Այս սղութեան պատճառն այն է որ Պոլսոյ մէջ նաւահանգիստի գործողութիւնները նախնական ձեւով ու մեծ ծախքերով կը կատարուին։ Այսպէս, շոգենաւի մը ածուխը պարպելու համար, հարիւրաւոր կռզավկրր գործաւորներ օրերով կ'աշխատին, մինչդեռ ուրիշ նաւահանգիստներու մէջ այս գործողութիւնը մեքենաներով աւելի կարճ ատենի մէջ կ'ըլլայ, եւ աւելի կանոնաւորութեամբ։

ԾԽԱԽՈՏՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ տարի աշխարհի գրեթէ բոլոր ծխախոտներուն մէջ հիւանդութիւն մը առաջ եկած էր։ Այս հիւանդութիւնը որ «Փարմա» (Թրիփս) կը կոչուի, ամէնէն աւելի բոյն դրած էր Իզմիրի շրջանի մշակոյթին մէջ։ Ծխախոտի մենաշնորհի վարչութիւնը, իր բացած պայքարով անցեալ տարի յաջողած էր հիւանդութեան առաջքն առնել հարիւրին 10 համեմատութեամբ։ Այս նպաստաւոր արդիւնքը նկատի առնելով, տնտեսական գործավարութիւնը 100 եւ վարչութիւնն ալ 50 հազարական ոսկի յատկացուցած են, պայքարը շարունակելու համար։

ՉԱՄԻՉԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Ցիծարէթ կը գրէ.— 1928ի առաջին ինը ամսուան ընթացքին, Թուրքիայէն 12,506,704 լիպրա չամիչ արտածուած է դէպի Ամերիկա։

Նոյն ժամանակաշրջանին, Քալիֆորնիայէն Ամերիկա ղրկուած է 29,670,480 լիպրա չամիչ, Աւստրալիայէն՝ 75 միլիոն 483,408 եւ ուրիշ երկիրներէ՝ 11,297,700 լիպրա։

Կը տեսնուի որ մեր երկիրը Ամերիկայի մէջ կորսնցուցած է իր դիրքը։ Նախապէս, երբ դեռ չէին Քալիֆորնիոյ եւ Աւստրալիոյ արտադրութիւնները, մեր չամիչը մրցակից չունէր Ամերիկայի մէջ։

ԴԷՊՔ ՄԸ ԿԻՐԱՍՈՆԻ ՄԷՋ

«Եէշիլ Կիրասոն» թերթին համաձայն, տեղւոյն Ուսուցչական Սենեակին մէջ սուր վիճաբանութեան տեղի տուած է Ի. Նախագահ Հաֆըզ Էօմէր Էֆի.ի մէկ գրութիւնը։ Իր գրութեան մէջ երկրորդ նախագահը դիտել կու տայ. «Անոնք որ չեն գիտեր նոր տառերով գրել-կարդալ խաներու մէջ սենեկապանութիւն անգամ չպիտի կրնան ընել։ Ուսուցչական տնօրէնութեան հարցնելու է թէ ի՞նչ ընթացք պէտք է բռնել մեզի պէս անդամներու հանդէպ, որոնք նոր տառերով գրել-կարդալ չեն գիտեր»։

Եւ Ուսուցչական Սենեակը որոշած է ընել առաջարկուած հարցումը։ Իսկ թերթը իր կողմէն կ'աւելցնէ թէ Սենեակին մէջ տեղ չունին անոնք որոնք տակաւին չեն վարժուած նոր տառերուն։

ՔՆԱՑՈՂ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԱԾԸ

Վարշաւիոյ (Լեհաստան) մէկ հիւանդանոցին մէջ անցեալ շաբթու յուզումնալից դէպք մը պատահեցաւ, որ բարեբախտաբար ժամանակցողներուն ջիղերու գրգռութեամբը միայն վերջ գտաւ։ Վիրաբուժական ճիւղին բժիշկներէն մին օրուան գործողութիւնը կատարելէ վերջ ինքզինքը խիստ յոգնած զգալով պարտաւորուեցաւ մօտակայ սենեակ մը մտնել քնանալու համար, ուր իսկոյն խոր քունի մէջ ինկաւ։ Երիտասարդ բժիշկը անկողին մտնելէ առաջ նշմարած էր որ նոյն սենեակին մէջ ուրիշ անկողինի մը վրայ կը հանգչէր մեռեալ մը որ թաղուելու կը սպասէր։ Առաւօտուն կանուխ, դեռ չլուսցած, սեւազգեստ դիակակիրներ սենեակ մտան, եւ խոր քունի մէջ ընկղմած բժիշկը դագաղին մէջ դրին եւ դուրս հանեցին թաղելու համար։ Սանդուխին վրայ բարեբախտաբար դագաղը պատին զարնուեցաւ ուժով, եւ ցնցումէն արթնցաւ մէջինը։ «Ի՞նչ զէշ կատակ, պոռաց մէկէն ի մէկ, ի՞նչ է այս ըրածնիդ...» Դիակակիրները՝ սարսափահար՝ դագաղը հազիւ կրցան գետինը դնել եւ վրանին մարելիք գալով չորսն ալ փռուեցան։ Բժիշկը երկու ժամ շարունակ աշխատութենէ վերջ դժուարաւ կրցաւ ուշաբերել զիրենք։ Ետքէն հասկցուեցաւ որ այդ մարդոց հրամայուած էր X սենեակէն դիակ մը դուրս հանել, եւ մթնշաղին ներս մտնելով խեղճերը մեռելին տեղ շփոթեր էին հանգիստ քնացող բժիշկը։

Բժիշկը որոշեց այլեւս ընաւ հիւանդանոցին մէջ չօգտագործել քնանալու առիթ մը...։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. Ե. Հ. Կ Խ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 փետր.— Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմալուծուած էր ութ ամիսէ ի վեր։ Օրուան պահանջները անհրաժեշտ դարձուցին անոր վերակազմութիւնը։ Այս առթիւ գոյաւոր խումբ մը հանդիպեցաւ սահմանակից հայաստանէն հալածական, հայ բեկորներու ողբալի վիճակը։

Ասոնց հանդէպ մեր ազգային պարտքը կատարելու համար խորհրդակցական ժողովի էին հրաւիրուած որոշ թուով կիներ։ Խորհրդակցութենէ մը յետոյ, գրեթէ միաձայն առաջարկուեցաւ վերակազմել կարմիր խաչի տեղիս մասնաճիւղը եւ ընտրուեցաւ 7 հոգիէ բաղկացած առժամեայ վարչութիւն մը, որ անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտաւ Փարիզի Կեդրոնական Վարչութեան հետ։

Կեդրոնական Վարչութիւնը առանձին նամակով վաւերացուց այս կազմը, իբրեւ Մարսէյլի մասնաճիւղի առժամեայ իրաւատու մարմինը։

Վստահ գալով մեր ազգային գիտակցութեան եւ զոհաբերութեան վրայ, Վարչութիւնս որոշած է անմիջապէս ձեռնարկել ժողովրդական հանգանակութեան, հագուստի հաւաքման եւ ժապաւինեալ տոմարով մը առանձին նուիրահաւաքման։

Գիտենք, որ մեր հայրենակիցները իրենց այս նուիրական պարտականութիւնը հպարտութեամբ պիտի կատարեն եւ պիտի նպաստեն մեր ձեռնարկներուն։

Գործին լրջութիւնը նկատի առնելով, Վարչութիւնս ժողովի պիտի հրաւիրէ իր անդամները եւ բոլոր սրտցաւ հայ կիները, առաջիկայ կիրակի օր։ Կը հաւատանք թէ մեր ընկերուհիները ընդառաջ պիտի երթան մեր հրաւէրին եւ իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն այս նուիրական աշխատանքին։

Կատարենք մեր պարտքը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Մասնաճիւղի առժամեայ Վարչութիւն

ՅԻՓՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԳԼԻՆԵԻ — Մենք հոս ինը հայ երիտասարդներ մէկ գիւղի մէջ կ'աշխատինք։ Բոլորս մէկ ժողով մը գումարեցինք Ֆութպոլի ընկերութիւն մը կազմելու համար եւ յաջողեցանք։ Մեր մէջէն մէկը վարիչ ընտրեցինք, երկու ֆրանսացիներ մեր խումբին մէջ առինք եւ վերջին 3—4 ամսուան ընթացքին 10 մրցումէ աւելի ունեցանք։ Միշտ շահողը մենք եղանք։ Մօտերս պիտի մրցինք Aube նահանգին Ա. խումբին հետ։ Կը խնդրենք որ «Յառաջ»ը քաջալերէ մեզ.

Մեր անուններն են.— Ա. Ասատեան, Կ. Յակոբեան, Վ. Սթամպուլեան, Ա. Գույումճեան, Ժ. Քիրքորեան, Գ. Զամբուռեան, Յ. Նալչաճեան, Խ. Յովհաննեան, Ե. Պետրոսեան։ Յ. Ք.

ՃԱԳԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՄԷՋ

Վանսոն քաղաքին մէջ, փետր. 1էն 3 տեղի ունեցած է Մրցում-Ցուցահանդէս մը՝ ճագարներու, հաւերու, բաղերու, աղաւնիներու եւ մեղուաբուծութեան։ Յաջողապէս մասնակցած են երկու հայ ցուցադրողներ, Պ. Վահրամ Թաթուլ եւ Հայկազուն Գարակէօզեան Հօմ։ Առաջինը կը ցուցադրէր վեց ճագար զանազան ցեղերու պատկանող, երկու Սամոյր ճագար (Zibeline), որոնց իւրաքանչիւրը ստացած են երկրորդ մրցանակ, եւ այս դասին մէջ ո՛չ մէկ առաջին մրցանակ տրուած չէ եղած, կենդանիներու մուշտակը այս գաղջ ձմեռուան պատճառաւ իր հերափոխութիւնը լրացուցած չըլլալով, ինչ որ մեծապէս կը պակսեցնէ այդ մուշտակներու գեղեցկութիւնը։ Երկրորդ մրցանակի արժանացած է նաեւ սաթի գոյնով ու փայլով Ալասքա կոչուած իր սիրուն ճագարը։ Այս դասին մէջ ալ ո՛չ մէկ առաջնութիւն։ Երրորդ մրցանակ՝ ձիւնագունդի մը նմանող մեծաքաշ իր Անկորան եւ յիշատակութեան արժանի՝ գերման ծագումով իր Քարայծագոյն ճագարը Chamoi de Thuringe, ամբողջ ցուցահանդէսին մէջ միակը իր տեսակով՝ նոյնպէս ցուցադրած էր Սամոյր-Անկորա մը՝ իր ձագովը միասին։

Հայկազուն Գարակէօզեան Հօմը կը ներկայացնէր ճերմակ Վիէննօթ ցեղին պատկանող երկու հաւ եւ մէկ աքլոր, երեքն ալ երիտասարդ։ Այս երրորդութիւնը արժանացած է երկրորդ մրցանակի։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ համայնավար կուսակցութեան կեդր. Գործադիր դիւանը առաջարկած է Կոմինտերնի յառաջիկայ համագումարին մէջ Գ. Միջազգայինի նախագահ ընտրել Մոլոտովը, Ստալինի աջ բազուկը։

Մոլոտովի կարծիքով, տակաւին կարելի է յեղափոխական ընդարձակ շարժում մը առաջ բերել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ, կը բաւէ որ քիչ մը կորով ցոյց տրուի։ Համոզուած է որ այս երկու երկիրներուն մէջ ալ կայ «յեղափոխական վիճակ» մը, զոր կը մնայ պարզապէս օգտագործել։ Կ'ըսուի թէ Մոլոտովն է հեղինակը համայնավարական այն խռովութեանց որոնք ամիսներէ ի վեր տեղի կ'ունենան Գերմանիոյ մէջ։ Այս ցոյցերը փետր. 1ին եւ 2ին իրենց գերագոյն աստիճանին պիտի հասնէին, ռանօթիներու երթով դէպի քաղաքապետարան։ Այդ ցոյցը ձախողեցաւ շնորհիւ գերման իշխանութեանց խիստ միջոցներուն։ Նոյնպէս Մոլոտովն է հեղինակը այն ծրագրին, որով Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ անհրաժեշտ կը նկատուի վարակել բանակն ու նաւատորմը համայնավար գաղափարներով։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

թիւ 2 Փետրուար 1930ը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Փետրուար 18՝ խմբագրական, Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ Ն. Հանգոյց, Բոլշեւիկեան «դասակարգային պայքար»ի իմաստը՝ Կ. Սասունի, Խորհրդային տնտեսական քաղաքականութիւնը՝ Աշոտ Արծրունի, Ֆրանսայի ընկերվարութեան ներքին տագնապը՝ Հրանտ Սամուէլ, Ինթելիսցի Մուշեղ՝ Ղազար, Հօլածէի աճարեկումը՝ Բենօ, Թիւրքիոյ շուրջը, Թղթակցութիւններ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ. Քերթուածներ 1924-1929. Հեղինակ՝ Բիւզանդ Թօփալեան (Արձան)։ Գեղարուեստական տպագրութիւն։ Տպ. «Արաքս» Բ. Թ. 39, Rue Tillel. Հալէպ. 1930. 40 էջ. in 80o. գին՝ 6 ֆրանք։

ՅՈՒՇԵՐ ՈՒ ՅՈՅԶԵՐ (Հայրենի Երգեր ու Կարօտներ)։ Գրեց՝ Յովհ. Մահտեսեան։ Տպ. Մարսէյլ։ 1930։ Գին 12 ֆրանք։

ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ...

Կրկին եւ կրկին կը յիշեցնենք մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն՝ չմոռնալ «Յառաջ»ի անունը, երբ սեփական լուրեր եւ թղթակցութիւններ կ'արտատպեն։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

V

Գիշերուան մէջ, Թոմասօ Պորսին ինքզինքին եկաւ։ Տակաւին կիսով անգիտակից, ջերմէն ցնցուած, խոշոր խոշոր կը բանար իր աչքերը սենեակին կիսամութին մէջ։ Լամբար մը կը վառէր հեշտագարանի ... երեք երեսով հայելիին ... կը պաշտպանէր լոյսէն որ ... կերպով կը ցոլանդրադառնար ... , ծրերով գորգածածկերուն ... ները եւ գոյները։

Թոմասօ Պորսի միակ զգայութիւն մը լոկ կը կրէր, անկողինէն աւելի բարձր կը թուէր իրեն, կը թոյլատրէր սենեակին մէջ առաջին անգամ տեսնելու բաներ որ մինչ այդ իր աչքէն փախած էին։ Աւելի լաւ կը նշմարէր կահերէններու ամբողջութիւնը, անշարժ եւ գրեթէ համակերպութեամբ լեցուն, եւ գիշերուան խորունկ անդորրին մէջ, տեսակ մը ընտանեկան կազդոյր կը բուրէր, որուն հանդիսաւորութեան անսովոր դրոշմ մը կը դնէին առիքէն առկախ հարուստ վարագոյրները։ «Մենք հոս ենք, ինչպէս որ դուն մեզ ուզած էիր քու յարմարութեանդ եւ հաճոյքիդ համար, կը թուէին ըսել, քանի Պորսիի խելքը գլուխը կուգար, բոլոր կահերէնները, բոլոր առարկաները որ կինքը կը շրջապատէին, մենք քու տունդ ենք, ամէն բան այնպէս ինչպէս առաջ»։

Ցանկարծ, աչքերը վերստին փակեց, կիսատուութեան մէջ մէկէն կուրնալով վառ լոյսի մը հեղեղէն. այդ այն լոյսն էր որ հրդեհած էր միւս սենեակը, երբ այն կինը, առնելով մը բացած էր պատուհանը ուրկէ դուրս նետուեր էր։

Ան վերագտաւ միակտուր կերպով, անողոքօրէն իր ամբողջ յիշողութիւնը. կրկին տեսաւ ամէն բան, իբրեւ թէ այն ամէնը անգամ մըն ալ կը սկսէին կատարուիլ։

Ինքը, բնազդական ամօթխածութենէ մը բռնուած, կը վարանէր անկողինէն դուրս գալ մերկ գրութեամբ մէջ, եւ Նորին, այն ատեն իր վրայ կը քաշէր առաջին հարուած մը, որ ջարդուփշուր կ'ընէր անկողինէն վերեւ կախուած սրբակրօն պատկերի մը ապակին, ինքն ալ այն ատեն ձեռքը կը պարզէր դէպի դայգասեղանին վրայ դրուած իր սարքանակը, եւ երկրորդ գնդակին սուլումը իր դէմքին մօտէն շայելով կ'անցնէր.. բայց ինք չէր յիշեր Նորին վրայ իր զէնքը քաշած ըլլալը. այն պահուն միայն երբ Նորին շրջուեցաւ տախտակամածին վրայ, ու յետոյ գլուխը աջէւը փռուեցաւ, ինք նշմարեց որ իր ձեռքը զինուած է տաք եւ տակաւին ծխացող ատրճանակովը։ Այն ատեն ինքն ալ անկողինէն դուրս ցատկած էր եւ անթեթեւի մը մէջ, իր ներսիդին կատաղի պայքարի մատնուած էին իր բոլոր կենսական ուժերը մահուան գաղափարին դէմ. մեռնելու սարսափը նախ, յետոյ մեռնելու անհրաժեշտութիւնը, վերջապէս չարաչուք, մթին զգացում մը որ պարտադրած էր ինքզինքը, յաղթահարելով բոլոր գործանքներուն, միւս բոլոր զգացումներուն։ Դիտած էր դիակը. պատուհանը, ուրկէ այս կինը դուրս նետուած էր, իմացած էր փողոցէն բարձրացող աղմուկը. իր մէջ անդունդ մը փորուած էր, այն ատեն վճռական որոշումը հարկադրուած էր լիակատար պայծառութեամբ մը, իբրեւ երկարօրէն մտածուած եւ կշռադատուած արարք մը՝ Այո, իրերը անցած էին այդ կերպով։

— Ոչ, կը կրկնէր ինքնիրեն, պահ մը եռքը. վերաբանալով տենդէն բոցավառ իր աչքերը։ Ոչ, քանի որ ես իմ տունս եմ, քանի որ ես իմ անկողինս մէջն եմ...

Իրեն կը թուէր իմանալ քովի սենեակէն զուարթ ձայներու խժալոր մը։ Դնել տուած էր նոր վարագոյրներ եւ իր յարկաբաժնին մէջ նոր գորգեր գնել տուած էր մկրտութեանը առթիւ իր վերջին նորածինին, ու մնացած էր քանի օրէ ի վեր։ Ահա ճիշդ ու ճիշդ նոյն այն օրը. եւ հրաւիրեալները եկեղեցիէն կը վերադառնային։ Անժէլիքա Նորին, որուն տուած էր իր թեւը, խուսափուկ կերպով իր ձեռքը կաթեցուցած էր այդ թեւին. ինք դարձած էր զայն դիտելու համար, զարմացած եւ ան ընդունած էր իր այդ ակնարկը լպիրշ, քիչ մը խենդուկ ծիծաղով մը եւ նէ, սարսափալից, իր կոպերը վար իջուցած էր իր սեւ, խոշոր, կլորակ աչքերուն վրայ, ամէնուն ներկայութեանը։

— Այն աղան մեռաւ, կը մտածէր, որովհետեւ անէծրոպայն բռնած էր մկրտութեանաւազանին վրայ։ Ու բախտ նայող մըն էր նաեւ։

Ցեղակարծ պատկերներ, տարօրէն եւ շփոթ տեսիլքներ, անակնկալ ուրուագծութիւններ, պայծառ եւ որոշ մտածումներ կը յաջորդէին իր ներսիդին անընդմիջական զառանցանքի մը նման։

Այո, այո, զայն սպաննած էր։ Բայց, երկու անգամ, այն անբանը փորձած էր զինքը սպաննել, եւ ինք, դէպի դայգասեղանը իր զէնքը առնելու դարձած պահուն, խնդալով ըսած էր. «Ի՞նչ կ'ընես հոն», այնքան իրեն անկարելի կը թուէր որ այդ մարդը ըլլար։

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

վարիչ Բրտին կը հաւաստէ թէ Տիկ. Զօպանի վառարանին վերեւ տեսած է Տիկին Եանովիչի պատկերը։ Ամուսինն ալ նոյնը կը հաստատէ։ Տիկին Զօպանի սեւոր բռնուած ըլլալով շփոթած է։

Բրտին, որ թէեւ չէ խենդեցած բայց ջղայնացած վիճակ ունի, կը պատմէ թէ Տիկ. Զօպանի դէմ իր վկայութենէն ի վեր, չեկիստները կը հետապնդեն զինքը եւ կը սպառնան։

Նախկին ռուս գնդապետ մը՝ Լ... այժմ ինքնաշարժի վարիչ, որ յունուար 24ին՝ զօրավարին տրամադրութեան տակ կը գտնուէր, կը պատմէ թէ՝ զօրավարը նամակ մը ստացած էր Մոսկուայէն՝ որով կը յայտնուէր թէ դաւադրութիւն մըկը պատրաստուի իրեն դէմ։ Նամակը իրեն տալով, զօրավարը հարցուցած էր թէ ի՞նչ պէտք է ընէր. պէ՞տք է լուր տար ոստիկանութեան։

∴ «Վոզրոժտէնի» կը գրէ թէ փարիզեան կառատան մը մէջ գտնուած է այն գորշագոյն ինքնաշարժը, որ գործածուած էր զօրավարի առեւանգումին համար։ Կառքին բարձերը պատռտուած են եւ կը հաստատուի թէ կռիւ տեղի ունեցած է։ Ոստիկանութիւնը լուր չունի այս մասին։

Յունաստանի գեղուհին Եւրոպայի Թագուհի

Ինչպէս գրեցինք երէկ, չորեքշաբթի օր կատարուեցաւ Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհիին ընտրութիւնը, «Ժուռնալ»ի սրահին մէջ։ Ընտրող յանձնախումբին կ'անդամակցէին 14 նկարիչներ, չորս արձանագործներ եւ մէկ գեղարուեստական քննադատ։ Կէսօրէն վերջ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր «Ժուռնալ»ի առջեւ՝ տեսնելու համար 19 գեղուհիները։

Ընտրական յանձնախումբին աշխատանքը բաւական դժուար եղաւ։ Բոլոր գեղուհիներն ալ այբբենական կարգով անցան։ Յետոյ այս տողանցքին վերջանալուն, իւրաքանչիւր գեղուհի հինգ անգամ առանձին առանձին ներկայացաւ քննիչ մարմնին։ Յանձնախումբի անդամները շարունակ նօթեր կ'առնէին։

Իրիկուան դէմ, յետ խորհրդակցութեան, գրեթէ միաձայնութեամբ Եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհի հռչակուեցաւ Յունաստանի գեղուհին՝ օրիորդ Ալիս Տիփլարաքու։ Քննիչ մարմնի նախագահ նկարիչ Ալպէռ Պէնար անոր երեսին դրոշմեց յաղթանակի համբոյրը։

Օր. Տիփլարաքու 18 տարեկան է. ծնած է Սպարտայի մէջ. հայրը փաստաբան է։ Հասակն է 1 մեդր 70, մազերը երկար են ու սեւ, դէմքը համաչափ ու խիստ սիրուն։ Յունաստանի թագուհի ընտրուած էր դիպուածով։ Աթէնքի Օլիմպիա թատրոնին մէջ Յունաստանի թագուհիին ընտրութիւնը կը կատարուէր։ Օր. Ալիս հօրը հետ օթեակի մը մէջ նստած էր իբրեւ հանդիսական։ Քննիչ մարմինը չէր կրնար ընտրութիւն կատարել 20 թեկնածուներուն մէջէն։ Յանկարծ օրիորդին օթեակը բացուեցաւ և քննիչ մարմնին կողմէ պատուիրակութիւն մը խնդրեց իրմէ որ թեկնածութիւնը դնէ։ Օր. Տիփլարաքու համակերպեցաւ, ու միաձայնութեամբ Յունաստանի թագուհի ընտրուեցաւ։

∴ Վէնիզէլոս հեռագրով շնորհաւորեց Օր. Ալիսը։

∴ «Միս Եւրոպա» եւ գեղեցկութեան միւս թագուհիները այս իրիկուն պիտի մեկնին Քան ուր փառաշուք ընդունելութիւններ պիտի ըլլան իրենց ի պատիւ։

Յունաստանի սպառազինումները

Վարչապետ Վէնիզէլոս՝ պատասխանելով խորհրդարանին մէջ ազգային պաշտպանութեան միջոցներուն դէմ եղած քննադատութիւններուն, ըսաւ թէ երկիրը որեւէ վտանգի ենթակայ չէ՝ սպառազինութեանց պակասին պատճառաւ։

Ո՞րկան դրամ ունէր Ալմազեան

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս, ինչպէս գրեցինք երէկ, լսեց Ալմազեանը՝ ի ներկայութեան անոր սնանկութեան գործերը կարգադրող պաշտօնեային՝ Օժէսի։ Այս վերջինը ըսաւ թէ յունուար 19ին, երբ Ալմազեան սնանկ հռչակուեցաւ, Սէնժիլ փողոցի խանութին մէջ կար 20.035 ֆրանքի ապրանք եւ 2.790 ֆրանքի կահ կարասի ու մեքենայ։ Այս գումարը աճուրդով ծախուելու գինն է. իսկ եթէ ձեռքէ ծախուէին՝ 100ին 20-25 աւելի կրնային արժել։ Յունուարէն յուլիս Ալմազեան 15.638 ֆրանքի ապրանք ծախած է. ուրեմն ապրելու համար ունէր դեռ մնացած ապրանքը. երկու մեքենաները՝ զորս ծախած է 2500 ֆրանքի եւ իբրեւ դերձակ ուրիշի հաշուոյն իր կատարած աշխատանքէն շահած գումարը։

Լսուեցաւ նաեւ հայ դերձակ մը՝ Թոռնիկեան, որ յայտնեց թէ օգոստոս 1ին Ալմազեանէն գնած էր կարգ մը առարկաներ։

Պ. Մաթիֆաս երկարօրէն հարցաքննեց դարձեալ Ալմազեանը սեպտ. 9ին Մոնմորանսի երթալու պարագաներուն մասին։ Մուշտակավաճառ Տիւննէր ըսաւ թէ նոյն օրը ինք Բիկօտէնի վճարում ըրած ատեն տուած էր նաեւ 1000 ֆրանքնոց մը։ Արդ. Ալմազեան սեպտ. 10ին Մոնմորանսիի մէջ աւրել տուած է հազարնոց մը...

Դատաւորը դէմ դէմի բերաւ նաեւ ոստիկանապետ Նիքոլն ու Քոթը՝ ճշդելու համար թէ Ալմազեանի խանութէն գտնուած բամպակը ընկոյզի՞ մեծութիւն ունէր թէ գնդասեղի գլխու։ Երկուքն ալ պնդեցին իրենց տեսակէտին վրայ։

Մասնագէտներու տեղեկագրին կը սպասէ Մաթիֆաս՝ քննութիւնը փակելու համար։

Անուասարասիը Ռուսիոյ մէջ

Բիկայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները աքսորած են Լենինգրադի բոլոր լուտերական քարոզիչները, բացի մէկէն։ Աքսորեալները արգելափակուած են Ռուսիոյ ամենահեռաւոր շրջանները։ Մալկրէն եպիսկոպոսը աքսորուած է Սոլովեան կղզին, Սպիտակ ծովուն մէջ։

∴ Բիկայի Ալեքսանդր Նեւսկի օրթոտոքս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ վերջերս գնդակահարուած 200 ծովային սպաներու յիշատակին։

∴ Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ դանգուածային գնդակահարման լուրը։

Հանքի արկած Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Արտեմովսկի կարլ Մարքս հանքին մէջ կրիզու մը պայթեցաւ։ Փլատակներու տակէն հանուեցան 17 դիակներ։ Զոհերու ճիշդ թիւը դեռ յայտնի չէ։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ
Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։ Կը խօսի ընկեր Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ, նիւթ՝ «Մեր գաղափարական ճակատամարտի գլխաւոր հիմունքները»։

ՌՈԱՆ.— Այս Կիրակի Ներկայ կըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Այս Կիրակի։ Կը խօսի՝ ընկեր Ա. ԳԱՌՕՆԷ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Դասախօսութիւն՝ Պրոֆ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ «ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԲԻԶԱՆԴԻՈՆՈՒՄ»։

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ.Դ. Գաւ. Միութեան կողմէ, 13 Փետր. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ա. Գառօնէ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ջոկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Անիէռի Փոթորիկ խումբի ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆոռվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Անիէռ Գուա-Քոլոնպի Եռաղոյն խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Գուա Քոլոնպ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Գասպարեան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Վիէնի Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Փաւզալի ընկերներէն կը խնդրուի որոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ։

Ֆոն Թ'Էվէքի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վիլլեօրպան (Լիոն) Արամ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին 24 Rue d'Alsace Villeurbanne։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Գուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ցէսինի կոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Քաֆէ Ժօրտէնի մէջ։ Կը խօսի Ընկ. Բ. Աղաբէկեան։ Նիւթ՝ «Փետրուար 18»ը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

· ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գար Մոնթիւմանթալի սրահը։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն 1929ի և ընտրութիւն վարչութեան։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։

ԱՆ. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԺՈՂՈՎԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները եւ հանրային կեանքով հետաքրքրուող բոլոր կիները այս կիրակի փետրուար 9ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 3, Rue Eclipse մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ 1. Ջեկոյց առժամեայ վարչութեան։ 2. Ցածկահայաստանէն վտարուած Հայերուն օգնելու աշխատանքի կազմակերպութիւն։ 3. Ընթացիկ խնդիրներ։

Կը խնդրուի նոյնպէս Հայրենակցական, Զ. Ե. Ռ. Միութեանց վարչութիւններէն խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՈՐԲԵՒԱՅՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

18 յունուարին Վիժիւիֆ 35 Rue Emiledes Vaux Պ. Մկրտիչ Աղաբէկեանի տան մէջ, իր անուանակոչութեան առթիւ.—

Պ. Մ. Աղաբէկեան 50, Տ. Ս. Աղաբէկեան 30, Պ. Հ. Պուճուլեան 5, փոքրիկ Տ. Խաչիկեան 40, Ոմն 20, Տ. Զ. Անէմեան, Պ. Գ. Արփաճեան, Պ. Գ. Էմիրզէեան, Տ. Գ. Մարգարեան, Պ. Յ. Էմիրզէեան, Տ. Ս. Պաղտասարեան, Պ. Տուղակեան 10ական, Պ. Ա. Պուճուլեան 30, Պ. Լ. Թոզաթլեան 25, փոքրիկ Քափարանեան 20, Պ. Բ. Թոզաթլեան 40 ֆրանք։ Գումար՝ 330 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 25 յունուար)։

Անիէռ-Գուա-Քոլոնպի Աջակցական.— Պ. Յովհաննէսեան, Ղազէրեան եղբարք, Վէզիրեան եղբարք, Գասպարեան եղբարք 50ական, Վ. Կէօվճէեան, Տ. Սէօքմէնեան, Ոմն, Ժ. Պաղտասարեան, Վ. Քոչեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Վէզիրեան, Պ. Աղամեան, Յ. Հիւսեան, Ն. Կիւլխասեանեան 20ական, Տրկ. Ա. Երամեան, Խ. Գալլանեան, Թ. Սարգիսեան, Արամ, Յ. Պըտիկեան, Ա. Թութճեան, Լ. Գասապեան, Շ. Մառաշեան, Մ. Թորոսեան, Կ. Գասպարեան, Գ. Թէքլիճեան, Կ. Հարուեան, Գ. Գույումճեան, Օ. Մելքոնեան, Տիկին Ա. Ճերմակեան, Սէտէֆեան 10ական, Յ. Ապիկեան 15, Ա. Օտապաշեան, Ա. Սողուքեան, Կ. Նշանեան, Տիկին Վ. Խոտասեան, Տիկին Պ. Մանուկեան, Ոմն, Կիւմիւշեան քոյրեր, Մ. Աթալլա, Թաշճեան, Ոմն, Մ. Էլմասեան, Պոռուկճեան, Խ. Կէնճեան, Յ. Փափազեան, Ս. Կէնճեան, Ի. Քաչարեան 5ական ֆր., Գ. Մէնէճեան 2 ֆրանք։ Գումար 652 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 23 Յունուար)։

EMPIRE Սիւզի-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՍԱԿԱՐԱՆ
6 Փետրուար 1930

		ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Ոսկի Անգլ.		L. St.	124.02
Տոլար		Dollar	25.49
Մարք	100	Mark	608.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	12.04
Թրք. ոսկի		» » or	109.20
Մէճիտիէ		Médjidie	8.12
Լէվա	100	Léva	18.50
Տրախմի	»	Drachme	32.20
Լիր	»	Lire	133.50
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.05
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.25
Լէյ	»	Leï	15.15
		ԱՐԺԵԹՂԹ	
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I	Cr. Fonc.-Eg.	2200.—
»	II	»	1565.—
»	III	»	1550.—
Թուրքիոյ երկթղ.		Lots turcs	89.—

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատն ու նոր մեթոտով դարմանում թրանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, Լիսմոմիզ.) եւ վարակի։ Մասն. լաբորատուարի։ Խորհրդատուութեան նաեւ տրամադրուած ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

IMPRIMERIE -MASSIS- ED.
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

8 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1182 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒ՞Ր Է "ԱԶԳ„ԻՆ ԲԱԺԻՆԸ

Ստիպուած ենք անգամ մըն ալ հարցնել հրապարակաւ.— Ի՞նչ կը բանի այն դասակարգը որ ծանօթ է իբրեւ «ազգային ազգ»։ Գլխագիր «Ազգ»։

Երէկ հրատարակեր էինք ծանրակշիռ լուր մը Հալէպէն։ Բազմանդամ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելեր է դէպի սահմանագլուխ, փախստականներուն կացութիւնն ուսումնասիրելու, անոնց դեղ ու դարման ճարելու եւ տեղաւորման մասին կարգադրութիւններ ընելու համար։

Քիչ անդին պիտի կարդաք նոր տեղեկութիւն մը, որուն համաձայն կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ։

— Գաղթող ժողովուրդը կը հասնի ընչազուրկ եւ պաշտօնական ձեւի տակ կողոպտուած, որով քիչերը միայն մէկ երկու ամսուան ուտելիք հաց մը ունենալով, առհասարակ կարեկցութեան արժանի վիճակի մը մէջ կը գտնուին։

Եթէ մինչեւ գարուն հասնին նախատեսուած 500 ընտանիքներն ալ, պէտքերը պիտի աւելնան եւ չպիտի բաւէ 7500 Ճնչուն ոսկին (տեղաւորման նուազագոյն ծախքը)։

Երէկ «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ, Պէյրութէն, կը նախատեսէր նոր ներխուժում, երբ օդերը մեղմանան։ Մանաւանդ որ,

—«Թուրքերը մինչ մէկ կողմէ երեւութապէս կը համակերպին միջազգային դաշնագիրներու, միւս կողմէ այժմ իրենց գլխէն կը նետեն իրենց մէջ մնացած երիտասարդները, ինչպէս սուրիացի կաթոլիկներ, նեստորականներ, քրիստոնեայ Քիւրտեր եւ Հայեր, կարելի եղածին չափ անտանելի դարձնելով անոնց կեանքը»։

Դժբախտաբար թղթակիցը հայերէն չի գիտեր, այլապէս կարդալով մեր ռամկավար եւ կարմիր թերթերը, պիտի նկատէր որ այս բոլորին պատասխանատուն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, ոչ թէ Թուրքիան որ «մէկ կողմէ երեւութապէս կը համակերպի միջազգային դաշնագիրներու, միւս կողմէ այժմ իր գլխէն կը նետէ իր մէջ մնացած քրիստոնեաները, կարելի եղածին չափ անտանելի դարձնելով անոնց կեանքը»։

Ուրեմն, քանի մը հազարնոց բազմութիւն մը խռնուեր է, արդէն, սահմանագլուխին վրայ եւ Հալէպի մէջ, կարօտ՝ անմիջական օգնութեան, դեղի ու դարմանի, հագուստ-կապուստի։

Միւս կողմէ, լուրջ առաջադրութիւններ կան նորեկները տեղաւորելու Թափուր հողերու վրայ, սահմանամերձ շրջանի մը մէջ, Եփրատի եւ Խապուրի միջեւ։

Արդ, հարցնենք նորէն, — ի՞նչ կը բանի «ազգ»ը, այս կացութեան հանդէպ։ Ի՞նչ ըրաւ մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ կը խորհի ընել այսուհետեւ։

Չի բաւեր ըսել թէ հանգանակութեան ձեռնարկուած է եւ «ազգն ալ կը մասնակցի «իւրովսանն»։ Մէջտեղն է հանգանակութեան արդիւնքը, անուններով, գումարներով եւ թուականներով։ Պրպտենք, եթէ կը հաճիք։

Կեդր. Ցանձնախումբին առաջին ցանկը, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ (10 յունուար), կը ներկայացնէր 57.000 ֆրանքի գումար մը։ Այս գումարին 52.000ը տուած են օրուան երեւելիները (20.000 մէկը, 10.000 երկրորդ մը, ուրիշներ՝ 5000, 3000 կամ հազարական)։ Զանազաններ 2100, հարիւրնոցներով։ Իսկ 3000ը՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ։

Երկրորդ ցանկին գումարն է 61.210, որուն 50.000ը միլիոնատէրի մը բաժինը, 3000ը՝ ուրիշ ջոջի մը, իսկ մնացեալը՝ ժողովրդական (անհատներ կամ հայր. միութիւններ)։ «Յառաջ»ի միջոցաւ՝ 5000 (Բ. մասնավճար)։

Երրորդ ցանկ — 33.369 ֆրանք։ Ոչ միայն գումարն է պակսած, այլեւ չկայ ջոջ անուն։ Գումարին 12.000ը կը կազմեն «Յառաջ»ի (4000), «Նոր Օր»ի եւ «Հորիզոն»ի ղրկած մասնավճարները։ Մնացեալը՝ ղրկած են զանազան անհատներ եւ միութիւններ։

Եւ ահա չորրորդ ցանկը (տես Գ. էջ)։ Աւելի նուազած է գումարը — 26.086։ Ասոր ալ 21.000ը կը ներկայացնեն «Յառաջ»ի (13.000), «Հորիզոն»ի (5000) եւ «Նոր Օր»ի (3000) նոր մասնավճարները, իսկ 2500ը՝ ղրկած է Պերլինի Գաղթ. Միութիւնը։ Ուրեմն, կեդր. Ցանձնախումբը տեղին վրայ ստացեր է միայն 3586 ֆրանք։

Ի՞նչ կը հետեւի այս պրպտումներէն եւ թուանշաններէն։

Այն որ, կեդր. Ցանձնախումբը, կամ անոր գլխուն կանգնած Բարեգործականը չեն յաջողեր շարժման մէջ դնել բուն «Ազգը»։ Ինչ որ հաւաքուեր է մինչեւ հիմա, կը ներկայացնէ ողորմելի գումար մը, 177.764 ֆրանք, երկու ամսուան միջոցին։ Անոր ալ 105.000ը՝ ջոջական։ Համրանքով մարդիկ եւ համրանքով տրուած դրամ։ Իսկ մնացած 72.664 ֆրանքին 41.000ը հաւաքած եւ յանձնած են երեք Դաշնակցական թերթեր («Յառաջ» 25.000, «Հորիզոն» 12.000, «Նոր Օր» 4000 ֆր.)։ Կը մնայ 31.764 ֆրանք, իբրեւ «Ազգ»ի բաժին։

Ճիշդ է որ հանգանակութիւնը չէ վերջացած տակաւին, ոչ կեդր. Ցանձնախումբին, ոչ ալ թերթերուն համար։ Եւ ուղղակի Հալէպ ղրկուած գումարներ ալ կան («Յուսաբեր»ը, դարձեալ դաշնակցական, արդէն 130 ոսկերլին փոխադրած է Հալէպ)։ Բայց այդ պարագան չի կրնար սրբել չոր թուանշաններուն ըրած տպաւորութիւնը, որ չափազանց դառն է։

Կը թուի թէ կեդր. Ցանձնախումբը ինքն ալ անբաւար կը նկատէր (?) հետեւիր գործին, եւ պարզապէս ողորմութիւն կը հաւաքէ։ Մինչդեռ առնուազն մէկ միլիոն ճարելու ճարը պիտի նստէր, առաջին օրէն իսկ, հիմնական գործ մը կատարած ըլլալու համար։

Շ.

МԱՄՈՒԼ

ԿԱՄԱՑ ԽՕՍԻՆՔ, ՁԲԱՂԿԱՆԱՆ...

«Արեւ» Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, հետեւեալ կասկար դիտողութիւնները կ'ուղղէ Երեւանի վարիչներուն, անշուշտ ոչ առանց սրտադողի (29 յունուար).

— «Այսօրս ըլլալու համար, պէտք է ըսսօք թէ ոչ արտասահմանի հայութիւնը մինչեւ հիմա կրցաւ ընել իր բովանդակ կարելին, եւ ոչ ալ Հայաստանի կառավարութիւնը արժանաւորապէս հետամուտ եղաւ իր պարտականութեանց կատարման։

Չենք ուզեր շատ հեռուները երթալ եւ կը բաւականանանք երկու փաստ միայն յիշելով։

Այսօր ամբողջ արտասահմանը դժգոհ է որ Հայաստանի կառավարութիւնը մեծ անխոհեմութեամբ մը նոր ուղղագրութիւնը հաստատեց։ Թողունք ապագայ անպատեհութիւնները. այսօր արտասահմանի հայութիւնը գրեթէ ոչինչ կը կարդայ երկրի գրականութենէն, այդ անձոռնի ուղղագրութեան պատճառով, որուն ջնջումը եւ հինին վերահաստատումը պահանջած է ու կը պահանջէ։ Հայաստանի կառավարութիւնը — որ այդ առթիւ տեղի ունեցած հրապարակային արտայայտութիւններէն եւ ասկէ երկու տարի առաջներն ալ արտասահմանի հնդիրնակաւոր անձնաւորութեանց իր ուղղած հարցարաններուն տրուած պատասխաններէն հասկցաւ թէ որքան ընդհանուր եւ խոր դժգոհութիւն կայ նոր ուղղագրութեան մասին — դեռ չսրբագրեց կատարուած սխալը եւ չվերահաստատեց հին ուղղագրութիւնը։

Ասկէ զատ, Հայաստանի մէջ եւս ծաւալող հակակրօն պայքարը մեծ վիշտ եւ դառնութիւն կը պատճառէ արտասահմանի հայութեան։ Մինչդեռ Էջմիածինը կը պահուի բռաւազուրկ եւ անշուք վիճակի մէջ, անդին «Անաստուածներու Միութիւն»ները կը պաշտպանուին։ Երբ «անաստուած»ները ի պատուի են, աւետարանը քարոզող եպիսկոպոսը հրապարակային ծաղրանքի եւ սպառնալիքի առարկայ կը դառնայ...։

Եթէ երբեք պատճառներ կան որ կը ստիպեն երկրի կառավարութիւնը հետեւիլ խորհրդային ընդհանուր քաղաքականութեան մը՝ կրօնական խնդիրին մէջ, — եւ հասկնալի է այս պարտադրանքը՝ որոշ չափով — ի՞նչ են այն պատճառները որ թոյլ չեն տար սրբագրել ուղղագրութեան նոր ձեւը, որ ոչինչով կապուած է խորհրդային քաղաքականութեան։»

ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՅՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ՞

Պոլսոյ Մայր վարժարանը նիւթական ծանր կացութեան մէջ կը գտնուի եւ ուսուցչական թոշակներ կը մնան անվճար։ Թուրք ուսուցիչները վարժարանին հիմնադրին ու Թաղ. խորհուրդին դիմումներ կատարելէ եւ արդիւնք մը ձեռք չբերելէ վերջ, բողոքած էին մէարիֆին։ Անոնք կ'ըսեն թէ ասկէ առաջ երբ վճարումի դժուարութիւններ ծագէին, կը յարմարէին, որովհետեւ բարեացակամութիւն, յօժարութիւն կը տեսնէին, եւ մանաւանդ «աշակերտութիւնը իրենց զաւակները նկատածէին», բայց այս անգամ թէ անվճար կը մնան թոշակները եւ թէ ոեւէ պատասխան չեն առած իրենց կատարած դիմումներէն, «հետեւաբար ճարահատ դիմեցին կրթական ցնօրէնութեան»։ Այս վերջինը խիստ ազդարարութիւն ուղղած է թէ՝ վարժարանը անգամ մըն ալ չքացուելու պայմանով պիտի փակուի, եթէ թոշակները շուտով չվճարուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա պայմանաժամ կ'ուզէ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը փետր. 5 թուակիր նոր հեռագրով մը կը հաստատէ նախապէս իր տուած այն լուրը թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը մտադիր է խնդրել Թուրքիոյ օտար պահանջատէրերէն որ պայմանաժամ մը շնորհեն իր պարտքերը հատուցանելու համար։ Պահանջուած պայմանաժամը (մորաթորիոմ) է հինգ տարի։

Այս լուրը հինգշաբթի օր մեծ իրարանցում առաջ բերաւ Փարիզի սակարանին մէջ, ուր յանկարծական անկում ունեցան ո՛չ միայն թրքական արժեթղթերը, այլ նաեւ ուրիշ օտար թուղթեր։ Օսմանեան Պանքայի արժեթղթերը 1320 ֆրանքէն ինկան 1200ի, Միացեալը՝ 93.10էն 83.85ի, 1914ի հարիւրին 5 փոխառութիւնը՝ 83.10էն 72·80ի եւն.։

Հակառակ «Թայմզ»ի թղթակցին հաւաստումներուն, ո՛չ Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչութիւնը, ո՛չ Փարիզի թրքական դեսպանատունը, ո՛չ ալ Օսմ. Պանքան լուր ունին թուրք կառավարութեան այս որոշումէն։

Ֆրանսաթուրք դաշնագիրը

Թուրք թերթերը մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն փետր. 3ի ֆրանքօթուրք դաշնագրին ստորագրութիւնը, շեշտելով որ առով երկու երկիրներու յարաբերութիւնները աւելի սերտ մերձեցման հանգամանք կը ստանան։ Էնկիւրիի պաշտօնական շրջանակներն ալ նոր դաշնագիրը կը նկատեն իբրեւ գրաւական մը խաղաղութեան։

Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայն

Լոնտոնի նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները։ Զանազան պատուիրակութեանց միջեւ առանձին տեսակցութիւններն ու յանձնաժողովներու խորհրդակցութիւնները ի վերջոյ յանգեցան որոշ արդիւնքներու։

Ամերիկայի առաջին պատուիրակ եւ արտաքին նախարար Սթիմսըն մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդեց թէ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է ո՛չ միայն զրահաւորներու, այլ նաեւ յածանաւերու մասին։ Ինչպէս կը յիշուի, 1927ին Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի միջեւ կատարուած խորհրդաժողովը վիժած էր յածանաւերու վէճին պատճառով։

.˙. Մաքտոնըլտ ընդունեց Անգլիոյ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Ճափոնի կին պատուիրակութիւնները։

ՆՈՐ ՀԵՏՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

ԶՕՐ. ԿՈՒՏԵՊՈՎ ՍՊԱՆՆՈՒԱ՞Ծ Է

Գաղտնիքը չպարզուեցաւ դեռ։ Ամէն օր նոր վկայութիւն մը կուգայ նոր հետքի մը վրայ դնել քննութիւնները, եւ սակայն օրերը կ'անցնին ու գաղտնիքը չի լուսաբանուիր։

Վերջին անգամ հաստատուած էր թէ զօրավարը առեւանգող երկու խորհրդաւոր ինքնաշարժները տեսնուած են փորթ ըր Սէն-Քլու։ Այժմ կը հաստատուի նաեւ թէ անոնք Սէն-Քլուէն անցած են Սէվր եւ յետոյ ուղղուած դէպի Մէօտոն։ Այսպէս կը վկայէ Տիկին Մարի Թիէրի, որ Սէվրի ժամշէին մէջ վաճառորդ է։ Ինքնաշարժները տեսնուած են նաեւ Բիանպուրեէի մէջ։

Սակայն կայ աւելի կարեւոր վկայութիւն մը, որ ենթադրել կուտայ թէ զօրավարը սպաննուած եւ դիակը մօտաւոր գաւառի մը մէջ անհետացուած է։

Լուաաէ նահանգի Շաթօ-Ռընար քաղաքի Լա Ֆոնթէն պանդոկի տէրը Ռոժէ Սիմոն հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց Գ. Փէրիէի.

— Յունուար 27ին ժամը 11.50—11.55 երիտասարդ մը ներկայացաւ պանդոկս եւ գաւաթ մը ռոմ խնդրեց, յետոյ՝ երկրորդ գաւաթ մը։ 25—30 տարեկան էր եւ յոգնած երեւոյթ ունէր, երկու օրէ ի վեր չէր ածիլուած։ Հասակն էր 1 մեթր 80. շէկ էր ու վարդագոյն դէմքով։ Ուսերը շատ լայն էին եւ Լենի կամ Ռուսի շեշտ ունէր։ Գլուխը դրած էր գորշ գդակ մը։ Վզին շուրջ ունէր բազմագոյն վզնոց մը։ Հագած էր բաց-գոյն «կապարտին» մը, հագուստը թրջած էր անձրեւէն։ Ինծմէ խնդրեց իրեն ցոյց տալ Մէլըուայի ճամբան, որ կը տանի դէպի Ժիէն եւ Վիշի։ Հետը դուրս ելայ, ու դրանս առջեւ տեսայ խոշոր գորշագոյն ինքնաշարժ մը, «լիմուզին»ի ձեւով, օտար ապրանք, յառաջամասին վրայ ունէր խորհրդանշան մը։ Կառքը, որ առնուազն 18 ձիու ուժ ունէր, երկար ճամբորդութիւն մը ըրած կը թուէր, որովհետեւ ցեխով ու փոշիով ծածկուած էր։ Մութ գոյն վարագոյրները վար առնուած էին։ Բայց և այնպէս տեսայ երեք մարդեր որ կը քնանային։ Իմ յաճախորդս վարիչի աթոռակին քով նստաւ՝ ցատկելով միսի մեծ պարկի մը վրայէն, որ կարծես թէ դիակ մը կը պարունակէր։ Կառքը մեկնեցաւ. կէս վայրկեան վերջ անոր հետեւեցաւ կարմիր սակաշարժ մը՝ Ռընօի արտադրութիւն։ Այս վերջինին մէջ կային երկու հոգի՝ առջեւի կողմը։ Երկու ինքնաշարժներն ալ արբնթաց հեռացան։

Սիմոնի կարծիքով այդ մարդիկը զօր. Կուտեպովի դիակը կ'ուզէին անհետացնել՝ անտառին կամ լիճի մը մէջ նետելով զայն...։

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 28

Ձալկարայի վերաշէն Հայր. Միութենէն (Մարսէյլ)	250.—
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մէրճանօֆ իրենց մանչ զաւկին ծննդեան առթիւ	100.—
Գումար	350.—
27րդ ցանկին գումարը	27.180.85
Ընդհ. գումար	27.530.85

ՄԻՆՉԵՒ ԳԱՐՈՒՆ 500 ԸՆՏԱՆԻՔ ԵՒՍ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ

Երէկ գրած էինք թէ Հալէպէն մանաւոր պատուիրակութիւն մը մեկնած է սահմանագլուխ, գաղթականներու վիճակը եւ տեղաւորման միջոցները ուսումնասիրելու համար։

Բարեգործականի զրասենեակէն Փետր. 5 թուակիր զեկոյց մը հաստատելով այս տեղեկութիւնները, կ'աւելցնէ

—Գաղթող ժողովուրդը կը հասնի ընչազուրկ եւ պաշտօնական ձեւի տակ կողոպտուած, որով քիչերը միայն մէկ երկու ամսուան ուտելիք հաց մը ունենալով, առհասարակ կարեկցութեան արժանի վիճակի մէջ կը գտնուին։ Լուր կը տրուի թէ մինչեւ գարուն Գամըշլիի շրջանը պիտի հասնին 500 ընտանիքներ եւս, ինչ որ եթէ իրականութիւն գտնէ, պէտքերը առաւելապէս պիտի շեշտուին եւ նախորդ տեղեկագրով նախատեսուած 7500 ոսկին անբաւական պիտի ըլլայ։

Աւելցնենք ներկայ տեղեկութեանց վրայ թէ՝ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ Էնկիւրիի կատարուած բողոքախառն դիմումներուն վրայ, բռնագաղթը առայժմ կասած կ'երեւայ, եւ առանց ֆրանս. հիւպատոսի վիզային անցագիր պիտի չտրուի գաղթականներուն։

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԷՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սուրիոյ գաղթականներու հանգանակութեան կեդր. Ցանձնախումբը կը ծանուցանէ Փարիզի եւ արուարձաններու հայրենակիցներուն թէ նոր եւ գործածուած (բայց գործածելի) ծերմակեղէններ եւ հանդերձեղէններ կրնան յանձնել Փարիզի եկեղեցւոյ դռնապանին (15 րիւ ժան կուժօն), պայմանով որ հաստ թուղթի կամ լաթի մէջ ծրարուած ըլլան, ծրարին վրան գրուի նուիրողին անունն ու հասցէն, իսկ մէջն ալ դրուի պարունակութեան ցանկը։ Ասոնք մաս առ մաս պիտի ուղարկուին Հալէպ։

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

... Խմբագիր,

ՔԱՇԱՆ.— Փարիզի Հարաւ-Շրջանի Ցառաջդիմասիրաց Միութիւնը մեր Սուրիոյ եղբայրներուն օգնութեան հասնելու համար, անմիջապէս կազմեց Յանձնախումբեր, որոնք մէկ շաբաթուան ընթացքին շրջանիս բոլոր Հայերուն տուները պտըտեցան եւ հանգանակեցին (610+830) 1440 ֆրանք։ Բոլոր Հայերը անխտիր մասնակցեցան։ Օրուան խօսքն էր. «պէտք է տանք, մենք ալ այդ ճամբայէն անցանք։» Քանի մը ընտանիքներ իրենց ցաւը յայտնած են մոռցուած ըլլալնուն համար, եւ անձամբ բերած են իրենց մասնակցութեան բաժինը։ Հաւաքած ենք նաեւ կարեւոր հագուստեղէններ։ Մասնաւոր շնորհակալութիւն մեր շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն։

Վարչութիւն

ԽՄԲ.— Տես «Յառաջ» 30 Յունուար եւ 7 փետրուար։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԳԻՒՂԻՆ ԴԷՄ

Միջազգային մամուլը տակաւին իր ամբողջ խորութեամբ չի ներկայացներ այն պայքարը որ կը մղուի, խորհրդային արքայութեան մէջ, գիւղացիներուն դէմ։ Պայքար մը, որ կը ձգտի ոչնչացնել գիւղին ու քաղաքին անջրպետը, եւ վարձու բանուոր դարձնել միլիոնաւոր մուժիկները։ Քաղքենի-դրամատիրական մամուլը հազիւ կը հետաքրքրուի այդպիսի «մանրամասնութիւններով», իսկ ձախակողմեան թերթերը լայն միջոցներ չունին, օրը օրին հետեւելու համար հոյակապ պատերազմին ծալքերուն։Մնաց որ, մանաւորապէս ֆրանսական թերթերը չափազանց այլամերժ են եւ ընդհանրապէս կը սահմանափակուին իրենց երկրին հետ կապուած, իրենց շահերուն, ճաշակին եւ հասկացողութեան յատուկ նիւթերու մէջ։

×

Փ. Կերենսկի, Ռուսաստանի առժամեայ կառավարութեան նախագահը (1917), որ մասնաւոր եռանդ մը ցոյց կուտայ վերջերս, Եւրոպայի հանրային կարծիքը շարժելու համար, Ֆրանսայի արմատական երեսփոխաններուն առջեւ ալ կրկնեց իր ծանր ամբաստանագիրը՝ խորհրդային իշխանութեան արկածալից արարքներուն եւ իր երկրին զարհուրելի կացութեան մասին։ (29 յունուար)։

Ամփոփենք իր գլխաւոր փաստերն ու եզրակացութիւնները.—

Ստալինի կառավարութիւնը «կուլակ»ները կը հալածէ, ի հարկին հրացանի կը բռնէ իբրեւ ունեւոր գիւղացիներ։ Արդ, «կուլակ»ը այն, դրամատէրը չէ զոր կ'ուզեն ներկայացնել համայնավարները։ 1927ին, այսինքն ռուսական գիւղին ոչնչացումէն առաջ, Խորհրդային Միութեան հողագործական գործավարութիւնը քննութիւն մը կատարեց գիւղին տնտեսական կացութեան մասին։ Այդ քննութեան համաձայն, գիւղացիներուն հարիւրին 30ը ո՛չ եւ է արջառ չունէր, իսկ հող՝ երկու հեկտարէն պակաս. հարիւրին 67ը չունէր երկու ձիէն աւելի, իսկ հող՝ միայն 5—10 հեկտար. եւ վերջապէս հարիւրին 2—3ը միայն աւելի հող եւ արջառ ունէր։ Ամէն պարագայի մէջ, շատ քիչ բացառութիւն կը կազմէին 5 գլուխ արջառ եւ 20 հեկտար հողը։ Արդ, համայնավարներուն ամբոխավարական լեզուով, ամէն գիւղացի որ աւելի քան երկու ձի կամ երեք կով ունի եւ 14—16 հեկտար հող կը մշակէ իր ընտանիքին հետ եւ պատահաբար նոյն իսկ մէկ վարձու բանուոր կը գործածէ, ունեւոր գիւղացի հռչակուած է, «կուլակ»։ Մինչդեռ այս մարդիկը աղքատ գիւղացիներ պիտի սեպուէին Եւրոպայի մէջ։

Վերջերս, Լէնինի մահուան տարեդարձին առթիւ, Ստալին կարճ այլ նշանակալից յօդուած մը հրատարակեց «Փրավտա»յի մէջ, ուր յարձակելով կուսակցութեան պատեհապաշտ անդամներուն վրայ, կ'ըսէ առանց այլ եւ այլի.

— «Կուսակցութեան արդի քաղաքականութիւնը գիւղին մէջ՝ հին քաղաքականութեան ընդլայնումը չէ, այլ շրջումը։ Այլ եւս սահմանափակումներ չեն որ կը պարտադրուին գիւղին դրամատիրական տարրերուն դէմ, այլ նոր քաղաքականութիւն մը, ջախջախելու համար, ոչնչացնելու ունեւոր գիւղացիները՝ իբրեւ դասակարգ»։

Եւ եւ դեռ աւելի կոպիտ արտայայտութիւն մը.

— «Պէտք է ճակատ ճակտի պայքարով մը խորտակել դիմադրութիւնը այս դասակարգին եւ զրկել զայն հողը եւ մշակութեան գործիքները վայելելու, վարձու տալու, բանուոր վարձելու եւլն. իրաւունքներէն»։

Այդ միեւնոյն օրը, մեկնաբանելով Ստալինի խօսքերը, պաշտօնաթերթ «Փրավտա»ն կը շեշտէր թէ հարկ է ազգայնացնել հողագործութիւնը, որովհետեւ, «անհատական փոքր արտադրականներէն է որ կամաց կամաց եւ ամէն օր կը ծնի դրամատիրութիւնը։ Լէնին յաճախ յիշեցուցած է այս պարագան»։

Նոր քաղաքականութեան համաձայն, բոլոր գիւղացիները պէտք է ըլլան պետութեան ծառայող մշակներ։ Ինչպէս կը գրէ պատերազմական գործավարութեան պաշտօնաթերթը, «Կարմիր Աստղ» (7 յունուար), համայնական գիւղը այլեւս գիւղական համայնք մը չպիտի ըլլայ։ Հաւաքական տնտեսութեանց անդամները աւելի շատ պատճառներ պիտի ունենան բանուոր քան թէ գիւղացի կոչուելու։ Այս կերպով, ինչպէս կ'ըսէր Լէնին, գիւղին ինչպէս քաղաքին մէջ, բոլորն ալ պիտի դառնան բանուորներն ու պաշտօնեաները միակ եւ ընդհանուր «Սինդիկայի մը»։

Ուրեմն, գիւղացի դասակարգին ոչնչացումը գլխաւոր գործը կը դառնայ «ընկերվարութեան կառուցման հնգամեայ ծրագրին»։ Դատելով հրատարակուած արդիւնքներէն, գիւղի ընկերվարացման այս ծրագիրը մեծապէս յաջողած է արդէն։ 1929ի ամրան ընթացքին չորս միլիոն հեկտար հող անցած է հաւաքական տնտեսութեանց, իսկ 1930 յունուարին պաշտօնական տեղեկութիւնները արդէն 30 միլիոն հեկտար կը ցուցնեն։

Բոլշեւիկները կը պարծենան ձեռք բերուած արդիւնքներով, այս ընկերվարացումը համարելով «ամենահզօր ազդակը յեղափոխական կացութիւն ստեղծելու, համաշխարհային չափանիշով» («Փրավտա»), 21 յունուար)։

Բայց միայն տեսական առաջարկութիւններով չէ որ Ստալին եւ ընկ. ուժ կուտան հաւաքական հողագործութեան։ Բուն մղիչ ազդակը՝ տիրող ճգնաժամն է, աղէտ մը որուն մէջ եղած են։ Հնգամեայ ծրագրին գլխաւոր հեղինակը, ճարտարագէտ Կրժիժանովսկի, իր տեղեկագրին մէջ կը խոստովանի թէ «առեւտուրի սահմանուած ցորենի արտադրութիւնը 20 միլիոն թոն եղած է 1913ին, իսկ 8 միլիոն թոն՝ 1927-28ին։ Այսինքն, երբեմնի արտադրութեան 100ին 40ը։ Ասկէ կը ծագի բոլոր չարիքը»։

Արդարեւ, Խորհրդային Միութեան ցորենի ամբողջ արտադրութիւնը, որ 81 միլիոն թոն էր 1913ին, 1927—28ին իջած էր 73 միլիոնի, մինչդեռ 1913էն ի վեր երկրին բնակչութիւնը աւելցած է 11 միլիոնով (149 միլիոն, փոխանակ 138 միլիոնի)։ Իսկ գիւղական տնտեսութեանց թիւը, որ 17 միլիոն էր 1917ին, այժմ 27 միլիոն է։

Մասնաւորապէս վերջին երկու տարիներու ընթացքին, բոլշեւիկներու ամբողջ քաղաքականութիւնը կը ձգտի ոչնչացնել՝ գիւղացիին մէջ՝ աշխատելու, իր հողը զարգացնելու եւ ընդարձակելու ամէն փափաք։ Եղած ջախջախիչ տուրքերէն զատ, Ստալին վերջերս վերահաստատեց ցորենի բռնագրաւումը՝ այնպիսի գիներով որոնք երբեմն տասն անգամ աւելիվար էին ազատ շուկային։ Վերահաստատ է նաեւ ռազմական համայնավարութեան շրջանին յատուկ պարէն տուրքը, որուն համաձայն շրջան մը կը բռնադատուի որոշ քանակութեամբ ցորեն հայթայթել առանց փոխարինութեան։ Ցեռոյ, անհատական տնտեսութեանց պարտադրած է ցորեն փոխադրել, գործիքներ եւ սերմերու հայթայթել հաւաքական տնտեսութեանց եւն.։Եւ վերջապէս, գործածուած ապրանքներու վաճառման առեւ, որ չի բաւեր ամէնուն, նախապատուութիւն կը տրուի ոչ թէ ամէնէն շատ ցորեն ճարող գիւղացիին, այլ միւսներուն։ «Կուլակ» համարուած գիւղացիները զրկուած են վարկէ, գործակցական ընկերութեանց անդամակցութենէ եւայլն։

Այս բոլորը շատ կը նմանին թաթար խաներու քաղաքականութեան, ինչպէս դիտել տուին ընդդիմադիր համայնավարները։ Գիւղացիները իրենք այս բոլորը պարզապէս վերադարձ մը կը համարեն դէպի 1861ի ճորտութիւնը։ Նախապէս, չքաւոր գիւղացիներն էին որ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ կը մտնէին։ Հողագործական կաճառի տեղեկագրին համաձայն, հաւաքական տնտեսութեանց մէջ կը գտնուէին 70·9 առ 100 գիւղացիներ որ հող չունէին, 74.3 առ 100 գիւղացիներ որ մէկ ձի չունէին եւ 70.1 առ 100 գիւղացիներ որ մէկ հատ կով չունէին։ Այժմ, ամբողջ գիւղեր, համայնքներ եւ գաւառներ կը վերածուին հաւաքական հողագործութեան, բայց նախապէս իրենց արջառը եւ գործիքները ոչնչացնելէ յետոյ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը այս քաղաքականութեան,—

Ցարաճուն թշուառութիւն եւ սով։ Սերմցու չկայ զարնանացանի համար։ Չկայ վարկ, մեքենայ, լծկան։ Ռուսաստան հեկտար հողի համար միջին հաշուով երեք ձի կ'ունենայ։ Հաւաքական տնտեսութեանց ունեցած 20,000 մեքենական արօրներուն (տրակտոր) հարիւրին 60ը անգործածելի են, փոխնորդ մասերու զգալութեան հետեւանքով։ Պէտք եղած 120.000 արօրներուն տեղ հողագործները այս տարի պիտի ստանան միայն 30,000, այն ալ եթէ ստանան. .

Թ. Ա. Մ.

ՅԱՒԱԼԻ ՊԱՏԱՀԱՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

ԽՄԲ.—Դեկտեմբեր 27ին, Պուքրէշի մէջ թղթակիցը ճարողած էր թիմուրեան երկու եղբայրներու սպանութիւնը՝ Սիմէոն Փիլիպպոսեանի ձեռքով։

Իրազեկ մը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել ճշտեւեալ նոր լուսաբանութիւնները՝ իր պատասխանատուութեամբ.—

ՊՈՒՔՐԷՇ.— Շաբաթներ առաջ, արտասահմանեան հայ թերթերուն մէջ, իբրեւ սովորական ոճիր հրատարակուեցաւ քաղաքիս մէջ պատահած դէպք մը.— «Հայ մը կը սպաննէ երկու Հայեր»։

Նկատելով որ դէպքը եւ անոր նախընթաց միջադէպերն ու սպանութեան հեղինակը կը հետաքրքրեն եւ կը յուզեն ոչ միայն ռումանահայութիւնը, այլ եւ ռուսէն շատ մը շրջանակներ, աւելորդ չենք համարեր սոյն թղթակցութեամբ տալ կարգ մը լուսաբանութիւններ։

Սպաննուողներն են քաղաքիս մեծ վաճառատան մը տէրերը՝ եղբարք Թիմուրեանները, իսկ սպաննողը՝ անոնց հայրենակիցը՝ Կեսարացի Սիմէոն Փիլիպպոսեանը, որ քաջածանօթ անձնաւորութիւն մըն էր՝ իր մաքուր անցեալով եւ պայծառ բնաւորութեամբ։

Սպաննուողները բաժնուեցան այս անցաւոր աշխարհէն՝ իրենց բերայիններուն ձգելով հարուստ ժառանգութիւն մը եւ ապահով կեանք, իսկ սպաննողը, զրկանքներով ու զոհողութիւններով յղի կեանքէ մը յետոյ, ներսուեցաւ բանտը՝ հոն ըմպելու համար տառապանքին դառնութը մինչեւ մրուրը...

Այսօր, երբ պատահարին առաջին տպաւորութիւնը անցած է, ամէնքը կը տեսնեն թէ ոճիրը գործուած է ակամայ, եւ հետեւանք է թիմուրեան ընտանիքին յոռի բնաւորութեան։

Քիչ մը աւելի բաց խօսինք։ Թիմուրեան երեք եղբայրներուն հայրը Մեծ Պատերազմէն առաջ, սպաննուած է Կեսարիոյ մէջ, առեւտրական գետնի վրայ։ Մեծ եղբայրը, պատերազմի ընթացքին՝ Պուքրէշի մէջ, սակաւ նահատ եղած է հունգար զինուորի մը կողմէ՝ իրենց խանութին մէջ, դարձեալ առեւտրական գետնի վրայ։ Զինուորը զորգ մը կը ծախէ, որուն արժէքը՝ սակարկուած 200 լէյը ստանալու համար պայմանաժամ կը նշանակուի յաջորդ օրը։ Բայց զինուորը երբ կը ներկայանայ, կը մերժուի եւ նոր պայմանաժամ կը ստանայ։ Երրորդ օրն ալ Թիմուրեանը կը յայտարարէ թէ զորգը 60 լէյէն աւելի չարժեր։ Զինուորը կը պահանջէ զորգը, որ նոյնպէս կը մերժուի «հոս չէ» եւ «ծախուած է» հաւաստեան տարրկութիւններով, որոնց հետ միաժամանակ կը սպառնայ քաղաքի զին. հրամանատարութեանց յայտնել զորգին «գողցուած» ըլլալը։

Այս անակնկալէն ու անտեղի պատիժի մը սարսափէն կատղած, զինուորը տեղն ու տեղը ատրճանակ կ'ընէ քանի մը լէյի համար աղքատ զինուորի մը հետ սակարկող մեծահարուստը։

Եւ, տարիներ յետոյ, նոյն գետնին վրայ եւ նոյն խանութին մէջ, զոհ կ'երթան երկու միւս եղբայրները։

Սիմէոն Փիլիպպոսեանը եօթը տարիներէ ի վեր «Եղբ. Թիմուրեան» առեւտր. տան ապրանքներու սպառողն էր՝ վերջին տարիներս հաստատուած ըլլալով Քրայովա քաղաքին մէջ։ Ան, վերջերս, կ'ուզէ իր գործը զատել Թիմուրեաններէն եւ ուրիշ մը հետ նոր եւ նման առեւտրական ձեռնարկի մը հիմը դնել Քրայովայի մէջ։ Բայց Եղբ. Թիմուրեանները կը ջանան ամէն գնով խանգարել այդ քայլը եւ պարտադրել որ ան շարունակէ իր առեւտրական կապերը իրենց հետ։ Անոնք, տարիներ շարունակ, շահագործած էին զայն եւ այժմ չէին ուզեր որ իրենց ձեռքէն փախչի այդպիսի բազմալի տարր մը։

Որպէսզի յաջողին իրենց այդ նպատակը իրագործել, Թիմուրեանները հրապարակ կը հանեն Փիլիպպոսեանի հետ գործի սկսելու նախօրեակին խմբագրուած եւ անոր կողմէ ստորագրուած չարաբաստիկ նամակ մը, որ եւ պատճառ դարձաւ իրենց իսկ մահուան։

Այդ նամակին մէջ յիշուած էր, թէ Փիլիպպոսեանը մօտ Յուկէս միլիոնի պարտաւորութեան երաշխիքը կուտայ եւ, առկէ զատ, յաւէրժ որեւէ մէկուն հետ նոր առեւտր. ձեռնարկ մը սկսելու իրաւունքը չունի։

Փիլիպպոսեանը կ'առարկէ թէ այդ գումարին երաշխիքը այլեւս կորսնցուցած է իր ուժը, քանի որ առեւտրական գետնի վրայ ունեցած իր բոլոր հաշիւները արդէն մաքրած ու գոցած է Թիմուրեաններու հետ, որոնք որեւէ պահանջ չունին։ Եւ որովհետեւ ինքն այժմ ազատ է պարտաւորութիւններէ, կրնայ եւ իրաւունք ունի զատուելու, խզելու իր առեւտր. կապերը եւ նոր նման ձեռնարկներ ընելու՝ միանգամայն անկախ իրենցմէ։ Դեռ աւելին, նամակը պահելու իրաւունքը չունին եւ պէտք էր զայն տալ աւելի առաջ՝ հաշիւները գոցուելու առտեն։ Ուստի կը պահանջէ իր նամակը, ինչպէս որ ուրիշ շատ անգամներ պահանջած էր, բայց յամառաբար մերժուած էր զանազան անտեղի առարկութիւններով։

Վերջապէս Եղբ. Թիմուրեանները պայմանաժամ կը նշանակեն նամակը յանձնելու համար։ Նշանակուած օրը կը ներկայանայ վաճառատունը Քրայովայէն Պուքրէշ հասած Ս. Փիլիպպոսեանը, բայց Եղբ. Թիմուրեանները ոչ միայն նամակը չեն տար, այլեւ կոպիտ ձեւով ու թուրքերէն հայհոյութիւններով կը վիրաւորեն անոր արժանապատուութիւնը եւ նոյնիսկ բռունցքի հարուածներ կուտան։ Այս բոլորէն չափազանց ազդուած, Փիլիպպոսեանը գրպանի ատրճանակով կը սպաննէ տեղն ու տեղը երկու եղբայրները։ Եւ երկար ատեն, սպանութենէն յետոյ, պատուաւէր և զգայուն Փիլիպպոսեանը չկրցաւ ինքզինքին հաշիւ տալ կատարուածի մասին։

Այս բոլոր դէպքերը զարգացան ու տեղի ունեցան մէկուկէս ամսուան ընթացքին։

Քանի մը խօսք Ս. Փիլիպպոսեանի անձին եւ անցեալին մասին։

Ան 1915ին Կեսարիայէն փախաւ Պոլիս, ապա անցաւ Սոֆիա, որտեղէն կամաւորներու խումբի մը հետ մեկնեցաւ Կովկաս։

Կեսարիոյ բարեկեցիկ ու յարգուած ընտանիքի մը անդամն էր, որուն եղբայրը ջարդի օրերուն սպաննուած էր, իսկ ծնողները՝ տարագրուած ու մեռած։

Ըլլալով նիւթապէս ապահով, ձգեց բարեկեցիկ կեանքը եւ Կովկաս անցնելէն յետոյ, մտաւ հայկ. զօրեղ կամաւորական բանակները (Քեռիի ու Անդրանիկի), մասնակցելով բազմաթիւ կռիւներու եւ ռազմադաշտին վրայ վիրաւորուելով։

Ցեղապային, կամաւոր. բանակներու կազմալուծումէն յետոյ, ծառայութեան մտաւ Քաղաքներու Միութեան պարենաւորման հայկ. բաժնին մէջ՝ աշխատելով, իբր փոխադրութեան ճիւղին պետ՝ Մուշ-Խնուս-Սարիղամիշ գծերու վրայ եւ շատ անգամներ օգնութեան հասնելով հայ գաղթականներուն։ Ապա Մուրատին հետ անցաւ Երզնկա եւ նպաստեց թուրքերու մօտ մնացած Հայերու ազատագրութեան գործին։ Եւ հոն էր, որ ունեցաւ իր ամենափայլուն գործունէութիւնը, որմէ շատերը հիացած էին։ Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ կը մասնակցի հայ վրացական պատերազմին, առաջնորդելով Խաչէնցիներուն զունդերը եւ իր անձնական օրինակով վերջինս մղելով հերոսական քայլերու։

Սիմէոնը քաջ էր, վեհանձն, ընկերասէր եւ շիտակ ու առաքինի։ Ան արժանապատուութեան տէր մարդ մըն էր եւ ամէնքէն, անխտիր, սիրուած ու յարգուած։ Ընկերոջ համար շապիկն անգամ կուտար։ Օր մը, կամաւ. բանակները ցրուելէն յետոյ՝ Կովկասի մէջ, իր վերմակը ծախեց եւ կարօտ ընկերներուն օգնութեան փութաց... Նոյնը նաեւ Ռումանիոյ մէջ, ուր —Կալացէն մինչեւ Քրայովա— սիրուած ու յարգուած էր նոյնիսկ օտար բարձր շրջանակներու մէջ։ Ու ասիկա այն աստիճան, որ Քրայովայի վաճառականական ու մտաւորական օտար դասերը որոշեր են օգնութեան փութալ եւ իրենց ներկայացուցիչները ղրկել՝ պաշտպանելու համար Սիմէոնը դատարանին առջեւ։ Հայ գաղութն ալ կը ցաւի պատահածին համար եւ նոյնպէս կը ջանայ զայն ազատել՝ խորհելով «զահին փոխարէն զոհը պահանջելու միտքէն...»։

Ահա ո՛վ է դատապարտեալը։

Եւ, այսօր, ոճիրը չէ որ կը պաշտպանենք, այլ կ'ուզենք փրկել անոր հեղինակը, որ իբրև մարդ արժանի է ատոր, մանաւանդ որ արժանապատուութիւնը խիստ վիրաւորուած պահուն սխալ քայլ մը առած է՝ ակամայ և հակառակ իր խառնուածքին։

ԱՐԵԳ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԱԽԵԼՈՒ ՆՈՐ ՁԵՒ

Վերջերս փարիզի փողոցներուն մէջ ինքնաշարժերը կը ծախուին նոր ձեւով մը։ Ծախու ինքնաշարժին քանի մը տեղերը կը փակցուին յայտարարութիւններ հետեւեալ վերտառութեամբ՝

«Ծախու է, գինը.. կը խնդրուի նշան տալ եւ կեցնել»

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Աղբացեալ Մեսրոպ Նուպարեանի Ցորեկինական Ցանձնախումբը ազահանդէս մը կազմակերպած է ծերունազարդ յոբելեարի մահուան քառասունքին առթիւ, վաղը, կիրակի, ժամը 5ին, Բարեգործականի Մատենադարանին մէջ (11 Square Alboni)։

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՊԱՀԱՆՋ ՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ (Սեփական Թղթ... Ազգասիրական հետաքրքրութիւն... զատ որ եւ է հանգամանք... կայացներ մեր մէջ մարզ... թանքը։ Կարծես չենք ըմբռ... թէ իւրաքանչիւրի մարզական... կան ջանքը օգտակար է, ... աւելի նախ իր անձին, իր ... Առո՛ղջ մարմին մէջ առողջ ... պէտք է դիտել մանաւանդ ... ծերանալու հանգամանքը ... մեր մօտ աչքի կը զարնէ ... բաղդատութեան եղնենք Եւրոպ... ժողովուրդներուն հետ. Անոնցմ... կութենէն կը սկսին մարզ... թանքը եւ կը սիրեն զայն ... լով անոր մէջ հշմարիտ ... մինչ իրենց կ'օժանդակէ ... ւորաւոր հիւսիսային երկ... (Գերմանիա, Շուէտ եւն... կլիման եւ քաղաքական... յին կայուն վիճակը։

Մարմնակրթանքի կարեւ... թիւնը գրեթէ ամէնքս կ... նին մեր մէջ ալ, բայց գործն... կէտին վրայ կանգ կ'առնեն... պատասխանը այն է, որ պէտք է սկսիլ, տարիները ... վերջ գծուար է վարժուիլ... առնուազն բազառիկ ջանքն... մեծ է։

Ինչ կը պակսի Նորա... սերունդին։ Ո՞ւր է ան, իբր ... ամէնէն օգտակար կազմակերպ... թեան՝ սիրոյ ջահակիրը մ... Մենք կը տեսնենք հրապ... վրայ կցկտուր բաներ, որոնք ... հեռու են մերինին պէս ... դի մը մարմնակրթական պ... քը լրացնելէ։ Հայերուս ... անհատականին զուգահեռ ... ւաքական մարզանքը, մէկ ... տակ ըլլալը ունենալով ... գային նշանակութիւն, պէ... անշուշտ որ մէկ Միութիւն... նակ Հ Մ Ը Մ Ը ամէն ... ձեռքին մէջ կեդրոնացնէ... նորերն ու հիները իբրև ... լով, մարմնաւորել հայ ... առողջ բանակ մը։ (Գերմ... շնորհիւ իր մարմնակրթական ... մակերպութեան, այսօր ... բաա է նախապատերազմեան ... փով առոյգ եւ մարզուած ... մը պարծանքով ցոյց ... բողջ աշխարհին։

Ասիկա սակայն ոչ հա... ոչ խօսքով, ոչ ալ տարին ... մը ցոյց կատարելով կը ... պէտք է ամենօրեայ աշխ... որոշ սիստէմ, ծրագիր եւ ... Հայերու մէջ մասնաւոր ... տարութեան առարկայ ... ընել պրոպագանդը, որպէս... քերը խառնան, որպէսզի ... խկապէս ծանչնան մ... թանքի կարեւորութիւնը ... զայն իրենց իսկ օգտին ... Մեր մամուլը որ շատ ... եկաւ, ոճիր-արկած եւ ... ղաքականութիւն կը ձգեր ... ցնել մի զի մեծ մասով, ... բոշ գեր դառնալ ... այս գործին մէջ եւ սիրց... ղովուրդին մարմնակրթան... օգտակար է, որ կրնայ ... առողջ կեանքին, բաց ... տին, սուրբ ճամբուն ... ուժի հաւատքին։ Պէտք է ... մարզել նոյնիսկ օտար ... գուա մրցանիշերու (... ձանագրութիւնները։ ... ծառայել որոշ շրջանակի ... քրքրութեան։ Ցեռոյ ... բանալ արմատ ձգած ... ապականած սրճարաններ, ... սրահներ, «Ջիֆթէ ... եւլն.։ Եւ վերջ ի վերջոյ ... մամուլին գերը եթէ ... տայ տգեղ իրականութ...

...ալ, եւ ուրիշ ճամբան, ուրկէ պէտք է երթալ։

Դ. ՔՐՈՒՆՁԵԱՆ

34 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

[illegible]

...լրագրաց հրաժանը։ 1896 Օգոստոս 25ին Սուն Եաթ Սէն ազատ արձակուեցաւ եւ անգլիական գաղտնի ոստիկան մը զինուած դուռնէն առաւ զայն ու տարաւ Սքոթլէնտ-Եարտ, ոստիկանութեան կեդրոնը։ Անգլ. մամուլը մեծ աղմուկ յարոյց այս դէպքին շուրջ եւ ջատագովեց Օլդպէրիի ընթացքը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱՐԴԱԽ ԽԱՆՈՒԹՊԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը որոշած է հրապարակով խայտառակել բոլոր այն վաճառականներն ու արհեստաւորները, որոնք խարդախութիւններ կ'ընեն։ Քննութենէ մը յետոյ, երբ որոշուի պատժել խանութպանը, անոր խանութին առջեւ պիտի կախուի ցուցանակ մը՝ վրան գրուած խարդախութեան մանրամասնութիւնները։ Ցետոյ թերթերու մէջ ալ հրատարակութեան պիտի տրուին նոյն բաները։

Այս մեթոտը կը կիրարկուէր նախնական ժողովուրդներու մօտ։ Ներկայ դարուս, միայն դատարանն է որ կրնայ օրինաւոր կերպով վճռել մէկու մը խարդախութեան մասին. քաղաքապետութիւնները այդպիսի իրաւունք չունին։

Փարիզի հակաքեմալական օրկան «Լը Րէփիւպլիք Անշէնէ», որ այս լուրը կը հաղորդէ, կ'աւելցնէ թէ գլխարկը փոխելով չէ որ մոլեռանդներու հասա գլուխը պիտի կրնայ փոխուիլ։

70.000 ՍՆՏՈՒԿ ՆԱՐԻՆՋ

Արգոս, խորհրդ. առեւտուրի արտաքին պատուիրակութիւնը առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիայէն գնած է 70,000 սնտուկ նարինջ։ Զոյգ մը սնտուկը կ'արժէ հինգ թրքական ոսկի. Նարինջին յանձնումը պիտի կատարուի ապրիլ ամսուն։ Այդ թուականին, վերջին հունձքի նարինջներուն զոյգ մը սնտուկը պիտի ծախուի 7ու կէս ոսկի։ Արգոս իբրեւ երաշխաւորագին, դրամատան մը մէջ պահ դրած է 80 հազար թրքական ոսկի՝ վճարելի բեռնագիրի փոխարէն։

Այս նարինջներուն վաճառումը սա առաւելութիւնն առաջ բերաւ թրքական շուկային վրայ. Զրոյց կը շրջի թէ մօտերս Արգոս նարինջի նոր գնումներ պիտի ընէ Թուրքիայէն։

ԿԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԼԱՆՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երբ այրերը կը վիճաբանին Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովին մէջ, կիները անտարբեր չեն մնար դուրսը։ Ամերիկացի եւ ճափոնցի կիներու պատուիրակութիւն մը Լոնտոն ժամանելով հանդիպում ունեցան «Անգլիացի կիներու խաղաղութեան խաչակիրներուն» հետ։ Ամերիկուհիները իրենց հետ բերած են բովանդակ Ամերիկայի կնոջական ակումբներու աջակցութիւնն ու որոշումները, ընդամէնը 6 միլիոն կիներու, որոնք Ամերիկայի բոլոր ընտրողուհիներուն մէկ չորրորդ մասը կը ներկայացնեն։ Ճափոնցի կիներն ալ իրենց հետ ունին 180,000 ճափոնցի կիներու ստորագրութիւնը։

Ամերիկուհիները կը խնդրեն խորհրդաժողովէն իր աշխատութիւնները չդադրեցնել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զինաթափութեան նպատակին հասնիլ։ Հաւանական է որ ժողովը լիագումար նիստ մը ունենայ այս պատուիրակութիւնները ընդունելու համար։

Ֆրանսական կանացի պատուիրակութիւն մըն ալ Լոնտոն հասաւ նոյն դիմումը կատարելու համար։

ՍՈՒԷԶԻ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Եգիպտոսի մէջ Թիմսահ լիճին եզերքը բացումը կատարուեցաւ կոթողի մը՝ ի յիշատակ այն նահատակներուն որոնք ինկան Սուէզի ջրանցքի պաշտպանութեան համար։ Այս կոթողը գործն է ճարտարապետ Ֆրանսուա Րու Շփիցի եւ արձանագործ Տըլամարի։ Բացումին ներկայ եղան Եգիպտոսի անգլ. մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն, Ֆրանսացի զօրավար Փիէփափ, զօրավար Սթրիքլէնտ՝ Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի անգլ. զինուորներու վերին հրամանատարը, Ֆրանսական եւ իտալական դեսպանները եւ եգիպտացի ու օտար պաշտօնական դէմքեր։

Սուէզի Ջրանցքի Ընկերութեան նախագահ մարքիզ Տը Վոկուէ հացկերոյթ մը տուաւ հիւրերուն եւ բաժակաճառին մէջ շեշտեց թէ այդ կոթողը պիտի մնայ իբրեւ խորհրդանշանը ջրանցքի յանդուգն յղացումին եւ յոյսի լոյսը՝ որ ցոյց կուտայ խաղաղութեան ճամբան։

ՁԱՅՆ ՄԸ ՓԱԹՐԱՍԷՆ

ՓԱԹՐԱՍ (Յունաստան). — Փարիզի Հայ Ցիկնանց Վարժարանի Աշակերտական Միութիւնը կարդալով Հայ թերթերու հրատարակութիւնները Անատոլուէն վտարուած տարագիրներու թշուառութեան մասին, յուզուած հակառակ իրենց պզտիկ տարիքներուն (6էն 10 տարեկան), ինքնաբերաբար կ'առաջարկեն իրենց վարժուհիներուն որ դրամահաւաքութիւն կատարեն իրենց միջեւ։ Գլխաւոր վարժուհին կը հարցնէ.

— Ի՞նչ կրնաք բերել։

— Ինչ որ կրնանք, մեր ունեցածը գրկուինք, բայց մենք ալ հասնինք» կ'ըսեն։

Եւ վարժուհին կը նկարագրէ այս պզտիկներու յուզումը, արցունքը աչքերուն։ Հանգանակութիւնը կը սկսի 2 դրամէն մինչեւ 15 դրամի եւ 200 դրախմի կը գոյացնեն որ ղրկուեցաւ Աթէնք։ Այս պզտիկներու միութիւնն օրինակելի է իր տեսակին մէջ։ Ունին իրենց դիւանը, գանձապետը։ Ընցեալները իրենց աղքատիկ մէկ ընկերը հիւանդ կ'ըլլայ, կը լսեն որ բժիշկ եւ դեղ չունի. ժողով կը գումարեն եւ կ'որոշեն բժիշկի եւ դեղի դրամ հաւաքել։ Այս որոշումը կը գործադրուի, ու տղեկը՝ փարատող՝ տրտմութեան աչքերով կուգայ համբուրել իր սիրելի ընկերները, որոնք իր հիւանդագին օրերուն հասած էին։

Եւ հազար են այս պզտիկները։ Մենք, կ'ըսեն, Փարիզի Հայ Ցիկններու Վարժարանին աշակերտներն ենք պէտք է բարձր բռնենք, պատուով պահենք մեր անունը։

Միութիւնը մարզական խումբ կազմելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնէ. արդէն ֆութպոլ եւ պոլի-պոլ կը խաղան յաջող կերպով։

Փաթրաս այս վարժարանէն զատ ունի գիշերային վարժարան մը, զոր ձեռնահասօրէն կը վարէ «Աշակերտութեան Հայ Ցիկնանց Միութիւնը»։ Շաբաթը 3 օր չափահաս երկսեռ երիտասարդութիւն մը Ֆրանսերէն, անգլիերէն, հայերէն, կրօնք, թուաբանութիւն եւայլն կ'ուսանին։ Ուսուցիչներն ալ Ցիկնանց Վարժարանի վարժուհիներն են, որոնք առանց սանթիմ մը առնելու, յօժարակամ կը դասախօսեն։ Այս կերպով Փաթրասի մէջ հայրենակիցները մեծով պզտիկով անգիր գրութենէ կ'ազատին եւ կը զարգանան։

Նոյն Ցիկնանց Միութիւնն է որ միեւնոյն ժամանակ եկեղեցւոյ համար հարկ եղած զանազան իրեր ու հանդերձեղէններ գնեց իր ըրած հանգանակութիւնով եւ այսպէսով տարիներու առջեւ ներկայանալի վիճակի մը վերածեց։

Ըսէ ցաւ մը կայ, այն ալ եկեղեցական եկեղեցիի մը չգոյութիւնն է որ մեզի շատ կ'ազդէ. որովհետեւ մեր յոյն եղբայրներն չեն կրնար ամէն առնե մեզի աղօթատեղի մը տրամադրել եւ այսպէսով հազիւ տարին 2-3 անգամ ժամերգութիւն կը լսենք։ 500 ոսկի պէտք է շէնքի մը կառուցման համար։

Թղթակից

ԲԱԼԹԻՑԻՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Փետրուար 2ին տեղի ունեցաւ Բալուի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը։ Հակառակ ներկայացումներու եւ հարսանիքներու զուգադիպութեան, ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը։

Սուրիա հասած գաղթականներու հանգանակիչ Ցանձնախումբի նախագահ Պ. Կ. Ցիրատուրեան երեկոյթը բանալով, պարզեց երեկոյթին նպատակը եւ յայտարարեց որ իւրաքանչիւրը իր պարտականութիւնը կատարէ նորեկ թշուառներուն հանդէպ։ «Ամէնքդ ալ «Յառաջ»ի մէջ կարդացիք Միութեանս կոչը՝ եւ այսօր ուրախ ենք ըսելու որ մէկ ամսուան ընթացքին մօտ 3000 Ֆրանքի գումար մը գոյացած է, որուն վրայ պիտի աւելցնենք այս երեկոյթին հասոյթը։ Թերեւս յառաջիկային ուրիշ միջոցի մըն ալ դիմէք իր նպատակին հասնելու համար։ Թող մեր անամօթ թշնամին գիտնայ թէ իր չարիքներուն սփեղանի գտնել գիտենք մենք...»

Ցետոյ երգեց Պ. Ց. Համբարձումեան, արտասանեց Պ. Մ. Դուրիթեան Ս. Խահակեանի «Հայաստանին», եւ Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։ Եղան ուրիշ արտասանութիւններ ալ Պ. Կ. Քիւրաձեանի եւլն. կողմէ։ Դադարէն յետոյ, ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցան, պատի գորգ մը եւ շիշ մը գոլոնեայ որ քառորդ ժամուան ընթացքին բարձրացաւ 225 Ֆրանքի եւ շահեցաւ Պ. Խայածանեան։ Երկրորդ աճուրդն ալ նպաստակ մը եւ շիշ մը շանփանեան բարձրացաւ 218 ֆրանքի եւ շահեցաւ Պ. Միքայէլեան։

Հանդէսին Բ. մասը կը կազմէր չորս արարուած խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։ Ցաւալի է ըսել որ այս անգամ ալ զանազան հայրենակիցներ որ անտարբեր մնացին այս ազգօգուտ ձեռնարկին։ Գէթ մեր թշուառ հայրենակիցներու օգնութեան պարագային համերաշխիլ գիտնային։

Մարտիկ Խուտիկենց

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ

ՏԷՍԻՆ — Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութիւնը լրացուց իր առաջին տարեշրջանը։

1929 յունուար 22ին էր որ կազմուեցաւ Միութիւնը, քանի մը հայրենասէր Սեբաստացիներու կողմէ։ Կատարուած աշխատանքը շնորհաւորելով հանդերձ, ուշադրութեան կը յանձնեմ կարգ մը պարագաներ։

Մօտ եօթը ամիս առաջ, Ամերիկայի Սեբաստիոյ Վերաշինաց Միութիւնը մեծ ջանք թափած է սերտ յարաբերութիւն հաստատելու մեզի հետ։ Զանազան առաջարկներ եղած էին միանալու եւլն խօսք վերջերս հոս զրկած է ժապաւինեալ տոմար մը հանգանակութիւն կատարելու ի նպաստ «Նոր Սեբաստիոյ», որ պիտի կառուցուի Հայաստանի մէջ։ Շատ բարի. Միութիւնը պարտք սեպեց, քանի անգամ ընդհ. ժողովներուն ցուցադրել եւ առաջարկեց որպէսզի փափաքող հայրենակիցները նշանակեն իրենց անունները։

Երէկ ամէն բան մոռցուեցաւ. իսկ այսօր, երբ ամէն կողմ հանգանակութիւն կը կատարուի Անատոլուի բեկորներուն համար, Վարչութեան անդամները Ամերիկայի տոմարը ձեռք առած փողոցէ փողոց եւ տունէ տուն Սեբաստացի կը փնտռեն։

Ինչո՞ւ այսպէս.. Արդեօք Վարչութիւնը պարտականութիւն չունէ՞ր հանդէպ այն թշուառ եղբայրներուն, որոնք ձիւն ձմեռով Թուրքիայէն Սուրիա կ'ապաստանին։ Այդ բեկորներուն հարիւրին 20ը Սեբաստացի է։ Մինչեւ ե՞րբ այս անտարբերութիւնը։ Ցեսինի փողոցներուն մէջ Սեբաստացի մանուկներուն թիւը 50ի կը հասնի որոնք միայն ծեծով հայերէն կը խօսին։ Այս ճերմակ ջարդին հոգն ալ ուրիշ։

Սթափեցէ՛ք հայրենակիցներ,

Սեբաստացի

ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Դ. ՑԱՆԿ

Հանգ. կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եւս.—

Փարիզի «ՅԱՌԱՋ» լրագրին միջոցաւ Դ. եւ Ե. վճար 13.000 Սելանիկի «Հորիզոն» լրագրին միջոցաւ, Գ. վճար 5000, Աթէնքի «Նոր Օր» լրագրին միջոցաւ, Բ. եւ Գ. վճար 3000, Գերլինի Հայ Գաղթ. Միութիւն 2500, Մելքոնեան կրթ. Հաստատութեան սաներ 1205.90, Տ. Բ. Գարագաշ 500 ՈՄՍ Լ. 300, Ցոքթ. Ինճէեան 300, Մարսէյլ Մասիս միութիւն 250, Տ. Գէորգեան 20, Գաւառէն որբ մը 10։ Գումար 26085.90։ Գումար Ա. Բ. եւ Գ. ցանկերու 151.678.05։ Ընդհանուր գումար՝ 177,764,95 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Այսօր շաբաթ եւ վաղը՝ կիրակի բացառաբար փակ պիտի ըլլայ Սէն-Միշէլի կրպակը, ուր «Յառաջ» կը ծախուի։

Սէն-Միշէլի մեր ընթերցողներէն կը խնդրուի այդ երկու օրերուն իրենց թերթը գնել Օտէոնի կրպակէն carrefour de l'Odéon։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈՂՊԱՏԷ ՍԵՐՄԵՐ։ Գրեց. Վահրամ Կաքաւեան։ 1929։ Փարիզ։ Գին 7 ֆրանք։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 8 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր քան զինքը հակազդեւ եւ սպանելու չհարկադրած, ... հաւնեայ թէ վերջապէս սորվ... ...ութիւն մը, յիմարութիւն մըն ... զինքը սպաննել ուզելը, այս... ...սի բոպէի մը, զինքը մեռցնելը ... այնպիսի առեն երբ պատահմամբ ... որ հոդ կը գտնուէր, երբ իր ... բողջ կեանքը ուրիշ տեղ էր, ... երբ ինք իր գործերը ունէր որոնք ... այնպէս իրեն համար թանկագին ... ին, իր ընտանիքը, իր պաշտպա... ...ինք զաւակները։ Ահ, թշուառա... ...նը...։

Ո՞ր սատանային խելքին փչեց ... ...ը, յանկարծ այդ շիլ. տգեղ եւ ... ...խուէր մարդուկը, այդ հեգգ ... դժխեմ հոգին, որ իր կեան... ...ն քովէ ի վեր կը քաշկռտուէր ... ...անց ամենադոյն համակրան... ...ի մը, որ գիտէր թէ տարինե... ...է ի վեր իր կնոջ կողմէն լրբօրէն կը խաբուէր եւ այդ մասին հոգն անգամ չէր, այդ մարդը որ կարծէք իր աչքերը կը բանար եւ իր կոկորդի խորէն թոյլ եւ մլաւան ձայն մը կը հանէր լոկ ի գին անշափելի յոգնութեան մը, ինչպէ՞ս քամբախտ մարդը յանկարծ իր մէջ զգացած էր արիւնին եռալը եւ ճիշդ ու ճիշդ իր Գորաչին դէմ։ Զգիտե՞ր թէ ի՞նչ տեսակ կին մըն է իրենինը։ Չէր մտածեր թէ ծիծաղելի բան մը, միանգամայն խենդ եւ տարօրին բան մըն էր յանկարծ արձանակի հարուածներով պաշտպանել ուզելը իր պատիւը՝ վատահուած կնոջ մը որ զայն ստնատակ ըրած էր տարիներով առանց որ ինք առոր վերահասու լինելու երեւոյթն ունենար։

Բայց քանի քանի անգամ այդ մարդը ներկայ եղած էր տեսարաններու, ուր Անժէլիկան, իր աչքերուն առջեւ, Աարիէնի աչքերուն առջեւ, հեռաւորաւ եղած էր զինքը հրապուրել իր փոքրիկ մելամաղձոտ էգ կապիկի քծինքներով։ Աարիէնի աչքին զարկած էր այդ, իր ամուսինը ոչի՛նչ տեսած էր ուրեմն։ Ահ, իրենք, Աարիէնին հետ, կուշտ ու կուռ խնդացած էին այդ ամենուն վրայ։ Տասն մը տեղծել, լրջօրէն, այդ տեսակ կնո՞ջ մը համար։ Գոյութակղութի՛ւն մը, աւելին, իրենց երկուքին մահը։ Օհ, թշուառ մարդը թերեւս զեղեցիկ նուէր մըն էր զոր անոր ըրած էր զայն սպաննելով, բայց ինք Գորաչին... կ'արժէ՞ր որ մեռնէր այնքան ոչինչ բանի մը համար։ Այն պահուն, գիտակը իր աչքերուն առջեւ, փողոցի աղմուկէն խելայեղ, ան կարծած էր թէ չի կրնար հրաժարիլ մեռնելէ. ինչո՞ւ համար ամէն ինչ չէ վերջացեր։ Ինք կ'ապրէր տակաւին իր անդորր սենեակին մէջ, պառկած իր արմուկին վրայ, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլար։ Ահ, եթէ այդ ամէնը կարենար ըլլալ սարսափելի երազ մը միայն... Ու, կուրծքին վրայ կատաղօրէն այն ցաւը որ զինքը կ'արգիլէր շնչելէ ու յետոյ անկողինը...

Բոլորովին մեղմօրէն թեւը երկարեց իր քովի սեղանին վրայ, պարապ ուրեմ Աարիէ՞նը.. եւ կրկին զգաց անգանգի մը բացուիլը իր ներսիդին։ Ո՞ւր էր։ Ու տղա՞քը։ Զինքը լքած էի՞ն։ Մինա՞կ ասոր մէջ։ Կարելի՞ էր այդ։

Վերաբացաւ աչքերը. իրապէս իր ննջասենեա՞կն էր։ Այո, ոչինչ կար փոխուած։ Այն առեն, անլուր կասկած մը, զառանցանքի եւ պայծառատեսութեան փոփոխութեամբ, զինքը սկսաւ խոցել. այլեւս չէր՞ճշգիտեր, իր աչքերը բացած պահուն, թէ բանդագուշանքի կը նմանէր իր սենեա՞կը, լեցուն սովորական խաղաղութեամբ կամ թէ երբ աչքերը կը գոցէր, կը վերատեսնէր իրականութեան պատրանքը տուող յստակատեսութեամբ, նոյն առաւօտ ահռելի ողբերգութիւնը։ Հեծեծանք մը արձակեց եւ անմիջապէս անծանօթ դէմք մը երեւցաւ իր աչքերուն, զգաց ձեռքի մը շփումը իր ճակտին վրայ։ Այս ծնջումը կապգործի մը պէս եկաւ իրեն եւ գոցեց աչքերը հեծիւնով մը, համակերպած՝ այլեւս ոչինչ հասկնալու այլեւս չգիտնալու թէ իրապէս ի՞նչ պատահած էր։ Թերեւս երազի մէջ էր որ կ'ընդնշմարէր այդ դէմքը, որ կը զգար այդ ձեռքը իր ճակտին վրայ... Կրկին մտանուեցաւ ուշաթափութեան մը։

Տքթ. Սիտ ոտքի մատներուն վրայ մօտեցաւ սենեակի ամենամութ անկիւնին ուր կը հսկէր Աարիէն, առանց ինքզինքը մատնելու։

— Թերեւս աւելի լաւ պիտի ըլլար քաշուիլ զած ձայնով, որկանչէինք Տքթ. Վոկալոփուլոս փնտռելու։ Ցենդը կը բարձրանայ եւ ընդհանուր երեւոյթը գէշ չէ...

Ու ինքզինքը ընդմիջելով, հարցուց.

— Կ'ուզէ՞ք զինքը տեսնել։

Անձկալից, Աարիէն, գլխովը նշան ըրաւ թէ ոչ։ Ցետոյ, որովհետեւ իր մէջ չէր զգար այլեւս ուժը զսպելու արցունքներու հեղեղը որ կը խուժէր իր աչքերուն մէջ, մէկ թափով ոտքի ելաւ եւ փախաւ սենեակէն։

Տքթ. Սիտ զգուշութեամբ գոցեց դուռը որպէսզի իր կնոջ հեծկլտուքը չհասնի մահամերձին ականջին, յետոյ վերցնելով անոր կուրծքին վրայ դրուած փամփշտապարկը, պարպեց անոր ջուրը զայն կրկին սառով լեցուց, վերստին դրաւ վիրակապին վրայ ծիշդ վէրքին վրայ։

— Ահաւասիկ, եղաւ, լրացաւ։

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.

⁖ Ռուս տարագիրներու միութիւնը ամէն օր տրցակներով նամակ կը ստանայ եւ թարգմանելով զանոնք կը հաղորդէ ոստիկանութեան։ Այդ նամակներէն շատերուն կ'ընկերանան քարտէսներ եւ որոշ ուղեցոյցներ։

⁖ Զօրավարը գտնողին խոստացուած է 100,000 ֆրանք միայն եւ ոչ թէ 500,000, ինչպէս գրած էր «Մաթէն»։

⁖ Լիոն Վիլէօրպանի մէջ գտնուած է բաց-գոյն վերարկուով ռուս կին մը՝ որ առեւանգման օրը Փարիզ կը գտնուէր։ Ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուելով հաստատեց իր անմեղութիւնը։

⁖ Փիւթօի մէկ կառատան մէջ գտնուած գորշագոյն խոշոր ինքնաշարժը ո՛չ մէկ կապ ունի առեւանգումին գործակցող ծանօթ ինքնաշարժին հետ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Հինգշաբթի իրիկուն եօթերորդ թաղամասէն ոստիկանական ջոկատ մը պաշտպանութեան տակ առաւ Րիւ Կրընէլի խորհրդային դեսպանատունը, արգիլելու համար որեւէ միջադէպ։

Բոլշեւիկութեան անկումը մօտ է...

«Ցէյլի էքսփրէս»ի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ռուսիոյ առժամեայ կառավարութեան պետ Կէրէնսկիի հետ, որ յայտարարած է թէ Ռուսիոյ մէջ մօտ օրէն վարչաձեւի փոփոխութիւն տեղի պիտի ունենայ.

— Դարձեալ անուսարսափ կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ, բսած է Կէրէնսկի. սխալ է ըսել թէ ժողովուրդը կրաւորական է։ Քաղաքացիական կռիւը ամէն օր կը շարունակուի գիւղացիներուն եւ կառավարութեան միջեւ։ Գիւղացիները ռուս ժողովուրդին 100էն 90ը կը կազմեն։

Յիշեցէք որ այս տարի վերադարձ մը տեղի ունեցաւ դէպի բացարձակ եւ ռազմական համայնավարութիւն։ Վերջին տարիներու քաղաքականութիւնը անհետացաւ, ինչո՞ւ։ Որովհետեւ բոլշեւիկները սպառեցին քաղաքներու մէջ մթերուած հարստութիւնները.-և՚լ բան չմնաց։ Հիմա ունեւոր գիւղացիներուն կ'ըսեն. «պէտք է հրաժարիք ձեր հողերէն եւ արջառէն՝ դառնալու համար պարզ միաւորներ մեր ընդարձակ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ»։

Այս քաղաքականութիւնը աւելի կը սաստկացնէ քաղաքացիական կռիւը, ընտանի կենդանիներու զանգուածային ջարդը եւ ագարակներու հրկիզումը, որովհետեւ գիւղացիները չեն ուզեր անձնատուր ըլլալ։

Ամուրի շրջանի գաղտնի մէկ աղբիւրէն կը տեղեկանամ թէ կարմիր բանակի առաջին արշաւանքը միայն մէկ գիւղի մէջ գնդակահարած է 150 հոգի։ Գիտցէք որ ամէն օր հինգ հոգի կը սպաննուի հակահամայնավար գործունէութեան համար, աւելի կ'ընէ տարին 1800 մարդ։ Ուստի գիւղացիները կը փճացնեն ամէն բան եւ բոլշեւիկներուն կ'ըսեն. «Բան չունինք. պարէն տուէք մեզի»։

Սակայն բոլշեւիկներն ալ բան մը չունին։ Ուրեմն մօտ օրէն գիւղացիական ապստամբութիւն պիտի ծագի, որովհետեւ Ռուսիոյ կը սպառնայ սով մը՝ վատ քան Լէնինի օրով ծագած սովը, որ 5 միլիոն զոհեր տարաւ։ Եւ այն ատեն ո՞վ գիտէ թէ ինչ պիտի պատահի։ Թերեւս պիտի հաստատուի դիկտատորութիւն մը՝ որ պիտի յանգի ժողովրդավար կառավարութեան մը։ Արդէն այս է որ կ'ուզեն Ռուսերը. Հանրապետութիւն մը եւ կրօնական ու քաղաքացիական ազատութիւն։ Այլեւս ո՛չ միապետութիւն պիտի ըլլայ, ո՛չ ցար, ո՛չ ալ ազնուականութիւն։

Կաթը պիտի աժաննայ

Փետրուար 16էն սկսեալ կաթին լիտրան պիտի ծախուի 1 ֆր. 80ի, փոխանակ 1.90ի։ Օդերու մեղմութեան հետեւանքով կաթի արտադրութիւնը աւելցած է. հետեւաբար կաթնավաճառներու դաշնակցութիւնը որոշեց փոքրիկ զեղչ մը ընել ներկայ գինին վրայ։

ՀԱՊԱ՞ ՄԻՒՍ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ

Միւս կողմէ առեւտրական նախարար Ֆլանտէն բուռն պայքարի մը ձեռնարկած է՝ ապրուստի սղութեան դէմ։ Հակառակ զանազան անհրաժեշտ առարկաներու մեծաքանակի գինին անկման, խանութպանները կը շարունակեն բարձր գիներով ծախել։ Մանր առեւտրականները պակսեցուցած են միայն գինիի, սուրճի եւ իւղի գիները։ Այս նիւթերու մեծաքանակ գինին վրայ մեծ անկում տեղի ունեցած էր դեկտեմբերին։

Նախարարը ծրագրած է նաեւ շուկայ հանել կարեւոր մթերքներ, որոնք պահուած են կարգ մը վաճառականներու կողմէ՝ գիներու անկում առաջ չբերելու դիտումով։ Յոյս կայ որ այս ամսուան ընթացքին անկում կրեն նաեւ չոր արմտիքի, յուբիայի, ոսպի, սիսեռի եւայլն գիները։ Գետնախնձորն ալ աժնցաւ։

Մսավաճառներու արհեստակցական միութեան նախագահը կը յայտնէ թէ անկարելի է մսի գինին վրայ որեւէ զեղչ ընել՝ որովհետեւ իրենք արդէն սուղ կը գնեն Վիլէթի սպանդանոցէն։ Նոյնը կ'ըսեն նաեւ խոզի միս ծախողները։

Հրեայ մը մահուան դատապարտուած

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Եաֆայի դատարանը մահուան դատապարտեց հրեայ ոստիկան Հինգուսը, որ անցեալ օգոստոսի խռովութեանց ընթացքին սպաննած էր արաբ ընտանիքի մը երեք անդամները։

Կեղծարարները գնդակահարուած

Չորեքշաբթի գիշեր Լենինգրադի մէջ գնդակահարուեցան Շիլլէր, Գայէր, Կարտաշէֆ եւ Ֆէոդորոֆ, որոնք յունուար 23ին մահուան դատապարտուած էին՝ կեղծ չերվոնեց քշելու ամբաստանութեամբ։ Ցիկը (կարմիր» խորհրդարանը, այսինքն կեդրոնական գործադիր մարմին) մերժած էր վերաքննութեան խնդրագիրը։

Իտալօ-աւստրիական դաշնագիր

Հռոմի մէջ Մուսոլինի եւ Շոպէր ստորագրեցին բարեկամութեան, համերաշխութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը՝ Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ։

Ձմեռը վերադարձաւ

Փարիզցիները կ'ուրախանային որ այս տարի ձմեռը շատ մեղմ անցաւ։ Իրաւ ալ մինչեւ հիմա օդերը շատ լաւ գացին։

Երկու օրէ ի վեր, սակայն, ձմեռը վերադարձաւ, ու երէկ առաւօտ սկսաւ ձիւնել Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ։

Գաւառներէն եւ Եւրոպայի զանազան մասերէն առնուած լուրերու համաձայն, այդ կողմերն ալ ձմեռը յանկարծական վերադարձ մը ունեցած է եւ տեղ տեղ ձիւնը բաւական թանձր խաւ կապած։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ
Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։ Կը խօսի ընկեր Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ, նիւթ՝ «Մեր գաղափարական ճակատպայքարի գլխաւոր հիմունքները»:

ՌՕԱՆ.—Վաղը կիրակի ներկայ կըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.—Վաղը կիրակի։ Կը խօսի՝ ընկեր Ա. ԳԱՌՕՆԷ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Դասախօսութիւն՝ Պրոֆ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ «ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԲԻԶԱՆԴԻՈՆՈՒՄ»։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հարաւ. Երջանի Թառաջդիմասիրաց միութեան կողմէ 2 Մարտ կիրակի օր: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
Գ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10 Հ. Յ. Դ. Ծրագիր, Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն, ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ձեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Անիէռի Փօթորիկ խումբի ժողովը՝ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards. Պուա Քոլոմպ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դպրոցարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քոտանեան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին Դպրոցարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Վիէնի Կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Փառքալի ընկերներէն կը խնդրուի արոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ։

Վիլլէօրպան (Լիոն) Արամ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին 24 Rue d'Alsace Villeurbanne: Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 6ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ցէսինի կոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կը խօսի Ընկ. Բ. Ազարէկեան։ Նիւթ՝ «Փետրուար 18»ը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Ա. Ե. Հ. Կ ԽԱՉԻ ԺՈՂՈՎԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները եւ հանրային կեանքով հետաքրքրուող բոլոր կիները այս կիրակի փետրուար 9ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 3, Rue Eclipse մանկապարտէզի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ 1. Զեկոյց առժամեայ վարչութեան: 2. Ցեղասպանէն վտարուած Հայերուն օգնելու աշխատանքի կազմակերպութիւն: 3. Ընթացիկ խնդիրներ:

Կը խնդրուի նոյնպէս Հայրենակցական, Գ. Ե. Ո. Միութեանց վարչութիւններէն խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուիլ այս ժողովին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայի երկսեռ երիտասարդաց միութեան ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶԻ Տ. Տ. Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 131 Fbg. du Temple. Հաշուետուութիւն եւ լրացում վարչութեան: Անդամներու եւ ոչ անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փէհլէվի, Ա. Ծ.— 300:
Աֆթ. Ա. Հ.— 35:
Օպ. Յ. Գ.— 40:
Մարսէյլ, Մ. Ք.— 70։
Մարսէյլ, Գարծ.— 1026։
Նիկոսիա, Մելք. հաստ.—2անգլ.։
Պուքրէշ, Գարծ.— 1460։
Իսի լէ Մուլինօ, Վ. Հ.— 35։
Տիթրոյթ, Ջաւ. Ա.— 10 տոլար։
Ամստէրդամ, Գ. Ի.—10կուլտէն։
Պուտափէշթ, Ա. Դ.— 200։
Լիոն, Ն. Յ.— 286։
Պէյրութ, Թ. Ս.— 1000։
Լէ Միլ, Սարգ.— 35։
Փոն տը Շէրիւի, Գարծ.— 227։
Կալաց, Գ. Ե.— 200։
Կալաց, Ա. Մ.— 200։
Քուրպըվուա, Կ. Ա.— 35։
Քրուազի, Յ. Թ. 35։

ՍԱԿԱՐԱՆ
7 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.02
Տոլար,	Dollar	25.49
Մարք 100	Mark	608.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.04
Թրք. ոսկի	» » or	109.20
Մէճիտիէ	Médjidié	8.12
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	32.20
Լիր »	Lire	133.50
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.05
Զուից. »	Fr. Suisse	492.25
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2200.—
» II	»	1565.—
» III	»	1550.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	89.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

9 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1183 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Արձանագրենք մէկ-երկու գիծեր ալ, ակնարկ մը նետելով [ան]ցեալ սերունդին վրայ։

Խառնուածքի պակաս կը վերագրէինք անցեալ կիրակի։

Այս բառը ունի շատ խոր ու լայն իմաստ՝ մեզի համար։ Թերեւս աւելի խոր քան տաղանդը։ կամ արտադրութեան [քա]նակը։

Տաղանդը կրնայ հոսիլ ու մաշիլ, առանց տեւական հետքեր [թո]ղելու։ կրնայ դառնալ մեքենական։

Խառնուածքն է որ պիտի շաղուէ, խմորէ ու թաթախէ։ [պ]իտի յատկանշէ, գունաւորէ գիծերը՝ մէկ սերունդէն միւսը։ [կ]ամ ժամանակակից հոսանք մը։

Կը թուի թէ աւելի ուժգին կամ երերուն է նոր սերունդին խառնուածքը այսօր։

Մալխասեանցի կարօն շատ հեռուէն, իր կրպակին պատու[հ]անէն ճանչցաւ Եւրոպան։ Գրքի ու թերթի հաղորդակցու[թե]ամբ միայն։ Եւ գիծ ու գոյն բերաւ իր ժամանակի գրագ[ետ]ութեան մէջ։ Օշականն ալ գիրքերէն քամեց Եւրոպայի հիւ[թ]ը, առանց տեսնելու անոր հողը։ Եւ այսօր շատերը կ'ուզեն [մ]իամ կը փորձեն քալել իր հետքերուն վրայ։

Բայց երկուքն ալ, ինչպէս ուրիշներ որ կէս ճամբան մնա[ց]ին, կրցան կապուիլ ինքնուրոյն, խստագիծ ճաշակի մը։ [Ա]ճիտ, վարակիչ խառնուածքի մը, որ տիրական յատկանիշն [է] այդ օրերու սերունդին։

Այն ատեն աւելի նուրբ էր ընտրողական ճաշակը։ Եւ դա[տ]ան՝ ատելութիւնը՝ հասարակին, միջակին, վարժապետականին [կ]ամ ակադեմականին հանդէպ։ Այն ատեն տղաքը գիտէին թէ [ի]նչու Ռէմի տը Կուռմոն եւ «Մէռքիւռ տը Ֆրանս» կը կար[դ]ան, եւ ոչ թէ Լավատան, ժիւլ Լըմէթռը կամ «Անալ» և [Ռ]եվիւ տը Փառի»։

Այն ատեն ալ կը սլուըլար ինքնահաւան շեշտ մը։ Բայց [ո]չ երբեւ անտպականութիւն, այլ ամուր գիտակցութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, այն ատեն «նոր»ը տասն անգամ կը [խ]աղէր, յարաբերական արժէք մը «հայ բանաստեղծութեան [ի]շխանը» կոչելու համար։

Լեզուն անգամ առանձին արժէք հռչակուած էր։ Ճիգ. ձգ[տ]ում կար թարմացնելու, գունաւորելու, ճոխացնելու աշխար[հ]աբարը, թօթուելով թթու հայկաբանութեան, կամ աժանկեկ [ա]րարաբանութեան փոշիները։ Ու նաեւ ճոռոմաբանութեան, [վ]սեմ ոճ»ի սառուցեալ պատմուճանը։

Ըսուեցաւ թէ նորերը լեզու չեն գիտեր։

Վարժապետի մեղադրանք։ Ընդհակառակն, եթէ հարկ ըլ[լ]ար անուններով խօսիլ, շատ մը համբաւներ, իշխան, ապեստ [կ]ամ պսակաւոր, պիտի դեղնէին ամօթահար։

Նորերն ունին լեզու մը աւշալի, գունագեղ եւ շարժունակ։ [Ց]եղ մը՝ մեղրի պէս ծորուն, կամ կարկաչուն ինչպէս վտակ մը։ [ո]ւրիշ տեղ՝ ծփուն եւ յորդահոսան։

Նորերուն մեղքը՝ անհոգութիւնն է։ Ճիգի պակասը։ Եւ [ի]թէ կ'ուզէք, «այսպէս ալ կ'ըլլայ, այնպէս ալ»։ Կովկասէն [փ]ոխադրուած հիւանդութիւն մը։

Այս տեղ ալ՝ երեւան կուգայ խառնուածքի տկարութիւնը [կ]ամ վրիպումը։

Եւ որովհետեւ կը պակսի նաեւ միացման գիծը, նոր սե[ր]ունդին մէջ կամ երբեւ նոր սերունդ կը տեսնենք առանձնա[կ]նութիւն մը, բաժանութիւն մը (particularisme), բայց դեռ ոչ [ա]մբողջական հոսանք։

Եթէ, նիւթէն շեղելով, ուզէինք բաղդատութիւն մըկատարել, [պ]իտի այինք ըսել.— Անհաւասիկ հողէն կտրուած, աշխարհի պո[ղ]ոտաններուն վրայ նետուած թանկագին սերունդ մը։ Իր տա[ղ]անդով՝ շատ աւելի առոյգ, բազմազան եւ ստեղծագործ, քան [ա]յն որ կը կոչուի «Հայաստանեայց»։ Իրենց անճոռնի բառով՝ «պրոլետ»։

Այս վերջինը, հակառակ իր անվիճելի թարմութեան, յե[ղ]ափոխականութեան եւ աշխատաւորական գծին, դժբախտա[բ]ար ենթարկուած է առօրեայ խնդրանքի եւ մատուցումի [կ]շիռքին։ Կ'ոստոստէ, կ'ուռի կամ կը պարպուի, կը բաց[ու]ի եւ կը գոցուի ապսպրանքի վրայ։ Զուլածոյ, հասարակ [կ]ոնիք նշանախօսքերու կապարին տակ։

Այնպէս որ, իր այնքան ոգեւորիչ, նորանշան եւ արու գի[ծ]ագիծն անգամ յաճախ հարազատ, իսկական դէմքը չի ներ[կ]այացներ, այլ դիմակ մը։

Եւ գիտենք որ «պրոլետգրող»ներուն ամէնէն տաղանդա[ւ]որն ալ դատապարտուած է կլոր պար դառնալու, գլխիվայր [ը]լլալու միջակութեան, հետեւակութեան եւ միօրինակութեան [ա]նջարանոցին մէջ։ Ի վնաս բուն իսկ վաղուան գրականու[թ]եան, որուն սրբութիւնը այնքան աղճատեցին, լեզուին [հ]ետ միասին։

Բայց եւ այնպէս, մինչ Հայաստանի մէջ շունչ մը կը փչէ [կ]իտենք, փչել կուտան— այստեղ տարեկից սերունդը դողեր[ո]ւ, [ի]րաւունք կ'անցընէ առանց որոշ խառնուածքի։ Խանդաղա[տ]անքի արժանի երկունք մը՝ գրեթէ առանց դաւանանքի։

Արդեօք անո՞ր համար որ հեռու է Հայաստանէն։

Այդ արդէն առանձին խնդիր է։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ դրամական դժուարութիւնները

«Ցայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ 6 փետր. Թուականով.

«Միլլիէթ»ի Էնկիւրիի լատետղեակ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ անտարբերութեամբ կ'ըն[դ]ունուի օտար մամուլի մէջ հրատարակուած այն լուրը թէ Թուրքիա մօրաթօրիոմ մը կ'ուզէ ձեռք բերել իր արտաքին պարտքերուն համար (Օսմ. Հանրային պարտք եւ երկաթուղիներու գնման պարտք)։ Թղթակիցը կ'աւելցնէ որ եթէ թրքական դրամին վիճակը այդ պահանջէ, կառավարութիւնը քայլեր պիտի առնէ, այդպիսի մօրաթօրիոմ մը ձեռք բերելու համար. նոյնպէս պիտի օգտուի Օսմ. Հանրային Պարտքի համաձայնութեան կարգ մը յօդուածներէն։

Այս վերջին մասը հաւանաբար կ'ակնարկէ այն յօդուածներուն՝ որոնց համաձայն երաշխաւորութեան պիտի դիմուի՝ եթէ թրքական դրամը անկում ունենայ. ուստի կառավարութիւնը կը փափաքի յետաձգել թրքական դրամով անդլ. ոսկի գնել՝ իր պարտքը հատուցանելու համար։

Ինչպէս հեռագրեցի երէկ, կառավարութիւնը կ'երեւի թէ ո՛րոշած է խնդրել հինգ տարուան մօրաթօրիոմ մը. պէտք է չէշտել սակայն թէ այս տարուան վճարումները ապահովուած են։ Եւ[ր]ոպական ձեռնհաս շրջանակներու մէջ զարմանք առաջ բերաւ կառավարութեան այս նպատակը։ Ցոյս կայ որ անիկա այս խնդիրը վերագնահատութեան պիտի ենթարկէ։ Նկատելով որ այսպիսի մօրաթօրիոմ մը պահանջելը կրնայ վնասել Թուրքիոյ վարկին արտասահմանի մէջ։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը եւս կը հաստատէ նոյն լուրը։ Միայն գիտել կուտայ որ՝ Թուրք կառավարութիւնը երբեւ թէ արտասահմանի մամուլին թելադրութեան վրայ է որ այսպիսի քայլ մը պիտի առնէ...

∴ «Թիւթէր»ի գործակալութիւնը նոյնիմաստ զեկոյց մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը իր դրամին վիճակը բարելաւելու համար չպիտի վարանի՝ իր գերիշխան իրաւունքներուն վրայ հիմնուած՝ ձեռք առնել կարգ մը ուրիշ քայլեր, բացի այն տնտեսական եւ ելմտական միջոցներէն, որոնց դիմած է արդէն նոյն նպատակով։ Թուրք ելմտական եւ առեւտրական շրջանակները սակայն մեծապէս ազդուած են, անոր համար որ կացութիւնը — որ արդէն տագնապալից է — հիմա աւելի եւս կը ծանրանայ, եւ վերջնական ու ապահովիչ յայտարարութիւններու կը սպասեն։

∴ Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչութիւնը Էնկիւրիի ելմտական գործավարէն հեռագրով բացատրութիւն պահանջեց «մօրաթօրիոմ»ի խնդրին մասին։

Նոր դաւ Պոլսոյ Պատրիարքարանին դէմ

Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը «Հայերը ի՞նչ կ'ուզեն», «Պատրիարքը թող միայն կրօնական գործերով զբաղի» կ'ըսեն խորագիրներուն տակ կը գրէ.

Հայոց Պատրիարքարանի այս օրուան դիրքէն կարգ մը լուսամիտ Հայեր բնաւ գոհ չեն։ Մանաւանդ վնասակար կը գտնեն Պատրիարքարանին կրօնական եւ աշխարհական ժողովներուն Պատրիարքի մը վարչութեան տակ գտնուիլը, եւ կ'ուզեն որ Պատրիարքը միայն հոգեւոր գործերով զբաղի ու աշխարհական գործերը ուրիշ անձ մը վարէ։

Այս պարագային, հոգեւոր եւ աշխարհական նախագահները զատ պիտի ըլլան եւ կրօնական ու աշխարհիկ գործերը իրարմէ բաժնուած պիտի ըլլան։ Վերջերս, ոստիկան զօրաց վաշտի մէջ նախկին հաշուակալ Հայ մը այս մասին հանրագրութիւն մը պատրաստած է ու բերայի եւ ուրիշ հայաշատ թաղերու մէջ երթալով, լուսամիտ Հայերուն ստորագրել կուտայ։ Այս լուսամիտ Հայերը, հանրագրութիւնը պատկան վարչութեան ցոյց պիտի տան եւ պիտի խնդրեն որ ընդունուի։ Այս դիմումը ընդունուելու պարագային, Պատրիարքարանի կանոնագրութիւնը փոխել պէտք պիտի ըլլայ եթէ արդէն դժգոհ բազմութիւ Հայերու ձեռնարկը հիմնական փուլի մը մէջ մտնէ, պէտք կ'ըլլայ որ այսօրուան Պատրիարքը իբր հոգեւոր պետ մնայ եւ աշխարհական գործերու համար ալ ուրիշ նախագահ մը ընտրուի։

Մեր խմբագիրներէն մէկը տեսակցութիւն մը ունեցած է հանրագրութիւնը կազմող Նախկին զինուորական հաշուակալին հետ, որ ըսած է.

« — Ամէն գործի մէջ, աշխարհականութիւնը պայման է։ Հայերն ալ աս կ'ուզեն։ կրօնքի եւ աշխարհի գործերը պէտք է զատել։ կրօնական գործերով զբաղող Պատրիարքը պէտք չէ միեւնոյն ատեն զբաղի նաեւ աշխարհիկ գործերով։ Մենք, լուսամիտ Հայերս, այսպէս կ'ուզենք։ Այս մասին մեր պատրաստած հանրագրութիւնը երբ լրանայ, պատկան վարչութեան պիտի ներկայացնենք եւ պիտի ուզենք որ մեր առաջարկը քննուի։ Այս սկզբունքը ընդունուելէ վերջ, փոխուած պիտի ըլլայ նաեւ կանոնագրութիւնը որ խախուտ կայսերական հրովարտակով մը տրուած է արդէն։ Ամէն պարագայի, վստահ ենք որ այս ձեւը բարեբար պիտի ըլլայ հայ համայնքին։

«Փոլիթիքա» կ'աւելցնէ թէ Պատրիարքարանին մէջ այս տեսակ բանի մը մասին տեղեկութիւն չունին։

Ընկերային Ապահովագրութիւնները

Երեսփ. Ժողովը ուրբաթ օր երկարօրէն զբաղեցաւ Ընկերային Ապահովագրութեանց խնդրով։ Ինչպէս յայտնի է, այս օրէնքը, որ պիտի գործադրուէր փետր. 5էն սկսեալ, յետաձգուեցաւ՝ կարգ մը բարեփոխումներու ենթարկուելու համար։ Վարչապետ Թարտիէօ մասնաւորապէս այս վիճաբանութեան ներկայ ըլլալու համար եկած էր Լոնտոնէն։

Երեսփոխան Կէրէն յայտնեց թէ աւելորդ եւ անիմաստ է այս օրէնքը, պէտք է ջնջել զայն։ Իսկ ընկերվարական երեսփոխաններ Րամատիէ եւ Անթոնէլլի ընդհակառակն պահանջեցին առանց յետաձգելու անմիջապէս գործադրել զայն։

Աշխատանքի նախարար Լուշէօր երկարօրէն պարզեց կառավարութեան ծրագիրը եւ ըսաւ թէ երկրագործական բանուորներն ալ պիտի օգտուին այս օրէնքէն։ «Մանր սխալ կ'ըլլայ, ըսաւ, խոստումներ տալ աշխատաւորներուն եւ յետոյ չգործադրել»։ Օրէնքը բարդ է։ Տասներկու դասակարգերը հիմա պիտի զեղչուին չորսի։ Ամսավճարները համեմատական պիտի ըլլան իւրաքանչիւր աշխատաւորի վաստակին հետ։ Տարեկան մինչեւ 15,000 շահողները ենթակայ պիտի ըլլան այս օրէնքին։ Առոր պատճառաւ տնտեսական ո՛չ մէկ տագնապ պիտի ծագի։ Գերմանիա տարեկան 21 միլիառ կը ծախսէ իր ընկերային ապահովագրութեանց համար։ Պելճիքա ալ Ֆրանսայի նման օրէնք մը ընդունեց վերջերս։

Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան գիշերն ալ, մինչեւ առտուան ժամը 3.30։ Վեց բանաձեւ ներկայացուած էր։ Ընդունուեցաւ ձախ-արմատականներու բանաձեւը, որ կ'ըսէ.

«Խորհրդարանը, վճռած գործադրել աշխատաւորներուն կատարած խոստումները, ու հաստատելով կառավարութեան յայտարարութիւնները, անոր կը վստահի՝ կարելի եղածին չափ շուտ՝ խորհրդարանի վաւերացման ենթարկել 1928 ապրիլ 5ի օրէքէն փոփոխութիւնները, պարզաբանելու համար անոր կազմակերպութիւնը եւ դիւրացնելու համար անոր գործադրութիւնը, մանաւանդ երկրագործներուն, ու մերժելով ուրիշ յաւելում, օրակարգի կ'անցնի։»

Օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի յուլիս 1էն սկսեալ։

Կուտեպովի գաղտնիքը չպարզուեցաւ

Շաթօրընարէն ծագած լոյսն ալ մարեցաւ շուտով, ու զօրավար Կուտեպովի անհետացումը դարձեալ կը մնայ անլուծելի գաղտնիք մը։

Ոստիկանութեան կողմէ Շաթօրընարի եւ Մոնթարժիի շրջանին մէջ կատարուած քննութիւնները ցոյց կուտան թէ պանդոկապետ Րոժէ Սիմոնի տեսած մարդերն ու ինքնաշարժները ոչ մէկ կապ ունին զօր. Կուտեպովի հետ։ Անտառին մէջ առանց արտօնագրի որսորդութիւն ընողներ էին խնդրոյ առարկայ մարդիկը եւ ինքնաշարժին աղջեւի պարկին մէջ ալ գտնուած երէ կար եւ ոչ թէ Կուտեպովի դիակը։

Դատական իշխանութիւնը ձեռք առաւ խնդիրը եւ քննութիւն բացաւ անծանօթի դէմ՝ բռնութեան եւ կամայական արգելափակման ամբաստանութեամբ։ Այս գործը յանձնուեցաւ հարցաքննիչ դատաւոր Տրլալէի։

Բողոքի հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպուած է «Լիպէրթէ» թերթին կողմէ, տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի գիշեր Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։

Ուկրայնիոյ եկեղեցին ջնջուած

Խորհրդային մամուլը կը հաղորդէ թէ որոշուած է ջնջել Ուկրայնայի անկախ օրթոտոքս եկեղեցին։

Այս որոշումին առթիւ, խորհրդային իշխանութիւնները վերջերս որոշ թիւով «վստահելի» բարձրաստիճան եկեղեցականներ հաւաքեցին Քիեւի մէջ եւ եկեղեցական գերագոյն խորհուրդ գումարել տուին։ Այս խորհուրդը փետրուար 5ին պաշտօնապէս յայտարարեց թէ եկեղեցին հակայեղափոխական կազմակերպութիւն մըն է՝ կապուած Ուկրայինայի Ազատագրական Դաշնակցութեան, որ կ'աշխատի Ուկրայինան կատարելապէս անջատել խորհրդային միութենէն, ուստի եւ այդ եկեղեցին ջնջուած հռչակուեցաւ։ Գրուշեւսկի եպիսկոպոսը յայտարարեց թէ մտադիր է այսուհետեւ կռուիլ կրօնքին դէմ, որ խաւարի ուժ մըն է եւ անվայել՝ քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը։

Լուտերականներու աքսորը

«Թայմզ»ի Հէլսինկֆորսի Թղթակիցը կը հաստատէ Լէնինկրադի լուտերական քարոզիչներու աքսորը։ Ֆինլանտայի մէջ մեծ յուզում առաջ բերած է այս դէպքը, որովհետեւ այդ կրօնականներէն շատեր Ֆինլանտացի են։ Ո՛չ մէկ լուր կայ աքսորուածներէն։ Ինգրիայի շրջանի քարոզիչները փախած են՝ չձերբակալուելու համար, ու աշխարհական քարոզիչներ կը կատարեն կրօնական արարողութիւնները։

Պելճիքա եւ Խորհրդային Միութիւնը

Պելճիքայի Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտնի ընկերվարական պետ Վանտէրվէլտ պահանջեց որ կառավարութիւնը քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատէ խորհրդային միութեան հետ։ Արտաքին Նախարար Հիմանս պատասխանեց թէ Վանտէրվէլտը երբ արտաքին նախարար էր, այդպիսի քայլ մը չառաւ ու նոյնիսկ խորհրդային հանրապետութեան հետ առեւտրական յարաբերութիւններ վերահաստատելու իր ձեռնարկը ձախողեցաւ։ Նախարարը գիտել տուաւ որ թէև Ամերիկա չէ ճանչցած խորհրդային կառավարութիւնը, սակայն ամէնէն շատ ան է որ առեւտրական գործառնութիւններ կ'ընէ Ռուսիոյ հետ։ Իբրեւ օրինակ ցոյց տուաւ Ֆրանսան, Անգլիան եւ Գերմանիան եւ ըսաւ թէ անօգուտ ու նոյնիսկ վտանգաւոր է Մոսկուայի հետ պաշտօնական յարաբերութիւններ մշակել։ Մինչեւ որ հակառակ խորհրդային միութեան պաշտօնական խոստումին թէ յեղափոխական պրոպագանդ չպիտի մղէ, հիմա բոլշեւիկեան թերթ կը հրատարակուի Լոնտոնի մէջ։

Արեան քննութիւնը նպաստաւոր Ալմազեանի

Հաւաստի աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք թէ՝ երեք փրոֆէսէօրները, որոնք վերաքննութեան կ'ենթարկեն Գ. Ամիի տեղեկագիրը, արեան քննութիւնը կը կատարեն գիտական բոլորովին նոր մեթոտով մը։ Ցարդ իրենց ձեռք բերած արդիւնքը նպաստաւոր է Ալմազեանի։ Րիկօտէնի արիւնը եւ Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան հետքերը ո՛չ մէկ նմանութեան եզր կը ներկայացնեն։

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,,

Արդէն հրապարակի վրայ է եւ մամուլին յանձնուած այն կոչը, զոր խումբ մը մտաւորականներ կ'ուղղեն հայ մշակոյթի եւ գրականութեան բարեկամներուն:

Հակիրճ տողերու մէջ, շատ յստակ կերպով կը հաստատուի, որ՝

Ա. Ջինադաղարէն ի վեր, հաւաքական թէ մասնաւոր, ո՛չ մէկ ձեռնարկ եղեր է, նահատակ մտաւորականներու յիշատակը յարգելու, անոնց գրական գործերը հատորներու մէջ ամփոփելու, եւ զանոնք կորուստէ ու մոռացումէ փրկելու համար։

Բ. Այս նուիրական նպատակին համար, Փարիզ բնակող ինը մտաւորականներ, անյետաձգելի պարտականութիւն կը նկատեն, «Նահատակ գրագէտներու բարեկամներ» անունով Հրատարակչական մը հիմնել, որ պարբերական հրատարակութիւններ պիտի ընէ։

Գ. Այդ հրատարակութիւնները պիտի ըլլան առայժմ նահատակ կամ մեռած գրագէտներու գործերէն, նախապատուութիւն տալով անոնց, որոնք առանձին հատորով լոյս չեն ընծայուած։

Քանի մը բառով ամբողջ ծրագիր մը ահաւասիկ, որ համրային ուշադրութեան կը յանձնուի։

Ան կը ձգտի մէկ կողմէն յաւերժացնել յիշատակը նահատակ գրագէտներու եւ իրենց գործին, միւս կողմէ տալ նորահաս սերունդին ընթերցանութեան գիրքերու նոր շարք մը, որուն մէջ ընթերցողը պիտի գտնէ անտարակոյս առհմային գեղեցկութիւններ, մեր գրականութեան կտակուած արժէքաւոր գործեր, արուեստի շունչով բաբախուն եւ միշտ խղճմտութեամբ թուղթին յանձնուած։

⁂

Վայրկեան մը սակայն հաշուեյարդարի նստինք մեր խղճմտանքին հետ։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, հաւաքականօրէն առնելով, ի՞նչ ըրաւ հայ մտաւորականութիւնը, հանդէպ անծանօթ մահերով կրկնապէս նահատակուած մտաւորականներուն...։

— Տարին անգամ մը, մեր խիղճը թեթեւցնելու համար, սգահանդէս մը կազմակերպեր ենք, ան ալ ո՛չ արժանավայել կերպով. սգահանդէս մը, ուր քանի մը անուններ յիշուեր են միայն, արտասանուեր են խանդավառ ու հրաշունչ խօսքեր, որոնք օդը ցնդեր են։ Ո՛չ մէկ կենդանի ու ապրող գործ քով քովի բերեր է մեր մտաւորականութեան ընտանին։ Ընդհակառակն, սգահանդէսներուն նուիրականութիւնը անխառն չէ եղեր։ Գտնուեր են մտաւորականներ ու հոսանքներ նոյն իսկ, որոնք այդ օրը քաղաքական հաշիւներ կարգադրելու եւ քէներ յագեցնելու յարմարագոյն պահը նկատեր են։

Սգահանդէսներէն դուրս, ամէն մարդ իր պատեանին մէջ կծկտած, իր հոգերովը ապրեր է. ամէն հաւաքական մարմին իր ճամբան քալեր է. ամէն Հայրենակցական իր ծննդավայրին բեկորներովը մտատանջուեր է միայն։ Բոլորս ալ կղզիացած ու առանձնացած, դարձեր ենք եսասէրներ, օրը օրին ապրող...։

Անտարակոյս յուսաւոր ու մխիթարական կէտեր չեն պակսիր, համայնական անկումի ու լքումի այս տասնամեակին մէջ։

Թեւաւոր ճիգ մը շունչ ու հոգի տուեր է Թափառական բազմութիւններուն։ Ցեղային նկարագիրը քրտինքով, արիւնով ու արցունքով իր գոյութիւնը պահել ձգտեր է. օտարներուն համար անըմբռնելի հրաշք մը ծիածան կապեր է։ Եւ հակառակ Մայքըլ Արլէններու ուրացող եւ Թունաւոր ալաքներուն, կոկորդիլոսի արցունքներուն, այնքա՜ն այլասեռածներու հիւանդագին յուսահատութեան, հայ ժողովուրդին հաւաքական կամքը եւ ստեղծագործ ոգին կ'ապրի ու կը գործէ բազմաթիւ արտայայտութիւններու մէջ,— գրականութիւն, գեղարուեստ, ճարտարարուեստ, աշխատանք եւ հաւաքագործութիւն։ (*)

Այսպիսի գիտակից արտայայտութիւն մըն է ահաւասիկ, ինը մտաւորականներու ձեռնարկը, որ Հրատարակչականի անունին տակ, հրատարակութեան պիտի տայ հետզհետէ, նահատակ գրագէտներու երկերը, գիրքերու մէջ ամփոփելով, թերթերումէջ ցիրուցան, անոնց լաւագոյն էջերը։

Նահատակ գրագէտներու բարեկամներ...։

Ո՞վ կրնայ բարեկամ չըլլալ գործին ու անձին հանդէպ անոնց որոնք երէկ մեր գրականութեան ստեղծագործ փայլուն դէմքերն էին։

Ո՞վ կրնայ բարեկամ չըլլալ մեր այն բազմաթիւ մտաւորականներուն, որոնց գործը գեղարուեստական գրականութեան կալուածին չի պատկանիր թէեւ, սակայն գոյութիւն ունեցեր է իբրեւ մեր Ցեղին հոգիէն ճառագայթող արժէք։

Այս հիմնական պատճառներուն համար է, որ Հրատարակչականը հիմնողները մեծապէս վստահ են հայ մտաւորականութեան, ինչպէս նաեւ հայ գիրն ու գրականութիւնը սիրող ժողովրդական բոլոր խաւերուն նիւթական ու բարոյական քաջալերութեանը վրայ։

Առաջին հատորը, որ մամուլի տակ է արդէն, կը կազմէ Ռուբէն Զարդարեանի ամբողջական գործին մէկ մասը, արձակ էջերը գաւառական գրականութեան ինքնատիպ վարպետին, որ քանի մը տասնեակ հէքեաթներու մէջ գիտցաւ բիւրեղացնել հովուերգական կեանքի մը գեղեցկութիւնները, փնտռելով նաեւ արեւելքի իմաստութեան գաղտնիքը։

Հրատարակութիւններու այս շարքին մէջ պիտի կազմեն հետզհետէ արձակ էջերը Արտաշէս Յարութիւնեանի, Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ), Եր. Սրմաքէշխանլեանի (Երուխան), Գեղամ Բարսեղեանի, Տիգրան Չէօկիւրեանի, Գեղամ Տէր Կարապետեանի, Ռուբէն Սեւակի եւայլն, եւայլն, որոնք ժամանակ չունեցան իրենց լաւագոյն էջերն ամփոփել հատորներու մէջ։ Այս շարքը ամբողջացնելէն յետոյ է, որ Հրատարակչականի գործը, կը հաւատանք, պիտի մտնէ իր երկրորդ փուլին մէջ, հրատարակելու համար նաեւ երկերը մեռնող կամ նահատակուող ուրիշ գրագէտներու, որոնք՝ թէեւ իրենց կենդանութեանը հրատարակած էին հատորներ, սակայն արժէքաւոր մաս մը թաղուած կը մնայ օրաթերթերու եւ պարբերականներու մէջ, շատ անգամ կորսուած ու մոռցուած։

Մշակոյթի ու գրականութեան այս գործը գլուխ հանելու համար, անհրաժեշտ են անշուշտ նիւթական լայն միջոցներ։ Նահատակ գրագէտներու բարեկամներ ընկերակցութեան առաջին կոչը գտած է խանդավառ ընդունելութիւն։ Բոլոր սրտի ու հոգիի տէր մեր հայրենակիցները, որոնք կը զգան կարեւորութիւնը ձեռնարկին, սկսած են բերել իրենց նիւթական աջակցութիւնը, գտնելով որ նման գործի մը յաջողութիւնը, ոչ միայն թանկագին ծառայութիւն մըն է մեր գրականութեան, այլ նաեւ ազգային խիստ օգտակար ու գործնական միջոց մըն է տարագրութեան մէջ աւանդող, հայ գիրէ ու գիրքէ զրկուած բազմութիւններուն համար, մանաւանդ նորահաս այն մտաւորականութեան եւ ուսանողութեան համար, որոնք մեր մօտիկ անցեալի գրականութեան պատմութեան հետեւելու կարելիութիւններէն զրկուած են բոլորովին։

Գործը դրուած է լաւ ու մտածուած հիմերու վրայ։ Հիմնադիրներուն մօտ ո՛չ եռանդ եւ ո՛չ ալ կամք կը պակսի աշխատելու, եւ իրարու հետեւէ լոյս ընծայելու, եւրոպական ձեւով, հրատարակութիւններու շարք մը, աւելորդ անգամ մը եւս ապացուցելու համար թէ լոյսի, գիտութեան, գիրի ու գրականութեան սիրահար ժողովուրդ մըն ենք օտար հորիզոններու տակ իսկ:

Մենք կը հաւատանք մեր գործին լրջութեան ու յաջողութեան, թո՛ղ մեզի բերեն իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը ամէն անոնք, որոնք կը հաւատան հայկական մեռնիլ չգիտցող ոգիին, որ աւերակներէն իսկ յառութիւն կ՚առնէ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.—Կը թուի թէ մեր աշխատակիցն ալ շփոթութեան մէջ է, Մայքըլ Արլէնի «Ելոյթ»ին առթիւ: Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է սպասել բուն բնագրին, տիրաբար արտայայտուելու համար: Մենք աւելի շատ պոռթկումի, գայրոյթի աղաղակ մը կը նշմարենք կիսկատար թարգմանութեան մէջ, քան ուրացում կամ անարգանք:

"ՀԱԶԱՐԻՆ ՄԷՋ ՄԷԿ ՀԱՏ ԻՍԿ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՉԳՏԱՅ,,

(Ասացուածք Սողոմոնի)

Երբ մեծն իմաստուն Սողոմոնը իր պատմական դարձուածքն արտասանեց, բնորոշելով կիները. «Հազարին մէջ մէկ հաւատարիմ չգտայ», բոլոր կիները բողոքեցին ատոր դէմ. բայց որովհետեւ այն ատենները զրկուած էին ձայնի իրաւունքէն, ուստի չկրցան իրենց բողոքը անձամբ տեղ հասցնել։ Պարզ էր ու պաղշան, որպէս գործով անոնց այրերը զբաղէին։ Ուստի ուզէին չուզէին պատգամաւոր պիտի ղրկէին Սողոմոն իմաստունի քով եւ խնդրէին անկէ իր մեղադրանքէն հրաժարիլ։ Այդպէս ալ ըրին։

Թագաւորը մեծ ուշադրութեամբ լսելով այդ պատգամաւորները՝ յայտարարեց.

— «Ես, Սողոմոնս, չեմ որ պիտի հրաժարիմ իմ խօսքէս ու կարծիքէս, բայց համաձայն եմ մեծերէն խորհուրդ մը կազմելու, թող անոնք լսեն մեզ. իմ ցանկութիւնս է, որ կիները, որոնք գալով դէմ, պատգամաւորութիւն մը ընտրեն, որ դուրս գայ իմ աչքէս եւ հերքէ իմ յայտարարութիւնս։ Եւ ինչ որ որոշէ խորհուրդը երկու կողմերը լսելէն ետքը՝ ես պիտի ենթարկուիմ։

Մեծերու ժողովը նշանակուած էր։ Կիներու պատգամաւորները յայտարարեցին

— Մենք կը մեղադրենք Սողոմոն թագաւորն անոր համար, որ ան իր պաշտօնական յայտարարութեամբ— մեր, կիներուս մասին— ստորնացուցած է մեզ ու վարկաբեկած։ Որով, ասկէ ետքը, ամէն այր մարդ իր կինը ձգած ատեն, նկատի առնելով իմաստուն թագաւորին փորձառութիւնը, իբրեւ հազար կիներու ամուսին կը շահագործէ զայն։ Ատոր համար ալ կը խնդրենք թագաւորէն կամ բացատրութիւն տալ, կամ հրաժարիլ իր խօսքերէն։

Խորհուրդը խօսքը մեղադրեալին տուաւ. Սողոմոն թագաւորը հրամայեց բերել իր երկու վկաները՝ այր ու կին։

— Ահա՛ անոնք, իմ վկաներս, ըսաւ մեծ իմաստունը. իմ կարծիքս յայտնելէ առաջ նախապէս ստուգեր ու փորձեր եմ ամէն ինչ։ Եւ ահա թէ ինչ կատարուեցաւ։ Դուք կը տեսնէ՞ք այս այր մարդը։ Ան կը հաստատէ իմ խօսքերուս ճշմարտութիւնը։

Կանչեցի զայն ու հրամայեցի ամուսնանալ իմ ամէնէն գեղեցիկ ու սիրելի աղջկանս հետ։ Եւ խոստացայ աշխարհիս ամէնէն հարուստ մարդը դարձնել զինքը։ Բայց ան յայտնեց թէ, ամուսնացած է ու կը սիրէ իր կինը եւ կինն ալ զինքը կը սիրէ, եւ չի համաձայնիր։ Այն ատեն յայտնեցի իրեն թէ, որովհետեւ շատ լաւ մարդ է, ուստի կ'ուզեմ անպատճառ փեսաս ընել զինքը։ Իմ կամքիս հակառակ չպիտի կրնայ երթալ, որովհետեւ իմ կամքս օրէնք է։ Եւ որ պատճէ կ'ազատեմ զինքը եւ հիմակուընէ կ'երաշխաւորեմ թէ ո՛չ մէկ գէշ պատիժ պիտի տամ իրեն։ «Գնա՛ տունդ,— ըսի իրեն։ Ահա՛ քեզի սուրս։ Գիշերը սպաննէ կինդ եւ վաղը դուն ազատ պիտի ըլլաս ու իմ երկրիս ամէնէն հարուստ մարդը. եթէ կ'ուզես քու ձեռքդ է երջանկութիւնը, վաղը եկուր եւ յայտնէ ինծի քու եղբայրացութիւնդ»։

Ան յուզուած գնաց տուն եւ ամբողջ ժամանակը իր գործունէութեան յառաջացիրը կը մշակէր, իսկ առաւօտ բոլորովին գունատած եկաւ քովս ու ըսաւ.

— «Ահա՛ քեզի, իմաստուն թագաւոր, քու սուրդ։ Մեղքցիր ինծի ու ներէ որ քու սուրովդ չպիտի կրնայ կամքդ կատարել ու կը հրաժարիմ փեսադ ըլլալէ։ Չկրցայ սպաննել զինքը, ամբողջ գիշերը տանջուեցայ։ Ձայն մը կ'ըսէր շարունակ, «սպաննէ զայն, ու վաղը դուն ամէնէն հարուստ ու երջանիկ մարդը պիտի ըլլաս աշխարհիս վրայ»։ Ու ահա անոր քովն եմ ես եւ կ'ուզեմ սպաննել զինքը, բայց կը նայիմ վրան. ինչպէ՜ս հանգիստ ու խաղաղ կը քնանայ։ Ու սիրտս կը սեղմուի ցաւէն։ Իսկ խղճիս ձայն մը կ'ըսէ «ինչո՞ւ համար են հարստութիւնն ու շքեղութիւնը, եթէ խիղճը հանգիստ չէ. կա՞յ աւելի մեծ երջանկութիւն քան սէրը»։ Այսպէս ամբողջ գիշերը կը կռուէի ինքս ինծի հետ, մինչեւ որ խղճիս ձայնը եւ զգացումը յաղթանակեցին։ Իսկ Աստուծոյ, ներէ ինծի եւ մի կործաներ։

Ես ետ առի սուրս ու ընդհանուր յայտնեցի իրեն անոր համար, որ դեռ իր հոգիին մէջ կ'ապրին խիղճն ու սէրը։ Ատեն մը ետքը կանչեցի անոր կինը եւ առաջարկեցի իմ կինս ըլլալ։ Խոստացայ թէ, ինքը վերջինը, հազարերորդը պիտի ըլլայ։ Այլեւս չպիտի ամուսնանամ, — ըսի, — եւ դուն ամէնէն երջանիկը պիտի ըլլաս, ներեմ թէ ամուսնացած ես բայց այդ ոչ մէկ նշանակութիւն ունի։ Իմ կամքս օրէնքէն աւելի բարձր պիտի ըլլայ։ Քու անիրաւ չպիտի պատժուի։ Ահա քեզի սուրս, գնա տուն, սպաննէ ամուսինդ եւ վաղը դուն թագուհի ես։

Եւ ահա թէ ինչ պատահեցաւ

Առաւօտ անոնք երկուքն ալ քովս էին. կինը՝ կոտրած սուրով, իսկ ամուսինը՝ կապած գլուխով կը պոռար. «Ուզեց սպաննել կ'ուզէր զիս. գտաւ մեզի։ Ընթրիքի ատեն գինովցուց զիս, ու դեռ չէր քնացած, երբ ուժով հարուած մը զգացի գլխուս։ Արթնցայ ու կը տեսնեմ, իմ սիրելի կինս է ազէնն, կոտրած սուրը ձեռքին..«Ի՛նչ ըրիր, Թշուառական» պոռացի իրեն. Իսկ ան ըսաւ թէ քու հրամանովդ է այդ, մեծ թագաւոր։

Ահա կը տեսնէ՞ք, պարոններ, թէ ի՞նչ պատահեցաւ։ Եւ այդպէս ալ նախատեսած էի արդէն։ Իսկ հիմա կը խոստովանիմ ձեզի թէ իմ սեփական սուրս էր տուեր ամուսինին, իսկական, պողպատէ սուրս, որովհետեւ համոզուած էի թէ, ան չպիտի սպաննէ։ Բայց երբ այդ նոյն յանձնարարութիւնը անոր կնոջը ըրի, գիտէի թէ կիները թեթեւամիտ են, եւ հետեւանքէն վախնալով, անզգե սուր յանձնեցի իրեն։ Ահա թէ ինչու չյաջողեցաւ սպանութիւնը։

— Իրաւունք ունիս, իմաստուն թագաւոր, բայց քու ասոզուանքդ զէնք պիտի ըլլայ այր մարդոց ձեռքը։

— Ոչ մէկ ատեն,— ժպտելով ըսաւ Սողոմոն, աւելի գէշ պիտի ըլլար, եթէ ըսէի թէ, հազարին մէջ մէկը գտայ։ Այն ատեն ամէն մարդ ա՛յդ մէկը պիտի խնդրէր։ Իսկ այսպէս ամէնքը գոհ կ'ըլլան իրենց կիներէն, հաւատալով թէ, ասկէ լաւը չկայ։

Թարգմ. Խ. ՆՇԱՆԵԱՆ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Կ'իյնա՜ն, կ'իյնան արցունքներո՛ւ պէս տժգոյն
Աշնան դեղին չոր տերեւներն ծամօրէն.
Կ'իյնան անոնք, մի՞նչ ես լռին ու խոհուն
Կ'անցնիմ դարձեալ ծառուղիին ընդմէջէն:

Քամին կ'ոռնայ...: Բընութեան սի՛րտն է պայթած,
Գորշ երակէն տրտմութեան ծով կը հոսի.
Մինչ հոգւոյս մէջ արթընցող ծա՛յնն երկիւղած՝
Քայլերս կ'ուղղէ դէպի տաճար աղօթքի:

Կ'իյնա՜ն, կ'իյնա՜ն: Մեռկ են ծիւղերն անհամար,
Ա՛լ կեանք չունին, անոնք ապրա՛ծ են սակայն
Գարնան թռչունքն ու երազներն ամառուան

Անդորրութի՛ւն. ու տերեւներն հողմավար
Գլխուս վերեւ տատանումով մը յետին՝
Կը մտենան շիրիմներու շրթունքին:

Վենետիկ — ՎԻՉԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՓՈՂՈՑԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի մեծ քաղաքներուն մէջ փողոցի վաճառորդները կը բաւականան իրենց ապրանքները աղաղակելով պարզապէս, մինչ Արեւելքի մէջ վաճառորդին սովորական հնաւանդ երգեցողութիւնը խորազգած բանաստեղծութիւն մը կը շնչէ։ Քերթուածի գեղարուեստական տողի մը պէս կ'արձագանգեն կառքի անիւ մը չափ մեծ վարդի փունջ ծախող Դամասկացի աղջկան սա՛ արաբերէն բառերը.— «Վարդը փուշ էր — Մարգարէին քրտինքէն ծաղկեցա՜ւ...։ Բուրվառեցէք հիմա» ... [illegible] մէջ բողկի վաճառորդուհիին սա՛ աղաղակին հետ — «Բողկ կը ծախեմ, բո՛ղկ», կամ քիչ մը աւելի փափուկ Սեքսանտէհի մը աղաղակին հետ. — «Մեխա՜կ, աղուոր պարո՛նս», — Ահա՛ արձակ, վերի բանաստեղծութեան մօտ։

«Ո՛հ, ի՜նչ աղուոր կ'ըսուէր առաւօտուն, Թո՛ւզ, Ալլահը վկա՛յ.» կ'երգէ [illegible] սակաւորն իր թուզը մատուցանող գեղանի գեղջկուհին, որ ըսել կ'ուզէ թէ Աստուած իրեն նորէն կուտայ, քանի որ ինք հիմա կը բուսցնէ կը ծախէ։

«Լոլիկ, Նուռի պէս», կը հեծծէ անդին մեխակագոյն աղջիկ մը, մատովը ցուցնելով արտասովոր կարմրութիւնն իր լոլիկին։

«Արմա՛ւ, Թո՛ւթ, կարմի՛ր, կարմի՛ր Ա՛խ Թութ, քեզ ուտողը չի մեռնիր..» կը սաղմոսերգէ թթվաճառուհին, Թութին քաղցրութիւնն բաղդատելով ապաշխարանօրէն համեղ արմաւին հետ։ Բայց աւելի ուժեղ համեմատութիւն մը կայ —«Քաղցր գրգա՛ն քան սպիտակ մեղր »

Ցեռագայ ճիչ մը, Ճասուրգա՛ն — «Խոշոր, կարմիր նարինջնե՜րս»։ Աշտ նարինջ հասնելու ուսուցիկ նարինջնե՜րը, վաճառորդուհիին ուսուցիկ կուրծքին համեմատաբար։

Լուծկիայի պէս անհուն վաճառքի մը համար իսկ կրնան գտնել... բեքլամ ճիչ մը.— «Գեփին փոքրիկ մանչո՜ւկը ջուրին մէջ կը թրմեն [illegible] լէ առաջ...։ «Ողողեալ կը հասնիս դուն, եւ ջուր քեզ կը հոսի»..., այսպէս Բեթղեհեմցի աղջիկ մը [illegible] ձորնները մատուցանելով։

«Աղնի՜ւ, ո՛վ Թուզ Թո՛ւզ, այգուրազի գուն [illegible] քանի՛ ես դուն անուշ [illegible] [illegible] կիզ (ծառին) վրայ երկ[illegible] իմ հիւանդներս թուզերով [illegible] կ'երգէ սիրտոտ [illegible] Երուսաղէմի մէջ Թուզ [illegible] համար։ «Ալլահը Թող [illegible] քեզ» (սակառին ուղղութեամբ) կ'երգուհա[illegible]

«Ալլահը միայն անթա[illegible] կը գտէ պարզ աղջան [illegible] իր վաճառքին վաղո[illegible] թեան մօտ Աստուծոյ [illegible] լուութիւնը գովաբանելով։ «Ո՜հ, Հո՜-ցուցիչէ աղջիկ [illegible] յաջորդ օրը կ'երգուհա[illegible] կ'աւետէ ծիրանին հ[illegible] իր ջրառատ վաճառքը [illegible]լով։

«Ո՜հ, ո՛վ թոեզ [illegible] անուշա՛կդ իմ բոկեդ», ծին մանչը կը հեծկլտայ [illegible] բոլորշի բոկեղները [illegible] րուն մէջէն ձայնձնելով [illegible] ծեռանակի համե՛մ», կ'արձա[illegible] գէ դիմացեն ուրիշ մէ[illegible] րակները ուռեցուցած, ու խաղողի օշարակով շուշմայուած իր համեմ[illegible] տուգանելով քնքուշ [illegible] ծիծեռնակներու հետ [illegible] լով զանոնք։

«Կուզամ ձեզի [illegible] կաթ ու կարագ բերելու [illegible] գեն գաշիրէր կամենա[illegible] «Բերէք պնակները, արմա[illegible] մա՛ւ, մեղրի պէս»։ [illegible] բո՛չը» կ'երգէ հիւա[illegible] ձեռք ու ոտք հիւա[illegible] «Դո՛ւն, բեհեզագգեստ [illegible] պատուհանին վրայ կը [illegible] մուշկ կը հոտի քեզմէ, [illegible] լուր կը բերեմ քեզի, [illegible] մը նայէ սառնանուշին», ուրիշ մը։ «Ահա՛ մշ[illegible] ծարաւիներ, խմեցէք եղէք, զովացուցէ՛ք [illegible] պաղեցուցէ՛ք տաք[illegible] կ'երգեն պաղատար [illegible] մէջ։

Արեւելքի փողոցա[illegible] քին մէջ ժողովրդայ[illegible] մըն է ջրկիրը, որ [illegible] լեցուած տիկը կռնակը[illegible] — «Ալլահին Նուէ՛րը [illegible] ւիներ անապատին», եւ [illegible] ներէ ամէնաւս մեղքեր[illegible] կանոնք այս ջուրին [illegible] Ու ըսողներ կան.— [illegible]

Վերջապէս Արեւելքի մասնաւոր դասակարգ [illegible] կազմեն, ''Երգիչ,, [illegible] մին կ'օրհնաբանէ ''Ո՛վ սփոփարար, բա[illegible] ցէր,' Ուրիշ մը.—''[illegible] եմ Ալլահին ու Մարգա[illegible] րիչներ.— «Ալլահին [illegible] կան կը պարտիս, [illegible] պարտքդ», եւ քալ [illegible] մինչեւ որ վճարուի...

Թրգմ. Գերմ.Է

ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ՝ ԲԱՅՑ ՈՉ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ

Գործս բուրդ է, թերեւս ալ՝ բուրդ գլուխներու հետ. երբ ցեղային փառապսակ մը քրքրած՝ պիտի հովերուն կուտամ, յանդուգն տարափոխութեամբ մը։ Չէ՞ որ ..., թմբուկով կը տարփողենք անընդհատ ծանօթ պարերգը.

Հայկական է, պատուական է,
Հայկական է, պատուական։

Գործս մթին է ու «չէթին», թերեւս ալ՝ մթամած ու թթուած երեսներու հետ, երբ պարերգին խրախճանքի տաղը՝ վերէն վար՝ խեղդամահ ըրած է խեղճ էական բայը, միմիայն երկու ստորոգելիներով — հայկական, պատուական։ Ուրեմն իմ խօսքս պիտի ըլլայ ճերմակը սեւի ու հաստատականը ժխտականի վերածելու մեղապարտ փորձ մը։

Ուրիշ աւելի ապարդիւն է ու վտանգաւոր, քան ցեղային բարբարոս աւելորդութիւններու եւ բորբոսած ... վրայէն սեւ խաչ մը քաշել։

Միթէ՞ կարելի բան է համոզել Հայաստանցին թէ «Հերիօյէն» զատ ուրիշ պատուական կոնեակներ ալ կրնան գտնուիլ ... համար, որ աշխարհիս վրայ «տօլմա» ու «քիւֆթէ»էն զատ ուրիշ բան չի ճանչնար։

Կը պատմուի թէ՝ թագաւոր մը անտառին մէջ մոլորելով գիւղացիի մը ... կինութեան կ'առնէ ... բայց ան, հակառակ պալատական կեանքին՝ մինչեւ վերջ կ'երազէ իր մաղն ու «զամբախը» միայն։ Մինչեւ որ թագաւորը կը ստիպուի արքունի պարտէզին մէջ անկիւն մը յատկացնել անոր... մոլագործութեան համար։

Չե՞ք կարծեր թէ՝ այս քաղաքակրթուած ոստանին մէջ, ... թեան եւ բարոյական լաւագոյն պայմաններու տիրապետողներուն մէջ անգամ, դեռ իրենց մաղն ու «զամբախը» երազողներ ու նոյնիսկ միասին բերողներ ունինք։

Մամուլը պէտք եղածէն աւելի ծանրացած է ու կը ծանրանայ միշտ մեր հայրենի խունկին ու մոմին աւանդական պահպանումին համար, այս օտար երկինքներու տակ։ Եւ սակայն ... հետ զուգընթաց՝ կարեւորագոյն է վաղ ... քաղաքութիւն մը, մեր ... ժառանգուած սովորոյթներուն համար։

... ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ...

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» ռուսեւթուրք բարեկամութեան մասին խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան շէնքին առաջին յարկը շինուեցաւ, երբ Թուրքիա այցելեց ընկեր Փրունզէ։ Առաջ յաջորդող տարիներու ընթացքին այդ շէնքին լոյսն ու բարձրութիւնը երթալով աւելցաւ։ Երկու երկիրներն ալ իրենց դէմ եղած բոլոր արգելքները փլցնելով, շարունակեցին քալել դէպի իրենց նպատակը։

Թուրքիա յաջողեցաւ ամբողջովին հաշուեյարդարի ենթարկել աշխարհակալ պետութեանց միջամտութիւնը, ազատագրել իր գրաւուած հողերն ու Պոլիսը եւ պաշտօնապէս պետութեանց ճանչցնել իր անկախութեան իրաւունքը։ Երկրին մէջ յառաջդիմական ուժերը ճզմեց, ու ինչպէս կ'ըսէ ընկեր Գարախան, բազմաթիւ բարենորոգումներ մտցուց. Այս բարենորոգումները խիստ կենդանի արձագանգներ ունեցան արեւելեան բոլոր երկիրներու մէջ, Արաբիոյ անապատներէն սկսեալ մինչեւ Աֆղանիստանի Հինտուքուշի բարձունքները երկարող շրջանին մէջ։

Մարոքի մէջ Րիֆցիներուն, Եէմէնի մէջ Զէյտիներուն, Հիճազի մէջ Վէհապիներուն, Սուրիոյ մէջ Ցիւրզիներուն պայքարները, Պարսկաստանի մէջ Ղաջարի գերդաստանին տապալումն ու անկէ վերջ կատարուած բարենորոգումները, Աֆղանիստանի մէջ լայն չափով բարենորոգումներու ձեռնարկուիլը եւայլն, քիչ ուժ չէ որ ստացած են Անատոլուի յեղափոխութեան փայլուն օրինակէն.

Հերոսական Թուրքիայ յեղափոխական գանգուածները, Ղազի Մուսթաֆա Քէմալ ղեկավարութեան տակ, մեծօրէն վերցուցին աշխարհակալ պետութեանց ազդեցութիւնը, «տէրէպէյ»ները, եւ դրամատիրութեան թափթփուքները, որոնք բոյն դրած էին արեւելեան երկիրներու մէջ։

Հինգ ութ տարի անցած է այն օրէն ի վեր երբ ընկեր Փրունզէ Թուրքիա այցելեց։ Այդ օրերուն հետ բաղդատելով Թուրքիա հիմա շատ յառաջ գացած է։

Թուրքիա ընկերային ու քաղաքական ասպարէզներու մէջ զարգանալու վրայ է։ Այսօր Թուրքիա կը ձգտի իր դիրքն ամրապնդել իբրեւ անկախ ժողովրդավար պետութիւն մը եւ կարգի դնել իր տնտեսութիւնը։ Հիմա այլեւս Թուրքիա կ'աշխատի իր տնտեսական անկախութիւնը ամրապնդելու համար։ Ընկեր այլեւս օտար դրամատէրներուն վիզ ծռելու հին սովորական քաղաքականութեան չի հետեւիր, այլ ամբողջ ուժերը լարած է՝ իրեն համար ազգային տնտեսութիւն մը ստեղծելու ուղղութեամբ։ Ձեռնարկներ կ'ընէ գործատուններ, ճամբաներ, ծովային փոխադրութիւններ եւ երկաթուղիներ ստեղծելու նպատակով։ Վստահ ենք թէ այս ձեռնարկներն ալ պիտի յաջողին եւ մօտ օրէն մենք տեսնողը պիտի ըլլանք անոր տնտեսական ծաղկման փուլերուն»։

ՖՐԱՆՍ-ՕՐԻԱՆԻ ՀԱՅԿԵՐ. ՅԹԸ

Ֆրանս-Օրիան ընկերութիւնը անցեալ շաբաթ բացումը կատարեց իր նոր կեդրոնատեղիին, որ փոխադրուած է Ռուա Սէրպիը տ'Իէնա, իշխան Ռօլան Պոնափարթի պալատը։ Ընկերութիւնը այս առթիւ տուաւ մեծաշուք ընդունելութիւն մը՝ որուն ներկայ եղան Արեւելքի բոլոր երկիրներու դեսպաններն ու պատուիրակները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի յայտնի դէմքեր, որոնք այս կամ այն ձեւով կապուած են կամ կը հետաքրքրուին Արեւելեան երկիրներով.

Ներկայ էին՝ ընկերութեան նախագահ Լը Նէյ, արտաքին նախարարութեան կողմէ՝ Արիսժանիտ, ժառանգական Ֆրանշէ տ'Էսփրէ Ն. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Պ. Ալ. Խատիսեան, Վրաստանի պատուիրակութեան կողմէ՝ Չխէնկէլի, Ազրպէյճանի կողմէ՝ Թոփչիպաշեւ, ակադեմական Հանրի Պորտօ, Ռումանիոյ դեսպան Տիտուլեսքօ, Պուլկարիոյ դեսպան Մորֆոֆ, Աֆղանիստանի գործակատար ... Թուրքիոյ դեսպանատան խորհրդական Ճէմալ Հազիմ պէյ, Լեհաստանի, Ուկրայինայի, Սուրիոյ ներկայացուցիչները, զօրավարներ, ծովակալներ եւայլն։

Ճաշէն վերջ, նախագահ Լը Նէյ՝ նախկին պատուիրակ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, համառօտ կերպով պարզեց այն աշխատանքը զոր տասը տարիէ ի վեր կատարած է Ֆրանսա Սուրիոյ մէջ՝ իբրեւ հոգատար պետութիւն։ Հակառակ ... պաններու արագ իրերայաջորդութեան, շատ լայն ու տեւական արդիւնքներ ձեռք բերուած են՝ շնորհիւ զինուորական եւ քաղաքային բոլոր պաշտօնէութեանց յամառ ջանքերուն։ Երբ ըմբոստութիւնը կը խանգարէր աշխատաւորներու գործը, ամբաշէն յառաջապահներ կ'անցնէին անոնց տեղը ու կը շարունակէին առաջ երթալ։ Այսպէս՝ արահետները դարձան խճուղիներ, հեղեղատներու վրայ կամուրջներ ձգուեցան, առեւտրական մեծ կեդրոնները երկաթուղիով միացուեցան, ու շնորհիւ փոխադրութեան այդ արագ եւ ապահով ցանցին՝ նոր գործագլուխ մը բացուեցաւ այդ շրջաններու առեւտուրին եւ ընկերային կեանքին համար։

Նախագահը յետոյ դառնալով դէպի ներկայացուցիչները Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Ուկրայնայի, որոնք դեռ կը հեծեն բռնակալ լուծի տակ, բուռն ծափերու մէջ, գեղեցիկ խօսքերով ապահովցուց զանոնք թէ՝ Ֆրանսա ջերմ համակրութիւն ունի իրենց ներկայացուցած ժողովուրդներուն հանդէպ, ու աւելցուց թէ հաստատ հաւատք ունի անոնց ապագային վրայ, թէ խաղաղութեան օրերու զանոնք վերաշինութիւնները ի վերջոյ պիտի բերեն անոնց այն ազատութիւնը զոր ի զուր յուսացած էին պատերազմէն։

Յայտնուած փափաքին վրայ խօսեցաւ նաեւ Հանրի Պորտօ, որ գեղեցիկ ճառով մը ըսաւ թէ ֆրանսական գրականութիւնը յաճախ փոխառութիւններ ըրած է արեւելեան մօղութենէն։ 1335ին «Պարսից ուխտաւորին» Պորտորին այցելութենէն Վիլհարտուէնէն եւ Ժուանվիլէն, ինչպէս նաեւ Մոլիէրէն եւ Րասինէն ի վեր, որոնք ԺԷ. դարուն Պոլսոյ ֆրանսական դեսպանէն տեղեկութիւններ կ'առնէին Թուրքիոյ սովորութեանց մասին, մէկը (Մոլիէր) շարագրելու համար Մամամուշիի պարին մանրամասնութիւնները, միւսը (Րասին) Պայազէտը գրելէ առաջ. լաւագոյնս ներշնչուելու համար արեւելեան պատկերներով... Ի՜նչ յորդ ու պատուէ ընծայուած է շարունակ ֆրանսացի հետաքրքիրներու կողմէ այդ առանձնաշնորհեալ երկիրներուն, ուր արաբական եւ արեւելեան քաղաքակրթութիւնները իրենց զօրաւոր կնիքը դրոշմած են Ս. Գրոց հին ծառին վրայ։

ԺԸ. դարուն Յավառն է՝ իր երեք Սուլթանուհիներով, որ միշտ փնտռուած գործ մըն է, Գրէպիյեանն է եւ այնքան ուրիշ թատերգակներ, նաեւ բարոյագէտներ, իրենց գլուխն ունենալով Մոնթէսքիէօ, պարսիկ Մոնթէսքիէօն։ Ֆրանս. վիպապաշտութեան արշալոյսէն մինչեւ մեր օրերը, դարձեալ կը տեսնենք այդ անհատնում ճամբորդութիւնները դէպի Երուսաղէմ ու Արեւելքի վրայի պարտէզները։ Վոլնէյէն ի վեր որ կը յուզուի Պալմիրիոյ աւերակներով առանց իրականին մէջ տեսած ըլլալու զանոնք, Շաթօպրիանէն, Լամարթինէն՝ Ժէրար տը Նէրվալէն մինչեւ Կիւսթավ Ֆլօպէր, Լօթի, Մօրիս Պարէս, Ֆառէր ու Փիէռ Պընուա.... Ահա՛ պարզ փունջ մը՝ զոր յանուն ֆրանսական գրականութեան հոս կը նուիրեմ Արեւելքի երկիրներուն։

« ԱՐԱՐԱՏ - ՍԻՈՆ »

Մեր ձեռքն անցաւ Bulletin de la L. I. C. A. (Ligue Internationale Contre l'Antisémitisme, ամսաթերթին Բ. տարւոյ Թիւ 2ը (փետրուար), որուն առաջին էջին վրայ կը կարդանք յօդուած մը՝ «Կեցցէ՛ Հայկական Միութիւնը՝ ընդդէմ Հակասեմականութեան» խորագրին տակ։ Յօդուածագիրն է յայտնի հրեայ լրագրող Պեռնար Լըքաշ։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

— «Երբ կը հրատարակուէր մեր վերջին թիւը, պաշտօնապէս կազմուած էր «ԱՐԱՐԱՏ ՍԻՈՆ» Հայկական միութիւնը ընդդէմ Հակասեմականութեան»։

Մեր ուրախութիւնը կատարեալ է՝ երբ մեր կողքին կը տեսնենք այս Հայկական Միութիւնը Հակասեմականութեան դէմ։

Տրամաբանօրէն անիկա պէտք է վերջին կազմուողն ըլլար. Մարդիկ խիստ երկար ատենէ ի վեր հոծագործած են այն փոքր, անխուսափելի վէճերը, որոնք կը ծագէին երկու ցեղերուն միջեւ. խիստ երկար ատենէ ի վեր մարդիկ փորձած են բաժնել եւ իրարու դէմ հանել զանոնք, այնպէս որ այժմ չենք ծածկեր մեր հաճոյալի զարմանքը։

Ի՞նչ կրցանք միւս կողմէն գտնել կենդանի համեմատութիւն մը, անչափահասներ բարի կամեցողութիւններ։ Կրցանք այնքան շուտ եւ այնքան լաւ իրար հասկնալ։ Բաւական եղաւ իրար հանդիպիլ, բաց սրտով խօսիլ որպէսզի մարմին առնէ միութիւնը ու շօշափելի դառնայ։ Գիտենք թէ հրա՞շք կատարուած է եւ կամ ուրախանանք անպայման եւ եղբայրօրէն շնորհաւորենք հայ գործիչները, որ պայքարի մէջ նետուեցան եւ անկեղծօրէն նախաձեռնութիւն առանձնեցին մեզի միանալու։

«Արարատ Սիոն», այս երկու խորհրդանշաններու միացումը մեկնութեան չի կարօտիր։

Արարատ լեռնէն, դէպի ուր կը բարձրանան միւս թափառական ժողովուրդին աչքերը, մինչեւ Սիոնի լեռը, սիրելի՛ Հրեաներու սրտերուն, հեռաւորութիւնը մեծ չէ։ Հայերու բոլոր տառապանքները, Հրեաներու բոլոր ցաւերը կը գտնեն այդ միջոցը եւ աւելի կամուրջ մը կը կազմեն։ Միշտ կեղեքուած ու զոհուած, երկու ժողովուրդները պէտք է իրար հասկնային, իրար միանային։ Կ'ըսեն թէ անոնք իրար չէին սիրեր։ Չէին ուզեր որ անոնք իրար սիրեն եւ ուսուցին տան։ Այսօր Արարատեաններն ու Սիոնեանները ձեռք ձեռքի կուտան։»

Յօդուածը կը վերջանայ կեցցէներով «Արարատ-Սիոն»ի հասցէին։

Անո՜ւշ է եղանակը, բայց շատ խառնակ՝ ժամբան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԷՍԻՆ 5 փետր. (Սեփ. թղթ.).

— Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէն, փետր 3ին. պաշտօնական թռուցիկով մը կը ծանուցանէր

— «Ի գիտութիւն Ցէսինի յարգոյ հասարակութեան, կուգանք յայտնելու թէ՝ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէն իր ընկերներու անձնական նիւթական զոհողութեամբ գործարանի մօտիկ եւ հայկական կեդրոնի մէջ, րիւ Ուիլսըն քլիւպի եւ գրադարանի մը շինութեան համար գնած է 231 մեդր հող եւ շուտով կը սկսի շէնքի շինութեան, դարձեալ գաղթականական ընկերներու գործօն աշխատանքով»։ Եւ յետոյ կ'աւելցնէր.

— «Նկատի ունենալով որ Ցէսինի մէջ ազգային դպրոցի մը գոյութիւնը անհրաժեշտ է մեր մատաղ սերունդը այլասերումէն փրկելու համար իսկ այս ուղղութեամբ մինչ այժմ թափուած ջանքերը չեն յաջողած, Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէն առաջնորդուած միմիայն տեղւոյս հայութեան նիւթական շահերէն, իր շինած շէնքի վարի մասը (քավը) կը յատկացնէ իր գրադարանին. իսկ վերեւը սիրայօժար կերպով կը տրամադրէ ազգային դպրոցի համար եւ եթէ պէտք տեսնուի նոյնպէս եկեղեցիի, որպէսզի ժողովուրդը պարապ տեղը, աւելի ծախքի տակ չմտնէ, առանձին դպրոց եւ եկեղեցի շինելով»։

Տարիներէ ի վեր Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէի փափաքը ակումբ մը, գրադարան մը ունենալու մասին, եւ հայ ժողովուրդի ազգային տենչը դպրոցի մը համար՝ կ'իրականանայ շնորհիւ խումբ մը յեղափոխական եւ հայրենասէր ընկերներու եւ իր կոմիտէի անդամներուն։ Ցէսինի հայութեան կը մնայ ընդառաջ երթալ այս ձեռնարկին, որ պիտի լրացնէ գաղութին պէտքերն ալ։ Յաջորդով կը խօսիմ քիչ մը աւելի մանրամասն։

Վարդ-Պատրիկ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 9 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգամ մըն ալ երկարօրէն քննեց վիրաւորեալին գէմքը, մատ ըրաւ անոր ճնշեալ շնչառութիւնը, ... վերջոյ ուրիշ ընելիք չունենալով, եւ իբրեւ թէ իրեն կը բաւէր ... փոխած եւ իր գիտողութիւններն ըրած ըլլալը, վերադարձաւ իր ...թիկնաթոռին վրայ, ...ն կողմին միւս կողմը։

Հոն, աչքերը գոց ինքզինքը յանձնեց քունին կողմէ քշիկ-քշիկ գրաւուելու հաճոյքին, մանելով աստիճանաբար անոր գիտակցելու իր կամքը, մինչեւ այն պահը ուր վերջապէս իր գլուխը վար կ'իյնար մէկէն ի մէկ, վերաբանար այն ատեն իր աչքերը եւ կը վերսկսէր անձնատուր ըլլալու այդ արգիլուած հաճոյքին, որ զայն մեղմօրէն կը գիտէր։

II

Յոքթ. Վոկալոփուլոյի կողմէ կասկածուած բարդութիւններէն դժբախտաբար կարելի չեղաւ զերծ կացուցանել հիւանդը. առաջինը եւ ամէնէն ծանրը եղաւ թոքային արիւնախառնում մը, 40 աստիճանի տենդի մը միացած։

Առանց գիտութենէ դուրս ուրիշ մտահոգութիւն մը ունենալու, Յոքթ Վոկալոփուլօ կրկնապատկեց իր եռանդը. այլեւս ոչինչ չէր թուեր զինքը շահագրգռել, բայց եթէ ոչ ազատել մահամերձին կեանքը։

Իր խնամքին յանձնուած հիւանդներուն մէջ կը տեսնէր ոչ թէ մարդիկ, այլ ուսումնասիրութեան պարագաներ. գեղեցիկ պարագայ մը, եղական պարագայ մը, միջակ կամ սովորական պարագայ մը բոլորովին այնպէս իբրեւ թէ մարդկային հիւանդութիւնները եղած էին յօգուտ գիտութեան եւ ոչ թէ գիտութիւնը իրենց հիւանդներու։ Բարդ եւ ծանր պարագայ մը միշտ զայն վերին աստիճանի կը շահագրգռէր. այլեւս չէր յաջողեր իր միտքը բաժնելու իր հիւանդէն, աշխարհի առաջին բուժարաններուն ամենանորագոյն գործածութիւնները կը կիրարկէր. կը հետազօտէր բծախնդրօրէն թերթերը, հանդէսները, փորձերու ժամանակ տեղեկատուութիւնները, բժշկական գիտութեան մեծագոյն վարպետներու մեթոտները եւ յաճախ կ'օրհնէր ամէնէն վտանգաւոր գործածութիւնները անզգալի քաջութեամբ մը։ Այս ձեւով մեծ համբաւ մը շահած էր։ Ամէն տարի մեծ համբերութեամբ մը կ'ելլէր ու կը վերադառնար խանդավառուած այն փորձառութիւններէն, որոնց ներկայ եղած էր, հրապուրուած նոր ծանօթութիւններէն որոնցմով ճոխացուցած կ'ըլլար իր պաշարը, միասին բերելով վիրաբուժական — նորագոյն եւ ամենակատարեալ գործիքները զորս կը դասաւորէր — անոնց մեքանիզմը մանրամասնօրէն քննելէ եւ զանոնք ամենամեծ հոգածութեամբ մաքրելէ վերջ — ծանուցի մը ձեւը ունեցող մեծ ապակեպահարանին մէջ, իր հսկայ աշխատանոցին ճիշդ մէջտեղը, եւ, զանոնք հոն փակելէ վերջն ալ, ատեն ին զանոնք կը դիտէր շփելով ձեռքերը, հաստատուն ձեռքեր, միշտ պաղ, եւ կամ երկու մատներու միջոցաւ քաշելով իր քթին ծայրը գիտուած շատ զօրաւոր ակնոցով մը որ աւելի կը շեշտէր իր ամբողջ, երկար եւ ձիանման գէմքին պիրկ խստութիւնը։

Ան իր պաշտօնակիցներէն շատերը բերաւ Գորսիի տարին մօտ, քննելու համար անոր պարագան, վիճելու համար մէյ մասին. բացատրեց իր բոլոր փորձերը, մէկը միւսէն աւելի նոր եւ աւելի հնարամիտ, բայց մնացած առանց արդիւնքի։ Վիրաւորեալը տենդէն ընկճուած, կը մնար ուշաբարձութեան մօտ վիճակի մը մէջ, ընդհատուած միայն զառանցանքի նոպաներով որոնց պահուն, շատ անգամներ, հակառակ ամէն հսկողութեան, մղուած էր մինչեւ անգամ փրցնելու իր վիրակապերը։

Վոկալոփուլօ այս «երեւոյթ»ին մեծ ուշադրութիւն մը չէր ընծայած. բուժման համար էր յանձնարարելով Յոքթ. Սիային կրկնապատկելու իր արթնամտութիւնը. կարգադրած էր վերջին ճաշնչապատկերին ... հանելու անութին ... թմրուած գնդակը նոյնիսկ հիւանդին կեանքը վտանգելու գնով, թող սատանաներու պատասխանատուութեան ... էր, իջեցնելու հիւանդին ջերմաչափին աստիճանը։ Վերջապէս յաջողած էր։ Տենդը իջած էր. Թոքային բորբոքումը պարտուած էր. ամէն վտանգ գրեթէ մեկնած։ Նիւթական ոչ մէկ վարձատրութիւն կրնար հաւասարիլ Յոքթ. Վոկալոփուլոյի բարոյական գոհունակութեան։ Ան կը ճառագայթէր եւ տոքթ. Սիա ալ, իր կարգին։

— Սիրելի պաշտօնակիցս, սեղմէ ձեռքս։ Առիթ կը կոչուի յաղթանակ։

Սիա իրեն կը պատասխանէր մէկ բառով.

— Հրաշալի։

Փարեան գալուստը պիտի փութացնէր անշուշտ ապաքինումը։

Արդէն հիւանդը կը սկսէր վերագտնել ինքզինքը, դուրս գալ այն անգիտակից վիճակէն ուր այնքան երկար ատեն մխրճուած մնացեր էր։ Բայց կ'անգիտանար տակաւին, չէր կասկածեր նոյնիսկ թէ ի՛նչ եկած էր իր գլխուն։

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

11 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1184 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՏՐԷ ԳՐԻՉԴ ԵՒ ԱՂՕԹԷ՛

Քանի մը ամսուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով, տաղտկալի, ըմբոստացուցիչ ցնդաբանութիւն մը կը ստորագրէ Յովհ. Ասպետ, միեւնոյն եղանակով։ Ու գրեթէ նոյն բառերով։

Ցնդաբանութիւն մը, որ հասկնալի, ներելի կրնար ըլլալ Մալաթիոյ կամ Խնուսի մէջ, ռեւէ երանոս աղբարի մը համար։ Այն ալ քառասունական թուականներուն։

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Եւրոպայի սրտին վրայ, ոչ ալ 1930ին։

Կը հասկնանք մեղմութիւն, չափաւորութիւն, գործնականութիւն։ Եթէ կ'ուզէք՝ որոշ չափով ալ տափակութիւն։ Քանի որ ամէն մարդու տրուած չէ արդար, մարդկային կիրք զգալ ո՛ր ... է ընդվզեցուցիչ պարագայի հանդէպ։

Բայց, երբ յայտնի գրոց-բրոց մը, ուսումնական, մտաւորական, «գրականագէտ» — կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք— բան ...ործ կ'ընէ այս կամ այն հարուստին եւ միլիոնատէրին ծնն...ոցն ու երգ երգոցը երգել, փառաբանել զանոնք, շոյելով, շողոքորթելով կարգի բերելու խելքեր սորվեցնել տարին տասներկու ամիս, կը կարծենք թէ՝ առնուազն ջղացքէն կուգայ։

Երբ, կ'ըսենք, անոնց չունեցած, անոնց միտքէն չանցած առաքինութիւններ իսկ վերագրելով, ծամծմելով, կարկտելով կը ստորագրէ, կը նշանակէ թէ տիղմին մէջ կը թաթխէ իր ...ակ արժանապատուութիւնը։ Գրողի, հանրային մարդու, մտաւորականի պատիւը։ Եւ այս ժողովուրդին բոլոր տրութիւնները։

Այս այն պարոնն է որ «հէ՛յ տիրացու մարդիկ» աղաղակեց տարի մը, 25-30 տարի առաջ, երբ ուրիշ հարուստ մը, Յովհ. Թավշանճեան, մրցանակ մը կը հաստատէր ալքոլամոլութեան դէմ։ Ու նաեւ այն երիտասարդը որ «Միամիտի մը Արկածները» ստորագրեց և ահա երեսուն տարիէ ի վեր գրիչ կը շարժէ։

Կը յարգենք համոզումի անկախութիւնը։ Մեր միտքէն չանցնիր կասկածիլ Յովհ. Ասպետի զգացումներուն վրայ։ Ոչ ալ ո՛րեւէ է յետին միտք, ակնկալութիւն, շահախնդրութիւն կը վերագրենք։

Բայց, հէ՛յ տիրացու մարդ, դուն որ շատ կանուխէն ճանչցար աշխարհն ու Եւրոպան, շուկան ու հաճի աղան, դո՛ւն որ ոչ միայն վաճառականի գրագիր եղար, այլեւ վարժապետ կայանէ կայան, ի՞նչպէս գրի կ'առնես եւ կը ստորագրես հետեւեալ տողերը — հազարէն մէկը (հարցը Գալուստ Կիւլպէնկեանի մասին է)։

— «Բայց անիրաւ են անոնք որ անոր վրայ կը յարձակին անոր բառերով, պահանջելով որ ան իր դրամը տրամադրէ իրենց ուզած ձեւով։ Այդ անկարելի է.

Պէտք է ջանալ համոզել զինքը, եւ ան ազատ է տալու կամ չտալու, քիչ կամ շատ, ուշ թէ կանուխ։

... կարօտութիւններէ կը ծառեն։ Բայց թող վայրկեան մը խորհին որ կրնար հայ կրեսոս մը գոյութիւն չունենալ, կամ ինքնին [illegible] անոր տեղ։

Հայ կրեսոսի մը գոյութիւնն իսկ միջազգային հրապարակին վրայ վարկ մըն է, փառք մըն է մեզի համար» (8 փետրուար)։

Եւ տակաւին կը սպասեն որ հայ հարուստը ակնածի հայ գրոց-բրոցէն, քանի տեղ դնէ զայն, լսէ անոր ձայնը, փոխանակ ծառային ձեռքով ճամբելու։ Անշուշտ, քմահաճոյքի մը վայրկեանին, կրնան իրենց դիմացն առնել զայն ու զուարճանալ, ինչպէս կ'ընէին հին ամիրաները։ Բայց այդ չի նշանակեր թէ պատուելին «մարդու կարգ անցեր է»։

Կոտրէ գրիչդ եւ աղօթէ, մա՛րդ։ Փիլոն մը առ, քուրձ հագիր, աշուղ դարձիր եւ «տէսթան» երգէ ի փառս Գ. Կիւլպէնկեանի եւ նման «ազգային փառք»երու։

Բայց, գոնէ ի սէր անցեալիդ եւ կոչումիդ, գրիչդ մելանը մի՛ թաթխեր այդ նպատակին համար։

Ուզածիդ պէս ծունկ չոքէ, աղօթէ, շոյէ, շողոմէ, համոզէ,— բայց մի պղծեր գրիչդ։ Գրիչով մի պաշտպաներ այդքան ըմբոստացուցիչ, անպաշտպանելի եւ անարգ դատեր։ Մանաւանդ ներկայ վիճակին հանդէպ։ Եւ մարդկութեան այն շրջանին երբ աշխարհներ կը փլին եւ կը շինուին, երբ մարդիկ դարաւոր Աստուածն անգամ գահէն վար առած, բարեկենդան կը խաղան փողոցներու մէջ, երբ…

Այո՛, հարուստը ազատ է տալու կամ չտալու։ Եւ օր մըն ալ՝ ամէնը մէկ վրայ տալու։ Ինչպէս տեսանք տասնոցը ափին մէջ թուխսի բռնած կրեսոսներ՝ Թուրքիոյ եւ Կովկասի մէջ…

Բայց, երբ ամբողջ ժողովուրդ մը կը հալի մեր աչքին առջեւ, երբ 50—100,000 այր, կին, երախայ տարիներով կը հեծծին, կ'ոջլոտին, շրջապատուած վրաններով, թիթեղներով, քուրջերով, երբ հազարաւոր մանուկներ գրել-կարդալ կը սորվին փողոցներու մէջ, «մինտէր»ներու վրայ, նոյնիսկ մատիտ եւ թուղթի կարօտը քաշելով, երբ օտարներ քառասուն դուռ կը զարնեն 40,000 հայ գաղթականներու տեղաւորման միացորդ 100,000 տոլլարները ճարելու համար եւ Գալուստ Կիւլպէնկեանը —կամ նմանները— քարիւղ կը հոտոտեն քար անտարբերութեամբ, Ասպետները չեն որ հրաշք պիտի գործեն, համոզելով, աղօթելով։

Բանաստեղծը երգած է տարիներ առաջ, նման պարագաներու մէջ.

Թէ քո փողեր չըմ չունի Հայաստան,
Թքել եմ քո՛ էլ, փողիդ էլ վրան։

Շա՛տ է փոխուած աշխարհը, հէ՛յ տիրացու մարդիկ։ Եւ 1920էն կը սկսի նոր պատմութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴՈՒ ՄԻԱՅՆ ԿԱՑ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը — և ամենէն մոլեռանդը ռամկավար «Պայքարատարներուն հետեւեալ հէքեաթները կը պատմէ խմբագրականի մը մէջ (29 յունուար).

—«Մելիքթանգեանց Սրբազան ոչ միայն թերացաւ ու պարտաւանց գտնուեցաւ այս բոլորին մէջ, այլ գործիք եղաւ Հայաստանի հակառակորդներուն ձեռքը. թող տուաւ որ անոնք Ատրպատականի Առաջնորդարանին մէջ որջանան, եւ իր դիրքը, եկեղեցւոյ հեղինակութիւնն ու միջոցները յենարան դարձնեն իրենց անխոստովանելի նպատակներուն հետապնդման համար։ Յայտնի իրողութիւն է որ Հայաստանի ու Էջմիածնի վերաբերեալ բոլոր սուտ լուրերը, շինծու թղթակցութիւնները Ատրպատականի Առաջնորդարանէն կը բղխին եւ նախկին առաջնորդն ալ զերծ չէ այդ մասին պատասխանատուութենէ։ Հայաստանի հակառակորդները մինչեւ անգամ Հայրապետական Աթոռին Էջմիածնէն փոխադրութեան խօսք ըրին։ Ատրպատականի նախկին Առաջնորդը ձայն չհանեց, եւ թող տուաւ որ իր անունն ալ յիշուի, իբրեւ հաւանական թեկնածու հակաթոռ կաթողիկոսութեան։ Վերջ ի վերջոյ, Ամենայն Հայոց Հայրապետը հարկ տեսաւ պաշտօնանկ ընել քաղ դաւթակալութեան դարձած եկեղեցականը, որ իր գլուխը հաւաքելով խումբ մը դաշնակցական արկածախնդիրներ, Հայրապետական այս հրամանին ալ անսաստելու հովեր առաւ։ Այժմ Էջմիածին դալկէժ ղրկած է Արսէն եպիսկոպոս Ղլըճեանը, իբրեւ առաջնորդ, վերջ դնելու համար Մելիքթանգեանց արքեպս.ի եւ իր շուրջ հաւաքուած դաշնակցականներու շահատակութեանց։

Հայոց Հայրապետին այս կտրուկ կարգադրութիւնը հասկնալի է կարգապահ եկեղեցականութեան, եւ ազգային շահերու նախանձախնդիր ամէն Հայու համար։ Ճիշդ է թէ Էջմիածին Ներսէս եպս. Մելիքթանգեանցը պաշտօնանկ կ'ընէ ու կը պատուիրէ Առաջնորդարանէն դուրս նետել դաշնակ խումբը, որովհետեւ անոնք կասկածելի ու անհաճոյ են Հայաստանի կառավարութեան, բայց միթէ Հայոց կաթողիկոսը մեղք կը գործէ՝ Հայաստանի կառավարութեան յանձնարարութիւնը գործադրելով եթէ երբեք այդպիսի յանձնարարութիւն մը եղած է։ Էջմիածին ու Հայոց Հայրապետը դաշնակցական Պիւրոյի տեսակէտներուն ու հրահանգներուն համեմա՞տ պէտք է շարժին, անոնց ուզածը պէտք է կատարեն, որպէս զի ճնշումէ զերծ ու ազատ համարուին»։

«Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն որ Երեւանի Չեկային — ոչ թէ Էջմիածնի — արժանի պատասխանը տուած է նոյնինքն Պարսկաստանի կառավարութիւնը, հետեւեալ կարճ եւ կտրուկ հեռագրով.

— «Հայոց ընդունած Ներսէս խալիֆան (Առաջնորդը) մեր կողմից էլ ընդունելի է. Նրանց չընդունած Արսէն խալիֆան մեր կողմից էլ անընդունելի է։»

Եւ Նորապսակ Արսէն եպիս. արդէն ճար կը փնտռէ երեսի ջուրով իր եկած տեղը վերադառնալու, Թէհրանէն Թաւրիզ չհասած ..

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա փոխառութիւն կը կնքէ

Էնկիւրիէէն կը հեռագրեն փետր. 8 թուականով. —

Վաղը գործավարներու խորհուրդը արտակարգ նիստ պիտի գումարէ քննելու համար երկրին տնտեսական կացութեան վերաբերեալ զանազան խնդիրներ։

Ժողովէն յետոյ համաձայնագիր մը պիտի ստորագրուի իտալական դրամատան մը հետ, որ կառավարութեան առաջարկած է մէկ միլիոն անգլ. ոսկիի կանխավճար մը ընել։

Այս կանխավճարին շնորհիւ, կառավարութիւնը կը յուսայ նպաստաւոր պայմաններով գնել իրեն անհրաժեշտ օտար դրամները։

Օդանաւը՝ Թուրքիոյ եւ Աֆղանիստանի մէջ

Էնկիւրիի կառավարութիւնը քսան տարուան համար պայմանագրութիւն մը կնքեց գերման ընկերութեան մը հետ, Թուրքիոյ մէջ օդային ներքին սպասարկութիւն կատարելու համար։

Աֆղանիստանի թագաւոր Նատիր շահ ալ վաւերացուց գերմանական նոյն ընկերութեան հետ Ամանուլլահ թագաւորի կնքած նման մէկ պայմանագրութիւնը, 40 տարուան համար։

«Լքեալ» աւարը

Պոլսոյ մէջ գաղտնի պահուած «լքեալ» գոյքերը երեւան կը հանուին լրատուութիւններու միջոցով։ Պատկան վարչութիւնը ձեռնարկած է լուրջ միջոցներ ձեռք առնել, երեւան հանելու համար ցարդ ծածուկ մնացած «լքեալ» կալուածները որ կ'ըսուի թէ շատ կարեւոր թիւ մը կը հասնին։ Այս նպատակով կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուած է ոստիկանական տնօրէնութեան չորրորդ ճիւղին մէջ։ Բերայի մէջ Յոյներուն կողմէ գաղտնի պահուած կալուածները 500ը կ'անցնին։ Ֆիրուզ աղայի մէջ գտնուած ափարթըմանի մը մասին քննութիւն կը կատարուի արդէն, լուր տրուած ըլլալով որ «լքեալ» գոյք է։

Ո՛չ մէկ լուր Զօր. Կուտեպովէն

Երկու շաբաթ անցաւ ռուս զօրավարին անհետացումէն ի վեր եւ ոստիկանութիւնը չկրցաւ գտնել որեւէ հետք՝ որ կարենար երեւան հանել առեւանգիչներու ինքնութիւնն ու անոնց հետեւած ճամբան։ Զանազան ենթադրութիւններ եղան ոստիկանութեան եւ մամուլին կողմէ, սակայն ո՛չ մէկ արդիւնք։ Միակ հաստատուած պարագան ա՛յն է, որ զօրավարը առեւանգուած է իր բնակարանին առջեւ. առեւանգումի գործին մէջ մաս ունի նաեւ կեղծ-ոստիկան մը. առեւանգիչները իրենց տրամադրութեան տակ ունէին երկու ինքնաշարժներ, որոնք ուղղուած են դէպի Սէվր, անցնելով Փորթ տը Սէն Քլուէն։ Անկէ անդին հետքը կը կորսուի։ Հավրի, Լա Ռոշէլի, Շաթօրընարի ենթադրութիւններն ալ օդը ցնդեցան։

Նոր տեղեկութեան մը համաձայն, կ'ենթադրուի թէ զօրավարը խորհրդային շոգենաւ մը նստած է Անվերսէն։ Մարդ մը այս մասին յայտարարութիւններ ըրած է Լիլի ոստիկանութեան։ Ուրիշ Ռուսեր ալ կ'ենթադրեն որ զօրավարը առեւանգուած օրն իսկ Պելճիքայի հողը տարուած է, այնպէս որ ի զուր փարիզեան ոստիկանութիւնը Ֆրանսայի մէջ կը փնտռէ անոր հետքը։ Ուրիշ կարծիքի մը համաձայն, Կուտեպով շոգենաւ դրուած է Համպուրկէն։ Այս առթիւ կը յիշուի պարագան Չեկայի գործակալներէն Վիկտոր Կէպալի, որ 50.000 տոլար իւրացուցած ըլլալով, առեւանգուեցաւ, ու ինքնաշարժով մը տարուեցաւ Համպուրկ, եւ աչքերը բացաւ խորհրդային շոգենաւի մը մէջ։ Ինքնաշարժ դրուած առեն թմրեցուցած էին զայն։

Կրօնական հալածանքին դէմ

Բոլշեւիկներու կրօնական հալածանքները մեծ զայրոյթ առաջ կը բերեն ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Պապը պատգամագիր մը կը հրատարակէ Վատիկանի պաշտօնաթերթին մէջ։ Անկէ զատ Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Լիէժի, Ամսթէրտամի եւ Ծրնեւի մէջ հանդիսաւոր բողոքներ եղան։ Կիրակի օր Փարիզի մէջ ալ բողոքականներու նախաձեռնութեամբ բողոքի նման ցոյց մը տեղի ունեցաւ։ Ամերիկայի, Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Շուէտի մէջ եւս բողոքի ցոյցեր պիտի կատարուին՝ կրօնական զանազան հիմնարկութիւններու կողմէ։

«Սեւ ձեռք»ը Պէյրութի մէջ

Պէյրութի Ղանտէք-էլ-Ղամի թաղին մէջ կարգ մը տուներու դռներուն վրայ տեսնուած են գրութիւններ եւ պատկերներ, որ կը ներկայացնեն խաչաձեւ գանկ մը, սուր մը եւ ատրճանակ մը, տակը գրուած «Սեւ Ձեռք»։

Քանի մը տուներու դռներուն վրայ աւելցուցած էին նաեւ «Մէկ երկու օրէն օդը պիտի հանուիք բոլորդ» եւ այլ սպառնական խօսքեր։

Թաղեցիները սարսափի մատնուած լուր տուին ոստիկանութեան, որ քննութեան ձեռնարկած է այս տեսակ երեւոյթին հեղինակները երեւան հանելու համար։

Կը կարծուի որ «Սեւ Ձեռք» բոլշեւիկեան գաղտնի ընկերութիւն մըն է որ կ'ուզէ խառնակութիւններ ստեղծել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 29

Աֆիոն Գարահիսարի Հայր. Միութենէն, Լիոն (ցանկը իր կարգին)	1500.—
Լը Փիւի Զ. Ե. Ռ. Միութեան հանգանակութիւնը	372.15
Ա. Իզմիրլեան, Պօն	20.—
Տէր եւ Տիկին Ա. Սարեան, Միլան	33.—
Մաքսուտ Կտաւճեան, Ալէս	50.—
Գումար	1975.15
28րդ ցանկին գումարը	27,530.85
Ընդհ. գումար	29,506.—

Ամերիկահայ կարմիր խաչը հազար տոլար ղրկած է Հալէպ, նորեկ տարագիրներուն համար։

ԻՆՉ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ Է ՄԱԼԱԹԻԱՆ

Հալէպէն կը հաղորդեն.—

Վերջերս քանի մը նոր գաղթականներ հասան Մալաթիայէն՝ մեծ դժուարութիւններով։ Անոնք կը պատմեն որ ներկայիս Մալաթիոյ մէջ կան 60-70 ընտանիք, որոնց մէկ մասը Հայաստան պիտի երթայ Ամերիկայի իրենց հայրենակիցներուն օժանդակութեամբ եւ կարգադրութիւններով, իսկ մնացածները հետզհետէ պիտի փորձեն Հալէպ անցնիլ։ Եկեղեցիները քանդուած կամ զինուորական մթերանոցներու վերածուած են. դպրոցները նոյնպէս քանդուած են կամ այլ նպատակներու կը ծառայեն։ Քաղաքին հայկական թաղը մեծ մասամբ քանդուած է։ Հոն մնացած Հայերը քաղաքէն քայլ մը իսկ դուրս չեն կրնար ելլել, տեսակ մը բանտարկուած վիճակ ունին։ Դպրոցական տարիք ունեցող տղաքները փողոցները կը թափառին։ Ամէնէն զարմանալին սակայն այն է որ իւրաքանչիւր հայ պարտաւոր է կառավարութեան վճարելու իր բնակած շէնքին վարձքը, նոյնիսկ եթէ այդ շէնքը իր սեփականութիւնը ըլլայ։ Ոչ մէկ Հայ իրաւունք ունի հոն սեփականատէր ըլլալու։

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անարատ Յղութեան քոյրերը վերջերս դպրոց մը բացին Փարիզի արուարձան Սէն-Կրասիէնի մէջ, գնելով մարաջախտ Քաթինայի դղեակը, իր գեղեցիկ եւ ընդարձակ պարտէզներով։

Երեք յարկանի է դղեակը։ Կը պարունակէ 20է աւելի սենեակներ, օժտուած հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններով (ելեկտրականութիւն, կազ, կեդրոնական ջեռուցիչ եւայլն)։ Կրնայ պարունակել 50-60 գիշերօթիկ աշակերտուհիներ։

Դպրոցին նախապատրաստական աշխատանքները կազմակերպեց Հռոմէն մայր Էլպիս Կարաբաշեան։

Ներկայիս հինգ քոյրեր կը վարեն վարժարանը, ուր մասնաւոր հոգ կը տարուի հայերէնի, ֆրանսերէնի եւ գիտութեանց ու ձեռագործի աշխատութեանց։

Թուլինոյի որբանոցէն շուրջ 30 որբուհիներ ուրբաթ օր Փարիզ հասան, այս վարժարանին աշակերտելու համար։ Կայարանը դիմաւորելու գացին Փարիզի հայ կաթոլիկ հասարակութեան ժողովրդապետ Հ. Պետրոս Քէտիճեան եւ Հ. Իսքէնտէրեան։

Ֆրանսական իշխանութիւնները մեծ դիւրութիւններ ցոյց տուին որբուհիներուն՝ մաքսէ զերծ կացուցանելով անոնց գոյքերը. երկաթուղիի ընկերութիւնն ալ տոմսակներուն վրայ կարեւոր զեղչ ըրաւ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բիրտ ուժի եւ վանդալականութեան գնով Ստալին կը փորձէ տիպար «Սոցիալիստական Խորհրդային երկիր դարձնել» Ռուսական նախկին հսկայ կայսրութիւնը։ Արմատական բազմաթիւ ծրագիրներով — որոնց յաջողութիւնը երկրի մը բարձր մշակոյթը կրնայ ըլլալ — ան կը կարծէ գերազանցել արեւմտեան երկիրները։

Չգտուիր ընդհանրապէս որքան ալ բարի ըլլայ եւ լաւ, չի կրնար իրականութիւն դառնալ, երբ կը պակսի բազմաթիւ հնարաւորութիւններու հետ, մանաւանդ այն իրական գետինը, որ սովորաբար միջավայր բառով կ'արտայայտենք։

Որոշել որ երկիրը ճարտարարուեստական կատարելութեան հասնի, գիւղական արտադրութիւնը, գիտութեան վերջին հնարաւորութիւններով բազմապատկուի, անկարելի չէ անշուշտ։ Սակայն ասիկա այն ժամանակ միայն՝ երբ տնտեսական անհրաժեշտ հնարաւորութիւններու ապահովման հետ, երկրի ժողովուրդի մտաւոր, մասնագիտական ընդունակութիւններն ալ պատշաճին օրուան պահանջներուն։ Ասոր հետ մէկտեղ, անհրաժեշտ է նոյնպէս ժողովրդական անվերապահ համակրանքն ու վստահութիւնը երկրի իշխանութիւններուն եւ անոնց ձեռնարկներուն հանդէպ։

Ասկէ առաջ զանազան առիթներով ծանրացած ըլլալով այս կէտին վրայ, ի զուր փորձեր ենք ատոր համապատասխան իրականութիւն մը գտնել Խորհրդային երկիրներու մէջ։ Ընդհակառակն, մարդ որքան կը խորանայ այդ երկրի ներքին կեանքին մէջ, աւելի քան վճռականօրէն կը հասնի այն եզրակացութեան թէ՝ համայնավարութիւնը, հակառակ իր սպառած կորովին, հող չի գտներ այդ նոյն երկրին մէջ։ Եւ հետեւաբար եղած ձեռնարկները ո՛չ միայն դատապարտուած են ուշ կամ կանուխ վիժելու, այլ եւ կը խորացնեն տիրող ուժի (համայնավարութեան) եւ ժողովուրդի միջեւ բացուած անջրպետը։

Այս ընդհանրացումը որքան Ռուսաստանի, նոյնքան եւ աւելի կը պատշաճի ծայրամասերու հանրապետութիւններուն, նկատելով, որ Խորհրդային Հանրապետութիւններու Միութեան մէջ դարձեալ ամէնէն աւելի բարձր մշակոյթի հասած երկիրը Ռուսաստանն է։

Ընդունելով ուրեմն, որ ընդհանրապէս միջավայրը աննպաստ է համայնավարութեան «նոր կեանքի» շէնքի կառուցման տեսակէտէն, թողունք մեծ մեծ ծրագիրներն իրենց ընթացքին մէջ, եւ աւելի շօշափելի նայինք օրուան կեանքին։

Այսպէս, օրինակ, առնենք քանի մը խորհրդա՛յ թերթեր, եւ ներկայացնենք երեւան եկած պահանջները, հոգերը եւ այս կամ այն կազմակերպութեան կեանքը։ Առով աւելի հեշտութեամբ կը պարզուի թէ ինչպէս ողբերգական խաղեր կը խաղցուին երկրի մը մէջ, ուր տակաւին առօրեայ եւ անմեղ պահանջներն իսկ չեն կրնար գործադրուիլ։

Խօսինք փաստերով։

Երկաթուղիի կարեւորութիւնը անուրանալի է։ Երկրի մը ամենակարեւոր մէկ երակն է՝ ան որու շարունակական եւ անթերի գործածութիւնը գլխաւոր պայմանն է երկրի բնական յառաջդիմութեան։ Այս գիծը խորհրդային երկիրներուն համար շատ աւելի շեշտուած ձեւով կը ներկայանայ, քանի որ չկան օժանդակ տարբեր միջոցներ երկաթուղիի պակասը անզգալի դարձնելու համար։

Եւ տեսէք սակայն, ինչպէ՞ս կը գործէ մեր հայրենիքի երկաթուղին, կ. մ. [illegible] վարչութիւնը։

— «Յուլիս 24ին Արաքս կայարանի հերթապահ Յովհաննիսեանի քնած լինելու եւ ժամանակին չպատասխանելու պատճառով թիւ 5110 գնացքը Սարդարապատի կայարանում անտեղի կանգնում է 15 րոպէ։ Նոյն օրը Ղարաբուրան կայարանի հերթապահն արգելակի վրայ քնած է գտնում արգելաւոր կոնտակտոր Մըջօեանին։ Օգոստոս 2ին Երեւան կայարանից թիւ 32 հեռագիրն է ստացւում Ղարաբուրան կայարանապետի անունով, որ ասում է՝ թիւ 3110 գնացքի կազմին սխալմամբ միացուած է ցինով կիսաբարձ թիւ 367062 վակոնը, որ խնդրւում է արձակել եւ առաջիկա պարանպատար գնացքով ետ ուղարկել» («Պրոլետար թիւ 179»)։

Իսկ գործալքումի դէպքեր, պատասխանատու պաշտօնեաներու շրջանակին, հարբեցողութեան գործի ընթացքին սովորական երեւոյթներ են արդէն, որոնք կը միասեն «մեր գնացքների կանոնաւոր» սպասարկութեանը եւ յաճախ ալ պատճառ կը դառնան «արկածների, ի միաս մեր երկրի ընդհանուր զարգացման»։

Ամէն օր զգայացունց լուրեր կը լսենք գիւղի դէմ բացուած պայքարին մասին։ Ծանօթ ենք համայնավարութեան ընդհանուր ձգտումներուն հաւաքական տնտեսութիւններ կազմելու եւ ուժեղացնելու մասին։ Եւ գիտենք որ առհասարակ գիւղացիութիւնը դժկամակութեամբ, դժուարութեամբ կը համակերպի այս բարեկարգութեան։ Բայց մինակ գիւղացիութի՞ւնը.— ոչ։

«Քիչ չէ այն կոմերիտականների թիւը, որոնք ուղղակի թողնում են կոլեկտիւը, հեռանում եւ սաբոտաժի են ենթարկում կոլեկտիւ տնտեսութեան աշխատանքները»։

«Վերցնենք Շամշատանի (Հայաստան) շրջանի Թովուզ գիւղի ԼԿԵՄ (Լենինեան Կոմունիստական Երիտասարդական Միութեան) անդամ Արտաւազդ Դիւրջեանին. նա թողնում է կոլեկտիւ տնտեսութեան շարքերը եւ հեռանում. երբ նրան հասկացնել են տալիս որ դրանով աջ թեքման գիրկն է ընկնում, նա պատասխանում է «Ամէն չափսի բան, որ աջ համարէք, առել է մենք չպիտի ապրենք. ես, որ դուրս եմ գալիս, կոլեկտիւ տնտեսութիւնից, դրա պատճառն այն է որ մի շարք օբեգտիւ (առարկայական) պայմաններ կան»։

Նոյն շրջանին մէկ ուրիշ կոմերիտականի մը կը հարցնեն թէ՝ «Ինչո՞ւ չես մտնում կոլեկտիւ տնտեսութեան մէջ» ասում է,— Հէրս, մէրս չեն ուզում, էլ ի՞նչպէս մտնեմ, խոմ ես նրանց զոռով չեմ կարա քաշել եւ չարչարել։ Ինչ է կոլ. տնտեսութեան մէջ պէտք է մտնենք» («Պրոլետար» 10 դեկտ.)։

Խնդիրը հոն է, որ մարդիկ ընկած են ո՛չ միայն այս եւ նման դժուարութիւններու մէջ, այլեւ նոյնիսկ իրենց ղեկավարներն են անելի մատնուած։ Մէկը առանց որ Իլիչեանի քաղ. խմբակավարներին է, պաշտօնական խորհրդակցութեան մը մէջ իրաւամբ գիտել կուտայ.— «Ընկերներ էս աջ, էս ձախ, աջ չգնանք, ձախ չգնանք, ապա ո՞ւր գնանք»։

Զորագետի ելեկտրականութեամբ մեր հայրենիքը պիտի «[illegible]» լուսաւորութեամբ. այսպէս կը խօսին եւ կը գրեն. իսկ նոյն տեղէն Բանուոր Գօրծունեան կը գրէ.

— «Զորագետի Ա. մասի մեքենավար Կարապետ Սիմոնեանի անփոյթութեան շնորհիւ կանգ առաւ մեքենան, որի շնորհիւ գիշերուայ ժամը 3ից մինչեւ 8, 60 հոգի բանուորներ դադարեցին աշխատանքներ։ Արտադրութ. [illegible] կրեց. իսկ Սիմոնեան, մնաց անպատիժ։»

«Սոցմրցակցութեան «փայլուն» օրինակ չէ՞ այս։ Պաշտօնէութիւնը, դրամատիրական երկիրներու մէջ օրէնքի գործադրիչն է եւ ժողովրդի սպասաւորը. պարտազանցութիւնը այս կամ այն ուղղութեամբ ենթակայ է պատժի։

Խորհրդային երկիրներու մէջ պաշտօնեայի պարտականութիւններուն հանդէպ խօսքով միշտ ալ աւելի բծախնդրութիւն ցոյց կը տրուի։ Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մի ամն Ջաբախչեան՝ Ախթալայի (Հայաստան) անտառապետ Փոքր Ղարաքիլիսայի կոլտնտեսութեան մէկ քանի սաժէն վառելափայտ տալու համար երկու անգամ իրեն դիմող ներկայացուցչութիւնը կ'ուղարկէ Լենինական եւ Երեւան։ Երկու տեղերէն արտօնագիր կ'ստացուի որոշ քանակութեամբ փայտ տրամադրելու «Հերոս» կոլտնտեսութեան։ Հակառակ այս հրահանգներուն եւ վառելափայտի պատրաստին, գիւղացիները մեծ դժուարութեամբ եւ նիւթական զոհողութեան գնով կը յաջողին ստանալ իրենց պահանջած փայտի մէկ մասը միայն։ Ասիկա անոր համար, որ իբր թէ պատրաստի փայտ չկայ։ Մինչդեռ մասնաւոր մարդկանց եւ կուլակներին նոյն անտառապետը վաճառում է վաճառում»։ («Պրոլետար» 7 դեկտ.)։

Ի՞նչ հարկ նմանօրինակ փաստեր, երբ հազարներով կարելի է գտնել իրենց իսկ թերթերէն, որոնք վերջին հաշուով չեն կրնար չօգնել մեզ եզրակացնելու։

ա) Անժխտելիօրէն հիւանդ է խորհրդային երկիրներու բովանդակ վարչական կազմը։

բ) Ժողովուրդը, մէջն ըլլալով նաեւ համայնավարութեան գլխաւոր յոյսը — երիտասարդութիւնը — անկարող է մեքենաբար համակերպիլ իշխանութեան անհարազատ եւ անըմբռնելի կարգադրութիւններուն։

գ) Բանի միջոցներն ու այլանդակութիւնները չեն նպաստեր ժողովրդական խաւերու զարգացման, համաձայն Լենինեան քաղաքակրթութեան պահանջներուն։

դ) Եւ վերջապէս երկիրն ու ժողովուրդը իրենց տնտեսական եւ քաղաքակրթական ներկայ վիճակին մէջ աննպաստ գետին կը հանդիսանան համայնավար տեսութիւններու իրականացման։

Այս բոլորը անտեսել, յեղափոխութենէն աւելի վատթարագոյն յետադիմութիւնն է, որ կը սպառնայ ներէն եւ ներէն միլիոնաւորներու կեանքին եւ հաւաքական նիւթականկորուստներուն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ԻՆՔՆԱՎԱՐ» ՂԱՐԱԲԱՂ

Ինքնավար Ղարաբաղի կառավարութեան կազմը փոփոխութեան ենթարկուած։ Հանձնուած են Ղարաբաղին անծանօթ կոմունիստները։ Այս ալ Բագուի թաթար կոմունիստներուն սարքած խաղն է։ Իրենց ուզած մարդիկը նշանակած են, որպէսզի կամաց-կամաց «Ինքնավար» Ղարաբաղի անունը մէջտեղէն վերցնեն։

ՁՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

*** Գերման եւ ամերիկեան ելեկտրական ընկերութիւններու միջեւ համաձայնագիր մը կնքուեցաւ որ հազար տարուան պայմանաժամ ունի։

*** Գերման փրոֆ. Ցոլց Ֆրիտրիխ Բերլինի, վերջնապէս գտած է միջոցը՝ փայտէն շաքար ստանալու։

*** Խորքին մէջ գերմաններէն օրաթերթ մը սկսաւ հրատարակուիլ Չինաստանի եւ Ճափոնի համար։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԽՐԱՏՆԵՐ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Իմ բժշկական ասուլիսներուս ընթացքին,— զորս կը ներկայացնեմ, առանց երբեք գիտական բառերով եւ բացատրութիւններով խճողելու, պարզապէս վիպային դասերու (leçon romancée) ձեւով,— չեմ ուզեր մոռնալ անհրաժեշտ դաս մը— խրատներ տալ մայրերուն։

Այդ խրատներուն պէտք ունին ամէնէն աւելի հայ մայրերը, որովհետեւ նախ, անոնց ոչ ոք խօսած է կենսական գիտելիքներու մասին, երկրորդ աշխարհի վրայ որդեծնութեանմրցանիշը կոտրած են... հայ մայրերը։

Արդարեւ, ինչպէս Հայաստանի մէջ ծնունդներու վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, շարունակ կ'աճի մեր ժողովուրդը, շնորհիւ հայ կնոջ արգասաւորութեան։ Արտասահմանի մէջ եւս զգալի է այդ աճումը։

Այն պայմաններուն մէջ, ուր կը գտնուի հայ ժողովուրդը, պէ՞տք է խրախուսել որդեծնութիւնը.— ահա վէճ մը, որ չափազանց կարեւոր է եւ խորունկ։ Վասնզի այդ հարցին քննութեան առթիւ անհրաժեշտ է նկատի ունենալ նախ այն հոգեկան տագնապները, որոնք ծնունդ կ'առնեն թշուառութեան, տարագրութեան, թափառականութեան, անստուգութեան պայմաններէն, եւ երկրորդ՝ քննել բնախօսական կարգ մը վատ փոփոխութիւններ, որոնք տեղի կ'ունենան հայ կնոջ կազմախօսութեան մէջ յղութեան յաճախութիւններուն կամ երկնութիւններուն պատճառաւ։

Ես չպիտի խօսիմ այդ հարցին մասին։

Վասնզի ո՞վ մտիկ պիտի ընէ զիս։ Ո՛չ այրը, ո՛չ ալ կինը։ Մինչդեռ հայ մայրերը, զաւակ ունենալէ յետոյ, անպայմա՛ն պիտի ուզեն լսել հետեւեալ խրատները։

**

Նորածինը, առաջին օրը, սնունդի պէտք չունի։ Պէտք չէ կաթ տալ, այլ միայն երկու դգալ եռացած ջուր շաքարախառն։ Երկրորդ օրը նորածինը կրնայ սկսիլ կաթ ծծելու։ Մայրը որոշեալ ժամերով միայն կաթ պիտի տայ նորածինին։ Կարգապահութեան այս առաջին դասէն կախում ունի երախային ապագայ առողջութիւնը։ Նորածինը վերջին անգամ կաթ պիտի ծծէ կէս գիշերին, յետոյ պիտի քնանայ մինչեւ առտուան ժամը վեց։ Ուրեմն ժամը վեցէն մինչեւ կէս գիշեր կանոնաւոր ժամերով, իւրաքանչիւր 3 ժամը մէկ անգամ, կաթ պիտի ծծէ երախան։ Մայրը մէկ ժամին միայն մէկ ծիծով կաթ պիտի տայ, եւ փոխն ի փոխ։ Նոյն ժամին երկու ծիծերն ալ գործածելը անպատեհ է։ Ծծումը պիտի տեւէ 15—20 վայրկեան։ Երբ ժամին պահը հասնի, պէտք է տալ կաթը անպայման, արթնցնելով երախան՝ եթէ քնացած է։

Մօրը կաթը կը պատկանի երախային։ Միակ եւ անփոխարինելի սնունդն է անոր։ Սակայն երբեմն կը պատահի, որ մայրը կաթ չի կրնար տալ երախային։ Այն ատեն պէտք է փոխարինել կովու կաթով։ Կովուն կաթը տարբեր է իր բաղադրութեամբ։ Բնասպիտային նիւթ աւելի կը պարունակէ, իսկ շաքար՝ քիչ։ Այս պատճառով, կովուն կաթին պէտք է խառնել եռացեալ ջուր եւ քիչ մը շաքար։

Ահա թէ ի՛նչքան պէտք է խառնել ջուրը.—

Ա. ամիս,— 1)2 կաթ — 1)2 եռացեալ ջուր։

Բ. ամիս,— 2)3 կաթ + 1)3 եռացեալ ջուր։

Գ. ամիս,— 3)4 կաթ + 1)4 եռացեալ ջուր։

Դ. ամիս,— անխառն կաթ։

Իսկ շաքարին չափն է իւրաքանչիւր ծծոնի (biberon) մէջ, որ կ'առնէ 150 կրամ կաթ, կէս կտոր (4-5 կրամ)։

Աւելորդ է ըսել որ կովուն կաթը պէտք է մաքուր ըլլայ, եռացուի եւ ծծոնի մէջ դրուի։

Թէ ծծոնները եւ թէ՝ մօրը ստինքներուն պտուկները պէտք է մաքրել ամէն կաթ-տուքէ կամ ծիծ-տուքէ վերջ։ Մասնաւորաբար մայրերը շատ կը տուժեն, երբ չեն մաքրեր իրենց ստինքին վրայ չորցած կաթին հետքերը։

Սովորութիւն ընել նաեւ կշռել երախաները շաբաթը մէկ անգամ։ Ծնած օրը երախան կը կշռէ 3 քիլօ 250 կրամ, յետոյ առաջին 4 օրերուն կը կորսնցնէ 250 կրամ։ Իսկ երրորդ ամսուն կրկնապատիկ ծանր կը կշռէ առողջ երախան։

Հայ մայրերը պէտք է գոց սորվին հետեւեալ օրէնքները.—

1— Երբ գրկէք երախան, գրկեցէք երկու ձեռքով, մէկ ձեռքը անցընելով երախային գլուխին տակէն, միւսը յետոյքին վրայէն, կէս մը նստեցնելով զայն ձեր մէկ ձեռքին վրայ։

2— Հագուստները պէտք չէ նեղ ըլլան, որպէսզի չնեղեն շնչառութիւնը։ Հագուստները փաթթելու ատեն գործածել միայն գոց-գնդասեղ։

3— Երբ «տակը աղտոտէ», անմիջապէս փոխել շորերը, որպէս զի մորթը չբորբոքի եւ բարդութիւն չծագի։ «Տակը» մաքրելու համար, գործածել քիչ մը բամպակ, գաղջ ջուր եւ օճառ, յետոյ չորցնել եւ թալք (փոշի մը) ցանել։

4— Մայրը երբեք իր վրայ գնդասեղ չպիտի կրէ, չճանկռտելու համար երախային միսը։

5— Երախան միշտ մինակ պէտք է պառկի իր օրօրոցին մէջ, եւ երբեք տարիքոտի մը անկողնին մէջ։

6— Երախան երբեք չմօտեցնել կենդանիներուն։

7— Երախան այնպէս տեղ մը դնել, որ աչքերուն սաստիկ լոյս չզարնուի։

8— Սենեակին բարեխառնութիւնը միշտ նոյնը պահել։ Չպաղեցնել, օդի յորձանք չպատճառել։

9— Երբ երախան բացակայ է, սենեակին օդը մաքրել կատարելապէս։ Այդ սենեակին մէջ լուացք չընել, կերակուր չեփել, զգուշանալու համար շոգիացումէն։

10— Երախան միշտ քնացնել, բացի կաթի ժամերէն։

11— Երախային մորթը շատ փափուկ է եւ դիւրաբորբոք, ուստի պէտք է զգուշանալ բորբոքումի ամէն պատճառէ (կճող հագուստներ)։

12 Չտալ այնպիսի խաղալիքներ, որ բերանը տանի։ Զայն հեռու պահել այն բոլոր առարկաներէն, որոնք վտանգ կը պատճառեն։

13— Թոյլ չտալ որ երախան համբուրէ հանդիպողը կամ դրացին։ Երախաները սիրուելով է որ կը ստանան հիւանդութիւնները։

14— Երբ երեք ամսու եղաւ, ծաղիկի դէմ պատուաստեցէք։ Մէկ տարի յետոյ՝ կեղծ մաշկի դէմ։

15— Երախան դուրս հանեցէք 20րդ օրը, կարճ պտոյտներ կատարելու համար։ Կառքին մէջ պէտք է տաք պահել, զգուշանալով հովէն ու ցուրտէն։

16.— Երախաները կը մեռնին ընդհանրապէս մարսողական խանգարումներու հիւանդութեամբ։ Ուրեմն, ուշադրութիւն ընել՝ երբ կը փսխէ կամ փորը կը լուծէ, (ինչ որ կը նշանակէ թէ կաթը չէր մարսեր)։

17.— Երբ տղաքը մայրերը ամէն ծիծ—տուքէ յետոյ չեն մաքրեր իրենց ստինքին պտուկը եւ նորածինին բերանը, կաթը կը քացխի եւ ճերմակ լօռ մը կը պատէ փոքրիկին բերանը։ Ինչ որ շնչահեղձութիւն եւ ջերմ կը պատճառէ։ (Ֆրանսացիները muguet կ'ըսեն այս հիւանդութեան, զոր կարելի է դարմանել պիքարպոնաթ մը սուտի լուծոյթով, պարզապէս լուալով բերանը)։

18— Օդը սնունդ մըն է մեծերուն, եւ մասնաւորաբար երախաներուն համար։ Կը ներեմ, սնունդ մը՝ բարոյական իմաստով։ Օդ տուէք [illegible] նուկներուն, մաքուր օդ, արեւով համեմուած։

19— Երբ հեռացած երախան, մի մոռնաք պտուղի ջուր (նարինջի) տալ։ Երախաները պէտք կենսանիւթի (vitamine) գտնուի ողջ պտուղներու։ Անոնք, որ զրկուած են [illegible] նիւթէ, պարզապէս ու խտացած կաթ ուտելով [illegible] ածիր եւ

20— Ռախիտութիւն [illegible] նեան, սրունքները կը Ռախիտիկ մանուկներու դերը կը կազմեն կենսանիւթերը (թարմ պտուղ) եւ մանիշակագոյն ճառագայթ[illegible] (արեւ)։

***

Ե՞րբ կտրել կաթէն

Ես չեմ ուզեր ժամա[illegible] բռնել։ Ըսեմ միայն, որ [illegible] ները այնքան առողջ [illegible] որքան շատ կաթ ծծեն [illegible] մօրմէն։ Մուտ ատքով [illegible] մօր կաթէ զրկուածներն [illegible] դարեւ հայ գիւղերուն [illegible] առողջ էին մանուկները, միսով, վառ գոյնով, ամա[illegible] կորով, որովհետեւ անոնք հանրապէս երկար [illegible] էին ծծած իրենց մօր [illegible] ներէն։ Եւ ես կը յիշեմ [illegible] նյած, ոտքի կանգնած [illegible] ներ, որոնք, երբ անօթի [illegible] կը բանային իրենց մօր [illegible] քը, քիչ մը կաթ կը ծծէ[illegible] յետոյ կ'երթային բաց [illegible] տու հալածելու։

Բժ. Շ. ԱՅՎԱԶ[illegible]

ՈՒՐԻՇ ԲԱՐԱԿ ՑԱ[illegible]

Վերջերս «Յառաջ»ի մ[illegible] կու յօդուածագիրներէն ներ[illegible] ցնէին երկու պարագաներ,— կը «Աղմուկոր բարքեր» միւսը՝ «Որո՞նք են մեղ[illegible] ները»։

Կամ կը խուսափինք եւ չենք տեսներ թէ ո՛ւր կ'եր[illegible] վերջապէս այս սերունդը, ո[illegible] ուան նիւթ է դարձեր, ու [illegible] փայլուն հանդէսներու տակ [illegible] թեան տակ մոռացութեան [illegible] տանք ամէն ինչ, ու կ'ըսենք սերունդը չի մեռնիր, [illegible] նոր, չի կորսնցներ իր [illegible] դիմագիծը»։

Ընկեծ ըլլանք ու [illegible] թէ ինչպէս կը փրկուի թէ[illegible] լոսերի։

Հարեւանցի [illegible] պտտցնենք միայն [illegible] վրայ, եւ տեսնենք թէ [illegible] են որ «մեղքի կուգան» եւ [illegible] են որ «աղմուկոր բար[illegible]» կ'ենթարկուին դատապարտ[illegible] այլասերման։

Նախ, պէտք է հասկն[illegible] մեղքի ելոցները այն տարբ[illegible] որոնք իրենց հոգեկան, [illegible] կան, ընկերային յոյզերով եղեր են մեղքի, աշխատան[illegible] տարբեր եւ օր մըն ալ [illegible] թէ այլեւս նոյնացած, [illegible] են մեղքի։

Բոլոր, խոստովանինք [illegible] մեր տօհուն կեցուած քով [illegible] սենք մեղմէ դուրս [illegible] հոս է որ դժուարութիւն[illegible] դարձունինք, հոս է որ [illegible] բարքերու» եւ «բարակ [illegible] հանդիպինք եւ չենք կրնար դաշլռուրջը խեղդել։ Իս[illegible] ի՞նչ աշխատանք կը տանի[illegible]։

Ասկէ առաջ, բժիշկ Շ. [illegible] վազեան «Յառաջ»ի մէջ [illegible] նանշէր «բարակ ցաւ»ին [illegible] ւանքները, իսկ այս բար[illegible] մը..

Այո՛, ընկերներ, մենք հարցնենք թէ մեղմէ դ[illegible] կ'ըննենք։ Մենք մեղք [illegible] թէ միայն քանի մը [illegible]

...նքերներ ապահովելով, խան-
...ներ հանդէսներ ու ճառեր ը-
...մեր գործը կը վերջանա՞յ։

Ահա Մարսէյլը իր 17 հա-
...յ բազմութեամբ։ Արդեօք
...ները աւելի՞ մխիթարական է
...ղէն քան գաւառներէն։ Եր-
...մի յափշտակութիւն քանի մը
...հական թղթակցութիւննե-
Այո՛, եռանդ կայ բայց
...կենական է ազգայութիւնը եւ
...մաքուր համայնական յոր-
...րէն հեռ...։

...նման մը Թողունք քաղաքա-
...կցութիւններու հետեւող
...տարգութիւնը իբրփրկուած,
...անենք Հայրենակցականներ,
...րդական Միութիւններ
...ք սխեր կարդալ «Հօրդ Մօրդ
...ր Մ'ըներ» կամ Հ.Մ.Ը.Մ ը
...երկու հարիւր անգամ ոնի։
...քիչ բան կը գտնենք մխի-
...րական։ Չի բաւեր յիշել մասի
...յ համրուած ազնիւ երիտա-
...ներու պատահական ճիգերը։
...Միութիւններէն մինչեւ
...ները թող քննական աչ-
...մը նետեն ու պիտի տեսնեն
...րգել կը ծառայի այլասե-
...։ Որո՞ւ հոգ երբ կ'ըսես
...րէն մի խօսիր։ Որո՞ւ հոգ
...ի. ցօմինիքէնի, իւի ղէնեւա-
...ար ալ Պուլալի, Թամփի վէրի
...բեմերուներուն մէջ հայրե-
...բ երիտասարդներ թղթախաղի
...ն վարակուած՝ կ'աղմկեն, կը
...ն, բարոյապէս եւ նիւթապէս
...կութեան կը գտապարտուին
...բրենց ձեռքով։ Ո՞վքեր են
...Միթէ՞ մաս չեն կազմեր
...Հայրենակցական Միութիւններու,
...Մ. Ը. Միութեան եւ նոյնիսկ
...ական կուսակցութեանցո՛ւր
...փոխանը։

Աւել չհասկնանք. խօսքը սա.
...կան ժամանցի համար չէ, եւ
...պատահական երթեւեկ։ Ահա
...կատարել բարակ ցաւ։ Ցա-
...չխօսեցանք ընտանեկան
...երու մասին։ Չէ՛. պէտք է հօս
...անք

— «Գդա՛ց, հայ մարդ, կա՛ց,
...չէ՛ այն ճանապարհը որ տա-
...մ է փրկութիւն.»

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ՏԷՍԻՆ.— Եօզգատի եւ շրջա-
...ներու Հայրենակցական Միու-
...նը որ կազմուեցաւ 1929 դեկ-
...մբեր 1ին, կը բաղկանայ 25
...դամներէ վարչութեան ան-
...մ ընտրուած են.— Նախագահ
...իշեան՝ ատենապետ. Կարա-
...Լուսաքարեան՝ քարտուղար,
...տիս Զատիկեան՝ գանձապահ,
...րակ Քաբիկեան, եւ Սանդր
...գուրտեան խորհրդականներ։

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ Է ՈՐ ԲԵՄ Կ'ԵԼԼԷ ՀԱՅ ԿԻՆԸ...

ՍԱԼՄԱՍՏ (Սեփական Թղթ.) — Նոր տարուայ առթիւ Մահլամ գիւղի դպրոցը կազմակերպել էր գիւղական համեստ միջոցներով հանդէս-երեկոյթ, հետեւեալ բազմազանութեամբ. գրական (երգ, նուագ, արտասանութիւն եւլն.)։ 2. Շաղկամ — պատկեր։ 3. Եկեղեցական լամպը (զուարճալի մէկ գործողութեամբ), նոր հեղինակութիւն՝ Վ. Սարուխանեանի։ 4. Դդումի վաճառականը — զուարճալի մէկ գործ)։ 5. Պարեր։ 6 Սանամիկլօզ՝

Ճիշդ ժամանակին թատերասրահը լիքն էր երկսեռ գիւղացի հասարակութեամբ։ Հանդէսը տեւեց մինչեւ գիշերուայ ժամի մէկը, որից յետոյ հասարակութիւնը խանդավառ տրամադրութեամբ ցրուեց։

Ազգային զարթօնքից, անշուշտ, անբաժին չէր Սալմաստն. Սակայն այդ բաժինը միշտ օտարների ձեռքով ու ջանքերով էր կիրառւում մեր կեանքում։ Դպրոցական, թատերական, ազգային եւ համայնական բոլոր աշխատանքները օտարների, այսինքն ոչ Սալմաստցի հայերի աշխատանքով էր տարւում ու գլուխ բերւում։ Սակայն վերջին քանի տարիներս Սալմաստահայ կրթական եւ ազգային աշխատանքներն անցել են իր հարազատ զաւակների ձեռքում։

Այսօր էլ ահա մէկ նորութիւն մեր —Սալմաստահայ— կեանքում։ Բռնի առաջին անգամն է, որ Սալմաստի հարազատ զաւակ գեղեցիկ սեռի երեսը տեսաւ։

Դեռ երէկ էր— հազիւ մէկ տարի առաջ, երբ նորէն մէկ հանդէս էինք կազմակերպել, Բարեկենդանի տօնին ներկայացնելու համար։ Շատ ու այլ-այլ միճակի էինք մատնւած կանացի դերը տանող չկար։ Ուժ կար, բայց հասարակութեան մանաւանդ կանանց աւէ-կոսէները դերասանուհուն շշմեցնում ու յետ էին կասեցնում։ Մեր ջանքերն եւս զուր անցան եւ ստիպւած եղանք կանացի դերը տղամարդկանց տալ

— Կինը բե՞մ.. խայտառակութիւն է, խայտառակութիւն..։

Սակայն այդ նախապաշարումը եկան խորտակելու՝ երկու բուն Մահլամցի դերասանուհիներ՝ Տիկ. Համաս Թադէոսեան եւ Օր. Սաթենիկ Վարդանեան

— Մենք կ'արհամարհենք ամէն ինչ, կը պատենք այն միապաղաղ քօղը, որ մինչեւ այսօր ափել է Սալմաստցու կնոջը։

Անշուշտ սոնք դերասանուհիներ չէին. սակայն բեմ գալը եկան իրենց կորողութեամբ չափով։ Այլեւս հոգ չէ, մենք ունինք կանացի ուժեր, բնիկ Սալմաստցի, եւ մեր թատերական բաժինը այսուհետեւ չպիտի կաղայ այդ կողմէ։ Առաջապահներն արդէն քայլեցին ու շաւիղը բացւեց, ուրիշ պիտի քայլեն շատերը առւելի վճռական եւ ինքնավստահ։

Իսկ ի խրախուսանք մեր դերասանուհիների՝ այդ երեկոյ մեր «Սանտիկլօզը» (Կաղանդ-Պապա) երգեց

Հանդէսը կայ՝ դերասան չկայ,
Դերասան կայ դերասանուհի
չկայ.
Դերասանուհի կայ ռեսկ չկայ
Քանի կանանց բամբասանք կայ։
Ես Սալմաստի կնոջը
Բամբասանքի տոպրակները
Ինչպէս անենք մենք տանց
խէտը,
Որ խելքը գայ գլուխները։
Ընենց լեզուն թող փուշ մտնի
Որ դերասանուհուն կը ծաղրի.
Եթէ իրենք շնորք ունեն
Թող գան մէյտան բեմը բաց է։

ՍԱՐԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՊԱՂՏԱՏԷՆ

ՊԱՂՏԱՏ, (Սեփ. Թղթ.) — Վերջերս Էրպիլի կողմէ Նոռքի քիւրտիստանի շրջանէն ձերբակալուած ու Պաղտատ փոխադրուած են հինգ Ռուսեր, որոնց մէկը կը յայտարարէ թէ ինք Ռուսիոյ Նիկոլա Բ. ցարին տղան է։ Թէ անգլիական եւ թէ արաբական իշխանութիւնները սկիզբէն շատ կարեւորութիւն չտուին անոր յայտարարութիւններուն, զայն գաղտնի բոլշեւիկեան գործակալ մը եւ կամ մաքի հաւասարակշռութիւնը կորսնցնող գժբախտ մը կարծելով։ Հարցաքննութիւնները եկան չափով մը լուսաբանել իշխանութիւնները։ Իր բոլոր յայտարարութիւնները եղած են նմանօրինակ։— Մանրամասնօրէն կը կը պատմէ արքունի բոլոր անցուդարձերը, միայն շարունակ կը պնդէ թէ երկու քոյր ունեցած է, մինչ Նիկոլա ցարը երեք աղջիկ ունէր։

Ցարին մէկ տղան մարթային անբուժելի հիւանդութիւն մը ունէր։ Անգլիացիները քննելով անոր արիւնը՝ գտան որ յիշեալը խաչպէս նոյն հիւանդութիւնն ունի։ Այս քննութեննէն յետոյ աւելի եւս սկսան հաւատալ ընծայել անոր խօսքերուն։ Այդ պատճառով ալ վերջերս մասնաւոր խնամքի եւ հսկողութեան տարկայ գործած է Անգլիացիներուն կողմէ, ու մասնաւորապէս յանձնարարուած անգլեւոյն Ռուսական Ցան, որպէսզի քիչ մը աւելի ուշադրութիւն դարձնեն Ռուսիոյ ապագայ կործեցման գահաժառանգին վրայ։

∴

Ցեղային ազգային վէճը դեռ չէ լուծուած։ Էլմիրանէն իբրեւ կաթող. պատուիրակ ղրկուած է Ռուբէն եպիսկ. Մանասեանը, որ շուրջ 20—25 օր է անգս հասած է։ Եպիսկոպոսը իր հետ բերած է երեք օրհնութեան կոնդակներ, մէկը Իրաքի Թագաւորին, մէկը նախարարապետին, երրորդն ալ Ցիկին Սասուն Թադէոսեանին։ Արդէն վերջին երկուքին կոնդակները յանձնած է անձամբ։ Նախարարապետը շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրած է իրեն, ու խոստացած ամէն օժանդակութիւն, եւ արդէն հարկ եղած հրահանգը տուած է գատական նախարարութեան անհրաժեշտ ձեւականութիւնները կատարելու որպէսզի Թագաւորական իրատէ ելլէ եպիսկոպոսին պաշտօնին հաստատման համար։

Արդէն ներկայացած է անգլիական մարզպանին, ի մօտոյ ունկնդրութեան պիտի ընդունուի Ֆէյսալ Թագաւորէն.

Ռուբէն եպիսկ. իր պաշտօնի յաջողութեան համար շատ լաւատես կ'երեւի։Ցուցանք որ կարենայ վերջ տալ գոնէ «Եկուորնի» եւ «Տեղացին» պայքարին։

Երեւոյթները կը ցուցնեն թէ Վ.հան քահանայ որ խլրդային աշխատանքներ կը կատարէ առայժմ, չպիտի կրնայ բաց ճակատ պայքարի ելլել նոր պատուիրակին դէմ, որովհետեւ կը վախնայ պաշտօնազրկուելէ։

* *

Ամսոյս 4ին Հ. Ե. Ե. Միութիւնը դիմակաւոր պարահանդէս մը տուաւ նոր տարուան առթիւ։ Ժամանակէն առաջ լեցուած էր սրահը տեղը նեղ գալուն շատեր ետ գացին։ Պարահանդէսը անցաւ շատ յաջող, եւ նիւթական կոկիկ գումար մը ապահովեց Միութեան։ Միայն նկատելի կէտը որ կար, տեղացիներու բացակայութիւնը զգալի էր, որոնք միշտ այս տեսակ հաւաքոյթներէ հեռու, իրենց պատեանին մէջ քաշուած կ'ապրին։ Հարկ է որ համախմբուին այս երիտասարդ միութեան շուրջ, որ միակ ազատն է այս անապատին մէջ։

ՖԵՐԾ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆ ՄԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ

ԹՈՒՔՈՒՄԱՆ, 15 յունուար (սեփ. Թղթ.) — Երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով հայկական հանդէս մը ունեցանք յունուար 5ին։

Ամիս մը առաջ հոս կազմուեցաւ «Աղքատախնամներու Օգնութեան Հայկական Միութիւն» մը, որ ունի 40 անդամներ։ Հանդէսին կազմակերպութեան մեծապէս օժանդակեց Գրիգոր Շահրիկեան.

Հանդէսը տեղի ունեցաւ զուտ հայերէն լեզուով։ Պզտիկները արտասանութիւններ ըրին, հակառակ անոր որ բոլորն ալ հայերէն բառ մը անգամ չէին գիտեր, այլ սորված էին թութակաբար։ Բայց այնքան անուշ կը հնչէր հանդիսականներուն ականջին, որ սրտի անհուն ուրախութեամբ կը ծափահարէին։ Ծնողները հրճուած էին որ իրենց զաւակներու բերնէն մայրենի բարբառը կ'իմանային։

Հանդէսը բացաւ Պ. Գրիգոր Ցորութիւնեան, բացատրելով Միութեան անհրաժեշտութիւնը Թուքումանի հայութեան համար։ Ցետոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը՝ երգչախումբին կողմէ։ Մէջընդմէջ կ'արտասանէին պզտիկներ եւ հայկական երգեր կ'երգէր երգչախումբը։ Ճառախօսութիւն մը ըրաւ Պ. Լեւոն Մաքիսեան՝ Ա. Ահարոնեանի «Սեւ խաւարն է ինձ ընկեր անբաժան»ը. Հակառակ տաձկախօս ըլլալուն, շատ յաջող արտասանեց եւ ծափերու արժանացաւ։

«Մշակ Բանւոր» խմբերգէն յետոյ Պ. Գ. Շահրիկեան զուարթ արտասանութիւն մը ըրաւ խնդացնելով ներկաները. Նոյնպէս արտասանեց Պ. Աբրահամ Ցակոբեան։ Պ. Եդիշէ Աւագեան բանախօսեց՝ պարզելով Միութեան նպատակները եւ յառաջդիմութիւն մաղթեց։ Միութեան նախագահ Պ. Երուանդ Մուքինիատեան սպաներէն լեզուով բացատրեց Միութեան կարեւորութիւնը Թուքումանի հայութեան համար, մաղթելով որ գաղութը մէկ սիրտ մէկ հոգի եղած պահպանէ հայուն հոգին այս ազատ հանրապետութեան մէջ։

Պզտիկներու համար պատրաստուած էր նուէրներով տօնածառ մը։ Բոլորն ալ նուէրներ ստացան ներկաները հիւրասիրուեցան օշարակներով։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտանը»ով գիշերուան ժամը 12ին, զուարթ տրամադրութեան տակ։

Անտրօ Մամիկոնեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Վիճակագրութիւններու համաձայն, ամէնէն շատ արտածում Իտալիա կը կատարուի։ 1925ին Թուրքիայէն Իտալիա 51751000 ոսկիի արտածում եղած է. միայն թէ այս թիւը տարուէ տարի իջած է աստիճանաբար։ Այսպէս, 1926ին, Իտալիա ղրկուած է 27 միլիոն 27,000 ոսկիի ապրանք։

Իտալիայէն վերջ կուգայ Ամերիկան ուր, վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 24 միլիոն 584 հազար ոսկիի արտածում եղած է։ Ֆրանսայի հետ առեւտրական յարաբերութիւնը երթալով կը նեղնայ։ 1926ին 33 միլիոն ոսկիի ներածում եղած է Ֆրանսայէն, բայց 1929ին այս գումարը 29 միլիոնի իջած է։ Նոյն ընթացքով Թուրքիայէն Ֆրանսա եղած արտածումն ալ նուազած է. 1925ին 27 միլիոն 644 հազար, իսկ 1927ին 16 միլիոն 940 հազար ոսկիի արտածում եղած է։

Գերմանիայէն ներածումը հետզհետէ կ'աւելնայ, բայց Թուրքիայէն արտածումը կը նուազի։ 1925ին 23 միլիոն ոսկիի, իսկ 1927ին 16 միլիոն 645 հազար ոսկիի արտածում եղած է։

Ընդհանուր կերպով, 1927ին եղած արտածումները 158420000 ոսկիի կը հասնին։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ

Վիճակագրութեանց համաձայն, ծխախոտի սպառումը օրէ օր կ'աւելնայ։ Այսպէս, 1928ին 4.877.213 քիլօ սիկարէթ, 4.062.097 քիլօ ծխախոտ, 158.253 քիլօ թէմպէքի, 4367 քիլօ քթախոտ եւ 83.391 քիլօ օտար ծխախոտ եւ սիկար սպառած է։

1929ին ալ 6.067.839 քիլօ սիկարէթ, 3.732.285 քիլօ ծխախոտ, 137.436 քիլօ թէմպէքի, 1462 քիլօ քթախոտ և 1794 քիլօ օտար ծխախոտ սպառած են։

1928ին 40.261 եւ 1929ին ալ 45.181 քիլօ թրքական սիկարէթ ծախուած է արտասահմանի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բանաստեղծ Օկիւսթ Տորշէն մեռաւ ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով։ 73 տարեկան էր։ Ունի բազմաթիւ երկեր։ Հինգ անգամ մրցանակի արժանացած է Ֆրանս. Ակադեմիային կողմէ։

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴԻ տօնավաճառը ջնջուեցաւ խորհրդային կառավարութեան կողմէ՝ իբրեւ հին ու անպէտ բան։

ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ...

Կրկին եւ կրկին կը յիշեցնենք մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն՝ չմոռնալ «Յառաջ»ի անունը, երբ սեփական լուրեր եւ թղթակցութիւններ կ'արտատպեն։

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առաւ մը, զբօսնեցաւ իր ...քերը անկողնէն դուրս հանե-..., վեր բարձրացնելու գանանք, ...ելու համար ժպտեցաւ գի-...լով դողդղալը իր արիւնաքամ ...աններուն։ Ցաւերին ինքզինքը ...դար կախուած պարապին մէջ, ...յց հանդարտ, քաղցր և անի-...կան պարապ մը։ Մանրամաս-...թիւններ միայն. հաւ, հոն, ...րուէին իրեն իր սենեակին մէջ. ...աստաղին ներկուած եզրագարդ ...անկողնին վրայ բրդեայ ծածկ-...ին կանաչ աղուամազը, որ իր ...կ'որթնցնէր մարգերու եւ ...մանդներու խռաշիւղներու ...ղութիւնը. իր ամբողջ ուշա-...թիւնը կը կեդրոնացնէր այդ ...ութիւններուն վրայ երանու-...մբ. յետոյ, նախ քան յոգ-...թիւն մը զգալը, կը վերափա-...կէր աչքերը եւ գրաւուած կը ճշմար մեղմ գինովութեամբ մը, որուն անձնատուր կ'ըլլար. կ'երազէր մխրճուած անպատմելի քաղցրութեան մը խորը։

Ամէն բան վերջացած էր, ամէն բան. կեանքը կը վերսկսէր։ Բայց ընդմիջուած չէ՞ր ան այնքան ուրիշներու, որքան իրեն համար։ Ոչ, ոչ... ահ, կուռքի մը ձայնը... զուրը, փողոցներուն մէջ, իր հիւանդութեան ամբողջ ընթացքին, կեանքը շարունակած էր իր սովորական գնացքը..։

Գրգռիչ քերուբատաքի պէս բան մը զգաց իր փորին վրայ. մտածումն էր որ գինքը կը մտազբաղեցնէր։ Աւերկսաւ դիտել ծածկոցին կանաչ աղուամազը, որ իրեն կը պատկերացնէր դաշտերն։ Հոն, առնուազն, կեանքը իրապէս կը վերսկսէր, իր բոլոր խաղընձիւղներով. Այսպէս է որ ան կը վերսկսէր իրեն համար եւս ինչ պիտի սկսէր այլեւս ապրելու նոր կեանք մը, բոլորովին նոր.. քիչ մը թարմ օդ։ Ահ, եթէ բժիշկը ուզած ըլլար իրեն քիչ մը պատուհանը բանալ... Ինչո՞ւ՝ «Տոքթէօր..։»

Իր սեփական ձայնը իրեն տարօրինակ տպաւորութիւն մը գործեց։ Բայց պատասխանող չեղաւ։ Ան իր աչքերը շուրջը պտտցուց։ Ոչ ոք.. Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ։ Ո՞ւր էր ուրեմն։ Ասպիէն, Ասպիէն... իր քնոյ հանդէպ անձկալից գորովանք մը գինքը պատեց եւ սկսաւ տղու մը պէս լալ, խելայեղ փափաքով մը իր բազուկները անոր վզին շուրջը նետելու եւ զայն իր կուրծքին վրայ սեղմելու.. Կրկին կանչեց իր արցունքներուն մէջէն.

— Ասպիէն, Ասպիէն Տոքթէօր։

Ոչ ոք իրեն կը պատասխանէր։ Սահմռկած, շնչահեղձ, ձեռքը պարզեց դէպի դարակաղանին վրայ դրուած զանգակը, բայց յանկարծ վայրագ պատառուածք մը զգաց որ գինքը պահ մը անշունչ ձգեց, գէմքը աժգոյն, տառապանքէն գալարուած, յետոյ հեծեց, հեծեց մոլեգնօրէն։ Ցօքթ. Սիմ վազեց լսելէն ինկողի մշտական երեւոյթովը.

— Աստուածիկ ես, ի՞նչ կայ ուրեմն։

— Մինակ, գիս մինակ թողած են։

Էհ ինչո՞ւ այս գրգռուածութիւնը։ Ես հոս եմ։

— Ոչ, Ասպիէնը։ Ասպիէնը ինծի կանչէ։ Ո՞ւր է։ Ես գինքը տեսնել կ'ուզեմ

Ան այժմ կը հրամայէր։ Ցօքթ. Սիմայի դէմքը թթուեցաւ, գլուխը մէկ կողմ հակեց։

— Ոչ, եթէ ինքզինքնիդ կը մատնէք այդ տեսակ վիճակի մը։ Եթէ ինքզինքնիդ չէք հանդարտեցներ, երբեք

— Ես կ'ուզեմ կինս տեսնել, վրայ բերաւ բարկութեամբ հրամայական թօնով։ Կարո՞ղ էք արգիլել ինձ այդ բանը։

Սա կը ժպտէր, տառամելով.

— Այսինքն թէ... պիտի ուզէի..։ Ա՛, ոչ, լռեցէք. գինք ձեզի պիտի կանչեմ։

Զայն կանչելու պէտք չունեցաւ։ Ասպիէնը դրան ետին էր դէշ աղէկ շորցուց իր արցունքները, վազեց, նետուեցաւ հեծկլտալով ամուսնոյն բազուկներուն մէջ, իբրեւ սիրոյ եւ յուսահատութեան խոլխոլաթ մը մէջ։ Նախ եւ առաջ ուրախութիւն զգաց կուրծքին սեղմելու իր սիրական կինը, անոր զաղջ մարմինը, անոր մազերուն բոյրը գինքը կը գգլխէին։ Ա՜հ, որքան զայն կը սիրէր... Ցանկարծ իմացաւ անոր հեծկլտալը։ Փորձեց երկու ձեռքով բարձրացնել այդ գլուխը որ կը ծծկուէր իր վրայ, իր ուժը չբաւեց եւ գլխապատոյտ բռնուած, դարձաւ դէպի Ցօքթ. Սիմա։ Ցօքթ. փութաց իրեն եւ ստիպեց Ասպիէնը հեռանալու անկողնէն, զայն սենեակէն դուրս առաջնորդեց, նեցուկ ըլլալով իրեն, իր արցունքի զորաւոր տագնապը չէր հանդարտեր։ Ցետոյ դարձաւ պառաքինեալին.

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Գորսի, տաքնովրայ եղած։

Գաղափար մը անցաւ մտքէն, կայծակի մը նման։

Առանց մտիկ ընելու բժիշկին պատասխանը, Գորսի փակեց աչքերը, խոցուած մինչեւ հոգին։ Կը մտածէր։

— Ինծի չի ներեր։

VII

Բարեւզուամի եւ վերահաս ապաքինումի լուրին վրայ, սարսկանական հսկողութիւնը աւելցած էր։

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ

(Շար.

Ալմկայի ցոյցեր Վիենայի մէջ

Կիրակի օր ձիարշաւ կար Վիէննայի մէջ։ Առաջին արշաւին պիտի մասնակցէին 15 ձիեր։ Ձիավարներէն մէկը՝ Է. Մարի՝ կարծելով որ մեկնումի նշանը տրուած է, ճամբայ ելաւ. իրեն հետեւեցան ուրիշ 10 ձիեր։ Այսպէս 11 ձիերը՝ առանց օրինական նշանը տրուած ըլլալու, շարունակեցին արշաւը, հակառակ ժողովուրդի բողոքին ու սուլումներուն։ Մրցումը վերջանալու պահուն միայն 11 ձիավարները հասկցան իրենց սխալը, ու ետ դառնալով եկան շարուեցան իրենց տեղը։ Անկէ յետոյ միայն տրուեցաւ օրինական նշանը եւ այս անգամ 15 ձիերը ճամբայ ելան միաժամանակ։ Եւ որովհետեւ 11 ձիերը յոգնած էին, կէս ճամբան մնացին. մրցումը շարունակուեցաւ 4րն միջեւ եւ յաղթանակը տարաւ չորսէն մէկը։

Այս արդիւնքին վրայ հանդիսականները սկսան աղմկել, ու միացեալ ուժերով յարձակեցան Ա. կարգին մէջ նստողներուն վրայ։ Կազմակերպիչները 500ական ֆրանք տուգանքի դատապարտեցին 11 յանցաւոր ձիավարները. բայց ժողովուրդը չհանդարտեցաւ։ Անմիջապէս աթոռներ սկսան թռիլ օդին մէջ, ցանկապատը քանդուեցաւ, խցիկները տապալեցան, պակիները ջարդ ու փշուր եղան. քիչ անդին երկու տեղ խարոյկներ բոնկցուեցան։

Խառնաշփոթութիւնը տեւեց ժամանակ մը, մինչեւ որ ոստիկաններ հասնելով վերահաստատեցին կարգը։ Ձիարշաւին շարունակութիւնը տեղի չունեցաւ։ Բոլոր հանդիսականները ետ ստացան իրենց դրամները եւ հանդարտեցան։

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյը չէ

Հեռագիր մը հաղորդած էր թէ վարչապետ Ըսմէթ փաշա Ազգ. Մեծ Ժողովէն պահանջած է վերցնել Սղերդի երեսփոխան եւ «Միլլիյէթ» կէս-պաշտօնական թերթի խմբագրապետ Մահմուտ պէյի անձեռնմխելիութեան առանձնաշնորհը՝ զայն դատելու համար իր կարգ մը հրատարակութեանց առթիւ։

Վերջին թղթաբերով առնուած թուրք թերթերէն կը տեղեկանանք թէ խնդրոյ առարկայ անձը Սղերդի երեսփոխանը չէ, այլ Մահմուտ Սայիմ էֆէնտի, որ կ՚ամբաստանուի թէ գրած շարթած է բազմաթիւ հատուածներէ, անգոյ թերթերու բաժանորդ արձանագրելով զանոնք։ Մահմուտ Սայիմ սկսած է դատուիլ Պոլսոյ պատժական Գ. ատեանին առջեւ։

Տէր–Ակոբով ազատ արձակուած

Տէր-Ակոբովի առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով, հարցաքննիչ դատաւոր Պրաք երաշխաւորութեան տակ ժամանակաւորապէս ազատ արձակեց զայն։

Հրդեհ Մոսկուայի մէջ

Հրդեհ ծագեցաւ Մոսկուայի կառավարական նոր շէնքին մէջ, 10 յարկանի, որուն շինութիւնը դեռ չէր աւարտած։ Հրշէջները փութալով յաջողեցան մարել կրակը։ Շէնքը կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը եւ պիտի յատկացուէր կեդրոնի կառավարութեան պաշտօնեաներու բնակութեան։

Ձիւոյն 5 ատրճան վար

Ձիւնէն վերջ, երկու օրէ ի վեր չոր ցուրտ մը կը տիրէ Փարիզի մէջ։ Գիշերը ջերմաչափը զերոյէն մինչեւ 5 աստիճան վար իջաւ։

Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ առատ ձիւն կը տեղայ։ Փէրիկէօի շրջանին մէջ 3.5 սանթիմեթր խաւ կապած է։ Ցուրտը սաստիկ է ամէն կողմ։

Անգլիոյ մէջ ալ երկու օրէ ի վեր սաստիկ ցուրտ է օդը։ Սկովտիոյ հարաւը կէս մեդր թանձրութեամբ ձիւնած է։ Գալլէյթըրի շրջանին մէջ հաղորդակցութիւնները կը կատարուին բահերով։

Սերպիոյ մէջ յորդառատ անձրեւներու պատճառաւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնը ընդհատուեցաւ զանազան կէտերու վրայ։ Ջուրերը քշեցին երկաթուղիի կամուրջ մը. Զօրավար Հէնրիս կայարանին մօտ։

Երկրաշարժ եւ փոթորիկ Թուրքիոյ մէջ

Պոլիս, 9 փետրուար.— Երէկ իրիկուն երկրաշարժի երկու ցնցումներ զգացուեցան, մէկը թեթեւ, միւսը սաստիկ։ Վնաս չկայ։ Այս առաւօտ ուրիշ երկու թեթեւ ցնցումներ տեղի ունեցան։

Երէկ իրիկուն սաստիկ փոթորիկ մը սկսաւ. հովին սաստկութիւնն էր երկվայրկեանը 25 մեդր։ Ծովու վրայ անկարեւոր վնասներ առաջ եկան։

Դատաւոր եւ ոստիկանապետ դէմ դէմի

Խորհրդական Մայֆօ աւարտեց իր քննութիւնները՝ դատական ոստիկանութեան վարիչներ Պընուայի եւ Նիքոլի դէմ Ալմազեանի բացած ծանօթ դատին առթիւ։ Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքոլի ներկայութեան կարդացուեցան հարցաքննիչ Մաթիֆասի յայտարարութիւնները, որոնք ցոյց կուտային թէ ինք լուր չունէր որ Ալմազեան դատական ոստիկանութեան վարիչներուն կողմէ վար գրուած էր ապօրէն կերպով. ընդհակառակն Պ. Նիքոլ հոկտ. 19ին իրեն ըսած էր թէ իբրեւ Րիկօտէնի սպանիչ միակ կասկածելին է մուշտակավաճառ Տիւննէրը։

Այս յայտարարութիւնները շփոթութիւն առաջ բերած ըլլալով, կը կարծուի թէ Պ. Մայֆօ թղթածրարը Ա. նախագահ Խօժէն Տրէյֆիւսի յանձնելէ առաջ անգամ մը դէմ դիմաց պիտի բերէ Պ. Մաթիֆասը՝ Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքոլի հետ։

Այս խնդրին մանրամասնութիւնները կուտանք յաջորդով։

Փօլ Լէվի անձնասպան կ՚ըլլայ

Պերլինէն կը հաղորդեն. -Գերման ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Լէվի որ հիւանդ էր, նոպայի մը մէջ ինքզինքը վար նետեց Լուցովիֆերի 5րդ. յարկի իր տանը պատուհանէն։ Յեղափոխական երեսփոխանին այս եղերական վախճանը մեծ յուզում առաջ բերաւ։ Փօլ Լէվի համայնավարներու վարիչն էր, բայց քանի մը տարի առաջ քաշուած էր եւ կրկին ընկերվարական դարձած։

Ցոյցեր Մեքսիքոյի անկումին առթիւ

Վերջերս արծաթ մէճիտիէն մեծ անկում կրեց Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ։ Բազմաթիւ առեւտրականներ եւ ժողովուրդը մեծ վնասներու ենթարկուած են այս պատճառաւ։ Դամասկոսի մէջ յունուար 27էն մինչեւ կէս օր ամբողջ շուկան գոց մնաց։ Կէսօրէ վերջ վերաբացուեցան խանութները, վախնալով որ այս ընթացքը քաղաքական բարդութիւններ կրնայ առաջ բերել։ Առեւտրական Սենեակը խոստացած է կարգադրութիւն մը ընել՝ վերջ տալու համար այս դրութեան։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Գ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10 Հ. Յ. Դ. Ծրագիր, Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ,

Բ. ժամ 10—11 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԱՑԱԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հանգանակութիւնը.

Բ. ցանկ

Երկայեան-Եղբարք, Ա. Յովհաննէսեան, Յարութեան եւ Աբրայեան, Հ. Տարագճեան 50ական, Մ. Գասպարեան, Պ. Պօյաճեան, Մ. Սեթեան 25ական, Վ. Թանտրճեան, Գ. Գազանճեան 20ական, Զ. Առաքելեան, Մ. Հայպեան 15ական, Յ. Ֆնտըգլեան, Ն. Տագտէվիրէնեան, Ա. Առաքելեան, Յ. Թադէոսեան, Թ. Տէյիրմէնճեան, Ս. Գալփաքեան, Տիկ. Հ. Գույումճեան, Յ. Շէրիտճեան, Յ. Տէրտէրեան, Մ. Աւետիսեան, Լ. Քէշիշեան, Մ. Մկրտիչեան, Մ. Պապիկեան, Հ. Մատոյեան, Ա. Սմսարեան, Ա. Գասպարեան, Հ. Կոթողեան, Տիկ. Ա. Ասլանեան 10ական, Ս. Ճէնտերեճեան, Ն. Ոսկիանեան, Յ. Թաթարեան, Հ. Մոզաեան, Որդի Առաքելեան, Ն. Փափազեան, Տիկ. Սվաճեան, Դ. Տագտէվիրէնեան, Կ. Փափազեան, Կ. Սէրվէրեան, Մ. Տէր Գրիգորեան, Լ. Թաթարեան, Կ. Մրճոյեան, Հ. Կիւրճեան, Ս. Եազըճեան, Հ. Թոդիկեան (Տիկին), Ե. Թոդիկեան, Տիկ. Ս. Սարայտարեան, Յ. Դաւիթեան 5ական, Մ. Մուտոյեան 10, Ճ. Եոլճեան 3, Յ. Թէփէլիեան 2.50, Ս. Պաբազեան, Գ. Գրիգորեան 2ական ֆրանք։ Գումար 639.50 ֆր.։ (Տես Յառաջ 1 փետրուար)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ.— Ազդ. հաշիւը փակուած է։ Գիրքերը սպառած են։ Միւսին ղրկուած է գիրք մը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թուրոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն վալանսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին որ իր ցաւակցութիւնը յայտնած է ԿԱՐԱՊԵՏ ԹՈՒՐՈՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Եալովայի Օրթագիւղէն Աթարոն Սագաեան կը փնտռէ իր աղջիկը Լուսածին՝ որ 1915ին 6 տարեկան հասակին իր մօր Նազիկի կողմէ յանձնուած է Տէր Զօրի մէջ Աֆիոն Գարահիսարցի հայ նպարավաճառի մը։ Մինչեւ այսօր իր մասին տեղեկութիւն չկայ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ հօրեղբօր որդիս Սիրաք Արթին Քիւփէլեան (26 տարեկան, հօր. անուն՝ Աւետիք, մօր անուն՝ Թուվրան։ Այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Չինք ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յունաստանէն նոր եկած իր հօր եղբօր աղջկան՝ Մարիամ Կիւլիխեանի c/o G. Blanchon St. Julien en Alban, (Ardèche).

— Երզնկացի Մարիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հռիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

—Բալուի Սոկրատ գիւղէն Ալթուն Գըզլեան, հօր անուն՝ Պաղտասար, մօր անուն՝ Զաքար, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Ղազար Գըզլեան, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Բալուի Հայրենակցական Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Garabed H. Pepeianի Maison Volancine, Fontaines S) Saône (Rhône).

— Կը փնտռուին Կարապետ Վարդանեան եւ իր կինը Սրբուհի որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Ֆրանսա։ Իմացնել իր եղբօր աղջկան Մարիամ Զաքարեանի 5 Rue de la Grosse Tours. Tours, (Indre et Loire).

— Եօզղատի Էլլէճի գիւղէն Այվազեան Աւետիս աղջիկը Կիւլպէյազ (Վարդուհի) կը փնտռէ իր հօրեղբայրները Առաքել եւ Ալիսոն Այվազեանները իրենց զաւակաց հետ։ Կը կարծուի թէ հիւսիսային Ամերիկա կը գտնուին։ Իմացնել Վարդուհի Չէլթուեանի 20 rue de Bezons. Courbevoie,(Seine.)France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.04
Տոլար,	Dollar	25.49
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7.80
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.60
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2200.—
» II	»	1505.—
» III	»	1500.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1930ի Յունահայ տարեգիրքը (400 էջ, պատկերազարդ [...] ֆր., Տասը պատմուածքներ 7, Զգայուն կինը 5, Թիապա[...] Թրիվալէ 3, Սթիվընսընի քաղաքապետը 8, Իշխանուհի [...] Լեռնահայաստանի հերոսամարտը 10, Բաց նամակներ [...] 4, Քերթուածներ (Պ. Դուրեան) 5, Շրջիկ մատեան 15 ֆր.[...] ծովահէնը12, Թէատրա 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կոյսեր 20, [...] հաշնածնունդ 5, Երգարաններ 30, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր. [...] խօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր., Սեռային Առողջապահ[ութիւն] (կազմուած)30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, [...] 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը խրատները 3, Ինչպէ[ս] [...] ամէն տեսակ գիրք և հայկ. քարտ-փոստալներ, հատը կէս ֆր. [...] Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջեցէք գրացանկը։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Pa[ris]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

12 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1185 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՌՔ՛Ն ԱԼ ՁԵԶԻ, ՎԱՐԿ՛Ն ԱԼ

— «Հայ կրեսոսի մը գոյութիւնն իսկ միջազգային հրապարակին վրայ վարկ մըն է, փառք մըն է մեզի համար»:

Լուսահոգի Աբրահամ Այվազեանը չէ որ կը գրէ այս շողոքորթ փառաբանութիւնը, ամիրայական «փիլաւ»է մը անմիջապէս յետոյ, այլ Պ. Յովհ. Ասպետ, գրագէտ, ուսուցչական եւ նոր գարու զաւակ:

— «Պէտք է ջանալ հաւոքել զինքը, եւ ան ազատ է տալու կամ չտալու, քիչ կամ շատ, ուշ թէ կանուխ»:

Նատինք դէմ գիժաց, թուենք օրուան «կարօտութիւններ»ը, թող Յովհ. Ասպետ, քանի մը վարդապետ եւ եպիսկոպոս ալ միասին առնելով, ճգնի անուշել, համոզել «Բարի Գալուստը»: Մանաւանդ որ, լրջօրէն կը հաւատայ անոր բարութեան:

Ինքն է որ կը նկարագրէ հայրը,— «լայն ֆէս մը» գլխուն, ճերմակ, կախ, երկար պեխեր թաւ։

— «Աշխատասէր, բարեսէր, աստուածավախ, առաջինի մարդու տիպարն էր ան... ցանչնալով անոր յոյժ բարի սիրտը, կը թմասկնամ Գալուստին ալ բարեսրտութիւնը եւ կը հաւատամ որ ան ինչ շատ ինչ ունի ընելիք իր դժբախտ ազգին ու ազգակիցներուն համար»:

Ու նաեւ մայրը՝

— «Կը յիշեմ նաեւ ցիրուհի հանըմը, գեղանի, մեծվայելուչ, ծանրաշուք տիկին մը, որմէ ամէնքը կը պատկառէին: Բարութեան եւ առաքինութեան տիպար մըն էր նաեւ ան: Ան ալ ունէր կեղեցիին մէջ իր մշտական աշկրսը.»

Անշուշտ մահացու մեղք չէ այդքան առաքինի ծնողքի մը աւկին ուշադրութեան յանձնել այս ժողովուրդին հազարումէկ պէտքերը: Այստեղ դասակարգային խնդիր ալ չենք յարուցաներ, այլ պարզապէս կը խօսինք «ազգասիրական» քերականութեամբ: Համաձայն ենք մէջ տիրող բարի սովորութեան:

Հայ կրեսոսին մտերիմները, անոր առօրեայ կեանքին, անձակէտներուն իրազեկ անձեր կը պատմեն թէ՝ «Բարի Գալուստը» չախորժիր երկար ճառերէ: Թէ ան լաբուած մեքենայ մըն է, որուն հետ հօրեղբայրն անգամ չէ կրցած հինգ վայրկեանէն աւելի խօսիլ: Թէ մէկ ձեռքը ժամացոյցն է, միւսը՝ յուշատետրը: Իսկ ականջն ու բերանը՝ միշտ հեռախօսին գլուխը:

Ու վերջապէս, կ՚ըսեն թէ ո՛րքան ամփոփ, թանձրացեալ ծրագիր ներկայացնես, այնքան յոյս ունիս յաջողելու: Հոգ չէ թէ միլիոններու կապուած ըլլայ գործը:

Իբրեւ նորութիւն, աւելցնենք նաեւ Յովհ. Ասպետի արժանահաւատ բարեկամին վկայութիւնը՝ նոյն Պ. Կիւլպէնկեանի մասին.

— «Զիս հրճուեցնող ամէնէն կարեւոր գիծը իր ազգով զբաղիլն է. գիտէ ազգային կեանքին բոլոր կողմերը եւ կը հետեւի ամէն մանրամասնութեան: Երանի թէ ապագան աւելի արդարացնէր մեր ակնկալութիւնները:»

Արդ, եթէ Պ. Կիւլպէնկեան իսկապէս կը զբաղի «իր ազգով» եւ «գիտէ ազգային կեանքին բոլոր կողմերը», ինչո՞ւ կը գոհանայ զանազան ողորմութիւններով, փշրանքներով, փոխանակ հիմքը դնելու գոնէ մէկ յիշատակելի ձեռնարկի:

Զուտելով - չխմելով, իր ճերմակեղէնները անձամբ լուալով, Զաքմաքճըլարի մէկ խանին մէջ հարստացած հաճի աղա մը չէ Գալուստ Կիւլպէնկեանը, այլ բացառիկ տաղանդ մը: Իշխան հարտարարուեստի, արդիական մարդ, եւրոպական դէմք: Եւ երբ այդ ալ, գիտէ որ ի կենդանութեան կատարուած գործերը տասն անգամ աւելի մեծ արժէք ունին, քան զանազան խոստումներ, հաւատիքներ կամ կտակներ:

1921—22ին, երբ Լոնտոնի ժամուն խնդիրը կար, իր հիւրընկալները— Աբէլ վրդ. Նազարեանն ալ միասին— կը հաւատային թէ իր սրտովը չէ եկեղեցին, թէ իր փառքի կոթողը պիտի ըլլայ Հայաստանի անդրանիկ համալսարանին շինութիւնը:

Հայաստանը չիրականացաւ— իբրեւ անկախ պետութիւն— եւ Պ. Կիւլպէնկեանը ոչ իսկ մտքէն անցուց մէկ միլիոն ստերլինը տրամադրել ճանիճներ չորցնելու: Ճիշդ այն պահուն, երբ տարական մը, Տոքթ. Նանսէն, գլուխը քարէն կը զարնէր, անոր գոնէ կէսը հայթայթելու համար:

Փարիզը պէտք ունէր միջնակարգ վարժարանի մը, ճեմարանի մը: Պ. Կիւլպէնկեան, որ մէկ միլիոն տոլար կը խոստանար երկու տարի առաջ, գաղութներու մէջ դպրոցներ հիմնելու համար, գոհացաւ տարին տասը սան որդեգրելով (60 հազար ֆրանք), ափ մը վարդապետներու բացած ճեմարանին:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ծրագիր ունի Սուրիոյ 40.000 հայ գաղթականներու տեղաւորման համար: Մինչեւ հիմա կարելի եղած է տեղաւորել միայն 8.000 հոգի: Հարիւր հազար ոսկիի պէտք է, մնացածին համար, տարին 25.000 ոսկիի հաշուով: «Բարի Գալուստը» ոչ իսկ լսել կ՚ուզէ: Մինչդեռ կրնար մէկ չեքով անմահանալ:

Մուսուլի մէջ, 6-7 գիւղեր յատկացուած են, հայ գաղթականներու տեղաւորման համար: Տրամադրելի գումարով հազիւ կարելի եղած է 700 հոգի տեղաւորել: Ո՞ւր է «Բարի Գալուստը»: Մանաւանդ որ, տրամադրուած հողերը սահմանակից են ոչ այնքան Վանայ ծովուն, որքան քարիւղի հորերուն:

Տէր Զօրի մէջ, ափ մը մարդիկ հրաշ մը վառեր են վարձու տան մը մէջ եւ միամտօրէն կը սպասեն որ հեռաւոր սուրբ մը 400 ոսկի (40.000 ֆրանք) տրամադրէ, դպրոց, եկեղեցի եւ գերեզմանատուն շինելու համար: Դիմեր են նաեւ Պ. Կ.ին: Հարց է թէ բարեհաճե՞ր է նամակին վրայ նայիլ...

Խօսի՞նք դեռ, Անատոլուէն քշուած բեկորներու մասին, որոնց թիւը 3—4000ի կը հասնի արդէն, եւ որոնց գէթ մէկ մասը տեղաւորելու համար միլիոններ պէտք են, որոնք «Բարի Գալուստ»ներու կը սպասեն...

Ա՞յս է «ազգային վարկն ու փառքը»...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՄԻՏ ԶՔՄԵՂԱՆՔՆԵՐ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով «Երեւանի ձանօթ յայտարարութիւնները՝ Հայաստանի կառավարութեան եւ գաղութներու յարաբերութեանց մասին, դիտել կուտայ (28 յունուար).

— «Խիստ յատկանշական են այս չքմեղանքները բոլշեւիկներու բերնին մէջ: Այն բոլշեւիկներու, որոնք ամբողջ մարդկութեան գործերուն խառնուելու եւ բոլոր ազգերու բախտը իրենց հասկցած ձեւով տնօրինելու իրաւունք կը վերագրեն իրենց իրենց եւ այդ իրաւունքը յամառօրէն կը կիրարկեն աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, հակառակ ամէն կողմէ եղած բուռն բողոքներուն:

Մեծապէս յատկանշական են, այո՛, «Երեւան»ի արդարացումները, երբ նկատի կ՚առնենք, որ բոլշեւիկները իրենց մենաշնորհն են դարձուցած տ՚ողի թէ անտեղի խօսելու աշխարհի բոլոր հալածահարուածներու, անունով իրենց հովանաւորութեան տակ առնելու զանոնք, միշտ հրապարակ գալու անոնց պաշտպանի դերին մէջ եւ որոշ պայմաններու տակ նոյնիսկ թէ բարոյական եւ թէ նիւթական օգնութիւն հասցնելու անոնց: Անգամ Ափրիկէի սեւամորթները կ՚արժանանան անոնց հովանաւորութիւնը վայելելու բախտին:

Արդ՝ այդ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ բացառութիւն կը կազմեն աշխարհիս ամէնէն հալածական, ամէնէն հարստահարեալ, օգնութեան ամէնէն կարօտ Հայերը:

Պատճառը շատ պարզ է. որովհետեւ հալածողը բոլշեւիկներու ամէնէն սրտակից բարեկամը Թուրքիան է, որ ինչ ալ ընէ՝ բոլշեւիկները պիտի արդարացնեն կամ լաւագոյն պարագային լռեն:

Եթէ հալածողը ըլլար ո եւ է «հակայեղափոխական» պետութիւն, տարակոյս չկայ, որ բոլշեւիկները աճապին ադմուկ պիտի հանէին հայկական վերջին հալածանքներուն առթիւ եւ ոչ միայն պիտի մոռնային «միջազգային իրաւագիտութեան» սահմանները, այլ եւ նիւթական խոշոր աջակցութիւն պիտի ցոյց տային հալածեալներուն դժբախտաբար, Հայերու թշնամին Թուրքիան է եւ անոր ամէն արարքն արդարացնելն եւ պաշտպանելը բոլշեւիկներու քաղաքական իմաստութեան հիմնական կանոններէն մէկն է:

Եթէ հայանուն բոլշեւիկները քիչ մը Հայու սիրտ ունենային կամ գէթ աւելի ուղղամիտ համայնավարներ ըլլային, ապահովաբար միջոցներ պիտի գտնէին գէթ չափով մը թեթեւցնելու Թուրքիոյ ներսը տառապող հայկական վերջին մնացորդներուն վիճակը, ինչպէս նաեւ դիւրացնելու Սուրիա հասնող իրենց արիւնակիցներու փոխադրութիւնը Հայաստան»:

ՉՀՆՔԵՐ ԲՌՆՈՒԱԾ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԱՔՍԱՏԱՆ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ մաքսատան պաշտօնեաները գտած են չորս սնտուկներ, որոնք կը պարունակէին 120 ատրճանակ եւ 20.000 փամփուշտներ, որ գերման ի յայտնի եղած էին սուրիացի Աճմէտ Օթամպուլի անուն հացագործի մը հասցէին: Աճմէտ ձերբակալուեցաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուա եւ Իտալիա կ՚օգնեն Թուրքիոյ

Անատոլուի գործակալութիւնը հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ՝ թրքական դրամը ամրապնդելու համար Էնկիւրիի կառավարութեան ձեռք առած միջոցները անմիջական արդիւնքներ պիտի տան:

Խորհրդային կառավարութիւնը, կ՚ըսէ, թրքական գանձի տրամադրութեան տակ դրած է 1,600,000 տոլար, որ կը ներկայացնէ Թուրքիայէն մէկ տարուան ընթացքին կատարած գնումներուն փոխարժէքը:

Միւս կողմէ, իտալական դրամատուն մը մէկ միլիոն ստերլինի վարկ բացած է կառավարութեան: Այս վարկը նախաքայլը կը կազմէ այս դրամատան հետ կատարուելիք կարեւոր գործառնութեանց:

Օսմանեան Հանրային Պարտքը

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ փետր. 9 թուականով.

Կառավարութիւնը այսօր կը խորհրդակցի թէ ի՛նչ պատասխան պէտք է տայ Փարիզի Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչութեան, որ խնդրած էր հերքել մորաթորիոմ ուզելու մտադրութիւնը:

Այս իրիկուն Էնկիւրիէն կը տեղեկանամ թէ՝ ըստ կառավարութեան անկարելի պիտի ըլլայ համակերպիլ Հանրային Պարտքի համաձայնագրի 17րդ յօդուածին:

Մինչ այդ կ՚ըսուի թէ Պանքա Քոմմէրչիալէ Իտալիանա մէկ միլիոն անգլ. ոսկիի վարկ բացած է կառավարութեան:

Թուրք-յունական համաձայնագիրը

Թուրքեւյոյն բանակցութիւնները, որոնք տեղի կ՚ունենային Թէվֆիք Քեամիլ պէյի եւ Փոլաս միջեւ՝ աւարտած եւ արդիւնքի յանգած են: Կը մնան միայն, փոխանակութեան խնդիրներէն դուրս կարգ մը երկրորդական հարցեր, որոնք պիտի կարգադրուին արտաքին գործավարութեան եւ Յոյն դեսպանին միջեւ:

Յոյն պատուիրակ Փոլաս Էնկիւրիէն բերած է համաձայնագրին մէկ օրինակը զոր Աթէնք պիտի տանի իր կառավարութեան քննութեան ենթարկելու համար: Համաձայնագրին մէկ օրինակն ալ տրուած է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ պիտի քննուի Էնկիւրիի մէջ:

Փոլաս իր կառավարութենէն ստորագրութեան լիազօրութիւն պիտի ուզէ: Յայտնի չէ թէ համաձայնագիրը ո՞վ պիտի ստորագրէ Յունաստանի կողմէ, միայն թէ հաւանական է որ ստորագրութիւնը այս ամսու վերջ ըլլայ, մասնաւոր արարողութեամբ:

Լոնտոնի խորհրդաժողովին շուրջ

Հինգ մեծ պետութիւնները կը շարունակեն իրենց սակարկութիւնները Լոնտոնի մէջ: Այժմ օրակարգի վրայ է սուզանաւերու խնդիրը:

Անգլիոյ ելմտական նախարար Սնոտըն խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը, որ անթելով հաղորդուեցաւ նաեւ Միացեալ Նահանգներ եւ Քանատա:

— Աշխարհ, ըսաւ, աչքերը սեւեռած է Նաւային խորհրդաժողովին վրայ: Մեծ յոյս կը յայտնուի թէ առոր արդիւնքը պիտի ըլլայ, ինչպէս ըսաւ նախագահ Հուվըր ամերիկեան խորհրդարանին մէջ, պակսեցնել վէճերը աշխարհի մէջ եւ գեղչել նաւային սպառազինութեանց տնտեսական մեծ բեռը: Եթէ չյաջողի ուշադրաւ յառաջդիմութիւն մը ընել այս երկու ուղղութիւններով, ձախողութիւնը մահացու հարուած մը պիտի տայ յոյսերուն այն ժողովուրդներուն, որոնք խաղաղութեան կը տենչան եւ պիտի ստեղծէ այն տպաւորութիւնը թէ պետական մարդոց խօսքերը եւ Փարիզի ուխտին հանդիսաւոր յանձնառութիւնները իմաստէ զուրկ ցոյցեր էին միայն:

Վստահ եմ թէ խորհրդաժողովին նպատակն է ընդ առաջ երթալ ժողովուրդներու բաղձանքին եւ յանգիլ համաձայնութեան մը, որ ազգերուն տայ ո՛չ միայն ապահովութեան տպաւորութիւն մը, այլ թոյլ տայ անոնց պակսեցնել սպառազինութեանց ծախքերուն ճնշող բեռը: Մինչեւ հիմա խորհրդաժողովին ընթացքն եղաւ գոհացուցիչ, ու կը կարծեմ թէ արդիւնքը պիտի փութացնէ տիեզերական զինաթափութեան ժամը:

Թէեւ Մ. Նահանգները իրենց պատերազմական նաւատորմին կը յատկացնեն իրենց հասոյթին աւելի քիչ մասը քան ուրիշ երկիրներ, եւ սակայն ամբողջական գումարը շատ աւելի բարձր է քան աշխարհի միւս մեծ պետութիւններունը:

Աշխարհի բոլոր մեծ պետութիւնները, բացի Գերմանիայէն, որուն զինաթափութիւնը պարտաւորիչ եղաւ, սպառազինութեան համար կը ծախսեն շատ աւելի քան պատերազմէն առաջ: Ասիկա տխուր պատասխան մըն է, երբեմն անուցուած այն յոյսին թէ՝ դաշնակիցներու յաղթանակը սպառազինութեանց բեռէն պիտի ազատէր ազգերը:

Աշխարհի մէջ պատերազմական նիւթերու յատկացուած ընդհանուր գումարն է 4,500 միլիոն տոլար (112ուկէս միլիառ ֆրանք): Այս գումարին 100ին 60ը կը ծախսէ Եւրոպա, 100ին 20ը՝ Մ. Նահանգները, իսկ 100ին 20ը՝ աշխարհի մնացեալ մասը:

Ապացուցուած է որ՝ բացարձակապէս սխալ է այն առածը թէ պատերազմի պատրաստուիլը լաւագոյն միջոցն է անկէ խուսափելու: Սպառազինութիւնները պատերազմի կը մղեն ու անոնք կը կատարուին ու կ՚աւելցուին՝ նոյնպէս պատե-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՄԱՀ ՓՐՈՖ. ՄԱՐՔՎԱՐՏԻ

Վերջին պահուն Պերլինի մեր թղթակիցէն ստացանք նամակ մը, որ կը հաղորդէ ցաւալի լուր մը: Փրոֆ. Եոզէֆ Մարքվարտ, յայտնի հայագէտ ու Հայերու բարեկամը, փետրուար 3ին երկուշաբթի գիշեր մեռած է՝ Թունաւորուած օդային կազէ, որ բաց մնացած էր անզգուշութեան հետեւանքով: Հանգուցեալը 66 տարեկան էր: Յուղարկաւորութեան մասնակցած է Պերլինի հայ գաղութը, որուն կողմէ դամբանական խօսած է տոքթ. Արտաշէս Աբեղեան:

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆԻ ԾԽԱԽՈՏ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ծխախոտի վարչութեան հետ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով, Հէրման Սփիրէր ընկերութիւնը Իզմիրի մէջ հաւաքուած բոլոր ծխախոտները պիտի գնէ: Այս ծխախոտները մէկուկէս միլիոն քիլօ են եւ երկու միլիոն ոսկի արժէք ունին: Հէրման Սփիրէր ընկերութիւնը ընդունած է անգլիական ոսկիով վճարել այս երկու միլիոնը: Այս կերպով, մեծ գումարով ստերլին հրապարակ պիտի ելլէ Սակարանին մէջ:

ԹՐՈՒՐՔ ՄԵԾ ԼԻՍԷ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Անցած գիշեր այրած են Պոլիս Չէմպէրլի Թաշ գտնուած Ֆէյզը Աթիէ լիսէին երկու մեծ շէնքերը, որոնք ծանօթ էին ցիֆթէ Սէրայլար անունով եւ ասկէ առաջ իբր ամերիկեան հիւանդանոց կը գործածուէին: Հրդեհը ծագում առած է աղջկանց շէնքին միջին յարկը գտնուած ճաշարանէն:

Լուր տրուած է երկու սեռէ բոլոր աշակերտներուն որոնք այդ պահուն կը քնանային:

Հրդեհը տեւած է 6 ժամ: Հիմա կանգուն կը մնան միայն խանձած պատերու կմախքներ եւ գետնի կտորներ, իբր մնացորդ 80 սենեակնոց ապարանքներուն: Ոչ մէկ կարասի կարելի եղած է ազատել: վնասը 100 հազար ոսկիի կը հասնի:

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՊԱՊԻՆ

Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Սոկոլնիկոֆ կը յայտարարէ թէ Մոսկուա կը պատրաստուի պատասխանել Պապին կողմէ իր դէմ եղած ամբաստանութեանց:

Պապին բողոքը մեծ գոհունակութիւն առաջ բերած է Անգլիոյ կաթոլիկ եւ նոյնիսկ բողոքական շրջանակներուն մէջ, Անգլիացիները կը ցաւին միայն թէ ինչո՞ւ այդ բողոքին նախաձեռնարկ եղաւ Պապը եւ ոչ թէ Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսը:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ արտաքին նախարար նշանակուեցաւ կարդինալ Պաչէլլի՝ կարդինալ Գասպարիի փոխարէն:

ՊՈՒՌԺԷԻ օդանաւային կայանէն դէպի Լոնտոն մեկնած օդանաւ մը առջի օր վար ինկաւ անգլիական հողի վրայ, Մալտընի մէջ. Սըրրէյի նահանգ: Օդանաւը այրեցաւ: Ճամբորդներէն երկուքը մեռան: Օդանաւի վարիչը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Մեքենավարը, սպասաւորը եւ ուրիշ ճամբորդ մը թեթեւ վէրքեր ստացան:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ ժողովրդական կուսակցութեան (Զօր. Աւէրէսքուի) անդամները Մանիուի դահլիճին դէմ ցոյց մը կատարեցին արքայական պալատին առջեւ: Այս առթիւ թեթեւ ընդհարում մը ունեցան ոստիկաններուն հետ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴՐԱՄԻ ԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ յօդուածով մը առիթ ունեցանք յիշելու թէ Ֆրանսայի մէջ երբեք այսչափ առատ դրամատուն շրջաբերութեան հանուած չէր։

Արդարեւ, 1928ի Ֆրանքի կայունացման ժամանակ դրամատոմսերու քանակն էր 59 միլիառ, մինչդեռ այսօր 70 միլիառէն աւելի է։ Այս յաւելումը որեւէ երկիւղ չի պատճառեր անշուշտ, որովհետեւ ոսկիի պահեստն ալ, որ աշխարհի ամենազօրաւորն է Ամերիկայէն վերջ, միեւնոյն համեմատութեամբ, մինչեւ իսկ աւելի չափով բազմացած է. (այսօրուան համեմատութիւնն է հարիւրին 50՝ փոխանակ օրինական հարիւրին 35ի)։ Բայց Պանք տը Ֆրանսը որոշած է չափ մը դնել այդ շրջաբերութեան, զայն պատճառ համարելով ապրուստի սղութեան։

Թէեւ քանի մը ամիսներէ ի վեր մեծաքանակի գիները զգալարար անկումի կը դիմեն (միջին գինը 602 հոկտեմբերին, 596 նոյեմբերին, 588 դեկտեմբերին, բաղդատմամբ նախապատերազմեան 100 ֆրանքին), փոքրաքանակի գիները փոխանակ նուազելու աւելի կը բարձրանան։ Այս երեւոյթին պատճառը միակողմանի չի կրնար ըլլալ անշուշտ, բայց հաստատուած եղմտական ճշմարտութիւն մըն է թէ առատ դրամի գնման կարողութիւնը կը պակսի— քանակական վարկած։ Այսինքն երբ մարդ առատ դրամ կ'ունենայ, դիւրաւ կը ծախսէ աւելի աժան գնելու համար յոգնելու, ճիգ մը աւելի ընելու հետամուտ չըլլար։ Երբ տանտիկին մը առաւօտուն շուկայ կ'երթայ իր օրուան գնումներն ընելու, տարբեր կերպով կը շարժի եթէ քովը շատ դրամ ունի եւ տարբեր՝ երբ ունեցած դրամը չափաւոր է։

Եթէ քով քովի բերենք համեստ տանտիկիններու այս փոքր չռայլութիւնները, ամբողջ երկրին համար կը հասնինք ահագին գումարի մը, որ թէեւ բառին բովանդակ նշանակութեամբը վատնում մը չէ, բայց յամենայն դէպս գումար մըն է, զոր կարելի էր չծախսել։ Ահա այս ծախսելու դիւրութիւնը, ըստ եղմտագէտներու փորձառական հաստատութեան, կը յանգի փոքրաքանակ առեւտուրի, հետեւաբար եւ ապրուստի սղութեան։ Դրամը պակսելով բանի խնայողութիւն յառաջ կըբերէ եւ վաճառականը քիչշահով գոհանալ կը ստիպուի յաճախորդը հրապուրելու համար։

Իսր առաջին ձեռնարկ դրամատոմսերու նուազեցման, Պանք տը Ֆրանսը հարիւրին 3ուկէսէն 3ի իջեցուց զեղչի սակը եւ որոշած է հրապարակ հանել ռուսական գանձատոմսեր անուանով ծանօթ կարճ պայմանաժամով պարտաթուղթերը որոնք վճարելի են պարտքերու շրջեցման ինքնավար գանձին կողմէ։ Թէեւ որեւէ հաւանականութիւն չկայ թէ այդ թուղթերէն որեւէ մէկը կրնայ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ձեռքը հասնիլ, քանի որ անոնց ամենափոքրը հարիւր հազար ֆրանքնոց է, բայց բացատրենք թէ ինչ թուղթեր են անոնք։

Պատերազմի ժամանակ Ֆրանսա, կամ աւելի ճիշդ Պանք տը Ֆրանսը պետական երաշխաւորութեամբ Ռուսիոյ գանձին փոխ տուաւ վեց միլիառ ֆրանք արժողութեամբ ռազմանիւթ եւ դրամ։ Այդ գումարը մինչեւ 1928ի Ֆրանքի հաստատման թուականը կ'երեւէր Պանք տը Ֆրանսի հաշուեկշռին մէջ իբր պահանջ, թէեւ խորհրդային կառավարութիւնը շատ անգամներ յայտարարած էր թէ մէկ սանթիմ չպիտի վճարէ ցարական կառավարութեան փոխ առուած գումարներուն փոխարէն։ Պէտք էր ուրեմն այդ գումարը ջնջել հաշուեկշռէն։ Երբ ինքնավար գանձը հաստատուեցաւ, այդ գումարը փոխանցուեցաւ անոր եւ գումարի առտնձանական շրջեցման յատկացուեցան զանազան եկամուտներ, ինչպէս օրինակ մանր դրամներ կոփելէն յառաջանալիք շահը։ Պանք տը Ֆրանսի տարեկան միանուագ տուրքը, պետական եկմտացոյցին մէջ իբր ծախք նշանակուելիք որոշ տարեկան մը բաւելի եւ առանց փոխարէն ինքնավար գանձը Պանքը տը Ֆրանսին յանձնեց վեց միլիառի պարտաթղթեր, վճարելի առանց տոկոսի, տարեկան իբր 200 միլիոն ֆրանքի։ Արդէն 1928էն ի վեր այդ գումարէն պակսած է 320 միլիոն ֆրանք եւ այդ հաշուով ամբողջ գումարը պիտի ջնջուի մօտ 25 տարիէն, եթէ անկէ առաջ որեւէ ռուսական կառավարութիւն յանձնառու չըլլայ ձանձնալու ցարին պարտքը։

Պանք տը Ֆրանս որոշած է այժմ այդ պարտաթուղթերը հրապարակ հանել եւ փոխարէնն առանալիք դրամատոմսերը քաշել շրջաբերութենէ։ Ինչպէս ըսինք, այդ պարտաթուղթերու ամենափոքրը 100 000 ֆրանքնոց է, որով միայն մեծ դրամատէրներն ու դրամատուները կրնան առնել տոկոսի սիրոյն, բայց այդ կը նշանակէ արդէն դրամատոմսի նուազեցում։Դրամատուները որամադրելի գումար չեն ունենար այլեւս ամէն տեսակ թուղթերը աժան գնով զեղչելու եւ շրջաբերութեան մէջ դրամը պակսելով բանի խնայողութիւն եւ ուրեմն գիներու անկում յառաջ կուգայ։

Որովհետեւ Պանք տը Ֆրանսն է որ պիտի վճարէ տոկոսները, բնաւ անբնական է անոր՝ ուզած ժամանակ հրապարակէն քաշելու այդ պարտամուրհակները, եթէ պատահի որ մինչ այդ ուրիշ որեւէ պատճառով Պանք տը Ֆրանսը կարենայ իր ամբարած օտար դրամները 26 միլիառ ֆրանքի արժէքով ձեռքէ հանելով դրամատոմսեր քաշել հրապարակէն, նպաստաւոր պայմաններով։

Վերեւ յիշուածներէն կը հետեւի թէ դրամի առատութիւնը չարիք մըն է երկրի մը համար, մինչդեռ պարզ տրամաբանութեամբ դատելով հակառակ արդիւնքի մը պէտք է յանգինք։

Իրականութիւնն այն է որ դրամի առատութիւնն իրօք բարիք մը պիտի ըլլար, եթէ շռայլութեանց տեղի չտար եւ մանաւանդ կարելի ըլլար աւելորդ դրամը հաստատուն կերպով օգտագործել երկրին մէջ կամ արտասահմանեան հրապարակներու վրայ։ Պատերազմէն առաջ ոչ մէկ երկիր դրամի առատութենէն գանգատած էր երբ եւ իցէ։ Այժմ, սակայն, երբ երկիրներն իրենց պատնէշներուն մէջ քաշուած են եւ ժողովրդական բառով իրենք իրենց իւղով տապկուիլ կ'ուզեն, չեն կրնար օգուտ քաղել նպաստաւոր պարագաներէն։ Երբ ջուր մը կը յորդի եւ անդ չունենար տարածուելու, ողողում եւ վնաս կը պատճառէ. կամ գետը պզտիկ չէտք է ըլլայ, կամ պատահարները հարկ ունենայ ընդարձակուելու, որպէսզի փոխանակ չարիքի բարիք արտադրէ։

Ալ հետեւի ուրեմն թէ անտեսագիտութիւնը մաթեմաթիկ չէ եւ անոր բոլոր տուեալները յարաբերական արժէք միայն ունին, կախուած ըլլալով արտաքին շատ մը պատճառներէ, որոնց վրայ ոչ մէկ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ որեւէ պետական իշխանութիւն։ Ինչպէ՞ս կարելի է սակայն մէկը որ վստահութիւն ունենայ այսինչ գործին վրայ, կամ խնայողութեամբ ապրի, կամ իր դրամները յատկացնէ այսինչ նպատակին։

Միայն պոլշեւիկներն են որ անտեսագիտական սկզբունքները կիրարկել կուտան իրենց ըմբռնած ձեւով եւ արդիւնքը կը տեսնենք։ Ազատ եւ ռամկավար երկրի մը մէջ անհրաժեշտ է համերաշխել հանրութեան շահը պետութեան շահին հետ եւ այդ նպատակով է որ Պանք տը Ֆրանսը յանձնառու կ'ըլլայ այժմ— անշուշտ կառավարութեան դրդմամբ— տոկոս վճարելով պարտաթուղթեր հանել շրջաբերութեան եւ նուազեցնել դրամատոմսերը, այսինքն ջուրի յորձանքները կապել ողողումը արգիլելու համար, քանի որ կարելի չէ Թուրքերը՝ մաքսապաշտպան օրէնքները. Թթու եւ օտարատեաց ազգայնամոլութիւնը եւլն — ջնջել եւ ջուրի վազքին ազատ ասպարէզ տալ։

Պանք տը Ֆրանսէն ալ ներելի է այս գոհողութիւնը պահանջել, քանի որ դրամատոմս շրջաբերութեան հանելու իրաւունքը շատ մը առաւելութիւններ եւ շահեր ունի, որոնց փոխարէն յանձնառու եղած է ան որոշ հանրօգուտ պարտականութեանց կիրառման։

Մ. Տ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ...

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ «ՕՋԵՐ», ԱՅՍՏԵՂ՝ «ԱԳՌԱՒՆԵՐ»

Թերթերը գրեցին թէ Անատոլուէն հասած գաղթականները պիտի տեղաւորուին Սուրիոյ հիւսիսակողմը, կարգ մը Թափուր հողերու վրայ։ Այս տեղեկութիւնը շփոթութիւն պատճառած է արաբական շրջանակներու մէջ, ինչպէս կ'երեւայ հետեւեալ հրատարակութիւններէն։

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը պարզելով տեղաւորման ծրագիրը, կը գրէ.—

— Այն ժրաջանութիւնը որով կ'աշխատի Ֆրանսան հայկական տուն մը ստեղծումին համար՝ լոկ մարդասիրական գործ մը չէ. այլ նաեւ՝ Միջնաւոր Արեւելքի մէջ ֆրանսական ազդեցութեան ապագային համար ձեռք առնուած իմաստուն քաղաքականութեան մը բացումը։

Սուրիոյ հիւսիսակողմի իր իր դիրքովը, եւ հայերու բնակութեամբ եւ Սուրիա ապաւինած քիւրտ ցեղերու պաշտպանութեամբ Վերին Ճէզիրէն իրբեւ յառաջապահ պիտի ծառայէ հաւանական որեւէ յարձակումի կամ արշաւանքի մը դէմ։

Շնորհիւ հայ բազուկներու աշխատանքին, Սուրիոյ իբրեւ ամէնէն արգասաբեր մասը հանրաւ առաջած հողերը յարգ պիտի առնեն, առանց հաշուելու քարիւղային խաւեր գտնելու հաւանականութիւնները, որոնցմով առատօրէն օժտուած է այս շրջանը։

Ո՛չ մէկ հետամտութիւն թէ՛ Պաղեստինի մէջ Անգլիան, հրէական օճախով, եւ Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ Ֆրանսան, հայքրտական «Տուն»ով, նպատակ ունին Սուրիան՝ Թուրքերու հետ որեւէ մէկ մերձեցումէ և Պաղեստինի Արաբիոյ հետ որեւէ մէկ շփումէ։

Այսպիսի սխալէ մը տարուիլ անմտութիւն է։ Հայերուն խմբուելուն եւ իրենց ազգային «Տուն»ը ստեղծուելուն օգնելով Ֆրանսան նպատակ չունի Արաբները զրգռելու եւ ոչ ալ՝ Թուրքերուն արգիլել Սուրիացիներուն հետ որեւէ ձեւի յարաբերութեան եւ կապակցութեան մէջ մտնելու, որովհետեւ ցեղային կամ կրօնական համակրանքն ու ազգականութիւնները չէ կարելի խափանել ճակատներով կամ պատուարներով։

«Լ'Օրիան» իր առաջին յօդուածին հրատարակութենէն երկու օր վերջ դիտել կուտայ.

— «Հայկական «Տուն»ի մը ստեղծման ծանուցումին առթիւ, կարգ մը թերթերու կողմէ արտայայտուած յուզմունքը իրականութեան մէջ անտեղի է։ «Տուն»ը անհանոյ թուած է իրենց։ Եթէ ուրեմն «Տուն»ը անհաճոյ է, ջնջենք «տուն»բառը,բայց ջնջուած բառին վրայ է խնդիրը։

Որքան որ գիտենք, հայկական «ազգային» օճախ մը հաստատումը երբե՛ք խնդրոյ առարկայ չէ եղած։ Հայ գաղթականութիւնը նմանցնել ուզել Պաղեստինի «Սիոնական վատանդին», պատասխանատուներու ծրագիրը միայն կրնայ ըլլալ։ Ամէն առթիւ հասկցնել տրուած է որ՝ Հայերը չպիտի միջամտեն ըլլան Լիբանանեան հանրային կեանքին, ինչպէս նաեւ Լիբանանին։ Զետեղման նիւթական անհրաժեշտութիւնները պարտաւորած են իշխանութիւնները զանոնք առժամապէս պահել կցգիւղած վիճակի մը մէջ, եւ տակային ձուլումը պիտի կատարուի օր մը։

Մենք արդէն բաւական շատ թիւով կենէրներ ունինք եւ ա՛ր եւ է գինով պիտի ջուզենք անոնց աւելցնել այնպիսիներ եւ, որոնք կրնան յառաջ բերել օտար տարրին մը միջամտութիւնը, որուն քաղաքական գործունէութիւնը կրնայ հանրային կարգուսարքին դէմ ուղղակի սպառնալիք մը ստեղծել։

«Լ'Օրիան» թերթէն նոյնութեամբ եւ թարգմանաբար արտատպելէ վերջ այս յօդուածը, Դամասկոսի «Ֆէթա էլ Արապ» թերթը առանձին խմբագրականով մը կը գրէ.—

— «Լ'Օրիան» թերթը այս յօդուածով կ'ուզէ որ Սուրիացիները յօժարին իրենց երկրին մէջ հայ հայրենիքի մը կազմութեան։ Բայց այդ հողերուն հին հռոմէական կառավարութեան դժբախտութեան պատճառ ըլլալը գիտցող Սուրիացիները երբեք չեն կրնար հաւատալ որ հոն հայկական օճախ մը կարելի ըլլայ հաստատել, որովհետեւ ատոր ջատագովները Հռոմայեցիներէն դժուարաւ ազատուող Արաբները զրգռել եւ անոնց անունները ուզենալ կ'ուզեն։

«Լ'Օրիան» թերթը Հռոմայեցիներու մէկնումէն վերջ Ճէզիրէի աւերակ ըլլալը յիշելով միայն ըսել կ'ուզէ որ մենք՝ Արաբներս կղզացող, քանդող եւ վայրենի ժողովուրդ մըն ենք։ «Լ'Օրիան»ի խմբագիրները իրենց Սէն Ժօզէֆ գոլէճին մէջ սորված շատ քիչ գիտութիւններէն եւ տեղեկութիւններէն զատ բան չեն գիտեր։ Եւրոպական պատմագէտները ինչեր գրեցին Հռոմայեցիներու մասին.—Կայսր Նիկեփորոս Հալէպ քաղաքը կրակով հրկիզեց, երբ Պոլսէն աւելի մեծ եւ գեղեցիկ էր եւ քաղաքակրթուած։

Մենք այս պատմական ճշմարտութիւնները գրելով «Լ'Օրիան» թերթին ցուցնել կ'ուզենք որ, Սուրիացիները շատ զօհ կ'ըլլանք եթէ Հայերը մեր արեւելեան սահմաններուն վրայ մնան, որովհետեւ Սուրիոյ քաղաքական եւ տնտեսական գործ մըն մեծ արգելք մը պիտի ըլլան անոնք և դժուարութեանց պիտի մատնեն։

Եւրոպան Հայերուն ամենամեծ բարիքը կ'ընէ, եթէ զանոնք Ռուսիոյ մէջ գտնուող հին Հայաստան ղրկէ, որովհետեւ հոն Հայերու թագաւորներու գերեզմանները կան, իրենց հին յիշատակները թաղնուած են եւ վերջապէս իրենց պատմական տեղերն են։

.·. Ուրիշ Սուրիական թերթ մը եւս այս խնդրին շուրջ երկարօրէն արտայայտուելէ վերջ կը գրէ. «Ուրեմն մեր հին նախատեսութիւնները հաստատուեցա՞ն. Հայերը կ'ուզեն որ մեր հողը խլեն եւ իրենց համար հայրենի՞ք ստեղծեն. ուրեմն մենք ազատներ կը սնուցանենք որ մեր աչքե՞րը փորեն»։

Իսկ Դամասկոսի ազգայնականներու մեծ օրաթերթը՝ «Էլիֆ Պա» հրատարակելէ վերջ վերջերս «Լ'Օրիան»ի եւ «Ֆէթա էլ Արապ»ի երկու յօդուածները, հետեւեալ եզրումները կ'ընէ.—

Վերջերս հայկական օճախի մը առասպելական պատմութիւնը բաւական ըսի ըսաւներու տեղի տուաւ։ Կարգ մը հայ արժանահաւատ երեւելիներէն եւ վստահելի աղբիւրներէ մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, իրականութեան հակառակ են այդ լուրերը։ Նոյնիսկ °Բ. Գամբէչրութենէն իսկ առուցած ենք այս պարագան։

Վերջին երեք ամսուան ընթացքին Սուրիա եկող Հայերուն թիւը 3000է աւելի չէ, մինչդեռ այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին այդ թիւէն աւելի Հայեր Սուրիայէն գաղթած են։ Ասկէ առաջ արդէն ամէն ամիս այդքան Հայեր կը մտնէին սուրիական հողը,բայց մենք չէինք հետաքրքրուեր։ Որով աւելորդ են այս խնդրին շուրջ եղած տարաձայնութիւնները։

Ճէզիրէի մէջ ալ հայ հայրենիք մը հիմնելու լուրն ալ անճիշդ է, որովհետեւ մենք Հայերու մօտ նման փափաք եւ ձգտումները թշուառութենէ ազատելու եւ կարելի եղածին չափ հողին կապուելու աշխատանքն է, այդ կերպով թէ իրենց ապրուստները պիտի հոգան եւ թէ ալ օգտակար պիտի ըլլան մեր երկրին։

Երկրորդ, այս նորեկ գաղթականները մեր վրայ երբեք բեռ չեն։ Ընդհակառակն օգտակար են մեզի, որովհետեւ աշխարհի բոլոր մասերէն հայ հարուստները մեծագումար դրամ կը տրամադրեն անոնց համար։ Հայ մեծահարուստ միլիոնատէր եւ «Քարիւղի թագաւոր»ը Կիւլպէնկեան էֆէնտին եւ Պօղոս Նուպար փաշա շատ մեծ գումարներ ղրկած են։ Բացի հայ հարուստներէ, օտար բարեգործ ընկերութիւններ եւս օգնութեան փութացած են եւ կը ջանան այս գաղթականները հողին ու աւօրին կապելու։

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է Յունաստանի Հայերուն մէկ մասը Կիպրոս փոխադրելու շինծու պատմութիւնը, որ կը վերագրուէր անգլիացի քարոզիչի մը։ Մեր թղթակիցները անհրաժեշտ հերքումներն ու լուսաբանութիւնները տուին, եւ յուզումը հանդարտեցաւ։ Բայց ահա նոր առասպել մը, դարձեալ յոյն թերթի մը կողմէ։ Կ'արտատպենք իբրեւ զուարճալիք։

Աթէնքի «Էսփէրինի» արքայական թերթը «Հայաստի աղբիւրէ» կը գրէ հետեւեալ լուրը.

— Հյունաստանի Հայերը Կիպրոս փոխադրելով կղզիին հելլենական դիմագիծը փոխելու խնդիրը առաջ եկած է ոչ թէ անգլիական իշխանութիւններու կողմէ, այլ մտածուած է պոլշեւիկներու եւ Թուրքերու կողմէ։ Ասկէ առաջ Մոսկուայի պոլշեւիկ կոմիտէն ձեռնարկներ կատարեց Թրքական կառավարութեան մօտ որպէս զի Հայերու Կիպրոս փոխադրութեան աջակցին Կիպրոսի Թուրքերը։ Էնկ... կ'ուզէ ընդունեց Մոսկուա... մումը եւ գործակալնե... Կիպրոսի ցեղին Թուրքեր... ընդառաջ գացին այս ձեռ... քանի որ Հայերու օգն... Հելլէններու գերակշռութ... էր։

Պոլշեւիկներուն ... այս գործին մէջ շատ ... կան պատճառներ ունի... Հայերը կը նկատեն ... տարրը գործելու համար ... րուն ի նպաստ մինչդեռ ... Թուրքերը միշտ ... գժգոհութիւն պատճառելու ... կան իշխանութիւններուն ... յեն գործակալներ ... նաեւ Աթէնք՝ Յունաստ... րուն մէջ պրոպագանդ... զանոնք փոխադրելու ... տեղացի Թուրքերու ... օժանդակութեամբ ... թեամբ։ Մոսկուայի ... սոյն գործակալները ... մէջ հանդիպում ունեցա... պոլշեւիկներու հետ ... բոլոր խորհրդակցութիւն... տարուեցան ծանօթ ... իշխանութիւններուն ... բանկատակ մը որ Աթէն... կասկածելի գրասենեակ ... զայն կը գործածէ ... գործերու. հոն կը յաճախ... եւ հայ լրտեսներ։ Հայերը ... փոխադրելու պրոպագանդ... առած չէ եւ կըշարունակու... հետեւ Կիպրոսի Յոյներ... են արգելք ըլլալ այս ... զողներուն, որոշած են ... գամ ղրկել Պօղոսին ... Կիպրոս։

** Հանրային Ապահովութ... կողմէ լրտեսութեան մէկ ... հայ Գրիգոր Ցէրէնց... Ֆրանսայէն եկած էր ... վտարուած է։ Կը տեղեկա... մօտ օրէն բազմաթիւ ... տի հեռացուին որոնք ... պագանդով կը զբաղին ... նի հիւրասիրութեան հակ... պէրախտութիւն ցոյց ... գրէ «Էսփէրինի»։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՇՈՒ...

ԴԱՏԱՒՈՐ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆ ԽՐԱՐ ԿԸ ...

Երէկ գրեցինք թէ ... վերաքննիչ ատեանի խո... կան Մայֆօ հակառակ ... գտած էր դատական ... նութեան տասօրէն Պլոն... տիկնապետ Նիքոլի ... քննիչ դատաւոր ... յայտարարութիւններուն ... Ահա՛ խնդրին մանրամաս... թիւնները։

Պ. Մայֆօ նախ լսեց ... քոլը, որ կրկնեց հարցաքն... տաւոր Ժանթիլի ըրած յայտ... րութիւնները։ Ըստ թէ ... հոկտ. 15ին, Ալմազեան, ... բերաբար գալով, Պ. ... հրամանով հսկողութեան ... առնուած էր, այն վայրկ... նով թէ անոր խանութեն ... արիւնը մարդկային ... Ալմազեան, որ բնաւ ... քած, ո՛չ թէ արգելափակ... այլ հսկողութեան տակ ... ցաւ սենեակի մը մէջ ... մահճակալ, անկողին եւ ... (Իրականին մէջ այդ ... լայնքն էր 1 մեդր 20, ... մեդր լայնքով նստարան ... անկողին եւ ոչ ալ վերմակ ... իսկ պատուհան չունէր, ... գոնակմը՝ ուսկից կերակ... տրուէր բանտարկեալին)

Պ. Նիքոլ շարունակեց ...

— Հոկտ. 19ին շարաթ ... տօն Պէն Ժիլ փողոցը ... պընուայի հետ՝ յառաջ... առնելու համար, ու վեր... գեկոյց տուի Պ. Բաթէ... գործողութիւններու մասին ... տաւորը ըսաւ որ կիրակի ... իրեն տանք այս մասին կ...

...եզէկագիրը եւ կէսօրէն վերջ ...ը 2ին իրեն ներկայացնենք ...ջայէլ Ալմազեան ու իր կինը։ ...Ալմազեանի դէմ ամբաստանու-...թիւնները այնքան ծանր էին, որ ...կարծիքով հարցաքննիչ դա-...տաւորը զայն կը նկատեր իբրեւ ...ամբաստանեալ եւ թէ Ալմազեան ...որ դրուած էր՝ հսրցաքննիչ ...դատաւորի հաշուոյն։

«Վերջացնելով, չեմ ուրանար ...իսկ թէ՝ գործելով յանուն ...ընդհանրային շահին եւ երեւան հա-...նելու համար ճշմարտութիւնը՝ ...Ալմազեանը վար դրի հոկտ. 18 ...շաբաթ առաւօտ ժամը 10էն ...մինչեւ հոկտ. 20 կիրակի կէսօրէ ...վերջ ժամը 2՝ առանց Ալմազեանի ...նուած ձերբակալման հրամա-...նագիր ունենալու, եւ սակայն ...շաբաթ իրիկունն իսկ այդ մասին ...տեղեկութիւն հաղորդելով հար-...ցաքննիչ դատաւորին։ Կ'աւելցնեմ ...որ ես գործեցի կարելի եղածին ...չափ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ. ...եթէ այնքան կարեւոր ուրիշ ...գործ մըն ալ պատահէր, նոյն ձե-...ւով պիտի գործէի։»

Գ. Նիքօլ մերժած էր փաս-...տաբան բանել։ Դատական ոստի-...կանութեան տնօրէն Գ. Ընտրէ-...պէտ Գրնուա նոյնպէս մերժեց ...պաշտպան փաստաբան առնել, ու ...գրեց որ անմիջապէս լսեն զին-...քը՝ ինդրի էութեան մասին։ Ահա՛ ...գլխաւոր խօսքերը

-« Գ. Նիքօլի պաշտօն ...տուած էր հետեւիլ այս գոր-...ծին։ Ասիկա չեմ ըսեր՝ ինք-...զինքս պատասխանատուութենէ ...ազատ կացուցանելու համար,, այլ ...աւելի՝ զայն պաշտպանելու հա-...մար։ Միայն է թէ հոկտ. 18 ...շաբաթ օր ես անարգած ըլլամ ...օրէնքը։ Ես միշտ կասկածելի-...ներու հանդէպ ուղղամիտ դիրք ...բռնած եմ ու երբեք չեմ գոր-...ծածած այն աղբանոցային լե-...զուն որ կը վերագրուի ինծի ...այդ առթիւ

Հոկտ. 18ի ուրբաթ իրիկու-...նը Գ. Մաթիֆաս մասնաւոր ...յանձնարարութիւն տուաւ Գ. ...Նիքօլի։ Ալմազեան համակեր-...պեցաւ սպասել Գ. Ամիի քննու-...թեանց արդիւնքին։ Երբ այս ...վերջինը եկաւ ու ըսաւ թէ Սէն-...Ժիլ փողոցի խանութէն գտնուա-...ծը մարդկային արիւն է, հետա-...զօտեցի որ արգիլեն դերձակին ...մեկնիլ։ Գ. Նիքօլ յաջորդ ...առաւօտ հարցաքննեց Ալմազ-...եանն ու կինը, իսկ կէսօրէ վերջ ...Մաթիֆասի մօտ գնաց իրա-...ւունք պահելու համար զայն ան-...ազատ ձերբակալու եւ յանձնարարու-...թիւն մը պահանջելու դատա-...կան ոստիկանութեան համար։ ...Դժուարութիւններէ վերապար-...ծին, ես ընկերացայ Գ. Նիքօլին ...Գ. Մաթիֆաս հրաման տուաւ ...Նիքօլի՝ իրեն յանձնել թուղ-...թերը կիրակի առաւօտ եւ նոյն ...օրը կէսօրէն վերջ ալ իր առջեւ

բերել Ալմազեան ամոլը։ Բնա-կանաբար չէի կրնար ազատ ձգել դերձակը։

Ընկերային ծանր պ տասխա-նատուութիւններով բեռնաւոր-ուած, չեմ վարանիր ըսելու թէ, նման պարագաներու մէջ դար-ձեալ նոյն ձեւով պիտի գործեմ։

Այնուհետեւ քարտուղար Բան-պրէալ կարդաց նկարագրութիւ-նը այն այցելութեան, զոր Գ. Մայֆօ կատարած էր դատական ոստիկանութեան շէնքին մէջ։ Ասկէ կը տեսնուէր թէ Ալմազ-եան բանտարկուած էր մանրուկ խցիկի մը մէջ, որ արգելարանի բոլոր երեւոյթներն ունէր։

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ Գ. ՄԱԹԻՖԱՍ

Գ. Մայֆօ յետոյ լսեց հարցա-քննիչ դատաւոր Գ. Մաթիֆասը, որ պալցելէ յետոյ թէ ինչպէս իրեն յանձնուեցաւ Բիկօտէնի գործին քննութիւնը, ըսաւ.

— «Սեպտեմբերին Ալմազ-եան ամոլը հարցաքննուած էր արդէն դատական ոստիկանու-թեան կողմէ։ Անոնց հակասու-թիւններն ու սուտերը բաւարար տարրեր չէին ներկայացներ՝ զա-նոնք կարենալ ամբաստանելու համար։ Գ. Նիքօլ հարցաքննած էր նաեւ Ժոզեփովիչ անուն մէ-կը։ Հոկտ. 17ին իմացայ որ այս վերջինը սպան. 10ին, Բիկօտէ-նի սպանութեան յաջորդ օրը ա-ռեւտրական դատարանէն կան-չուած ըլլալով, կարգադրած էր կարեւոր հաշիւ մը։ Հետախուզե-ցի դատական ոստիկանութեան՝ որպէսզի լոյս տան Գ. Նիքօլի։ Մեծ զարմանքով տեղեկացայ որ Գ. Գ. Գրնուա եւ Նիքօլ Լիլ գա-ցած էին քննութիւն կատարելու՝ առանց ինծի լուր տալու եւ ա-ռանց մասնաւոր յանձնարարու-թիւն ստանալու։

Յաջորդ օրը՝ ժամը 18ին, Գ. Նիքօլ եկաւ զիս տեսնելու։ Ալ-մազեան առտուընէ ի վեր պահ-ուած էր դատական ոստիկանու-թեան մօտ եւ Գ. Նիքօլ ու իր զաղտնի ոստիկանները խուզար-կութիւն կատարած էին անոր խանութին մէջ։ Ես լուր չունէի այս բոլորէն ու Գ. Նիքօլ չխօ-սեցաւ ինծի այդ մասին։ Իրեն խօսեցայ Ժոզեփովիչի մասին.

— Գ. դատաւոր, պատասխա-նեց. մի՛կ ինչոյ միայն պէտքէ ինե-տապնդել, Ալմազեանի հետքն է այդ.

Միայն շաբաթ կէսօրէն ետք է որ տեղեկացայ նախորդ օր-ուան դէպքերուն եւ Գ. Գ. Նիքօլ ու Գրնուա եկան կանոնաւոր յանձնարարութիւն մը խնդրել ինծմէ դատական ինքնութեան տնօրէն Գ. Ամիի համար, նոր խուզարկութիւն մը կատարելու եւ նոր առարկաներ վերցնելու նպատակով. քանի որ նախորդ օրը կատարուածները եղած էին՝ առանց մասնաւոր հրամանի։

Պահանջեցի որ անմիջապէս ինծի՝ բերեն Ալմազեան ամոլ-ները։— «Անկարելի է, պատաս-խանեցին ինծի, պէտք է տար-բալուծել վերցուած առարկա-ները ու մենք չենք վերջացու-ցած դեռ ամոլին հարցաքննու-թիւնը». Գ. Գրնուա աւելցուց, թէ անոնք լսուած էին իբրեւ ինքնաբերաբար ներկայացած վկաներ։ Հակառակ ընտանեկան ժամադրութեան մը, որոշեցի կը-կին գալ յաջորդ առաւօտ՝ զա-նոնք լսելու համար, մինչ իբ-րեւ վկայ։

Կիրակի առաւօտ երեք ան-գամ պահանջեցի որ ինծի բերեն Տէր եւ Տիկին Ալմազեանը։ Սա-կայն միայն ժամը 14ին է որ ինծի բերին երկու վկաները։ Ժամը 18.30ին Տիկ. Ալմազ-եանը ազատ արձակեցի և Գ. Ալ-մազեանի մասին ձերբակալման հրամանագիր արձակեցի։ Այն իրողութիւնը թէ Ալմազեանները իբրեւ վկայ լսուած էին դատա-կան ոստիկանութեան մէջ եւ հարցաքննութեան մասին տե-ղեկութիւն առաջայ կիրակի կէ-սօրին, ցոյց կուտայ թէ այդ պահուն է միայն որ անոնք իմ տրամադրութեանս տակ էին»։

Այս յայտարարութիւններուն վրայ, Գրնուա ըսաւ թէ դէպ-քերը սրաչ չի յիշեր, թէ իր միակ նպատակն էր եղած զգտ-նել ոճիրին հեղինակը, եւ թէ ինք ամբողջութեամբ կը ստանձ-նէ Գ. Նիքօլի ըրածներուն պա-տասխանատուութիւնը։

Գ. Նիքօլ պատասխանեց թէ Գ. Մաթիֆասը լաւ չի յիշեր դէպ-քերը, թէ ինք Տիւնիէ.ի մասին խօսելով հանդերձ, յիշած էր Ալ-մազեանի պարագան։

Գ. Մայֆօ գիտել տուաւ Գ. Գ. Գրնուայի եւ Նիքօլի.

— Քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ դուք Ալմազեանը կիրակի առաւօտ լսած էք իբրեւ վկայ։

— Այո՛, պատասխանեց Գ. Նիքօլ։ Շաբաթ իրիկուն այս բո-լորի մասին Գ. Մաթիֆասի խօ-սած ատենս ըսի իրեն. «Գ. դա-տաւոր, կարգը ձերն է հիմա՛ բո-լոր պատասխանատուութիւն-ներն ստանձնելու»։ Գ. Մաթի-ֆաս կ'ուզէր շաբաթ իրիկուն ունենալ տեղեկագիրը։ Ըսի թէ բոլորովին պատրաստ չէր։ Ու ինք է որ խնդրեց ինծմէ՝ յա-ջորդ առաւօտ ժամը 10ին իրեն յանձնել զայն, ու ժամը 2ին ալ ներկայացնել Ալմազեան ամոլը։ Կատարեալ վստահութեամբ կը շարժէի։ Երբեք չմտածեցի յանձ-նարարութիւն մը խնդրել իրմէ Ալմազեանի դէմ, ինք ալ չմտա-ծեց ատիկա տալ ինծի։ Եթէ պնդէր, մէկ ժամէն կրնայի պատրաստել տեղեկագիրը եւ շաբաթ իրիկուն իսկ յանձնել ի-րեն։

Գ. Մայֆօ հարցուց Գ. Գ. Նիքօլի եւ Գրնուայի.

— Դատական իշխանութիւնը կ'ընդունի՝ որ Ալմազեան վար դրուած է ուրբաթէն մինչեւ կի-րակի։

— Ո՛չ մէկկերպով կ'ուզենք պա-տասխանատուութենէ քաշուիլ, ըսաւ Գ. Գրնուա, բայց կասկած չկայ որ դատական իշխանու-թիւնն ու հարցաքննիչ դատա-ւորը տեղեակ էին մեր գործելու եղանակին։

Ալմազեան, իր փաստաբանին՝ Ժան-Շարլ Լըկրանի ներկայու-թեան, լուռ ու մունջ մտիկ ը-րաւ այս բոլորը։ Ըսաւ միայն թէ ինք չէր ուզած գիշերը խցիկին մէջ անցընել, ու շա-բաթ օր իբրեւ բողոքի նշան մերժած էր կերակուր ուտել, պահանջելով որ տուն զրկեն զինքը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ռուսիոյ մէջ կատարուած կրօնական հալածանքներուն առ-թիւ, իբրեւ նշան բողոքի, ամէն կողմ կազմակերպուած են ցոյ-ցեր.որոնք տեսակ մը խաչակրու-թեան հանգամանք ունին։ Լոն-տոնի, Պրիւքսէլի, Լիէժի, Ա-մսթէրտամի, Ժընեւի եւ Փարի-զի մէջ Բողոքական Դաշնակ-ցութեան կազմակերպած նման ցոյցերէն ետքը, պատրաստու-թիւններ կը տեսնուին բողոքե-լու նաեւ Մ.Նահանգներուն,Գեր-մանիոյ,Զուիցերիոյ...... մէջ.ինչպէս գրեցինք երէկ։ Ռու-սիոյ կրօնական հալածանքները պատճառ դարձան, որ Հրեաներն ու բողոքականները միանան եւ խիղճի ազատութիւն պահանջեն Ռուսիոյ Ներոններէն։ Այսպէս. անխախտելի՜ց դէպք. Րաբբու-նի մը ժամ, Փարիզի մէջ, եկե-ղեցի մը։ ներկայ գտնուելու համար կրօնական արարողու-թիւններուն եւ բողոքի արտա-յայտութիւններուն։

Միւս կողմէ Պապին շրջա-նակները եւս մեծ յուզումի եւ եռուզեռի մէջ են։

Այսպէս Պապը Հռոմի իր նուիրակին գրած է նամակ մը, ուր կ'ըսէ.

— Խորապէս յուզուած ենք իմանալով անսամօթ եւ պիղծ ոճրագործութիւնները, որոնք կը կատարուին, ամէն օր, Աստու-ծոյ եւ մարդկային հոգիներուն դէմ ռուս բազմահազար ժողո-վուրդին մէջ։

Եւ յետոյ Պապը կը յիշէ այն միջամտութիւնը, զոր կատա-րած է Ժընեւի խորհրդաժողո-վին մօտ, խնդրելով որ խորհր-դային կառավարութեան ճանաչ-ման համար երեք պայման դրուի, — խիղճի ազատութիւն, կրօնական պաշտամունքի թոյլ-տուութիւն, եկեղեցական կալ-ուածներու եւ հարստութիւննե-րու պահպանութիւն (սրբազան անօթներ, կրօնական պատկեր-ներ եւ զանազան աւանդներ)։ Նոյնպէս Թիխոն պատրիարքին ազատման համար կատարուած միջամտութեան փորձերէն զատ, Պապը յաջողեցաւ, շնորհիւ իր հաւատացեալներուն նիւթական նպաստներուն, անօթութենէ եւ մահուընէ փրկել աւելի քան 150.000 երախաներ։ Այսան-աուաղ եւ անձեղ մահուկները Պապին պաշտօնեաներուն ձեռ-քով կը կերա՛կրուէին ամէն օր, այնքան ատեն, որ հանգիստ ձգուած էին անոնք, որովհետեւ յաճախ իշխանութիւնը արգելք կ'ըլլար քրիստոնէական գթու-թեան յանձնելու։

Ցետոյ Պապը կը խօսի այն ձերբակալութիւններուն մասին, որոնց դատապարտուած են քա-հանաները և հաւատացեալները, ինչպէս նաեւ տանջուածներու նշանաւոր պալքարին մասին, ա-րուն միակ նպատակն է եղծել երիտասարդութեան միտքը կը-րօնքի նկատմամբ։ Եւ ողջոյնի խօսքեր կ'ընէ կաթոլիկ մար-տիրոսներու հասցէին, յիշենք Օլեական, Ցրիզօն կաթոլիկ եւ Ճէտոորոֆպուլկար եպիսկոպոս-ները։

Դարձեալ կը պատմէ թէ Մնունդի տօնական օրերուն փակուեցան բազմաթիւ եկեղե-ցիներ, այրուեցան թանկագին կրօնական պատկերներ,ջնջուե-ցան տէրունական կիրակիները, երբ աշխատանքէ զրկուեցան բանուորներն ու զպրոցականն-ները։ Նոյնիսկ գործարաններու բոլոր բանուորներն ու աշխա-տաւորուհիները պարտադրուած են ստորագրելու բացարձակ կրօնուրացութեան թուղթ մը, պարզապէս հացի, զգեստեղէնի եւ բնակարանի արտօնագիրերէ զրկելու սպառնալիքին տակ։ Եւ յետոյ, բոլոր քաղաքներուն մէջ կազմակերպեցին բարեկենդան-եան թափօրներ, որոնց նմանը արդէն շատ են տեսած Մոս-կուայի ստար զիւանագիտական մարմինները,— երկար կառա-շարքեր, որոնց մէջ բազմած առաջակները, եպիսկոպոսական եւ ամէն սրբազան հանդերձնե-րով զարդարուած, խաչ. ի ձե-ռին, լուտանքներ կը կարդային Յիսուսի հասցէին եւ կը թքնէին խաչափայտին վրայ. անոնց կը հետեւէին ուրիշ կառքեր, որոնց վրայ Մնունդի հսկայ ծառեր, ճիւղերէն կախուած՝ եպիսկո-պոսամեան խամաճիկներ։

Եւ Պապը կը վերջացնէ այս-պէս.

— Կ'ուզեմ կարելի չափով դարմանել կատարուած անար-գանքը, եւ մաքրել սրբապղծու-թիւնը։ Այդ նպատակով, Մար-տի 19ին, Ս. Յովսէփի տօնին օրը, պիտի երթամ Ս. Պետրոսի մայր-եկեղեցին եւ այնտեղ ա-ռաքեալներու իշխանին գամբա-րանին վրայ, պատարագ պիտի մատուցանեմ ազնիւ եւ հաւա-տացեալ ռուս ժողովուրդին հա-մար ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՑԵՍԻՆ — Կիրակի օր գրած էի Հ. Ց. Դ. ցան ձեռնարկին մա-սին որ մեծ ոգեւորութիւն պատ-ճառեց։ Ցէսինի հայութեան թիւը օրէ օր կը ստուարանայ։ Ունինք արդէն 6 Հայր. Միութիւններ, Կ. Խաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., երկու քաղա-քական կուսակցութիւններ, այս վեր-ջերս 7-10 հոգինոց «Եկեղեցասէր Տիկնանց» միութիւն մը։ Զորս ամիս առաջ վ...ոտ. Հայր. Միու-թիւնը հրաւէր կարդաց բոլոր Հայր. Միութիւններուն, քաղա-քական երկու կուսակցութիւննե-րուն, Կ. Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ Տիկնանց Միութեան որպէս զի քով քովի գան, միանան եւ համե-րաշխօրէն՝ Ազգային Դպրոցի մը շինութեան համար։ Եղած հրաւէ-րը թէեւ ամէնուն սրտին մօտիկ էր, սակայն մինչեւ վերջն ալ, բացի երկու Հայրենակցական Միութիւններէ — Սեբաստիոյ եւ Եօզղատ — Հ. Մ. Ը. Մ. էն Կ. Խաչէն եւ Հ. Ց. Դաշնակցութենէն, միւս-ները քար անտարբերութիւն մը ցոյց տուին։ Թէեւ հաւաքուածնե-րը կազմեցին իրենց «գործադիր մարմին»ը եւ սկսան գործել այդ ուղղութեամբ, կրկին եւ կրկին հրաւէր կարդալով հեռու մնացող-ներուն որ գան եւ միանան, սա-կայն ո՛չ մէկ դրական արդիւնք։

Հ. Ց. Դ. կոմիտէն այլեւս ձեռք առած է այս գործը, գայն գլուխ հանելու հաստատ առաջադրութեամբ։ Այնպէս որ, փոխա-նակ ուրիշ ձեռքով մը 25-30 հազար Ֆր. ծախսելով առանձին դպրոց-եկեղեցի շինելու, լաւագոյն է սպասել այս շէնքին, որ կրնայ ծառայել նաեւ իբրեւ դպրոց եւ մատուռ։

Հ. Ց. Դ. կոմիտէին եւ ընկեր-ներուն կարողութիւն եւ տոկուն կամք կը մաղթեմ իրենց այս ազգօգուտ ձեռնարկին համար, իսկ Դաշնակցութեան համակիրներուն եւ Ցէսինի հայրենասէր գաղու-թին այհամ համբերատարութեամբ, որ թէեւ թիկունք հանդիսանան։

Պատի՜ւ եւ յարգանք Դաշ-նակցութեան, այս ժողովրդանուէր աշխատանքին համար։

*** «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն»ը վերջերս առաջնոր-դութեամբ փոն տը Շէրիւի «Լը-քսփրէս» քահանային որուն տէր եւ տնօրէնն է Լիոնի ծանօթ խմ-բակը, նախագահութեամբ տիրա-հոշակ Ս. Փափազեանի, սկսան ե-կեղեցի շինելու պատրուակով դրամ հաւաքել միամիտ ժողովուրդէն. ըսելով թէ՝ «փորիզէն նուպար փաշան եւ Բարեգործականը մեզ խոստացեր են իրենց նիւթական օժանդակութիւնը»։

Զոր լեզուները կ'ըսեն թէ այդ հաւաքուած դրամէն 70 Ֆր. ամէն կիրակի քահանայի միջոցաւ Լիոն Ս. Փափազեանի անուկը կ'երթայ, անշուշտ իր ծանօթ գաստավարութեան ծախ-քերը գոցելու համար։ Իրտելիէ որ հաւաքուած դրամներու փոխարէն ստացականները ստորագրուած են ո՛չ թէ ձեռագիրով, այլ ատենա-պետին, քարտուղարին եւ գան-ձապահի ստորագրութիւնները տպագրուած են ստացականին վրայ

Վարդ-Պատրիկ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տօքթ. Վ...ալոֆուլօ, վսեմա-...ով որ դատական իշխանութիւնը ...կանուխ արձակէ ձերբակալ-...ման հրամանագիրը, գաղափարը ...ունեցաւ երթալ գտնելու իր եւ ...Գորսիներու բարեկամներէն փաս-...տաբան մը, զոր Գորսին պաշտօ-...նապէս պիտի ընտրէր իբրեւ պաշտ-...պան փաստաբան, խնդրելու համար ...որ մէկ միասին երթալ ոստիկանա-...կան պաշտօնատուն եւ իրենց ...պատուոյ խօսք տալ որ հիւանդը ...պիտի փորձէ հեռանալ արդա-...րութեան ձեռքէն։

...Դամիլիօ Սիմէթթա փաստա-...բանը ընդունեց։ Մօտ վաթ-...սունը տարեկան մըն էր, բարակ, ...ու բարձրահասակ, ամբողջա-...պէս սրունքներ պարզապէս։ Իր ...կզակուած, դէմքնօրակ եւ ...սալիր դէմքին վրայ երկու ...փոքրիկ աչեւ, կրակոտ աչքեր, ...առավոր վաղվաղունութեամբ

մը, ի յայտ կուգային տարօրէն կերպով։ Աւելի փիլիսոփայ քան իրաւագէտ, սկեպտիկ, ընկճուած ապրելու ձանձրոյթէն եւ դառ-նութիւններէն զորս կեանքը չէր խնայած իրեն, բնաւ երբեք բան մը փորձած չէր շահելու համար այն եղական համբաւը, զոր կը վայելէր եւ որ իրեն ապահոված էր հարստութիւն մը զոր չէր գի-տեր թէ ի՛նչ ընէ։ Իր կինը, հրաշալի էակ մը, բայց անզգայ բնակալ եւ որ զինք չարչրկած էր տարիներով, անձնասպան եղած էր Զլախոխ նաւալի մը պահուն։ Իր միակ աղջիկը ինք-զինքը փախցնել տուած էր իր ծառայութեան մէջ գտնուող թշուառական գրագրի մը կողմէ ու մեռած էր ծննդաբերութեան մը հետեւանքով, տարի մը ամ-բողջ կրելէ յետոյ անարժան ամուսնի մը բիրտ վերաբեր-մունքը։ Մինակ մնացած էր, աննպատակ կեանքին մէջ, մեր-ժած էր ամէն կարգի պատուա-կալ պաշտօններ որ իրեն կ'ա-ռաջարկուէին, ինչպէս նաեւ զա-հաւնակութիւնը մեծ քաղաքի մը մէջ արժեցնելու իր անձնական ձիրքերը։ Ու մինչդեռ իր պաշ-տօնակիցները պաշտպան փաս-տաբանի և դատախազի դեր կը ներկայանային, պատրաստուած ամէն քաշքշուքի, զինուած եղ-րականութիւններով եւ բերան-նին լեցուն ծանր բառերով, ինք, որ չէր կրնար հանդուրժել այն համազգեստը, որ դահապանը իր կանակը կ'անցնէր, տօքի կը բարձրանար. ձեռքերը գրպանը եւ կը սկսէր խօսիլ երդուեալ-ներուն, դատաւորներուն, ամե-նամեծ բնականութեամբ, ա-ռանց որեւէ պաճուճանքի, ջա-նալով ներկայացնելու կարելի ամենամեծ յստակութեամբ այն ապացոյցները որոնք կրնային անոնց վրայ ամենէն աւելի ազ-դել. կը քանդէր անդիմադրելի նրբամտութեամբ մը իր հակա-ռակորդներուն հռետորական հը-րաշալի ճարտարապետութիւնը եւ կը յաջողէր յաճախ վար առ-նել դատական տխուր միջա-վայրին կոպտիկ պատուարները։ Իրմով հոն կը թափանցէր, օ-րէնքէն անդին եւ օրէնքէն վեր, կեանքի շունչ մը, մարդկայնու-թեան վկայիկր շունչ մը. շուն-չը եղբայրական զութի հան-դէպ մարդուն, ծնած՝ տառապե-լու մեղանչելու համար։

Ոստիկանական տնօրէնէն խոստումը առնելէ յետոյ թէ Գորսին չպիտի բանտարկուի ա-ռանց բժիշկի թոյլտուութեան, Սիմէթթա եւ Վոկալոփուլօ միասին գացին Գորսիի մօտ։

Քանի մը օրուան ընթացքին, Ատրիէնը անճանաչելի ըլլալու աստիճան փոխուած էր։

— Աճապարէ, Տիկին, մեր սիրելի փաստաբանը, ըսաւ Վո-կալոփուլօ. լաւ պիտի ըլլար կամաց կամաց սպաքինեալը պատրաստել զառն անհրաժեշ-տութեան։

— Ի՞նչպէս ըսել, տօքթոր, բացագանչեց Ատրիէն։ Այդ մա-սին ամենազոյգն կասկածն ան-գամ չունենալ կը թուի։ Տղու մը պէս է... ոչինչ բանով մը կը յուզուի. . ճիշդ այս առտու ինծի կ'ըսէր թէ, շարժիլ կարենալուն պէս, կ'ուզէր դուրս մեկնիլ. ամիս մը գիւղաղնացութեամբ անցնել։

Վոկալոփուլօ հառաչեց, վեր քաշելով քիթը ըստ իր սովո-րութեան։ Պահ մը մտածեց, յե-տոյ.

— Սպասենք տակաւին քանի մը օր եւս, ըսաւ, մինչ այդ ի-րեն տանինք փաստաբանը։ Կա-րելի բան չէ որ պատիժի զա-ղափարը չներկայանայ իր մտ-քին։

— Կը կարծէ՛ք, սիրելի պա-րոն, հարցուց Ատրիէն փաստա-բանին, կը կարծէ՞ք թէ պատի-ժը ծանր պիտի ըլլայ։

Սիմէթթա փակեց աչքերը, թեւերը բացաւ լայնօրէն։ Ատ-րիէնի աչքերը լեցուեցան ար-տասուքով։

Նոյն պահուն հիւանդին ձայ-նը խլացուեցաւ հարեւան սեն-եակէն։ Ատրիէն փութաց.

— Թոյլ կուտա՞ք ինծի։

Իր անկողնէն, Թոմասօ իրեն պարզեց թեւերը. բայց հազիւ արցունքէն կարմրած աչքերը նշմարած էր, մէկ բազուկովը միայն զայն բռնեց եւ հոն ծած-կելով իր դէմքը, ըսաւ անոր.

— Տակաւին, դուն ինծի տա-կաւի՞ն չես ներեր։

Ատրիէն իր դողդղուն շրթ-ները սեղմեց, նոր արցունքներ հոսեցան աչքերէն. նախ ուժը չէր գտներ իրեն պատասխանե-լու։

— Ո՛չ, պնդեց, առանց բա-նալու զէմքը։

— Ես, այո՛, պատասխանեց Ատրիէն, անձկալից, երկչոտ ձայնով։

— Ապա ուրե՞մն, վրայ բերաւ Թորսի, սեւեռելով իր արտաս-ուալից աչքերը։

Իր կնոջ դէմքը բռ-նեց իր ձեռքերուն մէջ։

— Դուն գիտես,դուն կը զգաս զայն, չէ՞, ըսաւ, որ երբեք, բնա-ւ երբեք, դուն չես բացա-կայած իմ սրտէս, իմ մտածու-մէս, դուն, իմ սիրուհիս, իմ մեծ սէրս։

Ատրիէն քաղցրօրէն կը շա-յէր անոր մազերը.

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ

(Շար.)

բազմի կարելիութեան կամ հաւանականութեան պատճառով։ Անոնք անշէջ կը պահեն ռազմական ոգին, ու երբ միջազգային վէճ մը ծագի, մարդիկ միշտ կը փորձուին սպառազինութեանց դիմել։ Պատերազմը երբեք բան մը չի կարգադրեր։ Անիկա երբեք չաւելցներ ապահովութեան տպաւորութիւնը յաղթականներու մօտ, ու արդէն բնաւ յաղթական չկայ։

Մեծ պատերազմին հետեւանքները ապացուցին այս ճշմարտութիւնները, որովհետեւ անկէ ի վեր կարծեցեալ յաղթականները ճիգ ըրին աւելցնելու իրենց ուժերը եւ օգտագործելու գիտութիւնը՝ որպէսզի յաջորդ պատերազմը դարձնեն աւելի անգութ եւ աւելի կործանարար։

Սնոտըն՝ յիշելով Անգլիոյ պարագան, բսաւ թէ պատերազմի պարտքերը, բանակն ու թօշակները ո՜րքան սուղ կ'արժեն անգլիացի հարկատուներուն, որոնք աշխարհի մէջ ամէնէն շատ տուրք վճարողներն են, օրական մէկ միլիոն ոսկի (125 միլիոն ֆրանք)։

«Մեր տուրքերու երեք քառորդը, բսաւ, կը գործածուի վճարելու համար անցեալ պատերազմներու պարտքերը եւ պատրաստելու համար ապագայ պատերազմները»։

Վերջացնելով, ընկերվարական նախարարը ունկնդիրներուն կը ձգէ եզրակացնել թէ՝ աշխարհ ո՜րքան պիտի բարգաւաճէր, եթէ պատերազմին նուիրուած բոլոր ճիգերն ու հասոյթները յատկացուէին մարդկութեան բարօրութեան համար։ Ու ամէնէն վերջ բսաւ. «Վանենք պատերազմը մարդոց մտածումէն ու սովորութիւններէն, եւ մեր զաւակներն ու թոռները պիտի օրհնեն մեր յիշատակը»։

Ծովակալ Գրիգորեւիչ Մոսկուա կանչուած

Արտասահմանի ռուս թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուա կանչած է ցարական նաւատորմի նախկին ծովակալ Գրիգորեւիչը, որ տարիներէ ի վեր Ֆրանսա կ'ապրի։ Եթէ չերթայ՝ փոխ-վրէժի պիտի դիմուի իր ընտանիքին դէմ։

Այս հրաւէրին պատճառը չի գիտցուիր։ Ծովակալ Գրիգորեւիչ Ռուսիայէն մեկնած էր խորհրդային անցագրով մը։

Ֆրանսայի մէջ հեռու կ'ապրէր տարագիրներու շրջանակէն եւ բնաւ չէր զբաղեր քաղաքականութեամբ։

Զօրավար Կուտեպով անգտանելի

Ըսի-րսաւները կը շարունակուին զօրավար Կուտեպովի անհետացման շուրջ, առանց որեւէ կերպով լուսաբանելու գաղտնիքը։

Պելճիքայի հետքին մասին նոր տեղեկութիւններ կը հասնին։ Յունուար 26էն 27 լուսնալիք գիշերը, առտուան ժամը 2.15ին Պրիւսէլի Սակարանի հրապարակին վրայ տեսնուած է ցեխով ու փոշիով ծածկուած մեծ ինքնաշարժ մը՝ որ ուղղուած է դէպի Անվէրս։

Այդ օրերուն Անվէրս հասած էին երեք խորհրդային շոգենաւեր։ Անոնք են՝ «Միկոյեան» շոգենաւը, հասած յունուար 16ին եւ 25ին մեկնած դէպի Աղեքսանդրիա. «Կարլ Մարքս» շոգենաւը, հասած յունուար 27ին եւ մեկնած փետր. 1ին դէպի Լիվրփուլ. երրորդը՝ «Սպարտէկ», Անվէրս հասած յունուար 27ին եւ Լենինգրադ մեկնած 30ին։

Կ'ենթադրուի թէ ռուս զօրավարը դրուած է «Կարլ Մարքս»ի կամ «Սպարտէկ»ի մէջ եւ արդէն այժմ Մոսկուա կը գտնուի…

Միւս կողմէ ֆրանսացի գաղտնի ոստիկաններ հասած են Պերլին եւ գերման գաղտնի ոստիկաններու հետ միասին քննութիւններ կը կատարեն Գերմանիոյ մայրաքաղաքին եւ Համպուրկի մէջ, հետք մը գտնելու յոյսով։

Շաթօրընարի շրջանէն ուրիշ վկաներ ալ կը հաստատեն թէ յունուար 27ին տեսած են խորհրդաւոր ինքնաշարժ մը։

Զօր. Միլլէր, որ յաջորդ նշանակուած էր զօր. Կուտեպովի, կոչ մը ուղղելով հանդարտութեան կը հրաւիրէ ռուս տարագիրները, յայտնելով որ ֆրանսական կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է գաղտնիքը պարզելու համար։

Կաթի առմը Լենինգրադի մէջ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները հռահանգած են գործակցական ընկերութեանց՝ որ աշխատին աւելի մեծ քանակութեամբ կաթ հայթայթել։ Ցարդ, պարենաւորման դրութեան համաձայն, միայն երեք տարեկանէն վար մանուկներուն արտօնուած էր կաթ ստանալ։ Նոր հրամանը լոյս կը յայտնէ թէ տարիքի սահմանը աստիճանական կերպով պիտի բարձրացուի մինչեւ ութ տարեկանը։ Ութ տարեկանէն վեր եղողները չպիտի արտօնուին կաթ ստանալ, նոյն իսկ համաձայն նոր կարգադրութեան։

Խորհրդ. դեսպանատուն մը խուզարկուած

Մեքսիկայէն կը հեռագրեն փետր. 10 թուականով.

Երէկ իրիկուն գաղտնի ոստիկանները խուզարկութիւն մը կատարեցին խորհրդային դեսպանատան մէջ, դեսպան Մակարի Եւրոպա մեկնելէն յետոյ։ Երկարօրէն հարցաքննելէ յետոյ ծառաները, ձերբակալեցին անոնցմէ մէկը։

Նոյն ինքն դեսպան Մակար շուրջ երեք ժամ վար դրուեցաւ Վէրա Քրուզի մէջ, մինչ ոստիկանութիւնը խորտակելով դիւանագիտական կնիքները, կը խուզարկէր սնտուկները և կը գրաւէր բազմաթիւ վաւերաթուղթեր։

Նախակրթութիւնը թուրք դպրոցներու մէջ

Նախակրթութիւնը միայն թուրք դպրոցներու մէջ տրուելու մասին կարգադրութիւններ կ'ըլլան կառավարութեան կողմէ, ինչպէս գրուած էր արդէն։ «Ազգամ» կ'իմանայ թէ այս մասին պէտք եղած պատրաստութիւնները այս տարեշրջանին վերջը լրացած պիտի ըլլան եւ նոր տարեշրջանէն սկսեալ թուրք տղաքը թրքական նախակրթարանները միայն պիտի յաճախեն։

Յիշեալ թերթին տեղեկութեանց համաձայն, օտար նախակրթարանները գտնուող թուրք տղոց թիւը մօտերս պիտի ճշդուի, աշակերտներու թիւին համաձայն տեղ պատրաստելու համար։

Ի հարկին, դպրոցներու մէջ դասարաններ պիտի աւելցուին եւ կարգ մը վայրեր ալ նոր դպրոցներ պիտի շինուին։

∴ Նահանգային վարչութեան կողմէ սկսուած 11 նոր դպրոցներուն շինութիւնը մինչեւ ապրիլի վերջը պիտի աւարտի։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

8 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Գ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

վաղը Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10 պատմական մատերիազիզմը եւ անոր քննադատութիւնը, ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ.

Բ. ժամ 10—11 կազմական կանոններ, Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ.

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ր Ա Ռ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ այլ շրջաններէ վերջերս Մարսէյլ եկած բոլոր Դաշնակցական ընկերները փետր. 16ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը։

ՀՐԱՒԷՐ

Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ժողովի կը հրաւիրուի Ա. Ահարոնեանի Յոբելեանի Փարիզի եւ շրջակայից ընդհ. ժողովը, 71 Av. Kléber.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անքէռ-Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—՝ Կը փնտռեմ հօրեղբօր որդիս Սիսցի Արթին Քիւփէլեան (26 տարեկան) հօր, անուն՝ Աւետիք, մօր անուն՝ Թուվրան։ Այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յունաստանէն նոր եկած իր հօր եղբօր աղջկան՝ Մարիամ Կիւլիեանի c/o G. Blanchon St. Julien en Alban, (Ardèche).

—Բալուի Սակրատ գիւղէն Ալթուն Գըզըլեան, հօր անուն՝ Պաղտասար, մօր անուն՝ Զաքար, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Ղազար Գըզըլեան, որ կը գտնուի Ամերիկա։ Բալուի Հայրենակցական Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Garabed H. Pepeian, Maison Volancine, Fontaines S) Saône (Rhône).

— կը փնտռուի Թագւոր Խաչիկեան (Խաչմանուկեան) որ 1927ին կը յաճախէր Սէն Միշէլի (Փարիզ) Սէն Լուի Լիսէն։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօրորդւոյն Պարգեւ Խաչմանուկեանի 30 Rue La demie Lune, Montreuil s) Bois (Seine).

— Եօզղատի Էլէնճի գիւղէն

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այվազեան Աւետիսի աղջիկը Կիւլպէյազ (Վարդուհի) կը փնտռէ իր հօրեղբայրները Առաքել եւ Ասլան Այվազեանները իրենց զաւակաց հետ։ Կը կարծուի թէ հիւսիսային Ամերիկա կը գտնուին։ Իմացնել Վարդուհի Չէլիթաւեանի 20 rue de Bezons, Courbevoie, (Seine.) France

Այս իրիկուն ժամը 21ին Մարսիլիոյ «Մասսիլիա» սրահին մէջ իր երկրորդ նուագահանդէսը պիտի տայ յայտնի ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան։

Յայտագրին մէջ են՝ Մոցարտի Concerto en ré, Թիւ 4, Քորէլլիի «Ֆոլլիա»ն, Շումանէն սոնատ մը, ինչպէս նաեւ զանազան կտորներ Բավէլէ, Ֆիւքասէ, Սարազաթէ, Քրայսլէրէ, Փալաշքըէ, Կրովլէզէ։ Դաշնակին կ'ընկերանայ Աշխ Սանթի։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Վեներական ախտերը 2 ֆրք., Թոքախտը 3, Նորածիններու առողջապահութիւնը 3, Ջերմամիջութենէ զերծ մնալու միջոցները 5, Ինչ է սիֆիլիսը 6, Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջաբանութիւն 10, Մտերիմ զրոյցներ 30, Մատեան մանկանց 40, Սեռային առողջապահութիւն կազմուած 50 ֆրանք

Դիմել՝ Madame A. V. SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine)

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.19
Տոլար,	Dollar	25.54
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7.80
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ		
Եգ. Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2200.—
»	II »	1505.—
»	III »	1500.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

13 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1186

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Արդէն երկրորդ շաբաթն է որ կը շարունակուի Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ Փարիզի մէջ բացուած դասընթացքը։

Կարելի չէ առանց խանդաղատանքի դիտել այդ իրողութիւնը. Գառթիէ Լաթէնի պորտին վրայ, բանուկ սրճարանի մը վերնայարկը։

Գաղտնի՞նք, միջանկեալ, թէ այս Լոյս-Քաղաքին մէջ, ոչ «Ազգ»ը Տուն մը ունի իբրեւ հայկական կեդրոն, ոչ ալ Դաշնակցութիւնը, (պիտի ունենայ)։ Եւ մեր հանրային կեանքի բոլոր արտայայտութիւնները տեղի կ՚ունենան աւելի կամ պակաս տանելի սրճարաններու անկիւնը, վարձու սրահներու եւ թատրոններու մէջ։ Այն ալ, համաձայն իրենց յարմարութեան պայմաններուն, ոչ թէ մեր ուզած ժամուն, կամ հարկ եղած պանակով։ Մինչդեռ, այդպիսի հաստատութիւն մը կրնար նոյն ինքն եկամուտի աղբիւր դառնալ։ Հաշուա՞ծ էք թէ ինչ գումարներ կը մսխուին ամէն տարի, ժամանանդ այս եղանակին, ազգական ժողովներու, հանդէսներու, ներկայացումներու եւ հեկոյթներու համար։

Այսպէս ուրեմն, շաբաթը երկու անգամ, 50-60 երիտասարդներ — մեծ մասով բանուոր — հազիւ կազդուրուած օրուան տաժանքէն, ճաշէն անմիջապէս յետոյ կը խմբուին «ծածուկ հաւաքատեղին»։ Անպէս ինչպէս դպրոց պիտի երթային։

Այդ երկու օրը, սրճարանին վերնայարկը կը դառնայ մտերմիկ, տաքուկ վառարան մը, ուր դասախօս եւ ուսանող կը բոլորուին առանց ո՛ր եւ է պաշտօնական, հանդիսաւոր այլ տարօրինակ սեթեւեթի։ Ինչպէս Դաշնակցութեան բոլոր արտայայտութեանց մէջ։

Դասախօսութիւնները կազմուած են համաձայն ամփոփ յայտագրի մը.— Դաշնակցութեան ծրագիրը, պատմութիւնը, քաղաքական ուղեգիծը, կազմակերպական կանոններ, ուրիշ քաղաքական կուսակցութիւններ, ընկերվարական շարժումը, միջազգային իրաւունք, հայկական դատին դիւանագիտական պատմութիւնը, քաղաքական տնտեսագիտութիւն եւն.։

Մէկ խօսքով, «տարերք» քաղաքական գիտութեանց։ Գործնական, անհրաժեշտ գիտելիք, որուն պէտք ունի մեր նոր սերունդը, ինքն իրեն եւ վաղուան համար։ Մանաւանդ այս պատմութիւններուն վրայ։

Հա՞րկ է բացատրել, կրկին եւ կրկին, թէ մարդիկ աւելի կ՚ուրաւ Դաշնակցական կ՚ըլլային երէկ, երբ մեր հողին մէջ էինք, անոր բոլորտիքը կամ սահմանին վրայ։

Լեռն ու հովիտը, արտն ու արօրը, վտակն ու գետը, մարդիկը, օդը, միջավայրը կը մղէին մեզ դէպի գիտակցութիւն, դէպի յեղափոխութիւն։

Այն ատեն ուրի՛շ էր աշխարհը, եւ բնազդն ու վրիպական տենչը հրաշքներ կը գործէին։ Այն ատեն մարդիկ պատրաստ էին խմբովին կրակը նետուելու, մէկ ազդանշանի վրայ։

Այսօր,— ուրիշ օրեր, ուրիշ միջավայր, ուրիշ պահանջներ։

Ի հարկէ միջավայրը չի կրնար խախտել մեր հիմնական դաւանանքը։ Ոչ ալ ուղեգիծը։ Բայց այն «չեմ գիտեր ինչը» որ կը սաւառնէր մթնոլորտին մէջ, այնտե՛ղ, հայրենի երկնքին տակ, չունինք այստեղ։ Եւ աւելի ու աւելի պիտի շեշտուի այդ պակասը, քանի երկարին տարիները, այսպէս ժողովն ու ժողովինակ, եւ միշտ օտար սալայատակներու վրայ։

Կը մնայ — գիտակցութեամբ, գիտութեամբ լեցնել այդ պակասը։

Բայց ոչ թէ խառն ի խուռն թխելով, խճողելով, գլուխները դարձնելով «շտեմարան պիտանի եւ անպիտան գիտելեաց», ինչպէս կ՚ընեն համալսարանները եւ ուրիշներ, այլ արժեցնելով զանոնք խորհելու, դատելու, գործելու։ Ակադեմականներ չէ որ պիտի պատրաստենք, այլ ընկերներ՝ օժտուած՝ հիմնական գիտելիքներով։ Քաղաքական կուսակցութեան մը անդամին համար անհրաժեշտ ծանօթութիւններով։

Եթէ արձանագրուած ուսանողները եւ ուրիշներ, կանոնաւորապէս հետեւելով հաստատուած դասընթացքին, իւրացնեն այն ինչ որ կը տրուի ու պիտի տրուի, արդէն Կեդր. Կոմիտէն հասած կ՚ըլլայ իր նպատակին, տուեալ պայմաններուն մէջ։ Իսկ ո՞վ կ՚արգիլէ որ ուզողն ու ընդունակը, Դաշնակցական եւ քաղաքական «ուսմունք»ի հիմնական տարրերն ստանալէ յետոյ, շարունակէ զարգանալ եւ խորանալ, մինչեւ ղեկավարութեան հասնելու արդար ցանկութեամբ։ Դասընթացքին ծրագիրն իսկ ճամբայ կրնայ բանալ այդ ուղղութեամբ, արթնցնելով, շարժման մէջ դնելով զանազան ընդունակութիւններ։

Որքան գիտենք, Կեդր. Կոմիտէն միայն Փարիզի համար սահմանափակած չէ այս ձեռնարկը, եւ շուտով դասընթացքներ կը հաստատուին—կամ եթէ ընդհատուած են՝ պիտի վերսկսին — ուրիշ կեդրոններու մէջ։

Իբրեւ էապէս գործի կուսակցութիւն, Դաշնակցութիւնը ինքն ալ կը պահանջէ-կորովի եւ անընդհատ աշխատանք՝ ամէն ճակատի վրայ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան դասընթացքներն ալ մաս կը կազմեն այդ աշխատանքին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԵԼՕՔ ԽՕՍՔԵՐ

Սուրիական կարգ մը թերթերու հակառակ հրատարակութեանց առթիւ, Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ. (29 յունուար).

— «Ամէն տեղ մեր ժողովրդի ենթարկուած դժբախտութեանց եւ յարձակումներուն պատճառները եղած են մեր չափազանց միամտութիւնն ու օտարին վրայ ունեցած հաւատքը։ Միեւնոյն աղբիւրէնկը ծնէին նախորդ տարիներ Սուրիոյ մէջ մեր կրած յարձակումները եւ միեւնոյնն է պատճառը նաեւ այսօր Յունաստանի մէջ։ Անոնք չեն ճանչնար մեր իսկական զգացումները եւ այն խոր ցաւն ու դժգոհութիւնը որ կը կրենք օտարին հանդէպ։ Ոչ Արաբը եւ ոչ ալ Յոյնը ցարդ չեն կրցած ըմբռնել որ մեր ժողովրդի այսօրուան դժբախտ կացութեան պատասխանատուները օտարներն են, որոնք դարեր շարունակ ծաղրած են մեր արդար իրաւունքներն ու պահանջները։

Շատ կարեւոր թելադրութիւն մը մեր բոլոր գաղութներու ազգային իշխանութեանց։

Մեր ժողովուրդի բարօրութիւնն ու հանգիստը ապահովելու ամենակարեւոր միջոցը տեղական տարրին հետ բարւոք յարաբերութիւններ մշակելն է։ Աշխարհի որ կողմն ալ ըլլանք այս անհերքելի ճշմարտութիւն մըն է։ Եւ տեղական տարրին համակրանքը շահելու եւ անոր վստահութեան արժանանալու միակ միջոցը մամուլն է։ Պէտք է մեր ժողովուրդը օրըօրին տեղեակ ըլլայ տեղական ժողովուրդին ու կառավարութեան մտածումներուն եւ փոխադարձաբար հաղորդէ նաեւ իրը անոնց։

Մեր գաղութը կը վայելէ օգտակար արդիւնքը այն հասկացողութեան, որ ամիսներէ ի վեր գոյութիւն ունի մեր եւ մեր տեղացի պաշտօնակիցներուն միջեւ։

Եթէ կ՚ուզենք որ երկինքէն ինկող քարերը չծակեն մեզաւոր Հայուն գլուխը, օտարէն կտրենք մեր յոյսը.»

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԹՈՆՔԻՆԻ ՄԷՋ

Հանոյին կը հեռագրեն թէ ֆրանսական գաղթավայր Թոնքինի Եէն-Պէյ քաղաքի զինուորները ապստամբած են։ Տեղացիներ միացած են նաեւ ապստամբներուն եւ փորձած գրաւել զօրանոցը։ Սպաննուած է ֆրանսացի սպայ մը։ Միջոցներ ձեռք առնուած են կարգը վերահաստատելու համար։ Գաղթային նախարար Փիէթրի, որ Լոնտոն կը գտնուի, անմիջապէս հեռագրեց Թոնքինի մարզպանին՝ ժամերամասնութիւններ պահանջելով։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

Աֆղանական սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, Սինուարի ցեղախումբը ապստամբած եւ գրաւած է Թորքանի պահականոցը, Թիպէրի կիրճին աֆղանական մասին վրայ։ Աֆղանիստանի արեւելեան սահմանին վրայ առաջ եկած այս ապստամբութեան պատճառն այն է որ հնդիկ իշխանութիւնները վերջերս ձերբակալեցին իշխան Ահմէտ Ճանը, Սինուարիները ապստամբութեան գրգռելու ամբաստանութեամբ։

ՉԻԼԼԻԷՆ կառավարութիւնը որոշած է Անգլիոյ մէջ կտրել տալ 19 միլիոն տրախմի արծաթ դրամներ՝ 5, 2 եւ 1 տրախմինոց։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նյմաւական տագնապը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հաստատէ նախապէս իր հաղորդած լուրը թէ՝ Թուրքիա դրամական լուրջ տագնապի մը ենթարկուած է եւ կը պատրաստուի «մորաթորիոմ» պահանջել իր պարտատէրերէն։ Իրաւ է թէ Օսմ. Հանրային Պարտքի 1930 Մայիս 31ի կտրօններուն փոխարժէքը հայթայթած եւ Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչութեան յանձնած է, սակայն այդ գումարը (անգլ. ոսկի) ձեռք բերելու համար Սակարանին մէջ կատարած գնումները աննախընթաց անկումի ենթարկեցին թրքական դրամը։ Ու եթէ նոյն փորձը կրկնուի յառաջիկայ տարի եւս, այն ատեն թրքական թղթադրամը աւելի մեծ տագնապ մը պիտի անցունէ, եւ երկիրը տնտեսապէս պիտի կործանի։

Այս պարագաները նկատի առնելով, գործավարներու խորհուրդը Ինկիւրիի մէջ յետ երկար խորհրդակցութեան, պաշտօն տուած է նյմտական գործավարին, որ Հանրային Պարտքի Փարիզի վարչութեան դիմելով պարզէ Թուրքիոյ ներկայ ծանր վիճակը եւ անկէ խնդրէ միջոց մը ցոյց տալ՝ «որպէսզի առաջքն առնուի նոր տագնապի մը՝ վնասակար թէ երկրի եւ թէ բաժնետէրերու շահերուն»։

Նյմտական գործավարը այս ուղղութեամբ հեռագրած է արդէն Հանրային Պարտքի Փարիզի վարչութեան։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաստատէ նաեւ թէ Պանքա Քէմմէրչիալէ Իտալիանա մէկ միլիոն սթերլինի կանխավճար մը պիտի ընէ Թուրքիոյ։ Պայմանաժամն է մէկ տարի, տոկոս՝ 100ին 5ուկէս, վճարելի անգլիական ոսկիով։

Հեռագրի մը նայելով, Ինկիւրի հասած է իտալական դրամատիրական խմբակի մը տնօրէնը՝ որ կ՚առաջարկէ հինգ միլիոն անգլ. ոսկի փոխ տալ Ինկիւրիի կառավարութեան։

Կէս-պաշտօնական «Միլլիյէթ» կը գրէ.— «Եթէ թրքական դրամին անկումով եւ ըստ կտրօններու համաձայնագրին, կառավարութիւնը յառաջիկայ յունիսէն սկսեալ Պանք Օթոմանի յանձնէ մաքսատան հասոյթները՝ իբրեւ երաշխաւորութիւն տարեվճարներու հատուցման, ազգային դրամին այս ձեւով դրամատան մէջ հաւաքումը շրջաբերութենէ պիտի քաշէ 16 միլիոն թրքական ոսկի»։

Միլլիյէթ կ՚եզրակացնէ թէ այս պայմաններուն տակ միակ միջոցն է «մորաթորիոմ»ի դիմել։

Սուզանաւերու վէճը

Լոնտոնի խորհրդաժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ երկարօրէն զբաղեցաւ սուզանաւերու խնդրով։ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները, որոնց ուժ կուտար նաեւ Իտալիոյ պատուիրակը, կը պահանջէին որ սուզանաւերը ջնջուին, եւ կամ անոնց գործածութիւնը խստիւ սահմանափակուի։ Այս տեսակէտին հակառակ արտայայտուեցան Ֆրանսայի եւ Ճափոնի պատուիրակները։

Ֆրանսայի ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ երկար ճառով մը պարզեց ֆրանսական տեսակէտը։ Ըսաւ թէ՝ 1. Սուզանաւը միւսներուն պէս պատերազմական նաւ մըն է. 2. Սուզանաւը պաշտպանողական զէնք մըն է՝ անհրաժեշտ նաւային բոլոր պետութեանց. 3. Սուզանաւի գործածութիւնը պէտք է եւ կարելի է կանոնի ենթարկել, ինչպէս ուրիշ դասակարգի բոլոր մարտանաւերը։

Եզրակացնելով,նախարարը յանուն ֆրանս. պատուիրակութեան յայտարարեց.— Ա. Որ չի կրնար ընդունիլ սուզանաւերու ջնջումը, Բ. Որ պատրաստ է ընդունելու միջազգային կանոնագրութիւն մը՝ սուզանաւերու գործածութեան և համար թէ այս առթիւ կը ներկայացնէ հետեւեալ առաջարկը.

«Որոշուած է նշանակել մասնաժողով մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պատրաստել կանոնագրութիւն մը՝ գործադրելի նաւային բոլոր պետութեանց համար, որով սուզանաւերուն արգիլուի առեւտրական նաւերուն հանդէպ շարժիլ՝ առանց խստիւ հետեւելու այն կանոններուն, որոնց ենթարկուած են կամ յառաջիկային պիտի ենթարկուին մակերեսի մարտանաւերը։

Ֆրանսական նաւատորմը

Վարչապետ Թարտիէօ եւ արտաքին նախարար Պրիան առջի իրիկուն Մաքտոնըլտի ներկայացուցին ֆրանսական պահանջները։ Ֆրանսա յանձնառու կ՚ըլլայ մինչեւ 1936ի վերջը չանցնիլ 724,000 թոնօ տարողութենէն անդին։ Ներկայիս ֆրանսական նաւատորմը — շինուելու վրայ եղածներն ալ հաշուելով — կը ներկայացնէ 660,000 թոնօ տարողութիւն։ 1922էն ի վեր քուէարկուած օրէնքներու համաձայն, Ֆրանսա 1942ին պէտք է ունենայ 805,000 թոնօ տարողութեամբ նաւատորմ։ Հին մարտանաւերուն փոխարէն՝ Ֆրանսա տարեկան միջին հաշուով 40,000 թոնօ նոր պիտի շինէ, մինչեւ 1936ի վերջը։ Մեծ զրահաւորներն ու օդանաւատարներն ալ հաշուելով, Ֆրանսայի նաւային ծրագիրը կը պահանջէ տարեկան 55,000 թոնօ նոր մարտանաւ շինել։ Ֆրանսա ո՛չ մէկ զոհողութիւն կրնայ ընել՝ այս նուազագոյն ծրագիրը զեղչելու համար։ 1912ի նաւային օրէնքը կը նախատեսէր որ Ֆրանսա 20

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԴՐԱՄ ՇԱՀԵԼՈՒ

Ջօր. Կուտեպովի անհետացումին առթիւ Սպիտակ Ռուսերը 500,000 ֆրանք կը նուիրեն անոր, որ զօրավարը իրենց պիտի վերադարձնէ ողջ եւ առողջ։ Եթէ բոլշեւիկները խելացի մարդիկ են, կ՚առնեն այդ դրամը եւ ամիս մը յետոյ նորէն կը փախցնեն։

Ահա հրաշալի միջոց մը հարստանալու։

Վաղուընէ շուտը չկայ, ես ալ պիտի երթամ փախցնել Նունի՛կը։ Եւ *Նոր Երկիրի* ընթերցողները, որոնք եօթն օր ծարաւ կը մնան, բայց առանց Նունիկին ոտանաւորները կարդալու՝ չեն կրնար մէկ օր իսկ ապրիլ, Նունիկը վերադարձնողին պիտի նուիրեն 000.000,001 ֆրանք։

Յետոյ պիտի փախցնեմ Արշակ Ջօպանեանի խելքը։

Այս անգամ յուզումը աւելի մեծ պիտի ըլլայ։ Անմիջապէս պիտի տեսնուի, որ *Անահիտ*ի արշակագոյն խմբագիրները հեռագիր պիտի ղրկեն ասդին անդին։ Նախ վաճառ Թէքէեանի, որ այս օրերս սգահանդէսներ կը սարքէ Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ, Պապաջանեանի յիշատակին.

— « Սիրելի վաճառ, եղբայր ի ռամկավարութիւն։ Խումբ մը չարագործներ փախցուցին Արշակ Ջօպանեանի խելքը։ Աղաչանք պաշտօնէ։ Նախ ուշադրութիւն ըրէ, որ Պապաջանեանի յիշատակին առջեւ ծունր դրած ու յափշտակուած պահուդ՝ քու խելքդ ալ յափշտակել չտաս։ Յետոյ, անմիջապէս հետախուզական հանդէսներ սարքէ գտնելու համար սիրելի Արշակին խելքը, միշտ հետեւեալ բնաբանով. «Ո՞ւր է Ջօպանեանին խելքը»։ Կը խնդրենք, որ ամբողջ ռամկավար գաղութին հասկցնես կորուստին մեծութիւնը»։

Նոյն օրը *Անահիտ*ի մէջ պիտի տպուի.—

« Կը *փնտռուի* Արշակ Ջօպանեանի խելքը, կարճ, ակնայ սոխերուն մեծութեամբ, փարփլածի գոյնով։ Մայքըլ Արլէնի խայթող մէկ կտորին գրական նկարագիրը չհասկնալէն ի վեր, խելքը տուն չէ եկած։ Կ՚ըսուի թէ չարագործները փախցուցած են։ Գտնողին կը նուիրենք 1,000,000 թրքական մէթալիկ, հայ հարուստներէն առնուած մեր ամբողջ հիմնադրամը»։

Ինծի, հասոյթի աղբիւր մըն է նաեւ *Երեւան* թերթը։ Այդ թերթին փէսի գոյն խմբագիրները շատ փորձած են այս նոր մեթոտը, — տարին քանի մը անգամ *Երեւանը* կը փախցնեն Փարիզի հրապարակէն։ «Երեւանը երեւան հանելու համար... մի քիչ փող»։ Եւ սակայն, ես այս անգամ, *Երեւանը* եւ իր խմբագիրները միասին պիտի առեւանգեմ։ Եւ պիտի գրեմ հեռագիր մը առ որ անկ է.

— «Դաշնակցականները *Երեւանը* անհետացուցին։ Ջայն երեւան հանելու համար հօս փոխադրեցէք ձեր պանքը»։

Եւ պիտի ստորագրեմ՝

ԼԵՌՆՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեզի կը հաղորդեն թէ պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 100,000 ֆրանք տրամադրած է, Հայաստանի համալսարանին բժշկական ճիւղին գործիքներ գնելու նպատակով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՎՐԱՑԻ ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

Ժամանակին երբ հարցը դատարան ինկաւ եւ Սատաթիէրաշվիլի եւ Քարումիցէ պիտի պատասխանէին երդուեալներուն առջեւ, համառօտ կերպով գրած էի կեղծարարներու գործին մասին: Այժմ, հինգ շաբաթուան երկար դատավարութենէ վերջ, փետր. 7ին ազատ արձակման որոշում տրուած ըլլալով, կ'ուզեմ անդրադառնալ ամբողջ անցուդարձին:

Քարումիցէ, որ վրացի գործիչ մըն է, առանց մեծ կուսակցութիւն մը կռնակ ունենալու, յաջողած է իր կողմը շահիլ շատ մը տարրեր, մանաւանդ Ջոր. Հոֆման, Ջոր. Ֆոն Քրէսընշթայն, Հէնրի Տէթըրտինկ՝ քարիւղի թագաւորը, Նոպէլի որդին, պայքարելու համար պոլշեւիսմին դէմ: Իր հայրենիքը Վրաստանը փրկելու ծրագրին մէջ, վերջ ի վերջոյ եկած է այն եզրակացութեան որ պէտք է ռուսական դրամը՝ Չէրվոնեցը կեղծել, անով խանգարել երկրին անտեսական արդէն իսկ խարխուլ վիճակը եւ յաջողցնել յեղափոխութիւն մը որուն մէջէն Վրաստան նորէն պիտի ազատէր՝ իբր անկախ պետութիւն:

Սատաթիէրաշվիլի գերման երկրորդական վարժարան յաճախած երիտասարդ գործիչ մըն է, որ ոգին է Քարումիցէի ծրագրին եւ միջնորդը գերման ազգայնական շրջանակներու եւ օգնողներու, որոնք են Վէպէր, Պէքեր, Պէլ եւն.:

Բիչ կը հետաքրքրէ մեզ կեղծիքին մանրամասնութիւնը: Հարցը այն է որ երկու վրացի, կռնակ ունենալով իրենց փոքրաթիւ գաղթականութիւնը, Միւնիխի եւ Պերլինի մէջ յաջողած են քաղաքական արկածախնդրութիւն մը սարքել, որ եթէ յաջող ելք ունենար, շատ պիտի նմանէր Մուսոլինիի կամ Քէմալի գործերուն սկզբնաւորութեան:

Քարումիցէ հրապարակ գնելով Բագուի քարիւղը, Վրաց ժողովուրդի գերմանասիրութիւնը եւ մեծ ազգայնական ձգտումները սիրաշահեր է զօր. Հոֆմանի պէս մէկը եւ անոր հետ ծրագիր պատրաստեր: Ինքզինք համեւրոպական հանգամանք տալու համար դիմեր է անգլիական պետական գործակցութեան: Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցեր է խորհրդաժողով մը որուն ներկայ են եղեր Հոֆման, Տէթըրտինկ, Անգլիոյ արտաքին փոխ նախարար Լ. Լէմփսըն, վրացի Սպիրիտոն Քէտիա եւն.: Ու ահա այս ժողովէն սպասուած նիւթական օժանդակութեան յապաղումն է որ չէրվոնեց կեղծելու միջոցը փնտռեր են եւ կատարեր վրացի Քարումիցէ եւ ընկերները: Եւ պատմութեան իբր նիւթ թուենք այն օրակարգը որ խորհրդաժողովին քննութեան ենթարկուած է.

Ա.— Եւրոպայի պետութիւնները եւ պոլշեւիսմը— պոլշեւիսմը պէտք է վերցնել:

Բ.— Եւրոպայի շահերը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ— համասլաւական հոսանքին դէմ պատնէշ կանգնելու եւ անտեսական շահերու ապահովութեան համար գերմանեւանգլ. միասնական գործակցութիւն:

Գ.— Հետեւաբար պէտք է պոլշեւիկեան անմիջական ազդեցութենէն ազատել Թուրքիան, Պարսկաստանը և Հնդկաստանը:

Դ.— Խորհրդային դրութեան տկարութիւնները պիտի ըլլան անտեսական-ելմտական դժուարութիւնները, վարչական կազմի հակամարտութիւն, զուրսի երկիրներու հակառակութիւնները, ազգերու բազմազանութիւնը եւ հողային բաշխման հարցերը:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ գերման մասնակցութիւնը —

Ա.— Պատերազմական շարժման ղեկավարութիւնը, մարդիկ եւ գործիք:

Բ.— Մասնակցութիւն ազատագրուած երկիրներու վերաշինութեան:

Գ.— Օգտագործում Կովկասի եւ Գերմանիայէն դուրս գտնուող Գերմաններու:

Դ.— Գործակցութիւն Ռուսաստանի ժանձեռականներու:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ դրացի պետութիւններու դիրքը.—

Թուրքիա.— Պիտի օգնէ զինուորական պատրաստութիւններու, պիտի տայ կապակցութեանց ապահովութիւն:

Ի հարկին զինուոր եւ քաղաքական օժանդակութիւն:

Պուլկարիա.— Նոյնը:

Պարսկաստան.— Ամէն յարմար հող կը ներկայացնէ գործին:

Ռումանիա.— Համակիր է: Պէտք է ճշդել:

Լեհաստան.— Փիլսուտսքի — Ուկրայնական բարեկամական շրջանակ: Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ իրական գործակցութիւնը կ'ապահովուի Անգլիոյ քաղաքական ազդեցութեամբ:

Չեխոսլավաքիա.— Ուկրայնական —մշակոյթի երկիր— մէկ քանի նախարարներ բարեկամական վերաբերմունք ունին դէպի ուկրայնական ազգային շարժումը:

Ֆինլանտա.— Արդէն համակիր՝ ազատ Ուկրայնայի մը:

Եւ վերջապէս՝

Անգլօ-կովկասեան համաձայնութիւն Կովկասեան քարիւղի տէրերու ներկայացուցիչներուն հետ:

Առաջարկ անգլեւգերման շահեր ապահովելու նաեւ Ուկրայնայի մէջ:

Ազատագրուած երկիրներու մէջ հաստատուելու կարելիութիւն՝ գերման աշխատակցողներուն:

* *

Դատավարութիւնը շատ կասկածներ մէջտեղ հանեց թէ քաղաքական այս շուքին տակ անձնական շահեր հետապնդած են պատասխանատուները: Օրինակ՝ Սատաթիէրաշվիլի գերման ընկերուհիէն թաքնուած պահուած մը ըսած էր՝ «աղօթէ որ յաջողի, այն ատեն երջանիկ պիտի ըլլանք» եւն.: Բայց ոչ մէկ ակնյայտնի շահագործում կարելի եղաւ ապացուցանել: Ի միջի այլոց զօր. Հոֆման մեռած ըլլալով, այրին քանի մը տեղեկութիւններ տուած է եւ հաստատուած որ Հոֆման տեղեակ չէր կեղծարարութեանց, այլ միայն քաղաքական համոզումով շարժած էր:

Ընդհ. դատախազը կասկածներ թուելէ ետք ըսաւ մը, օտար երկրի մէջ, օտար երկրի համար բացառութեամբ կ'ուզէր ընդհ. ներման օրէնքէն բացառութիւն կազմել տալ եւ մինչեւ երկու տարի բանտ կ'առաջարկէր:

Վրացիները կ'ըսէին թէ հայրենիքին ծառայելու համար ամէն միջոցի պատրաստ էին եւ միայն անոր շահը նկատի ունէին: Իսկ իրենց փաստաբանը կը շեշտէր՝ Չէրվոնեցը օրինագրքի պայմանները լրացնող դրամատոմս մը չէ: Ռուսական դրամը պաշտպանութեան արժանի չէ, որովհետեւ Ռուսիա ինքզինքը բոլոր տեսակի իրաւակարգէ դուրս դրած է եւ ինքն իսկ կը գործէ քաղաքական կեղծարարութեամբ: Իսկ այս Վրացիները գերման շահերու համար ալ ծառայած մարդիկ են: Հետեւաբար իրենց գործը քաղաքական հանգամանք ունենալով, կը համապատասխանէ ընդհ. ներման օրէնքին:

Երդուեալ դատաւորները օրինագրքին 91րդ յօդուածին համաձայն եղածը քաղաքական գործ համարելով, վճռեցին ազատ արձակում:

Դատախազը պիտի պահանջէ վերաքննութիւն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆՍՈՎՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ, ՐԱՖՖԻԻ ՀՕՐԵՂԲՕՐ ԹՈՌԸ, ԹՈՒՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԴ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԿԸ ԼՈՒԾԷ ՊԱՐԶ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

Աւելի քան ամիս մըն է, որ Թուրքիոյ հայ հասարակութեան բոլոր խաւերու խօսակցութեան առարկան Մուշեղ Մելիք-Յակոբեանն է (Րաֆֆիի հօրեղբօր թոռը): Մաթեմաթիկոս ուղեղի նոր տիտան մը եւ, ո՞վ գիտէ, թերեւս մարդկային պատմութեան եզակի օրինակներէն մէկը: Երկու անգամ է որ մաթեմաթիքական ներկայացումներ կուտայ Թուրքիոյ Հայոց կուլտուրական միութեան սրահին մէջ, շփոթութեան մատնելով հանդիսականները: Իր բաները այնչափ խոտոր կը համեմատին սովորական ուղեղի կարողութեան, որ. զինք տեսնողներէն եւ իր մասին լսողներէն շատերը տեսակ մը «Փաքիրիզմ»ի կամ «Հիփնօթիզմ»ի կը վերագրեն իր փորձերը:

Առիթ ունեցայ ո՛չ միայն իր ցուցադրութիւնները տեսնելու, այլեւ յաճախակի եւ երկար խօսակցութիւններ ունենալու իր հետ եւ անձնապէս եկած այն եզրակացութեան, որ իր կատարածը պարզ յիշողութեան խնդիր է:

Յուլիոս Կեսար, Մեծն Պետրոս եւ Նափոլէոն մեծ բան կը պարտէին իրենց յիշողութեան սրութեան: Մաքի տիտաններու մասին մենք մեր օրերուն ալ կը լսենք: Արագօ, որուն ուղեղը մեծ գումարով մը գնուած է Խարկովի համալսարանի կողմէն, մեր օրերու առաջնակարգ օրինակն է սուր յիշողութեան: Շուրջ 30 տարի է ի վեր կը մնայ անմրցելի իր ասպարէզին մէջ: Խորհրդային իշխանութիւնը այնչափ գնահատած է անոր կարողութիւնը, որ թոյլ է տուեր որ իր սահմաններուն մէջ գոյութիւն ունենայ մէկ անձէ բաղկացած «բուրժուա» դասակարգ մը: Խորհրդային աշխարհի այս «բուրժուա»ն, ականատեսներու վկայութեամբ, շուքի մէջ կը մնայ հնդկացի երիտասարդ մաթեմաթիկոսին ներկայութեան:

Օրինակներով խօսինք.

Մուշեղ Մելիք-Յակոբեանը երկու վայրկեանի մէջ «մտքով» կը գումարէ 5 շարք 6անիշ թիւեր: 10 վայրկեանի մէջ կը գումարէ 4 շարք 8անիշ թիւեր, արդիւնքը կը պահէ մտքին մէջ, կը գումարէ 3 շարք 8անիշ թիւեր, արդիւնքը կը հանէ (մտքով) նախորդ գումարէն եւ մնացորդը կը գրէ գրատախտակին վրայ:

30 վայրկեանի մէջ կը գումարէ 6 շարք 10անիշ թիւեր, արդիւնքը կը պահէ մտքին մէջ, կը բազմապատկէ 5անիշ թիւեր 5անիշ թիւերով՝ արտադրեալը կը գումարէ (մտքով) նախորդ գումարին վրայ եւ յետոյ, գրատախտակին վրայ կը գրէ ընդհանուր արդիւնքը:

Առանձին առանձին կը գումարէ 7 շարք 40անիշ եւ 5 շարք 40անիշ թիւեր, փոքրը կը հանէ (մտքով) մեծէն եւ արդիւնքը կը պահէ մտքին մէջ: Առանձին-առանձին կը բազմապատկէ 4 զոյգ 15անիշ թիւեր 15անիշ թիւերով, կը գումարէ արտադրեալները եւ ամբողջի գումարը կ'աւելցնէ նախորդ մնացորդին վրայ, ապա վերջնական արդիւնքը կը գրէ գրատախտակին վրայ (9 գործողութիւն 10 րոպէի մէջ):

Կը գումարէ 7 շարք 80անիշ թիւեր յետոյ կը բազմապատկէ 30անիշ թիւ 30անիշ թիւով արտադրեալը կ'աւելցնէ նախորդ գումարին վրայ, ապա արդիւնքը կը գրէ գրատախտակին վրայ (3 գործողութիւն 12 րոպէի մէջ):

Օրինակ մը եւս

Գրատախտակին վրայ գրելէ յետոյ 4 շարք 12անիշ գումարելի նաեւ 5 զոյգ 5անիշ թիւեր բազմապատկելի, կը սկսի հանդիսականներուն հետ թէ՛ խօսիլ եւ թէ թելադրել խօսակցութեան ընթացքին կը գումարէ առաջին եւ երկրորդ թիւերը. փոքրը կը հանէ մեծէն եւ արդիւնքը պահելով մտքին մէջ, կը բազմապատկէ 5 զոյգ բազմապատկելիները. հինգ արտադրեալները գումարելով, ընդհ. գումարը կ'աւելցնէ նախորդ մնացորդին վրայ եւ ապա վերջնական արդիւնքը կը գրէ գրատախտակին վրայ (9 գործողութիւն 5 րոպէի մէջ):

Պատրանք չէ այս, այլ մեր աչքերուն առջեւ կատարուած իրականութիւն:

Մուշեղ Մելիք Յակոբեանը ո՛չ միայն մտքով կը կատարէ թուաբանական բարդ եւ կապակցուած խնդիրներ, այլեւ մշակած է քառակուսի եւ խորանարդ արմատներ գտնելու նոր մեթոտ մը, որ իր կարծիքով նոր յեղաշրջում պիտի մտցնէ մաթեմաթիքի այդ մասին մէջ:

Աւելի զարմանալին այն է որ, հայ մաթեմաթիկոսը ո՛չ միայն մտքով կը լուծէ բարդ եւ կապակցուած խնդիրներ, երբ հանդիսականներուն հետ լուրջ կերպով կը խօսի, այլ գրատախտակի մէկ եւ կէս երկայնքը բռնող պատասխան թիւերը երկար ժամանակ չի մոռնար: Համաձայն իր հաւաստումին, կրնայ տարիներ վերջ նոյնութեամբ արտագրել, եթէ միայն ուզէ յիշել:

Մուշեղ Մելիք-Յակոբեանը կը խորհի մօտերս մեկնիլ արտասահման եւ օտար բեմերու վրայ ներկայացումներ տալ: Կասկած չունիմ որ թէ՛ բեմական եւ թէ գիտական աշխարհը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց պիտի տան դէպի երիտասարդ հայ մաթեմաթիկոսը, որուն վերապահուած կ'երեւի հայ ցեղին արժէքը անգամ մը եւս ցոյց տալ քաղաքակիրթ աշխարհին:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը մեզի ղրկած է նաեւ օրինակներ կատարուած գործողութեանց, որոնք դժբախտաբար չեն յարմարիր մեր սիւնակներուն: Հետաքրքիրները կրնան տեսնել խմբագրատան մէջ:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՋԱՀԵՐԸ

«Մորնինկ փոսթ» կը գրէ թէ Անգլիոյ մէջ վերջին 27 շաբթուան ընթացքին ինքնաշարժի տակ սպաննուած են 1,005 հոգի, եւ վիրաւորուած են 1,581 հոգի: Ուրեմն վեց ամսուան մէջ ինքնաշարժը կը սպաննէ ու կը վիրաւորէ այսքան մարդ, քաղաքակրթութեան այս օրերուն: Եւ մտածել, որ այս թիւը դեռ ամբողջական չէ:

Եթէ ծաղկախտը այդ վեց ամսուան ընթացքին 1000 հոգի մեռցնէր, ամէն մարդ սարսափի կը մատնուէր: Մինչդեռ ինքնաշարժին սպանութիւնը ոչ իսկ ուշադրութիւն կը գրաւէ:

Կը նշանակէ թէ մարդիկ կը սիրեն ամէն բան որ պերճանք է, առանց նկատի առնելու այն վտանգները, որոնց կ'ենթարկուին:

Արդարեւ, կիները որ ամէն վտանգաւոր խաղերէ հեռու կը մնան, ամէնէն աւելի կը փափաքին «ինքնաշարժ մը ունենալ»:

ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՅԱՐԳԱՆՔԻՆ ՀԵՏ ՄԻ...

Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ փառապանծ գործունէութեան յոբելեանն է որ պիտի տօնէ հայ ժողովուրդը: Յառաջիկայ ապրիլ 6ը, նուիրուած պիտի ըլլայ Ահարոնեանի մտաւոր ստեղծագործութեան: Փառաբանութեան օր մը անոր գործին որ այսօր «մաս կը կազմէ մեր ազգային ստացուածքին, եւ, իբր մեր սերունդին ժառանգութիւնը սրբազան աւանդի մը պէս պիտի անցնի մեզմէ ետքը եկողներուն»:

Ահարոնեան, իբրեւ երեւոյթ մը հանդէս եկած է մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն ցաւագին, ամէնէն տաժանելի մէկ շրջանին, իր երգերու գառնակսկիծ բոցովը, բռնաւորին առջեւ ծնկաչոք մեր ցեղը ոտքի հանելու համար:

Մասիսի ստորոտը՝ պայծառ աստղի մը տակ ծնած, մանկութեան օրերէն ունկնդրած է Մասիսի խորունկ ծերպերուն մէջ շղթայակապ ցեղային խորհրդաւոր հէքեաթի մրմունջներուն. սնած է ու մեծցած «Մասեաց քաջերու դիւցազնավէպերով», միւս կողմէն ականատես եղած «Թրքահայաստանի իր եղբայրակիցներուն ու քոյրերուն անասելի գալարումին», փոթորկած է մեր վիթխարի ցաւը Հայոց աշխարհի բոլոր կողմերուն համար: Արիութեան ու ընդվզումի հրաւիրելով հայ ժողովուրդը.

«Ինչպէս ազգային բանաստեղծն է ան, բառին լայն առումով, եւ իր բոլոր հոգւովն ու սրտովը ապրած է այն բոլոր կըրումները, որոնք մեր ցեղին բաժինն եղան այս վերջին յիսնամեակին: Մեր ցաւը երգած է իր եղերական բազմադիմի պէսպիսութեանը մէջ, ու, անոր քով, մեր յոյսին սլացքը առաջնորդած է դէպի այն իտէալները որոնց մեր ցեղը կը ձգտի դարերէ ի վեր անսասան հաւատքով: Ցառապանքէն դէպի ազատութեան ճամբան, հին օրերու մարգարէի մը պէս, իր կսկիծը եւ կարեկցութիւնը աղաղակած է բարձրագոյն, եւ իրեն ակնապիշ բազմութիւնները ուղղած է դէպի Աւետեաց երկիրը:»

Քառասո՜ւն տարի գրիչ շարժել մեր իրականութեան մէջ: Քառասուն տարուան ընթացքին, այդ գրչի բոլոր արտադրութիւններուն մէջ պահել ցեղին հաւատքը, հայ հոգին, ազատութեան ճամբաներ որոնել, ցոյց տալ, տխուր ու վշտաբեկ մեր հոգիները առաջնորդելով բարձունքէ բարձունք, հոյակապ ու անխոնջ ճիգով մը, հրաշք է:

Եթէ հրաշքը կայ, ճիգն ու վաստակը կայ, փառաբանենք զայն:

Յոբելեաններ կատարելու գաղափարը, ծնունդ է այն բնագական գիտակցութեան որ ժողովուրդներն ունին իրենց հոգիին խորը, իբրեւ պարտականութիւն դէպի իրենց վաստակաւոր զաւակները: Այդ պարտականութիւնը, սիրոյ ու յարգանքի բնատուր հարկ մըն է՝ բարիքին փոխարէն յայտնուած՝ շնորհակալութեան զգացումի պէս վճիռ, որ Արցունքի հովիտներէն ազատութեան ճանապարհները բարձրացող հայ ժողովուրդը երեւան կը բերէ դէպի Ահարոնեանը, որու գրականութեան առանցքը կազմեց առողջ դրապաշտութիւն մը՝ այսինքն, մեր զօրաւոր ժողովուրդի կոտրած մէջքը շտկելու համար, ուրիշ ելք, ուրիշ հնար չկար, եթէ ոչ սորվեցնել անոր վեր կենալ ու զարնել: Զա՛րկ, հայ

ժողովուրդ, ըսաւ Ահ[արոնեան] ... մեր ցեղին վաղեմի ... բնազդներուն կոչում ... պահուն երբ ողջ աշխ[արհ] ... զարնէր, մեր ... կը տրորուէր ուրիշներու ... տակ. Ահարոնեան կը ... «Զարկ, հայ ժողովուրդ ...

Հայ ժողովուրդ, ...

Աւելի քան քառասուն ... ան քեզի հետ կողք կողքի ... է, լալով քեզի հետ եւ ... գելով քեզ. երկնած է, ... Ի՛նչ որ իբրեւ Զաւակ ... ռած է, իր խորունկ զգա[ցում] ... մէջէն պրիսմակելով եւ ... խանգած է, այսօր ... քու սեփականութիւնդ ...

Այսօր ալ քեզի ... տարագրութեան ... ու կ'երգէ խորունկ ... սիսին, Արագածին, ... գաշտին, եւ անոր երգեր[ը] ... րէն որ մեր յոյզերն ... կը կամրջեն հեռաւոր ... նիքին:

Արժանավայել այ[ս] ... քին հետ միասին, Յոբ[ելեան]... կեդր. Ցանձնաժողովը ... թիւն ունեցած է, առ[իթ] ... գործել՝ հրատարակել ... Ահարոնեանի եթէ ոչ բոլ[որ] ... գոնէ կարեւորագոյնները ... սոր սպառած են, եւ միա[սին] ... ստեղծել գրական հիմնադ[րամ] ... որուն հասոյթը պիտի ... հայ գրականութեան մ ... վաստակաւորներու ... մը կամ կենսաթոշակներ ... տելու, սկսելով Ահարոն[եան]... րիշ խօսքով կեդրոնական ... ժողովին գանկութիւնն է ... րոնեանի յոբելեանը մ ... պէս ծառայէ հայ գ[րականու]... թեան, եւ Ցանձնաժողով ... նէ ընդհանուր հայութ[եան] ... պէտքի կարենայ արժա[նի] ... իրագործել իր այս առա[քելու]... թիւնը:

Յոբելեանները նոր ... մէջ, ինչ որ նոր է եւ ... հարոնեանի յոբելեանին ... է որ այս գրական քառա[սնամեակը] ... վաստակի տօնը՝ մշտ[նջենաւոր] ... պիտի ծառայէ հայ գր[ականու]... թեան: Այս առիթով հա[յ] ... վուրդին ընծայաբերած ... րը չպիտի կորսուին, ... կուտակուին հիմնադրա[մին] ... մէջ, եւ ինչպէս Ահար[ոնեանի] ... մտաւոր ստեղծագործութ[իւնը] ... մաս «կը կազմէ մեր ... ստացուածքին», այդ ... հիմնադրամն ալ մաս պի[տի կազմէ] ... մէ մեր ազգային ... թեանց եւ իբր մեր ... ժառանգութիւնը պիտի ... մեզմէ ետքը եկողներուն:

Կազմակերպուած հ... կութիւններու մէջ, հայ... բիւրներ, հազար միջոցներ ... թական ապահովութիւն ... որոնք նոյն ժողովուրդն[երու] ... կոյթին ազդակները կը ... Մեր հասարակութեան մէ[ջ] ... ղաքական-պետական ... պութենէ զուրկ մեր ժողո[վուրդի] ... մէջն է, որ գրականութի[ւնը] ... ծագոյն ուժն է, հայ ... իսկական գաղափարագ... առանց որեւէ նիւթական ... լութեան մնած է մեր ... անգաստանին մէջ:

Այս գաման իրողութ[իւնը] ... մեր մշակութային ... զարգացնելու մտահոգ[ութեամբ] ... թելադրուած է, որ կեդր... Ցանձնաժողովը գրական ... դրամի կազմութեան ... ընդհանուր հայութեան ... գած է:

Այս հիմնադրամը ... կազմուի Ահարոնեանի ...

...մեր հոյակապ ծիրք գնահա... հայ գրականութիւնը սիրող ... հայ գրականութեան գանձ ...ազգային ապահովի թեամբ ...հանգուող տարբերու կաթիլ ...թիլ յաւմաներով:

Փարիզի և շրջանի
Հայ աշխատաւորութի՛ւն,

Փարիզի եւ արուարձաններու ժողովրդային Յանձնախումբ... կողմէ կնքուած տետրակներ... քեզի պիտի ներկայանան մեր ...նգամները: Ընծայ պիտի խնդրեն ...նքեմէ որ գան ալ քու աջակցութեանդ թանկագին բաժինը բերես ...այս գործին:

Հայ ժողովուրդ,

Քու սովորական առատաձեռնութեամբդ ձգէ քու լումադ Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին մէջ, որ այսօր ինչպէս ...վաղը պիտի ծառայէ քու մեծարժէք ու վաստակաւոր զաւակներու ստեղծագործութիւնները քա...ելու:

Անտառուն եւ սիրով տուր քու գրամդ, ինչպէս միշտ տուած ես հաւատացած ըլլալով որ անհրաժեշտ ձեռնարկի մը վրայ աղիւս մը կը դնես, ու այդ ձեռնարկը ...անչնեռապէս պիտի ծառայէ հայ գրականութեան որ քու կեանքդ ...ն է:

Խօսքը քուկդ է հիմա:

Փարիզի եւ Շրջակայից
Յոբելինական Յանձնախումբ

ՓՐՈՖ. ՄԱՐՔՎԱՐՏ

ՊԵՐԼԻՆ, (Սեփ. Թղթ.). — ...Երեքշաբթի, 3 Փետրուարին, ...Պերլին Լիշթերֆելդը, Կեօ...ընշթրասէ թիւ 27 բնակարանին մէջ կազէ թունաւորման հետեւանքով մեռած գտնուեցաւ ...ծանօթ հայագէտ Փրոֆ. Եոզէֆ Մարքվարտ: Ուշ առտուն տուն եկած ըլլալով, անզգուշութեան հետեւանքով կազը բաց մնացած է եւ ծերունի գիտնականը զոհ ...գացած: Զինքը վերստին կեանքի բերելու ամէն փորձ անյաջող ...եղաւ. Դժբախտաբար ... Վաթսունըվեց տարեկան էր: Փրոֆ. Մարքվարտին մահով, ինչպէս գերման գիտական աշխարհը, նոյնպէս եւ աւելի հայ ազգը կը կորսնցնէ իրմէն եւ հայ ժողովուրդներու պատմական գիտութեան ամենայայտնի մէկ ...գէմքը:

Ինչպէս յայտնի է, գերման և ...տար գիտունները են որ հիմնական օրէն ուսումնասիրած են մեր լեզուն, մեր պատմութիւնը եւ ...ազգումը: Փրոֆ. Մարքվարտ ինչպէս պարսկերէն, նոյնպէս ալ ...այերէն գրաբարը լաւ գիտէր ...ւ ինքզինք նուիրած էր բոլորովին արեւելեան ժողովուրդներու լեզուներուն եւ պատմութեան: Համալսարանի դասատու էր:

Պերլինի հայ գաղութը խմբովին ցաւով կը մասնակցի թաղման արարողութեան: Հանգուցեալին երկու եղբայրներուն եւ աղջկան հաւանութեամբ որոշուած ըլլալով մարմինը Վիթթընպէրկ, իր ծննդավայրը փոխադրել, Գաղթային Միութեան վարչութիւնը, համալսարանի, Պարսիկ դեսպանատան եւ հայ եւ գերման Միութեան ներկայացուցիչներուն հետ մասնակից եղաւ տունէն փոխադրելու արարողութեան: Որոշ ժամին ներկայ էին կաթոլիկ երէցը, Գաղթ. Միութեան Վարչութիւնը եւ քանի մը հայ հայրենակիցներ, նախկին դեսպան Տոքթ. Կրինֆիլտ եւ վերոյիշեալ մարմիններու ներկայացուցիչները: Դամբանական խօսեցան տօրէցները, համալսարանի ներկայացուցիչը եւ հայ Գաղութային Վարչութեան կողմէ փրոֆէսօրին անձնական բարեկամ՝ տքթ. Արտ. Աբեղեան: Զոյգ պսակներուն մէջ աչքի կը զարնէր հայկականը, որ կարմիր կապոյտ եւ նարնջագոյն ժապաւէնով զարդարուած էր եւ վրան ոսկեզօծ գրուած. «Պերլինի հայ գաղութը իր մեծ բարեկամին»:

Հանգի՛ստ իր ոսկորներուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Ինչպէս գրած էինք անցեալ օր, հիմնական քննութիւններ կը կատարուին գաղտնի պահուած «լքեալ» գոյքերը երեւան հանելու համար: «Լքեալ» գոյքերու վարչութեան տնօրէն Ալի Րիզա պէյի համաձայն, վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին գտնուած են այս կարգի 1000ի չափ շէնքեր, որոնց մեծ մասը բաժնուած է փոխանակութեամբ Յունաստանէն Թուրքիա հասած գաղթականներու: Կը սպասուի որ աւելի ընդհանուր եւ ընդարձակ խուզարկութեան մը հետեւանքով, տակաւին ուրիշ շատ մը կարեւոր «լքեալ» կալուածներ մէջտեղ հանուին շնորհիւ մատնութիւններու:

Այլեւս դատարանները չեն զբաղիր «լքեալ» գոյքերու իրաւունքի վերաբերեալ դատերով, այլ Պետական Խորհուրդն է որ անոնց մասին որոշում կուտայ: Ելմտական գործավարութիւնը չի միջամտեր այս կալուածներուն, որոնք ասկէ առաջ վճռական հանգամանք ստացած դատական որոշումներու համաձայն, Իճրայի միջոցաւ իրենց տէրերուն եւ կամ անոնց փոխանորդներուն վերադարձուած ու յանձնուած էին եւ Թափուի կողմէ ալ արձանագրութիւնը բաւ այնմ սրբագրուած: Միայն այն կալուածները, որոնց արձանագրութիւնը Թափուի կողմէ դեռ չէ սրբագրուած՝ պետական գանձին կողմէ կը գրաւուին, վճարելով անոնց 1331էն (1915) ունեցած փոխարժէքը: Միլլիյէթ կ'ըսէ թէ տակաւին ամբողջական վիճակագրութիւն մը չէ կազմուած բոլոր «լքեալ» գոյքերու մասին, որոնց թիւը շուրջ 10 հազար կ'ենթադրուի:

.˙. Պոլսոյ կուսակալութեան օգնական Ֆազըլ պէյ կը յայտարարէ թէ ոչ յանձնաժողով մը կազմուած է, ոչ ալ մասնաւոր նիստ մը գումարուած «լքեալ» գոյքերու մասին նոր կարգադրութիւն ընելու համար:

Արդէն զետեղման տնօրէնութիւնը «լքեալ» գոյք ըլլալը ստուգուած կալուածներէն մէկ մասը գաղթականներուն տրուած է: Միայն այս կալուածներուն յանձնաժողովները կը քննեն որ անոնց արձանագրութիւնները անհետացա՞ծ թէ փոխանակելի անձերու կը վերաբերին:

«Կարգ մը անձեր գաղտնի պահուած «լքեալ» գոյքերու գոյութեան մասին տեղեկատուութիւններ բերած ըլլալով մեզի, ամէնքն ալ տեղւոյն վրայ քննեցինք, բայց հասկցանք որ ատոնք արդէն ժամանակին ճշդուած եւ գաղթականներուն տրուած են: Այսուհանդերձ, գաղտնի «լքեալ» գոյքերու գոյութեան տեղեակ եղողներ եթէ կան, մեզի թող լուր տան եւ մենք ալ քննութիւն կատարենք»:

.˙. Զետեղման վարչութեան տնօրէն Քաֆսին պէյ յայտնած է Թէստակային շուրջ 60 ընտանիքներ չեն տեղաւորուած, թէ պահուած կալուածներու թիւը յայտնի չէ: Յետոյ աւելցուցած է.

— «Յանձնումի գործողութիւնները, ամէն պարագայի մէջ, մինչեւ Յունիս պիտի աւարտին: Տակաւին կան մօտ 1000 թղթածրարներ, որոնց քննութիւնը չէ աւարտած: Եթէ անոնց վերաբերեալ գործողութիւնները վերջանան իսկ, զետեղման եւ գաղթականաց գործերը աւարտած չեն նկատուիր: Հետեւաբար ո՛եւ է գծկուց հաղորդուած չէ թէ Յունիսէն վերջ Զետեղման Տնօրէնութիւնը պիտի լուծուի: Կրնայ ըլլալ որ պաշտօնեաներու թիւը կրճատելով փոքր կազմակերպութիւն մը թողուի: «Լքեալ» շէնքերէն՝ իբր պաշտօնատուն ծառայողները չպիտի պարպուին: Անոնց մէջ կը գտնուին նաեւ կարգ մը ուսումնարաններ եւ զօրանոցներ: Յանձնումի գործերը ժամ առաջ վերջացնելու համար կուսակալութեան մէջ աշխատութիւնները կը շարունակուին, քաղաքային քննիչներու հսկողութեան տակ: Որոշուած է ամսական 130ի տեղ 200 թղթածրար քննել մինչեւ Յունիս:

Ուշադրութեան արժանի կէտ մըն ալ այն է որ իբր փոխանակելի Պոլսէն Յունաստան գացող կարգ մը Յոյներ՝ իբր հելլէնահպատակ Թուրքիա վերադառնալով, կարգ մը աւելորդ պահանջումներ կ'ընեն եւ Բերայի ապարթըմաններէն անոնց մէջ կը տեղաւորուին: Մինչդեռ, Թափուի արձանագրութիւններով ասոնց Թրքական հպատակ ըլլալը հաստատուած եւ իրենց դէմ օրինական հետապնդում ձեռնարկուած է: Անիրաւ գրաւումներու մասին եղած տեղեկատուութիւնները արագօրէն կը քննուին: Գաղթականներուն մէջ ալ իրենց իրաւունքէն աւելի տեղեր գրաւող եւ կամ իրենց իրաւունքը չեղող շէնքերու մէջ տեղաւորուած անձեր կան:

Կարգ մը պաշտօնեաներու կողմէ անիրաւաբար գրաւուած շէնքերը պարպել տրուած են:

ՀԱՆՐԱՏՈՒՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ

Ոստիկանութեան դէմ խիստ պայքար սկսելու որոշում տրուած է ներքին գործավարութեան կողմէ, որ այս մասին ծրագիր մը պատրաստած եւ վարչապետութեան ներկայացուցած է:

Այս կանոնագրին համաձայն ասկէ վերջ նոր հանրատուն բանալու արտօնութիւն չպիտի տրուի, որեւէ պատճառով փակուածներն ալ չպիտի վերաբացուին եւ փոքր վայրերու հանրատուներն ալ պիտի գոցուին: Ասկէ զատ, փակուած տուներու հանրակինները խումբով չպիտի կարենան բնակիլ, փողոցները ելլել, պանդոկներն ու հիւրանոցները մտնել:

Այս խիստ սահմանափակումները պիտի յանգին արտօնուած պոռնկութեան ջնջուելուն, որովհետեւ տեսնուած է որ այս վիճակը գէշ ազդեցութիւն մը կ'ընէ մանաւորապէս մատաղ սերունդի բարոյականին վրայ, եւ վեներական ախտերու տարածման կը նպաստէ:

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԱՇԽԱՏԻՆ

Բանտերու օրէնքի գործադրութեան մասին կանոնագրութիւն մը պատրաստուած է, որուն համաձայն, Ֆիզիքական պայմանները լրացնող բոլոր բանտարկեալները պարտաւորիչ աշխատանքի ենթարկուած են:

Բանտարկեալներու աշխատութեանց արդիւնքով գոյացած դրամը, ծախսերն ու գործիքներուն վարձքը հանուելէ վերջ, վաստկող բանտարկեալներուն պիտի տրուի, անոնց արձակուած միջոցին, իբր դրամագլուխ գործածուելու համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐԻՆ ՇԱՐԺԱՌԻԹՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ» օրը օրին հրատարակեց Սէն-Լուիի փոքրիկ արուարձանի մը մէջ կատարուած կարհուրելի սպանութեանց մանրամասնութիւնները: Կ'ուզեմ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ այդ մասին:

Նախ ըսեմ, որ Յովհաննէս Յարութիւնեան Թուրքիոյ մէջ, հայաջինջ ջարդերու շրջանին, անասելի տառապանքներու մատնուած եւ մեծ զրկանքներ կրած է: Հրաշքով ազատած է Թրքական ճիրաններէն եւ մնած կամաւորական գունդերու մէջ (այսպէս կը պատմեն իր մասին):

Այստեղ եկած օրէն ի վեր շաքարի գործարանին մէջ կ'աշխատէր եւ իր ժուժկալ ու խնայող բնաւորութեան շնորհիւ կրցած էր փոքր հողամաս մը գնելով վրան կառուցանել իր փոքրիկ տնակը:

Կ'ըսեն թէ, իր քենեկալը՝ Շմաւոն եւ անոր քենիները, իրենց տունը շինած տանն, որ մը իբրեւ մօտիկ ազգական Յովհ. Յարութիւնեանի կնոջմէն կը խնդրեն, որ օգնէ քիչ մը իրենց: Բարի կինը իսկոյն կ'երթայ օգնելու, բայց պատէն վար իյնալով, մէկ ոտքը կը կոտրի: Դարմանի համար հիւանդանոց կը ղրկուի խեղճ կինը եւ տարիէն աւելի պառկելով հանդերձ, ոտքը լաւ մը չաղէկնար եւ կաղ կը մնայ: Այդպէս ալ տուն կը վերադառնայ: Բաւական ժամանակ կիսանդամալոյծ պառկող կնոջ ոչ միայն դրամական որեւէ հատուցում չեն ըներ, այլեւ մխիթարական խօսք մը իսկ չեն ուղղեր Շմաւոն եւ իր պարագաները, որով դժուութիւն յառաջ կուգայ Յովհաննէսի եւ միւսներուն միջեւ:

Տեսնելով անոնց այդ քարսրտութիւնը, Յովհաննէս կը սկսի պահանջկոտ դառնալ. կը գայրանայ, կը կրքոտի մերթ ընդ մերթ: Իսկ իր դէմ գտնուող հայրենակիցները, շատ անզգոյշ վարուելով, եւ ուշադրութիւն չդարձնելով Յովհաննէսի անսովոր վիճակին ու անոր սիրտը կրակող վառօդին, կը սկսին կատակել անոր ու ծաղրական շեշտով դիմաւորել զայն ամէն հանդիպումի:

Ասկէ զատ, Շմաւոն եւ իրիններ, ուրիշ մէկ քանի բարեկամներով, գրեթէ ամէն գիշեր խրախճանքներ կը սարքեն, կը զուարճանան, նուագելով, խաղալով, պարելով: «Ի՞նչ ընենք որ հիւանդ է. մենք մեր քէյֆը նայինք» խօսքեր կը լսուին միշտ կաղ կնոջ տունէն: Յետոյ նաեւ ակնարկներ՝ Յովհաննէսի քենիներուն մասին: Փորձանքէ մը ազատելու համար, ակամայ ոճրագործը կ'որոշէ հեռանալ եւ տունը ծախու կը հանէ: Քանի մը յաճախորդներ կը ներկայանան, սակարկութիւնները գրեթէ կը յարմարին, բայց դեռ տուածախի պաշտօնական գործողութիւնը չաւարտած, Յարութիւնեանի հակառակորդները կը ջանան ետ կեցնել ներկայացող յաճախորդը, ըսելով թէ այդ տունը թոքախտաւորի տուն է, անոր կինը շատոնց թոքախտէ կը տառապի, եւն: Յաճախորդները բնականաբար կը հրաժարին տունը գնելէ եւ Յարութիւնեան իմանալով նաեւ այս վերջին սադրանքները, ալ աւելի կը գերագրգռուի եւ կ'որոշէ կարգադրել իր թշնամիներուն հաշիւը կին թէ այր, հաւաքաբար մեղսակից նկատելով

Ան իր մտադրութիւնն ու կրած տառապանքները յայտներ է ոճիրէն առաջ, սակայն իր ըսածները կատակ կարծեր են նոյն իսկ զոհերը՝ որ լսեր էին: Մինչ Յարութիւնեան կատարեալ պաղարիւնով պատրաստեր է ոճիրը, որ սուգի մատնեց շատ մը հայրենակիցներ:

Իր ութ տարեկան աղջիկը տեսայ, խեղճը պատմեց թէ զինքն ալ փնտռեր է ոճրագործ հայրը, բայց չէ գտեր, պահուած ըլլալով դրացիի մը տունին մէջ: Սարսափէն լեզուն բռնուեր է պահ մը եւ այսօր ալ կակազելով կը խօսի:

Կ. Սեւեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 7րդ ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ 26 յունուարին, կիրակի: Հասարակութիւնը շարան շարան դաշտ կը դիմէր քաջալերելու Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Հունգարացի Ֆութպոլիստները: Ժամը 2ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլիստները դաշտ ելան:

Դատաւորը կը սուլէ: Ժամը 2.15 կ'անցնի, բայց Հունգարացիները կը բացակային: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը մինչեւ ժամը 2.30 սպասեց: Ըստ լիկի օրէնքին, դատաւորը ստորագրեց պաշտօնական թուղթը թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը յաղթէ Հունգարացիներուն: Այսպէս Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս մրցումն ալ վերջացուց յաղթութեամբ եւ 21 կէտով դասաւորման գլուխ կը գտնուի. երկրորդը՝ 15, երրորդը՝ 14: Մէկ մրցում եւս կը մնայ, վերջինը՝ Football Club Verfillerի դէմ: Յաղթէ կամ յաղթուի՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ը ախոյեան է:

Փետր. 2ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ եւ երրորդ խառն կազմը յաղթեց Վիէնի «Արծիւ» Ա. խումբին, 4.ըդէմ 1: Այս խումբը 12—18 տարեկան պատանիներէ կազմուած է:

Մ. Փափազեան

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ կը խնդրենք, որ թուղթին մէկ էջին վրայ գրեն, եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 12 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Անարգ բան մըն էր եղածը, վրայ բերաւ: Այո, լաւ է որ ես քեզի ըսեմ, որպէսզի բոլոր ամպերը ցրուին մեր միջեւ: Անարգ բան մը գիտ յանկարծակիի բերաւ ապուշ զբօսանքի առօթայի այն պահուն: Դուն զայն լաւ կը հասկնաս, քանի որ ինծ ներեցիր: Ապուշ սխալ մը զոր այն շուառականը ուզեց խաչօրցնել, զիս սպաննել փորձելով, կը հասկնա՞ս, երկու անգամ...

Զիս սպաննել, զիս որ հարկադրաբար պարտաւորէի ինքզինքս պաշտպանել... որովհետեւ... դուն կը հասկնաս տարիկա... Ես չէի կարող ի հարկէ թողուլ որ զիս սպաննէ կնոջ համար, այնպէս չէ՞:

— Այո, այո, կ'ըսէր Աարիէն լալով, զայն հանդարտեցնելու համար, եւ աւելի շարժումով քան թէ ձայնով:

— Այնպէս չէ՞, շարունակեց ուժով, այդ բանը չէր կարող... ձեզ համար: Ինչ որ ըսի իրեն արդէն, բայց խենդ կտրած էր ու նետուեցաւ վրաս, զէնքը ձեռքը... ու այն ատեն, ստիպուած ես ալ...

— Այո, այո, կը կրկնէր Աարիէն, կլլելով արցունքները: Հանդարտէ, այո... այս անցակ բաներ...

Խօսքը ընդմիջեց, տեսնելով իր ամուսնին ուժասպառ իյնալը բարձերուն վրայ: Ու կանչեց.

— Տօքթէօր... Այս բաները, շարունակեց մեղմութեամբ, ոտքի ելլելով եւ վար հակելով դէպի անկողինը, դուն զանոնք պիտի ըսես... պիտի ըսես դատաւորներուն ու դուն պիտի տեսնես որ...

Թոմասօ Գորսին շուարեցաւ յանկարծ ամուսնին վրայ եւ անհանգիստ նայեցաւ բժիշկին եւ Սիմէթթային որ դէպի իրեն կուգային:

— Բայց ես, ըսաւ, ահ... այո. դատավարութիւնը

Ան ամգունած էր: Դիտապաստ ինկաւ անկողնին վրայ:

— Դարդ ձեւակերպութիւն.. ըսաւ անզգուշի Վաթալոփուլօ, մօտենալով անկողնին:

— Ու ուրիշ ի՞նչ պատիժ, ըսաւ Գորսի, իբրեւ թէ ինքնիրեն կը խօսէր, տառապագին սեւեռելով իր շլմորուն աչքերը, ի՞նչ ուրիշ պատիժ աւելի ծանր քան այն զոր ես ինծ պարտադրեցի իմ իսկ ձեռքերով:

Սիմէթթան իր մէկ ձեռքը հանեց գրպանէն եւ շարժեց մըխտական կերպով:

— Այդ հաշուի չպիտի՞ առնուի, հարցուց Գորսի: Ուրե՞մ:

Կը թուէր թէ ան կ'ուզէ վիճիլ, բայց վրայ բերաւ.

— Էհ այո... այո, այո. պիտի կարծէի՞ր արդէն... ինծ կը թուէր թէ ամէն ինչ վերջացած է... Աարիէ՛ն կանչեց. անոր վզին ձգելով կրկին իր բազուկները:

— Աարիէ՛ն, կորսուած եմ

Սիմէթթան, յուզուած, գլուխը թափ տուաւ երկարօրէն, յետոյ բացագանչեց զայրոյթով:

— Ու ինչո՞ւ այս, տխմարութեան մը, վաղանցուկ քմայքի մը համար, դժուար պիտի ըլլայ, շատ դժուար, սիրելի տոքթոր, ատիկա հասկցնելը այն արժանայարգ հաստատութեան, զոր կը կոչեն երդուեալներու ատեան: Ու այնքան ինքն իր մէջ առնուած իրողութեան համար, այլ որովհետեւ հարցը կը դառնայ դատախազի փոխանորդի շուրջը, խաբուած իր կնոջմէն, բայց այսուամենայնիւ դատախազի փոխանորդ... Եթէ միայն կարելի ըլլար ապացուցանել թէ այդ ողորմելի մարդը գիտակ էր իր կացութեան: Բայց ո՞ւր են արդէն հաստատող միջոցները: Մեռեալ մը կարելի չէ կանչել երդուընցնելու համար իր պատւոյ խօսքերուն վրայ... Մեռելներու պատիւը, որդերը կը ճարակեն զանոնք, ի՞նչ արժէք կրնայ ունենալ դատողութիւն մը իրական փաստի մը դիմաց: Արդար ըլլանք միանգամայն ամէն ոք իրաւունքն ունի իր գլխուն վրայ կրելու այն կոտոշները որ իրեն հաճելի են: Քուկինները, սիրելի Թոմասօ, պարզ է, իր գործին չեկան. դուն մեզ կ'ըսես «կըրնայի՞ թոյլ տալ իրեն սպաննել զիս», ոչ: Բայց եթէ կ'ուզէիր որ ան յարգէր կեանքի իրաւունքդ, պէտք չէր իրմէն կորզել իր կինը, տիկնոջ կերպարանքով հագուած այդ կապկուհին: Շարժելով այնպէս ինչպէս որ կ'ընէիր — այս պահուս, կը հասկնաս անշուշտ, կը քննեմ թէ ի՞նչ կրնան ըլլալ ընդհանուր դատախազի փաստերը — դուն կը ջնջէիր քու իրաւունքդ, ինքզինքդ կը մատնէիր վտանգի եւ հետեւաբար, պէտք չէ որ հակազդէիր: Կը հասկնա՞ս երկու սխալ: Նախ, ապօրինի յարաբերութիւնը, որուն համար թոյլ պէտք է տայիր զինքը քեզ պատժել, իր վիրաւորուած ամուսինի հանգամանքով, մինչ, ընդհակառակն, դուն էիր որ զինքը սպաննեցիր..

— Ստիպուած, գոչեց Գորսի, վեր առնելով իր բարկութենէ պըրկուած դէմքը, ինքզինքս... Չսպաննելու համար

— Բայց անմիջապէս յետոյ, պատասխանեց Սիմէթթա, դուն փորձեցիր ինքզինքդ սպաննել բուն իսկ սեփական ձեռքերով:

— Ատիկա չի՞ բաւեր:

Սիմէթթա ժպտեցաւ:

— Ատիկա բաւական չէ: Նոյն իսկ ատիկա քու վրադ կ'իյնայ, սիրելիս: Փորձելով դուն քեզ սպաննել, դուն պարզապէս ճանչցար սխալմունքդ:

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

(Շար.)

տարի վերջ 1.150.000 թոնոնոց նաւատորմ մը պէտք է ունենայ։ Վերջին 10 տարուան ընթացքին քուէարկուած նաւային նոր օրէնքները արդէն այս ծրագրին վրայ 350.000 թոնոյի գեղչ մը բրած են։

Ցոյցեր խորհրդային դեսպանատան առջեւ

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի գիշեր Սոսիէթէ Սավանթի մէջ տեղի ունեցաւ բողոքի հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը՝ զօր. Կուտեպովի խորհրդաւոր անհետացման առթիւ։ Ժամը 8ին արդէն հազարաւոր բազմութիւն մը լեցուցած էր Տանթոն փողոցը։ Ժամը 8.30ին սրահը պայթելու աստիճան լեցուած էր։ 2000 հոգի, մեծ մասը ոտքի վրայ, բոլորը սեղմուած, հեւի հեւ կը հետեւէին հռետորներուն։ Կը նախագահէր Քամիյ Էյմար։ Հետզհետէ խօսեցան Փարիզի երեսփոխան Լուի Տիւմա, Շառլ տէզ'Իսնար, Ժան Տըլած, Հարիւրապետ Հանրի Շարփանթիէ, երեսփոխան Սքափինի, Գինէ-Վալմէ, տը Ռոշֆոր եւ Շառլ Օժեսս։ Ցետոյ ներկայացուեցաւ «Կարմիր Ռուսիան» շարժանկարը։

Հաւաքոյթը վերջացաւ կէս գիշերին։

Սակայն 3000 հոգի դուրսը մնացած էր՝ սրահը լեցուած ըլլալով։ Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ ցրուեց զանոնք։ Միայն թէ մօտ 1000 հոգի ուղղուեցան դէպի խորհրդային դեսպանատունը՝ ցոյց ընելու համար։ Մեծ թիւով ոստիկաններ կը հսկէին պուլվառ Ռասփայլի եւ րիւ Կրընէլի անկիւնը։ Ժամը 21.30ին 600 հոգինոց խումբ մը ընդհարեցաւ ոստիկաններուն հետ։ Ձերբակալուեցան տասը հոգի, որոնց մէկը կին։ Երկու ոստիկան վիրաւորուեցաւ։ Քիչ յետոյ 150 ցուցարարներու ուրիշ թափօր մը կազմուեցաւ Էնվալիտի կայարանին առջեւ։ Ոստիկանները փորձեցին ցրուել զանոնք։ Երկու ոստիկան ալ հոս վիրաւորուեցաւ եւ երկու ցուցարարներ ձերբակալուեցան։ Ժամը 23ին խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ։

∴ Զօր. Կուտեպովի կինը իբրեւ դատախազ ներկայացաւ հարցաքննիչ դատաւոր Տըլալէի եւ պարզեց թէ ինչ պայմաններու տակ մեկնած էր իր ամուսինը յունուար 26ին։

Պ. Փէրիէ քանի մը նոր վկայութիւններ լսեց՝ Մոնրուժէն եւ Փոն լ'էվէքէն։

∴ Երեսփոխաններ Հանրի Տիւմա, Իպարնէկարէ, Սուլիէ եւ Ֆրանքլէն-Պույեոն հարցապնդում պիտի ուղղեն կառավարութեան՝ զօր. Կուտեպովի անհետացման առթիւ եւ պիտի պահանջեն որ Ֆրանսա խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ։

Հակաֆրանսական շարժում Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն հասած հեռագիրներ կը հաղորդեն թէ՝ զօր. Կուտեպովի դէպքին առթիւ ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ հակաֆրանսական ցոյցեր կը կազմակերպուին՝ Երէմլինի ազդանշանին վրայ։ Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ ճարտարարուեստական կեդրոններու գործարաններուն մէջ կազմակերպուեցան բազմաթիւ հրապարակային հաւաքոյթներ, ուր հռետորներ խօսք առնելով, ցոյց տուին թէ՝ Կուտեպովի խնդրի պատրուակին տակ, Ֆրանսա պատերազմական պատրաստութիւններ կը տեսնէ խորհրդային միութեան դէմ։

Խորհրդային թերթերը «Մեր պատասխանը ֆրանսական քաղքենիութեան զրպարտութիւններուն» վերնագրին տակ կը հրատարակեն բողոքի միտինգներուն մէջ քուէարկուած բանաձեւերը։ Այս վերջիններուն մէջ կան սա՝ տեսակ խօսքեր.— «Ո'ւժ տանք կարմիր բանակին»։ «Ծայրագոյն Արեւելքի յաղթանակումը ձախողած ըլլալով, հիմա ուրիշ ճակատի վրայ կը սկսին»։ Բանաձեւի մը մէջ կ'ըսուի. «Կը հրաւիրենք կառավարութիւնը որ արժանի պատիժը տայ ֆրանսացի ֆաշիստներուն եւ ճերմակ պահակներուն, որպէսզի ապագային չփորձուին գալ խորհրդային երկրին դէմ։

Բոլշեւիկեան համաժողով մը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բացուած է Ավիաքիմ (Օդանաւ եւ Քիմիաբանութիւն) զինուորական կազմակերպութեան համաժողովը։ Բացման ճառը խօսեցաւ Րիկով։ Այս առթիւ տեղի ունեցաւ նաեւ հանդիսաւոր տողանցք մը, որուն մասնակցեցան 30.000 հոգի։

Ավիաքիմ կազմակերպութիւնը ներկայիս կը հաշուէ հինգ միլիոն անդամներ, նպատակն է զօրացնել խորհրդային զինուորական ուժերը եւ ժողովուրդին սորվեցնել կազերով պատերազմը, զանոնք մարզել իբրեւ թնդանօթաձիգ եւ հեծելազօրք ու հանգանակութիւններ կատարել՝ ի նպաստ օդանաւերու շինութեան։

Վատիկան եւ Մոսկուա

Պապին ծանօթ բողոքէն ետք, խորհրդային շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ այլեւս անկարելի է մտածել Վատիկանի եւ Մոսկուայի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու մասին։ Մոսկուա Պապին պատգամագիրը կը նկատէ իբրեւ անհանդուրժելի միջամտութիւն մը Ռուսիոյ ներքին գործերուն։ Հակառակ Վատիկանի պաշտօնական միջամտութեան, կաթոլիկ կրօնքին դէմ պայքարը պիտի շարունակուի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Անաստուածներու միութիւնը կը յուսայ թէ երկու տարիէն պիտի կրնայ քանդել Ռուսիոյ կրօնական բոլոր կազմակերպութիւնները։

Ալմազեանի նոր նամակը

Իր փաստաբանին միջոցաւ, Ալմազեան նոր նամակ մը ուղղեց վերաքննիչ ատեանի խորհրդական Մայֆօի, վեր հանելով հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի եւ դատական ոստիկանութեան վարիչներ Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքոլի յայտարարութեանց հակասութիւնները։ Ալմազեան կ'ըսէ.

«Կա'մ այն է որ Պ. Պընուայի ըսածը ճիշդ է, եւ այն ատեն դատաւորներուն հանդէպ պէտք է գործադրել քրէական հարցաքննութեան օրէնքի 616րդ յօդուածը, եւ կամ անոր ըսածը ճիշդ չէ, հետեւաբար եւ իմ ամբաստանութիւնս հիմնաւոր է։»

Վերջացնելով, կը պահանջէ որ լսէ հարցաքննիչ դատաւորը եւ դատական իշխանութեան ներկայացուցիչը. կ'աւելցնէ թէ դատական իշխանութեան կը պատկանի քննել եղած ամբաստանութիւնները եւ հրամայել որ ձեռնհաս դատարանին առջեւ ղրկուին Պ. Պ. Պընուան և Նիքոլը։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Գ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10 պատմական մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը, ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11 կազմական կանոններ, Մ. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիտ ճաշարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն ընկ. Օհան. Կարօի կողմէ.—«Նախայեղափոխական շրջանէն դրուագներ ու դէմքեր»։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Խռագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes: Ներկայանալ անզամատոմսով։

Պիյեանքուրի Մշոյի խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ընկ. Լորիս Պօլոյեանի բնակարանը։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 29 Bld. Carnot։ Րիւ Վիոլէթի ծայրը։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Բենօ Նալչաճեան։ Ներկայանալ հին անդամատոմսով։

Գ.ԱՒԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ցուասատանէն, Սուրիայէն եւ այլ շրջաններէ վերջերս Մարսէյլ եկած բոլոր Դաշնակցական ընկերները փետր. 16ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République արճարանին վերնայարկը։

ՀՐԱՒԷՐ

Այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ժողովի կը հրաւիրուի Ա. Հարոնեանի Յոբելեանի Փարիզի եւ շրջակայից ընդհ. ժողովը, 71 Av. Kléber.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes։

ՔԵՍԻՐԵՆԻ ընդհ. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի հանդէս-

ներկայացումը ի նպաստ Անատոլուէն վտարուած բեկորներուն Մարտ 8ին Սալոն Սպանեոլի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՓԱՐԻԶԻ Ատաբազարի Հայր. Միութեան անդամական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Կարապետ Վարդանեան եւ իր կինը Սրբուհի որոնք երեք տարի առաջ կը գտնուէին Ֆրանսա։

Իմացնել իր եղբօր աղջկան Մարիամ Զաքարեանի 5 Rue de la Grosse Tours. Tours, (Indre et Loire).

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	124.18
Տոլար,		Dollar	25.54
Մարք	100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի		» » or	110.—
Մէճիտիէ		Médjidié	7.80
Լէվա	100	Léva	18.50
Տրախմի	»	Drachme	33.50
Լիր	»	Lire	133.65
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.75
Լէյ	»	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ.-Ֆր.-Ֆոնս.		I Cr. Fonc-Eg.	2200.—
»		II »	1505.—
»		III »	1500.—
Թուրքիոյ երկթղ.		Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

14 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1187 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԻԳԵՐ ԵՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Քանի կ'երկարին անստուգութեան օրերը, այնքան ինքնամփոփ եւ տեւական աշխատանքներու կը նուիրուին հայկական գաղութները:

Ուրիշ խօսքով, կ'արթննայ, կը գործէ ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Բաղդատելով օրուան պահանջներուն եւ մեր ուժին հետ, մեծ բան չէ այս առթիւ արտայայտուած ճիգը: Շուտով կը լրանայ նոր պանդխտութեան տասը տարին, եւ մենք դեռ նոր կ'երեւանք: Նոր կ'ըմբռնենք շատ մը անհրաժեշտութիւններ:

Այս դանդաղաշարժութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ, շատեր կը յուսային, կը հաւատային անյապաղ ելք մը գտնել դէպի հայրենիք: Եւ այդ համոզումով ալ, ժամավաճառութիւն, անխոհեմ կը համարէին սահմանէն դուրս կատարուած բոլոր ձեռնարկները:

«Այսօր-վաղը» արմատ բռնեց մանաւանդ այն օրերուն, երբ Երեւանէն պատուիրակութիւններ կ'երթեւեկէին ճախարակի պէս, գոյնզգոյն «աֆիշ»ներ ցուցադրելով հայրենիքէ գրուած, հայրենիքի պատմութեան իսկ անծանօթ բազմութիւններուն:

Արհեստական մակընթացութեան յաջորդած է, ահաւասիկ, անզգածութիւն բոլոր ճակատներուն վրայ: Հայրենիքին անարժան վարիչները բռնած են քաղաքականութիւն մը որ մէկ իմաստ ունի,— Մենք մեզի, դուք ձեզի: կամ աւելի ճիշդ.— Մի՛ խառնուիք մեր գործերուն, յոյս մի՛ դնէք մեր վրայ. իսկ ես իրաւունք ունիմ խառնակելու ձեր կեանքը, եւ սպասելու ամէն օժանդակութիւն:

Մնաց որ, աւելորդ է մեկնութիւններ տալ մեր կողմէ: Երեւանի փարիզեան կոչնակը կոպտօրէն յայտարարեց դառն ճշմարտութիւնը, 1930 յունուար 10ին, ի լուր աշխարհի.

— Երեւանը չի կրնար զբաղիլ զանազան երկիրներ ցրուած մօտ 550.000 Հայերու ճակատագրով...

Պարզ է ուրեմն, որ մենք պիտի զբաղինք մեր հոգերով, ձեռք ձեռքի տալով հասուն գիտակցութեամբ եւ յարատեւութեամբ:

Ահա թէ ինչո՛ւ մասնաւոր արժէք ունի ամէն ինչ որ կը կատարուի օտար երկինքի տակ, հայրենիքէն լքուած բազմութիւններու կողմէ: Բայց միշտ հայրենիքին համար: Որովհետեւ, առանց այդ գիտակցութեան, ի՞նչ կ'արժեն մեր ճիգերը, աշխարհի սալայատակներուն վրայ:

Արդ, անուրանալի է որ հետզհետէ կը շեշտուի, գաղութներու մէջ, ինքնամփոփ աշխատանքը:

Արձանագրենք, ցիրուցան, շարք մը ծրագիրներ ու ձեռնարկներ, որքան ալ համեստ ըլլան եւ տեղական հանգամանք ունենան:

Փարիզի մէջ, վերջապէս տեղի տալով հանրային կարծիքին առջեւ, Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը բացաւ դասընթացքներ՝ կարգ մը թաղերու եւ արուարձաններու մէջ: Դժբախտաբար տեղեկութիւններ կը պակսին գործին ընթացքի մասին:

Լիոնի մէջ, Ազգ. Վարչութիւնը, կրթնած Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հայր. Միութեանց եւ ժողովրդական լայն խաւերու օժանդակութեան վրայ, բացած է մանկապարտէզ մը, կեդրոնական թաղամասի մը մէջ: Մեր թղթակիցները, օրը օրին տեղեկութիւններ տալով այս ձեռնարկի մասին, կը գանգատին թէ աշակերտներու թիւը չէ հասած, տակաւին, ցանկալի համեմատութեան: Երեւի կամաց-կամաց պիտի վարժուին հայ ծնողները: Տարիներով մանկապարտէզի մը կարօտը քաշելէ, տրտնջալէ եւ պահանջելէ յետոյ, ներելի չէ այս շքեղ մեկուսացումը, երբ իրենց աչքին առջեւ իսկ, տեղական դպրոցին կամ փողոցին մէջ, մանուկը արդէն սկսեր է չճանչնալ հայրն ու մայրը:

Տէսինի մէջ (Լիոնէն քանի վայրկեան հեռու), ուր երկու հազարէն աւելի համախումբ հայութիւն մը կը վայելէ բաղդատաբար շէն վիճակ մը, մեր ընկերները որոշած են շինել Դաշնակցութեան Տուն մը: Արդէն գնուած է 230 քառ. մեթր հող, բանուկ փողոցի մը մէջ եւ շուտով պիտի ձեռնարկուի շինութեան: Այս շէնքը պիտի ծառայէ ոչ միայն իբրեւ ակումբ, գրադարան, այլ եւ իբրեւ դպրոց: Մեր ընկերները յանձն կ'առնեն, ի հարկին, սրահը տրամադրել նաեւ իբրեւ մատուռ, «որպէսզի ժողովուրդը պարապ տեղը աւելի ծախքի տակ չմանէ, առանձին դպրոց եւ եկեղեցի շինելով»:

Կը թուի թէ անտեղի չէ վերջին ենթադրութիւնը: Դեռ երէկ ստացանք երկտող յայտարարութիւն մը՝ Տէսինի «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութենէն», որ կը յայտնէ թէ 300 քառ. մեթր հող գնած է միեւնոյն փողոցին մէջ, մատուռ մը շինելու համար:

Այսպէ՛ս է մեր իրականութիւնը: Կամ ձեռնածալ կը նստինք, եւ կամ իրար կը խաչաձեւենք, — մեր թաղը, ձեր թաղը, մեր ժամը, ձեր ժամը, մեր Միութիւնը, ձեր Միութիւնը...

Անշուշտ Լիոնէն ներշնչուած է այս «եկեղեցասէր» ձեռնարկը, իբրեւ եկամուտի աղբիւր: Պիտի թելադրէինք մեր ընկերներուն, չհետաքրքրուիլ բնաւ, եւ Տունը կառուցանել ու տրամադրել այնպէս ինչպէս կը պահանջէ գաղութին շահը:

Բայց ասոնք չեն միայն նշմարուած ճիգերն ու ձեռնարկները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԻՆ

«Յուսաբեր» կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 փետր.):

«Դաշնակցութեան դէմ ամէնէն կատաղի կռիւը կը մղուի եւ հակառակ ասոր Դաշնակցութիւնը դարձեալ կը ծաւալի: 67 երիտասարդներ՝ Աղեքսանդրիոյ մէջ, 32 հոգի՝ Սոֆիայի մէջ, 15՝ Պուրկազի մէջ, 45 Ֆիլիպէի մէջ, տասնեակ առ տասնեակ՝ այլ քաղաքներու մէջ, եւ այսպէս երկրէ երկիր շարան առ շարան կուգան ու կը զինուորագրուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան. ու չկարծէք, որ կուգան յատկապէս մարզուելէ ու պատրաստուելէ ետքը: Արտասահմանի մէջ մենք կուսակցական դպրոցներ չունինք, ու չունինք քարոզիչներ, որոնց միակ կոչումը ըլլար երիտասարդութեան մէջ մտնել եւ անոնց մէջ Դաշնակցութեան գաղափարները տարածել: Թերթեր, ամսագրեր, գրքեր, հրապարակային բանախօսութիւններ, ընկերական հաւաքոյթներ, հանդէսներ, գրադարաններ, ընթերցասրահներ եւ ակումբներ,— ասոնք են առաւելապէս կուսակցական քարոզչութեան մեր գլխաւոր զէնքերը: Զէնքերէն ամէնէն հզօրին՝ *կենդանի գործի* մասին չենք խօսիր, որովհետեւ *գործը* բազմութեանց վրայ կ'ազդէ այն ատեն միայն, երբ ան արդէն բազմութեանց սեփականութիւնը դարձած է, իսկ մինչ այդ, լռութեան մէջ կատարուող աշխատանք մը միայն աշխատաւորը կ'ոգեւորէ, հետագային, հրապարակուելէ եւ ընդհանրանալէ ետքը միայն, հանրութիւնը ոգեւորելու համար:

Երբ մենք հայրենիք ունէինք եւ Դաշնակցութիւնը հայրենի երկրի մէջ կը գործէր, ան ատով իսկ, իր կենդանի *գործերով* գաղափարներ կը ցանէր: Այսօր փոխուած են պայմանները: Ակամայ ու հարկադրաբար Դաշնակցութիւնը սեղմած է իր գործունէութեան դաշտը: Լուռ ու յամառօրէն ան ճիգ կ'ընէ հայութեան փշրուած կորովը վերականգնել, իր շարքերը խտացնել, ազգովին ու կուսակցաբար ուժ ամբարել՝ վաղուան գալիքը դիմաւորելու համար: Երէկ Դաշնակցութիւնը գործերով գաղափարներ կը տարածէր, իսկ այսօր գաղափարներով գործեր կը տարածէ, տակաւ առ տակաւ կը պատրաստէ այն ուժն ու կորովը, որ պէտք պիտի ըլլայ վաղուան կենդանի գործը դարբնելու համար.»

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱԳՖՆԵՐՆ ԱԼ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

«Փոլիթիքա»յի Էնկիւրիի թղթակիցը, խօսելով *վագֆ* կալուածներու համար պատրաստուած նոր օրինագծի մասին, կը հաղորդէ որ բոլոր վագֆները, մէջն ըլլալով նաեւ փոքրամասնութեանց վագֆները, Էվգաֆի ընդհ. տնօրէնութեան կողմէ պիտի մատակարարուին, համաձայն իրենց նպատակին: Մատակարարութեան ձեւը պիտի որոշուի գործավարներու խորհուրդին կողմէ պատրաստուած կանոնագրով մը: Իսկ Էվգաֆի գործառնութիւնները պիտի հակակշռուին հինգ հոգինոց վարչական ժողովին (*խառն մէճլիսի*) կողմէ, որուն անդամները պիտի ընտրուին Ազգ. Մեծ Ժողովէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄՏՆԷ

Երէկ հրատարակեցինք Էնկիւրիի կառավարութեան պատասխանը՝ ուղղուած Օսմ. Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչական Խորհուրդին: Ելմտական նախարարը իր հեռագրին մէջ բնաւ չի հերքեր որ Թուրք կառավարութիւնը պիտի ստիպուի «մորաթորիոմ» պահանջել. ընդհակառակն կը հասկցնէ թէ՝ Թուրքիոյ եւ բաժնետէրերու շահերը պաշտպանելու համար լաւ պիտի ըլլայ պայմանաժամ մը շնորհել Թուրքիոյ՝ իր պարտքերը վճարելու համար: Այս պատասխանը գոհացում չէ տուած Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին, որ վճռական հերքումի մը կը սպասէր Էնկիւրիէն:

«Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը կը հաղորդէ որ փետր. 11ին Օսմ. Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդը նիստ գումարեց՝ քննելու համար Թուրքիոյ պատասխանը՝ «մորաթորիոմ»ի խնդրին մասին: Նախ հաստատեց թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը յունուարին իսկ լիուլի հայթայթած է այն գումարը, որ պիտի յատկացուի մայիս 31 կտրօններուն վճարման: Հետեւաբար Էնկիւրիի պայմանագրութեան տրամադրութիւնները յարգած է մինչեւ յառաջիկայ յունիս 1:

Վարչական Խորհուրդը հարկ կը զգայ շեշտելու թէ՝ Հանրային Պարտքի համաձայնագրին գործադրութեան զրուելէն ի վեր, բացի վճարուած կամ հայթայթուած 2.735.000 անգլ. ոսկիի գումարէ մը, արտասահմանի մէջ իր ունեցած դրամներէն գտած է 1.330.000 անգլ. ոսկի, առանց հաշուելու ուղղակի իր կողմէ Թուրք կառավարութեան վերադարձուած դրամները:

Վարչական Խորհուրդը դիտել կուտայ որ ինք իրաւասութիւն չունի մասնաւոր միջոցներ թելադրելու այն պարագաներուն համար որոնց մասին բուն իսկ համաձայնագիրը մանրամասնութիւններ կուտայ. սակայն միաձայնութեամբ այն կարծիքը կը յայտնէ թէ՝ յանուն բաժնետէրերու շահերուն՝ ինք պէտք է անմիջապէս շփման մէջ մտնէ Թուրք կառավարութեան հետ, միասին քննելու համար կացութիւնը:

Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդը այս իմաստով հեռագրեց Թուրք կառավարութեան, յայտնելով որ Վարչական Խորհուրդի նախագահը (Պ. Ս. Ուիւթ, եւ բաժնետէրերու ներկայացուցիչը (Պ. Տէ Քլոզիէր) մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի այցելեն:

∴ Նոյնպէս մօտ օրէն Փարիզէն Պոլիս պիտի երթայ Հանրային Պարտքերու Թուրք պատուիրակ Ջէքեալի պէյ, բացատրութիւններ տալու համար այս խնդիրներու մասին:

∴ Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը Թուրքիոյ վճարած է 1,600,000 տոլար (320,000 ստերլին)՝ իր գնելիք ապրանքներուն հաշուոյն: «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը քիչ մը տարօրինակ կը գտնէ այն զուգադիպութիւնը, որով Իտալիա եւ խորհրդային Ռուսիա միաժամանակ նիւթապէս կ'օգնեն Թուրքիոյ:

Փոլիթիքա այս առթիւ կը գրէ.

—Լուրեր կան թէ Նոր Թուրքիան, որ սուլթանական շրջանէն ժառանգութիւն մնացած պարտքերու կարգադրութեան մէջ առաւելագոյն ուղղամտութիւնը ցոյց տուաւ, վերջնապէս երկրին տնտեսական եւ ելմտական վիճակը պէտք եղած չափով բարձրացնելու նպատակով, եթէ «մորաթորիոմ» մը հրատարակէ, պահանջատէրերն ալ գոհունակութեամբ պիտի ընդունին այս որոշումը: Որովհետեւ, այս կերպով ելմտացոյցին մէջ խնայուած գումարը տնտեսական զարգացման եւ թղթադրամին կայունացման գործին պիտի յատկացուի ու, այսպէս, պարտքերը շարունակաբար վճարելու կարողութիւնը պիտի ապահովուի: Այն օրէն որ հանրապետական կառավարութիւնը այս դարմանին դիմէ, 17—18 միլիոն Թրքական ոսկի երկրին մէջ պիտի մնայ: 1929ին պետութեան արտաքին պարտքի գումարը 1.400.000 անգլիական ոսկի էր. իսկ 1930ին վճարելի պարտքին մասնավճարը անցեալ տարուանէն աւելի է:

Իսկէնտէրո՞ւն թէ Անտիոք

Սուրիոյ թերթերը — մանաւանդ Հալէպի «Տողրու Եօլ»ը — դարձեալ կը զբաղին Իսքէնտէրունի սանճաքը Անտիոք փոխադրելու խնդրով: Վերջերս այս հարցը շատ սուր հանգամանք առած է: Իսքէնտէրունցիները չեն ուզեր որեւէ կերպով զիջիլ, իսկ Անտիոքցիները ամէն միջոցի կը դիմեն՝ իրենց տեսակէտը յաջողցնելու համար:

Թէ՛ Իսքէնտէրունէն եւ թէ Անտիոքէն մասնաւոր պատուիրակութիւններ ղրկուած են Դամասկոս՝ տեղական ժողովուրդին պահանջները ներկայացնելու համար Սուրիոյ կառավարութեան վարչապետ Շէյխ Թաճէտտինի: Իսքէնտէրունի պատուիրակութիւնը բաղկացած է հինգ հոգիէ, քաղաքապետին նախագահութեամբ: Անդամներուն մէջ կայ նաեւ Հայ մը՝ Բիւզանդ Ճէնտէրէճեան: Իսկ Անտիոքի պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ քաղաքին չորս երեսփոխաններէն:

«Տողրու Եօլի համաձայն», վարչապետ Շէյխ Թաճէտտին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՆ ՈՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Պոլսոյ Տէֆթէրտարութեան հրամանով, թաղային հարկահաւաք մասնաճիւղերը հայկական վարժարաններուն յանձնարարած են իրենց ներկայացնել մէկ ցանկը վարժարանին եղած նուիրատուութեանց, ինչպէս նաեւ դպրոցապատկան շէնքերուն: Ցանկին պատրաստութեան համար երկու օր պայմանաժամ տրուած է:

ԱՀՌԵԼԻ ՍՈՎ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ սարսափելի սով մը կը տիրէ Չինաստանի մէջ, մանաւանդ Շանզի նահանգին մէջ, որ մեծ է Ֆրանսայի չափ: «Միջազգային Օգնութեան կոմիտէ»ի վիճակագրութեանց համաձայն, այդ գաւառին 10 միլիոն բնակիչներէն 10էն 8ը սովի ենթարկուած են: կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր: Ամէն օր հազարաւոր մարդիկ սովամահ կ'ըլլան: Ժողովուրդը կը կերակրուի սերմերով, տերեւներով, ծառի կեղեւներով, արմատներով, նոյնիսկ դեղին կաւով:

Վերջին օրերս յաճախադէպ դարձած է նաեւ մարդակերութիւնը, որ զարհուրելի համեմատութիւններ կ'առնէ հետզհետէ: Մանուկներ ծուղակի մէջ կը ձգեն ու զանոնք խեղդելէ վերջ կ'ուտեն: Եւ դեռ սկիզբն է երկանց»:

Անցեալները 35 աւազակներ գնդակահարուեցան Շանկայի մէջ: Մահապատիժէն անմիջապէս ետք ամբոխը նետուեցաւ դիակներուն վրայ եւ պատառ պատառ ըրաւ զանոնք՝ հում հում լափելով:

Ահռելի սովը նոր մղում մը տուած է գերեվաճառութեան, որ երբեք չէ դադրած Չինաստանի մէջ: Հազարներով մանկամարդ կիներ, աղջիկներ եւ մանուկներ կը ծախուին դրացի գաւառներուն՝ ոչինչ գիներով, յաճախ քիլօ մը միսի կամ լուբիայի փոխարէն: Մայրերը իրենց նորածինները փողոց կը նետեն, որովհետեւ չեն կրնար կերակրել զանոնք:

Այս տեղեկութիւնները կուտայ Շանզիի կաթոլիկ միսիոնի պետը՝ Հայր Սիմսոն՝ Շանկայի Միսիոնի պետին ներկայացուցած տեղեկագրին մէջ:

ՀԱՑԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ

Ալիւրին գինը պակսած ըլլալով, Սէնի նահանգապետը որոշեց փետր. 15էն սկսեալ հացին քիլօն 1 ֆրանք 95էն իջեցնել 1 ֆրանք 90ի:

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Պերլինէն կը հեռագրեն փետր. 12 թուականով.

Երէկ առաւօտ 20 ոստիկաններ մտան Միւնիխի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան գործակատարի գրասենեակին մէջ: Ոստիկանները յայտնեցին թէ՝ խուզարկութիւն պիտի կատարեն շէնքին մէջ՝ որովհետեւ Միւնիխի քանի մը տուները տեղեկութիւն հաղորդած են թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը պայթուցիկ նիւթերու առեւտուր կը կատարէ:

Քանի մը ժամուան խուզարկութենէ վերջ, ոստիկանները հաւաքեցին բոլոր պաշտօնեաները, ռուս թէ գերման, ու անոնց ներկայութեան խուզարկութիւն կատարեցին յիշեալներու բնակարաններուն մէջ: Սակայն պայթուցիկ նիւթեր չգտան:

ԱՆԳԼԻՈՅ հարկատուները վայրկեանը 125.000 ֆրանք կը վճարեն:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

I

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը առիթ մըն է անդրադառնալու անոր քառասնամեայ գրականութեան եւ գործի մասին, պայմանաւ որ այդ անդրադարձումները չսահմանափակուին յաւուր պատշաճի արտայայտութիւններով։ Որովհետեւ Ահարոնեանի գրականութիւնը վերագնահատութեան պէտք ունի. եւ այս, առաւելապէս ի նպաստ անոր արուեստին։

Ահարոնեան մեզ կը ներկայանայ, որպէս ժամանակակից հայութեան մեծագոյն գրագէտներէն մէկը, առաւել ժամանակակից մեծագոյն հռետորը, ազգաքական-հանրային ամէնէն կարկառուն դէմքը։ Ու երբ անոր քառասնամեայ կեանքը մեզի կը պատկերանայ այնքան բարդ եւ միեւնոյն ժամանակ այնքան բազմակողմանի փառքերով պսակուած, մեզ շուարումի կը մատնէ՝ զուտ արուեստի մօտեցումի մը համար։ Եւ սակայն անհրաժեշտութիւն մըն է առանձին խնամքով եւ առանց նախապաշարումի դիմաւորել Ահարոնեանի գեղարուեստական գրականութիւնը, որ գեղեցիկ երաժշտութեան մը պէս հնչեց անցած եւ ներկայ սերունդի ականջին։

Ինչո՞ւ խօսք կը բանանք նախապաշարումի մասին։

Որովհետեւ, Ահարոնեանի փառքի ակնաղբիւրը կը սկսի անոր գրականութեամբ, ու չայլէս, գրականութիւնը կը մնայ այն տեւական խարիսխը, որուն վրայ կը բարձրանայ մեծ վարպետին անունը։ Սակայն անուրանալի է որ քառասուն տարուան փոթորկալի անցքը Ահարոնեանը կը բարձրացնէր ուրիշ մեծ պատուանդաններու վրայ, ուր եւս անոր դէմքը իրական արժէքներով կը ճառագայթէր։ Ինչո՞ւ չըսենք որ այս ճառագայթումը քաղաքական ու հանրային ասպարէզի մէջ, այնքան ակնբախ եղաւ, որ անոր գրականութեան իրական արժէքն ու ընձեռած փառքը քաղաքական պատմութեան տակէն տեսնուեցաւ։ Առաջ գրագէտին դէմքը ցայտուն կը տեսնէինք, ու ապա կ՚անդրադառնայինք անոր հանրային-ընկերային գծերին, որպէս երկրորդ աստիճանի արժէք։ Իսկ յետոյ (բաւական երկար է այդ ժամանակաշրջանը) Ահարոնեանի քաղաքական դէմքը տիրական դարձաւ, ու երբ պէտք եղաւ չափել անոր գրական արժէքը, գնահատողի նայուածքը քանի մը խիտ գոյներու վրայէն անցաւ՝ արուեստի կալուածին հասնելու համար։

Ու Ահարոնեան ընդհանուր գնահատանքի ու խանդավառութեան արժանացաւ։ Խոշոր փառք մը, որ իրեն կուգար բազմաթիւ շրջանակներէ, ուրոյն ակնոցներով դիտուած, ուրոյն գոյներէ տարուած, փառք մը, որ քննական վերլուծման պահուն՝ կը բաշխուի գրագէտին եւ քաղաքական գործիչին միջեւ։

Եղան մարդիկ, որ քաղաքական ակնոցներով մօտեցան Ահարոնեանին, եւ հակառակորդի պատնէշներէն անդին չկրցան անցնիլ, լիովին ըմբռնելու այն գրական մեծ անդաստանը որ կը տարածուէր անոր ետեւը։

Քիչ թիւով մտաւորականներ գտնուեցան միայն, որ իրենց սեւեռուն ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին անոր արուեստին եւ ստեղծագործութեան վրայ։

Քառասուն տարուան լսուած ձայներու համադրումն այս է. իսկ Ահարոնեանի փառքը աստիճանական վերելքով հասած է իր քառասնամեայ յոբելեանի սեմին։ Այս լայնածաւալ փառքին գնահատանքն է, որ կուգայ ընել հայ ժողովուրդը իր արժանաւոր զաւակին։

Սակայն, վստահօրէն կարելի է պնդել թէ, խոր ու անշահախնդիր վերագնահատութիւն մը գրագէտի հարուստ ստեղծագործութիւններու մասին, պիտի գայ յոբելեանի սեմէն անդին աւելի մեծ արժէք, ու աւելի տեւական փառք ապահովելու Ահարոնեանին։

Երբ այսօր կը փակուի անցած քառասնամեայ փոթորկալի շրջանը, ու հայ քաղաքական միտքը, ինչպէս նաեւ գրական հասկացողութիւնը վերագնահատման փուլի մը մէջ է, պէտք է վերստին կարդալ Ահարոնեանի գրականութիւնը, կարդալ՝ խտացած միայն անոր արուեստին վրայ, ըմբռնելու անոր ստեղծագործական ուժը, իրապաշտ պատկերացումը, կազմակերպելու գերազանց ճկունութիւնը եւ ամբողջ ժողովուրդի մը անջնջելի խորհուրդը, որուն զմայլելի ռափսօ-կոյան մը հանդիսացած է մեծ արուեստագէտը։

Ահարոնեանի գրականութիւնը եկաւ հրապարակ այն շրջանին, երբ հայ ժողովուրդին ալիքներու վրայ կը ծփար, երբ յեղափոխական-ազատագրական շունչի զինուորութիւնը մթնոլորտը կը լեցնէր, չմոռնանք որ այդ գրականութեան վերելքի օրերուն զուգադիպեցան հանրային քաղաքական այնպիսի խոշոր դէպքեր, որոնք գերազանցապէս ազդեցին հայութեան մտաւոր-հոգեկան ըմբռնումներուն վրայ, եւ առաջ բերին նոր մտայնութիւն, նոր կշիռ եւ գնահատութեան նոր ակնոց։ 1900ական թուականներուն Կովկասը քաղաքական տարբեր հոսանքներու թատերաբեմ կը դառնար. քիչ յետոյ 1905ին կը պայթէր ռուսական յեղափոխութիւնը, ընկերվարական այլազան հոսանքներու պայքարները ընկերային կեանքը կը գունաւորէին, համամարդկային եւ ազգային ըղձալ ըմբռնուած տարակարծութիւններն իրենց անդրադարձումը կ՚ունենային հայ մտքի եւ գեղարուեստի վրայ։ Ձախ ընկերվարական ներկայանալը ժամանակի նորութիւնն էր, որ իր հետեւէն կը քաշէր կը տանէր մտաւորականութեան մեծ մասը, ու այդ մտայնութիւնը տիրական կը մնար մինչեւ համաշխարհային պատերազմը։ Այլ չեմ խօսիր յետագայ փոթորիկներու մասին, որոնք մեր ներքին կեանքին մէջ ողբերգական էին, իսկ մեր շրջապատի համար դարձեալ այլ ձեւի նորութիւն։ Նորութիւնը ժամանակաւոր շլացուցիչ յատկութիւն ունի, ու այդ շլացումը բաւական է, որ մարդու ուշադրութենէն վրիպի իրական արժէքը։ Անշուշտ, այդ վրիպումը ժամանակաւոր է. իրական արժէքը նորէն կը ցցուի ու ինքզինք կը պարտադրէ։

Այդ քչող ասպեղ մտայնութեան մէջէն Ահարոնեանի արուեստն իր անշեղ անցքն ունեցաւ։ Զարմանալի չէ՞, սակայն, տեսնել միամիտ դասումը այդ օրերու կիսակիրթ մտաւորականութեան, որ կը փափաքէր գտնել Ահարոնեանի մօտ հայ գիւղացիի փոխարէն Ռոստովի կամ Բագուի բանուորի տիպարը։ Ահարոնեանը երբ կը ներկայացնէր հայ միջավայրը, հայ տանջուած աշխատաւորը, եւ անոր փոթորկուած ներաշխարհը, գերազանցապէս մարդկային տարրերով եւ իրական արուեստով մը շրջանակուած, միջազգային հովերէ տարուած նորութիւնը կ՚անգիտանար այդ բոլորը, կարծելով թէ հայ գիւղացին, շահագործուող դասակարգին չի պատկանիր, հայ գիւղացին աշխատաւոր չէ, որովհետեւ հայ է, հայ մարդը հոգեկան ողբերգութիւն չունի, որ համամարդկային է։ Այս պարզունակ եւ ժամանակաւոր մտայնութիւնը ընդհանրապէս մեզի շատ բան արժած է եւ տակաւին այսօր իսկ իր հետքերն ունի մեր մէջ։ Աւելի պատկերաւոր ըսենք, Ահարոնեան հայկական գրական հրապարակի վրայ նախշուած ձեռագործ տարազ մը կը բերէր, իսկ շատերն անկէ կը պահանջէին ռուսական կամ եւրոպական չիթ (պասմա)։

Վերյիշուած անցեալէն յետոյ, հիմա հայ մտաւորականութիւնը հարկադրաբար, աւելի ուշադրութեամբ պէտք է քննութեան առնէ Ահարոնեանի գրականութիւնը, ճիշդ այնպէս ինչպէս հնագէտը կը մօտենայ արուեստի գործի մը։(1) Վստահ կարելի է ըսել որ անոր արուեստը իր պայծառութեամբ մեզի պիտի երեւի, ու մենք պիտի կրնանք տեսնել անոր ստեղծագործութեան ազգային զուտ նազելի տարազը, հայ ժողովուրդի բարդ ապրումները, հայ ճնշուած դասակարգերու բարդ յուզումներն ու տառապանքները եւ մարդկային կնճռոտ հոգեբանութիւնը, որ միեւնոյն ժամանակ համամարդկային է։

Ու այս բոլորը գեղարուեստական արձանացումով մը, միաձոյլ ու ինքնաբուխ շաղախուած բանաստեղծական տիրական շունչով մը։ Այս առանձնայատկութիւնները երբ կուգան արուեստի դաստառաներին առջեւ, Ահարոնեանը մեզ կ՚երեւի գերազանցապէս բանաստեղծ մեծ վարպետը, ու բանաստեղծի փառքը կը բարձրանայ շատ աւելի վեր, քան անոր փառքի միւս կատարները։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

(1) Հոս տեղն է յիշելու արտայայտութիւն մը որ սխալ ձեւով հաղորդուած է Գրական Ակումբի տեղեկագրութեան մէջ («Յառաջ»): Այդ տեղեկագրութեան մէջ գրուած է իմ բերնով «Ահարոնեան հիմա ցիգ կը թափէ ինքզինք չերագնահատելու...., մինչդեռ ես ըսած եմ.— «Մենք ջանք պէտք է թափենք վերագնահատելու Ահարոնեանի անցեալ գրականութիւնը, իսկ անոր ներկայ գրականութիւնն արդէն յայտնութիւն մըն է։

ԶՍՊՈՒԱԾ ԲՈՂՈՔՄԸ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԱՐՄԱՏԸ

ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը, որ խորունկ վէրք մը կը մատնանշէ պատահաբար, պատրաստ է ի հարկին մեր միջոցաւ յայտնելու իր անունը: Իր գրութիւնը կը հրատարակենք պահելով արտայայտութեան քրիստոնէական եւ ուղղափառ ձեւերը, համաձայն իր բաղձանքին.—

Ընդունելով հանդերձ որ Վենետիկի պատուական Հայրերը, անցեալի՝ թէ ներկայի մէջ, ունեցած ըլլան կամայ թէ ակամայ շեղումներ եւ վրիպումներ իրենց առաջադրած նպատակէն, ընդհանուր առմամբ սակայն՝ անոնց դերը կը մնայ իբրեւ լուսաւոր պսակ մը, մեր ազգ. մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման տեսակէտէն։

Ո՛չ մէկ կասկած ունիմ այն վերջաբանի մասին, որով Հ. Սահակ Տ. Մովսէսեան փակած էր իր յօդուածը։

Միւս կողմէ համոզուած եմ նոյնպէս, որ Գ. Վարանդեանը երբե՛ք չարակամ մտքով գրած չէ իր քննադատական յօդուածը։ Անոր միակ մտահոգութիւնը եղած է անշուշտ, անաղարտ եւ իր արժանավայել բարձրութեան վրայ տեսնել միշտ՝ Ս. Ղազարի մեր դարաւոր հիմնարկութիւնը։

Սակայն ըստ իս, աւելի լաւ կ՚ըլլար որ Գ. Վարանդեանը, «Ս. Ղազարի շուրջ» գրած իր յօդուածը սկսէր անկէց՝ ուր վերջացուցած էր «Յառաջ» իր գոյգ մը «Երկու Խօսքերու» եզրակացութիւնը («Յառաջ» թիւ 1178-79)։

Արդարեւ, «Յառաջ»ի Գ. խմբագիրը, թէեւ առանց բուն չարիքին արմատը գտնելու, աւելի իրաւամբ աչքով շօշափած էր թարախոտ վէրքը, մատնանշելով Թէրզեան կաթող.-պատրիարքի «վերակամն» չարաշուք ծրագրի գործադրութիւնը։

Պէտք է յետադարձ ակնարկ մը դէպի 18 տարիներ առաջ, թարմացնելու համար յիշողութիւնները թէ՛ ի՛նչ միջոցներով, եւ ի՛նչ փառքով ու համարումով կաթողիկոսական աթոռին հրաւիրուեցաւ Ատանայի մեր հասարակութեան երբեմնի հոգեւոր հովիւը։

Ոչ միայն բովանդակ կաթոլիկ յարանուանութիւնը, այլեւ ընդհանուր հայութեան բոլո՛ր խաւերը մեծ համարում ու ակնկալութիւն ունէին նորընտիր կաթողիկոսի ձեռներեցութենէն ու ազգասիրութենէն։

Բայց, աւաղ մը չափ անգամ չտեւեցին յոյսերը։

Հոգեւոր տէրը, հազիւ իր պաշտօնի գահին վրայ բազմած, ոտնակոխ ըրաւ բոլոր ժողովրդական օրէնքները, խափանելով «Օրէնք ընդ ձեռն առաջնորդաց» աղիտաւոր ճամբան։

Ու յաջորդաբար, սայթաքումէ-սայթաքում երթալով առա՛ղ խորտակեց ժողովուրդին այնքան սրտաբուխ համարումը եւ իր անցեալի իրապէս յանդուգն ու հմայիչ փառքը։

«Անցուկը մոցուկ» համարելով զանց կ՚առնենք ուրիշ մանրամասնութիւններ, մանաւանդ որ այդ թուականէն առաջին շատ մը չարաշուք փոթորիկներ անցան մեր բուռ մը ժողովուրդի գլխէն։

Բայց տարրական ողջմտութիւնն ու խղճմտութիւնը աւելի պարտք կը դնէ Քրիստոսի առաքեալին վրայ, որ 1915ի այնքան մարտիրոսութիւններէն վերջ գոնէ՝ մտնէր նախ ինքը՝ իր սխալը եւ նոր թակարդներ ու սայթաքումներ խնայէր մեր բուռ մը հասարակութեան գլխուն եւ չխափանէր ինքնամփոփման մեր գերագոյն ճիգը։

Ծով ծով հոգեր եւ գործեր կան մեր համայն ազգին գլխուն բոլոր յարանուանութիւններով ու զանազան հոսանքի առաջաբաժանումներով։

«Տուէք զկայսերն կայսեր եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ» սկզբունքը խափանելով ամէն համայնք կամ խմբակցութիւն, իրենց ուրոյն դիմագիծը պահելով հանդերձ, կարող եւ պարտական են ձեռք ձեռքի համերաշխաբար լծուիլ ազգային վերամփոփման փառապանծ գործին։

«Տարրական ողջմտութիւնը» ըսինք եւ կը շեշտենք զայն, վասնզի կը բաւէ միայն վայրկեան մը մտամփոփ մեր աչքերուն առջեւ շարժանկարել պատերազմի ընթացքին անխտիր մարտիրոսութիւնները ըլլայ հռոմէական թէ էջմիածնական առաջնորդներու եւ ժողովուրդին։

Լսա՞ծ թէ բացարձակապէս հայ ըլլալուն համար խոշտանգուեցան ու նահատակուեցան Թօփալեան, Իսրայէլեան, Խաչատուրեան եւ շարանը մեր եպիսկոպոսներու, վարդապետներու եւ տասնեակ հազարաւոր ժողովուրդը։

Այս մարտիրոսներու հոգիները, ի՛նչ անէծք պիտի կարդան մեզ, տեսնելով որ այսքան սարսափներէ վերջ, դեռ մեր հովիւները սիսթեմաթիք կերպով կ՚օժանդակեն մեր յարանուանութեան զանազանութիւնը շեղեցնել իրենց ազգային դիմագծէն։

Տեղ մը՝ «Ազատ Եւրոպայի» արտաքսել մեր հոգեւոր հովիւները, եկեղեցիներու բեմէն մեր զաւակներուն լեզուով կը քարոզեն։

Ուրիշ տեղ մը կ՚արգիլեն որ հայ թերթ կարդանք, առաջարկելով անոր տեղ ֆրանսերէն թերթը։

Եւ այս դեռ «սկիզբն է չարեաց»։

Անշուշտ մեր վերին իշխանութիւնները չպիտի ուզեն որ «յականէ անուանէ» հրապարակուին այդ առաջնորդները։

Սակայն, թո՛ղ խօսինք. ո՛ւր պիտի հասնի մեր յարանուանութեան այսօրուան, ազգէն մէկուսացած ու ողբալի կացութիւնը։

Այո՛, գիտենք որ հոգեւոր վերին իշխանութիւն մը ունինք յանձին Կաթ. Պատրիարքին եւ իր գերագոյն ժողովոյն՝ «Հռոմայ Ս. Աթոռին»։ Բայց ի՛նչ կամք ունի հասարակութիւնը՝ զինքը վարող առաջնորդներու ընթացքին մէջ։

Մօտ երկու տարի է որ Հռոմի մէջ գումարուեցաւ եպիսկոպոսական սինոդ մը, որուն որոշման ծալքերը դեռ մինչեւ հիմա չլուսաբանուեցան հասարակութեան առջեւ, «ո՛չ բանիւ եւ ոչ ալ գործով»։ Այո՛, այսչափը միայն ըսուեցաւ, «թող հանրութիւնը պարապ տեղ ենթադրութիւններ չընէ. Ս. Սինոդը որոշած է գաղտնի պահել իր որոշումները»։

Իսկապէ՞ս այս հասարակութիւնը այնքա՞ն ոչխար է որ արժանի անգամ չէ գիտնալու թէ ի՛նչ կը բանին իր հովիւները։

Միթէ նոյն հոգեբանութիւնը չէ՞ որ յանկարծ գաղութի մը գլխուն կը անկէ վարդապետ մը իբր հոգեւոր հովիւ, որ իր պաշտօնը կը շահագործէ, անվայել արարքներու մէջ կը գտնուի, իրական կարիքները անտես առնելով իր պարտականութեան մէջ կը թերանայ, եթէ խնդիր մը ներկայացնող հաւատացեալ մը իրեն հաճելի չթուեցաւ, անոր կաթոլիկութիւնն անգամ կ՚ուրանայ ու ճամբու կը դնէ։

Որո՞ւ դիմել կամ ո՞ր խողովակով դիտողութիւն հասցնել հոգեւոր վերին իշխանութեանց։

Զինադադարէն ի վեր 12 տարիներ անցան, դեռ ո՛չ ներքին կազմակերպութիւն ունինք, ո՛չ ներկայացուցչական ժողով կամ մարմին մը, ոչ մասնաւոր մամուլ մը — 20րդ դարուն յարանուանական մամուլն էր պակաս — որ մեր ախտը հրապարակ չհանենք։ Եւ անշուշտ մեղադրելի չենք որ կ՚օգտուինք «Յառաջ»ի նման գերազանցապէս ազգային թերթերէ, մեր փտած վէրքերուն հրապարակաւ դարման պահանջելու։

Բայց մենք իսկ չըսինք տակաւին թէ ո՞ւր է բուն չարիքին արմատը։

Աւա՜ղ հո՛ն է հո՛ն։ Գեր. Հ. Ս. Տ. Մովսէսեան, հո՛ն «Հռոմի մէջ Արեւելեան Եկեղեցիներու Ս. Ժողովը որ կա՛յ, որուն նախագահն է Լուիճի Սինեերօ կարդինալը», որ սկիզբէն ի վեր երբ դժգոհութիւնը ծայր տուաւ «Արեւելեան եկեղեցիին պատկանող հայ կաթոլիկ հասարակութեան ծոցին մէջ, այդ Ս. Ժողովը արդարութեամբ չքննեց խնդիրը եւ օրինաւոր լուծում մը չտուաւ անոր»։

Այդ Ս. Ժողովը տարիներ ու տարիներ շարունակ, ամբողջ հասարակութեան բողոքներուն ու աղերսագրերուն դէմ մնաց անդրդուելի, եւ գոհացաւ միշտ դէպքերը եւ պատճառները քննել միայն եւ միայն իրեն հաճելի թուած անձնաւորութեան խողովակով։

Այդ անձնաւորութեան ոչ անունը ոչ ալ իր գործելակերպի դրդապատճառները յիշելու տեղն է հոս, բայց խնդրոյն իրազեկները գիտեն եւ կը ճանչնան զայն, որուն խաղերուն զոհ գացած է նոյնիսկ մեր գերերջանիկ կաթողիկոս - պատրիարքը։

Քանի դեռ ուշ չէ՛, կը սիրենք յուսալ որ մեր գերերջանիկ կաթողիկոսը, ի գործ պիտի դնէ իր բոլոր կարողութիւնը, լուծում մը գտնելու ներկայ քաոսային վիճակին, տեղի չտալու համար նախա՛ պատերազմեան դէպքերու կրկնութեանց։

Եւ այդ ի սէր հասարակութեան գերագոյն շահերուն, իր փառապանծ անցեալի հմայքին, եւ մանաւանդ ի սէր Քրիստոսի վարդապետութեան։

ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ երկաթուղիներու նախագահ Ուիլեըմ Էթթըրպըրի հրաւէրով, խորհրդային 35 ճարտարագէտներ Ամերիկա պիտի երթան՝ ուսումնասիրելու համար ամերիկեան երկաթուղիները:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ

ՊԵՐԼԻՆ — Նոյեմ. գ.,
Հայկ Արծիւ կազմակերպ
երգահանդէս մը Հոհե
սրահին մէջ, 5 թեր
կուեն։ Ներկայ էր կոյ
թիւն մը լսելու հայ երգ

Դժբախտութիւն է մե
որ, ուր որ միմոսութիւ
ունեցէ զուրս ամէն բան
(որձարան, պարապաշ
հոն կանք, առ առաւելն
ունենք, նոյնիսկ թրքակ
մար ամէն բան ունինք,
որ ազգային սեփական
խօսք կայ. հոն չկանք,
նակ չունինք» կամ

Ձեռնտուվանիլ այ
տութիւնը, կը նշանակէ
թղթակցի պարտական
մէջ։ Նոյնը պէտք է
երգիչ գերասաններուն

Ցիկին Էմմա Ա
էր մանաւանդ «Իմ
«Ախրուն Թուշնիկ» երգ
իսկ Պ Արծիւ իր առա
ւան բաց եմ արել»
առումով, երկուքին
ւան կուգայ ինքնայա
ՀԸ որ կը գժուարանայ
ընկերակցութեամբ երգ
գելով միայն զուտ հայ
մէջ, զոր զգացումով
գային տարազով «Հ
պաշ մը փոխադրեց մեզ
գաւառ եւ գիւղ, ու
պահովարար անոնք
պակսած այս տեսակ
չօգտագործեցին անոնք
այդ յուզիչ տեսարան
ները ծափերով քաջալեր
ունեստագէտ զոյգը, բայց
յիշել որ ուրիշ քանի
կարգին առնուազն ան
«Հայաստան»ը,
գաշնակահարուհիին

Երգահանդէսը իր
թեան մէջ օգտակար էր
գի վերյիշումին համար
եւ նիւթ խորհրդածութեան
արուեստի գործերու մա
չո՞ւ կը պարծենանք իբր
քաղաքակիրթ ազգ կամ
բունըլքի մէջ եւն. եւ
նոյնիսկ պարզ ժողովրդական
գերու համար «լաւ կազ
խումբեր, խմբակներ,
զուլթէ գաղութ պտտելով
նոր սերունդին ցոյց
ունեցած ենք եւ ունենք
երգ։ Որքան ատեն որ
արուեստին նուիրուած
չենք տար ապրուստի
թեան, պատրաստութեան
նոյնիսկ հանդէսի կազմ
թեան գիւրութիւններ
ձգենք ամէն հոգ իրենց
ցոյց չենք տար ունկնդրի
հետաքրքրութիւն, իբ
չունինք խիստ պահանջ
եւ բաղդատելու զիրենց
արուեստագէտներու հետ
պայմանները բոլորովին
են։ Անոնք ունին իրենց
կապէս սիրող, հետաքրքիր
քալերող գասակարգ։

Մ. ՆՈՒՊԱՐԻ ՅԻՇԱՏ

Կիրակի օր. Բարեգործ
Մատենադարանին մէջ
նեցաւ սգահանդէս մը
ցեալ Մեսրոպ Նուպար
տակին Բացումը կատար
Եօփէնի մահերգով զոր
վրայ նուագեց Պ. Արայ
եան: Ցետոյ գովասան
խօսեցան Պ. Պ. Վ. Մալէզ
Սահակ Տէր Մովսէսեան,
Ալլահվէրտի որդի,
եան, Ռ. Որբերեան եւ
պուհ եպիսկ., ինչպէս
տասարդ մը որ աշխա
է Մ. Նուպարեանի, իմ
Օր. Խրամեան նուագեց
վրայ, իսկ Օր. Հ. Թորոսեան
ֆրանսերէն «Վերջին
«Հանգստեան պատարագ
կտոր մը, ինչպէս եւ Ա.
եանի «Նոր երգեր»էն
մեռնիմ»ը Ա. Իսահակեան

Ներոնի վաստակաւոր
բելեանէն առաջ մեռած
ցանձնախումբը դրամ կը
քէ գերեզմանին վրայ
կանգնելու համար։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԱԳՆԱՊՈՒՐԻՆՑ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, վերջին օրերս ...ամական տագնապ մը ծայր ...ած է Սուրիոյ մէջ եւ նոյնիսկ ...ց պատճառաւ ցոյցեր կատար-...ւած են Գամասկոսի մէջ։

...երու ալ դրամական տեսա-...ով տարօրինակ վիճակ մը կը ...րէ Սուրիոյ մէջ։ Մինչ օսման-...ն կարմիր ոսկին եւ արծաթ ...էճիտէն, շրջաբերութենէ դադ-...ած են բոլոր խոկ Թուրքիոյ մէջ, ...նցին Սուրիոյ, Միջագետքի եւ ...ուրքիայէն բաժնուած արաբա-...ան ուրիշ հողամասերու վրայ ...նողովուրդը կը շարունակէ գործա-...ծել օսմանեան ոսկի եւ արծաթ ...դրամները, հակառակ անոր որ այդ ...ողամասերու կառավարութիւններ-...ը շատոնց շրջաբերութեան հանած ...ն տեղական դրամներ — սուրիա-...ան ոսկի, բուփի, աննա եւ այլն՝ ...քան գիտենք սուրիական դրա-...մը շրջաբերութեան մէջ է միայն ...րանսի գլխաւոր քաղաքներուն ...էջ. Հալէպի Թուրքերէն «Ցօղ-... Նըշթերթը (29 յունուար) ...րէ այս առթիւ.

— Հինգ տարիէ ի վեր կը ...ենք բայց չենք գիտեր ինչու ...դրամական խնդիրը չլուծուե-...ցաւ։

Ո՞վ է յանցաւորը, կառավա-...թի՞նը թէ հոգատար պետու-...թի՞նը, չիտակը չենք գիտեր։ Ի-...կանութիւնն այն է որ դրամի ...րձանք մը կայ մէջտեղը… Ո՛չ ...մէկ պետութիւն, ո՛չ մէկ կառա-...վարութիւն այսպիսի բարդ դրա-...մական խնդիր ունի։ Ամէն պետու-...թիւն իր դրամը կ'ունենայ կա-...ռավարութեան մը հմայքը. ան-...կախութիւնը, միջազգային դիրքը ...յդ կը պահանջէ։

Ամէն մարդ գիտէ թէ Սու-...րիոյ հոգատար Ֆրանսական մեծ ...պետութիւնը սուրիական դրամ մը ...շրջաբերութեան հանած է։ Հայրա-...քորայգդրամը ոսկիին հետ մրց-...ւում ստոյգան ամուր է։ Ուրեմն ...ինչպէս կ'ըլլայ որ այս երկրին ...մէջ դեռ կը շրջաբերի օտար դրամը։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ այս երկրին ...համար ստեղծուած դրամ մը շր-...ջաբերութեան չի կրնար դրուիլ։ ...իմ աւելի ճիշդը, ի՞նչպէս կ'ըլլայ ...երկրին մէկ մասին մէջ այս ...դրամը կ'անցնի, իսկ միւս մասին մէջ, օտար դրամ։ Կառավարու-թիւնը ինչո՞ւ պարտաւորիչ չի դարձներ սուրիական դրամին շրջաբերութիւնը.

Օսմ. ոսկին, որ երէկ 12ուկէս մէճիտիէ կ'արժէր, այսօր մինչեւ 16 մէճիտիէ բարձրացած է։ Երկրին թէ արհեստաւորը, թէ վաճառականը, թէ հարուստը եւ թէ աղքատը այս դրամական տարբերութեան մէջէն չեն կրնար ելլել։ Ամէն ոք որոշ չափով կը տուժէ այս վիճակէն, որովհետեւ երբ մէճիտիէն օրը տասն անգամ կը բարձրանայ եւ տասն անգամ կ'իյնայ, մարդիկ չեն կրնար առեւտուր ընել։ Վաճառական մը, որ վայրկեան մը առաջ գին մը կ'որոշէ իր ապրանքին համար, քէս ժամ վերջ կը ստիպուի ուրիշ գինով ծախել զայն։ Այս վիճակը իրապէս խիստ ցաւալի է։ Կառա-վարութիւնը այսպիսի գործերու մէջ պէտք է շուտ բանայ աչքերը եւ երեւան հանէ այս կարեւոր ելեւէջներու հեղինակները։ Հակառակ պարագային, շրջաբերութենէ պէտք է հանել ոսկին ալ, մէճիտիէն ալ, Հպարզուտը ալ, որ օտար դրամ մըն է։»

.˙.

Դամասկոսի Ելեկտրագործական եւ Առեւտրական Սենեակները միասին նիստ գումարելով, որոշեցին հետեւեալ առաջարկները ներկայացնել կառավարութեան.

1. Անհրաժեշտ առարկաներուն համար մասնաւոր գին որոշել սուրիական թղթադրամով 2. օտար դրամները իրենց ներկայ գինով փոխանակել սուրիական թղթադրամով այս նպատակով հիմնական նախարարութիւնը գրասենեակներ պէտք է բանայ ամէն տեղ 3. հետզհետէ շրջաբերութենէ վերցնել մէճիտիէն եւ ստորաբաժանումները։ 4. Պատժել չահավաճառները

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՈՐԲԵՐԸ

Ֆրանսայի Ազգային Խնամատարութեան անօրէնը, Լուի Մուրիէ, վերջերս լոյս ընծայեց հետաքրքրական գիրք մը, «ԱԶԳԻ Նահանգին Յրանսորդիները», որ կը յուզէ կարեւոր հարց մը։

Ցրանսորդիներու (Pupilles de la Nation) մասին զանազան օրէնքներ կան, եւ կը տեսնուի, որ Ֆրանսա մասնաւոր եւ անձոց հետաքրքրութիւն մը ունի այդ անհայր եւ անմայր, կամ հօրմէ եւ մօրմէ լքուած երախաներուն մասին, որոնք պիտի լրացնեն Ֆրանսայի որդեծնութեան բացը։

Քանի մը տարի առաջ, մեր թերթը երկար տեղեկութիւններ հուտար այս հարցին պատմութեան մասին։ Մուրիէի գիրքը լուսագոյն վաւերագիրն է, որ կը ներկայացնէ հարցին ամբողջականութիւնը։

Միայն ՍԷՆ նահանգը ամէն տարի 2,000 լքուած մանուկ կու-տայ ազգին։ Անոնց մէջ 900ը հազիւ մէկ ամսուան նորածիններ են, 1000ը մէկ ամիսէն մինչեւ 13 տարեկան են, մնացեալ 100ը աւելի մեծեր են։ Այս լքուած մանուկներուն հարիւրին 10 կու-տան օտարականները։ Հայերը անոնցմէ թիւ մը կը կազմեն։

Այս լքուած մանուկներուն հարիւրին 50ը կը մեծցուին մասնաւոր ստնտուներու կողմէ։ Հարիւրին 16ը կը մեռնին անմիջապէս, որոնք ծծմամբ կը մեծցուին։

Այս մանուկները մեծցնելէ յետոյ, կառավարութիւնը կը ղրկէ գաւառները, աշխատցնելու համար ագարակներու մէջ։ Կը պատահի, որ ծնողքները ետ պահանջեն իրենց լքած զաւակները։

Լքուած մանուկներու հաւաքման գործը սկսած է առաջին անգամ Վէնսան տը Փօլ Ժ.Պ. գործում։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութենէն ստացանք հետեւեալ կոչը.

— Վերջերս Թուրքիոյ սահմաններէն խիստ արգահատելի վիճակի մէջ դուրս հանուած Հայերը Սուրիա ապաստանած ըլլալով Հայ Տիկնանց Միութիւնը անյետաձգելի պարտականութիւն զգացած է գործածուած հագուստեղէններ հաւաքել եւ փութացնել մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն։

Կը խնդրուի, որ բախտաւորներ անտարբեր չմնան այս այնքան նուիրական ձեռնարկին հանդէպ եւ իրենց աւելորդ հագուստեղէնները հաճին ղրկել եկեղեցւոյ գանձապանին։

Միութիւնս ի հարկին իր մասնաւոր պաշտօնեան կը ղրկէ, հաւաքելու համար որոշադրելի հագուստները, եթէ անձամբ զանոնք բերելու դժուարութիւն կայ։ Ասոր համար անհրաժեշտ է նամակով մը հասցէ ղրկել Հայ եկեղեցին աս հասցէով Union des Dames Arméniennes, 15 Rue Jean Goujon. Paris (8).

Իսկ անոնք որ որոշադրելի հագուստեղէն չունին, կրնան դրամապէս մասնակցիլ։

Կը խնդրուի նոյնպէս, որ հագուստեղէնները որքան կարելի է, ըլլան անմիջական գործածութեան յարմար, քանի որ զանոնք նորոգելու ժամանակ չկայ։

Հայ Տիկնանց Միութիւն Փարիզի
Կնիք

.˙. Ա. Ն. Հայ կարմիր խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը, որ հանգանակութեան ձեռնարկած է արդէն, կը շեշտէ երկար կոչի մը մէջ.

— Մէ՛ նայիր հեռու Արարատի փեշերուն, եւ մի՛ փնտռեր Ա-զատ Հայրենիքը՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը». ան իր հոգերը ունի, իր մասնաւոր աշխարհի գործերը։ Ինչ կ'արժէ այդ «երջանիկ» նահատակին քով քու ցաւդ, քու ի-րաւունքդ, քու բողոքդ։ Ան հետաքրքրուած է Չինիմաչուին աշխատաւորներու վիճակով, անոր աչքերը քաղցրաթախ ուղղուած են… Չտեսա՞ր անէ Թուրքիա եկող քու զաւակներդ մին, որու արիւնը քու արիւնդ, ոսկորը քու ոսկորդ է փրթած, եւ որ սակայն ահա՛ դրուժան հաճոյքով ուրացաւ քեզ ու քու տառապանքդ ու եթէ այս նոր զուլումդ չերկնելոց, արդ իր լաւութեամբ վաւերացուց, օրինականացուց այդ բոլորը։ Այո՛, այդ համբոյրին իբրեւ արիւնը, իբր վարձ, փոխան քեզ հայրենի հրաւէրի, ահա հայ մարդ անապատ փշոտ հորիզոններ, քու յոգնած ոտքերուդ առջեւ կը բացուին։

Ասոր համար է որ միայն քեզ կուգանք, քու անխարդախ, անպիղծ հարազատութեանդ, որովհետեւ դուն միայն գիտես ու կը չափես անոնց այս հալածական մասունքներուդ բովանդակ զառնութեան եւ կրած չարչարանքին ծանրութիւնը…

Հայեր, երբ երեկոյեան սուն վերադառնաք ձեր օճախին, ձեր նոր ահղանին, խորհեցէ՛ք այն հայերուն, որոնք այժմ անապատներու աւազներուն վրայ իրենց զաւակներուն հիւծումին հոկումը կը կատարեն զառնօրէն։

Մայրեր, երբ հրճուանքով ամէն առտու ձեր զաւակները կը գրկեցնէք, կը կշտացնէք, կը հագուեցնէք ու ժպիտներ կը քաղէք անանցմէ երջանկութեամբ, խորհեցէք այն մայրերուն, որոնք թալանուած իրենց ամէն ինչքէն, ու յոգնած, կմախացած, աչքերնին կը փակեն ու սիրտերնին կը պատառեն իրենց քաղցած երախաներուն ազերսական նայուածքին առջեւ։

Ու դուք, եղբայրներ եւ քոյրեր, ձեր շուշան հասակէն եւ վարդ կեանքէն, գիտցէ՛ք զոհել գութիւնը անապատ մէջ հալող, հառնող ձեր հասակակից եղբայրներուն եւ քոյրերուն, որոնք իրենց սէրերը անհամբոյր կը յանձնեն աւազներուն, մենաւոր լուսնկայի մը յուզարկով

Չեզ կը դիմենք, ձեր եղբայրական օգնութիւնը հասցունելու, եւ այդպէս անբարբառ բայց շառաչուն յայտարարելու աշխարհի բոլոր ծագերուն՝ մեր թշնամիներուն եւ բարեկամներուն, որ դուն գիտես պաշտպանել քու ազգակիցներդ, գիտես պաշտպանել ինքզինքդ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ — Մեր քաղաքի գործաւորական կեանքը շատ է փոխուած հիմա։ Կաամօնի գործարանը զոր ընկերութիւն մը կը բանեցնէր, մէկ տարի իսկ կանոնաւոր չաշխատցուց։ Գործաւորին դրամը ժամանակին չէր վճարեր, երբեմն 5-6 օր յետոյ կը վճարէր եւլն։ Վերջապէս ընկերութեան քանի մը անդամները իրենց դրամագլուխը քաշելով հեռացան։

Սեպտեմբեր մէկին ուրիշ ընկերութիւն մը գնեց գործարանը։ Երկու ամիս գրեթէ միեւնոյն օրէնքներով շարունակուեցաւ գործը։ Օր մըն ալ Ցոյները իրենց քահանան ծեծեր են ըսելով 100 յոյն գործաւորը մէկէն դուրս նետեց։ Հազիւ 15 օր անցած էր, ահա սկսան առանց խտրութեան հայ, յոյն, ռուս եւ ֆրանսացի դուրս նետել, նոյնիսկ 10 տարուան աշխատաւորը, որական 20-30-40 հոգի։ Մինչեւ այսօր 5-600 գործաւոր արձակուած են։ Այս շաբթուան ընթացքին թէեւ խմբովին չի հաներ, բայց օրական 2 3 հոգի կ'արձակուին կամ իրենց կամքով հաշիւը կը փակեն։ Բոլորը աղուգողի մատնուած են, մանաւանդ որ ձմեռ է։

Այստեղ երեք գործարան կայ. ամէնէն մեծը Կաամօնի գործարանն է ուր գրեթէ 3 4000 գործաւոր կ'աշխատի։ Երկրորդը՝ ժանորը, ուր հազիւ 1200 գործաւոր կայ (մեր հայրենակիցներէն 50 60 հոգի)։ Այս գործարանատէրը առաջին գործադրկու-թեան ժամանակ ալ ոչ մէկ գործաւոր ճամբեց։ Ներկայիս ալ ոչ կ'արձակէ, ոչ ալ նորը կ'առնէ։

Երրորդը Պէլմօն Մետաքսի գործարանն է, ուր կ'աշխատին 500ի մօտ գործաւորուհիներ։ Աերբը հազիւ 30 հոգի կան։ Գործարանատէրը լաւ վճարում կ'ընէ կիներուն, ժամը 1.85 ֆր., պարգեւով. ինչ որ գրեթէ երկու ֆրանքի կուգայ։ Բոլոր գործաւորուհիներու վճարումը միեւնոյն է, ոչ աւելի ոչ պակաս։ Հոս ալ գրեթէ 50 60 հայ գործաւորուհիներ կ'աշխատին։ Այս գործարանն ալ գործադրկութեան ժամանակ ոչ մէկ գործաւոր ճամբեց։ Այս անգամ ալ Կաամօնի արձակած շատ մը բանուորուհիները ներս առաւ, բայց այժմ դուռները փակած է։

Այս առթիւ ըսեմ որ անոնք որ գործի համար կը փափաքին Փոն տը Շէրիւի գալ, յուսախաբութեան պիտի մատնուին։ Առայժմ բոլոր գործարանները ամուր փակած են դուռները եւ ոչ մէկ գործաւոր ներս կ'առնեն։ Բառին բուն իմաստով գործադրկութիւն չէ այս, որովհետեւ կան «աթըլիէ»ներ որ 12-15 ժամ կ'աշխատին, նաեւ երեք հոգինոց գործը մէկ մարդու ընել կուտան։ Այսքան խստութեան համաձայն վճարումներն ալ ոչինչ են։ Այրերը ժամը կը ստանան 2, 80 ֆրանք։ Երեք ֆրանք առնող շատ քիչ կը գտնուի, հակառակ անոր որ ապրուստը շատ սուղ է։ Կիները 1.50-1.60 կը ստանան, հազիւ իրենց հացին դրամը։

Եթէ այսպէս շարունակուի, շատեր պիտի յուսահատին։ Արդէն գարնան կը սպասեն հեռանալու համար։

Գ. ԵՐԱՄԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 12 —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— կատարելապէս եւ ինքնինքս պատժած։

— Ոչ, սիրելիս, ըսաւ Սիմէթ-...ա հանդարտութեամբ, դուն ...րձած ես ինքզինքդ ճողոպրել ...ահէն։

— Բայց բանալով կեանքս… ...ինչց կատաղութենէն բոցավառ, ...որսի։ Աւելի ի՞նչ կրնայի ընել։ Սիմէթթան ուսերը վեր առաւ։

— Դուն պարտաւոր էիր մեռած ըլլալ։ Բայց մեռած չըլլալով.

— Էհ, ես մեռած պիտի ըլլայի, վրայ բերաւ Գորսի, մէկդի ...րելով կինը եւ մոլեգնօրէն մօտե-նալով Ցքթ. Վոկալոֆուլօն, ...մեռած պիտի ըլլայի, եթէ ան ա-...մէն բան փորձած չըլլար զիս փրկելու համար.

— Ինչպէս ես կակազեց Վոկալոֆուլօ, հարուած մը ուտե-...ով ճիշդ այն պահուն ուր ամէնէն ...իչ կը սպասէր ատոր։

— Դուք։ Այո, անշուշտ։ Ես ...է ուզեր ձեր խնամքները։ Դուք ...անոնք ինծի շռայլեցիք բանի, ...ու ուզեցիք ինծի վերադարձնել ...անքը։ Ինչո՞ւ ուրեմն, եթէ պէտք ներկայիս.

— Հանդարտութիւն, հանդարտութիւն, ըսաւ Վոկալոֆուլօ ...ռօթած, ջղային ծիծաղով մը։ Դուք ձեզի չարիք կը հասցնէք այդպէս չարժելով։

— Շնորհակալ եմ, Ցոքթօր։ Շատ հաճոյակատար էք, ըսաւ հեգնօրէն Գորսի։ Այնքան ձեր սրտին թանկ կ'արժէ զիս ազատած ըլլալը։ Բայց մտիկ ըրէ։ Վ'ուզեմ գտնել։ Ինքզինքս սպաննած էի։ Բժիշկ մը կը հասնի, այս բժիշկը. հոս ներկայ է։ Ան զիս կը փրկէ։ Ի՞նչ իրաւունքով զիս կը փրկէ։ Ի՞նչ իրաւունքով ինծի կը վերադարձնէ կեանքը զոր ես ինծմէ խլած էի, քանի որ ան չի կրնար զիս վերապրեցնել իմ զաւակներուս համար, քանի որ գիտեր թէ ինչ կը սպասէ ինծի.

Վոկալոֆուլօ սկսաւ ժպտիլ ջղայնօրէն, բայց իր դէմքը մռայլ էր։

Անհասկնալի, ըսաւ. գեղեցիկ եղանակ մը ինծի շնորհակալ ըլլալու, ի՞նչ պարտաւոր էի ընել։

— Բայց, զիս ազատ թողուլ մեռնելու, պոռացանչեց Գորսի։ Դուք իրաւունք չունէիք զիս ձերբազատելու այն պատիժէն զոր ես ինծի հարկադրած էի, իմ սխալէս շատ աւելի գերազանց չափով։ Մահապատիժը անգոյ է այլեւս, ես մեռած պիտի ըլլայի առանց ձեզ։ Ի՞նչ կրնամ ընել ներկայիս ի՞նչ բանի համար պարտաւոր եմ ձեզ շնորհակալ ըլլալ։

— Բայց, ներողութիւն, մենք բժիշկներս, պատասխանեց Վոկալոֆուլօ ինքզինքէն ելած, մենք բժիշկներս, մենք պարտաւորութիւնը ունինք գործադրելու մեր արհեստը։ Այդ մասին թող խօսի փաստաբանը, որ ներկայ է հոս։

— Ի՞նչ բանով ձեր պարտականութիւնը, հարցուց Գորսի գառն հեգնանքով մը, կը տարբերի ոստիկանի մը պարտականութենէն։

— Ի՞նչ ըսել կուզէք. բացագանչեց Վոկալոֆուլօ, խորապէս վրդովուած, պիտի ուզէիք որ բժիշկ մը օրէնքներու վրայէն ցատկելով անցնի՞։

— Լաւ։ Ուրեմն, դուք սպասարկեցէք օրէնքին, յարեց Գորսի մոլեգին թափով մը։ Օրէնքին եւ ոչ թէ ինծի, թշուառիս… Ես ինծմէ խլած էի կեանքը, դուք զայն ինծի վերադարձուցիք բանի։ Երեք, չորս անգամ ես փորձեցի փրցնելու վիրակապերս։ Դուք ամէն ինչ ըրիք զիս պահելու, կեանքը ինծի վերադարձնելու համար։ Եւ ինչո՞ւ համար։ Որպէս զի օրէնքն ալ այժմ զայն ինծմէ խլէ իր կարգին եւ շատ աւելի անգութ կերպով մը։ Անհասկնալի թէ ի՞նչ բանի առաջնորդեց ձեզ ձեր բժիշկի պարտականութիւնը։ Անարգարութիւն մը չէ՞ արդեօք։

— Բայց, ողորմութիւն, փորձեց ըսել Սիմէթթան, չարիքը զոր դուն ըրիր։

Գորսի լռեցուց նախագահութիւնը

— Եսզայնացուցի արիւնովս ես ուրիշ մարդ մըն եմ ներկայիս։ Ես երկրորդ անգամ է որ կը ծնիմ ահա։ Ինչպէ՞ս պիտի կարենայի առկախ մնալ, միակ մէկ վայրկեանէն իմ նախընթաց կեանքիս, որ գոյութիւն չունի ինծի համար։ Կախուած, ճանկուած այդ ճակատագրական պահէն, որպէս թէ ան կ'ամփոփէր իմ ամբողջ գոյութիւնս, իբրեւ թէ ես ապրած ըլլայի լոկ անոր համար։ Բայց ընտանի՞քս, կի՞նս, զաւակնե՞րս, որոնց պարտաւոր եմ ապահովել իրենց հացը, յաջողելու միջոցները։ Բայց աւելի ի՞նչ կը պահանջէք։ Դուք չուզեցիք որ ես մեռնիմ… Այն առեն, ինչո՞ւ համար չուզեցիք այդ բանը։ Վրէժխնդրութեամբ, մէկուն հանդէպ որ ինքզինքը սպաննած է…

— Բայց որ սպաննած է միանգամայն, հակադարձեց Սիմէթթա ուժգնօրէն։

— Բանի է որ գէպի հօն քշուեցայ, պատասխանեց Գորսի առանց վարանելու։ Ու այդ բոպէին խղճահարութիւնը, ես իմ խորքէս իսկ փետտեցի։ Ժամուան մը ընթացքին քուեցի յանցանքս, ժամուան մը ընթացքին որ կընար յաւիտենականութեան չափ երկար ըլլալ։ Առայժմ, ալ ոչինչ ունիմ քաւելիք։ Ուրիշ կեանք մըն է որ կը սկսի ինծի համար, նոր կեանքը զոր դուք ինծի տուած էք։ Անհրաժեշտ է որ ես սկսիմ ապրիլ իմ ընտանիքիս համար, աշխատիլ իմ զաւակներուս համար։ Դուք ինծի վերադարձուցէք կեանքը, զիս թիւրան ղրկելու համար։ Աւելի ահռելի սճիր մը չէ՞ միթէ։ Ի՞նչ է ուրեմն այն արդարութիւնը որ չեշտակի կը պատժէ մարդ մը որ ոչ մէկ խղճահարութիւն ունի։ Ինչպէս պիտի կարենամ, բանտի մը խորը, քաւել սճիր մը, զոր գործել երբեք չէի մտածած, զոր երբեք չպիտի գործէի. Եթէ երբեք զիս առոր մղած չըլլային։ Մինչդեռ այժմ, հանդարտ գլուխով, սառնօրէն, անոնք որ պիտի օգտուին ձեր գիտութենէն, տօքթոր, որ զիս կենդանի պահեց հակառակ ինծի, զիս դատապարտել տալու համար, պիտի գործադրեն ոճիրներու ամենաահռելին, ոճիրը զիս դատապարտելու անբանացումի անարգ անգործութեան մը գրկին մէջ, դատապարտելու իմ անմեղ զաւակներս թշուառութեան եւ սարսանքումի՝ ի՞նչ իրաւունքով։

Վեր անկեց իր իրանը, յափշտակուած կատաղութեամբ մը զոր իր անկարողութեան զգացը մը աւելի կը մոլեգնէր. առնում մը արձակեց եւ սկսաւ իր դէմքը պատառոտել եղունգներու հարուածներով, գլուխը առաջ նետեց անկողնին վրայ, ջանաց արցունքներ թափել, բայց չկրցաւ։ Այս ապարդիւն ճիգը բոպէ մը զինքը շշմեցուց, իբրեւ թէ կորսուած ըլլար տարօրէն պարապի մը, սարսափելի մոլորանքի մը մէջ։ Իր ճանկռտուած դէմքը դիակնային եղած էր։

Աթոռէն, սարսափահար վրան խուժեց. բարձրացուց գլուխը. յետոյ Սիմէթթայի օժանդակութեամբ փորձեց զայն շտկել. բայց անմիջապէս քաշեց իր ձեռքերը նողկանքի եւ պակուցումի ճիչով մը. շապիկին լանջապանը արիւնով ողողուած էր։

— Ցոքթոր, տոքթոր…

— Իր վէրքը վերաբացուած է, գոչեց Սիմէթթա։

Ցօքթ. Վոկալոֆուլօ աչքերը ամոլն, զգեստուած, գունաթափեցաւ։

— Վէ՞րքը։

Ու ընազդաբար մօտեցաւ անկողնին, բայց Գորսին զայն չեշտակի կեցուց իր ապակեայ աչքերուն մէկ հայեացքով։

— Իրաւունք ունի, ըսաւ բժիշկը, իր բազուկները ձգելով որ իյնան։ Իմացա՞ք դուք։ Կարող չեմ, պէտք չէ որ ընեմ..

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

Թարգմ. ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋ

ինչպէս նաեւ ներքին գործերու ընդհանուր քննիչ Պէհիճ պէյ, էլլիաթիպ համամիտ գտնուած են կեդրոնին Անտիոք փոխադրուելուն։ Անտիոքի պատուիրակութիւնը նոյնպէս խոստումներ ստացած է հզգատար պետութեան ներկայացուցիչ Գրիւէբէ, Սուրիոյ տեղեկատուութեանց դիւանի նախագահ գնդապետ Թրաքուլէ եւ օգնականը հարիւրապետ Մարքէէ։

Իմնութեան թուղթերու շուրջ

Անցած տարի գրած էինք թէ կառավարութիւնը որոշած է վերադարձնել ինքնութեան թուղթերու համար նախկին օրէնքով գանձուած գրամին աւելորդ մասը։

Մեր հայրենակիցներէն ոմանք այս առթիւ դիմած էին պատկանեալ իշխանութեան եւ ժխտական պատասխան ստացած։ Այժմ այդ որոշումը հրատարակուած ըլլալով պաշտօնաթերթին մէջ (յունուար 30ի թիւ), բոլոր անոնք որ 375 ֆրանք վճարած էին, ետ պիտի ստանան 275 ֆրանքը, իսկ 40 ֆրանք վճարողները՝ 20 ֆրանքը։

Ուրիշ առեւանգումն՞ր աշծրագրուած են...

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ՆՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Զօր. Կուտեպովի առեւանգումը կը շարունակէ զբաղեցնել հանրային կարծիքը։ Բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը «Մաթէն»ի յանձնած է 500,000 ֆրանքի չէք մը՝ տրուելու համար անոր կամ անոնց, որ պիտի կրնան՝ իրենց մատնանշումներով՝ ողջ կամ մեռած գտնել տալ զօր. Կուտեպովը եւ երեւան հանել առեւանգումին հեղինակները։ Մատնանշողները եթէ նոյնիսկ մեղսակից ալ ըլլան առեւանգումին՝ ներման պիտի արժանանան՝ բոլշեւիկեան սպառնալիքի տակ գործած ըլլալու արդարացումով։ Այս ձեւով գումարը կը հասնի մէկ միլիոնի, քանի որ Ռուսերն ալ կէս միլիոն ֆրանք կը տրամադրեն։

∴ Հարցաքննիչ դատաւոր Տըլալէ կը շարունակէ իր հարցաքննութիւնները։ Պիտի լսէ Գոնվիլ-սիւր-Թուքի (Քալվատոս) քաղաքապետը, Անտրէ Կրանքոլօ, որ յունուար 26ին ժամը 13.45ին Փոն լ՛Էվէքէն 5 քիլոմեդր հեռուն տեսած էր գորշ գոյնով ինքնաշարժ մը, որուն մէջ չորս հոգի կային, մէկը ոստիկանի հագուստով։ Նոյն օրը ժամը 16.30ին քաղաքապետը տեսաւ նոյն ինքնաշարժին վերադառնալը, այս անգամ պարապ։ Նոյնը կը հաստատէ նաեւ փաստաբան Ժիւլիէն Կրանքոլօ։ Այս ուղղութեամբ քննութիւնները պիտի շարունակուին։

∴ «Մաթէն» կը գրէ թէ բոլշեւիկեան ընդարձակ կազմակերպութիւն մը կայ՝ առեւանգելու համար հակաբոլշեւիկ երեւելի անձերը, որոնց միջնաբերդը կը գտնուի Ֆրանսայի մէջ։ Վերջին օրերս գրոյց շրջած ըլլալով որ պիտի առեւանգուի նաեւ զօր. Կուտեպովի հինգ տարեկան մանչ զաւակը, ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է զայն։

Ռուս տարագիր մը հետեւեալը յայտարարած է.

—«Հաւաստի աղբիւրէ տեղեկացած եմ որ բոլշեվիկները որոշած են քանդել հակայեղափոխական շարժումը՝ մէջտեղէն վերցնելով անոր վարիչները։

«Զօր. Կուտեպով, որ յաջորդած էր Վրանգէլի, հոգին էր հակաբոլշեւիկ շարժումին։ Ռուս տարագիրները անոր վրայ դրած էին իրենց յոյսը, ու առաջին զոհը ան եղաւ։ Հաստատօրէն գիտեմ թէ մեր կազմակերպութեան վարիչներէն 4.5 հոգի դատապարտուած են եւ եթէ ուշադրութիւն չդարձուի, օրին մէկը պիտի անհետանան իրենց կարգին։ Քանի մը օր առաջ Մոսկուայէն ստացայ նամակ մը, որուն մէջ կ՛ըսուի. «Ուշադրութիւն ըրէք Վլատիմիրին»։ Այդ Վլատիմիրը զաւակն է Մեծ-Դուքս Կիրըլի եւ ժառանգորդը ցարերու գահին եթէ հայրը մեռնի. 12 տարեկան է եւ հօրը հետ կը բնակի Սէն-Պրիաքէ։ Հոն իբրեւ ոստիկանութիւն՝ անտառապահ մը միայն կայ, ու եթէ ուզեն, բոլշեւիկները դիւրաւ կրնան փախցնել զայն»։

Լիտվինոֆ կը բողոքէ

ՄՈՍԿՈՒԱ 13 փետր.— Արտաքին գործավարի փոխանորդ Լիտվինոֆ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան յանձնեց պաշտօնական ծանուցագիր մը, որով յանուն խորհրդային կառավարութեան կը բողոքէ թէ՝ ֆրանսական ոստիկանութիւնը Փարիզի խորհրդային դեսպանատան դրան առջեւ իսկ ձերբակալած է Մէսչէրվուկոֆը, դեսպանատան երկրորդ քարտուղարը, հակառակ որ անիկա ցոյց տուած էր իր դիւանագիտական անցագիրը։

Ասկէ զատ, Կրէմլինի պաշտօնական ծանուցագրին համաձայն, ֆրանս. ոստիկանութիւնը բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարած է փարիզաբնակ բոլշեւիկեան քաղաքացիներու բնակարանին մէջ եւ ձերբակալած արտաքին առեւտուրի պատուիրակութեան պաշտօնեաներէն Գլոք անուն մարդ մը։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը պահանջէ անմիջապէս ազատ արձակել այս վերջինը։

Հելլէն նաւատորմը թրքականին հաւասար

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Վարչապետ Վէնիզէլոս երեսփ. ժողովին մէջ պատասխանելով հարցումի մը, ապահովցուց երեսփոխանները՝ նաւային ծրագրին մէջ կատարուելիք զեղչին մասին։ Ըսաւ թէ պիտի զեղչուին միայն թեթեւ մարտանաւերն ու օդանաւերը։

Խօսելով Թուրքիոյ մասին, Վէնիզէլոս ըսաւ որ իր համոզումով, Թուրքիա Յունաստանի պէս խաղաղասէր քաղաքականութեան կը հետեւի եւ ո՛չ մէկ ծրագիր ունի օտարի հողին դէմ։ Հետեւաբար ո՛չ մէկ հիմ ունին թրքական յարձակման մը վախերը, ու Յունաստան ո՛չ մէկ պատճառ ունի Արքիպեղագոսի մէջ նաւային գերակշռութիւն պահելու։

Վերջացնելով, ուրախութեամբ յայտարարեց խորհրդարանին թէ Թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները շուտով յաջող ելքի մը պիտի յանգին, որմէ վերջ պիտի ստորագրուի բարեկամական դաշինք մը։ Յետոյ համաձայնութիւն պիտի գոյացուի նաեւ որ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի նաւային սպառազինումները հաւասար աստիճանի վրայ ըլլան։

Պուլկար դաւիճին վերականգնումը

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ փետր. 11ին Ֆիլիպէի մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ՝ հատուցումներու խնդիրը կարգադրուած ըլլալով, այլեւս ոչ մէկ արգելք մնացած է վերակազմելու համար դահլիճը։ Կիրակի օր համայնքային խորհուրդի ընտրութիւններէն վերջ, վարչապետը դահլիճին հրաժարականը պիտի ներկայացնէ Թագաւորին։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— «ԶԷՅԹՈՒՆ» ենթակոմիտէի կողմէ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Salle Place Comète. Պիւրօ Թապալի վերնայարկը, Անիէռ։ Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ եւ Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է։

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ.— Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Chapeի թատրոնին մէջ

Կը նախագահէ՝ Ա. Ա Բ Ո Յ Ե Ա Ն

Կը խօսին՝ Ընկերներ Գ. ՀՐԻՍԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ եւ նուագ

Մուտքը ազատ է — Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Գրական երեկոյ Ա. Ա. ՀԱՐՈՆԵԱՆի մասին»։ Պիտի խօսին՝ Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Փարիզի Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն ընկ. Օհան Կարօի կողմէ.—«Նախայեղափոխական շրջանէն դրուագներ ու դէմքեր»։

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ժռագոյն, վիշապեան, փոթորիկ խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes: Ներկայանալ անդամատոմսով։

Գիյեանքուրի Մշոյի խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ընկ. Լորիս Գօլոյեանի բնակարանը։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 29 Bld. Carnot, Րիւ Վիոլէթի ծայրը։ Ներկայ կ՛ըլլայ ընկ. Բենօ Նալչաճեան։ Ներկայանալ հին անդամատոմսով։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ այլ շրջաններէ վերջերս Մարսէյլ եկած բոլոր Դաշնակցական ընկերները փետր. 16ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ-Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes:

ՓԱՐԻԶԻ Ատաբազարի Հայր. Միութեան անդամական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՓԱՐԻԶԻ Եոզկատի եւ Շրջ. Հայր. Միութեանց ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 131 Rue Fbg. du Temple: Կարեւոր օրակարգ՝ 1929ի հաշուետուութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն եւ ոչ անդամները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան թէյասեղանը այս Կիրակի ժամը 3ին Rue Colbert՝ Bar de la Porteի սրահը։ Զեկոյց՝ Բ. պատգամաւորական ժողովի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Վ իէնի հանգանակութեան ցանկը.—

Ի. Կարապետեան, Ս. Թէրզիհազուրեան, Ա. Գազանճեան, Ա. Զաքարեան, Յ. Մկրեան, Ա. Ասլանեան 20ական, Յ. Քէթէնճեան, Լ. Յովսեփեան, Տէր եւ Տիկ. Կէօզիւբեան, Յ. Մխճեան, Այանեան, Մ. Թիրեաքեան, Ա. Ալեքսանեան, Կ. Մարգարեան, Աւետիսեան, Վարդապետեան, Յ. Մանուկեան, Գ. Թաշճեան, Ե. Եայլըեան, Յ. Ուզունեան, Գ. Կարապետեան, Պ. Տէմիրճիպաշեան, Կ. Սապոնճեան, Թ. Տէրտէրեան, Տ. Մանուկեան, Խ. Զոպոյեան, Պատ. Սահակեան, Յ. Գալայճեան, Պ. Բլթոյեան, Մ. Նաճարեան, Կ. Մուրատեան, Ա. Մաղաքեան, Խ. Ծաղիկեան, Խ. Երեմեան, Յ. Մաթոսեան, Ե. Գէորգեան, Հ. Յակոբեան, Ն. Բլթոյեան, Օր. Ճ. Կիրակոսեան, Գ. Ալոյեան, Խ. Պետրոսեան, Ո. Լուսարեւեան, Ա. Պարոնեան, Պ. Մուրատեան, Ո. Մոսկոֆեան, Հ. Ուզունեան, Մ. Մուրատեան 10ական, Ա. Դումրուեան, Պ. Պէտէնեան, Ղ. Յարութիւնեան, Ա. Սիվազեան, Յ. Գարիպեան, Պ. Վարդապետեան, Խ. Քարօղլանեան, Վ. Հովիւեան, Մ. Զիրիջճեան, Ա. Արզարեան, Կ. Տէր Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Օհանեան, Մ. Տօնապետեան, Մ. Կիրակոսեան, Ե. Չէլէպեան, Ս. Էնժիեան, Գ. Եարտըմեան, Ս. Հազարապետեան, Ա. Մանուկեան, Գ. Թաշճեան, Գ. Դինոսեան, Ա. Ալնթապեան, Ա. Մինասեան, Գ. Դինոսեան, Կ. Սուքիասեան, Մ. Ալոյեան, Ա. Ղազարեան, Մ. Ճէլալեան, Մ. Փափազեան, Ս. Նազաշեան, Հ. Լուսարեւեան, Ս. Մաթոսեան, Յ. Թաղէոսեան, Ոմն, Լ. Պէշիշեան, Մ. Զօպոյեան, Կ. Գանեան, Ա. Տիգրանեան, Ն. Նազարէթեան, Օ. Աքպէյուքեան, Կ. Բէհլիվանեան, Մ. Յարութիւնեան, Յ. Յարութիւնեան, Զ. Ղուկոյեան, Տիկ. Մ. Խաչիկեան 5ական, Ա. Տէր Թորոսեան, Մ. Սահաթճեան, Ոմն, Պ. Փաղչաճեան 3ական, Ն. Նալպանտեան, Պ. Սանճեան, Է. Այվազեան, Տիկ. Ասլանեան, Ա. Սարգիս, Տիկ. Թ. Դինոսեան, Խ. Մաղաքեան, 2ական, Մ. Զաքարեան 1, Տէր եւ Տիկ. Գլըճեան 1.25, Թ. Թորիկեան 15, Ս. Աբրամեան 31, Մ. Ճնտոյեան 7.50 Պ. Մանուկեան 15, Ա. Կարապետեան 13.50, Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն 25, Ս. Փափազեան 3 ֆրանք, ընդհանուր գումար 898.30 ֆրանք։ (Տես ցառաջ 25 Յունուար)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթէրլին,	L. St.	124.14
Տոլար,	Dollar	25.53
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7 80
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.65
Պելճ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2200.—
» II	»	1505.—
» III	»	1500.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԽՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 285 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

15 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1188 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Մէկ շաբաթէն կը լրանայ Լոնտոնի խորհրդաժողովին առաջին ամիսը, եւ տակաւին չէ գտնուած ընդհանուր համաձայնութեան գետինը։

Մթնոլորտը, ի հարկէ, հաշտարար է միշտ։ Կ՚ըսուի սիրալիր, հանդիսաւոր կերպարանքներ, բարեացակամ հաւաստիքներ եւ անսահման խաղաղասիրութիւն... Եւ սակայն, տակաւին լուրջ փորձ մը չեղաւ մէջտեղ դնելու բուն հարցը՝ իր բոլոր ծանրութեամբ։ Աւելի ճիշդ, բոլոր կողմերն ալ կողմնակի շարժումներ, ռազմախաղեր կը փորձեն, կարելի եղածին չափ ծածկելով իրենց բուն ձգտումները։

Անցեալ շաբթու, ծանուցուեցաւ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները նոր քայլ մը առած են դէպի համաձայնութիւն, փոխադարձ զիջումներով։ Այս առթիւ հրատարակութեան տրուեցան մարտանաւերի տեսակներ, տարողութեան եւ թնդանօթի տիպեր եւն։

Խնդիրը այն է որ, անգլօ-ամերիկեան համաձայնութիւնը, ըլլայ իսկ վերջնական, չի լուծեր ամբողջ տագնապը։ Հարցին ծանրութեան կեդրոնը կը գտնուի Եւրոպայի ցամաքամասին վրայ, եւ ատոր համար ալ, ժողովը կ՚երկարի ու կ՚երկարի։

Փետր. 13ին, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ժամուլին յանձնեց իր պատասխանը՝ անգլօ-ամերիկեան յուշագրերուն։

Այդ յայտարարութիւնը, որ «անաւոր» կոչուեցաւ Անգլիոյ պահպանողական օրկանին կողմէ, ցոյց կուտայ թէ՝ Ֆրանսա միտք չունի որոշ սահմանէ մը անդին անցնելու։ Միայն այս պարագան բաւական է ծանրացնելու մթնոլորտը, մանաւանդ որ, Իտալիան երբեք հրաժարած չէ Ֆրանսային հաւասարելու մտադրութենէն։

Քանի մը թուանշաններ՝ լուսաբանութեան համար։

Պատասխան-յուշագիրը գիտել կուտայ թէ ֆրանսական նաւատորմը արդէն մեծապէս կրճատուած է, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ։

Այսպէս, 1914ին Ֆրանսան ունէր 1.139.000 անգլ. թոն տարողութեամբ նաւատորմ, (պատրաստ կամ շինուելիք), իսկ այսօր ունի միայն 618.808 թոն, այսինքն 457.192 պակաս։ Մինչդեռ Անգլիան, որ 1914ին ունէր 2.476.326 թոն, այսօր 1930ին ունի 1'296.396։ Մ. Նահանգները՝ 964.500 (1914) եւ 1.349.902 (1930). Ճափոնը՝ 676.000ի փոխարէն 853.382, իսկ Իտալիան՝ 686.012ի փոխարէն 320.479։

Ինչ կը վերաբերի զինուորական ուժին (սպայ եւ նաւազ), նոյնպէս ահաւասիկ համեմատութիւնը,— Անգլիան 1914ին՝ 145.400, իսկ 1930ին՝ 106.023, Մ. Նահանգները՝ 65.300ի փոխարէն 114.500. Ճափոն՝ 85.000, փոխանակ 51.600ի. Իտալիա՝ 47.600, փոխանակ 37.000ի, իսկ Ֆրանսա՝ 68.500ի փոխարէն միայն 53.655 հոգի։

Մասնագէտներ քննութեան ենթարկելով այս թուանշանները, կ՚ապացուցանեն թէ Ֆրանսան իրականին մէջ կը ձգտի պահպանել իր նաւային ուժը։ Այսպէս, միայն յածանաւերու շարքէն կը պահանջէ 12 հատ, վեցի փոխարէն։ Իսկ սուզանաւ՝ 125.000 թոն 34.345 թոն պատրաստ, 36.000 կը շինուի, մնացածն ալ՝ խորհրդաժողովէն պիտի պահանջէ, յանուն ազգային պաշտպանութեան)։

Այս թուանշանները կը կազմեն հանգոյց մը, որմէ պիտի կախի լոյսը կամ փոթորիկը։

Նախ որ, եթէ ընդունուին ֆրանսական պահանջները, հարկ պիտի ըլլայ նոյն համեմատութեամբ զիջումներ ընել Ճափոնի։ — Աննպաստ պարագայ՝ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն համար։

Յետոյ, Իտալիան իրաւունք պիտի ունենայ բարձրացնելու իր նաւատորմը, միշտ Ֆրանսայի հաւասարելու տենչով։ Իսկ այս վերջինը երբեք չուզեր հաշտուիլ այդպիսի մտքի մը հետ։

Ուշագրաւ է որ, մինչ միւս չորս պետութիւնները հրապարակաւ յայտնեցին իրենց տեսակէտները, Իտալիան մանրամասնութիւններ չի տար, եւ կը պնդէ միայն,— բացարձակ հաւասարութիւն կ՚ուզեմ եւրոպական ցամաքամասի բոլոր պետութեանց հետ։ Բացատրե՞նք թէ ակնարկը ուղղակի կ՚երթայ Ֆրանսայի, քանի որ Անգլիան մաս չի կազմեր ցամաքին եւ իր աշխարհագրական ինքնուրոյն դիրքով իսկ, բաղդատութեան չի կրնար դրուիլ մէկուն կամ միւսին հետ։

Իտալացիները իրենց պահանջը մէջտեղ պիտի դնեն, երբ վերջնապէս ճշդուին Ֆրանսայի թուանշանները, տեսակով, քանակով եւ տարողութեամբ։ Մուսոլինի միջոց չունի անմիջապէս ֆրանսական տորմիղին մակարդակին հասցնելու իր նաւատորմը, բայց կ՚ուզէ ամէն գնով ստանալ հաւասարութեան իրաւունքը։ Այս պատճառով ալ, մինչեւ իսկ համաձայն է սուզանաւերու ջնջման, ինչպէս կ՚առաջարկեն Անգլիա եւ Ամերիկա։ Մինչդեռ Ֆրանսա ամուր կառչած է այդ զէնքին։ Արդարութիւնը կամ խաղաղասիրութիւնը չեն որ կը խօսին այս հարցին մէջ, այլ դրացին տկարացնելու, կամ անոր մակարդակին հասնելու ձգտումը։

Իսկապէս, տաժանելի երկունքի մը բռնուած է Լոնտոնի ժողովը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (30 Յունուար)

— «Հայ Կ. Խաչի Ամերիկայի կեդր. վարչութիւնը, ինչպէս ծանուցեցինք, 1.000 տոլար փոխադրած է Հալէպ, յատկացնելու համար Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած մեր նոր տարագիրներու պէտքերուն։

Իսկ աւելի քանի մը օր առաջ ալ, Դաշնակցութեան Արտասահմանի Կեդրոնական Կոմիտէն որոշած 200 տոլար դրկել Սուրիա, նոյննպատակով։

Մօտաւորապէս շաբաթ մը առաջ տուած էինք Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ամերիկայի շրջանի վարչութեան կոչը, որով կը խնդրուէր մեր գաղութի բոլոր անդամներէն մասնակցիլ Սուրիոյ մեր նոր տարագիրներուն ի նպաստ բացուած հանգանակութեան։

Այսպէսով, թէեւ բաւականին ուշ, բայց ուրախալի է որ եւրոպայէն յետոյ վերջապէս ամերիկահայ գաղութն ալ սկսած է շարժիլ.

Մէկէ աւելի անգամներ մենք գրած ենք Սուրիոյ նոր գաղթականներուն օգնելու ստիպողական անհրաժեշտութեան մասին։ Հանգամանօրէն պարզած ենք ծայր աստիճան ծանր վիճակը Թուրքիոյ խորերէն Սուրիա հասնող մեր նոր տարագիրներուն։ Մանրամասնօրէն բացատրած ենք նաեւ, որ արդէն Սուրիա ապաստանած մօտ 4.000 տարագիրներուն վրայ հաւանաբար շուտով պիտի աւելնան նորանոր հազարներ։ Եւ որովհետեւ կացութեան մասին այլեւս տարակոյս չկայ, պէտք է որ օր առաջ պատրաստութիւններ տեսնենք ոչ միայն Սուրիա արդէն հասածներուն, այլ եւ այսուհետեւ եկողներուն ալ պէտքերը կարենալ հոգալու համար։

Բարեբախտաբար, Փարիզի մէջ վերջապէս կարելի եղաւ կուսակցական հաշիւները մէկդի դնել եւ ոչ-կուսակցական հիմերու վրայ կազմել հանգանակիչ կեդրոնական յանձնաժողով մը։

Յաւալի է, որ կարգ մը հայ թերթեր չեն ուզեր ըմբռնել կացութեան լրջութիւնը եւ կը շարունակեն իրենց կատաղի յար ձակումները Դաշնակցութեան վրայ՝ չամչնալով նոյնիսկ անոր վզին փաթթել Թուրքերու գործած այս նոր ոճիրին պատասխանատուութիւնը։

Պատասխանատուութենէն հարկաւ մենք խուսափող չենք։ Երբ պատասխանատուութիւններ ճշդելու ժամանակը գայ, այն ատեն կը խօսինք։ Բայց այժմ մենք պարտաւոր ենք ամէն բանէ առաջ ընդառաջ երթալ Սուրիայէն մեզի հասնող օգնութեան աղերսկոտ կոչերուն։»

ԿՈՒՏԵՊՈՎԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Կարելի չեղաւ դեռ լուսաբանել Կուտեպովի անհետացման գաղտնիքը։ Քննութիւնները կը շարունակուին զանազան ուղղութիւններով։

Ոստիկանական տեսչութիւնը կը հերքէ Լիտվինոֆի այն հաւաստումը թէ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան Բ. քարտուղար Պէսչէտովսկոֆ ձերբակալուած է դեսպանատան դրան առջեւ։ Կը հերքէ նաեւ թէ խուզարկութիւններ կատարուած ըլլան խորհրդային քաղաքացիներու տան մէջ։

Փարիզի Ռուսերը 11.827 ստորագրութեամբ հանրագրութիւն մը ներկայացուցին վարչապետ Թարտիէօի։

.·. Փարիզի պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւններով կը պահանջուի կա՛մ մէջտեղ հանել Կուտեպովը եւ կամ Փարիզէն վտարել խորհրդային դեսպանը, իր ամբողջ կազմով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր պրոպագանդը արտասահմանի մէջ

«Քայմզ»ի Թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ.

Ստալին՝ պատասխանելով համայնավար համալսարանի ուսանողներու խումբի մը, որ 10 հարցումներ ուղղած էր իրեն Ռուսիոյ գիւղացիական նոր քաղաքականութեան եւ արտասահմանի մէջ յեղափոխական շարժումներ առաջ բերելու մասին, ըսաւ թէ՝ ներկայ քաղաքականութիւնը, որով գիւղացիները կը վերածուին պետութեան կողմէ վարձուած ագարակային աշխատաւորներու, պիտի աւելցնէ խորհրդային իշխանութեան զինուորական ուժը, պիտի նուազեցնէ անգործութիւնը եւ փութացնէ խորհրդային պետութեան բաց պայքարը օտար դրամատիրական պետութեանց հետ։ Աւելցուց թէ մտադրութիւն չկայ սպասելու մինչեւ «յեղափոխական կացութեան» զարգացումը, այլ արտասահմանի պրոլետարներէն պէտք է պահանջել «այժմէն իսկ յեղափոխական կռիւներու սկսիլ» (Ստալին մասնաւորապէս շեշտեց «այժմէն» բառը)։

Ավիաքիմ (օդանաւի եւ քիմիաբանութեան) ընկերութեան համաժողովին մէջ, պատերազմ. փոխ-գործավար եւ Չեկայի նախկին պետ Ճերճինսկիի գլխաւոր օգնական Ունշլիխթ պաշտօնական տեղեկագիր մը ներկայացուց ընկերութեան գործունէութեան մասին։ Բացատրեց թէ իրականին մէջ ընկերութեան ամբողջ գործը կապուած է կարմիր բանակին հետ։ Ընկերութիւնը լաւ գործած է, սակայն պէտք է աւելի զարկ տալ անոր գործունէութեան, որովհետեւ թշնամիները տենդոտ գործունէութեան լծուած են՝ յարձակելու համար խորհրդային միութեան վրայ։

Քէնթըրպըրի Արքեպիսկոպոսին բողոքը

Պապէն վերջ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսն ալ բողոքի ձայն կը բարձրացնէ խորհրդային դրախտին մէջ կատարուած կրօնական հալածանքին դէմ։ Քէնթըրպըրիի կրօնական գերագոյն խորհուրդը միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւ մը՝ ներկայացուած անգլիկան եկեղեցիի պետ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին կողմէ, որով կը պահանջուէր՝ խստիւ բողոքել խորհրդային Ռուսիոյ մէջ կատարուած կրօնական հալածանքներուն դէմ եւ շեշտել որ, եթէ խորհրդային կառավարութիւնը կը փափաքի բարւոք յարաբերութիւններ պահպանել Մեծն Բրիտանիոյ հետ, պարտաւոր է յարգել արդար ու մարդկային քաղաքակրթութեան մը սկզբունքները»։

Այս բանաձեւը ներկայացնելէ առաջ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Մանրակրկիտ քննութիւն կատարել պիտի տամ Ռուսիոյ քրիստոնէական հալածանքին մասին, ու եթէ տեսնեմ որ կացութեան մէջ բարւոքում չկայ, թերեւս պիտի ստիպուիմ Լորտերու ժողովին առջեւ յուզել հարցը, որովհետեւ խնդիրը կը դառնայ քրիստոնեայ եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը պատուոյն շուրջ։ Այն միակ իրողութիւնը թէ Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուած են՝ մեր երկրին կը պարտադրէ պատասխանատուութիւններ՝ զորս չի կրնար անգիտանալ, եթէ կ՚ուզէ հաւատարիմ մնալ իր լաւագոյն աւանդութեանց։

«Խորհրդային կառավարութիւնը ներկայացուցիչ մը ունի Անգլիոյ մէջ։ Թո՛ղ հասկնայ թէ մեծ շարժում մը կայ հանրային կարծիքին մէջ, առանց դասակարգի, կուսակցութեան եւ դաւանանքի խտրութեան, որ կը պահանջէ թէ՝ դիւանագիտական ջոհացուցիչ յարաբերութիւնները կախում ունին արդարութեան, ազատութեան եւ մարդասիրութեան այն սկզբունքներէն, որոնք միջազգային բոլոր յարաբերութեանց հիմը կը կազմեն։»

Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը կը պահանջէ որ բոլոր անգլիկան եկեղեցիներուն մէջ մարտ 16ի կիրակի օրը աղօթքներ ըլլան Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն համար։ Ինչպէս գրեցինք, պապին հրահանգով նոյնպէս աղօթքներ պիտի ըլլան կաթոլիկ եկեղեցիներուն մէջ մարտ 19ին չորեքշաբթի օր։

Ուէսթմինսթըրի արքեպիսկոպոս կարտինալ Պուռն, կաթոլիկ եկեղեցիին պետը Անգլիոյ մէջ, իր կարգին յայտարարած է որ եթէ Ռուսիոյ ներկայ շարժումը չճզմուի, շատ ահռելի հետեւանքներ պիտի ունենայ ո՛չ միայն Անգլիոյ, այլ ամբողջ աշխարհի մէջ։

Իր կարգին, Եորքի անգլիկան արքեպիսկոպոսը նոյն քաղաքին մէջ ճառ մը խօսելով, բուռն լեզուով արտայայտուեցաւ կրօնական հալածանքին դէմ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿՂԵՐՆ ԱԼ

Միւնիխի արքեպիսկոպոս կարտինալ Ֆաուլհապէր պապի գահակալութեան 8րդ տարեդարձին առթիւ Պավարիոյ մայրաքաղաքին մէջ քարոզ մը խօսելով ըսաւ.

— Վերջին ամիսներուն կրօնական հալածանքը իր գերագոյն աստիճանին հասաւ Ռուսիոյ մէջ։ Երեք ամսուան մէջ 200 սինակոկ ու մզկիթ եւ 980 քրիստոնեայ եկեղեցիներ փակուած եւ հեթանոս նպատակներու յատկացուած են։ Մեր աչքերուն առջեւ տեղի կ՚ունենայ զարհուրելի ողբերգութիւն մը։ Բոլշեւիկները կ՚ուզեն աւրել երկիր մը, ուր Աստուած չըլլայ, կ՚ուզեն հիմնել մշակոյթ մը, առանց հաւատալու հոգւոյ անմահութեան և հանդերձեալ աշխարհին, կ՚ուզեն հաստատել տնտեսութիւն մը՝ առանց մասնաւոր սեփականութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 30

Ս. Խաչիկեան, Ս.-Էթիէն	50.—
Հրանտ Մայիսեան (կրկին)	25.—
Գումար	75.—
29րդ ցանկին գումարը	29.506.—
Ընդհ. գումար	29.581.—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ «ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ»

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 փետր.— Ջվախնաք, պաշարումը բարի նպատակով է.— Ցաձկահայաստանէն վտարուած հայրենակիցներուն օգնելու համար։ Պաշարողն ալ բարենպատակ հիմնարկութիւն մը — կարմիր խաչը։

Փետր. 9ի ընդհանուր ժողովին մէջ, օգնութեան աշխատանքը կազմակերպելու համար ընտրուեցաւ 9 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, (թմբ.— Տես Գ. էջ)։ Յանձնախումբը փետր. 10ի իր առաջին նիստին մէջ, արագ գործելու մտահոգութեամբ, բաժնուեցաւ երեք թեւերու, Յական հոգիով։ Իւրաքանչիւր խումբի համար կազմուեցաւ առանձին առանձին ցուցակ, հիմք ունենալով խումբի ծանօթութեան եւ յարմարութեան շրջանակը։ Դիմուելիք տեղերու անուանացանկը եւ թաղերու բաժանումը կատարուած է մեծ ուշադրութեամբ, այնպէս որ ոեւէ հայ, արհեստաւոր թէ վաճառական, բանւոր թէ սեփականատէր դուրս չպիտի մնայ կազմուած ցանկերէն։ Այս երեք խումբն ալ, առանձին առանձին ծաւալելով փետր. 11էն սկսեալ կը շրջին իրենց շրջանները (Մարսէյլը իր արուարձաններով), հանգանակութեան համար։

Հաղորդելով այս պարագան հանրութեան, վստահ ենք թէ բոլոր անոնք որ կը հաւատան մեր ազգային, ընդառաջ պիտի երթան մեր հանգանակիչ խումբերուն եւ իրենց սիրայօժար նուէրով պիտի արժեցնեն շրջող տիկիններու չարչարանքը։

Վստահ ենք նոյնպէս, որ նկատի առնելով վարչութեանս այս ձեռնարկը, որ ոեւէ միութիւն կամ կազմակերպութիւն յանուն ընդհանուր շահի, չպիտի խաչաձեւէ մեր աշխատանքը, այլ ընդհակառակն սատար պիտի հանդիսանայ մեզ։

Ձեռնարկուած է նաեւ հագուստներու հաւաքման։ Շատ կը խնդրենք հագուստ նուիրողներէն իրենց կապոցները յանձնել 90, Rue Stanislas-Torrents, կարմիր խաչի հերթապահին, որ այնտեղ պիտի ըլլայ՝ երկուշաբթի ժամը 10-12 եւ 2-4, հինգշաբթի 2-4, կիրակի 10-12։

Վարչութիւն Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Մասնաճիւղի

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՌՈՍՏՈՍԹՈՅԻ ՄԷՋ

Ռոստոսթոյէն կը հաղորդեն թէ փետրուար 8էն 9 լուսնալից գիշերը խանութէ մը հրդեհ ծագած է յիշեալ քաղաքին մէջ։ Այրած են մեծ թիւով տուներ ու խանութներ։ Ապահովագրական ընկերութիւնները 100,000 ոսկի վնասի ենթարկուած են։ Այրած է շուկան։ Հրդեհը մեծ դժուարութեամբ կարելի եղած է մարել առտուն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸՆ ԱԼ

Նախորդ յօդուածներովս ներկայացուցի ընդհանուր գիծերով նոր սերունդի ինքնութիւնը, կամ աւելի ճիշդ անոր նախնական շրջանը։

Հիմա պարզ է, որ անոնք որբ ըլլան թէ ոչ, ընդհանրապէս բոլորն ալ պատերազմի սերունդին կը պատկանին, ծնած այդ շրջանին, կամ անկէ քիչ մը առաջ եւ ետք։ Երկուքին ալ մանկական երազային շրջանը, կազմուած է պատերազմական շրջանի յատուկ մթնոլորտով։ Գերութեան կապանքներու թէ աքսորի ճամբաներու մէջ, սովորական գաղթի թէ շարունակական տեղափոխութիւններու ընթացքին, եւ վերջապէս թնդանօթի աւերիչ որոտներու թէ քաղաքի ամենօրեայ շարժումներէն յառաջ կուգար այն արտասովոր մթնոլորտը, միջավայրը— պատերազմի համար եւ պատերազմէն ծնած։

Մայրական ամենաքնքուշ եւ քաղցր երգերն անգամ— եթէ չար բախտը խնայած ըլլար այս տղոց—չէր կրնար ազատել զանոնք, անոնց աստիճանաբար կազմուող միտքն ու նկարագիրը։ Ո՞ւր մնաց որ մարտական երգերն ալ իրենց թովիչ շունչով անհետացան դեռ օրօրոցներու վրայէն, եւ կամ բոլորովին տարբեր շունչով երգուեցան։

Եւ ճամբայ մը, ծանօթ եւ փշոտ, խառնած այս շունչով. եղաւ ճամբան մեր նոր սերունդին, որուն քալեց հեւալով ու տքալով, միշտ կեանքի եւ մահուան պայքարով, մինչեւ այն երկրորդ շրջանը, որուն մասին խօսեցանք առջի առաջ։ Ասկէ յետոյ ան արդէն շփման մէջ է մեզի հետ, բոլորովին օտար ափերուն՝ մարդակուլ եւ անշնչելի պողոտաներու վրայ։

Հոս արդէն մենք պարտաւոր ենք հաշուի առնել անոնց ներքնաշխարհը, հգտումներն ու բնական պահանջները։ Մասնաւորաբար մեր ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնանայ առանձնապէս այն իրողութեան վրայ, որ անոնք պատերազմէն ժառանգած ազդեցութիւններ ունին։

Այս ազդեցութիւնները այնքան ուժեղ են եւ խոր, որ յաճախ կը մղեն զանոնք, այնպիսի անբնական արարքներու, որ կրնայ բացասական ազդեցութիւն թողուլ, որքան իրենց ապագայ զարգացման, նոյնքան եւ մեր ընթացիկ կուսակցական կեանքին վրայ։

Ի վերջոյ պէտք է ընդունիլ, որ այս սերունդը իր մէջ կը մարմնացնէ մարդկային բնաւորութեան ծայրայեղութիւնները— լաւ կամ վատ։ Չափաւորութիւնը տեսակ մը անհրապոյր, անհանդուրժելի ըմբռնում մըն է անոնց մեծ մասին քով։

«Ընհանգիստ, ջղային, յանդուգն» է ան— բարիքներ ժառանգած է պատերազմի շրջանէն, զարգացած անկէ յետոյ կեանքի տարապայման շրջաններուն։ Անոր հետ մէկտեղ «ինքնավստահ, անվախ եւ ըմբոստ» է ան, դարձեալ ստացած եւ զարգացուցած է միեւնոյն աղբիւրներէն։

Այս բոլորը մահացու մեղքեր չեն անշուշտ, եւ ոչ ալ անբուժելի հիւանդութիւններ։ Կեանքը — դպրոցը, կրնար լաւագոյն կաղապարումով այս բոլորէն օրինակելի մարդիկ արտադրել։ Ո՛չ մէկը իր տուրքը տուած է անոնց, ո՛չ մէկը փորձած է ճարտար պատուաստումով շակել այս տղոց նկարագիրը, օգտուելով գոյութիւն ունեցող տարրերէն։ Եւ այս բացը ազդած է տարաբախտաբար, ազդած ծանրօրէն։

Եւ ինչի՞ է նման այս սերունդը, այն վիճակին մէջ, երբ մեզի կուգայ։

Թող ներուի ինձ նմանցնել զանոնք ընկուզենիի այն տձեւ կոճղերուն, որոնք չափազանց թանկ եւ արժէքաւոր գին կը ներկայացնեն միայն եւ միայն անոր համար, որ վարպետ ձեռքերը այդ անճոռնի կոճղերէն կը պատրաստեն թանկագին թերթեր, կարասիներու շինութեան համար։

Այսօր իսկ կը յիշեմ մեր երկրի մէջ այս կոճղերու մասին մեր անտարբեր եւ յանցաւոր վերաբերմունքը։ Ի՞նչ հարստութիւններ կը կորսուէին, իբրեւ արդիւնք մեր ագիտութեան, նըման այս կոճղերուն։ Այն ինչ փոքր ծանօթութիւն մը անոնց պահպանման մասին, կրնար փտած ծառերու բուներէն հարստութիւն թափել, իբրեւ գարման մեր այնքան մեծ կարիքներուն։

Կեանքը իր այս բացառապէս աննպաստ շրջաններուն մէջ, օրուան կառքի մէջ նետուած այս տղաքը կրնայ կործանել, կրնայ փոշիացնել։ Չէ՞ որ սովորական կեանքին մէջ իբրեւ մարդ, իբրեւ մարդկային մեքենայ, անոնք ընդհանրապէս անտաշ են, ինչպէս ընկուզենիի կոճղը։

Տարրական կրթութեան պակասը աչքի կը զարնէ անոնց շարժումներուն մէջ։

Բարեկրթութեան, նիստ ու կացի, կենցաղի մասին որեւէ անզգո՞յշ դիտողութիւն — ամենաբարեացակամ տրամադրութեամբ իսկ — խիզախ անախորժ պատմութեան մը պատճառ կը դառնայ։ Մարդիկ այս անմեղ բարեմտութեան մէջ կը տեսնեն վիրաւորանք, թշնամանանք մը իրենց անձին դէմ, ի զուր կ'անցնին ձեր խրատներն ու թելադրանքները, ձեր անկեղծութեան հաւաստիքները. այդ բոլորը չեն նպաստեր վրդոված խիղճը հանդարտեցնելու, չեն նպաստեր մանաւանդ մոռցնել տալու սկամայ «միջադէպը»։

Յիշեմ օրինակ մը, որ թէեւ մասնակի կը թուի, բայց ընդհանուր երեւոյթ է։

Տարիներ առաջ երիտասարդի մը դիտել տուի թէ կէս գիշերին անթոյլատրելի է երգելով եւ կանչելով անցնիլ փողոցներէն եւ նոյն վճռակով մանել սարսափելի բաց երկաթուղին։ Բացատրեցի թէ առհասարակ այս երկրին մէջ չեն ախորժիր նման արարքներէ, մանաւանդ երբ օտարականներու կողմէն գործադրուի։ Ի վերջոյ մատնանշեցի այդ արարքի մէջ նաեւ բարեկրթութեան պակասը, որ վայել չէ երիտասարդի մը համար։

Ի՞նչ կը կարծէք։ Գնահատե՞ց երեք եղբօր դիտողութիւնս։ Ընդհակառակն, չափազանց դժգոհ հեռացաւ եւ մինչեւ այսօր ալ, ամէն անգամ որ կը տեսնեմ զինք, կը կարդամ իր աչքերուն մէջ ինծի վերապահուած ատելութիւնը, ծնած այդ պարզ դիտողութենէն։ Ըսով մէկտեղ գիտեմ որ այդ տղան չափազանց բարի է, անշահախնդիր, ձեռներէց եւ աշխատասէր։

Ամէն մէկը անոնցմէ մօտաւորապէս կը զարգանայ այս ձեւով։ Եւ սակայն հոս է, որ պէտք է լարենք մեր ճիգերը. հնարաւորութեան չափով չէզոքացնելու բացասական ծայրայեղութիւնները, ի նպաստ դրական գիծերուն։

Մեր կուսակցութիւնը, որ այսօր լայն բացած է իր դուռները անոնց առջեւ, պատասխանատու է այս տղոց նկարագրի կազմաւորման դժուարին գործին մէջ, մանաւանդ որ անոնք վաղը արդէն գործի պիտի լծուին մեր ամենօրեայ պայքարին մէջ։

Ս ԹԱԹՈՒԼ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Անցեալ յունուարին գումարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի Շրջ. Ժողովը, մեծ ոգեւորութեամբ եւ յաջողութեամբ։ Այս առթիւ, նորընտիր Կեդր. Կոմիտէն հրատարակութեան տուած է ընդարձակ յայտարարութիւն մը, որուն հիմնական գիծերը կ'արտատպենք ստորեւ.—

1) Կազմակերպական կեանք.— Տեղեկագիրներն ու կենդանի փաստերը կուգան հաստատել, թէ Եգիպտոսի շրջանի կազմակերպութիւնը տենդագին աշխատանքի մէջ է։ Ամէն կողմ, ընկերները՝ համերաշխ գործակցութեամբ՝ կազմակերպական ներքին ու արդիւնաւէտ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Տոգորուած հայութեան ու հայ հայրենիքի կենդանի ոգիով, իրենց բոլոր ճիգը կը թափեն ոչ միայն իրենք առողջ մնալու ազգայնօրէն, այլեւ իրենց շրջապատին մէջ վառ պահելու համար ազգային զգացումը։ Ընկերային ժողովներ, դասախօսութիւններ, հանրային խնդիրներու շուրջ հաւաքոյթներ, ինչպէս նաեւ կրթական-մշակութային եւ եղբայրական օգնութեան զանազան ձեռնարկներ, — բոլո՛րը կը ձգտին հանրային կեանքի բարւոքման եւ հայրենիքի գաղափարին ամրապնդման։

2 Մենք եւ մեր ժողովուրդը.— Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի հետ է միշտ, ի՛նչ պայմաններու մէջ ալ եղած ըլլայ ան։ Բխած հայ ժողովուրդի ազնուական երակէն, Դաշնակցութեան էական, միակ նպատակը պիտի ըլլայ անոր մէջ ու անոր քով գտնուիլ միշտ։ Մեր բոլորանուէր աջակցութիւնը՝ անոր բոլոր գործերուն, տագնապներուն եւ կնճիռներուն բարեյաջող լուծման։

Հա՛ն ուր անհրաժեշտ է, Դաշնակցութիւնը պէտք է իր աջակցութիւնը տանի, գործօն մասնակցութեամբ, խորհուրդով կամ մատնանշումով։ Հանրային գործերը հարկ է որ վարուին անշեղ, յօգուտ հասարակութեան մեծ զանգուածին եւ անոր գոյութեան պահպանման ու ամրապնդման։ Մեր բոլորին ջանքը պիտի ըլլայ՝ գործի գլուխ կանչել հասարակական ջիղ ու պարկեշտութիւն ունեցող տարրեր, տրամադրելով մեր բոլոր ուժերը։ Ժողովուրդը եւ անոր շահն ու բարօրութիւնը,— ա՛յս է մեր դաւանանքը եւ ա՛յս պէտք է ներշնչել աշխատող բոլոր տարրերուն։ Դաշնակցութիւնը աչքը պիտի ըլլայ հանրային գործերուն մէջ, մօտէն թէ հեռուէն, հսկելով հանրային հարստութեանց մատակարարման, կրթական, ազգային ու մշակութային խնդիրներու լուծման ու կիրարկման մէջ։

Երկրորդական խնդիր է թէ ո՛վ է իշխանութեան վրայ. Դաշնակցականնե՞ր— որոնք, ըստ Ընդհ. Ժողովի որոշման, իրենց յաւելեալ ուժերը միայն պէտք է տրամադրեն ազգային առօրեայ գործերուն,— թէ հանրային գործօն ու մաքուր տարրեր, որոնց առջեւ լայն ասպարէզ պէտք է բանալ։ Էականը այն է՝ որ անոնք, հանրային կեանքի ղեկավարները, ո՛վ ալ ըլլան, պէտք է որ չշեղին եւ չսայթաքին իրենց հանրային գործունէութեան ընթացքին։

Անյետաձգելի պահանջ մըն է նաեւ հայ ժողովուրդի կազմակերպման խնդիրը։

Մեր ընկերները իրենց բոլոր ուժը եւ կարելի բարեացակամութիւնը պէտք է տրամադրեն, գլուխ հանելու համար համազգային կազմակերպական այս փրկարար գործը, որ օտարութեան մէջ եւ յուսալքումի այս դառն օրերուն, միակ ապաւէնը կը կազմէ, թէ՛ ազգապահպանման եւ թէ՛ հանրային դահաբերութեանց եւ ուժերու արդիւնաւորման համար։ Գիտակցինք բոլորս, որ առանց հանրային կայուն ու օրինաւոր կազմակերպութեան, հայ ժողովուրդի գոյութիւնը վտանգուած է արտասահմանի մէջ եւ զայն պահպանելու բազմազան ճիգերը՝ մեծագոյն մասով՝ դատապարտուած են ամլութեան եւ մինչեւ իսկ չքացումի։

Այս կազմակերպութիւնը աւելի հզօր, աւելի արդիւնաւէտ ու համազգային կը դառնայ այն ատեն, երբ իւրաքանչիւր գաղութ՝ ինքն իր մէջ ամրանալէ ետք՝ օղակը դառնայ ընդհանուր, համազգային շղթայի մը։ Պէտք է որ գոնէ՝ իրարու մօտիկ, դրացի գաղութները կապ հաստատեն իրարու հետ, օգնութեան հասնին հանրային փոխադարձ ցաւերու եւ ձեռնարկներու համար։ Առանց այս կապին, ինքնաբաւ այլ մեկուսի գաղութներն իսկ պիտի չկրնան դիմանալ ապագային բազմազան հոսանքներուն, որոնք ամէն կողմէ մեր վրայ կը խուժեն եւ որոնց ընդդիմանալու համար հասու զէնքեր պէտք է ունենալ։

Կազմակերպութիւն եւ կապ՝ գաղութէ գաղութ,— ա՛յս թող ըլլայ մեր նշանաբաններէն մէկը՝ յառաջիկայ շրջանին համար։

3) Հայութիւնը եւ օտար ժողովուրդները.— Շրջ. Ժողովը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ըրաւ հայ ժողովուրդի եւ անոր բնակած երկիրներու փոխադարձ յարաբերութեան խնդիրը։

Կասկած չկայ, որ հայութիւնը բարեկամական արտաքուստ զգացումներ միայն ունի զինքը հիւրընկալող երկիրներուն եւ անոնց ժողովուրդներուն հանդէպ։

Բացարձակապէս զերծ քաղաքական նպատակներէ, զանազան վայրեր հաստատուած մեր հայրենակիցները կը սպասեն միայն իրենց հայրենիք վերադարձի օրուան։ Բայց, մինչեւ այդ, ինչպէս անցեալին մէջ անոնք աշխատած են, ասկէ ետքն ալ պիտի շարունակեն աշխատիլ հաւատարմօրէն եւ համակրութեամբ աջակցելու իրենց բնակած երկիրներու, Եգիպտոսի, Սուրիոյ թէ այլ վայրերու մէջ, եւ իրենց ուժերը տրամադրելու երկրին բարգաւաճման։ Հարկ է բարեկամական սերտ կապեր հաստատել բնիկ ժողովուրդին հետ, լուսաբանելով օտար հանրային կարծիքը՝ մեր գործերով եւ ուղղամիտ բարեկամութեամբը եւ ապացուցանելով հայութեան շինարար տարր մը ըլլալու պարագան։

4) Հայաստանի վերաշինութիւնը.—

Ընդհ. Ժողովը գծած է մեր քաղաքական վերաբերումը Հայաստանի եւ անոր անհարազատ ղեկավարներուն հանդէպ։ Աւելորդ է ըսել թէ՝ եթէ դէմ ենք վարիչներուն, մեր բոլոր հոգիով ու էութեամբը հետն ենք մեր հայրենիքին ու անոր արի ու աշխատաւոր ժողովուրդին։ Անշուշտ կարելի չէ բռնել չարագործներու եւ չարախօսներու լեզուն, որ հանրային կարծիքը շփոթեցնել կը փորձէ, այն պատրուակով թէ իշխանութեան դէմ ըլլալ՝ կը նշանակէ երկրին դէմ ըլլալ։ Այս անհեթեթ եւ անտրամաբանական հասկացողութիւնը արժանի չէ ոչ իսկ որեւէ լուսաբանութեան եւ փաստարկութեան։ Լաւագոյն փաստարկութիւնը սակայն, Ընդհ. Ժողովի եւ Շրջ. Ժողովի որոշումներէն բխած վերաբերումն է.— Աջակցիլ ամէն կերպով երկրի վերաշինութեան ձեռնարկներուն եւ Հայաստանի ժողովուրդին նիւթական բարեկեցութեան, օժանդակելով ամէն կերպով եւ նիւթական միջոցներ հայթայթելով ներգաղթի իրագործման եւ գաղթականներու յատուկ աւաններու հիմնարկութեան համար։

Մեր շրջանի կազմակերպական բոլոր մարմինները եւ ընկերները այս ուղղութեամբ եղած ձեռնարկներուն ոչ միայն պատրաստակամ պէտք է ըլլան, այլ երբ հարկը ներկայանայ, նախաձեռնարկ պիտի ըլլան մտաւոր ու բարոյական զարգացման հետ գործնապէս ալ մասնակցելու մեր սիրելի հայրենիքին նիւթական վերականգնումին ու ժողովուրդի անհուն տառապանքին մեղմացման։

ԽՐԱՏՆԵՐ
ՑՈՒՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի թունաբանութեան քաղաքապետական աշխատանոցին տնօրէնը, Պ. Քոն Աբրէ, եղանակին սաստիկ ցուրտերուն կը վերագրէ թունաւորումի դէպքերուն կրկնութիւնը։ Արդարեւ վերջին շաբթուներուն շատցած են թունաւորուած եւ շնչահեղձ մարդոց պատմութիւնները։ Շատեր լաւ տաքնալու համար լայն կը բանան ջեռոցներու (calorifère) եւ գոլարձակներու (radiateur) ծորակները, կամ առատ փայտ եւ ածուխ կը նետեն վառարաններուն մէջ։ Այս սաստիկ ջերմութիւնը ունի իր անպատեհութիւնները և վտանգները, կարգ մը թոյներու պատճառաւ։

Որպէսզի կարելի ըլլայ, մեր ժողովուրդին համար, խուսափիլ այդ վտանգներէն, կը ներկայացնենք Ֆրանսացի նշանաւոր թունաբանին խրատները։

Բնակարան տաքցնելու համար չորս տեսակ միջոցներ կան.

1.— Հայկական օջախը, ուր պարզապէս փայտ կը վառեն։

2.— Վառարաններ, ուր փայտ կամ ածուխ կը վառեն։

3.— Ջեռոցներ, եռացեալ ջուրի խողովակներով։

4.— Գոլարձակներ, կազի եւ քարիւղի հնոցով։

Հայկական օջախը շատ վտանգաւոր՝ չէ, պայմանաւ որ բուխերիկը լաւ բանի։ Այս պատճառաւ, պէտք է շարունակ մաքրել ծխանը, որ երբեմն տեղի կուտայ հրդեհի։ Դժբախտաբար քաղաքակրթուած երկիրներու, մանաւանդ մեծ քաղաքներու մէջ այլեւս գոյութիւն չունին նման օջախներ։ Ուրեմն եղանակի թունաւորումները կարելի չէ վերագրել այս օջախներուն։

Վառարանները եւս վտանգ չեն պատճառեր, եթէ անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները զանց չառնուին։ Այսպէս, նման վառարանները պէտք է զետեղուին վարպետ արհեստաւորներու կողմէ։ Եթէ վտանգ կը պատահի, պատճառը այն է, որ վառարանը հինցած է, ժամանակ գնացած է, խանգարուած է։ Խողովակներուն մէջ դրուած խափանակը սխալ ծակեր, որոնք, խափանակը դարձուած պարագային իսկ, կը դիւրացնեն վառարանին շնչառութիւնը, հետեւաբար վտանգաւոր ծուխին փախուստը։ Սակայն յաճախ մուրը կը գոցէ այդ ծակերը, եւ երբ տանտիկինը, խնայողութեան համար, մէկ կողմ դարձնէ վառարանին բանալին, ծուխը կը մտնէ ներս, եւ կը խեղդէ սենեակին մէջ քնացողները։

Կը թելադրենք վառարանը պարպել ամէն իրիկուն, որովհետեւ մարելու մօտ ածուխը կամ փայտը չափազանց վտանգաւոր է։ Երբեմն օդ տալ սենեակին՝ բանալով պատուհանները, գիշերը բաց ձգել մէկ պատուհանը։ Չգործածել իւղոտ ածուխ։

Ջեռոցները եւս վտանգ չեն ներկայացներ այն ատեն, երբ խողովակները մաքուր են։ Այլապէս հեղձուցիչ հոտ մը կը տարածուի սենեակին մէջ եւ կը խանգարէ առողջութիւնը։

Գոլարձակները եւս, եթէ կազով կը բանին, պէտք է ունենան բուխերիկ մը, հաւասարակշռելու համար օդին մաքրութիւնը։ Զգուշանալ ձգախեժի

...գլխատուած մարմինը ...մեցին բէթ-քանի տաճարին ...րին վրայ:

...առջին պարտութիւնը իմա... ...վ, գաւիթ գրաւեց բերդը եւ ... հրոյճարակ ըրաւ։ Կը կար... ...թէ գաւիթ Աստարգէի հին ...ճարի տեղին վրայ շինեց բա... ...ք մը։ Այդ տաճարը շինուած ...եփած աղիւսէ, իսկ առաստաղը ...է էրիգալով պատուհաններուն, ...ոնք նեղ լուսամուտներ էին, ...իպտական հին տաճարներու ...տուհաններուն նման։

...րեկերներուն մէջէն գտնուած ...նաեւ բազմաթիւ անյատակ ...օթներ, ինչպէս նաեւ տաճար... ...ու եւ տուներու պզտիկ կաղա... ...արներ։ Ցնակները երկյարկանի ...ն եւ զարդարուած արձանիկնե... ...վ, որոնք իրենց ձեռքերուն մէջ ...ռած են աղաւնիներ, եւ օձերով ...արուած բաժակներ ու անօթ... ...ր։ Այդ անօթներով է որ հա... ...տացեալները տարւոյն առա... ...ն պտուղները կը նուիրէին գի... ...ւ հիին։

...մերմէ զատ, տաճարի մը ...րանին տակէն գտնուած են Ա... ...նոփիս Գ. Թագաւորին պատկա... ...ղ գլանաձեւ կնիքներ, սուրիա... ...ն շքեղ գաշոյն մը, եւ սեւա... ...եայ պղպջաւ գանի կաղա... ...ր մը։ Աւելի խոր գտնուած են ...նան քաղաքի բագինի մը ա... ...րակները, որուն մէջ անվթար ...ացած է պղնձէ շքեղ գաշոյն մը։

Հ. ՑԵՐՈՍԻԻ

ԱՍՏՂԵՐՈՒՆ ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ

Ցեսնելով որ Զօր. Գուտեպա... հետքը գտնել անկարելի ոստիկանական հատառու... ...եամբ եւ մարդկային գիտու... ...եամբ, ֆրանսական թերթերու ...էջ — հեգնանք կամ ոչ,— կը ...ելագրուի հարցնել... աստղա... ...ուն։

Այս առթիւ կը պատմուի ...է. Կատիուի նման մէկ պատ... ...ութեան ընթացքին, երբ ոս... ...իկանութեան փնտռտուքները ...գերեւ ելան, Նանսիցի գուշա... ...ւհի մը, տիկին Բաժիլ, գտաւ ...ատիուի դիակը պարզապէս ...ւզերը յառելով աստղերուն։

Եւ ահա «Էնթրանսիժան»ի ...էկ խմբագիրը, տեղեկութիւն ...ելու աւելի ստանալու նպատա... ...ով, փոխանակ ոստիկանատուն ...երթալու, գացեր է գուշակուհիի ...ր տունը։

Գուշակուհին, անհետացեալ ...որավարին պատկանած առար... ...այ մը առնելով, կ'ինկայ երա... ...անքի մէջ եւ կ'ըսէ.

—«Զօրավարը մեռած է։ ...ւզ մասին ապահով եղէք։ Մե... ...ած է քաղաքական ոճիրի մը ...ետեւանքով, բայց ոճրագործը ...ատնուած է զայն ոչ միայն քա... ...ղաքական նպատակներով, այլ

հնազանդելով իր ներքին զգացումներուն։ Օրինակի համար, կրօնական վրէժխնդրութիւն։ Ոճիրը գործադրուած է Փարիզէն 250 քիլոմեթր հեռու վայր մը, արեւելեան երկրորդ միջօրէականին վրայ, հոկայ խնձանշարժի մը մէջ»։

Հօս խմբագիրը կատարելով այդ հաշիւը, կ'ըսէ թէ հաւանաբար Պրիւքսէլէն քանի մը քիլոմեթր հեռու։

—«Զօրավարը, ոճիրը գործուած պահուն, կը գտնուէր կառքին մէջ, ուր գրուած էր զայն քնաբեր դեղի մը ազդեցութեան տակ առնելէ յետոյ։ Այսպէս խեղդուեցաւ տեղւոյն վրայ։

Խեղդող ոճրագործը Անգլիացի, կամ Գերմանիայէն հասած գերմանական ծագումով անգլիացի մը։

Դիակը յետոյ կառքով փոխադրուեցաւ դէպի Հիւսիսային ծով։ Դրուեցաւ զօրշագոյն պարկի մը մէջ, զոր բեռցուցին ձկնորսանաւի մը մէջ, թիւ 42 0 կամ 0.42։ Նաւին ցռուկին վրայ կը կարդացուէին երկու անուններ, մէկը՝ Ֆլի։

Նաւը մեկնեցաւ փոքրիկ ծովախորշէ մը, զոր դիւրին է ճանչնալ. շնորհիւ իր նուրբ աւազին եւ եռեւը բարձրացող թուխ ժեռաբլուրին։

Նաւին վրայ կը գտնուէր մարդ մը, որ 1 մեթր 70 հասակ ունի, կարմիր եւ լայն երես մը։ Ձեռքն ունէր գետակ մը եւ հագած էր լայն վերարկու մը։ Ջղային շարժումներով կը պտըտէր նաւին կամրջակին վրայ։

Այս պահուս դիակը կը ծփայ ծովուն խորը, զօրշագոյն տոպրակին մէջ։

Ցիշեցէք, որ զօրավարը առեւանգողները հետեւած են Փոն տը Մարլի, Ուրցի Չրուղին Վիթրի-լը Ֆրանսուա գիծին»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ.).— Ա. Ե Հայ Կարմիր Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը քանի մը խորհրդակցական ժողովներ գումարելով, ընտրած էր ժամանակաւոր վարչութիւն մը, որ կեդրոնական վարչութենէն վաւերացուելով, Նախկին Հրաժարեալ վարչութենէն ստացաւ բոլոր գոյքերն ու պաշտօնական արձանագրութիւնները։ Աժամեայ վարչութիւնը երկու ժողովներէ վերջ, Հրապարակ հանեց երկար կոչ մը, եղբայրական օգնութեան համար, եւ ապա որոշեց ընդհանուր ժողով մը գումարել, պաշտօնական ձեւ ու մարմին տալու համար ձեռնարկին,

Ժողովը տեղի ունեցաւ փետր. 9ին, կեդրոնական մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Ներկայ էին մօտ 30 երկսեռ հայրենակիցներ։ Աժամեայ վարչութեան ատենապետուհի տիկին Արսլեան ամփոփ գեկուցումէ մը յետոյ, կոչ ըրաւ Ընտանեկան վտարուած հայ գաղթականներու օգնութեան շուրջ, որուն համար ազգային վարչութեան դիմում կատարելով խնդրած էին ժապաւինեալ ատամ մը։ Վարչութիւնը ընդ առաջ երթալով այս գեղեցիկ ձեռնարկին, տուած է երեք ժապաւինեալ ատամներ։

Այս յայտարարութիւններէն վերջ, ժողովը միաձայնութեամբ վստահութեան քուէ տալով ատժամեայ վարչութեան գործերը վարելու մինչեւ յառաջիկայ Գաղթ ժողով եւ իր գիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով.— Ատենապետուհի Ցիկին Արսլեան, Ատենադպիր Օր. Ռեբեկա Թափագեան, գանձապահ Տիկին Զգուքեան, խորհրդականներ՝ Տիկիններ Քիպրիթճեան, Շահլամեան, Կէմալմազեան եւ Օր. Ա. Արզումանեան։ Ցնայ ընտրուեցաւ նաեւ հանգանակիչ յանձնախումբ մը բաղկացած հինգ հոգիէ.— Տիկիններ Զգուքեան, Ղազարեան, Խոգեան, Գարաքէօզեան, Ցէրաէրեան, Ագգանատեան, Թափագեան, Օր. Գէքմէզեան եւ շափահաս որբերու կողմէ Պ. Վահագն Ըկինեան։

Ժողովականները միաձայնութեամբ պարտաւորեցին յայտնեցին օժանդակել յանձնախումբին։ Անմիջապէս կազմուեցան երեք խումբեր, որոնք սկսան շրջիլ Մարսէյլ քաղաքն ու իր արուարձանները։

Ս. Միլտոնեան

ՋԼՐՍԱՆՁԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ, 11 փետր.— Թուրքիայէն Սուրիա հասած Ջլրսանձաքցիներու աղեխարշ վիճակը խորապէս յուզեց մեր սրտերը, երբ «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք կոչը. Վարչութեան տուած 92 անձերու ցանկը։ Այս թշուառները աքսորավայրին մէջ աւելի ազգական կամ յոյս մը չունենալով, իրենց աչքերը մեզ յառած՝ օգնութիւն կը սպասեն։

Կոչը Վարչութեան հրահանգով, Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողով գումարեց գեկտ. 9ին եւ ընտրեց հանգանակիչ մարմին մը, որ մինչեւ կիրակի պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը։

Այս առթիւ կը թելադրենք որ մեր համանուն մասնաճիւղերը Լիոնի հայրենակիցներուն օրինակին հետեւին եւ ազգային խառն հանգանակութեանց մասնակցելէ վերջ, իրենց մէջ ալ առանձին հանգանակութիւն մը բանան եւ աշխատին որ ամէն հայրենակից իր բաժինը բերէ։

Այսպէսով ցոյց տանք մեր գաւառի թշնամիին թէ մեր հաւաքական կամքը եւ գոհողութեան ոգին կ'ապրին ամէն գործի մէջ, երբ ժամանակը գայ։ Մ.

ԵՌԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ (Յապաղած).— Նկատի առնելով օրուան պահանջները, կ'ուզէի քանի մը հարցումներ ուղղել Եոզկատի Հայր. Միութեանց անջատ-անջատ կեդրոններուն.—

Ա.— Ինչու համաձայնութիւն մը չգոյացաւ, ձեր երկուքին մէջ, առեղծելու համար Ֆրանսայի մէջ ընդհանուր Եոզկատի մէկ Հայր. Միութիւն, միեւնոյն ատեն կապ հաստատելով Ամերիկայի ձայնը մարած «Ազգասախնամ Եոզկատացի հետ։

Բ.— Մինչեւ ե՞րբ պիտի մնանք այսպէս անջատ, ամէն մէկը իր նախընտրած ճամբով։

Գ.— Ինչո՞ւ համար չէք հետաքրքրուիր Եոզկատ մնացող մեր տարաբախտներու խղճալի վիճակով, որուն մօտէն ծանօթ էք ձեր առած արտակեղեք նամակներով։ Անոնք օգնութիւն կը խնդրեն իրենց Միութիւններէն։ Իսկ դուք կը մնաք լուռ։

Եթէ ձեր Միութիւններուն գանձը զրօ չկայ, անկարե՞ղ էք իրարու կապուելով կատարել ընդհանուր հանգանակութիւն մը, քանի որ հայրենակիցները գիտեն զոհողելու։

Գեսուն

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ, 11 փետր. (Սեփ. Թղթ.). Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ յոբելեանը արժանավայել կերպով տօնելու համար փարիզի մէջ կազմուած կեդր. գործ. Յանձնաժողովի նախագահութեան կողմէ եղած թելադրութեան համաձայն, կիրակի օր գումարուեցաւ խորհրդակցական ժողով մը։ Կը մասնակցէին աւելի քան քառն հայրենակիցներ։ Նախաձեռնարկ մարմինը ըրաւ իր զեկուցումը եւ կարդացուեցան կարգ մը նամակներ, ղրկուած փարիզի կեդր. գործ. Յանձնաժողովէն։ Ներկաները իրենց համակրանքը յայտնելով նպատակին, միաձայն հաւանութեամբ որոշուեցաւ, արժանավայել կերպով տօնել յոբելեանը նաեւ Լիոնի եւ շրջանին մէջ։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ դիւանը, Պ. Պ. Ալեքս. Կիւլպէնկեանէ, Ս. Թափագեանէ եւ եւ Ցէօքմէճեանէ։ Ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ ժողովը պաշտօնապէս բացուած յայտարարուեցաւ եւ նոյնպէս գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ գործադիր մարմինը բաղկացած հետեւեալներէն.— Հայր Պօղոսեան, Վերապատուելի Պարսամեան, Պ. Պ. Յովսէփ Ալիթապեան, Թագւոր Այվազեան, Բարգէն Ազարեկեան, Մ. Աբրահամեան, Արամ Գառօնէ, Արշաւիր Հարէլեան, Վարդան Խրիմեան, Ցոքթ. Սէփէթճեան, Կարապետ Թոյեան, Արմէն Ցիրատուրեան եւ Ց. Նիկողոսեան։

Գործադիր Յանձնաժողովը իր առաջին նիստը պիտի գումարէ ուրբաթ երեկոյ 14 փետրին Թրէֆէքթիւրի մօտ գտնուող նախկին Քաֆէ Ժէնէրալի ներքնասրահը։ Շուտով Յանձնաժողովներ պիտի կազմուին նաեւ Սէն Շամոնի, Ս. Շամոնի եւ Ս. Էթիէնի մէջ։ Կ'իմանամ թէ Ցէսինն ալ Լիոնի պիտի միանայ։

Իրազեկ

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ.— Փետր. 2ին եւ փետր. 9ին Լիոնի Հիւսէյնիկցիները հաւաքուելով Պ. Ց. Յօնապետեանի բնակարանին մէջ, երկար խորհրդակցութենէ վերջ որոշեցինք կազմել Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Միութիւն մը, 14 ներկայ եւ հինգ բացակայ հայրենակիցներու հաւանութեամբ։ Որոշուեցաւ անմիջապէս կապ հաստատել Ամերիկայի կեդրոնին հետ, ու գործի ձեռնարկել։ Երկրորդ ժողովին հայրենակիցներուն միահամուռ հաւանութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Յօնապետեան, Ա. Սիմոնեան եւ Կ Ցովակիմեան։ Ժողովը պարտք դրաւ Վարչութեանս վրայ որ յառաջիկայ ընդհանուր անդամական ժողովին ներկայացնէ ծրագիր-կանոնագիրը, եւ յետոյ վաւերացնելու տեղական իշխանութեան։ Կը հրաւիրենք Ֆրանսաբնակ բոլոր հայրենակիցները որ անմիջական յարաբերութեան մէջ մտնեն Նորակազմ Վարչութեանս հետ, հետեւեալ հասցէով.— G. Hovagimian, 349 Rue Duguesclin, Lyon (Rhône)

Ց. Հացագործեան

ՀԵԼԼԷՆ ԳԵՂՈՒՀԻՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԳԻՒՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք թերթերը կատղած են անոր համար որ Եւրոպայի գեղեցկութեան Թագուհի ընտրուեցաւ Յունաստանի գեղուհին՝ Ալիս՝ Տիփլարաքուն եւ ոչ թէ իրենց գեղուհին՝ Միւպէճճել Նամըք Հանըմը։ Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն։ Գրագէտ Փէյամի Սաֆա պէյ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ կը գրէ.

«Հելլէն գեղուհին ընտրող դատաւորները իրաւունք ունին, եթէ Եւրոպայի գեղեցիկը բնելով պիտի հասկնանք աղջիկ մը, հետեւեալ գիծերով — Երեսը մեծ, աչքերը շատ կապոյտ, ոսկորները հաստ, գլուխը ծուռ, ուսերը լայն, Թեւերը համեմատաբար բարակ, Նայուածքը մելամաղձոտ եւ նուաղուն, մորթը ու-ողորկ եւ ձախ ծնօտին կողմը ահագին խալ մը։

Լուսանկարին նայեցէք։ Այս պատկերը ոչ քան ալ գէշ եղած ըլլայ, Նորէն կը ցուցնէ կարգ մը աչքառու պակասներ։ Կարելի՞ է Վեներայի Թոռնուհին կոչել այս աղջնակը։ Զօր Թրիքուփիս (ԽՄԲ — Ա՛յն որ գերի բռնուեցաւ Թուրք բանակին կողմէ, Միլլի պատերազմի ընթացքին) որքան կը նմանի Հելլէն աւանդական հերոս Աքիլլէսի (ԽՄԲ — Որ անխոցելի կը նկատուէր Հելլէն դիցաբանութեան մէջ, բացի իր կրունկէն), այս աղջիկն ալ նոյնքան կը նմանի Վեներային։

Եթէ մարզանք տեսած մարմին պիտի փնտռուէր, պէտք է ընտրէին գերման գեղուհին։ Ներհարութիւն կը փնտռէին՝ անգլիացի գեղուհին ընտրելու էին, տարփավառ մարմին՝ սպանուհին, նուրբ՝ վիեննուհին, մարմնի եւ մորթի անուշութիւն՝ հունգարուհին ընտրելու էին։ Լուսանկարէն անկարելի է հասկնալ թէ դատաւորները ի՛նչ գտած են հելլէն գեղուհիին վրայ։

Բայց մենք շատ լաւ կը ճանչնանք այս գեղեցկութիւնը, որուն եօթը պորտը ապրած է մեր հողերուն վրայ։ Ըսելիք չունինք անոնց տաքարիւն եւ յանկուցիչ յատկութեան։ Եգէյեան շրջաններուն մէջ այս գեղեցկութեան սիրոյն շատ մը գաւաթներ բարձրացած են եւ նոյնիսկ արիւններ թափուած։ Թաթավլան, որուն անունը կորսուեցաւ, իր պատմութիւնը լեցուած ունի այս տեսակ դէպքերով։

... Եթէ Եւրոպայի գեղեցկութեան դատաւորներուն մէջ գտնուէին նաեւ ներկայացուցիչներ Հրատ, Երեւակ եւ Լուսնթագ մոլորակներէն, մեր թագուհին անպատճառ առաջին կ'ըլլար, որովհետեւ ոչ թէ Եւրոպայի, այլ տիեզերքի գեղեցիկն էր»

«Ճիւմհուրիյէթ»ի քրոնիկագիրն ալ կը գրէ.

«Երբ հելլէն գեղուհիին յաջողութեան մասին կը խօսէինք խմբագրատան մէջ, մեր խօսուն Վարդան էֆ խօսքին խառնուեցաւ. «Էյ աղաք, ի՞նչ կը նեղուիք, հելլէն գեղուհին այնքան օտար չի սեպուիր։ Եթէ ոչ մայրը, մեծ մայրը անպատճառ բարեկամուհին եղած է մեր հօրը կամ մեծ հօրը»։

Պոլսոյ Յոյները, որոնք հաճոյք կը զգան եւ նոյնիսկ պարտականութիւն կը սեպեն ամէն առթիւ իրենց համակրութիւնը յայտնել Յունաստանի, զրոյց մը տարածած են.— Հելլէն գեղուհին, Իզմիրցի կամ Քէնէրցի է եղեր։ Հելլէն գեղուհին եթէ նոյնիսկ չըլլայ Թուրքիայէն գացած Յոյներէն, որոնք «Թուրքի սերմ» կը կոչուին հին Յունաստանցիներու կողմէ, եւ Մօրէացի ըլլայ, գարձեալ իրաւունք ունի Վարդան էֆէնտին, չէ։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ԵՒ ՔՍԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

ԽՄԲ.— Ամբողջական Թարգմանութիւնն է այս Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) այն վիպակին, որ հրատարակուած է անգլիական Nash's Magazine ամսագրի 1929 սեպտ.ի թիւին մէջ, եւ որուն մէկ հատուածը այնքան իրարանցում պատճառեց կարգ մը շրջանակներու, իբրեւ «յուտանք» հայ ցեղին դէմ։ կարդալով ամբողջութիւնը, կարելի է գաղափար կազմել թէ օտարացած հայ գրագէտը կը հայհոյէ՞ իր ծագումին դէմ, թէ դառնութեան հզօր ցիչ մը կ'արծակէ.—

Լաւ է նկատի չառնել զանոնք, որ կ'ըսեն մեզի թէ կեանքը բոլորովին հարուածներէ, ճեղքերէ կը կազմուի, քանի որ յաջողանակներ ալ կան, որոնք ա՛յնպէս մը պատմուած են որ կարող կ'ընեն մեզ մերթ ընդ մերթ բարձրանալ վհատութեան ճահիճէն եւ պաշտած հպարտութիւն մը ունենալ մեր անձին մէջ։

Արդ, աւելորդ է ըսել թէ երկու տեսակ գլխաւոր յաղթանակներ կան.— յաղթանակները մեր անձին վրայ գործադրած հաւա-

քելով մեր հոգիններուն փրկութիւնը պիտի շահինք հանդերձեալ աշխարհին մէջ, եւ ա՛յն յաղթանակները զորս կը տանինք ուրիշներուն վրայ, եւ որոնք շատ աւելի հաճելի են, բայց հանդերձեալին մէջ, ո՛րքան քիչ խօսինք անոնց վրայ՝ այնքան լաւ է։ Այս մասին մեր խօսքըդադրեցնելէ առաջ աւելցնե՛նք թէ ամէնէն գովելին մարմինին վրայ տարուած յաղթանակն է, որովհետեւ առավ ամօթահար կ'ըլլայ սատանան, եւ քրիստոնէութեան վարդապետութիւնները մեծապէս կը յաջողին

Բայց այսպիսի յաղթութիւններ դիւրաւ չեն շահուիր, եւ երիտասարդ մը ինչպէ՞ս ժամանակ ու համբերութիւն պիտի գտնէ շահելու համար զանոնք, երբ իր ընելիքը ճամբայ մը գտնել է աշխարհի մէջ, աշխարհ մը՝ ուր երիտասարդը իր խառամբերութիւններով չի գտնուիր այլ իր գործունէութիւններով։ Եւ առիթ կը պատշաճի նաեւ գեղատի կիններուն, թէեւ անոնց գործունէութիւնները պէտք չէ չափազանց յուսահատական բնոյթ ունենան՝ ինչ որ վերջ ի վերջոյ վատթարագոյն կ'ըլլայ իրենց համար։

Երբ մեր տարիքը կ'առնենք եւ ետեւը նայինք անցեալ յաղթանակներու վրայ, կը տեսնենք որ անոնք թառամելու ձեւ մը ունին, եւ կ'ըսենք.— «Ցնո՛րք, ա՞ս է եղեր ամէնը»... Բայց յաղթանակ մը կայ զոր կրնամ վերակոչել հաճոյքով այսօր ալ, եւ միակն է զոր պէտք է վերակոչեմ՝ անհաշւ գլխագիր վառելով — ՄԱՑԻՍ ՄԷԿԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ։

Ի՛նչ մոգական բառեր են ատոնք — Մայիս Մէկ, քանի՜ն բուրումնաւէտ՝ երիտասարդութեամբ եւ գարունով եւ գարնանագոյն անձրեւ։ կը բուէ որ ըսեմ զանոնք միայն, եւ ահա աչքերուս առջեւ կ'ոգեկոչուի բարձր, գեղանի, յուսահատիչ դէմքը Փրինիլա Ըվըրսի, ի՛նչպէս կը շարժէր գրան ալքեւ Մոնթ Էճըլ ճաշարանին ուր նստած իրեն կը սպասէի, երկայնօրուն անմայրս աղջիկ մը՝ փոքր բոսորագոյն գլխարկով պսակուած։ Ամառ էր երբ կիներ մեր աչքերը կը զուարթացնէին բոսորագոյն գլխարկ կրելով, փողոցները մանգալով կակաչներու եւ ջահերու պէս բոցավառ, մինչ այսօրուան օրս անոնք կարծես հպարտութիւն կ'իմանան մեր աչքերը պղտոր ընելով յոռեգ գգլուխ ու զգեստաւորուած։ Բայց առիթ խօսքը ներիս մըն է որ մեզ կը հեռացնէ այն հեշտալի վայրկեանէն՝ երբ Փրինիլա Ըվըրսի մտաւ Մոնթ Էճըլ, իրեն հետ բերելով արեւուն ոսկին։

«Կը ցաւիմ ուշ մնալուս», ըսաւ եւ իր պայուսակէն հանեց կրիայի պատեանէն շինուած փոքրիկ սանտր մը եւ սկսաւ սանտրել իր բոսոր գլխարկէն վար ականջներուն վրայ ինկած ոսկի խոպոպիքը, մէ՛կ գանգուր միայն ատ մէն մի ականջ, բայց անոր ենթարկուած եղութիւնը տեսնելով կ'ըսէիք թէ երկոտասնեակներով գանգուրներ կան։

Ի՛նչ որ էր, գարնանային այն առոյգ օրերէն մին՝ երբ սիրտը կը վերանայ թեթեւ հովէն որ իսպառ կը փչէ կը տանի ձմեռը, եւ կլոր ճերմակ ամպերը երկինքին մէջ գոգցես կ'ըսեն իրարու — «Եկէ՛ք ո՛ն, եկէ՛ք»։ Բայց այդ Մայիս Մէկին աչք չունէի տիրող մէտէոբաբանական պայմաններուն, այլ միմիայն Փրինիլայի յուսահատիչ գեղեցկութեան համար։ Վերջապէս, գինքն ունէի քովս, վերջապէ՛ս։ Այս աղջիկը կարգադրողներդ չէք կրնար հասկնալ թէ ո՛րքան նշանակութիւն ունի աս ինծի համար։ Եւ այսպէս, իր ընկերութենէն հրճուալից, ինքզինքս տուի «տօնական տրամադրութեան»մը, ինչպէս կ'ըսեն լրագիրները, եւ ի՜նչ անուշ տրամադրութիւն է ան։

Այս ճաշը կարգադրուած էր նախորդ իրիկունը, եւ դժուարաւ կարգադրուած, եթէ կ'ուզէք հաւատալ։ Որովհետեւ երբ հարցուցի իրեն — «Կը հաճի՞ք վաղը ինծի հետ ճաշել», ինծի նայեցաւ իրեն յատուկ տարօրինակ սարդոնիկ անքթիթ ձեւովը եւ պատասխանեց. — «Բայց ենթադրեցէք թէ վաղը ճաշին առեն անօթի չըլլամ», Վհատած, ինքզինքս խմելու տուի, բայց քիչ վերջը պատահեցաւ որ միասին պարէինք, եւ օդին մէջ խենդութիւն մը տարածուած ըլլալու էր որ՝ պարած ատեն՝ իր աջ ականջին վրայէն անդին հրեցի գանգուր մը եւ շշնջեցի — «Կը սիրեմ քեզ, կը սիրեմ քեզ, կը սիրեմ քեզ»։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ արքեպիսկոպոսին այս խօսքերը՝ բուռն տպաւորութիւն գործած են Գավարիոյ կաթոլիկներուն վրայ։

Անգլ. կառավարութիւնը կը միջամտէ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին եւ Լորտերու ժողովին մէջ ալ արծարծուեցաւ կրօնական հալածանքի խնդիրը։ Արտաքին Նախարար Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ հրահանգած է Մոսկուայի դեսպան սըր Էտմընտ Օուէյի՝ տեղեկագիր մը ղրկել Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն հալածանքին մասին։ Աւելցուց թէ հարկ չկայ խնդիրը հանել Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ, որովհետեւ այդ միջոցով կառավարութիւնը չպիտի կրնայ հասնիլ իր հետապնդած նպատակին։

Լորտերու ժողովին մէջ Լորտ Փարմուր պատասխանելով Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին, ըսաւ թէ կառավարութիւնը իր բոլոր ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնէ՝ յարգել տալու համար կրօնական ազատութիւնը։

⁂ «Պրաւդա» յօդուածով մը կը ծաղրէ Վատիկանի եւ անգլիկան եկեղեցիի միջամտութեան դէմ եւ կ'ըսէ թէ գիւղացիներու մէջ հայրենասիրութիւնը պիտի յաղթէ կրօնական զգացումին...

Կրօնական հալածանք չկայ...

Րիկով, ժողովրդական գործավարներու նախագահը, խօսելով Ավիաքիմի համաժողովին մէջ, վեր հանեց այն պայքարը, զոր կը մղեն արտասահմանի թերթերը, մանաւանդ անգլիական մամուլը, խորհրդային միութեան մէջ «իբրեւ թէ կատարուած» կրօնական հալածանքներուն առթիւ։ Րիկով շեշտեց թէ՝ մինչ ըստ անգլիական օրէնքին, հերետիկոսութիւնը, հայհոյութիւնն ու անաստուածութիւնը ցարդ վճռի առարկայ են Անգլիոյ Երեսփ.-Ժողովին մէջ, խորհրդային օրէնսդրութիւնը կրօնքի կատարեալ ազատութիւն կ'ապահովէ, ու ո՛չ մէկ խօսք կարելի է ընել այս կամ այն կրօնական դաւանանքի դէմ հալածանքի մասին...

«Միրջդ է թէ անաստուածութեան սկզբունքները կը տիրապետեն խորհրդային միութեան մէջ, բայց,սակայն ո՛չ մէկ դաւանանքի հետեւորդ կը հալածուի կրօնական պաշտամունք կատարելուն համար։ Կրօնականներու դէմ հալածանքի մասին եղած բոլոր յերիւրանքներուն միակ նպատակն է սաստկացնել պայքարը խորհրդային միութեան դէմ։

Վերջերս ֆրանսական դատարանը ազատ արձակեց խորհրդային կեղծ մուրհակ շինողները. գերման դատարան մըն ալ անպարտութեան վճիռ տուաւ չերվոնեցի կեղծարարներուն դէմ։ Ասոնք բոլորը ցոյց կուտան թէ խորհրդային միութեան դէմ սաստիկ կռիւ մը կը պատրաստուի։»

Պոլսոյ մէջ հայկ. հրոսախումբ...

Պոլսոյ մէջ «փրոֆէսոր» Արթին Թումայեան (կամ Ապտուլլահ) անուն Հայ մը ոստիկանութեան լուր տուած էր թէ հայկական հրոսախումբ մը կազմուած է եւ սարսափելի դէպքեր կը պատրաստէ...

«Թուրք ոստիկանութիւնը այս յանդուգն եւ վնասակար մարդիկը երեւան հանելու եւ պատժելու համար քննութիւններ կատարեց, կը գրէ «Վագըթ», բայց հրոսախումբ չգտաւ,ոչ ալ աւազակ»։

«Փրոֆէսոր»ը այժմ դատ բացած է անոնց դէմ, որոնք ուզած են զինքը սպաննել։ Մարդը կ'երեւի կորսնցուցած է հաւասարակշռութիւնը, որովհետեւ ելմտադի ոստիկանութիւնը չէ ուզած կարեւորութիւն տալ իր խօսքերուն. բայց «փրոֆէսոր»ը դիմած է աւելի բարձր առեանի։

Մէթրոյի նոր գիծ

Այսօր կը բացուի Էնվալիտ-Օտէօն գիծին երկարաձգումը մինչեւ Փլաս տ'Իթալի, անցնելով հետեւեալ նոր կայարաններէն.— Քլիւնի, Մօպէր-Միւթիւալիթէ, Փլաս Մօնժ, Սանսիէ-Տօպանթօն, Կոպլէն, Փլաս տ'Իթալի։ Քանի մը շաբաթէն այս գիծը պիտի երկարաձգուի մինչեւ Փորթ տը Շուազի եւ Փորթ տ'Իվրի։

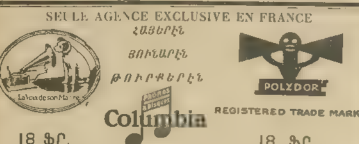

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ԲՈԼՈՆԳ.— «ՋԷՅԹՈՒՆ» ենթակոմիտէի կազմակերպած կիրակի ժամը 2.30ին, Salle Place Comète. Պիւրօ Թապալի վերնայարկը. Անիէա: կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. կը խօսին՝ ընկերներ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ եւ Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ. Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Chapeի թատրոնին մէջ կը նախագահէ՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ
կը խօսին՝ Ընկերներ Գ. ՀՐԻՍԵԱՆ եւ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Արտասանութիւն, երգ եւ նուագ

Մուտքը ազատ է — Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՊՈԼՈՒ-ՏԷՎԷՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐ. ԵՐԿՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս Harolaի սրահներուն մէջ, 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses
Գեղարուեստական ճոխ բաժին Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռէնսիի մասնաճիւղին կողմէ, 22 Փետրուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Casino du Raincy սրահը, Place de la Gare: Կովկասեան պարեր, պարի մրցում, տանկէկալներ եւայլն։ Գիները ժողովրդական։ Մուտքի տոմսերը իրաւունք կուտան մասնակցելու թոմպոլային։

Հ. Յ. Դ.
ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի հերթական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն ընկ. Օհան-Կարոի կողմէ.—«Նախայեղափոխական շրջանէն գրուագներ ու դէմքեր»։

Անիէռ-Գուա քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նուագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes: Ներկայանալ անդամատոմսով։

Պիյեանքուրի Մշոյի խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ընկ. Լորիս Պօլոյեանի բնակարանը։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն առիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 29 Bld. Carnot, Րիւ Վիոլէթի ծայրը։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Բենօ Նալչաճեան։ Ներկայանալ հին անդամատոմսով։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ցունաստանէն, Սուրիայէն եւ այլ շրջաններէ վերջերս Մարսէյլ եկած բոլոր Դաշնակցական ընկերները վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Առաքադարի Հայր. Միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
ՍՏԱՑԱՆՔ

Թորոնթօ, Մ. Տ. Ս.— 5 տոլար։
Ալճեր, Ղ. Խ.— 35 ֆրանք։
Թանճեր, Յ. Գ.— 140։
Վալանս, Գարծ.— 337։
Համպուրկ, Ս. Յ.— 125։
Միլանօ, Ա. Ս.— 109 լիրէթ 90։
Գօն, Ա. Ի.— 140։
Ինտիանա Հարպըր, Հ Յ. Դ. Ա. Կ — 20 տոլար։
Լապէմ, Մ. Ա.— 100 քուրօն։
Մարսէյլ, Ա. Մ.— 35։
Լիոն, Գարծ.— 746.40։
Մարսէյլ, Գարծ.— 836։
Սէն Թ'Էթիէն, Ս. Խ.— 140։
Մարսէյլ, Տոքթ. Ր.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօր որդիս Սեբաստիոյ Արթին Քիւփէլեան (26 տարեկան) հօր. անուն՝ Աւետիք, մօր անուն՝ Թուվբան։ Այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յունաստանէն նոր եկած իր հօր եղբօր աղջկան՝ Մարիամ Կիւլիեանի c/o G. Blanchon St. Julien en Alban, (Ardèche).

— Կը փնտռուի Թագւոր Խաչիկեան (Խաչմանուկեան) որ 1927ին կը յաճախէր Սէն Միշէլի (Փարիզ) Սէն Լուի Լիսէն։ Իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն Գարգեւ Խաչմանուկեանի 30 Rue La demie Lune. Montreuil s) Bois (Seine.

ՍԱԿԱՐԱՆ
14 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.14
Տոլար,	Dollar	25.53
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7.80
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2200.—
»	II »	1505.—
»	III »	1500.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը փափաքիք որ հաւերը առատ ածեն, մեծնան, շուտ պարարտանան, չհիւանդանան, անօգուտ հին մեթոտներու հետեւիլ. Համեստ դրամագլուխով հացուցիչ շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ դատնտես Օ. Եէրիտճեանի «ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը։ Գին 5 ֆրանք. Դիմել՝ հեղինակին 18, Villa des Roses, Bois-Colombes Seine. Գալենց գրատուն կամ Գեւոնեանի՝ «Յառաջ»ի խմբագրատուն։
Մեծաքանակ գնողին գոհացուցիչ զեղչ։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN

Խմբագ.
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin
PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
16
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1930

16 FÉVRIER 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1189 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհատենք, այսօր, ծանօթ վէճերը, մատնանշելու համար այլապէս ուշագրաւ երեւոյթ մը։

Դիտա՞ծ էք որ գերարտադրութեան մրցումի մը բռնուած է մեր գրական հրապարակը։

Անընդհատ կը բանի հայ տպագրական մեքենան, Կովկասէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։

Նոր չէ համաճարակը,— իսկ եւ իսկ հայկական մոլութիւն։ Բայց, կը թուի թէ կ՚աճի նոր եւ արտակարգ սաստկութեամբ։

Եթէ ուզէինք թուանշաններ շարել, ապահովաբար երեւան պիտի գար թէ՝ այսօր, մեր այս ցիրուցան եւ անկայուն վիճակին մէջ, շատ աւելի տպագիր ապրանք ունինք, քան ունեցեր ենք ո՛րեւէ ատեն։

Ամէն պարագայի մէջ, համեմատաբար աւելի շատ, քան Մեծ Պատերազմէն առաջ, երբ առ նուազն մէկ ու կէս միլիոն ժողովուրդ աւելի ունէինք, հաստատուն բնակութեամբ եւ մեծ մասով շէն-տնտեսութեամբ։

Հայաստանի մէջ՝ պետութիւնը ինքն է որ, անդադար թարգմանել, թխել ու թխսել կու տայ, առանց նկատի առնելու ոչ երկրին ու ժողովուրդին պահանջները, ոչ լեզու եւ ճաշակ, ոչ ալ հեղինակ ու թարգմանիչ։

Արդէն ունինք լեռնակուտակ թարգմանութիւններ «հասարակական» նիւթերու շուրջ. Լէնինի եւ միւս կարմիր հայրապետներու ամբողջական գործերէն մինչեւ անստորագրելի [sic: անստորաբաժանութեան?] *ամէնէն խուժանավար գրքոյկը։ Մեր մանրանկար հայրենիքը, այս տեսակէտէն, կրնայ մրցիլ հսկայական անգլիական կամ ֆրանսական ճիւղերուն հետ։ Դեռ ուրիշ խնդիր թէ, աւելի դիւրին է այդ գործերուն անգլերէնը, ֆրանսերէնը կամ գերմաներէնը կարդալ ու հասկնալ, քան ռուսերէնի կամ հայերէնի կամ երկուքին ալ անտեղեակ թարգմանիչներու հայատառ նմանութիւնները։*

Նոյն չարաշուք անխղճմտութիւնը գրական ճակատի վրայ։ «Գրական դիրքերում»։ Իսկապէս արժէքաւոր հրատարակութիւնները իրենց խոնարհ կերպարանքով կը դողդղան զանազան թափթփուքներու բլուրին առջեւ։ Ցարդի դէզերուն տակ։

Աւելի մխիթարական չէ պատկերը՝ գաղութներու մէջ։

Այստեղ չկայ ո՛չ պետական հրամանագիր, ոչ ալ կուսակցական բռնադատում։ Բայց կա՛յ եւ ուժգնօրէն կը տիրապետէ աւանդութեան ճնշումը։ Հայրերուն լուծը, եթէ կ՚ուզէք։

Մօտաւոր հաշիւով մը, հայկական պարբերական հրատարակութեանց թիւը կ՚անցնէր, անցեալ տարի, 70ը։ Այսօր արդէն թեւ կու տայ հարիւրին։ Միայն Ֆրանսայի մէջ ունինք 18 20 հրատարակութիւն։ Առանց հաշուելու զանազան պարբերականներ, որոնք երբեմն խմորատիպ, երբեմն տպագիր, կը կայծկլտան այս ու այն քաղաքին մէջ։ Եւ ամէն կողմ։

Ամերիկան արդէն թանգարան մը կազմած է այս ճամբուն վրայ։ Իսկ միւս գաղութները ինչո՞վ պակաս կը մնան իրարմէ։ Թերթի դէմ թերթ, գրքի դէմ գիրք…

Մրցումը զօրաւոր է, մանաւանդ, միեւնոյն տեսակի արտադրութեան մէջ։

Կրնա՞ք ճշդել համրանքը՝ մարզական կամ կրօնական պարբերականներու։ Ցետոյ՝ այսպէս կոչուած գրական ռունկերու եւ ասուպներու։

Ի՛նչ խօսք որ, բարի է բոլորին ալ նպատակը։ «Ծառայել ազգին իւրովսանն»։ Հոգ չէ թէ, այս միամիտ եւ որոտաոււչ յաւակնութիւնը ընդհանրապէս կը ծառայէ նախ՝ «Ո՛վ մեծաքանչը» խաչելու։ Ցետոյ՝ գրականութիւնը, արուեստի ճաշակը, ճիգն ու արտադրութիւնը ծաղրանկարի վերածելու։

Այս տպաւորութիւնը աւելի կ՚արմատանայ, երբ աչքէ կ՚անցընենք «շուկան»։ Խնդրանքն ու ժառանգումը։

Քիչ մը ամէն տեղ՝ անդիմադրելի մարմաջ մը կը տիրէ «գրական» թերթ հանելու։ Անշուշտ կէս ճամբան մնալու պայմանով։ Եղած-չեղած գրողները հազիւ կը բաւեն քանի մը լուրջ, տարէց կամ երիտասարդ հանդէս կերակրելու։ Արդէն եղած պարբերականները իրենք հազիւ կրնան գոհացնել մեր գրական գեղարուեստական պահանջները։

Եւ սակայն, պայման է որ բոլորն ալ գրականութիւն խաղան կարգով։ Գիրք ու հանդէս տպեն առանց աջ-ձախ նայելու։

Պայման է որ իրար խառնուին որոմն ու ցորենը եւ լուսաշխարհ տեսնեն ի յառաջագունէ դատապարտուած շարադրութիւններ եւ յանգային մարզանքներ։

Եւ ճակատագրուա՛ծ է որ հայ տպագրական մեքենան ճռնչէ, աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, մարգարիտէն աւելի քար ու խիճ, յարդ ու աւազ մրտելով։

Ցաճախ իրական արժէքներ կ՚ընկրկին, կը խուսափին կամ դառնութեամբ կը քաշուին, իսկ ուրիշներ — շատեր — որոնք անպայման պիտի շահէին խոհեմ լռութեամբ, կամ լռութեան մէջ միայն պիտի կրնային ծաղկիլ, մէկ ոստումով կը նետուին նժոյգին վրայ։ Կէս ճամբէն գլխիվայր իյնալու գնով։

Եւ այս՝ գերարտադրութեան մէկ երեսն է տակաւին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՄՈՐԱԹՈՐԻՈՄ» ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ փետր. 13 թուականով.

Թուրքիոյ ելմտական գործավարը հեռագրով Էնկիւրիէ հրաւիրեց Օսմ. Հասրային Պարտքի վարչական խորհուրդը նախագահ Ս. Ուիլյամը՝ յառաջիկայ մարտին վերջաքանութեան ենթարկելու համար պարտքերու վճարման ամբողջ խնդիրը։

Թուրք մամուլը, որ ցարդ թերահաւատ դիրք մը բռնած էր առաջարկուած *մորաթորիոմի* մասին, հիմա միաձայնութեամբ կը պաշտպանէ այս տեսակէտը։ Այս առաւօտ երեք խմբագրականներ հրատարակուեցան՝ բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ անհրաժեշտ է *մորաթորիոմը*, ու կարգ մը թերթեր աւելի առաջ երթալով կ՚ըսեն թէ այժմ վստահօրէն *մորաթորիոմ* մը պիտի խնդրուի եւ շնորհուի։ Ասկէ զատ ընդհանուր ձգտում մը կայ դիտել տալու թէ *մորաթորիոմ* պէտք է տրուի բուն իսկ բաժնետէրերու շահուն համար։

∴ Թուրք ելմտական գործավարը Հանր. Պարտքի վարչական խորհուրդին ուղղած իր հեռագրին մէջ կ՚ըսէ թէ խնդիրը շատ կնճռոտ ըլլալուն անհրաժեշտ է մօտէն քննել զայն, եւ ուրախութեամբ կ՚ընդունի խորհուրդին որոշումը՝ կառավարութեան հետ, անմիջական շփման մէջ մտնելու մասին։ Ցոյս կը յայտնէ թէ կարելի պիտի ըլլայ գտնել լուծում մը, որ համապատասխանէ թէ բաժնետէրերու շահերուն եւ թէ Թուրքիոյ ելմտական ու տնտեսական կարողութեան։ Մարտի առաջին կիսամսեակը կ՚առաջարկէ խորհուրդի ներկայացուցիչներ Ուիլյամի, տէ Քլոզիէլի ու իր միջեւ տեսակցութեան մը համար։

∴ Պուլկար կառավարութիւնը եւս կը յայտարարէ թէ մտադիր է մօտ ատենէն բանակցութեանց մտնել Հանր. Պարտքի վարչութեան խորհուրդին հետ։

∴ *«Պանքա Քոմէրչիալէ Իտալիանա»յի տնօրէն Պ. Թոմի Էնկիւրի կը մնայ կառավարութեան հետ բանակցութիւնները շարունակելու համար։*

Զրոյցի մը համաձայն, իտալական դրամատունը 5 միլիոն սթերլինի պիտի բարձրացնէ կառավարութեան բացուած վարկը։

∴ Սակարանի հակակշռող մարմինը քանի մը օրէ ի վեր քննութիւն կը կատարէ անգլիական ոսկիի պէտքը ներկայացնող հաստատութիւններու մասին։ Քննութեանց հետեւանքով յայտնի եղած է որ կարգ մը հաստատութիւններ իրենց իրական պահանջքէն տարբեր ցուցակներ ներկայացուցած են։

Ասոնց կարգին, հաստատութեան մը մասին խիստ քննութիւններ սկսած են, տեսնուած ըլլալով որ անգլիական ոսկիի պարտամուրհակ առած է թրքական ոսկիով ըրած փոխատուութեան մը համար, եւ շահատուրքի յայտարարագրին ու իրական շահուն միջեւ համեմատութիւն մը չէ տեսնուած։

Ուրիշ հաստատութեան մը տետրակներուն մէջ ալ անկանոնութիւններ տեսնուած ըլլալով, այս տետրակները կնքուած են։

∴ Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ օտար դրամներու շուրջ ապօրէն եւ անկանոն գործառնութիւն կատարողներու մասին ծանր պատիժներ սահմանուած են։ Պատիժներու կարգին 3 տարի բանտարկութիւն եւ 3 հազար ոսկի դրամական տուգանք կայ։

∴ Էնկիւրիէն թուրք թերթերու կը հեռագրեն թէ սխալ է այն լուրը որուն համաձայն իբր թէ ընդհանուր «մորաթորիոմ» պիտի հռչակուի, այսինքն կառավարութիւնը պիտի յետաձգէ իր արտաքին ու ներքին բոլոր պարտքերուն վճարումը։ Հաւանականը միայն այն է որ կտրոններու եւ երկաթուղիներու ժամանավճարներուն հատուցումը հինգ տարի յետաձգուի։ Արդէն, կտրոններու պայմանագրին համաձայն, կառավարութիւնը ունի այդ իրաւունքը, ինչպէս կը հասկցուի հետեւեալ յօդուածէն.—

«Ստիպողական պարագաներու առեն, երբ թուրք կառավարութիւնը դժուարութիւն կրէ թուրք ոսկեդրամը վերածելու օտար դրամի, զոր պարտաւոր է յանձնել Օսմանեան Դրամատան, կրնայ ժամանակաւորապէս չիրագործել համաձայնագրին գործադրութիւնը, պայմանաւ որ մաքսային հասոյթները Օսմանեան Դրամատան յանձնէ։ Այս յետաձգումը կ՚որոշուի թուրք կառավարութեան եւ Հանրային Պարտքերու Վարչական Խորհուրդին համաձայնութեամբ։ Իսկ եթէ ութ օրուան մէջ համաձայնութիւն չգոյանայ, Զուիցերիոյ Հանրապետութեան նախագահը իրաւարար պիտի ըլլայ եւ ատեանին մէկ ամիսէն պիտի հաղորդէ իր որոշումը, որ պիտի ընդունուի երկու կողմերէն ալ։»

∴ «Միլլիյէթ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը հաղորդէ.— Համաձայնագրին 17րդ յօդուածին համաձայն, յառաջիկայ յունիս 1էն սկսեալ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ մաքսային հասոյթները ի պահ դնել Օսմ. Դրամատան Ղալաթիոյ եւ Սամսոնի մասնաճիւղերուն մէջ։ Այս դրամները եթէ օտար դրամի չվերածուին եւ պահուին, հրապարակէն 15-16 միլիոն ոսկիի գումար մը վերցուած պիտի ըլլայ, ինչ որ դրամական անհելի տագնապ մը առաջ պիտի բերէ։

Այս կացութեան մէջ, անհրաժեշտ կը դառնայ արտաքին մորաթորիոմ հռչակել։ Բոլոր երեսփոխանները կուսակից են այս գաղափարին։

«Դաւաճանկալ թշնամին»

*Վազըթ*ի այս վերնագրով խմբագրականէն.— Արտաքին թշնամիները վերջերս նոր շարժում մը կը փորձեն։ Այսպէս, *Տէյլի Թէլէկրաֆ*ի հրատարակութիւնները շատ ուշագրաւ են այս տեսակէտով։ Այս թերթը, որ օրկանն է անգլիկան եկեղեցիին եւ սերտ կապեր ունի Անգլիոյ հակաթուրք հելլէն շրջանակներուն հետ, քննադատելով մեր կառավարութեան մինչեւ հիմա հետեւած տնտեսական քաղաքականութիւնը, ճակատ կը յարդարէ մեր ձեռնարկած նոր պայքարին դէմ։ Կ՚ըսէ թէ Թուրքիան չունի իրեն բաւելու չափ ներքին աղբիւրներ եւ կասկածելի կը նկատէ մեր յաջողութիւնը։ Նոյնիսկ աւելի առաջ երթալով, լրբութիւնը կ՚ունենայ ըսելու. «Թուրքը ինչ որ էր, ան է. յեղափոխութիւն եւն. բոլորը արտաքին բաներ են»։

Յիրդ է որ *Թայմզ*ի նման պետական շրջանակներու հետ շփում ունեցող մեծ թերթերը կը գոհանան միայն դէպքերը արձանագրելով, բայց կարելի է իբր շարժումի նշան մը նկատել «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի հրատարակութիւնը, որ խաչակրութեան յատուկ աճազանգը կը յիշեցնէ։ Այս փաստարկութենէն հանուած իմաստն ալ սա է որ նոր յոյսէ մը տարուած են անոնք, որոնք չկրցան հուրի եւ սուրի ուժով ծունկի բերել Հանրապետական Թուրքիան։

Բայց հիմակուընէ իմացնենք որ պարապ են Թուրք թշնամիներու բոլոր յոյսերը։ Թուրք ազգը, որ չպարտուեցաւ աշխարհի ամէնէն ահաւոր ուժերէն, այսօր ալ կը գնահատէ թէ երէկուան նման գոյութեան խնդրի մը առջեւ կը գտնուի։

Իր մեծ առաջնորդին օգնութեամբ, Թուրք ազգը ամէն ինչ պիտի ընէ, նոր պայքարին մէջ ալ յաջողելու համար։ Եւ ինչպէս որ առանց դուրսէն որ եւ է օգնութիւն ստանալու, Միլլի միակ պայքարին մէջ ազատեցաւ զէնքի գերութենէն, այսօր ալ սեփական ուժով պիտի ազատի տնտեսական գերութեան այն վտանգէն, զոր դրամի ուժով կ՚ուղղեն իր գոյութեան դէմ։

Քեմալական անաքնելիչին դատավարութիւնը

Ուրբաթ օր Նիսի եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը քեմալական ահաբեկիչ Մեհմէտ Սապրիի։ Ինչպէս կը յիշուի, Սապրի 1928 Նոյեմբեր 11ին Նիսի Վիկտորիա պողոտային վրայ մահափորձ կատարած էր նախկին օսմ. երեսփոխան եւ Իթթիլաֆ կուսակցութեան նախագահ կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյի վրայ, վիրաւորելով զայն ձախ թեւէն եւ ծոծրակէն։ Սապրի միեւնոյն ատեն վիրաւորած էր երկու ուրիշ անցորդներ՝ Հէրեզէք եւ տիկին Ցըպու։ Իր ոճիրը գործելէ յետոյ, Մեհմէտ Սապրի սկսաւ փախչիլ, հետապնդուելով ոստիկաններու կողմէ, ու զէնք պարպելով նոյնիսկ անոնց վրայ։ Ի վերջոյ, խաղացող երկու փոքրիկներու օգնութեամբ, ոճրագործը ձեռք տուաւ օձիքը եւ բանտարկուեցաւ։

Կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հագգը պէյ ատեն մը հիւանդանոցին մէջ դարմանուելէ յետոյ առողջացաւ։ Փրկուեցան նաեւ միւս վիրաւորեալները։

Ուրբաթ օրուան դատավարութեան մեծ բազմութիւն չկար։ Խումբ մը հետաքրքիր Հայեր ու թուրքեր ներկայ էին։ Կը նախագահէր դատաւոր Կէրէն։ Երդուեալ դատաւորները իրենց տեղը գրաւելէ յետոյ, նախագահը կարդալ տուաւ ամբաստանագիրը։ Մեհմէտ Սապրի որ ֆրանսերէն չի գիտեր եւ թարգմանի մը օգնութեամբ կը խօսի, ընթերցումի ատեն անտարբեր կը նայէր հոս հոն՝ առանց բան մը հասկնալու, թարգմանը յետոյ կարդաց ամբաստանագրին թարգմանութիւնը.

Մեհմէտ Սապրիի պաշտպան փաստաբանն է Հանրի Թորէս, յայտնի հրեայ իրաւաբանը, որ վերջին տարիներս մեծ համբաւ շահեցաւ, պաշտպանելով ծանօթ դատեր։ Թորէս պահանջեց որ նախ քան դատավարութիւնն սկսիլը իր պաշտպանեալը բժշկական քննութեան ենթարկուի յիմարաբոյժներու կողմէ, որովհետեւ Մեհմէտ Սապրի մտային խանգարման նշաններ ցոյց կու տայ եւ ոճիրը գործած պահուն անպատասխանատու էր…

Ընդհանուր դատախազ Ֆավայէլլի եւս համաձայն գտնուեցաւ այս առաջարկին։ Դատարանը, 20 վայրկեան խորհրդակցութենէ մը վերջ, որոշեց երեք մասնագէտներու կողմէ քննութեան ենթարկել ամբաստանեալը ու դատավարութիւնը յետաձգեց յառաջիկայ նստաշրջանին։ Մեհմէտ Սապրի 40 տարեկան է։ Ծնած է Պոլիս եւ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբրեւ ծխախոտի վաճառական։

Նոր «Դաւ» մը Ռուսիոյ մէջ

Պետպլանի նախագահ Կրժիժանովսկի խորհրդային թերթերուն մէջ յօդուած մը հրատարակելով մանրամասնութիւններ կու տայ գաղտնի հակայեղափոխական կազմակերպութեանց մասին, մանաւանդ կը նկարագրէ թէ ինչպէս վերջին տարիներու ընթացքին անոնք «սաբոտաժ»ի կ՚ենթարկէին ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերը, մանաւանդ փոխադրական միջոցները։ Ասոնց նպատակն էր տապալել խորհրդային իշխանութիւնը։ Անոր տեղ պիտի կազմուէր «ճարտարագէտներու» կառավարութիւն մը, որուն մաս պիտի կազմէին Պալչինսկի, Ֆրէտոնովիչ, Ռաբինովիչ եւ ուրիշներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵՐԼԻՆԻ համայնավարներուն թերթը՝ «Րոթէ Ֆանէ» (կարմիր դրօշակ) կը հրատարակուի 25,000 օրինակ, որուն 5000ին բաժանորդագրուած են խորհրդային դեսպանատունն ու առեւտրական պատուիրակութիւնը։

ԻՐԱՔԻ թագաւոր Ֆէյսալ եւ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտ գալ շաբաթ պիտի տեսակցին Պարսից ծոցին մէջ խարսխած անգլիական մարտանաւի մը վրայ։ Տեսակցութեան ներկայ պիտի ըլլան Իրաքի անգլ. մարզպան Սըր Ֆրանսիս Հըմֆրիս եւ ուրիշ երեք անգլիացի խորհրդականներ։

ՍԻՊԵՐԻՈՅ բոլշեւիկ իշխանութիւնները գնդակահարած են փաստի արքեպիսկոպոսը, Կոլչակի բանակի սպաներէն կուտրիավցեւը, գիւղացիներ Գոբբելովսկին, Նէֆէդորը եւ վասիլիեւը, որոնք ամբաստանուած էին թէ 1920ին գաղտնօրէն փոխադրած են Ս. Ինովկենտի եւ Սոփրոնիոսի նշխարները։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ա. Ահարոնեան հայ գրականութեան բեմին վրայ կ'երեւայ խորհուրդներով եւ մտահոգութիւններով ծանրաբեռնուած ճամբորդի մը պէս. ճամբորդ մը որ իր ետեւ անսահման տարածութիւն մը թողած է և չիգիտեր թէ ծայրը ո՛ր տեղէն կը սկսի, եւ իր առջեւ ձգուած կը տեսնէ նոյնքան տարածութիւն զոր պիտի կտրէ անցնի մշուշներու ընդմէջէն։ Այսպիսով Ահարոնեանի էութիւնը նոյնացած է հայ ժողովուրդին հետ։

Այն առաջին օրէն մեզ կը ներկայանայ հասուն մարդու ամբողջական կերպարանքով ու խորունկ ապրումներով, որ անհատական չեն, այլ հանրային, ընդհանրական։ Կարծես Ահարոնեան պատանեկութիւն եւ երիտասարդութիւն ունեցած չէ։ Անոր գրականութեան մէջ պատանեկան եւ երիտասարդական տարրը գրեթէ կը բացակայի։ (հայ ժողովուրդն ալ այդպէս է)։

Ինչ որ ձեւակերպեցինք անհատի մասին, կարող ենք համարձակօրէն ըսել նաեւ անոր գրականութեան մասին։ Առաջին պատմուածքներով իսկ, ան կը ներկայանայ կազմաւորուած գրագէտ։ Հետզհետէ կը բարձրանայ եւ կը ծաւալի իր խարիսխին վրայ։ Երբ իր առաջին ստեղծագործութիւնները այսօրուան գրուածներուն քով բաղդատութեան կը դնենք, երբեք չենք գտներ պարզ փորձի կնիք անոնց վրայ։ Բարձրութիւնը անշուշտ գոյութիւն ունի, բայց տրամալարը բարձրութենէն ճիշդ խարիսխին վրայ կ'իյնայ։ Ցատկանիշ մըն է այս, որ Ահարոնեանի գրականութեան անշեղ հետեւողականութիւնը կը բնորոշէ։

Ահարոնեան մանուկ հասակէն թրծուած է հայրենի կարծր միջավայրի մը մէջ եւ այնպիսի կէտի մը վրայ, ուր հայ կեանքի փոթորիկներն ահեղօրէն հոսանք կուտային ու կը գալարուէին Արարատի փէշերուն։ Կարծրացած այդ միջավայրին մէջ, ծանրաբեռնուած, կուտակուած խոհերէն, մզում կը ստանայ իր շրջապատի բազմահազար թափառայած զանգուածէն, ու բարձրաձայն կը սկսի խօսիլ։ Կարծես դարաւոր ժողովուրդն է որ կը խօսի, կամ այդ ժողովուրդի մէկ նահապետը։ Զանգուածը կը լռէ. ժողովուրդի նահապետը կը խօսի։ Ան մորմոք ունի, բայց ոչ լաց։ Սխալ է Ահարոնեանը լացի երգիչ անուանել։ Մեծ օջախի մը նահապետին պէս, ան իր սրտին վրայ կ'առնէ ամէնէն փոքրէն մինչեւ ամէնէն մեծի դժբախտութիւնն ու վիշտը կը սրտմտի, վշտի ալիքները կը կուտակուին անոր մէջ, կը դառնան կիրք եւ ըմբոստութիւն։ Ըմբոստացում բռնակալութեան դէմ, ըմբոստացում մարդկային անարդարութեան դէմ։

Ահա հասուն գրագէտը, հայկական հրաբուխէն մէկ օրէն դուրս նետուած։ Ու այդ պատճառով Ահարոնեան գերազանցապէս իրապաշտ գրող է։ Անոր տիպարները, անոնց հոգեբանութիւնը, ապրումները, հոգերն ու խորհուրդները շօշափուած իրականութենէ առնուած են։

Ահարոնեան դիտելու եւ կարեւորը տեսնելու մեծ կարողութեամբ մը օժտուած է առանց վերացական ճիգի, կառչած մնալով իրականութեան։

Սակայն Ահարոնեանի իրականութիւնը երկու երես ունի,— Արտաշխարհ եւ Ներաշխարհ. նո՛յնքան իրական, նո՛յնքան շօշափելի։ Արտաշխարհը մեր զգայարաններով շօշափելի. Ներաշխարհը հոգիի աչքերով ըմբռնելի։ Ու ան իր իրապաշտ արուեստին շատ յաճախ խառնած է խորհուրդը, որ արձագանգն է անոր տիպարներու եւ միջավայրի խորունկ հոգիին, որ քիչ կը լսուի, բայց միշտ կը զգացուի։ Անոնք որ կ'ապաւինին միայն իրենց լսողութեան և տեսողութեան, անոնք չպիտի հասկնան Ահարոնեանի խորհուրդներով օծուն էջերը, ու պիտի նկատեն վերացական ստեղծագործութիւն մը անոր մտքի թռիչքները, միջավայրին եւ տիպարներուն անյարիր։ Մինչդեռ, անոր խորհուրդները հայ գիւղի հողածածկ դարաւոր խրճիթներու առաստաղներէն կախուած են. անխօս, բայց երազատես ժողովուրդի մը աչքերէն կը ճառագայթեն, նո՛յնքան իրական, ո՛րքան շօշափելի քարը։

Ահարոնեան այս բարդ իրապաշտութեամբ նկարելով հայկական կեանքը, ամէն անգամ, դուք կը տեսնէք որ կը հայի անհրեւոյթ զանգի մը, հայ մարդու հոգեկան զանգին. ու դուք անչափելի խորութենէ մը կը լսէք գնգոցը որ չի վերջանար. դուք կը դադրիք լսելէ, բայց կը զգաք որ գնգոցը կը շարունակուի։ Սա հայ մարդու թաքնուած հոգին է, եթէ կ'ուզէք եսը։ Ահարոնեան այդ խորունկութեամբ օժտուած է։ Այդ է պատճառը որ անոր ստեղծագործութիւնները աչքի առջեւ կ'ունենանք տասնամեակէ տասնամեակ, կը զգանք որ շատ բան մնաց ըսելու. զանգի գնգոցը թէեւ մէկ երգով կը վերջանայ մեր ականջին, բայց մենք կը զգանք որ թրթռացումները կը շարունակուին, յետաւելի ուժեղ հնչելու համար։

Մեծ է Ահարոնեանի թափը, եւ բռնած տարածութիւնը՝ անծայր։ Այդ պատճառով ան իր հորիզոնի գագաթը հասած ու կայնած չէ, թէեւ շատ հորիզոններ գլած անցած է։ Իր նոր երկերու մեծ թափը մեզ կը քաշէ դէպի նոր վերելքներ։ Քննող ակնարկը այսպիսի հեղինակներու գալիք յայտնութիւններուն կը գամուի։

Ահարոնեանի տիպարները իրենց մասնայատուկ գծերէն աւելի, այնպիսի հոգեբանութեամբ եւ ապրումներով կը ներկայանան մեզի, որ մենք շատ յաճախ տիպարը կը մոռնանք եւ կը մնանք երկի էութեան տպաւորութեանը տակ։ Մենք մէկ տիպին մէջ ամբողջ ժողովուրդ մը կը տեսնենք և ոչ թէ զանգուածէն միայն մէկ անհատը։ Ընդգրկող այս գրականութիւնը որքան դժուար, նոյնքան մեծ յաջողութեամբ մարմին կ'առնէ Ահարոնեանի գրչին տակ։ Որովհետեւ, ոչ մէկ հայ հեղինակի (ժամանակակից) լեզուն այնքան ճկունութեամբ եւ ինքնաբուխ կրցած է կաղապարել իր մտքէն անցածը, որքան ատոր յաջողած է Ահարոնեան։ Ահարոնեանի լեզուն, ոճը եւ հոգին միաձուլուած են։ Անոր հոգեկան ապրումները ոճ եւ լեզու են, եւ փոխադարձաբար. տքնանք չկայ։

Երեւակայութիւն, ոճ եւ լեզու, երրորդութիւն մը՝ որ Ահարոնեանի մօտ մէկ ամբողջական կերպարանքով յայտ կուգայ։ Գրագատութեան մէջ շատ յաճախ ըսուած է, որ Ահարոնեան գեղեցիկ եւ սահուն լեզու ունի։ Այս անջատումը ճիշդ չէ, կամ աւելի շիտակը՝ երեսանց է։ Ահարոնեանի էութենէն կարելի չէ զատել իր լեզուն, ուր ամէն մէկ կերտուածք մարմին առած է անոր հոգիի ելեւէջներով։ Ահարոնեանի այս էութիւնը բնորոշելու համար, պիտի դառնամ իր ապրած միջավայրին և նմանութեամբ բացատրեմ միտքս։

Ահարոնեան ապրած է Արարատեան դաշտին մէջ, Արագածի եզերքը, Մասիսի ոտքերուն առջեւ։ Հայ գրականութեան վարպետի հոգին, տեսողութիւնը, լսողութիւնը, ոճը եւ լեզուն ձեւառացած են բնութեան այս երեք հսկաներէն. եթէ հայ ժողովուրդն ալ ուզենք յիշատակել որպէս չորրորդ ազդակ, նմանութիւնը նոյնը պիտի մնայ, որովհետեւ ժողովուրդն ալ վերի երեք հսկաներու կերպարանքը առած է։ Արդ՝ Ահարոնեանի լեզուն յորդահոս ու սահուն է Արաքսին պէս։ Արագած հոգիի կիրճէն դուրս գալով՝ Արարատեան դաշտը կը կտրէ կ'անցնի սահուն նազանքներով, առանց փրփուրի, առանց գոռում գոչումի. եւ միեւնոյն ժամանակ՝ առանց լճացումի։ Արարատեան դաշտն ամբողջութեամբ անվերջանալի խորհուրդ է, իր լայն հորիզոնով, բարկ արեւով, ճեղքրտուած սեւ ու պտղաբեր հողերով, ասեղնասեղներով պարող տափաստաններով եւ հազարամեայ յիշատակարաններով։ Արարատեան դաշտն ամբողջ հորիզոնը բռնող երաժշտութիւն է, դարաւոր հնչող զանգ է, դէպի երկինք բարձրացող լայնածաւալ համերգ… Ահարոնեանի ոճը Արարատեան դաշտէն մարմին եւ ձեւ առացած է։ Ու այդ յորդահոս գունագեղ լեզուն, երաժշտական ու խորհուրդներով օծուն ոճը, տեղ տեղ իրենց պատուարները կը քանդեն ու Մասիսին պէս հսկայածաւալ վեր կը կոթողուին, ապա նորէն իրենց բնական հունին իջնելով։ Ահարոնեանի եսը կերտուած է բնութեան այս երեք մեծ տարրերէն։

Այս խորհրդածութիւնները անոր արուեստի մասին կարելի է տակաւին շատ ընդլայնել և խորացնել, ինչ որ այսպիսի կարճ յօդուածներու սահմանին մէջ չի սեղմուիր։

∴

Ահարոնեան իր հսկայական թափի եւ իրաւացի փառքի կէս ճանապարհին լծուեցաւ ազգային ազատագրութեան մեծ գործին և իր ստեղծագործութեան ամէնէն հասուն եւ ամէնէն պտղաբեր շրջանին՝ ժամանակ չունեցաւ առատօրէն ստեղծագործելու։ Մօտ 15 տարի, 1910էն մինչեւ 1924 ան փոթորիկէ փոթորիկ զարնուեցաւ իր ցեղին հետ միասին, ու շատ հազուադէպ պարագաներուն անոր ձայնը լսեցինք գրականութեան բեմին վրայ։

Սակայն 1924էն սկսած, մէկը միւսի ետեւէն ան հրապարակ հանեց իր նոր երկերը, որոնք եթէ Ահարոնեանի մեծ անուան հետ կապուած չըլլային, մեր ժամանակներու մեծագոյն գրական յայտնութիւնը պիտի նկատուէին։ Կարծես թէ այս եօթը տարիներուն Ահարոնեան պոռթկում մը ունեցաւ՝ իր կուտակուած թափը յայտնաբերելու։ Ու իրաւացի կերպով աչքերն յառեցան անոր։

Այսօր երբ անոր յոբելեանը կը կատարուի մեծ խանդավառութեամբ աշխարհի բոլոր ծայրերուն մէջ, բացի Արարատէն (ի՛նչ ողբերգութիւն), բոլորի հոգիին մէջ կը խօսի մեծ հաւատք մը, սպասում մը, որ ունին յոբելեանէն յետոյ եկող Ահարոնեանէն։ Ահարոնեանի յոբելեանը խաչակնքուած դամբան չէ. հանգրուան է։

Ահարոնեան սկսած է մեծ վէպը տալ, ուր ան իր հոգիի ամբողջ կարողութեամբ եւ բնութեան օժտած աստուածային աւիւնով կ'երթայ դէպի այնպիսի ամբողջութիւն մը, ինչ որ կը ներկայացնեն Մասիսը, Արարատեան դաշտն ու Արագածը իրենց հսկայական կերտուածքով։

Այդպիսի մեծ վէպ մըն է իր ամէնէն վերջին գործը— «Իմ Գիրքը», որու առաջին հատորը երկու տարի առաջ լոյս տեսաւ, երկրորդ հատորը արդէն պատրաստ է, ու դեռ երրորդ ու չորրորդ հատորները կան։ Այս ինքնակենսագրութիւն չէ, համահայկական կեանքն ընդգրկող վէպ մըն է, բազմապիսի գոյներով, հարիւրաւոր տիպերով, ամբողջ ժողովրդի մը ալեծուփ ապրումներով։ Մէկ խօսքով, հայկական դիւցազներգութիւն մը (էփոփէ), որ լեռնանման պիտի արձանանայ Ահարոնեանի գրչին տակ։ Բարեբախտաբար վէպին գլխաւոր հերոսի ողբերգական վախճանը չպիտի կրնանք տեսնել այս հատորներուն մէջ։

Չպիտի կրնանք տեսնել, որովհետեւ Ահարոնեան չպիտի կրնայ վերջին եղերերգութիւնը գրի առնել…

Չպիտի կրնանք տեսնել մահը այդ հերոսին, մանաւանդ՝ անոր համար որ՝ անոր գրականութիւնն անմահ է։

Կ. ՍԱՄՈՒՆԻ

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրական դիրքերում մէջ, (Դեկտեմբերի Թիւ՝, որ օրկանն է Երեւանի Հայ Պրոլետարական Գրողներու Միութեան, վրացի Բուաչիձէ երկար ուսումնասիրութիւն մը ունի հետեւեալ խորագիրով.— «Հիւանդագին երեւոյթներ պրոլետարական գրականութեան մէջ», կ'արտատպենք կարեւոր մասերը.—

Մենք կարող ենք առանց որեւէ երկիւղի խօսել մեր աշխատանքի հիւանդագին խեղդումների մասին։

Ինչու է դանդաղում պրոլետարական գրողի աճումը։ Պատճառները շատ են։

Գրականամոլութիւնն ամենամեծ վտանգն է պրոլետարական գրողին համար։ Պրոլետարական գրողը պէտք ծնի և աճի ոչ թէ գրական միջավայրից, աւելի քիչ՝ գրքերից, (այդ չէ նշանակում թէ նա պէտք է արհամարհի գրքերը, ինչպէս պատահում է յաճախ), այլ պրոլետարիատի ընդերքից, անմիջականօրէն սոցիալիզմը կառուցողների մասսայից եւ, գրող դառնալով կամ գրական աշխատանք սկսելով, նա ո՛չ մի դէպքում չպէտք է կտրէ մասսայից։ Այլապէս նա կորած է, նախնեառաջ հէնց որպէս գրող։ Նրանում կը ցամաքի պրոլետարական էութիւնը եւ մենք կը ստանանք սովորական «որձատուած» մի «չաստէ» գրող։

Միթէ՞ քիչ օրինակներ կան մեզանում, որ երբ մեր գրողը մի կերպ որոշ տեղ գրաւելով գրականութեան մէջ, մոռանում է դէպի պրոլետարական հասարակայնութեան օճախները տանող ուղին և սկսում ճախրել Պառնասի բարձունքներում։ Ինչո՞վ կարելի է բացատրել, եթէ ոչ յետամնացութեամբ եւ մասսաներից կտրուած լինելով, այն որ պրոլետ գրողներից ոմանք քար ցած մնացել են դեկլարատիւ յայտարարութիւնների, դէպի սոցիալիստական շինարարութիւնն ուղղուած իրենց ճըրճռան եւ դատարկահնչիւն ներբողների վրայ։ Մեր գրողը հիանում է նրա արտաքին էֆէկտով միայն։ Մեր գրողը պէտք է գիտենալ երազել։

Պրոլետարական գրողը չի գտնւում իր միջավայրում, մեր բուրժուական-ազնուական գրականական կենցաղը սպառնում է կլանել մի քանի պրոլետարական գրողների։ Այստեղից էլ ծագում են այլեւայլ թեքումներ,— նացիոնալիզմ, քաղքենիական տրամադրութիւններ, մանր-բուրժուական տենդենցներ, «ընդհանուր - ազգային» գրականութեան հետ շաղկապելու տենդենցներ եւայլն, կամ մեծամտութիւն «գլխարկների տարափով կ'ընկճե՛նք»)։

Մեր գրողները այնքան էլ չեն սիրում ինքնադատութիւնը։ Դեռ աւելի՝ մեր գրողների զգալի թիւը չի հանդուրժում ինքնաքննադատութեան, պահանջելով քննադատութիւնից գովասանական ձօներ իրենց ստեղծագործութեանը, նրանք իրենց էլ կորցնում են դէպի իրենց քննադատօրէն վերաբերուելու ընդունակութիւնը։

Թիւրիմացութեան տեղիք չտալու համար, հէնց սկզբից պէտք է ասենք թէ ինքնաքննադատութիւնը չի կարելի շփոթել պրոլետարական գրականութեան լիկվիդատորների մաղձոտ քննադատութեան հետ։ Երբ Սուրխաթեանի քննադատական գրքերն ուռճանում են ականաւոր գրողների հասցէին ուղղուած գնդումներից, պրոլետարական գրողները դարկեր են առանում։

Անհրաժեշտ է չկոծկել եւ լռութեամբ չանցնել մեր բացերի վրայով։ Մեր մի քանի տղաքներում դեռ գոյութիւն ունին գոռոզութեան, գրական գէնէրալութիւն ծախելու դէպքեր, հին հեղինակների արիստոկրատական սովորութների ընդօրինակումներ։ Դեռ հիմնովին չեն վերացել բոհեմականութիւնն ու նրա հետ կապուած տրամադրութիւնները։ Ցաւակի ըստ ինքեան տաղանդաւոր աշխատողներ իրենց գլուխը կորցնում են վաղանցուկ փառքից եւ իրենց համար աննկատելի կերպով կորստի են մատնում ստեղծագործական տեսակէտից։

Ցաւալի մեր գրողները քաղաքականապէս անգրագէտ են։ Կարելի է հաստատապէս ասել, որ վրացական մի շարք պրոլետ գրողները թերթ չեն կարդում, պարզապէս։ Դա մի որոշ փաստ է։ Իսկ այդպիսի փաստերը միշտ էլ անմիջականօրէն ազդել են եւ կ'ազդեն ստեղծագործութեան վրայ։ Գոյութիւն ունի նաեւ ապաքաղաքական ուսուցում։

Պրոլետարական գրողի ստեղծագործութիւնը նոր մարդ ստեղծելու լծակներից մէկն է։ Սակայն հարց է ծագում, թէ նո՞ր մարդիկ ենք արդեօք մենք, ինքներս։ Ամբողջովի՞ն համակեց մեզ կուլտուրական յեղափոխութիւնը։ Ցաւալիօրէն պէտք է արձանագրել, որ պրոլետ գրողների մասսայի զգալի մասը դեռ շատ հեռու է նոր մարդոց, — դեռ շատ անկուլտուրականութիւն, անշարժութիւն կայ մեզանում։ Գրական մեծամտութիւնը, հիւանդագին կերպով փառքի ետեւից ընկնելը եւ գրական փոշապատ կուլիսները դեռ տգիտութեան մէջ են պահում մեր գրողների զգալի թիւը։ Դերասանների սովորոյթներն արտայայտուեցին տեղ-տեղ, մեր գրողներից ոմանց մօտ, որոնք ունկնդիրներից դիտաւորեալ կերպով ծափահարութեան են սպասում։

Իսկ մեր բանաստեղծները չեն գալիս գանուորական մեծ ժողովները, տեղւում են 500 1000 հոգուց բաղկացած ժողովին սպասել կամ երբեմն մի քանի տողով ազատում են իրենց օձիքը։

Մենք պէտք է ամէն կերպ պայքար մղենք ստեղծագործական հապճեպութեան դէմ, երբ ստեղծագործութիւնը չեն հասունացնում, չեն մշակում։ Տօլստոյը 9—12 անգամ արտագրել է իր Պատերազմ եւ Խաղաղութիւնը։

ԹԱՐՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՄԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐԵԼԻ

Մինակութիւն սիրելի, անխաղաղ ծոցիս
կը բաղձայ քեզ, իմ հայրենի երգիկին պէս...

Ու Թողուիթ՚ին ու Թողուիթ՚ին ու Թողուիթ՚ին...
Խենթ էի, որ լքեցի քեզ.
Ու դուն հեռացա՞ր՝ ակն ի խոնարհ՝
Ապերախտ մէկի մը պէս...
Խենթ էի, որ մոռցայ քեզ.
Եւ այսուհետեւ, մեռած տերեւի մը նման,
Մինակութիւն սի՛րելի, ոտքերու տակ մնացի ես...

Ի՜նչ լաւ էր, քու հաստաբուն մարմինդ՝
Ես օրէ օր դալար ու լոյս կ'րմպէի...
Ի՜նչ լաւ էր, այս մառախուղը չկար,
Ես՝ անձնատուր քու ծոցիդ ալիքներուն ասորդակ՝
կապոյտ ջուրերուն վրայ, ալղոյն ճամբայէն՝
վ.երջալոյսի մեծմանին մէջ աղօթելու կ'երթայ...
Եւ կամ, ի՜նչ լաւ էր, երբ իրիկուններն ծիկում պէս ծնկ...
կը մեղմէն մանիշակէ Թարթիչներով՝
Մենք միայնակ, այգինքու խնկադունած յուռութքերն՝
ձգնաւորքէն իմաստութեան արբեցութիւն կ'աղերսէինք...
Ու հեռու, ծեռու ծորերուն մէջ, մինակութիւն սիրելի,
Մեր շրթունքին ծաւր-ծծուին-հէն՝ անմահութիւն կը կայծեր...

Ներողութի՛ւն, մինակութիւն սիրելի, ներողութի՛ւն,
Դուն ըսիր, ու խոստացայ, որ աստղերու տակ միայն՝
Աստղերուն հետ մտերմանամ...
Բայց, դժբաղդ, խե՛նթ էի ես,
Խե՛նթ էի, որ Ադամի տժգոյն ծոցին շաղախուած՝
Բարեկամներ ծաւալեցի մարդերէն...

Ո՛, ժայռին վրայ փորձառութեան ռախուննակ՝
Ա՛ռ կը փշրեմ այսօր զանոնք Թառանչաւորով...
Եւ յետոյ դուն, մինակութիւն սիրելի, ծոցեհատոր բարեկ...
եկո՛ւր բացմէ, տառերէն մէջ սննեակիս,
Ես կ'ուզեմ, որ ծակատագիրս ըլլաս դուն, ռափիկը կան...

Եւ այս գիշեր, եթէ կ'ուզես մինակութիւն սիրելի,
Եկո՛ւր երթանք, ի՜ն օրերուն պէս Թեւ-Թեւի՝
Խոնդ ծոցիս Թաշկինակէ ներս, խորանի մը կուցին վրայ
Խորհրդուրդներով մենք մենք զմեզ յաւերժօրէն պսակելու...

Ներողութի՛ւն, մինակութիւն սիրելի,
Ներողութի՛ւն. Ներողութի՛ւն...

ՈՒՍՏԱՐԻ...

ՓՐՈՖ. ՄԱՐՔՎ...

ՄԵԾ ՄԻՏՔ ՄԸ ԵՒ ՄԵԾ ՍԻՐ...

«Յառաջ» հաղորդ... Փրոֆ. Մարքվարտի՝ որ գոհ... ցած է եղերական արկածի ...

Մեծ պատերազմէն առ... պէս եղքն էր որ առաջին ... ճանչցայ զինքը։ Աճառ... Նոր ազատած Գերմանիա ... լարուէր դեռ անլուր գրկան... եւ օրէ օր սպառնական ... յեղափոխութեան մը սառ... րուն մէջ։ Պերլինի գեղ... արուարձաններէն մէկուն մէջ ... անգորր վիլլան կ'ընդունէր ... ծանօթ հայասէր եւ Հայ... մութեան մասնագէտ Ցը... պէլքն ու դիտ իր երկրին ... տութիւնները մոռցած ... մեզի կը խօսէր այն բիւր ... քստմնելի պատահարներուն ... որոնց զոհ գացած էր իր ... «Հայոց Աշխարհը»։ Մրմ... խոտանքով կ'անդրադառն... բոլոր դժբախտութիւններուն ... որոնք՝ դարերու ընթացքին ... ուած էին հայ ժողովուրդ... րովհետեւ Մարքվարտ գեղ... միտք մը, նոյնքան ալ մեծ ... մը ունէր։ Իր հանդարտ, ... բեր երեւոյթին տակ, կը ... որ ուղեղ մը կար փոփ... սիրտ մը՝ ամենաազնիւ զգ... ներով բաբախուն։

Փրոֆ. Մարքվարտով ... դովուրդը կը կորսնցնէ ... հմուտ եւ տիեզերահռչակ ... տակաւորներէն մէկը, որ ... ռակ ընդհանրապէս ... ժողովուրդներու պատմութ... բանասիրութեան ... ըլլալուն՝ մասնաւոր ... տանքով մը պարապած է ... լեզուին ու ազգագրութեան ... իր հմտութիւնը ծովածաւ... բաւին բովանդակ ... թեամբ. իսկ քննական ... ջագգային գիտնականներ...

...մըն առարկան եղած է միշտ։ ...ոտոգի փրոֆ. Ռէյսն ու գերմա-...ցի Տօքթ. Պէլքը՝ որոնք արդէն ...գիտութեան մէջ միջազգային ...մբաւ մը ունին, միշտ ակնա-...նքով ու հիացումով խօսած են ...ր վրայ իր սեղմ, գրեթէ մա-...թեմաթիքական լեզուն— եթէ ...րելի է այսպէս ըսել— ուշա-...ւ եղած է մասնաւոր կերպով ...ւած է որ (եւ իրաւամբ), փրոֆ. ...րքվարտ գրիչէն ելած իւրա-...նչիւր նախադասութիւն կը կրէ ...ը իր ծովածաւալ հմտութեան ...վերլուծական կարողութեան։

Փրոֆ. Մարքվարտ 1912էն ...վեր Պերլինի համալսարանին ...մէջ դասախօսած է հայերէն եւ ...անեան լեզուները։

Հակառակ հինգ կամ վեց հատոր ...կազմեն իր հրատարակութեան ...ուած երկերը։ Ասոնց մէջ առաջ-...նակարգ դիրք կը գրաւէ իր ըն-...արձակ մէկ գործը Հիւսիսային ...րիկէի առեւտրական ճամբա-...րուն եւ ժողովուրդներուն պատ-...նականութեանց մասին, սկսեալ ...մենահին ժամանակներէ։ Զբա-...ծ է նաեւ ժամանակագրութեամբ։ ...նչեւ իր ժամանակը նախա-...քական պատմութեան մասին ...ագէտները աղօտ ծանօթու-...թիւններ միայն ունէին։ Մարք-...րտ եղած է որ կարգի դրած է ...րքական, պարսկական, բիւզան-...կան քրոնիկները, համեմատելով ...մեկնաբանելով հին վաւերա-...եր եւ արձանագրութիւններ։

Ուրիշ ուշագրաւ հատոր մը ...է (1903) Մարքվարտ պատ-...ական աշխարհին տուած է ամե-...նաթանկագին տեղեկութիւններ ...գիտողութիւններ Թ. եւ Ժ. ...րերու ազգագրական, տեղա-...քական եւ պատմական ան-...ցքերուն վրայ։ Իսկ Հայ ...գրի ու պատմութեան մասին ...ած երկերը արժանի են որ նիւթ ...ն մասնաւոր ուսումնասիրու-...թեան մը։

Մարքվարտ աշխատակցած է ...մաթիւ գիտական պարբե-...րաթերթերու եւ մասնաւորաբար ...Հանդէս Ամսօրեային։ Փրոֆէ-...որը 67 տարեկան առոյգ ծե-...րունի մըն էր դեռ եւ կրնար նոր ...ուսումնասիրութիւններով օժտել ...ական աշխարհը։ Ունի հա-...տորներով ձեռագիր երկեր, որոնց ...մէջ ապահովաբար կան ուսումնա-...սիրութիւններ Հայոց պատմու-...թեան մասին։ Կարելի չէ՞ արդեօք ...միջոց մը խորհիլ զանոնք փո-...խադրել փրկելու համար։

Հր. Ն. Թ.

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՕՐՐԱՆ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Համաձայն եգիպտագէտ Ֆլինտէրս Պէտրիի տուած զե-կոյցին, կը հաստատուի թէ ե-գիպտական հին քաղաքակր-թութիւնը մինչ յարաբերու-թեան մէջ գտնուած է կովկաս-եան քաղաքակրթութեան հետ, նոյնքան հին։

Հին կռիւ մըն է, որ կը յուզ-ուի նորէն. Քաղաքակրթու-թեան առաջին երկիրը ո՞րն է։ Եգիպտո՞ս, Հնդկաստա՞ն թէ Կովկաս։

Հերոդոտէն կը մնայ այն տե-սակէտը թէ Եգիպտոս եւ Կով-կաս շարունակ յարաբերութեան մէջ են եղած։

Փրոֆ. Պետրի Մեռելներու Գիրքէն առնելով կարգ աշխար-հագրական անուններ, բաղդա-տած է ամենահին գիւղաբանա-կան քարտէսին հետ։ Այդ բաղ-դատութիւնը եւս կը հաստատէ Կովկասի եւ Եգիպտոսի հին կապերը։

Այսպէս, կը յիշուի թէ Ուիրիս թագաւոր է եղած Ակրէտի, որ կը համարուի Կովկասի Եղրիս Քարիլասը, կամ Քարթոլինիս Խերեթիսը։ Այս երկրին արե-ւելքը կը գտնուի Զիգերտը, որ կը համարուի յունական Թագո-րան։ Զիգերտին մօտիկ կը գտ-նուի արգաւանդ Իարու դաշտա-գետինը, ինչպէս Թագորանի մօտ կը հոսի Իորա գետը։ Արդ Իորա գետին ջուրերը կուգան Կուր գետին վերին ճիւղերէն, դէպի արեւելք տարածուող լեռ-ներէն։

Մեռելներու Գիրքը կը նկա-րագրէ նաեւ Բակխուն, լեռ մը, որուն վրայ կանգնած է եր-կինքը։ Արդէն այդ անունին թարգմանութիւնն է «արշալոյս»։ Եւ արդի Բագուն կը գտնուի կովկասեան լեռներուն արեւել-եան ստորոտները, եւ լիովին կը համապատասխանէ հին նկա-րագրութեան։

Այդ գիրքին կարգ մը անուն-ներուն կը համապատասխանէր նաեւ Ուրմիոյ լիճը, Մաստի ծովը (Ազախու ծովուն հին ա-նունը)։

Փրոֆ. Պետրին կը համեմա-տէ նաեւ կովկասեան եւ եգիպ-տական աստուածները եւ նմա-նութիւն կը գտնէ անոնց անուն-ներուն և առարկելիներուն մէջ։

Այսպէս, անգլիացի փրոֆէ-սէօրը կ'եզրակացնէ թէ Կով-կասն է եգիպտական քաղաքա-կրթութեան սկզբնական հայրե-նիքը. կամվերջապէս մեծ քառու-ղին, ուրկէ անցած են, հոսելով պատմական մեծ ճամբաներէն, զանազան քաղաքակրթութիւն-ներ եւ ժողովուրդներ, շարու-նակ հարուածելով բնիկ ժողո-վուրդը, Հայոց նախահայրերը, որոնք նստած էին այդ երկրին մէջ։

ԱՔՍՈՐԵԱԼ ԳՐԱԳԷՏԸ

Միկուէլ Ունամունօ, սպանիա-ցի ծանօթ վիպագիրը, որ մինչեւ վերջերս հեռու կ'ապրէր իր եր-կրէն, երկրին վարչաձեւին փո-փոխութենէն յետոյ արտօնու-թիւն ստացած ըլլալով երկիր մտնել, Մադրիտ գնաց անցեալ շաբթու։

Ֆրանսական նաւահանգիս-տէն մեկնած պահուն, նաւազա-խումբ մը վիպագիրին մեկնումը ողջունեց նուագելով ազգային քայլերգը։

Երբ Սպանիա հասաւ, 5,000է աւելի բազմութիւն մը դիմաւո-րեց զայն ողջոյնով ու ցնծու-թեամբ։ Մեծ պանդոկի մը մէջ խնճոյք մը տրուեցաւ եւ ճառեր արտասանուեցան։ Ունամունօ, իր պատասխան ճառին մէջ խիստ յարձակողական լեզու մը գոր-ծածեց կղերականութեան և միա-պետականութեան դէմ։ Սպա-նիական ընկերվարական կու-սակցութեան պետը, Փրէթօ, նոյնքան սաստիկ ճառ մը խօ-սեցաւ։

Կառավարութեան ներկայա-ցուցիչը, այդ ճառերուն արտա-սանութեան ընթացքին, շարու-նակ կը խնդրէր որ քիչ մը չա-փաւորեն իրենց լեզուն։

Երանի՛ այն օրուան, երբ հայ տարագիր գրագէտներն ալ նոյն ուրախութիւնը պիտի ունե-նան՝ մտնելով երկիր։

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Կոնքուրի Ակադեմիային չորս անդամները վիպագիր Ժան-Փօլ Հիփփոլիի տուին 5000 ֆրանք մրցանակը, զոր իրենց տրամա-դրութեան տակդրած էր ֆրանսա-կան հրատարակչական տուն մը։ Dorziana կը կոչուի այն վէպը, որ մրցանակի արժանացաւ։

Իսկ Ժիւլ-Վէռնի մրցանակը շնորհուեցաւ քիմիքէտ Վալը-րէյի, իր կանանչ Ալազով կըղ-զին վէպին ի վարձատրութիւն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԳՈՐԳԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԱԼ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Վերջին անգամ մասնաւոր մարմին մը Էնկիւրի գացած էր, պահանջելու համար որ, գորգի վաճառականութեան օգտանցող ծանր մաքսերը վերցուին։ Այս կերպով ամերիկեան կառա-վարութիւնն ալ արեւելեան գոր-գերու համար դրուած յաւելեալ մաքսը պիտի վերցնէր։

Այս մարմինը առանց նպաս-տաւոր արդիւնք մը ձեռք բերելու վերադարձած ըլլալով, գորգի հրա-պարակը աւելի անկում կրած եւ Պոլսոյ մթերանոցներուն մէջ միլիոնաւոր ոսկիի գորգ մնացած է։

Այս վիճակը Թուրքիոյ գորգի հրապարակը ամբողջապէս ցնցած ըլլալով, Րէշատ պէյի նախագահու-թեամբ նոր մարմին մը Էնկիւրի գնաց։

Ամերիկեան կառավարու-թիւնը, արեւելեան գորգերէ Թուր-քիոյ մէջ գանձուած բարձր մաք-սատուրքին վրայէն տուրք կ'առ-նէ։ Ասոր վրայ եթէ աւելցուին «Մուամէլէծի» տուրքը եւ ծանր մաքսը-գորգերու արժէքը քանի մը անգամ կը բարձրանայ եւ Ամերի-կա չենգուներգանենք։ Օրինակի հա-մար գորգ մը որ 10 ոսկիի կրնայ ծախուիլ, 18 ոսկի մաքսի եւ «Մուամէլէծի» տուրքի են-թակայ է։ Ամերիկա այս 18 ոսկիի վրայէն հարիւրին 55 տուրք առնելով 10 ոսկինոց ապրանք մը 32 ոսկիի կը բարձրանայ։ Ասիկա մեզի շատ դժուար դիրքի մը կը մատնէ։ Ամէն օր ամերիկեան ընկերութիւններու ներկայացու-ցիչները կը դիմեն, բայց արտա-ծում չենք կրնար ընել։ 15 միլիո-նի գորգեր ունինք պատրաստ։ Մէկ կողմէն ալ Հելլէնները ընդար-ձակ պրոպագանդով, Ամերիկացի-ները իրենց երկիրը կը հրաւիրեն։ Գորգի առեւտուրի եղանակը մին-չեւ Մարտ վերջ կը գանէ։ Եթէ մեր կոչութիւնը մինչեւ այն ա-տեն չպարզուի, «կրուքցները Ցու-նաստանէն գնումի պիտի սկսին եւ ամէն տարի այս կերպով Ամերի-կայէ մեր երկիրը մտած 9 միլիոն ոսկին պիտի պակսի երկրին վա-ճառականութենէն։ Ասոր վերջին միջոցն է «Մուամէլէծի» տուրքին եւ մաքսին քնջումը։ Այն ատեն Ամերիկա կը հարկադրուի գորգին իսկական արժէքին վրայէն տուրք գանձելու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ց. Դ. ՅԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

ՑԷՍԻՆ փետր. 12— (Սեփ Թղթ.)— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի դա-սախօսական ժողովը տեղի ունե-ցաւ փետր. 9ին. Քաֆէ ժարտէնի մէջ։ Հոկտաեակ օդին տասոնկու-թեան, ժամանակին հետաքրքիր ընկերներ եւ համակիրներ լեցուե-ցած էին սրահը։ Ժողովը բացուե-ցաւ «Լուսին չկարաժմբերգով.որմէ յետոյ նախագահ ընկ. Ա. Նուրի-ջանեանը քանի մը խօսքով բացա-տրեց ժողովին նպատակը եւ խօսք տուաւ օրուան դասախօս ընկ. Բ. Ազարէկեանի։ Ընկերը իր մէկ ժամէ աւելի տեւող դասա-խօսութեամբ փաստացի ներկա-յացուց այն բոլոր պատճառները եւ հայ բոլշեւիկներու սարքած վայրագութիւնները որոնք վերջ ի վերջոյ յանգեցան «Փետր. 18»ի համաժողովրդական ապստամ-բութեան։ Եզրակացնելով, ընկերը շեշտեց թէ այո՛, պէտք էր գար «Փետր. 18»ը, որպէսզի հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս ցոյց տար համայն աշխարհին, թէ չի կրնար տառապիլ այլեւս, «Փետր. 18»ը եկաւ եւ անգամ մը եւս հայ ժողովրդի մէջ ար-մատացուց ազատութեան ան-քակտելի գաղափարը եւ ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանի սրբազան իտէալը։ Եղան հարցեր ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ, որոնց պատասխանեց դա-սախօս ընկերը։

Ժողովը փակուելէ առաջ կո-միտէին կողմէն ընկ. Վ. Հիւսեա-նը. յայտնեց թէ վաղը պիտի սկսին փորել ակումբին հիմերը։ Այս առթիւ ընկերները փափաք յայտ-նեցին որ հիմերը փորելու համար առաջին բրիչը ածուրդով ըլլայ եւ վերջին շահողը այդ պատւին ար-ժանանայ։ Անմիջապէս ձեռնար-կուեցաւ ամերիկեան աճուրդի եւ վերջին շահողն եղաւ ընկ. Մ. Ա-լաշեան 355 ֆրանքով։ Աճուրդը վերջացած էր, սակայն ընկերները դեռ կ'ուզէին շարունակել, ամէն մէկը աշխատելով այդ պատիւը ինքը շահիլ։ Ընկ. Ալաշեանի հա-ւանութեամբ, ընկ. Հ. Նազարեա-նը մէկէն 150 ֆր. աւելցնելով, իրաւունք ստացաւ առաջին բրիչը զարնելու, 505 ֆրանքով։ Ներկայ համակիրներէն Պ. Առաքել Օհա-նեսեան 100 ֆր. եւ կոփոեան 50 ֆր. նուիրեցին ակումբին շինու-թեան համար, խոստանալով նաեւ իրենց ֆիզիքական աշխատանքը բերել շէնքին շինութեան։

Յաջորդ օրը, Բշ. կէս օրէ վերջ, հակառակ օդին անյարմա-րութեան, ազատ ընկերները հա-ւաքուելով հողին վրայ, տաքնա-լու համար կրակ կը վառեն, յե-տոյ բոլորը մէկ «Մշակ բանուոր» երգելով, օրուան տիրոջը, ընկ. Հ. Նազարեան կը սկսի առաջին բրիչը զարնել եւ հիմերը փորել։ Այսպէս սկսաւ շէնքին շինութիւ-նը փետր 10ին։ Ընկերները բաժ-նուած են չորս մասի, եւ ամէն օր երկու մասը պիտի աշխատի, իրենց գործարանի աշխատանքը վերջա-ցնելէ յետոյ։ Հակառակ առաջին օրն ըլլալուն, ինքնաբերաբար հա-մակիրներ եւ չէզոքներ սկսան գալ իրենց գործիքներով եւ աշ-խատիլ, որպէսզի օր առաջ լմնայ շէնքը, փրկելով նաեւ իրենց զա-ւակները այլասերումէն։

Վարդ-Պատրիկ

ՊԱՑՈՒԱԾՏ ԺԱՆՏԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

Նշանաւոր մանրէաբան Նի՞-քոլ, որ տնօրէնն է Թունուզի փաս-թէօրեան հաստատութեան, աշ-խատակցութեամբ տոքթէօր Յիւ-րանի եւ Քոմէյլի, յաջողած են պատուաստել բազմաթիւ անձեր ժանտախտին դէմ, համաճարակի ընթացքին։

Պատուաստումի այս եղանա-կը կը կայանայ թեկնածուներուն բերնին դէմ սրսկել հակաժանտա-խտային փոշին, որ այսպէս կը տարածուի մինչեւ թոքերը։ Այս եղանակով պատուաստուեցան 200 հոգի, որոնք յետոյ շփման մէջ մտան ժանտախտէ վարակուած մարդոց հետ։

Նոյն ատեն նոյն պատուաս-տով մարթի տակ ներարկեցին մարդոց երկրորդ խումբ մը, ո-րոնք եւս շփման մէջ մտան ժան-տախտէ վարակուած մարդոց հետ։ Արդիւնքն այն եղաւ, որ երկրորդ խումբը աւելի տկար դիմադրու-թիւն մը ցոյց տուաւ ժանտախտի դէմ։

Այս փորձէն յետոյ, պատ-ուաստները կատարուեցան միայն շնչառական ձեւով։

Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ ոչ միայն ժանտախտին համա-ճարակը կասեցնել, նոյնիսկ վա-րակուածները բուժել, այլ նաեւ կանխարգիլել։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Երկունք, օրկան Գ. Ե. Ռ. Մի-ութեան, 10րդ Թի-ւը, ճնշուեալ Ձոխ բովանդակու-թեամբ.— Մենք ի՞նչպէս կ'ու-զենք որ դաստիարակուին որ-բերը՝ Ա. Գաբիկեան, Մենք եւ դուք՝ Խ. Յովհաննէսեան, Գ. Ե. Ռ. Մ-ը Արժանթինի մէջ՝ Ս. Թոր-գոմեան, Պատմ. Ցեղ. շարժում-ներու՝ Շաթ-Բազէ, Ուխտ՝ Ն. Տէր Միքայէլեան, ի՞նչպէս կ'օգնեն որբերը՝ Ս. Փ., Գ. Ե. Ռ. Միութեան շուրջ՝ Ս. Վրացեան, Շ. Միսաք-եան, Վաթազնեան դպրոց՝ Ագա-տանի, Երբեք չպիտի մոռնանք։ Խմբանկարով։

Տարեկան բաժնեգինն է 22 ֆր., արտասահման՝ մէկ ու կէս տոլար։ Հասցէ՝ Kurkdjian 247 Bld. Voltaire, Paris.

ՄԱՍԻՍ ՕՐԱՑՈՅՑ (պատ.), 8րդ տարի, 1930, Կազմեց եւ հրատարակեց Հայկ Աճէմեան։ Պատմական թուականներով եւ գրական բանաստեղծական հատ-ուածներով։ Տպ. Թաւրիզ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԵՒ ՔՍԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

...Ըստայ փոխցայ, բայց մին-...ւ այս օրս չեմ գիտեր թէ ...ք. թէ ոչ, գիտցածս այն է ...հաւքոյթը չվերջացած՝ բաւա-...ը պիտի ճաշէր ինծի հետ յա-...օրը, երթէ քարոցրի (plover) ...իւկիթ հրամցնէի իրեն։ Խօս-տացայ։

Երբ մէջտեղը գտնուած սե-...ղանին վրայ քարացրի հաւկիթ-...ը կային բոյնի մը մէջ որ ...ոցի դեղ կուտար այդ թըռ-...չուններուն բնական պայման-...ներ, եւ զանոնք մղեցի իր կողմը ...նախքին նայելու, որով-...հետեւ զարմանալի բան մը, ...հասկնալի բան մը, յիշատա-...կելի բան մը չէ՞ր որ Օր. Փրի-...սիլլա ինծի հետ պիտի ճաշէր։ ...ոչ որ այդպէս էր։ Ուստի ...ւրի քան յօժար էի իրեն հա-...ճոյ ըլլալու, բայց երեւակա-...յական յուսախաբութիւնս երբ պնդեց իր բաժինը վճարել։ Ըստ-գական առնականութենէն մղուած բողոքելու վրայ էի երբ, ո՛վ զարմանք, սեղանը աներեւոյթ եղաւ, ճաշարանը եւ սպասաւորները աներեւոյթ եղան, եւ որ-պէս սպասուած անյայտացաւ, աշխարհի մէջ թողլով միայն անոր աչքերը, որ խմիններուս մէջ կը նէյէին տագնապի պէս նայ-ուածքով մը որ ըսել կ'ուզէ.— «Ո՞վ է այս մարդը որ կը խորհի թէ կրնայ ինծի համար վճարել։ Իմ հաւասա՞րս է»։ Ու ես նուաս-տացայ իրեն առջեւ։

Այդ միջոցին, Փրիսիլլա դեռ քսան եւ մէկ տարին չէր լրացու-ցած, ինձմէ քանի մը ամսուան մեծ, բայց արդէն իսկ անոր գե-ղանի սիրունութեան շուրջ բան մը կար զոր «յուսահատիչ» desperate կոչեցի, թէեւ չեմ գիտեր թէ ինչպէս պէտք է արդարացնեմ այս յաջողութեան ածականը։ Արդ-եօք ո՞ւմպէս ըսեմ թէ անոր գե-ղեցկութեան շուրջ բան մը կար որ կարծես կը մերժէր իր սեփական արժանիքը, թէ Փրիսիլլա ծնած էր իրեն մէջ եղած ամէն բանի անձնական ինքնաւեր զգա-ցումով։ Այո՛, ինքնադաս (self fatal) բան մը կար Փրիսիլլայի շուրջ. եւ ասիկա աննշմար եղած էր մեկնութեան խորունկներուն, իբրեւ մէկը որ երկար ատեն մահուան հետ ապրած է։ Բայց ինչ էր եղածը, ու ինչ կրնար ճանչցած ըլլալ մահէն, չէի կրնար հասկնալ։ Արդեօք ո՞ւմպէս կը զգար թէ իրեն մէջ բան մը կայ որ դեռ կեանք չէ առած, բան մը որ ուրիշներուն մէջ կը պճռտար եւ կը մղէր զանոնք յաջողութեան, եւ հետեւաբար ինքը միշտ մէկ կողմ դրուած էր, թէ իր հազածէն ոչինչ կ'ըլլէր, թէ ամէն ինչ կը վրիպէր իրեն հետ, իր բարեկա-մութիւնները, իր բանաստեղծու-թիւնները, իր սէրերը։ Ո՛չ, չէի կրնար հասկնալ զայն, եւ չեմ կրնար մինչեւ այսօր, թէեւ սի-րելի բարեկամուհի մըն է։

Բայց ան առոյգ էր որ իրեն հանդիպողը իրեն հետ կը տանէր բան մը անոր արհամարհանքէն հանդէպ երկրորդական արժէքներ-ու, որոնց կարգէն էին դասումի եւ վարմունքի պայմանագրական չափերը, նաեւ բան մը անոր խո-նարհութենէն հանդէպ ճշմար-տութեան ոգիին ու՞ս, անողոք էր քերթողներու գրագէտներու եւ նկարիչներու անգործ հանգարտու-թեան, անոնց երեւակայութիւն-ներուն կապուած էր սիրոյ եւ յու-սահատութեան աննկարագրելի յուզումով մը. եւ հնար չէ ըսել թէ քանի՛ քանի քերթուածներ եւ նորավէպեր եւ պատկերներ ինք Փրիսիլլա ներշնչած էր։ Ահա կը տեսնէք թէ չէինք կրնար ապահով զգալ մեզ անոր մասին, իր շրջա-կայքէն մեկնումի շեղումի զգա-ցում մը կար միշտ անոր շուրջ կարծես կը լսէր վտանգաւոր խա-չակրութիւններու կոչը, զոր մենք չէինք կրնար լսել, եւ այսպէս կը զգայինք թէ ան մեզի համար չէր, թէ իր երազ աչքերը աս-տուածներէն կ'առաջնորդուէին գե-պի վար մութ եւ արհամարհ հեռ-քեր, ուր մեր փառքի միտքերը չէին համարձակեր ընկերանալ իրեն։ Ըստ՞զ, եթէ ինչպէս ան էր ճշմարտութիւնը։ Բայց մար-գարէութեան ամէնէն աւելի սի-րածն է ապագան զարդարել ճակատագրական նուրբ բառերով, մինչ իրական ապագան սովորաբար ուրիշ բան չէ եթէ ոչ գձուծ գործ մը՝ որմէ թերեւս կարելի ըլլար խուսափիլ, այս դէպքին, եթէ Փրիսիլլա վարուէր աւելի կնավայել ձեւով։ Բայց այս նիւթին վրայ այս լարով առաջ չերթանք, որով-հետեւ «կնավայել» բառը շատ սարսափելի բառ մըն է, որ կը նուաստացնէ եւ կ'ընդարմացնէ վիպասանին երեւակայութիւնը։

Փրիսիլլա, սիրելի Փրիսիլլա՛։ Այդ միջոցին քեզ սիրող երիտա-սարդները քեզի հանդէպ կ'ունե-նան պարտք մը զոր չեն կրնար բնաւ հատուցանել, որովհետեւ դուն էիր բարեկամը որ կ'օգնէր անոնց՝ իրենց յուսախաբութիւն-ներուն հանդուրժելու, որովհետեւ քու անխարդախ ընթացքդ էր որ զանոնք կը մխիթարէր աղքատու-թեան եւ ամօթի պարագաներուն։ Եւ այսօրուան երիտասարդ բանաստեղծներն ու գրագէտները ո՞ւր պիտի գտնեն ուրիշ քեզի պէս այսքան գեղեցիկ բարեկամ մը, որուն քննադատա-կան դատումը օրէնք մը ըլլայ բարեկամներուն, որուն արհամար-հանքը մաքրէ անոնց գձուծ փա-ռասիրութիւնները, եւ որուն յա-րուցած հետաքրքրութիւնը շող-շողուն առաջնորդ մը ըլլայ կեան-քի ու արուեստի իմաստը գտնելու համար անոնց հոգիներուն արկա-ծախնդրութեան մէջ։

ՄԱՑՔԸԼ ԱՐԼԷՆ
Թարգմ. ԽՏԱՆ

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք առողջ եւ երջանիկ ըլլալ եւ կեանքի մէջ յաջողիլ ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ

ԿԱՄ

ՄԱՐՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀՈԳԵԿԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Հեղ՝ ՏՕՔԹ. Վ. ՓՈՇԸ Թրգմ. ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

I. *ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ, ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ* — II. *ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ԼԱՅՆԱՂԻՆ ԿԱՄ ՊՆԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ.* (ինչո՞ւ վնասակար է լայնաղին — ի՞նչ է պնդութիւնը — պնդութեան տեսակները — պնդութեան պատճառները—կանխազգուշութիւն եւ դարման):III. *ՖԻԶԻՔԱԿԱՆ ՈՒ ՀՈԳԵԿԱՆԸ ՀԱՄԵՐԱՇԽ ԵՆ.* (ներծորային գեղձերը — անոնց դերը — ծուլութեան պատճառներն ու դարմանը): IV. *ՄԻՇՏ ԺՊՏԵՑԷՔ* — V. *ՖԻԶԻՔԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ.* (Առողջութիւն եւ կենսունակութիւն — խառնուածքները — քունին օգտակարութիւնը — ինչել սորվեցէք — Որովայնի մարզանք ըրէք — Մնդաուութիւն — Առաւօտեան երրեակ լոգանք): VI. *ԻՆՔՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ* — VII. *ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ* — VIII. *ԿԱՄՔ ԵՒ ՋԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԱԳԱՄՏՈՒԹԻՒՆ* — IX. *ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.* (ինչպէս զարգացնել այս հոգեկան կարողութիւնները): X. *ԻՆՔՆԱԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.* (Հոգեկան եւ մտային կարողութիւններ — Գիտակցական եւ ենթագիտակցական վիճակ — ինքնաթելադրութեան ազդեցութիւնը — ինչպէ՞ս ընել ինքնաթելադրութիւնը): XI. *ԻՆՔՆԱԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿԻՐԱՐԿՈՒՄՆԵՐԸ.* (Յիշողութիւնը սրել — Բարկութիւնը դարմանել — Խսասիրութեան դէմ պայքարիլ — Անհատական մագնիսականութիւն ստեղծել — կամքը եւ ինքնիշխանութիւնը զօրացնել — Մանուկները կրթել): XII. *ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ.*

Անհրաժեշտ ուղեցոյց մը ծեր եւ ծեր զաւակներուն համար

ԳԻՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ (ՖՐԱՆՍԱ, ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ և ՊԱԼՔԱՆՆԵՐ)

2 ՇԻԼԻՆ 50 ՍԷՆԹ (ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ)

(փոխարժէքը կարելի է ղրկել նամակադրոշմով)

դիմել՝ Dr. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris (10e)

Մինչեւ Մարտ 15 յանձնարարութիւն տուողները իբրաքանչիւր օրինակի հետ իբրեւ նուէր պիտի ստանան «Թէ ինչ պատմեց Թրէքռնէմը կամ ի՞նչ է սիֆիլիսը» պատկերազարդ գիրքը։

LEIPZIGի *ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ*

2էն 12 ՄԱՐՏ 1930

Բոլոր գործարանները իրենց ամէն տեսակի արտադրութիւնները կը ցուցադրեն՝ Գնումներու եւ անձամբ այցելութիւններու համար տեղեկութիւններ տալու պատրաստ ենք.

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22

FRANKFURT A. M.

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէօն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: Եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՑԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՕԹԷԼ "ԼԻՒՔՍ,, ԱԼԷՆՊԻ ՓՈՂՈՑ, ՊԷՅՐՈՒԹ

Տէր եւ Տնօրէն Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Հայկական այս պանդոկը հիմնուած է Պէյրութ, նոր եւ գեղեցիկ շէնքի մը մէջ բոլորովին մաքուր եւ շքեղ կահաւորութեամբ, օժտուած առանձին գրադարանով, մասնաւոր բաղնիքով եւ ելեքտրականութեամբ:

Իր անթերի սպասարկութեան, խիստ մաքրութեան, հանգստաւէտ պայմաններու շնորհիւ արդէն իսկ «ՕԹԷԼ ԼԻՒՔՍ»ը դարձած է Ամերիկայի, Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ճամբորդներու միակ ժամադրավայրը: Հաճելի միջավայր, դիւրամատչելի գին:

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

EMPIRE Սեւվիլ-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԹԷՐՋԵԱՆ ԹՐԻՔՕՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

17 rue de l'Equerre, Paris (19)
Métro: Buttes Chaumont

Մեքենայով Թրիքօ հիւսելու շահաբեր արհեստը սորվիլ փափաքողներր փոխանակ 1000 Ֆր. վճարելու թող դիմեն մեզի: ցանոն կ'առնենք ձրի եւ կարճ ժամանակի մէջ արհեստը սորվեցնել:

Հաստատութիւնս կը փնտռէ ներկայացուցիչներ գաւառներու համար:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։*

25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկսթա, լեբ ամաթիզ․) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօռաթուար։ Խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12*

L'ATELIER

PATCHOULI

(3 սրահ) Արման Սալաքրուի

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ. — «ՋԷՅԹՈՒՆ» ենթակոմիտէի կողմէ այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին, Salle Place Comète. Պուրօ Թապալի վերնայարկը, Անիէռ։ Կը նախագահէ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ եւ Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն։ Մուտքը ազատ է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սեբաստիոյ Գոչ-Հիսար գիւղի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, ղեկավարութեամբ *Պրն. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի* եւ մասնակցութեամբ *Տիկ. Լ. Մարութեանի, Պ. Պ. Ս. Ազարեանի եւ Գաբրիէլեանի եւն., 8 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84* Rue Chape, *սալոն Շափի մէջ կը ներկայացուի՝*

ԱՆՄԱՀՆ ՄՈՒՐԱՏ

Բոլոր միութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Գիները ժողովրդական

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈԼՈՒ-ՏԷՎԷՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐ. ԵՐԿՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Harolaի *սրահներուն մէջ,* 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Pelettierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE. 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL. 97 39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում։ (ԱՖԻՏԱՎԻԹ)։ Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն։ Վիզա ամէն երկրի համար։*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր. 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

Լիոնի Հայերու ուշադրութեան

Առողջութեան գլխաւոր պայմանն է լաւ սնունդ: փորձի համար դիմեցէք՝

ԹԻՒ 40, ՓԻԷՌ ՔՈՐՆԷՅԼ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Համեղ, մաքուր կերակուրներ, պատրաստուած մասնագէտ եւ փորձառու խոհարարի մը կողմէ: Անթերի սպասարկութիւն: Մօտ օրէն *տէօնէր քէպապ։* Ընկերական եւ հայկական հաճելի միջավայր: *Տէր եւ տնօրէն՝ Գ. ՊԷՆՏԷՐԵԱՆ*

40 Rue Pierre Corneille, LYON

Columbia ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

Odéon

Կը ծախուին հայկական եւ կովկասեան երգերու, պարերու եւ եղանակներու ODEON *և* COLUMBIA *վաճառանիշով փլաքները։ Ճոխ մթերք յունարէն և թուրքերէն փլաքներու:*

ԱՊԱՌԻԿ ՖՈՆՕՆԵՐ ԱՄԻՍԸ 45 ՖՐԱՆՔ ԱՄՍԱՎՃԱՐ

56 Rue Piat, Paris (20) *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5*

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

Ջուր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

Դուք կարող էք տիրանալ ձեր փակոն հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները, ուր կրնաք շինել ձեր ... նոյնպէս ամսավճարներով

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳԶԱԴԵԱՆ

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3... իսկ Կիրակի ժամը 10—12։*

Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville *եւ* Viroflay *ապրող ... աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը՝* 87bis Bld. de la République, Boulogne *Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6—8, իսկ Կիր. ժամը 4—6։ Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց ... դեցիին դիմացի* Café Rest. 22 Rue Jean Goujon *ժամը 10... Պ. Տէր Աբրահամեանին։*

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ՎՃԱՐՈՒՄԻ

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժով հողաբաժինները ցոյց տալու համար։ Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն։

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութ... Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութ...* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... *կորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ...

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ ...

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻ...

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 4236...

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ ... նական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ... ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, ... վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէ...* 26, *Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLE...

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ ... կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երկ. և Շաբաթ օրեր 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը *ամէն օր ժամը 9էն 19։*

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱ...

14 Rue François Garcin, 14, LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներ... Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր ... կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ ... ձած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը։

Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք ... մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար։ Ժողովրդակ...

Տէր եւ Տնօրէն

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐ...

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ ... Օրքէստր Թառիստ Ժորժի ղեկավարութեամբ: Բաց է ... առաւօտ ժամը 2:

23 Rue Huchette Métro: St. Michel

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ... ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ...

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ ...

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուեկալ... անդամ Société des Comptables (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine ...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավ...

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, ... d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le re... *գործողութիւնները։*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ։

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի *եւ* Bénéfices Commerc... *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, ... seur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, ... կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ... տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* appren... *նենաք։*

Ուշադրութիւն նոր հացեին

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

ՖԷՊԻՒՍ PHÉBUS

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ 23 Bld. Bonne Nouvelle, *ՀԻՆ ՀԱՍՑԷԻՆ ... ՎԵՐԵԼԱԿ ԳԻՆԵՐԸ ՄԱՏՉԵ...*

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

18 FÉVRIER 1930

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1190 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

1920 դեկտ. 2ին, Հայաստանի մէջ ցեկան կը հաստատէր իր կառավարութիւնը, կռթնած ռուսական սուինները, կեղեքելով հայ տառապակոծ ժողովուրդը՝ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան...

Տարեր ամբողջ, հայութիւնն իր մորթին վրայ ճանչցեր էր օտար կամքերու եւ քմահաճոյքներու ապօրէն խաղը: Բռնուած էր սանձերու, որ ան՝ իր պատմութեան մէջ պիտի արձանագրէր սեւ փառքը ամէնէն վայրագ բռնութեան գործուած հայուն դէմ՝ հայու ձեռքով:

Մէկ քանի ամիսներ յետոյ, 1921 փետր. 18ին, Ապստամբութիւնը Հայաստանէն կը վտարէր կարմիր սրէնքին ներկայացուցիչները եւ երկրին փոքր մը կը կատարէր ժողովրդային ըմբոստ կամքի արդարացումն ...

Յագմագուրկ, սովամեռ ու տանջահար, հայ աշխատաւորութիւնն ու գիւղացիութիւնը ձեռք ձեռքի, կեանքի մեծագոյն բարիքին՝ ազատութեան կը տրամադրէին՝ լոկ ինչ որ ցեկայի գործակալները չէին յաջողած խլել.— իրենց հալածական կեանքը:

Ըմբոստութեան, հաւաքական կորովի ու գիտակցութեան հոյակապ այս քայլն է, հայրենակիցնե՛ր, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իբր հայ ժողովուրդին հարազատ ու քաղաքական միակ կազմակերպութիւնը կը տօնէ այսօր Յպարտութեամբ ու յեղափոխական հաւատքով:

Հպարտութեամբ՝ որովհետեւ փետր. 18ը փառաւոր ապացոյցն է հայ ժողովուրդի ըմբոստ ընդդիմութեան ընդդէմ ամէն տեսակ բռնութիւններու ու դէպի ազատութիւն իր անշեղ ձգտումին:

Յեղափոխական հաւատքով՝ յամառ ու անսասան, որովհետեւ Փետրը կը քաջալերէ յոյսով ու խանդավառութեամբ նայելու հայութեան ապագային, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն Հայաստանէն ներս թէ դուրս: Հոգին որ գիտցաւ յամառօրէն ու քաջութեամբ ստկալ ցարական ու սուլթանական հալածանքներուն, պահել իր ինքնութիւնը համաշխարհային քաոսներու վրայ եւ — այսօր իսկ կարծ պահ մը — Թօթափել բոլշեւիկեան լուծը, պողպատուած է առյաւէտ ընդդէմ բոլոր բռնութիւններուն: Այլեւս Հայը տառապարտուած է Հայ մնալու, վնտռելու եւ ապրելու Հայու իր ազատ կեանքը եւ ուշ կանուխ, պիտի փշրէ ամէն լուծ որ օտար է եւ ապօրէն, ինչ անուն ալ որ կրեն իշխանաւորները, նոյն իսկ եթէ դաւակցած ըլլան հայրենասիրութեան տխրօրինակ մեծաշնորհեալներուն՝ կղերականութեան եւ պահպանողական յետադիմականներուն հետ:

Հայ ժողովուրդին հոգին՝ յեւարանն է մեր հաւատքին եւ անկոտրելի Թումբը բոլշեւիկեան անմարդկային ու հակահայ ձգտումներուն դէմ. ամէնէն մեծ սպառնալիքը պարտադրուած իշխանութեան մը դէմ, որուն տասնամեայ գործունէութիւնը անդրհատ չարիք է արձանագրեր ի վնաս հայ կարեվէր բազմութիւններուն:

Այո՛, երկիրս մէջ. ... ու ըմբոստ հալածանք.

Երգմայեր են չեղեալ Փետրուար 18ի պաշարութեան: Բայց, ... դարերու, այլ առաւելա եւ օրինական ձեւեր:

Հայրենակիցնե՛ր, ամբողջութիւնն իսկ իր օրէն քնեցնելու ու բոլշեւիկեան խորթ վարչաձեւը գաած է իր օրէնքները, օրէնքով հալածելու, օրէնքով ճնշելու, կողոպտելու եւ մարդկային ամէն իրաւունք դրժելու եղանակները

Կոպիտ իրականութենէն ուրեմն, Եապէս ոչինչ է փոխուած: Ու Ապստամբութենէն տասնեակ տարիներ յետոյ, Հայաստանի բնիկներն ու արտասահմանի տարագիրները դարձեալ կը մնուին նոյն դժնդակ պայմաններուն առջեւ, առաջինները ճնշուած, դատապարտուած լուռ ու մունջ համակերպելու, գլուխ ծռելու իշխանութեան մը, որ հաստատուելու եւ տեւելու ո՛չ մէկ ազգային եւ մարդկային հիմք ունի եւ գոյութեան իր ուժը կը քաշէ կեղծիքով, ոճիրով, դաւով ու զարշելի բռնութեամբ. բռնութիւն մտքի ու մարմնի վրայ, անհատական ու հաւաքական ամէն իրաւունքներու եւ սրբութիւններու վրայ:

Տարագիր Հայը՝ յոգնած այլեւս օտար ու այլամերժ հողերու վրայ անկայուն կեանքէն եւ անոր բոլոր դառնութիւններէն, ի զուր կը բաղխէ իր երկրին դռները, որոնց բանալին կը մնայ անհարազատ ձեռքերու մէջ:

Ու հայութեան բնիկ ու տարագիր հատուածները նոյն իշխանութեան դէմ կը միանան իրենց արդար զայրոյթով ու դժգոհութեամբ. իշխանութիւն մը, որ իր գոյութեան տասնամեայ ընթացքին, ցոյց տուաւ թէ չուզեր, եւ եթէ ուզէ իսկ, չի կրնար գոհացում տալ իր ժողովուրդին՝ հայութեան արդար պահանջներուն:

Ուժը՝ այդ իշխանութեան՝ բռնութիւնն է, ճնշումն ու նարտափը, բազմահազար օտար սուիններու սպառնալիքը՝ ափ մը ժողովուրդի գլխուն:

Բայց, փետրուար 18ը կը մնայ Հայուն հերոսական ու անվեհեր պարարութիւնը հայ բռնատիրութեան դէմ: կը մնայ բողոքի եւ պահանջի մեծ Օրը, ներշնչարանը ըմբոստ ու համբերատար հոգիին:

Հայրենակի՛ց, դուն որ քաղաքակրթութեան ազատ ոստաններուն մէջ կը վայելես շարժումներուդ սեփականութիւնը, յիշէ՛ այսօր Հայաստանի բանտարկեալ ժողովուրդը եւ անոր համար, մեզ հետ պահանջէ՛ գոնէ մարդկային տարրական ազատութեան մը բարիքները՝

Երկրէ երկիր, հայրենակի՛ց, ճանչցար այլամերժ օտարներու մէջ Հայ ապրելու ամբողջ դառնութիւնն ու անպատմելի դժուարութիւնը: Ու հայրենիքի կարօտ սրտիդ՝ երբ յիշես զոհերը որ ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ, պահանջէ՛ մեզ հետ, որ բացուին դռները երկրիդ, քու հայրենաւանդ ժառանգութեանդ:

Ու Հայաստանի ժողովուրդին համար, որ իր իսկ հողին վրայ ապրի նեղ եւ օտարի պէտ ուբիւլաւոր հայութեան համար, որ օտար դրօշներու տակ կը սպառէ իր ուժն ու լոյսը, պահանջէ՛ դարձեալ մեզ հետ, որ իբր արդարութեան նախնական տուրք, քու երկրիդ վերադարձուին իր բուն սահմանները՝

18 փետր. 1930

Հ. Յ. Դ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ ԲԱՐԵԿԱՄ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (6 փետր.)

— «Օտարները մեզի հետ կ'ըլլան եւ կը ծառայեն մեր դատին այն պարագային, երբ մենք գիտնանք գործածել զանոնք եւ լծել մեր անիւին, փոխանակ մեր սանձը յանձնելու անոնց: Անցեալին մէջ, մեր անչափելի միամտութիւնը ծուռ ճամբաներու առաջնորդեց մեզ: Չկրցանք մեր գծին բնլել հայասէրները: Ոչ թէ միայն չկրցանք, այլ մեր դիրքերը լքելով անձնատուր եղանք, հրաշք սպասելով պատուէրներէ եւ քաղաքական գործակատարներէ. Մինչեւ անգամ պատահեցաւ որ անգլիացի կամ ամերիկացի սպայ մը կամ դեսպան մը ազդեցին մեր քաղաքականութեան վրայ, իրենց ետեւէն քաշելով հայութեան ղեկավարութիւնը: Անցեալին չէինք ճանչնար անձերը եւ հեռուէն չափազանցուած համակրանք ու վստահութիւն ունէինք դէպքերը այնպէս բերին որ մօտէն շփում ու գործ ունենանք անոնց հետ եւ ճանչնանք անոնց լաւ ու թերի կողմերը:

Ցամենայն դէպս, օտարներու վրայ ոչ մէկ յոյս պէտք է դնել: Միջազգային հայասէրները սժանդակ դեր կրնան կատարել միայն, կ'ամրացնեն մեր ճակատը, միջազգային հանրային կարծիք պատրաստելով: Աւելի գործ սպասել՝ մեծ սխալ կ'ըլլայ՝ ծանր հետեւանքներով:

Մեր այսօրուան ընելիքը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պատրաստուիլ, ամփոփել մեր ուժերը, ժողովուրդին բարոյական կորովը բարձրացնել, յեղափոխական ոգին վառ պահել երիտասարդութեան մէջ եւ չմոռնալ անկախութեան ճամբուն վրայ նահատակուած հազարաւոր հերոսներու մեզի ձգած նուիրական աւանդը:

Հայութեան բարեկամը հայութիւնն է, ասիկա մեծագոյն նշանաբանը ըլլայ ձեր կեանքին: Մնացեալը պարապ խօսք է, նպաստակար մեր ծիգին ու նպատակներուն:»

ԹԻՒ ԿՕԹՆ ԱԼ ԴՈՒՐՍԷՆ

Պոլսոյ «Միլլիէթ»ը կը գրէ.

— Եւրոպայէն ներածուած ապրանքներու մէջ նոյնիսկ թիւ կօթը կայ: Վերջին օրերս, մաքսատան մթերանոցները լեցուած են թիւ կօթերով:

Հակառակ անոր որ մաքսային սակացոյցը ծանր տուրքի ենթարկած է թիւ կօթը, նորէն այդ ապրանքը կը ներածուի, Տեղական թիւ կօթին հատը 10 ղրշ. կ'արժէ, իսկ Եւրոպայէն բերուածը, տուրքը վճարուելով հանդերձ, 6 ղրշ. կ'արժէ:

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Միջերկրականի մէջ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ: Պէյրութի եւ Եաֆայի միջեւ ընկղմած է առագաստանաւ մը: Հինգ նաւազներ խեղդուեցան:

Առատ ձիւն տեղացած ըլլալով, ճամբաները անանցանելի դարձած են Դամասկոսի եւ Պէյրութի միջեւ: Կարգ մը տեղեր ձիւնը մէկուկէս մեթր խաւ կապած է:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՐԵՏԷԻ ՄԷՋ

Կրետէի մէջ շաբաթ օր սաստիկ երկրաշարժ պատահեցաւ ծանր վնասներ պատճառելով քանի մը գիւղերու: Մեծ թիւով տուներ քանդուեցան կամ վնասուեցան:

Քանտիայի հնութեանց թանգարանին մէջ 50 ժամարժէք անօթներ կոտրեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ քեմպերներու տեղաւորումը

Հալէպէն կը հաղորդեն «Ազդակ»ի.—

Նորեկ գաղթականներու օգնութեան գործը լրջօրէն առաջ կը տարուի եւ հիմնական կազմակերպութիւններ կ'ըլլան: Հալէպի ցարդ անպատսպար գաղթականները յարմար շէնքերու մէջ տեղաւորուած են. շատ քիչեր դուրս մնացած են, որոնք եւս այս քանի մը օրուան ընթացքին պիտի տեղաւորուին:

Ամէնէն ուրախալին եւ մխիթարականը այն է որ բոլոր յարանուանութիւններն ու կուսակցութիւնները առանց խտրութեան ի մի հաւաքուած համերաշխաբար նուիրուած են հայափրկութեան նուիրական ու մեծ գործին:

Այս օգտակար ու գովելի համագործակցութեան շնորհիւ կարելի եղած է նաեւ ապահովել ազգային խնամատարական մարմին հետ համագործակցութիւնը բոլոր օտար հայասէր բարեգործ ընկերութիւններու, որոնց ներկայացուցիչները կատարեալ անկեղծութեամբ ու ներդաշնակութիւնով կը գործակցին մեզի:

Հասիչէ-Գամըշլը սահմանային շրջանը մեկնող պատուիրակութիւնը ցարդ չէ վերադարձած: Բայց թէ՛ օտար բարեսէր շրջանակներ եւ հաստատութիւններ եւ թէ ալ հովանաւոր կառավարութիւնը ջերմօրէն փարած են նորահաս գաղթականներու տեղաւորման գործին եւ բոլոր ծրագիրները պատրաստուած են շուտով ձեռնարկելու համար գործին:

Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պրինիէ որ Հալէպ կը գտնուի, երկար տեսակցութիւններ ունեցած է Գաղթ. Խնամատարական Մարմին հետ: Ազգ. Դաշնակցութիւնը արդէն մեծ գումար մը յատկացուցած է սոյն նպատակին համար եւ կը խոստանայ նոր յատկացումներ ալ ընել եթէ հարկ ըլլայ: Այս նոր գաղթականները պիտի տեղաւորուին Խապուրի եւ Եփրատի միջեւ:

Գաղթ. Խնամատարական Մարմինը եւս լրջօրէն սկսած է հետաքրքրուիլ տեղաւորման գործով եւ որոշած դիմումներ կատարել արտասահման. մեծ գումարներ հայթայթելու համար: Ցարդ խնամատարական մարմինը 1300 օսմ. ոսկիի մօտ գումար մը ստացած է ի նպաստ գաղթականներուն:

Թուրքիոյ նիւթական տագնապը

Պանքա Քոմմէրչիալէ Իտալիանայի տալիք մէկ միլիոն անգլ. ոսկիի կանխավճարը առաջին եւ կարեւոր քայլ մը կը նկատուի պետական դրամատան կազմութեան եւ թրք. դրամին կայունացումը ապահովելու համար: Ջեռնհաս անձաւորութիւն մը կը յայտարարէ այս առթիւ.

— Պանքա Քոմէրչիալէ Իտալիանայէ առնուած այս կանխավճարը նշան մըն է թէ պետութեան ներքին եւ արտաքին կացութիւնը շատ ամուր է: Դրամատունը այս կանխավճարը տուած է կառավարութեան, ապահով ըլլալով Թուրքիոյ տնտեսական ապագայ զարգացումին: Մէկ միլիոն անգլ. ոսկիի վերաբերեալ պայմանագրութիւնը ստորագրուած եւ դրամն ալ կառավարութեան հրամանին տրամադրուած է: Այս գումարը քաղաքական ամէն տեսակ խորհրդածութիւններէ անկախաբար տրուած ըլլալուն, կառավարութիւնը զայն իր ուզած ձեւովը պիտի գործածէ եւ ուզած նպատակին պիտի յատկացնէ:

.˙. «Միլլիէթ» ալ կը գրէ.— Իտալ. առեւտ. պանքային հետ կնքուած մէկ միլիոնի փոխառութեան վրայ Թուրքեւիտալական նիւթ. մերձեցումը արագօրէն կը զարգանայ: Դրամատան տնօրէնը որ Էնկիւրի մեկնեցաւ, պիտի տեսակցի նիւթ. գործավարին հետ՝ կանխավճարը 5 միլիոնի բարձրացնելու համար:

Հակակրօնական պայքարը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— *Խորհրդային իշխանութիւնները կը կազմակերպեն մեծ ցոյցեր, մասնակցութեամբ Մոսկուայի եւ ճարտարագործական գլխաւոր կեդրոններու բանուորներուն, բողոքելու համար այն միջամտութեան մասին, զոր օտարները կը փորձեն խորհրդային կրօնական քաղաքականութեան դէմ: Մամուլին բրած մէկ յայտարարութեան մէջ, Եարոսլաւսկի, Անաստուածներու միութեան նախագահը, մեր կը հանէ այն դերը, զոր կը կատարէ ռուս եկեղեցին, «կեղեքիչներու ծառան եւ հակայեղափոխական շարժումներու կեդրոն»:*

.˙. Աթէնքէն կը հաղորդեն.— *Ս. Սինոդը բողոքագիր մը ղրկեց ժընեւ՝ պահանջելով Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը, խորհրդային Ռուսիոյ քրիստոնեաներու հալածանքին դէմ:*

.˙. Հեռագրի մը համաձայն, երեք մեծ պետութիւններ մօտօրէն խիստ դիմում մը պիտի ընեն Մոսկուայի մօտ, կրօնական հալածանքին դէմ:

Ռակէտին աշխատող հայ ուսանող

Հայերուն Ֆրանսա մուտքը դժուարացած ըլլալով, վերջերս կարգ մը հայ ոսկերիչներ եւ ադամանդագործներ արտասահմանէն հայ գործաւորներ բերել կուտային «ուսանող» անուա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 31

Փօն տ'Օլնայի Ազգ. վարչութեան հանգանակութիւնը	1121.—
Պ. Քիւրքճեան, Ռնէ-սուպուա	70.—
Գումար	1191.—
20րդ. ցանկին գումարը	29.581.—
Ընդհ. գումար	30.772.—

...Խմբագիր,

Փօն Տ'ՕԼՆԱ, 14 փետր.— Ներփակ կը ստանաք ձեր անուան mandat մը հազար հարիւր քսան եւ մէկ ֆրանքի (1121) որ հաւաքուած է Ազգ. Վարչութեանս նախաձեռնութեամբ, ի նպաստ դժոխքէն ազատած եւ Սուրիա ապաստանած մեր դժբախտ հայ հայրենակիցներուն:

Այսօր իսկ ձեր անուան ուղարկուած է երկու հակ հագուստեղէն եւ կօշիկ: Հակերը թուագրուած են, Ա-ը 10633՝ կը կշռէ 44 քիլօ, Բ-ը 12299՝ կը կշռէ 48 քիլօ 500 կրամ: Ընդհանուր հանգանակութեան գումարը եղած է 1275ֆր., որմէ զեղչելով հագուստեղէններու փոխադրութեան եւ մանտաներու եւայլն ծախքը՝ առանց ժամանակ կորսնցնելու կ'ուղարկենք ձեզ: Այս առթիւ կը խնդրենք հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր նուիրատուներուն:

Ի դիմաց վարչութեան Ատենապետ Մ. Եաճըպազեան

ԽՄԲ.— Ցանկը իր կարգին:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՃԳՆԱԺԱՄ

Այսօր Երեսփ. ժողովին մէջ պիտի յուզուի զօր. Կուտեպովի խորհրդաւոր անհետացման խնդիրը եւ որ պիտի որոշուի կառավարութիւնը հարցապնդելու համար այդ առթիւ:

Միւս կողմէ թերթերը կը հրատարակեն զանազան մարդոց վկայութիւնները: Վերջին ենթադրութեանց համաձայն, առեւանգիչները նորմանտիայի մէկ եզերքէն ձկնորսանաւի մը մէջ դրած են զօրավարը, որ յետոյ փոխադրուած է ծովուն բացերը սպասող խորհրդային շոգենաւի մը մէջ: Կարգ մը վկաներ կը հաստատեն թէ յունուար 26ին խորհրդային խորհրդաւոր նաւ մը տեսած են նորմանտիոյ եզերքին բացերը:

Կարգ մը թերթեր կը պահանջեն որ Ֆրանսա դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզէ Մոսկուայի հետ:

ԲԱՄԲԱԿԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

«Եէնի Ատանա» կը գրէ.—

Հակառակ որ այս տարի աւելի շատ է բամպակի արտադրութիւնը գիւղացիին երեսը չխնդաց: Գնորդ չգտնուելուն պատճառով, գիւղացիները մանւորաբար վերջերս շատ գէշ վիճակի մատնուած են: Հրապարակին գինը 270 ղրշ. ըլլալով հանդերձ, գործառնութիւն չկայ: Անոնք որ ժամանակին 370 ղրշ ով վաճառում չըրին, այժմ շուարած են այս կացութեան առջեւ:

Երկրագործին այս կացութիւնը իրապէս շատ ողբերգական է: Եթէ այս տագնապը շարունակուի, մեր երկրագործութիւնը շատ անգամ պիտի անցնի:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԴԷՊԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Տագնապը, որ ծայր տուած էր քանի մը ամիս առաջ, կը շարունակէ իր բնականոն ընթացքը, օրէ օր աւարինճան մը աւելի ցնցելով Քէմալի երկիրը՝

Զարիքը ա՛յնքան ժահցած է այլեւս, որ արձագանգ կուտայ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս ալ եւ անցած շաբաթ նոյնիսկ փոքրիկ խուճապ մը առաջ բերաւ Փարիզի Սակարանին մէջ։

Ուրեմն կատակ չէ Թուրքիոյ ելմտական-տնտեսական տագնապը, այլ լուրջ աղէտ մը, որմէ կ'ազդուի ո՛չ միայն Թուրքը ինք, այլեւ միջազգային դրամատիրական հրապարակը։

Այս տագնապին հետ միաժամանակ Էնկիւրէէն կը հասնին կարգ մը լուրեր՝ օտար աջակցութեան մասին։

Հին պատմութիւնն է որ կը կրկնուի դարձեալ։ Այն պատճառները, որոնք օսմանեան կայսրութեան վերն պարտադրած էին Եւրոպայի հակակշիռը, այսօր տարբեր ձեւի տակ կը սպառնան յանգիլ նոյն արդիւնքին։ Դարձեալ օտար մրցակցութիւնն է, որ գլուխ կը ցցէ Թրքական բիզոտ պատառին շուրջ։ Ու այս անգամ մրցակիցները երկու ծայրայեղ տարբեր են— բոլշեւիկ եւ ֆաշիստ —, իբրաւ գլխավոր հակոտնեայ, երկուքն ալ Թուրքիոյ նախկին ախոյեան թշնամիներ, որ իրաւ կը հանդիպին նոյն կէտին վրայ, ողջնցնելու համար յատրեննական «հիւանդ մարդը»։ Իտալիա սակարկութեան մէջ է կարճ պայմանաժամով փոխատուութիւն մը ընելու համար Թուրքիոյ (մէկ կամ հինգ միլիոն ստերլին), մինչ այդ՝ Մոսկուա արդէն վճարած է 1,600,000 տոլար՝ 1930ի ընթացքին Թուրքիայէն գնուելիք ապրանքներու փոխարժէք անունին տակ։

Տարակոյս չկայ որ դրամական այս աջակցութիւնները մէկ օրէն միւսը յաջողած գործեր չեն։ Այդ ուղղութեամբ որոշ բանակցութիւններ կատարուած են ժամանակ առաջ, իսկ անցեալ տարի, երբ Իտալիոյ նախկին ելմտական նախարար կոնտ Վոլփի եւ խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Դաքախան Էնկիւրի այցելեցին, այդ բանակցութեանց արդիւնքը թանձրացեալ ձեւը առացած էր արդէն —թէեւ գաղտնի պահուած արտաքին աշխարհէն։ «Թայմզ»ի թղթակիցն անգամ կը զարմանայ թէ ի՛նչպէս Հռոմ եւ Մոսկուա միաժամանակ օգնութեան կը փութան Էնկիւրիի։ Կը զարմանայ անշուշտ մանաւանդ անոր համար որ ինչո՞ւ Մեծն Բրիտանիան ալ իր բաժինը չի բերեր։ Զէ՞ որ իտալական եւ խորհրդային յարաճուն ազդեցութիւնները չէզոք ընելու համար անցեալ հոկտեմբերին Թուրքիա ղրկուած էր ծովակալ Սըր Ֆրէտէրիք Լօրէնս Ֆիլտ, Միջերկրականի անգլ. նաւատորմին վերին հրամանատարը՝ «Քուին Էլիզապէթ» տրէտնօթով եւ քանի մը օժանդակ մարտանաւերով։ Զէ՞ որ նոյն առիթով, անգլ. մեծ թերթը գրած էր. «Միջերկրականի նաւատորմին քանի մը մարտանաւերուն Պոլիս այցելութիւնը նշան մըն է անգլօ-թուրք յարաբերութեանց յարաճուն մտերմականութեան» («Թայմզ», 14 հոկտ. 1929)։

Անշուշտ շուտով յայտնի պիտի ըլլան նաեւ այդ դրդապատճառները եւ այլեւս թերի չպիտի մնայ զարմանալու։

∴

Դառնանք տնտեսական տագնապին։

Անակնկալ չէր այդ երեւոյթը, ոչ ալ եկաւ յանկարծական կերպով։ Զարմանալին այն է, որ աւելի կանուխ չպայթեցաւ պալարը։ Կարգ մը դէպքեր այլեւս անխուսափելի դարձու-ցին աղէտը, որուն սպառնալիքը կը ցցուէր քէմալականութեան առաջին օրերէն ի վեր։ Մէկ կողմէ՝ մաքսային նոր սակացոյցին ժամանակէն առաջ հրատարակութեան պատճառով, արտասահմանէն 100 միլիոն ոսկիի ապրանք ներածուեցաւ Թուրքիա, ուր առեւտրական հրապարակը քանիցս ծանր ցնցումներ կրած էր՝ իրարու յաջորդող մեծ սնանկութիւններու պատճառաւ։ Այս գումարը հայթայթելու համար, վաճառականները ստիպուած էին օտար դրամ գնել։ Միւս կողմէ կառավարութիւնը ինք ալ ստիպուած էր ստերլին ծախու առնել՝ թէ արտասահմանի ապսպրանքները վճարելու եւ թէ մանաւանդ Օսմ. Հանրային Պարտքի կտրոններուն փոխարժէքը պատրաստելու համար։ Ու ստերլինի աննախընթաց պահանջը առաջ բերաւ Թրքական ոսկիին անօրինակ անկումը (մէկ ստերլինը 1110 ղրուշ)։

Ուրիշ երկիրներու մէջ— ինչպէս Գերմանիա եւ Ֆրանսա — Զինադադարէն յետոյ դրամական անկում առաջ եկաւ գլխաւորաբար այն պատճառով որ կառավարութիւնները դիմեցին Էնֆլասիոնի, այսինքն շրջաբերութեան հանեցին առատ քանակութեամբ թղթադրամներ, առանց փոխարէնը ոսկիի օրինական պահեստ ունենալու պետական դրամատան մէջ։ Մինչդեռ Թրքական թղթադրամի անկումին համար այդպիսի պատճառ չկար։ Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ շրջաբերութեան հանուած դրամի գումարն է 150 միլիոն ոսկի, այսինքն տարեկան ելմտացոյցին (222 միլիոն) երեք քառորդը միայն. ուրիշ խօսքով, պետութեան ու ժողովուրդին անհրաժեշտաբար ծախսելու ստիպուած նուազագոյն քանակէն ալ պակաս։ Հետեւաբար Թուրքիոյ տնտեսական տագնապին պատճառները բոլորովին ինքնատիպ են, Թուրքիոյ յատուկ։

Ահա՛ գլխաւորները այդ պատճառներուն.

1. Զինուորական ծախքերը.— Այս տարուան ելմտացոյցին մէջ — որուն ծախքի բաժինն է 222,834,330 և հասոյթներունը 222,992,000 Թրք. ոսկի— զինուորական ծախքերը կը ներկայացնեն 115,896,779 ոսկի, այսինքն ընդհանուր ծախքին գրեթէ 100ին 60ը, հետեւեալ ձեւով.

Ցամաքային պաշտպանութիւն՝ 56,369,208 ոսկի, ոստիկան զօրք՝ 9,065,738, նաւատորմ՝ 6,186,354, զինուորական շինութիւններ՝ 3 842,489, Ընդհանուր Ապահովութիւն՝ 4,529,984, օդային տորմիղ՝ 1,215,980, քարտէսագրութիւն՝ 681,026, գումար՝ 81,890,770։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նաեւ հանրօգուտ շինութեանց անունին տակ ծախսուած գումարը— յատկացուած առաւելապէս ռազմագիտական ճամբաներու եւ երկաթուղիներու շինութեան— 34,006,000 ոսկի, ընդհանուր գումարը կ'ըլլայ 115,896,779 ոսկի։

Այսքան ահագին գումար կը ծախսուի ոչ - արդիւնաբեր նպատակներու համար, իսկ Ազգային Տնտեսութեան բաժնին յատկացուած է միայն 8 միլիոն 482,234 ոսկի…։

2.— Հանրային Պարտքը.— Ամէն տարի 33 միլիոն կը վճարուի Հանրային Պարտքի հաշուոյն։ Վերջերս Անժէտ Ինսան պէյ, երկար տարիներ Եւրոպա ապրած Թուրք մը կը գրէր. «Թանզիմաթէն ի վեր չորս միլիառ ոսկիի (ոսկեդրամ) փոխառութիւն կնքեցինք։ Այս ոսկիները ինչպէս որ եկան, այնպէս ալ փոխատուներու ձեռքը պարձան։ Մէջտեղը բան մը չկայ, սակայն պարտքը մնացած է։ Հին շրջաններուն փոխառութիւն կը կնքէին ոչ թէ արդիւնաբերական նպատակներու, այլ եղած ծախքերը գոցելու համար» («Ազգաժ», 30 դեկտ. 1929)։

Ուրիշ երկիրներ ալ փոխառութիւն կը կնքեն, բայց անոնք փոխ առնուած գումարով երկիր կը վերաշինեն, ճարտարարուեստ կը կերտեն։ Իսկ Թուրքը անուղղայ է, անոր համար ալ միշտ պարտական է օտարին։

3.— Տուրքերը.— Հանրապետական Թուրքիան այս մասին գերազանցեց օսմանեան սուլթանները։ Ներկայիս Թուրքիոյ բնակիչները չքչքենկրնարբանալ պաշտօնական եւ անպաշտօն տուրքերը վճարելու համար։ Յիշենք Թիճարէթ (չահատուրք), Թէտրիսաթ (կրթական), Թէնվիրիյէ (լուսաւորութեան), Թանզիֆաթ (մաքրութեան), Թարիք պէտելի (ճամբու տուրք), Թապէլա (ցուցատախտակի) — բոլորն ալ թ ով կը սկսին —, կալուածատուրք, վարձակալութեան տուրք, գործառնութեանց տուրք, պերճանքի տուրք եւն. եւն. որոնք իրապէս կը ճզմեն ժողովուրդը։ Դեռ չենք խօսիր զանազան անուններով խանութներէն եւ տուներէն գանձուած «նուէր»ներուն մասին։

4.— Ճարտարարուեստի պակասը.— Երկրին մէջ գործարան չկայ։ Ժողովուրդին անհրաժեշտ կենսական առարկաները դուրսէն կը բերուին։ Քէմալի բարենորոգումները աւտիճան մը աւելի զարկ տուին ներածումներուն։ 1928ին արտասահմանէն Թուրքիա ներածուած է 223,531,775 ոսկիի ապրանք, փոխարէն նոյն շրջանին արտածուած է 173,537,489 ոսկիի ապրանք։ Տարբերութիւնն է 50 միլիոն ոսկի։ 1927ին այդ տարբերութիւնն էր 53 միլիոն։ Ուրեմն ամէն տարի 50 միլիոն ոսկիի (600 միլիոն ֆրանք) գումար մը դուրս կ'ելլէ Թուրքիայէն. ուրիշ խօսքով Թուրքիոյ բնակչութիւնը ամէն տարի այդքան ահագին գումար մը բաց կուտայ։

5.— Երկրագործութեան անկումը.— Ըսուած է թէ Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր է։ Ասիկա ճիշդ է մանաւանդ այն իմաստով, որ Թուրքիոյ արտածման գլխաւոր առարկաները երկրագործական բերքեր են — չամիչ, թուզ, կաղին, բամպակ, ծխախոտ, նարինջ, լեմոն եւն.։ Եւ սակայն հոս եւ յոյն տարրին մեկնումով, երկրագործութիւնն ալ մեծ անկում կրած է Թուրքիոյ մէջ թէ դրամագլուխի եւ թէ մեթոտիկ աշխատանքի չգոյութեան պատճառով։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ վերջին տարիներու երաշտութիւնն ու գէշ բերքը, որոնք ծանր հարուած մը տուին արտածումի առեւտուրին։

Տակաւին կարելի է երկարել շարքը։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Թուրքիան կը քալէ դէպի սնանկութիւն եւ տնտեսական քայքայում։

Բայց ասիկա չի նշանակեր թէ Թուրքիան պիտի կործանի։ Նոյն պատճառները, որոնց շնորհիւ միշտ ալ քայքայուած փրկուած է օսմանեան կայսրութիւնը, այսօր ալ պիտի փրկեն Քէմալի Թուրքիան։ Եւ արդէն երկու կողմերէն օգնութեան ձեռքեր կարկառուած են։ Միւրիշներ ալ չպիտի ուշանան անոնց միանալու։ Զէ՞ որ դեռ առջի շաբաթ Փարիզի մէջ Թուրքը ստորագրեց նոր դաշնագիր մը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՒԾԱԽՏԸ ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ

Երկար վէճելէ յետոյ, բժշկական աշխարհը այն եզրակացութեան եկած էր թէ հիւծախտը ժառանգական չէ։ Վերջերս Փրոֆ. Պրէնտօ բժշկական կաճառին ներկայացուց հաղորդագրութիւն մը, ուր կը հաստատէր թէ 5 ամսուան սաղմի մը ողնուղեղի ջուրին մէջ տեսնուած է հիւծախտի մանրէն։ Սաղմին մայրը մեռած էր ուղեղային թաղանթին հիւծախտային բորբոքումէն։ Կը նշանակէ թէ մանրէն մօրմէն անցած է զաւկին։

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Մինչ կը փորձեմ ամփոփել միտքերս փետր. 18ի առթիւ, ինը տարի յետոյ, այս օտար եւ գորշ երկինքին տակ, երկու սուր եւ յստակ ձայներ կը խռովեն զիս.

Ա.) Եղբայրասպան կռիւ՝ կազմակերպուած հայ մարդու կողմէն, Հայաստանի հողին վրայ.

Բ.) Թուրքիոյ հետ բարեկամութեան փորձեր այդ կռիւին յաջողութեան համար։

Հայն է, հեղինակը այս ծրջերուն, անհատական թէ հաւաքական արտայայտութիւններով եւ իբրեւ միջոց կը գործածէ զանոնք, ի պաշտպանութիւն իր հիւանդագին եսին, իր անունին, մանաւանդ «ազգասէր եւ սրտցաւ հայ» մակդիրին։

Միաժամանակ ասիկա եւ ան գեղեցիկ միջոցն է նսեմացնելու փետր. 18ի արժէքը բազմութիւններու աչքին, որոնք կ'ապրին ու կ'զգեւորուին միշտ անոր հոյակապ հմայքով։

Եւ իրապէս, ատկէ աւելի հեշտ, եւ մանաւանդ ամբոխավար միջոց դժուար թէ հնարաւոր ըլլայ գտնել, ազդելու հայ մարդուն վրայ։

Զէ՞ որ փետր. 18ը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ այն «ռմբային արկածախնդրութիւնը, որուն զոհ են գացած հարիւրաւոր Հայեր, եղբայրասպան անարգ կռիւին մէջ»։

Գաղթահայը մանաւորաբար զգացական թոյլ կողմեր ունի որ յաճախ կը կաշկանդէ իր առողջ իմացականութիւնը։ Ճիշդ է, որ հայրենասիրութիւնը անոր մէջ, մանաւանդ այս վերջին շրջանին արդէն կը հիմնաւորուի ուժգնօրէն իբրեւ անտեղիտալի պահանջ։

Բայց ան տակաւին չի կրնար հաշտուիլ ամբողջապէս այն մտքին հետ, թէ բարձր հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ նոյնպէս բարձր գին հայրենիքի պաշտպանութեան համար։

Ան՝ գաղթահայը չէ հաշտուիր տակաւին որ հայ մարդը կրնայ մէկ օրէն միւսը մտնել հայրենիքի թշնամիներու գիրքին մէջ, անհատաբար թէ հաւաքաբար, որու հանդէպ իրական հայրենասէրը ստիպուած կ'ըլլայ կռուիլ անխնայ։ Եւ կամ եթէ ընդունինք, որ այս բոլորը իբրեւ անսովութիւն անծանօթ չէ Հայու համար— մանաւանդ, որ մեր անցեալին ալ շատ դէպքեր կան, երբ Հայը միացած թշնամիին կռուած է հայրենիքի անկախութեան դէմ— մեր այսօրուան գերագրգռուած միճակը թոյլ չի տար մեզի սառնութեամբ դիտել նման երեւոյթներու կրկնութիւնը։

— Բոլորը լաւ— կ'ըսեն շատերը— բայց սխալ է կռուիլ ուժի մը դէմ, որ նոյնպէս հայ է։ Հոս է արդէն մեր ներկայ օրերու բովանդակ դժբախտութիւնը։

Եւ ինչպէս երէկ հիմա ալ չենք ուզեր տարբերութիւն դնել հայ անունին եւ իր ներքին բովանդակութեան մէջ։ Չենք կըրնար, չենք ուզեր ըմբռնել որ աւելի բան է «հայ»ը, այլ է «հայկական»։ Այլ խօսքով, եթէ համայնավարը ունի Հայաստանի մէջ Հայերէ կազմուած վարչութիւն մը, կառավարութիւն մը, այդ տակաւին պատճառ մը չէ, որ այդ կառավարութիւնը ըլլայ հայկական — այնպէս ինչպէս պիտի հասկնար ամէն մէկ Հայու հետ նաեւ օտար մարդը։

Փետրուար 18ը 1921ին եկաւ լուծելու Հայաստանի համար այս ծանր եւ դժուար հարցը։

Քաղաքական ձախորդ դասաւորումներու հետեւանքով Հայաստանի մէջ պատահած փոփոխութիւնները 1920 դեկտ 2ին, շատ կարճ ժամանակի մէջ հայութիւնը բերին այն համոզման թէ բոլշեւիզմը շատ հեռու է կանգնած իր ազգային շահերու պաշտպանութեան մտահոգութենէն։ Ան համոզուեցաւ թէ բոլշեւիզմի դրօշակին տակ հայ մարդը, հակառակ իր բազմաթիւ խոստումներուն կապ չունի ոչ ազգի, ոչ ազգային դատի հետ։ Եւ այս բոլորը տեղի ունեցան առանց ճիգի, առանց քարոզչութեան։ Կեանքը իր զանազան արտայայտութիւններով պարզեց այս ամէնը, օժանդակ ունենալով հայ համայնավարներու անհաւասարակշռութիւնը։ Գործունէութեան ազատ ասպարէզը, հնարաւորութիւն տուաւ հայ լենինականներուն՝ ցուցադրուելու իրենց բովանդակ մերկութեան մէջ, թէ իբրեւ մարդ, թէ իբրեւ Հայ, եւ թէ իբրեւ համայնավար։

Ընդամէնը երկու ամսուան մէջ, Հայաստանի հայութիւնը ըմբռնեց եւ համոզուեցաւ որ Հայաստանի անկախութիւնը խողուած է ծանրօրէն։ Համոզուեցաւ թէ օր օրին անկախութեան հետ կը կազմալուծուի նաեւ ազգային կեանքը, իբրեւ հետեւանք հայ համայնավար իշխանութեան յարատեւ աշխատանքներուն։

Այստեղ էր արդէն, որ Հայաստանի հայութիւնը դրաւ իր առաջ քաղաքացիական կռուի բարդ խնդիրը, ու լուծեց հայրենիքի եւ հայութեան շահերու պաշտպանութեան տեսակէտէն։ Հող անողոք պրուեցաւ պատգամ մը՝ Հայութիւնն ու հայրենիքը վեր ամէն բանէ։ Եւ այս պատգամը տարածուեցաւ Հայաստանի մէջ։

Փետր. 18ի բազմաթիւ հերոսական դրուագները ապացոյց են մեր այս դիտողութիւններուն։ Եւ տեսայ ու ապրեցայ գերագոյն զայրոյթի այդ շրջանը, երբ եղբայրը եղբօր, հայրը տղուն դէմ կռուեցան փոխադարձ յանդգնութեամբ։ «Կեցցէ՛ Հայաստան» բացագանչութիւններով հայրը խոյացաւ իր հարազատ որդւոյն վրայ խեղդելու «Կեցցէ՛ Խ. Հայաստանը» բացագանչութիւնը։ Այս վայրագ կռիւին մէջ շատերը մեռան իրենց իսկ հարազատներու գնդակէն։ Յուսումով մը կը յիշեմ Երեւանցի Թաղիանոսը, 60 տարեկան կամաւորը հայրենիքի փրկութեան գունդերուն մէջ, որ անտարբերութեամբ դիտելով իր հարազատ բոլշեւիկ զաւկին դիակը՝ խօժռաւ բացագանչեց

— «Եղջանիկ պիտի ըլլայի— եթէ համոզուէի որ կուրծքդ ծակուած է իմ եւ ո՛չ ուրիշի գնդակէն»։

Հիւանդ եւ ապաժիրած հոգիներ միայն կարող են չխոնարհիլ այս լուսաւոր հայրենասիրութեան առջեւ։ Այդպիսիներ միայն կըրնան հեգնել փետրուար 18ը, չարափոխելով անոր դերն ու նշանակութիւնը։

Պատմութիւնը զարդարուած բազմաթիւ զմայլելի դրուագներով կ'ըսէ տակաւին.— Փետրուար 18ը հայ քաղաքական մտքի հասունութեան լուսաւոր արտայայտութիւններէն մէկն էր։

Փետրուար 18ը հայրենասիրութեան իրական ըմբռնումի փաստն էր միաժամանակ— հայրենասիրութիւն որ կը հանդուրժէ քաղաքացիական կռուին, փոխանակ հայրենիքի հանդէպ դաւաճանական դիրք բռնելու։

Այսպէս՝ գնահատեց հայութիւնը Հայաստանի մէջ եղբայրասպան կռիւը։

Տարբեր կերպ չի կրնար գնահատել Հայաստանէն դուրս գտնուած հայութիւնը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԳՐԱԿԱՆ «ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ…

...ջոցով ընդունելու նախադասութիւններն ու պարբերութիւնները.— Զարեհնի ոճը շատ ...ար, ըմբռնելի է։ ընդհանուր ..., կատարելագործուած եւ շատ ...ուած էլ անբնական ու չին. ... Պէտք է ոչ թէ կարդալ, ...ել, կամ բարձրաձայն ...րդալ Զարեհնի «պատմուածքները». պէտք է ըմբռնել, ...ականալ նրա բառակազմութիւններն ընթերցողի բերնին, ...ակցութիւնները եւ ... ...ուածքները, ինչպէս եւ ... ...ր։ Այն ժամանակ է, որ, նրա ...լն մի բառը, ամէն մի բանականութիւնը, ամէն մի նշանը իր խնկական կերպարանքն է ...անում — Թւում է թէ կենդանի մարդն է կանգնած քո առաջ եւ պատմութիւններ է ...ում..

Սրանք են, բաց ... Զարեհնի ոճի էականյատկանիշները։ ... սրանք են նաեւ Ալ. Բէմիրզեանի ոճի առանձնայատկութիւնները։ Գրասէրին կը մնայ ընտրել, կամ չընդունել այն,— ...ակի խնդիր է վերջապէս ... չի՛ կարելի Նաիրեիին ...րագրել մտքեր, որոնք ամէն ...արագւոյի իրենը չեն։ Եւ Զարեհնին «գրագողութեան» մէջ ...մեղադրել, ինչպէս կոզմ...ի միջոցներով ճգնում է ցոյց ... Դրասէրը։ Եւ կարծում եմ, ... անուրանալի անբարեխղճութիւն է տեսնել նմանութիւնը ...ելու «գրագողութիւն»... Իսկ ... եւ գրելաձեւի նմանութիւն ... եւ պէտք է լինի սաստների ... այո՛, կայ յիշեալ գրողների եւ Զարեհնի միջեւ։

Գրասէրը ննջացել է, որ իրեն ...ն ... բեմ տալ,— եւ չա՛տ ...ն խորհուրդ,— նախ կարդալ յիշեալ գրողներին եւ ապա ...յն կարծիք յայտնել... Մեղադրելը չէ անվնաս, սիրելի ..., որ ինձ յայտնի գործ ... քո առաջերէն չգիտնալը։ Ըն... ... որ Մարինս Ցուղական ... անունն անգամ չես լսել, որ ... «Թուրքիա» ... ...արդ,— որի մասին խօսք է ... անցած անգամ,— չես կարդացել։ Ձեռ կարդացել, որովհետեւ որքան ինձ յայտնի է, գեռ ...րոպական ոչ մի լեզուով չի ...արգմանուած այդ գիրքը։ Առ... անբարեխղճութիւն է, ...անց Բէմիրզեանի յիշեալ գիրքը ...արդալու. առանց գոնէ մօտաւորապէս գաղափար ունենալու ... Ուստանեանի. եւ կամ Մարմնական մասին՝ գալ եւ ուրիշներին մեղադրել «անպատասխանատու յայտարարութիւնների» մէջ։

Վերջացնելով խօսքս, ... չեմ համարում յիշել այս... որ եթէ պայմանները թոյլ ..., պիտի աշխատեմ մօտ ... ..., որպէս «Յառաջ»ի ... թօն հրատարակել Ալ. Բէմիրզեանի յիշեալ գրքից գոնէ մի ... լրիւ գլուխներ, որով թեր... պիտի բաւարարած լինեմ «Յառաջ»ի ընթերցողներին։

ԼԵՒՈՆ ՆԱԻՐԵՅԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ... ԴԷՊ ՄԻ ԴԷՊ

Եթէ հայերէն օրաթերթերու մէջ շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ կը հանդիպինք լոյս տեսաւ սովորական յայտարարութեան,— հակառակ առոր մենք գժգոհ ենք հայերէն գիրքերու չափազանց արտադրութենէն, — երկիրներ կան որ դէգեր կը չինեն ամէն տարի իրենց նոր հրատարակութիւններով։

Գերմանիան առաջինն է, որ անհաշիւ գիրք ու հանդէս լոյս կ'ընծայէ ամէն տարի։

	Նոր գիրք	Նոր տիպ	Հանդէս
1919ին	15.876	6.432	3.8°6
1923ին	20.566	5.833	3,734
1928ին	22.951	4,843	7,116

Թարգմանութիւնները եւս մեծ թիւ մը կը կազմեն։ 1928ին լոյս տեսած են 1477 նոր թարգմանական գործեր։ Այդ թարգմանութիւններուն մեծ մասը կը կատարուին անգլերէն լեզուէն, յետոյ ֆրանսերէնէ ԿԻ/գերմաներէնէ օտար լեզուներու թարգմանուած գործերը եւս շատ են. ամէնէն աւելի կը թարգմանուին ռուսերէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի, իտալերէնի, եւայլն։

Միացեալ Նահանգներուն մէջ լոյս տեսած են

	Նոր գիրքեր	Նոր տիպ
1919ին	7.625	969
1923ին	7.925	921
1928ին	8.792	1562

Անգլիոյ մէջ

1919ին	8.622
1923ին	15.274
1928ին	14.399

Ուրիշ վիճակագրութիւն մը ցոյց կու տայ, որ Ֆրանսայի մէջ քերթուածներու հատորները կը նուազին, ընդհակառակն կ'աւելնան վէպերը։ Շարժանկարն ալ կը նպաստէ յաւելումին։

ԿԵԱՆՔԸ ՉԻ ԿԵՆԱՐ, ԿԸ ՎԱԶԷ ՁԻԱՒՈՐ

Այնքան արագ կ'երթայ որ պէտք է վազենք իրեն հասնելու համար։ Բնաւ չի կենար իր անցած ատեն մղոնաքարերուն նայելու։ Մեզի համար ալ լաւ կ'ըլլայ եթէ բնաւ չկենանք ու ետեւ չնայինք։

Կը կորսնցնենք զայն հեռուն՝ եթէ կենանք ու հաշուենք թէ ո՛րքան քալեր ենք. եւ եթէ տնտնանք խորհինք մեր ետեւը թողած ճամբուն վրայ՝ ձիաւորը կը կորսնցնենք եւ զուգէ ալեւս բնաւ երեսը չենք տեսներ։ Եթէ կենանք, կը ծերանանք, եւ մեր անցած մղոնաքարերը կը ծանրանան մեր վրայ։ Կեանքը քշեց տարաւ զինք։ Զուգընթաց ըլլալու համար պէտք է մրցիլ անոր ձիուն հետ, եւ ճամբան ծառայել անոր։ Թագաւորին ձիուն ասպանդակը բռնող հաւատարիմ հետեւակին պէս։ Բնա՛ւ մի՛ տարակուսիր թէ ան ճամբան չիգիտեր։ Ետեւէն գնա՛ միրկ անձը.

գի երկիրներ՝ եթէ հարկ ըլլայ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ մեր հասարութը կը փորձէ։

Որքան գէշ ըլլան մեր առկեց առաջ անցած ճամբաները՝ աւելի գեղեցիկ պիտի ըլլայ հեռու հոն մեզի պայծառագեղ նշուլող աւետաւոր երկիրը։ Խմէ՛ անոր մատուցած բաժակէն, որովհետեւ ան կ'երկարէ երիտասարդութեան բաժակը անոնց որ զուգապար կ'ընթանան իրեն հետ։ Ամէն վայրկեան անոր հետ ապրէ՛ որքան ալ դժուարին ըլլայ գնացքը։ Վաղը կրնար ճամբան աւելի դիւր ըլլալ, մշուշը կրնայ ցրուիլ բլուրներէն, արեւը կրնայ շողալ երկնքէն, ապահովութեան ձիաւորութեան պտուղը կրնայ աւելի մօտ գալ։

Կեանքը չի կենար. կը վազէ ձիաւոր։ Գեղազգաստը գիտէ իր ճամբան։ Ան կը մեղմէ վազքը արիաբանց հետեւակին համար, կը դիւրէ կեանքը անգեղեւուն խիզախ պատանիին կամ օրիորդին համար։ Թամբէն վար կը ծռի ցոյց տալու համար գգեակը հեռակայ։ Կ'երգէ երբ կը մօտենայ ճամբուն ծայրը, եւ քաջերը կ'երգեն անոր հետ, որովհետեւ անոր երգին մէջ կայ յաւիտենական երիտասարդութիւն։ Ոտքը կրնայ յոգնիլ, բայց սիրտը կը մանկանայ քանի՝ անցնի մղոնաքարերէն, անոր զուգընթաց, անո՛ր երգին երգակից։

Կեանքը չի կենար, կը վազէ ձիաւոր։ Զհավարէ՛ տրէքաբար անոր հետ, որովհետեւ անոր փոշին կը կուրցնէ կարանոտը եւ անոր ձին առաթուր կը կոխէ վատը։ Միրտով արինները միայն կրնան զուգավարել անոր հետ։

Թարգմ. անգլ-է X.

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի հայ բժշկ. Միութիւնը վերջերս տարեկան ընդհ. ժողով մը գումարելով, ընտրեց իր նոր վարչութիւնը — Ատենապետ՝ Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, ատենադպիր՝ Տոքթ. Սուլաքեան։ Վարչութիւնը եւս ընտրուեցաւ հետեւեալ կազմով — Ատենապետ՝ Տոքթ. Քօլօլեան, փոխ-ատենապետ՝ Տոքթ. Արթին, ատենադպիր՝ Տոքթ. Չիլինկիրեան, գանձապահ՝ Տոքթ. Գրգոյեան, խորհրդական անդամներ՝ տոքթէօրներ Գրիգորեան եւ Եղոյեան։

Նորընտիր վարչութիւնը յառաջիկայ ժողովին պիտի ներկայացնէ իր գործունէութեան ծրագիր. Ժողովները կանոնաւորապար տեղի պիտի ունենան ամէն ամիս երրորդ շաբթուան չորեքշաբթի իրիկունը Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։ Յառաջիկայ ժողովին մէջ պիտի կարդացուին նաեւ երկու կարեւոր բժշկական հաղորդագրութիւններ, Տոքթ. Վ. Թորգոմեան՝ հայերէն հին ձեռագիրի մը մասին, որ կը ներկայացնէ ժանտախտ գարմանումի հին եղանակ մը, եւ Տոքթ. Արթին՝ ուղեղային թաղանթի բորբոքումի դէպքի մը մասին։

ՅԻՍՈՒՍ ՄՈ՞ՒՏ Է

1915էն ի վեր, օգտելով Գերմանիայէն, շարժում մը կայ ուրանալու Յիսուսի գոյութիւնը։

Արթիւր Տրէվս, գերմանացի պատմագէտ մը, ամէնէն խիզախ պաշտպաններէն մէկն է այդ տեսակէտին։

Տէր Թերթը յաճախ արձագանգ տուած է այն տեսակէտներուն, որոնք, թեր ու դէմ, կ'ուրանան Յիսուսի գոյութիւնը, կամ ուշադրութեան զանազան երեւոյթներով կը բացատրեն խաչելութեան դրուագը, կամ Յիսուսի կուտան յիմարի մը դիմագիծը, կամ համեստ վարդապետի մը համբաւը.

Արթիւր Տէվս խղճամտութեամբ կը քննէ բոլոր վաւերաթուղթերը, եւ նոյնիսկ կրօնական հաւատալիքները, Մեսիայի մը սպասման զրոյցները, որոնք գոյութիւն ունէին Յիսուսէ առաջ։

Խաչեցեալին գոյութեան ամէնէն հաստատ վկայութիւնը կուտայ Պօղոս առաքեալ, որ Աւետարաններու խմբագրութեան թուականէն շատ առաջ, իր «Թուղթ»երուն մէջ, (մանաւանդ բարբար Թուղթ առ Գաղատացիս) կը պատմէ թէ տեսած է Յիսուսի առաքեալները, երբ դեռ անոնք Երուսաղէմ կը գտնուէին։ Տրէվս համոզիչ եղանակով մը ջրելէ յետոյ այդ «Թուղթ»երուն վաւերական հանգամանքը, կասկածի տակ կը ձգէ նաեւ Գործ Առաքելոց, Աւետարանները։ Տրէվս կը մերժէ կենսագրական արժէք տալ Աւետարաններուն. եւ, հետեւելով Շթրաուսի դպրոցին, կ'աւելցնէ թէ Յիսուսի մը կեանքը յօրինուած է պարզապէս բառ առ բառ հաստատելու համար «Հին կտակարան»ին բովանդակութիւնը։ Սակայն Շթրաուս Յիսուսի գոյութիւնը ուրանալու չափ խիզախ չեղաւ երբեք։ Նոյնիսկ, իր հռչակաւոր գիրքին վերջը, տուաւ Յիսուսի կեանքին պատմական յատակագիծը։ Այժմ Շթրաուսի շուքի մէջ կը մնայ։ Տէվսի աշակերտները կ'ուրանան ամէն բան։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ֆրանսացի բժիշկ մը, Պաթիւնոյի Թաղապետական ժողովին մէջ, հարցապնդում մը կատարեց այս հարցին շուրջ։ «Օտարականները լեցուցած են Փարիզի հիւանդանոցները, եւ ոչ միայն տեղ չեն ձգեր ֆրանսացի հիւանդներուն, այլ նաեւ ծանր ծախքերու կ'ենթարկեն Ազգ. խնամատարութիւնը»։

Սէնի Նահանգապետը այս առթիւ կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք կը վերաբերին 1928 տարուան.—

1.— Օտարականներ, որոնք համաձայն դաշնագրութեանց, իրաւունք ունին ֆրանսական հիւանդանոց մտնելու (Պելճիքացի, Իտալացի, Լիւքսէնպուրկցի. Լհ.),— 181,706 հոգի։

2.— Օտարականներ, որոնք դաշնագիր երկիրներու չեն պատկանիր,— 156,013 հոգի։

3.— Մարոքցի եւ Թունուզցի — 16,4569 հոգի։

Ընդհանուր գումար՝ 354,188 հոգի։

1928ին հիւանդանոցներու օրական վճարումի գինն էր 36 ֆր. 99 բժշկական, եւ 38 ֆր. 77 վիրաբուժական պարագաներու համար։ Ուրեմն այս հաշիւով բժշկական պարագաներու համար ծախք եղած է 7,362,415 ֆր. 62 սանթիմ, վիրաբուժական պարագաներու համար՝ 6,015,165 ֆր. 50 սանթիմ։ Ընդհ. գումար 13,377,581 ֆր. 12 սանթիմ։

Պելճիքական, իտալական եւ լեհական կառավարութիւնները վճարած են 8,988 ֆր. 57 սանթիմ։ Միւս պարագաները դեռ չեն վճարած. ֆրանսական կառավարութիւնը Ազգ. խնամատարութեան վճարած է, անտուն եւ անտէր հիւանդներու համար, 582,785 ֆր. 14 սանթիմ։ Ասկէ զատ ֆրանսական կառավարութիւնը անտուն եւ անհայրենիք երկիրներու հիւանդներուն համար, Ազգ. խնամատարութեան յատկացուցած է 674,100 ֆր. նպաստ մը։

Այսպէս Ազգ. խնամատարութիւնը, օտարականներու հաշւոյն, կը ծախսէ 12,500 000 ֆր., զոր ոչ ոք իրեն կը վճարէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ (Թղթակցութիւն).— Հ. Ց. Դ. Պատ. Միութիւնը իր հիմնադրութեան երկրորդ տարելիցին առթիւ, սարքած էր խնջոյք մը Քոֆէ Սանթրալի վերնայարկը։ Ժիրգ ատենին երկսեռ բազմութիւն մը եկած էր լսելու պատանիներու խօսքը։

Խնջոյքին բացումը կատարեց ընկ. Գ. Յովհաննէսեան շեշտելով թէ պատանիները կը համարուին հայրենիքի մեծագոյն ուժը։ Ցետոյ սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Ե. Զանկէօզեան, որ շնորհաւորեց պատանիներու եռանդը եւ հայրենասիրութիւնը։

Բաժակաճառեր խօսեցան ընկերներ Յ. Նիկողոսեան, Աղասի եւ Արամ Գ...։ Երգուեցան ազգային եւ յեղափոխական երգեր։ Գեղարուեստական բաժնին մասնակցող ...

ՑԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱԿՈԲ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ (Դեղագործ) կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջկան ԼՈՒԻԶ ԺԱՆՆԻ։

13 փետր. 1930

159 Ռիւ Փիէռ Քոռնէյլ Լիոն

Նախկցեան օրիորդներ, Դովինար Ցէր Պետրոսեան (մեներգ), Օր՛ Շահգալդեան (դաշնակ)։ Պ. Պ. Ա՛ Մելքոնեան, Արփար, Թ. Աճարոնեան խնջոյքին փակը աւելցուցին երգերովին Նպաստ Միութեան՝ Անուրգի դրուեցան «Յառաջ»ի գործակալ եւ Պատ. Միութեանս աշխոյժ ընկերներէն Խնկիկ Կեռճեանի կողմէ մասնաւորապէս շինել տրուած խոշոր կարկանդակ մը Հ. Յ. Դ. վերտառութեամբ, եւ մէկ շիշ շամփանիա Միութեան կողմէ։ Աճուրդը բարձրացաւ 451 ֆրանքի։ Մէջընդմէջ երգեցին Օր. Մարի Աճէմեան եւ տիկին մը։

Թորոս Շէրոյեան

ԼԱՍԵՅԼ-Ի, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳՈՄԻ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ

ԿԱՐՑԱՆ.— Ցաճկաստանէն վտարուած բեկորներուն հետ Գոմք գիւղէն ալ 17 տնուոր հասած են Հալէպ, ինչպէս կը հաղորդէր Պ. Պօղոս Վ. Վրդապետեան։ Իբրեւ անմիջական նպաստ, Միութիւնս փութաց 2500 ֆր. ղրկել, ինչպէս նաեւ, իբրեւ կազանդէք, 30 օրագոյց։ Այս գումարը անբաւական ըլլալով, օրագոյցներու գինն ալ անհրաժեշտ պէտքերուն է ծախսուած։ Մերհայրենակիցներ գիրէ թէ ամենանուազ 10 ընտանիքին իւրաքանչիւրը բնակարան վարձելու անկարող ըլլալով, բացը կը մնան։

Առժամեայ խրճիթ ունենալու համար, իրենց ալ աշխատութեամբ իւրաքանչիւրին տասը թրքական ոսկի պէտք է։

Ուստի կը խնդրենք որ Ամերիկայի Գոմքցիներն ալ հաւաքաբար կամ անհատաբար օգնութեան փութան, որպէսզի մեր հարազատները գէթ մասամբ ազատին իրենց անասնելի վիճակէն։

Վարչութիւն

Հասցէ,

Manoug Gasparian 368 Usine Alumine, Gardanne (France)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԵՂԾ ՀԵՌԱԳԻՐ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Պ. Եղոյեան ամէն կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ՛ իբրեւ պատասխան իր բողոքին, Մարսէյլի Ընդհ. դատախազութիւնը քննութիւն կատարելով, հաստատած է թէ Պ. Գօդոս Նուպարի մահը ծանուցանող ո՛ր եւէ հեռագիր չէ տրուած Մարսէյլի հեռագրական վարչութիւնն, իր ստորագրութեամբ։ Կ'ենթադրուի թէ կեղծ հեռագիրը քաշուած է Մարսէյլի մէկ արուարձանէն։

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

Ցաւալի է ըսել թէ քիչ առաջէն մեզի հետ իր համբերութիւնը կորսնցուց։ Որովհետեւ պատահեցաւ որ ան մեր մարմիններուն մէջ նայեցաւ եւ հոն տեսաւ կիներու եւ այրերու երկսեռ, ընդարմացած հոգիները։ Պղծութեան պղծութեանց, ահա՛ ինչ որ Փրիսիլա գտած ճշգեց խանդավառ երիտասարդութեան տակ, եւ այսպէս թողուց մեզ եւ գնաց ինք իր ճամբան։ Որովհետեւ, իրեն համար Աստուծոյ բոլոր ստեղծածներէն չկային ա՛լ աւելի արհամարհելի քան կիներն ու այրերը։ Կ'հպարտ եւ արհամարհոտ Փրիսիլա՛ «խաբեբանե՛րը» կ'անուանէր անոնք «խաբեբանե՛ր»։ Եւ իր այս անձնած ընթացքը ուրիշ բանով չէ կարելի բացատրել՝ եթէ ոչ ըսելով թէ իր ծնունդին վրայ հսկող ոգիները ո՛րքան զրաղեր են զինքը օժտելու գեղեցկութեամբ եւ ուղեղով որ մոռցեր են տալ անոր մարդային էակներու մէջ միշտ ընթացիկ այն գրոշմը, որուն արժէքը բնաւ երբեք չի փոխուիր,— այդ դրոշմը մենք «իրաւախոհութիւն» կը կոչենք, իսկ Փրիսիլա կը կոչէր «խաբէութիւն»։ Ուստի ան ծնած էր դժբախտ ըլլալու, ինչ որ ճակատագիրն է բոլոր անոնց որոնք «կնավայել» կերպով չեն վարուիր։

Հիմա գիտեմ որ պիտի առարկուի — «Ուրեմն ո՛րքան աննշան երիտասարդ մը ինչպէ՞ս ճանչցաւ ո՛րքան նշանաւոր գեղասէ կին մը»։ Հարցումը անտեղի չէ։ Այդ միջոցներուն ես իշխանի մը պէս կ'ապրէի քանի մը կտոր բաներ գրելով օրաթերթերու մէջ փոխան քանի մը ոսկիներու բայց երբ կ'ըսեմ «իշխանի պէս», ի հարկէ ռուս իշխանի մը պէս ըսել կ'ուզեմ։ Ո՜հ, ո՛րքան համայք կազմած է ռուս իշխաններուն։ Ցարական առանձնաշնորհումներուն մէլամաղձոտ կարօտին մէջ պարուրուած, բայց միւս կողմէ իրական կեանքին անխուսափելի պէտքերը գիտնալով. համոզուած են որ, եթէ փորձ-փշրացնել կ'ուզեն, պէտք է ըլլան ումով լաւով աղայ մը եւ փնտռուի քեզմէ աւելի լաւ գիրք ունեցողներէ։ Ես ալ այդ տեսակ փորձ մը կ'ընէի։

Արդ, այդ գիրքի տերերէն ամէնէն կարեւորը ինծի համար եղաւ Տիկին Սօֆըր Սմէյլ, որովհետեւ Տիկին Սօֆըր-Սմէյլ Գալիֆորնիացի Սօֆըր ծնած ըլլալու առաւելութեան վրայ Լէյթըրշիրցի Անգլիա) Սմէյլի հետ ամուսնանալով եւ այսպէս միլիոնատիրուհի մը ըլլալով, աւելցուցած էր շատ ամուր խառնուրդ մը, ինչ որ ժողովրդական է ամէն դասակարգի Ամերիկացիներուն համար Լէքի Սթրայք սիկարէթներուն չափ։ Եւ Փրիսիլա Բիվըրս անոր աղջիկն էր, Բիվըրս ա՛յն պատճառաւ որ տասնըութ տարեկան հասակին կարգուած էր արքայական ընծաներ գոհարներուն մէկ հարիւրապետին հետ, որ կը կոչուէր Բիվըրս։

Փրիսիլայի մայրը իրապէս Տիկին Սօֆըր Սմէյլ չէր կոչուեր ի հարկէ, բայց յորմէհետէ յաճախ կը հանդիպինք Ամերիկայի մէջ Սօֆըր— այսպէս, Սօֆըր— այնպէս, եւ յորմէհետէ Սմէյլ անգլիական անունը հոչակ ստացաւ, խորհեցայ թէ ո՛րքան մեծ տիկինի մը համար պատշաճ անուն մըն է այն։ Բայց գրածս կարելի է որբագրութեան ենթարկել։

Միակ անձը որուն երբեք հանդիպեցայ որ բնաւ չէր սարսափեր Տիկին Սօֆըր-Սմէյլէն, որ չէր քծներ այս կնոջ առանձնայատուկ անխոհեմութիւններուն առջեւ, որ կրնար ո՛չ ըսել անոր բանի յորդորներուն — «Ամերիկացիք ահագին կենսունակութիւն ունին» — այդ անձը բնականաբար Փրիսիլան էր։ Փրիսիլա չէր հաւներ բնաւ իր մօրը, ըսելով թէ ան «սնոպ» մըն է, հասարակ կին մըն է, եւ, աւելի ըլլալով, անխոհեմ, եւ լուրջ ուշադրութեան ու յարգանքի անարժան կը համարէր զանոնք որ յաճախ կը տեսնուէին իր մօրը հետ։ Ուստի Փրիսիլա իմ մասիս ալ լաւ գաղափար մը չունէր։ Գալով Տիկին Սօֆըր-Սմէյլի, միշտ աշխարհի ամենալաւ կինն է իմ աչքիս, իր աղջկան այս առեւլութիւնը, սրտին գրած էր։ Բայց եկաւ ժամանակ ուր ինքն ալ համակերպեցաւ Փրիսիլայի բռնած դիրքին, գիտել տալով թէ Փրիսիլա գէշ աղջիկ չէր, միայն քիչ մը անկիրթ։ Եւ երբ իր ուշադրութիւնը գրաւեց սա՛ պարագան թէ իր աղջիկը գէշ անուն հանած էր, զայրոյթով կը հերքէր այդպիսի բան մը, ըսելով թէ Փրիսիլայի ունեցած արտառոց բարեկամներուն պատճառաւ մէջտեղ ելած էին այդ շշուկները՝ ոչ թէ անոր թերի խառնուածքին, որ պաղ էր, իրօք պաղ, կ'ըսէր մայրը։ Քանի՛ քանի անգամ ես լսած եմ անոր բերնէն Փրիսիլայի անթերիօրէն պաղ խառնուածքին խօսքը։ Ըսա՞ղ, խեղճ կին։ Կարծես բառերուն լոկ ուժովը կ'աշխատէր ջրել ծանրակշիռ ճշմարտութիւնը։ Կիները այսպէս են. մայրական սիրով ներշնչուած, անբարի լեզուներու խաղալիկ կը դառնան։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ՆՏԱՆ

Նին տակ եւ իրր այդ ինքնութեան թուղթ հանել կուտային անոնց։ Ըստ օրէնի, ուսանողները աշխատելու իրաւունք չունին Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ որ աշխատանքի նախարարութենէն մասնաւոր արտօնութիւն չստանան։ Անկանոն ինքնութեան թուղթ ունեցող այս «ուսանող»ները կը գոհանային փոքրիկ վճարումներով։

Այս ապօրինութիւնը երեւան հանուելով, պատկան իշխանութեան մատնանշուած է ֆրանսացի ազամանդագործներու գործատէրերու եւ գործաւորներու սէնդիկային կողմէ։

Շաբաթ օր Փարիզի պարզ ոստիկանական դատարանին առջեւ դատուեցան երկու հայ ոսկերիչներ, որոնք դատապարտուեցան 25 եւ 50 ֆրանք տուգանքի և 500 ֆրանք վնասուց հատուցման։ Սէնդիկայի փաստաբաններն էին Տիւրոն, Գուրթումիէօ եւ Լէվի-Ուլման։

Ալմազեանի շուրջ

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի կողմէ նշանակուած երեք մասնագէտ փրոֆէսէօրները՝ Ժիւսթէն Ժոլի, Գաբրիէլ Պէրթրան եւ Շըվալիէ՝ աւարտեցին քննութիւնները եւ պատրաստեցին իրենց տեղեկագիրը, զոր շուտով պիտի ներկայացնեն դատաւորին։ Պարունակութիւնը յայտնի չէ դեռ, սակայն, ինչպէս գրեցինք, արեան քննութեան մէջ փրոֆէսէօրներու եզրակացութիւնը նպաստաւոր է հայ դերձակին։

Միւս կողմէ խորհրդական Մայֆօ փակեց այն քննութիւնը որուն ձեռնարկած էր Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքոլի դէմ ապօրէն բանտարկութեան մասին Ալմազեանի ներկայացուցած բողոքին վրայ։ Մայֆօ իր տեղեկագիրը հաղորդեց վերաքննիչ ատեանի առաջին նախագահ Էօժէն Տրէյֆիւսի, որ իր կարգին զայն ներկայացուց ընդհանուր դատախազ Տօնա-Կիկի։

Կը կարծուի թէ այս վերջինը չեղեալ պիտի նկատէ Ալմազեանի բողոքը եւ նախագահ Տրէյֆիւս վերջնականապէս պիտի փակէ այս խնդիրը՝ առանց դատարանի առջեւ հանելու։

Յունաստանի համայնավար շարժումները

Գրեցինք թէ Աթէնքի մէջ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է համայնավար կազմակերպութիւն մը։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու նայելով, դաւադիրները որոշած էին փետր. 28ին խռովութիւններ յարուցանել և մարտ 12ին ալ ընդհ. գործադուլ յայտարարել։ Գրաւուած թուղթերուն մէջ կայ Ստալինի մէկ շրջաբերականը՝ ուղղուած Եւրոպայի բոլոր համայնավար կեդրոններուն, որով հրահանգ կը տրուի համայնավարներուն աւելցնել իրենց ճիգերը՝ «տապալելու համար ընկերային վարչաձեւը՝ խռովութիւններ ստեղծելով»։

Երկու համայնավար գործակալներ, որոնք Աթէնք հասած էին կեղծ անցագիրներով, ձերբակալուեցան։ Գրաւուեցաւ յարձակման յատակագիծ մը, որ ղրկուած էր Վիեննայէն։

Լրտեսական գործը Քիշնեւի մէջ

Ռումանիոյ ներքին նախարարութեան մէկ զեկոյցին համաձայն, Քիշնեւի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է դաւադրութիւն մը, որուն մասնակից են Քիշնեւ հաստատուած Ռուս մը՝ Գարամանով եւ Կոստանդին Թիպաքու, ոստիկանութեան տնօրէնութեան գրասենեակի փոխ-վարիչ։ Քննութիւնը հաստատեց թէ այս երկու մարդիկը լրտեսութիւն կ'ընէին Օտեսայի բոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութեան հաշուոյն։ Գարամանով ձերբակալուեցաւ այն պահուն երբ Օտեսայէն կը վերադառնար՝ միասին բերելով լրտեսական սպասարկութիւն մը կազմակերպելու մասին հրահանգներ։ Ցարդ ուրիշ մեղսակից չգտնուեցաւ։

Պուլկար սահմանագլուխին վրայ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Անցած գիշեր պուլկար գաղթականներ յարձակեցան Վիտինի մօտ Մ'օքրէշ գիւղի պուլկար պահականոցին վրայ։ Ոստիկաններու եւ գաղթականներու միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։ Գաղթականները ռումբով մը մասամբ քանդելէ վերջ պահականոցը, սահմանագլուխին միւս կողմն անցան։

Սուրիական արծաթ դրամներ

Արծաթ դրամներու վերջին անհամեմատ անկումին պատճառաւ յառաջ եկած դժգոհութեանց եւ բողոքներու գոհացում տալու նպատակաւ, սուրիական կառավարութիւնը որոշած է յառաջիկայ ապրիլէն սկսած հրապարակ հանել նոր արծաթ դրամներ՝ սուրիական ոսկիի հաշիւով։

Մէկ միլիոն 10 սուրիական դահեկաննոց արծաթ դրամներ, մէկ միլիոն 25 դահեկաննոց եւ 800,000 ալ 50 դահեկաննոց արծաթ դրամներ շրջաբերութեան պիտի դրուին։ Այս արծաթ դրամները հաւասար պիտի ըլլան սուրիական դահեկանի եւ այդ հաշուով պիտի ծախսուին։

Յոյն ամառի մը կեղծարարութիւնը

Մարսէյլէն կը հաղորդեն.—

Վերջերս չորս յոյն գաղթականներ Հիւսիսային Ամերիկա երթալու աթիւ Մարսիլիա ցամաք ելած էին, երբ հանդիպեցան Միքիթաս Կէննիմա անուն հայրենակցի մը, որ խոստացաւ զանոնք տեղաւորել քաղաքի գործարաններէն մէկուն մէջ։ Յոյները ընդունեցին առաջարկը եւ իւրաքանչիւրը քանի մը հարիւր ֆրանք վճարեց Միքիթասի, որպէսզի ինքնութեան թուղթ հանէ։ Թավէրն գիւղի (Վառ նահանգ) թաղապետութեան քարտուղարը ինքնութեան թուղթ հանեց անոնց եւ գործարանատէրերը զանոնք ընդունեցին այդ թուղթի հիման վրայ, առանց հարցնելու անոնց անցագիրը։

Միքիթաս այս մեթոտը շարունակեց երկար ատեն եւ հարիւրաւոր Յոյներ բերել տալով տեղաւորեց գործարաններու մէջ։ Ի վերջոյ ձեռք տուաւ օձիքը եւ այժմ դատարան յանձնուած է։ Օրէնքը պատիժ կը սահմանէ նաեւ այն գործատէրերուն, որոնք կ'աշխատցնեն առանց կանոնաւոր անցագրի Ֆրանսա մտած գործաւորներ։ (Այդ պատիժն է 500-1000 ֆրանք իւրաքանչիւր բանուորի համար)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի կոմիտէի անդամները ժողովի կը հրաւիրուին ՎԱՂԸ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Ցէսինի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յովսէփ Գրիգորեանի (Վանեցի) իր փոքրիկի մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Աթէնք. Հայկազուն Արսէնեան.— Ձեր ուզած հասցէն՝ V. Arsénian, 82 Rue Rebeval. Paris (19).

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շատ կը խնդրենք հագուստ նուիրողներէն իրենց կապոցները յանձնել 90 Rue Stanislas-Torrents, Կարմիր Խաչի հերթապահին, որ անտեղ պիտի ըլլայ։ — Երկուշաբթի ժամը 10—12, 2—4, Հինգշաբթի 2—4, Կիրակի 10—12։

Ա. Ե. Կ. Խ. Մասնճ.ի վարչութիւն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Սիսցի Արթին Քիւփէլեան (26 տարեկան) հօր, անուն՝ Աւետիք, մօր անուն՝ Թուվրան։ Այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յունաստանէն նոր եկած իր հօր եղբօր աղջկան՝ Մարիամ Կիւլիւեանի c/o G. Blanchon St. Julien en Alban. (Ardèche).

— Կը փնտռուի Թագւոր Խաչիկեան (Խաչմամուկեան) որ 1927ին կը յաճախէր Սէն Միշէլի (Փարիզ) Սէն Լուի Լիսէն։ Իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն Գարգեւ Խաչմանուկեանի 30 Rue La demie Lune. Montreuil s) Bois (Seine).

— Երզնկացի Մադիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հռիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Երզնկացի Հրաչեայ Գնալեան։ Իմացնել՝ H. Katchian, 20 Place Dauphine, Paris (1).

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.32
Տոլար,	Dollar	25.55
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L.. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7 80
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ		
Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2200.—
» II	»	1505.—
» III	»	1500.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

19 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1191 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐՆ ԱԼ

Համաձայն «Համ. Կ. (Բ.) Կ.ի ԿԿ.ի պլէնումի» որոշման (19 նոյ. 1929), ջնջուեցան խորհրդային անջատ հանրապետութեանց հողագործական գործավարութիւնները։

Այժմ Մոսկուան ամբողջովին իր ձեռքն է կեդրոնացուցած ներքին ինքնավարութեան այդ ճիւղը, որ մեր հայրենիքին մէջ կը կոչուէր «Հողժողկոմատ»։

Պատճա՞ռ։ Միշտ նոյն ճառախօսները, տեսաբաններն ու անձեւի վարպետները։ Շարք մը «նկատելով»ներէ կը հետեւի, «լիովին հասունացել է գիւղատնտեսական արտադրութեան կառավարութիւնը համամիութենական միասնական կազմակերպութեան մէջ կեդրոնացնելու հարցը»։ Եւ անշուշտ այս որոշման միշտ նախապէս — գիշերուընէ — համաձայն են «ազգային կոմկուսների ղեկավար կեդրոնները»։

Բարեմիտներ այս խնդիրը համարելով մասնագիտական-տնտեսական անհրաժեշտութիւն, անոր մէջ զրկանք մը չեն տեսներ ազգային հանրապետութեանց համար։ Կարելի՞ է հաւատալ որ «Մոսկոֆ»ը, մանաւանդ կարմիրը, չարիք մը ... ութիւն կամենայ մեզի ...

Բայց ահա նոր պատմութիւն մը։

Համաձայն փետր. 4 Թուակիր պաշտօնական լուրի մը, ...ղէն ջնջուած են Հայաստանի, Ղրիմի եւ Պաշկիրի հանրապետութեանց դատական գործավարութիւնները, իսկ Վրաստանի խնդիրը կը քննուի։

Միեւնոյն ատեն, առաջարկուած է ջնջել ներքին գործավարութիւնները, անոնց տեղ հաստատելով հաւաքական տնտեսութեան եւ ընկերվարական կենցաղի գործավարութիւններ։

Ապահովաբար, «ընթերցող հասարակութիւնը», շատ բան ... հասկնար այս նորութիւններէն։ Մանաւանդ որ 1921էն ... վեր, «անկախ եւ ազատ» Հայաստանի հէքեաթ մը տեղաւորուած է միտքերու մէջ, շնորհիւ հատընտիր եւ լաւ սակարկուած գրիչներու եւ բերաններու։

Արդ, խորհրդային իշխանութիւնը ո՛ւր որ ոտք դրաւ, առաջին օրէն իսկ իրեն վերապահեց բանակն ու նաւատորմը, ...ելեմուտքը, դրամը, հաղորդակցութիւնները, արտաքին եւ ներքին առեւտուրը, արտաքին քաղաքականութիւնը, թղթատարն ու հեռագիրը, աշխատանքի կազմակերպումը եւ տուրքերու վարչութիւնը։ Ազգային հանրապետութեանց թողուեցան կրթական, դատական, ներքին, հողագործական, առողջապահական գործավարութիւնները, որոնք առանձին արժէք մը չեն ներկայացներ, որովհետեւ նորէն կեդրոնին ձեռքն է զսպանակը։ Կեդրոնն է որ պատրաստ «մօտէլներ», ձուլածոյ հրահանգներ, օրէնքներ ու կանոններ կը բեռցնէ «ինքնավար» հանրապետութեանց իւրաքանչիւր պաշտօնատան գլխուն։ Մոսկուայի մէջ ... համայն Ռուսաստանի համար մշակուած կրթական ծրագիրն ... որ տառացիօրէն կը թարգմանուի եւ կը գործադրուի Աշտարակի ... Նոր Բայազիտի գիւղերուն մէջ, Հայաստանի կրթական գործավարին կողմէ։ Եւ այսպէս բոլոր վարչութիւններուն մէջ։

Ինչպէս կ՚երեւայ, այնքանն ալ շռայլութիւն համարուած ... Մոսկուայի մէջ, եւ, հողագործականէն յետոյ, որոշուած է ...ջնջել նաեւ միւս գործավարութիւնները։ Այնպէս որ, ամբողջ ...որհրդային Միութիւնը կը դառնայ միակտուր, միաձոյլ ...ուած մը՝ կուսակցական եւ պետական կազմակերպութեան ...տակէտով, ենթակայ՝ միեւնոյն հարթիչ գլանին։

Անցեալ աշունէն ի վեր է որ կը հետապնդուի այս քաղաքականութիւնը, իբրեւ նախապատրաստութիւն՝ «սոցիալիզմ կառուցելու»։ Անբաւական համարելով կուսակցական եւ վարչական զտումները, հաւատաքննական մաքրագործումները, Սամ...ն աչք ու ականջ կտրեցաւ, իր հաւատարիմները տեղաւորելու համար ամէն շրջանի մէջ։ Նոյնիսկ Երեւանի ծանօթ խմ...աճիկները վստահութիւն չներշնչեցին իրեն, եւ անոնց աթոռները յանձնեց նշանաւոր անծանօթներու։

Ուշագրաւ փոփոխութիւններ կատարուեցան առանձնապէս Թիֆլիսի մէջ, որ կեդրոնն է Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան։ Խանգարելով սովորական կարգը, Կովկասի կուսակցական վարիչ — իրականին մէջ փոխարքայ — նշանակուեցաւ ոմն Կրինիցկի, Ռուսաստանի խորքը մնած գործիչ ...։ Իսկ այս տարուան սկիզբը (26 յունուար), Անդրկովկասի ...եդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահութենէն արձակուեցաւ ... Աղաւամալի օղլի, իբրեւ հիւանդ։ Նախագահութեան անդամութենէն արձակուեցաւ Հիւսէյնով՝ փոխադրուելով Տաճիկիստան, ... նշանակուեցան երեք Վրացիներ՝ իբրեւ անհարազատ, եւ յառաջ ...աշուեցան չորս կամակատարներ, որոնց մէկը՝ Փիրումով։

Այսպէս եւ միւս շրջաններուն մէջ։ Եւ գտնենք ամէն կերպով հարթելէ, ազգային ո՛րեւէ յատկութիւն կամ ինքնաիշխանութեան փորձ, գիտագրութեան որեւէ հաւանականութիւն ոչնչացնելէ յետոյ, անհաւասիկ նետուած են մարդա... ...աշտ, ամբողջ աշխարհ մը փլցնելու եւ նորը շինելու համար։

Այլեւս թանգարանի մաս կը կազմեն ինքնավարութեան վերջին մնացորդներն ալ։ Ռուսական համատարած լողքարն է կը տորէ բոլոր սահմաններն ու ժողովուրդները։

Անշուշտ յանուն «սոցիալիզմ»ի, ինչպէս ցարական արջառ...ութը՝ յանուն քրիստոնէութեան կամ սլաւականութեան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱԿԸՆԹԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Առաջարկ»ը, նկարագրելով Դաշնակցութեան շարքերուն անցած վերջին տարիներու ընթացքին, կը նկատէ (31 յունուար).

— «Կուսակցական մակընթացութեան մասին է մեր խօսքը: 1920—21ի օրերը եղերական օրեր եղան մեզ համար թէ՛ ազգային եւ թէ կուսակցական տեսակէտով: Եւ ի՞նչպէս կարելի էր բաժնել կուսակցութեանց բախտը ազգին բախտէն, մասին ճակատագիրը ամբողջ ինծակատագրէն:

Կորսնցուց ազգը իր նորստաց անկախութիւնը եւ կուսակցութիւնները ընդհանրապէս եւ Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս կորսնցուցին մեծ չափերով իրենց հիմքն ու պրեստիժը: Դաշնակցութիւնը կը մասնաւորենք, որովհետեւ այդ սեւ օրերուն, ինչպէս նաեւ մեր հանրապետութեան ստեղծման երանական օրերուն, ան էր որ կը հանդիսանար պետական մեքենային ղեկավարը:

Ընդհասուր շփոթի եւ շլմորումի օրեր, կուսակցական տեղատուութեան մռայլ տարիներ էին անոնք, որ յայտնապէս վերջացած են այլեւս եւ սկսած են վերստին մակընթացութեան օրերը, խօսքը տասը չոր թիւերուն:

Քանի մը ամիսներ առաջ էր միայն որ մամուլը արձանագրեց թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ 68 պատանիներ եւ երիտասարդներ հրապարակային ժողովի մը մէջ մտնուած եւ հանդիսաւորապէս գինուորագրուած էին Դաշնակցութեան դրօշին տակ: Քանի մը շաբաթներ առաջ էր միայն, որ դարձեալ մամուլը արձանագրեց թէ 32 հոգի մէկ ժողովի մէջ միեւնոյն ուխտը ըրած էին Ֆիլիպէի մէջ:

Նման զանգուածային շարժումներու արձագանգը կը ստանանք պարբերաբար նաեւ Մարսէյլէն եւ Փարիզէն: Եւ ի՞նչ պէտք կայ հեռուները երթալու: Հոս, խաղաղականի այս հեռաւոր ափերուն վրայ եւս նոյնը տեղի չ՚ունենա՞ր: Քանի մը շաբաթ առաջ, Լոս Անճէլըսի մէջ աւելի քան 30 հոգի միասնաբար դիմում կատարեցին մեր շարքերուն միանալու: Նոյնը ըրին 15 հոգիներ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ: Բրիտիշ Կոլոմպիայի պէս փոքրաթիւ գաղութի մը մէջ անցեալ կիրակի մէկ անգամէն մեր շարքերուն միացան 8 նոր ուժեր: Նոր կոմիտէ մը կազմուեցաւ Քլովիսի փոքրիկ գաղութին մէջ, եւ շուտով կը կազմուի կոմիտէ մը նաեւ Ֆաուլըրի մէջ:

Այսպէս՝ վերջացած է շուարումի եւ խալխափման շրջանը եւ ժողովրդական զանգուածները գունդագունդ կը դիմեն խտացնելու մեր շարքերը: Այս երեւոյթը եթէ մէկ կողմէն հրճուանք կ՚առթէ մեզ, միւս կողմէն կը շեշտէ մեր ստանձնած պատասխանատուութեանց ծանրութիւնը:»

ՓՐՈՖ. Ն. ԵՈՐԿԱ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պուքրէշի համալսարանի ուսուցչապետ Նիքոլա Եորկա յունուար 27ին *Րոմա* նաւով հասած է Նիւ Եորք եւ դիմաւորուած պետական ու մտաւորական անձնաւորութեանց կողմէ:

Փրոֆէսորը Ամերիկա գացած է՝ մասնաւոր հրաւէրով դասախօսութիւններ ընելու Շիքակոյի եւ Ինտիըն Հարպըրի ամերիկեան կարգ մը հաստատութեանց մէջ: Հրաւիրողն է «Նիքոլա Եորկա Ակումբ»ը, կազմուած Ամերիկայի մէջ քանի տարի առաջ, ի պատիւ յայտնի պատմագէտին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԱՐՏԻԷՕԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՏԱՊԱԼԱԾ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզցիները երէկ առաւօտ արթնցան անակնկալով մը.— Թարտիէօի դահլիճը տապալած էր երկուշաբթի գիշեր՝ երեսփոխանական ժողովին մէջ հինգ ձայնով փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով։

Վիճաբանութիւն կը կատարուէր ելմտական օրէնքին քանի մը յօդուածներուն շուրջ։ Կարգ մը տուրքեր զեղչելու մասին ելմտական յանձնաժողովին առաջարկները ընդունուեցան։

Կարգը եկաւ այն յօդուածին (3 bis), ուր կ՚ըսուէր թէ՝ երբ առեւտուրի կամ ճարտարարուեստի մը մէջ այր ու կին միասին կ՚աշխատին, կնոջ շահած բաժինը պէտք է զեղչուի ընդհանուր շահէն՝ եւ մնացեալ մասը միայն ենթակայ ըլլայ տուրքի։

Ելմտական նախարար Հանրի Շէրոն ըսելով որ եթէ այս յօդուածը ընդունուի, ընդհանուր հասոյթին մէջ 50 միլիոն ֆրանքի բաց մը պիտի գոյանայ, պահանջեց մերժել յօդուածին այդ մասը։ Այս առթիւ վստահութեան խնդիր դրաւ, յայտնելով որ վարչապետ Թարտիէօ եւս համամիտ է իրեն։ (Վարչապետը հիւանդ ըլլալուն ներկայ չէր ժողովին)։

Ասոր վրայ քանի մը երեսփոխաններ, որոնք նախարարին հակառակ արտայայտուեցան։ Շէրոն պատասխանեց բուռն կերպով, ըսաւ թէ կառավարութիւնը կը հետապնդէ ծախքերը կրճատելու քաղաքականութիւն մը՝ տուրքերը որոշ աստիճան թեթեւցնելով մէկտեղ։

— Երէկ, ըսաւ, քաղաքական կարեւոր դէպք մը պատահեցաւ։ Արմատական-ընկերվարական Պ. Քամիյլ Շօթան պատճառ Մյայտարարեցկառավարութեանդէմ։Եթէ Թարտիէօ իր դահլիճը կազմած ատեն չկրցաւ ստանալ Պ. Շօթանի բարեկամներուն աջակցութիւնը, յանցանքը իրը չէր։ Այս պահուս մեծ վիճաբանութիւններ տեղի կ՚ունենան Լոնտոնի մէջ։ Կարելի է ըսել թէ անոնք վճռական ազդեցութիւն պիտի ունենան այս երկրին վրայ։ Անգլիոյ մէջ ընդդիմադիրները գիտեն լռել եւ ազատ թողուլ կառավարութիւնը, որ պաշտպանէ ազգին շահերը...։

Քամիյլ Շօթան պատասխանելով զարմանք յայտնեց որ ի՛նչպէս ելմտական նախարարը քաղաքական հակաճառութիւն մը կը փորձէ՝ ամուսնացեալ կնոջ թոշակի խնդրոյն առթիւ։

— Վիճաբանութիւնը քաղաքական հողի վրայ դրին ուրիշներ, ըսաւ ելմտական նախարարը։ Իսկ ես կը ճեղքեմ պալարը։ Երբ դուրսը այսքան ծանր դէպքեր տեղի կ՚ունենան, եւ երբ կառավարութիւնը պէտք ունի մտքի կատարեալ ազատութեան՝ երկրին շահերը պաշտպանելու համար, անընդունելի է որ ելմտացոյցի բոլոր յօդուածներուն վրայ ամէն վայրկեան կառավարութեան քաղաքականութեան մասին հարց ծագի։ Կա՛մ այն է որ կառավարութիւնը կը վայելէ Երեսփ. ժողովին վստահութիւնը, եւ կամ չի վայելեր։ Կառավարութիւնը կոչ կ՚ուղղէ մեծամասնութեան, թող անիկա պատասխանէ։

Վիճաբանութիւնները փակուելով քուէարկութիւն կատարուեցաւ։ Կը մասնակցէին 567 հոգի, բացարձակ մեծամասնութիւնն էր 284. կառավարութեան ի նպաստ քուէարկեցին 281 հոգի, դէմ՝ 286։

Դատական նախարարը եւ միւս նախարարները անմիջապէս Էլիզէի պալատը երթալով, դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցին Հանրապետութեան նախագահին։

∴ Դահլիճին անկումը բուռն տպաւորութիւն առաջ բերաւ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին վրայ։ Անգլիոյ մէջ ներկայիս սաստիկ պայքար մը սկսած է Ֆրանսայի դէմ անոր նաւային ծրագրին առթիւ։ Բոլոր թերթերը՝ սկսեալ աշխատաւորականներէն կը յարձակին Ֆրանսայի դէմ։ Նախարարական տագնապը աւելի եւս կնճռոտէ Ֆրանսայի դիրքը։

∴ Պ. Տումէրկ սկսաւ իր խորհրդակցութիւնները՝ նշանակելու համար նոր վարչապետ։ Խորհրդակցեցաւ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի նախագահներուն հետ, ու հետզհետէ կ՚ընդունի բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները՝ տագնապին լուծում գտնելու համար։ Զանազան կարծիքներ կը յայտնուին այս առթիւ։ Ոմանք կ՚առաջարկեն կրկին Թարտիէօի յանձնել կառավարութեան ղեկը. ուրիշներ միացեալ կառավարութիւն կը պահանջեն, ոմանք ալ կը թելադրեն ձախ դահլիճ մը կազմել։ Կը յիշուին Փուանքարէի եւ Պրիանի անունները։

∴ Թարտիէօի դահլիճը կազմուած էր 1929 նոյեմբեր 3ին, այնպէս որ ճիշդ երեք ուկէս ամիս կեանք ունեցաւ։

Իտալիւթուրք սակարկութիւնը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Պանքա Քոմէրչիալէ Իտալիանայի տնօրէնն ու օգնականը մօտիկ շփումներ ունեցան ելմտական գործավարին հետ։ Կը կարծուի թէ խնդիրը կը դառնայ աւելի կարեւոր գործի մը շուրջ։ «Ճիմհուրիէթ»ի եւ «Միլլիէթ»ի թղթակիցներուն համաձայն, հիմա կը քննուին կարգ մը մանրամասնութիւններ այն համաձայնութեան շուրջ, որուն գետինը պատրաստուած էր ամէն առաջ, երբ Իտալիոյ նախորդ ելմտական նախարար կոմս Վոլփի Էնկիւրի այցելեց։ Այդ

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿՌԻՒ ԿՈՒԼԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Դատական գործավարութիւնը ներկայիս կը վերակազմուի իբրեւ «գործավարութիւն ընկերվարական կարգի պահպանման»: Այս վերջինը հրատարակած է հակակուլակեան հրամանագիր մը, որուն համաձայն հաւաքական տնտեսութեան բոլոր շրջաններուն մէջ կուլակները պէտք է հալածուին, անոնց տուները, հողերը, մթերքներն ու գործիքները պէտք է յանձնուին հաւաքականներու ամենամօտիկ գործադիր մարմնին:

Իւրաքանչիւր տեղական գործադիր մարմին պէտք է կազմէ ցանկը կուլակներուն, որոնք պիտի վտարուին այդ շրջանէն, մինչ շրջանային գործադիրները պիտի աքսորեն զանոնք հեռաւոր վայրեր, անընակ կամ աշխատաւորներէ բոլորովին զուրկ:

ՀԱՅ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ՄԸ

Ամերիկայի Քոռնէյլ համալսարանին մէջ հրապարակային դասախօսութիւն մը ըրած է փրոֆ. Կարապետօֆ, ի ներկայութեան մեծ բազմութեան մը, նիւթ ունենալով «Իմ ըմբռնումներս ընկերվարութեան մասին»: Փրոֆէսէօրը յայտարարած է թէ ծնած է Ռուսիոյ մէջ եւ հայրը Հայ է: Փրոֆ. Կարապետօֆ Քոռնէյլի մէջ պաշտօնավարելէ զատ, ունի նաեւ ուրիշ բարձր պաշտօններ՝ ճարտարագիտական զանազան հաստատութեանց մէջ:

20 ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ 25,000 ՏՈՒՆ ԱՅՐԱԾ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թաղապետական շրջանակներուն կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեանց համաձայն, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն (1908 յուլիս) մինչեւ 1928 մեծ ու փոքր հրդեհներու հետեւանքով շուրջ 25.000 տուներ այրած են Պոլսոյ մէջ, Այրուած շէնքերուն փոխարէն եղած շինութիւնները հազիւ հարիւրին 18ի կը հասնին: Նոյն շրջանին 25000 շէնքեր ալ Թաղապետութեանց կողմէ փլցուած, ճամբու վերածուած ու զանազան պատճառներով վերցուած են:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՈՂԸ ԳԵՐՄԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԷՐ

Գ. եցինք թէ Աթէնքի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կարգ մը օտար համայնավարներ: Հեռագրի մը համաձայն, ձերբակալուածներէն մէկն է Գերմանիոյ Ռայխսթակի համայնավար երեսփոխաններէն Լունսթ Քրոյպէ:

Գրաւուած վաւերաթուղթերը կը հաստատեն թէ համայնավարները ծրագրած էին նաեւ յարձակիլ Աթէնքի ամերիկեան դեսպանատան վրայ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— կիրակի օր 2200 գիւղական եւ 4 քաղաքային համայնքներու մէջ կատարուած ընտրութիւնները նպաստաւոր եղան կառավարական կուսակցութեան: Առաջին արդիւնքներուն համաձայն, կառավարական կուսակցութիւնը ստացած է 500.000 ձայն, ընդդիմադիրները՝ 300000: Ընտրութիւնները խաղաղ անցան: Միայն Թաթար Պազարճըքի շրջանի Կովէտար գիւղին մէջ մօտ 100 հողագործականներ, որոնց մէջ քանի մը կիներ, սպաննեցին կառավարական կուսակցութեան երկու գործիչներ եւ կարգապահութեան հսկող ոստիկան մը: Քաղաքապահ զինուոր մը վիրաւորուեցաւ: Թերթերու համաձայն, ուրիշ տեղեր ալ միջադէպեր պատահած են:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՌՈՒՑԱՆԵՆ "ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ,,Ը

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ.— ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽԵՆ.— ԿԱԹԸ՝ ԴԵՂԱԳՐՈՎ.— ԲՈՒՐԴ ՈՒՆԻ՞Ս. ՏՈ՛ՒՐ.— ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ.

ԹԱՒՐԻԶ, 3 փետր. (Սեփ. Թղթ.) — Հարազատօրէն գրի եմ առնում վերջերս կովկասից հասած մի տիկնոջ պատմածները, եզրափակութիւնը թողնելով ընթերցողին.—

Ինչպէս կովկասի միւս կենտրոնական քաղաքներում՝ Երեւանում, Ալէքսանդրապոլում, Գանձակում, Բագւում եւայլն, այնպէս էլ Թիֆլիսում վերջերս տեղի ունեցան ընհանուր ձերբակալութիւններ։

Շատերին քշեցին Ռուսաստանի խորերը, իսկ մի մասը պահեցին Թիֆլիսում։

Այս ձերբակալութիւնները կապ ունեն Մոսկւայում եւ Լենինգրադում պատահած դէպքերի հետ։

Թիֆլիսում լուր էր պտտւում որ Լենինգրադում սոց. դեմոկրատները ցանկացել են ցոյցեր կազմակերպել, նրանց միացել են նաւաստիների եւ քաղաքի զօրամասերի մի մասը։ Սակայն իշխանութիւնը ժամանակին հոտն առած լինելով, շրջաններից նոր զօրամասեր է բերել տալիս եւ դեռ ցոյցը չծաւալած ձերբակալում է պարագլուխներին եւ ամէն ինչ բնում խեղդում։

*** Թիֆլիսի կենտրոնում ապրող ազգաբնակչութեանը տեղափոխում են քաղաքի ծայրամասերը, իսկ ծայրամասերից տեղափոխում կենտրոն։ Այս առթիւ մեծ բողոքներն են եղել, բայց կառավարութիւնը արժէք չի տալիս եւ բանի ուժի տակ, մարդկանց քշում է իրենց սեփական բնակարաններից։

*** Անցեալների կենսամթերքների ծով շուկան, այժմ անապատի է վերածւած։ Ամիսներով միայն Թիֆլիսում, չես կարող մի փութ քո ցանկացած մթերքը գտնել. կաթը բժշկի դեղատոմսով բաց թողնւում, թարմ միսը շաբաթական մէկ անգամ է տրւում. իսկ մնացած չորս օրը (այժմ շաբաթը հինգ օր է հաշւում) սառեցրած միս են տալիս որ մեծ մասամբ հոտած է լինում։

*** Խորհրդային իշխանութիւնը քաղաքացու իրաւունքները ոտնահարելուց եւ նրա ստացւածքը ձեռքից առնելուց յետոյ այժմ էլ «սոցիալիզմը կառուցելու» մի նոր քայլ է առել։

Թիֆլիսում, իմ գալու օրերը յայտարարութիւն էր փակցրւած, որ քաղաքացիները պարտաւոր են մինչեւ 20 օր իրենց անկողինների բուրդը յանձնել կառավարութեան (ամէն շրջանի թաղամասի համար առանձին կայաններ էին նշանակել) եւ փոխարէնը ծովային խոտ ստանալ։ Կառավարութիւնը իր այդ քայլը պատճառաբանում էր նրանով, որ նախ պետութիւնը բրդի կարիք է զգում եւ երկրորդ «առողջապահական տեսակէտից» բուրդը վնասակար է։

Այս նոր յայտարարութիւնից յետոյ, ժողովուրդը շշմած վիճակի մէջ կ'ապրի։ Անկողինների բրդի բռնագրաւումից յետոյ, մտածում է օրը մէկ բռնագրաւում տեսնող քաղաքացին՝ այժմ էլ ի՞նչ նոր բան պիտի առնեն, մանաւանդ, որ այլեւս տալու բան չի մնացել։

*** Վերջին օրերին Բագւում մեծ խստութիւններ են տեղի ունեցել։

Իշխանութիւնը կոմունիստ պաշտօնեաներից ու չեկիստներից յատուկ մի զօրամաս է կազմել եւ մի գիշերւան մէջ խուզարկել այն տները, որոնք իրենց «նալոգ»ները (տուրքերը) մինչեւ յունուար 1ը 1930 թիւ չեն վճարել։ Եւ փոխանակ որոշւած գումարը դրամով ստանալու, տնային իրեր են վերցրել։

Ընդհանրապէս կովկասի կացութիւնը շատ ծանր է. օրական մէկ վարչաձեւ է փոխւում. վերջերս ինչ որ Անդրկովկասի կենտրոնական հողագործական գործավարութիւն է ստեղծւած։ Եթէ վաղն ալ Մուսթաֆա Քէմալը Մոսկուայի կողմից կովկասի հողժողկոմի նախագահ նշանակւի, նորէն ժողովուրդը պիտի լռի, քանի որ Չեկայի ահ ու սարսափը նրան ոտք ու ձեռքը կապել է։

Ռուսաստանից եկողները փառք են տալիս կովկասին։

ՔԻՐՍ

ՈՉ ԱՍՏՈՒԱԾ, ՈՉ ԿՐՕՆ ՈՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մոսկուայէն կը ցեռագրեն «Սընտէյ «Թայմզ»ի.—

Վերջին 12 ամսուան ընթացքին, միայն Մոսկուա քաղաքին մէջ, 73 նոր եկեղեցիներ փակուած են տեղական խորհուրդին կողմէ, ինչպէս կը ծանուցանէ խորհուրդը ինք։

Մոսկուայի «Անաստուածներու դաշնակցութեան» համաժողովը, այժմ նիստ կը գումարէ Մոսկուայի բոլշեւիկ կուսակցութեան կարմիր սրահին մէջ, կազմելու համար «հակաքրիստոնէական հնգամեայ ծրագիր» մը։ Համագումարը արդէն ընդունած է կարգախօս մը՝ «Անաստուած Մոսկուայի համայնացուած անաստուած գիւղի համար»։ Զատկի առթիւ հակակրօնական պայքար պիտի սկսի մարտ 15ին։

Ցոյց տալու համար թէ «անաստուած բանուորները պէտք չունին ռաբբիներու կամ որեւէ կրօնքի», համաժողովը դիմեց Մոսկուայի Սովետին որպէսզի արտօնէ գրաւել «Զայնական Սինակոկ» կոչուած շէնքը, որ ամէնէն մեծն է խորհրդային միութեան մէջ, զայն «Անաստուած դաշնակցութեան» կեդրոն դարձնելու համար։

Այս տարի ռուսական Զատիկը կը զուգադիպի անաստուածներու պայքարի հնգերորդ տարեդարձին։ Այս առթիւ տեղի պիտի ունենան զանգուածային հակաստուածեան ցոյցեր, բարեկենդաններ եւ տողանցքներ։ Գեղարուեստը, Գրականութիւնն ու թատրոնը զօրաշարժի պիտի ենթարկուին՝ «Անաստուածներու դաշնակցութեան» հրամաններուն տակ։ Արդէն պատրաստ է հակաքրիստոնէական առաջին թատերախաղը՝ «Մկրտեցէ՛ք Ռուսիան»։ Ասկէ զատ «բոլշեւիկեան կուսակցութեան պիտի նուիրուին 10,000 Մոսկուացի նոր անաստուածներ»։

Այս պաշտօնական դաշնակցութեան հիմնական նշանաբանքներէն մէկն է՝ «Ո՛չ մէկ Աստուած հաւաքական տնտեսութեան մէջ»։ Անաստուածներու Մրճահարներու կիսաբաժիններ, երիտասարդական կազմակերպութիւնը հրաւիրուած է աջակցիլ իշխանութեանց՝ կռուելու համար կուլակներու դէմ բարեկեցիկ գիւղացի)։

Գոլիտրոֆ, նախագահ Մոսկուայի բոլշեւիկ կուսակցութեան հակակրօնական յանձնաժողովին, ճառ մը խօսելով անաստուածներու համաժողովին մէջ «Անաստուածութիւնն ու հաւաքական տնտեսութիւնը» նիւթին վրայ, վեր հանեց այն բոլոր առաւելութիւնները զորս հողագործական համայնացումը կը ներկայացնէ անաստուածութեան։

«Եթէ, ըսաւ, անցեալին մէջ վերջին ծայր զգոյշ եղանք կռիւը ուղղելու համար որ փլցուին եկեղեցիները, այժմ կրնանք աւելի քաջ ըլլալ։ Ամբողջական համայնավարութեան քաղաքականութիւնը վերաշինած է մեր ամբողջ հակակրօնական գործը։ Այդ քաղաքականութեան շնորհիւ, մենք հիմա կը փակենք կուլակները եւ անոնց բոլոր եկեղեցպանները։ Ասիկա չի նշանակեր թէ մենք այժմ արմատախիլ պիտի ընենք եկեղեցին «վարչական հրամաններով», այլ կը նշանակէ թէ մենք պէտք է կազմակերպենք եւ առաջնորդենք ժողովրդական շարժում մը՝ ջնջելու համար եկեղեցիները։»

140 ՀԱՐՍՆԵՒՈՐՆԵՐԸ

«Զուարթ է խորագիրը, բայց զուարճալիք չէ որ պիտի գրենք»։ Այսպէս կը սկսէր «Յառաջ»ի խմբագրականը, իր 1168րդ. թիւին մէջ։

Համանման է իմ ալ խորագիրս, բայց ակնարկուած «հարս-փեսայ»ներու մասին չէ որ պիտի գրեմ։ Սա պահուս, նման կրկներեւոյթ մըն է որ կը ցցուի դէմս, սուրիական յիշատակներուս մէջէն։ Բայց ուսկի՛ց սը... սա՛ թուանշանի զուգադէպ նոյնութիւնը, որ կը հասնի միեւնոյն թիւով հարսնեւորներ, միեւնոյն ազգին տան ուրիշ յարկաբաժնին մէջ։

Կատակ չէ այլ իրականութիւն։ Հալէպի 40,000նոց գաղութին այսօրուան «հարս-փեսայ»ներն ալ, ճիշդ 140 հարսնեւորներու ծախ ու ծնծղաներովն է որ պսակուած են, վեց տարի առաջ իրենց թեմին։

Կ'արժէ քրքրել ու մաղել դէպքերն ու դէմքերը շրջանին, որուն մէկ ծայրը կ'երթայ մինչեւ քանի տարի ետք, իր տխուր ծալքերով։

Քսան եւ աւելի տարիներէ աւելի է որ Հալէպը երբեք չէ տեսած սահմանադրական ընտրուած Գաւառ. Ժողովի մը, որմէ ելած ըլլան նաեւ միւս ժողովները։ 1910ին Ներսէս եպիսկ. Դանիէլեանի օրով կատարուած ընդհանուր Ե. օրինաւոր ընտրութիւն մը չհաստատեց Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, որովհետեւ ցէփիրպաշները չէին շահած։ 1910—1924 տարիներու շրջանին, ամէն անգամ որ երեւոյթները փրկելու համար, պէտք կ'ըլլար Գաւառական մը մէջտեղ հանել, Առաջնորդարանը արիւն, քրտինքի մէջ կը լողար 20 տարի առաջուան ընտրութեան մը անդամները հաւաքելու, որոնցմէ ոմանք մեռած, ոմանք մեկնած, շատերուն ալ մազն ու մօրուքը ճերմկած՝ իրենց անդամակցութիւնն իսկ մոռցած էին։ Ու առաջնորդարանը կը գործէր Վեհափառին նշանակովի ընտրուած Քաղ. Ժողովով։ Եղաւ անեն մը, որ յաւէտ յիշատակելի Փառէն ծ. վրդ., կաթող. փոխանորդ, կառավարեց ամբողջ թեմը միակ Տնտեսականով մը եւ Հոգաբարձութիւնով մը, վերջինին հետ զժտուած ու յար ոխերութիւնն ալ խղած։

Վերջ ապէս, 1922ին Կաթողիկոսը կ'արտօ՛է ընտրութիւնը Հալէպի Գաւառ. Ժողովին։ Ընտրողական մարմինը կ'որոշուի, քուէարկուներու ցանկը կը պատրաստուի, եռանունը կը խմբագրուի ու դուռէն կը հրաւիրուի Փառէն ծ. վարդապետը, ընտրութեանց նախագահելու եւ հսկելու համար։ Ընտրութեան օրն ու ժամն ալ որոշուած ու յայտարարութիւնները փակցուած են ժամուն պատերուն վրայ։ Այդ պահուն Հալէպ կը գտնուէր նոյնպէս Սահակ Բ. կաթողիկոս, Պէյրութէն վերադարձած։

Արդի՞ւնքը... Ընտրութեան օրը ժողովուրդը խումբ-խումբ կը դիմէ Առաջնորդարան իր քուէն տալու։ Բայց մէջտեղը ո՛չ յանձնախումբը կայ, ո՛չ քուէատուփ.. որովհետեւ կաթողիկոսը հրամայած է վերջին վայրկեանին, անորոշ ժամանակուան մը համար յետաձգել ընտրութիւնները։ Պատճա՞ռ... որովհետեւ տեղացիները այն մտավախութեամբ թէ՝ եկուորներուն ձեռքը պիտի անցնի Առաջնորդարանի ղեկը, կը հակազդեն ու ետ առնել կուտան պաշտօնական հրամանը։

Բազմութիւնը կը սպառնայ չելլել ժամուն բակէն, իր քուէն չտուած։ Բանակցութիւնները կը սկսին պատգամաւորներու եւ կաթողիկոսին միջեւ, որ նստած է Օթէլ Պարոնի։ Քուէատուները սրտմտած՝ կը խուժեն առաջնորդարանին վրայ, ու կաթողիկոսական փոխանորդ Խադ. ծ. վարդապետը (հիմա եպիսկոպոս) դուրս ընելով եւ Առաջնորդարանի կնիքն ու բանալին միասին առնելով կը յանձնեն կաթողիկոսին։

Ընտրական այս պայքարին մէջ, Դաշնակցութիւնը ժողովուրդին հետ էր, իսկ հնչակեանները՝ չէզոք։ Այդ օրը, այս տողերուն հեղինակը, իբրեւ Ազգ. Վարժարանի հոգաբարձութեան ատենապետ գացած էր Առաջնորդարանի կողմէ խոստացուած հարիւր ոսկին գանձելու։ Միւս օր հնչակեաններու օրկան «Սուրիական Մամուլ»ը, կը պախարակէր ընտրութեան կողմնակիցները եւ զիս ալ իբրեւ ցոյցին հեղինակը քարէ քար կը զարնէր, որովհետեւ իրենց ընկերներէն քարէ քար զարնուածները մերժած էի վարժարանէն ներս ընդունիլ, որպէս ուսուցիչներ։ Հոգս անգամ չէր, որովհետեւ այդ թոհ ու բոհին մէջ յաջողած էի հարիւր ոսկին գանձել ու պաշտօնէութեան ամսականը վճարել նոյն պահուն դպրոցին մէջ։

Անցաւ տարի մը եւ աւելի։ Առաջնորդարանի մէջ միշտ նշանակովի Քաղաք. Ժողովներ բազմած։ Բայց ո՛րպէս թէ այնպէս, պէտք էր Գաւառ. Ժողով մը մէջտեղ հանել ու փրկել կացութիւնը։ Կաթողիկոսը նորէն կը հրամայէ ընտրութիւն, բայց ո՛չ թէ ընդհանուր, այլ մասնաւոր։ Ընտրողական յանձնախումբ մը կը կազմուի զատ տեղացիներէ, որոնք իրենք զիրենք հարս ու փեսայ բրած, գաղութին 40 հազարնոց զանգուածէն, նշանակովի, իրենց քմաց ու նախասիրութեան համաձայն, միայն 300ի չափ քուէատուներ կ'որոշեն, եռանուն ցանկ մըն ալ շինած, միեւնոյն ձեւով։

Այս զատումն ու զտումը՝ եւ ո՛չ մէկ օրինագիծի մը վրայ, հերիք է որ տեղացի ու իրենց ընկերակցութեան անդամներ ըլլան։ Ընտրութիւնը կը կատարուի 140 քուէարկուներու մասնակցութեամբ։ Մեծամասնութեան օրէնքը փնտռողը ո՞վ... ու առաւելագոյն քուէ առնողներէն 16 հատ կ'ընտրուին անդամ Հալէպի Գաւառ. Ժողովին, որուն վրայ կ'աւելնան քանի մը քահանաներ ու երկուք ալ թեմերէն, թիւը կ'ըլլայ 21։ Կաթողիկոսը օրհնութեան կոնդակով կը սրբագործէ ընտրութիւնը ու վերջացաւ ամէն բան։

Այս երկրորդ ընտրութեան մէջ ալ իբրեւ քաւութեան նոխազ ինծի ինկաւ բաժինը։ Քուէի թղթերէն հատ մըն ալ ինծի զրկելու շնորհն ըրած էին, հակառակ անոր որ միշտ զգուշացած էի ընդդիմադիր այս տեսակ ընտրութեան մը։ Ու տարի քուէս զրկելով՝ «այսքան կամայականութիւններով տարուած ընտրութեան մը արհամարհանքս է քուէս»։ Արձագանգը ո՛չ մէկ տեղէն կ'առնեմ տանենին։ Մօտ չորս ամիս ետք Գաւառականի ատենապետը բարեկամաբար կը յայտնէ որ ընտրողական մասնախումբը շնորհքով ժուռնալ մը շինած՝ կը ներկայացնէ Գաւառականի առաջին նիստին, ուր դոնիակ՝ կ'որոշուի հինգ տարի ազգային պաշտօններէ հեռացումս... Անմիջապէս գրի կ'առնեմ պաշտպանողական մը, աւելի խիզախ ու ընդլայնուած, եւ կը զրկեմ կաթողիկոսին, որ այդ պահուն կը գտնուէր Զահլէ։ Կաթողիկոսը բարի կ'ըլլայ վերադարձնել գրութիւնս Գաւառականի դիւանին, մակագրութեամբ մը որ ծանօթ որոշումը բեկանուի։ Հրամանը կը կատարուի իսկոյն։

Հիմա, 1924էն ասդին Հալէպի թեմը կը վարէ այս 140նոցներու Գաւառականը, որ առաջնորդ ալ ընտրեց, եպիսկոպոսական վկայական ալ տուաւ, արտ ծախեց, տուն շինեց, տուն ծախեց ու դ՛ն ամէն ինչ...։ Անցեալ տարի սակայն կարկտնուեցաւ, քի՛չ մը փէշերը բացաւ։ 21ներու վրայ աւելցան 7 եկուորներ. Հայր. Միութիւններէ ընտրուած, դարձեալ մասնակի եւ շատ նեղ շրջանակի մը մէջ։ Այս տարի պէտք էր որ վիճակով ղողրածներ ըլլային ու ուրիշներ գային անոնց տեղ։ Անցեալներս տեղական թերթին մէջ կը կարդամ թէ՝ կաթողիկոսը հրամայած է չկատարել ու ներկայ կազմը պահել անփոփոխ։ Նոյն հրամանը՝ Քաղաքականին համար ալ, որուն պաշտօնավարութեան շրջանը վեց ամիս առաջ լրացած է արդէն։

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են։ Ես միայն մերկ իրականութիւնը դուրս բերի յուշերուս մէջէն, յանձին 140 հարսնեւորներու եւ անոնց «հարս — փեսայ»ներուն։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

Մարսէյլ

ԽՈՋԻ ՄԻՍ

Ֆրանսայի մէջ սովորութիւն է խոզի միս ուտել, որովհետեւ բազմաթիւ են անոնք, որ խոզաբուծութեամբ կը զբաղին։ Կարելի է ըսել Ֆրանսայի մէջ ամէն բանէ աւելի առատ է խոզի միսը։ Եւ սակայն այս միսը վտանգներ կը ներկայացնէ, հակառակ անասնաբուժներու հսկողութեան։

Ճիշդ է թէ Մովսէսն ու Մուհամմէտն ալ արգիլած են խոզի միս ուտել բայց մարդիկ, մասնաւորաբար քրիստոնեաները, կերած են խոզին միսը, չվախնալով հիւանդութենէն, որ խոզի միսը կը պատճառէ։ Միջին դարուն սարսափ ազդած էր այս միսը, եւ սակայն գիտութեան յառաջդիմութեան շնորհիւ, կարելի եղաւ մեկուսացնել հիւանդաբեր խոզերը։ Ի՞նչ է այն հիւանդութիւնը որ կուտայ խոզին միսը։ Երիզորդ կը կոչուի այն անասնիկը, որ խոզին միսին մէջ կը բնանայ եւ մարդոց կազմին մէջ մտնելով սարսափելի աւերներ կը գործէ։

Ընդհանրապէս խոճկորներն են (խոզի ձագ), որ վարակուած են, մանաւանդ անոնք, որ անմաքուր խողնոցներու մէջ կ'աճին։ Այսպէս Վանտէի, Լիմուզէնի եւ Փերիկորի խողնոցները քիչ մը կասկածելի են։

2 Օգոստոս 1884ի օրէնքը (յօդ. 5, 7, 8, 9) մասնաւոր պատիժներ եւ տրամադրութիւններ ունի հիւանդ խոզերու տէրերուն մասին։

Զգուշութեան համար բժիշկները կը յանձնարարեն լաւ եփել, կտոր կտոր ընելէ յետոյ, խոզի միսը։ Արդէն շատ խիստ քննութենէ կ'անցնին մորթուած բոլոր խոզերը։

«ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱ

Ծանօթ ուսուցիչ եւ
ի Մեսրոպեան ճեմարան
նադիր-տնօրէն Գ. Դէ
րոպ, որ ամիսէ մը ի վ
րիզ կը գտնուէր, պա
նելով մեր հարցումներ
տուեալ տեղեկութիւնն
զորցեց իր կրթարանի
— Ճեմարանը միշ
հաստատութիւն մըն է
ցուած պայկար կառ
թեննէս Հայերի կրթա
ճախ մը, ուր խնամով
դուին նաեւ ֆրանսերէն
կարեւէն լեզուները, ի
լիերէնը եւ գերմաներէն
մասը են։
Մեսրոպեան Ճեմար
անհատական նախաձ
մըն է, բայց ունի նո
բոյն խնամակալութի
գարնող հայ, ամեր
պայկար անդամներ
բարոյական զօրակ
մըն են։
Դպրոցն այժմ ունի
փական շէնքեր — դ
ներ, ննջարաններ՝ ամ
աղջկանց, ճաշարան,
րան, բաղնիք եւն.
ընդարձակ եւ օդաւո
մը վրայ, Վիտոշ լեռան
Երկու տարիէն կ
ւէի ընթացաւարտնե
հիմա, 4 տարի է, ի
80 հոգի նախակր
հոգի կրթ բանի (pro
երկսեռ շրջանաւարտն
մէկը առանց դժուա
մտած է եւ իր ուսումը
բունակէ Փարիզի առև
բարձրագոյն վարժարա
մէկը Պէյրութի բժշկ
սարանը, երկու հոգի
յի եւ Միւսը. Նահանգ
հետազգիտական բ
դպրոցներ, ուրիշ մը
կի Մ. Ռափայէլեան
րանը, 9 հոգի Պուլկար
մերիկեան, ֆրանսական
տական բարձր, միջ
մասնագիտական
ներուն մէջ, իսկ 6 հոգի
րոպեան Ճեմարանի մէ
նաններն ալ մասի
տրական ասպարէզ կա
տեւին արհեստներու
արդէն իսկ սկսած է ձ
տալ իր առաջին արդի
Այս տարի Ճ. մար
սուցչ. կազմը կը բաղկ
հոգիէ, որոնց 9ը համալ
կան կրթութիւն ունին
մասնագիտական կամ
կարգ։ Աշակերտութեան
շուրջ 40 երկսեռ գի
եւ նոյնքան ցերեկա
Ճեմարանն օգտուի
րին ապրուստի ամսա
բաւական նպաստա
մաններ կը ներկայացն
քանչիւր գիշերօթիկ
ծող ակ նշանակելով 300
իսկ երկու կամ աւելի
ներու համար տարեկան
ֆրանք։ Յառաջիկայ
կան տարեշրջանին
ֆրանսահայ մէկ երկու
տրամադրութիւն յայտ
իրենց զաւակները գի
մարան։
Ֆրանսա գալուս բա
տակն է եղած Ճեմար
պատսպարուած քանի
բերուն համար պաշտ
գտնել։ Պոլսոյ Ազգ. Պ
քարանի, Պուլկարիոյ
խորհուրդներու, Տեղ
թեանց եւ Ազգասիրա
միններու խնդրանքով
մունքներով Ճեմարան
ուած են ցարդ աւելի
երկսեռ որբեր, որոնց
թացաւարտ եղած են
հեստներու կը հետեւին
երկուքը՝ բարձրագոյն
րու։ Մնացեալ որբերը
դպրոցին մէջ կը մնան
որոնց 14ը գիշերօթիկ
17 որբերէն միայն
պաշտպաններ ունին
մէջ։ Իսկ մնացեալներ
ջայէսրոն են Ճեմարան
պիւտճէին վրայ։ Երե
ամսուն որ շուրջ 40
թիկներէն 12 հոգին
որբեր են, կը հաստ

...կլիմայէն աւելի քան մէկ քաղաքը բաց մը կը ներկայացնէ, ինչ որ մեր հասատանութեան ուժերէն վեր է։

Հակառակ ամէն բարեացակամութեանց, հազիւ կրցայ 4 5 գործաւորներու մէկ տարեկան պաշտպանութիւն ապահովել Փրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ։ Պուլկարիայէն ստացուած նամակէ մը կը տեղեկանամ թէ եղիպտական Պ. Մ. Մէօթէմէտեանի եւս մէկ որբի հետ տարեթոշակ մը փրկեր է վերջերս»։

Ցաւակցիլ չկայ որ Մեսրոպեան Ծնձարանին նման հաստատութիւն մը անհրաժեշտութիւն մըն է Պոլքանեան գաղութին համար, եւ արժանի ամէն քաջալերութեան։ Ինչ որ գաղութին պարտքն էր, անհասկանալի անհատ մըն է որ գլուխ կը հանէ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ամերիկայի մէջ եւս սկսան Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսները։ Յունուար 24ին, Նիւ Եորքի մէջ կատարուեցաւ հանդէսներուն բացումը, որուն ներկայ գտնուած են աւելի քան 200 հոգի։

Կեդր. Յանձնախումբին յայտարարութենէն յետոյ, խօսեցան անուանիներ Մ. Զ. Քիւեանի քոյր Սերգ եւ Պ. Ռուգ. Աւագեան։ Յետոյ կատարուեցաւ հանգանակութիւն մը, եւ քանի մը վայրկեանի մէջ նուիրատուութեանց գումարը հասաւ 2,000 տոլարի։

Հանդէսի երկրորդ մասը գեղարուեստական էր։ Երգ եւ արտասանութիւն, ձօներ եւ բաժակաճառեր, զուարթութիւն եւ ուրախութիւն։

Հանդէսին ընթացքին, տեղեկութիւն տրուեցաւ, որ Կեդր. Յանձնախումբը կ'աշխատի շարժանկարի ընկերութեան մը միջոցաւ գոյց տալ Ահարոնեանի ողջ պատկերը, եւ լսելի ընել ձայնը յոբելինական հանդէսներու ընթացքին։

ՆԱՒ ՔԱՆ ԴԷՊԻ ՔՈՒՊԱ...

«Հայրենիքաի» թղթակիցը Քուպայէն կը գրէ թէ անտեսական տագնապը կը սաստկանայ Քուպայի մէջ։ Գործ գտնելը չափազանց դժուար է այլեւս։ Ցեղոյն քանի մը գործարանները չեն կարող բանել բանուորներուն։ Գործաւորներ կան, որ, կ'արժէ ըսել որ երկու արտադրութիւններ չեն պատիր եւ կը մնան ցիրցան բանուորին՝ ճակը տարբեր չէ հայ բանուորին վիճակէն։ Քուպայի

թերթերը ամէն օր արձագանգ կու տան յուսահատութեան պատճառով կատարուած անձնասպանութեան դէպքերուն։

Երկիր աւելի կը ներածէ քան կ'արտածէ։ Հաքարի եւ ծխախոտի տեսր գնորդները հազուագիւտ են։

Հայ գաղթականները ընդհանրապէս կօշիկ կը ներկեն կամ կը նորոգեն։ Ուրիշ գործ գրեթէ չունին։ Եւ կօշիկի այս գործն ալ գոհացուցիչ չէ։ Խեղճ հայ գաղթականը օրը 13 15 ժամ իր գամլիկ աթոռին վրայ սպասել անկէկ յետոյ, հազիւ կրնայ չոր հաց մը ճարել իր երախաներուն։

Հայ գաղութը հասարակական ձեռնարկներու մասին չի խորհիր երբեք։ «Ղուռնի ծունկի, խելք խելքի գալու» ոչ մէկ փորձ։

Ցեղենք նաեւ կլիմայէն գերը։ Հայ գաղութը չէ կրցած յարմարիլ ամբողջովին։ Վարքի պէս երիտասարդները կու գան, եւ շուտով կը խամրին։ Այս պատճառաւ պայմաններուն կը նպաստէ նաեւ կաշկանդիչ կենցաղը, անուսի պակասութիւնը, թղթախաղ, գինեմոլութիւն։

ՀԱՒՆՈՑ

Նկատելով որ փարփր սրուսարձաններուն, ինչպէս նաեւ գաւառական գիւղերու մէջ, հայ մեր գաղթական ժողովուրդը փափաքն ունի իր գիւղական հին կեանքը վերստեղծելու, — անակներ կը շինէ, քովիկը պարտէզ մը կը մշակէ,— կու տանք հետեւեալ տեղեկութիւնները հաւնոց մը շինելու համար իր պարտէզին մէջ։

Հաւաբուծութիւնը գիւղական արհեստ մըն է, որ մեծ ծախք եւ նեղութիւն չի պահանջեր։ Հաւերը կը բազմանան, եւ ընտանիքին կը հայթայթեն ճերմակ միս եւ թարմ հաւկիթ։

Հաւնոցը, ուր ալ շինուած ըլլայ, պէտք է պաշտպանուած ըլլայ խոնաւութենէ. խոնաւութիւնը ամենամեծ թշնամին է հաւկիթ ածելուն։ Այն հաւերը, որոնք խոնաւ բոյներ ունին, չեն ածեր։ Նոյն ատեն խոնաւութիւնը կը նպաստէ վարակիչ հիւանդութեան ներու տարածման։ Այս պատճառաւ, եթէ հողը խոնաւ է, քանի մը խաւ աւազ կամ խիճ լեցուցէք եւ վրան կանգնեցէք հաւնոցը։

Դարձեալ, հաւնոցը պաշտպարել ցուրտին եւ հովին դէմ։ Հաւնոցին շինութեան տախտակները այնպէս մը զամել, որ օդի յորձանքներ չպատճառեն հաւնոցին

ներս։ Միշտ պէտք է մաքրել օդը. այս նպատակաւ մանաւոր ծակեր բանալ։ Նոյնպէս դէպի արեւելք կամ հարաւ պատուհաններ շինել, լուսաւոր դարձնելու համար հաւնոցը։ Ցախաւելով ամեն մաքրել կանոնաւորապէս, թառերուն տակ դնել տախտակներ, որոնց վրայ պիտի թափի ծիրտը։

Ցեղայ կը դնէք յղամաններուն։

Նկատելով, որ նման հաւնոց մը, առեւտրական նպատակէ աւելի, պիտի ծառայէ օգտակար ըլլալու ընտանիքին,— խոշոր եւ թարմ հաւկիթ ու քնքուշիկ միս մը տալ,— յանձնարարելի է հաւի Plymouth Roch ցեղը։

Այս ցեղը, ծագումով ամերիկեան, մասնաւոր փորձառութեան մը ենթարկուած է։ Անոր մէջ խառնուած են քանի մը ազնիւ ցեղերու յատկանիշները։

Փլիմութ Ռոչ ցեղին պատկանող ամէն հաւ կը ներկայացնէ հետեւեալ նկարագիրը. — խոշոր կազմով պարզ բբուկով լայն կուրծքով, պզտիկ պոչով, երկար կանաչով, փառք ու թաթ՝ գեղին։ Այս հաւը քանի մը տեսակ գոյնով կ'ըլլայ, — ճերմակ, շէկ եւ գծաւոր. Այս վերջին գոյնով հաւերը բազմաթիւ են։

Այդ հաւը շատ անտ եւ հաւկիթը խոշոր է, եւ քիչ մը գունաւոր։

Երբ հաւնոցը լաւ շինուած է, այս ցեղի հաւ մը հաւկիթ ալ կ'ածէ կանոնաւորապէս, եւ միջին հաշիւով 190-200 հաւկիթ։

Լաւ թուխս կը նստի, պաշտպան հաւ չէ, կը մեծցնէ իր ձագուկները։ Ամէն կլիմայի կը վարժուի շուտով։

Փլիմութ հաւին միսը հիւթեղ եւ քնքուշ է, քաշը հաւ մը ունի։ Փլիմութ աքաղաղները այնքան մեծ կ'ըլլան, որ հնդկահաւի կը նմանին։

Մեր հայ գիւղացին՝ ըլ Փլիմութ հաւեր մեծցնելով, ոչ միայն անունդ մը կ'ապահովէ, այլ տեսակ մը զբօսանք՝ առատ եւ զբաղեցնի կեր տալով եւ միշտ թարմ ջուր դնելով ամաններուն մէջ։

ԺԱՆ Տ'ԱՐՔԻ ԴԱՏԸ — Փրանսացի գրախօս մը բրիտանական թանգարանին ձեռագիրներու բաժնին մէջ գտաւ հետաքրքրական վաւերագիր մը, որ արձանագրութիւնն է Ժան տ'Արքի դատավարութեան։ Այդ ձեռագիրը օրինակուած էր Փրանսայի կարոլոս Ժ. Թագաւորին համար, 1459ին։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Համաձայն խորհրդային իշխանութեան վիճակագրութեան, գործազրկութիւնը հետզհետէ կ'աճի ու կը ծաւալի Ռուսիոյ մէջ։

Ահա ցուցակը —

Տարի	անգործ
1922	160.000
1923	641.000
1924	1.240,000
1925	901.000
1926	951.000
1927	1,310.000
1928	1,352.000
1929	1,616,200

Այս թուանշանները առնուած են ամէն տարուան յունուար ամսուն։ Բայց հետաքրքրականն այն է, որ գործազրկութիւնը աւելի տարածուած է օժանդակներու անդամ բանուորներուն մէջ.—

Տարի	անգործ
1924	675.000
1926	1.218.000
1928	2.036.000
1929	2,293.000

Այսպէս ուրեմն, գործազրկութիւնը ոչ թէ կոյսն երեւոյթ մըն է Ռուսիոյ մէջ, այլ յարաճուն վտանգ մը։

Ինչի՞ կարելի է վերագրել այս գործազրկութիւնը։ Ռուսիներու նուազութեան պարագաներն աւելի, բնակչութեան աճումն է պատճառը։

Արդ, բնակչութեան աճումը կ'ազդէ երկու կերպով. նախ գիւղացիները, որոնք իրրեւ կուլակ (հարուստ) կ'ամբաստանուին անմիջապէս որ երկու կով ունենան, եւ կը բռնագրաւուին իրենց «հարստութիւնները», ստիպուած են ձգելու գիւղերը եւ մեկնելու գէպի քաղաք։ Քաղաքներու բնակչութեան այս ձեւ աճումէն զատ, կայ նաեւ ընդհանուր բնակչութեան աճումը տարուէ տարի։ Այսպէս, 5 տարուան ընթացքին, 1925—1930, Ռուսիոյ բնակչութեան թիւը բարձրացած է 158 500,000ի, այսինքն 14 միլիոն աւելի։ Տարին 2 800,000։ Քաղաքներուն մէջ աճումը՝ 1,080000, գիւղերուն մէջ՝ 1,720,000։

Գիւղատնտեսական վերջին քաղաքականութիւնը ուրիշ եղանակով մը եւս նպաստած է գործազրկութեան։ Գիւղացիները գործ չեն կրնար գտնել ոչ միայն գիւղերու մէջ, այլ նաեւ քաղաքներու մէջ, որովհետեւ փարձու աշխատաւոր պահելու մասին ծանր արամադրութիւններ կան։

Եւ այսպէս կը շատնայ անգործներու թիւը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Էտիրնէէն կը գրեն «Միլլիէթ»ի.— Քանի մը տարիէ իվեր Պուլկարիա մտքբէչանցած սպառնալիքներ եւ ոճիրներ կ'ընէ, ստիպելու համար թուրքերը որ գաղթեն երկրէն։ Ասոր վրայ, զգուած թուրքերը ոչինչ գինով կը ծախեն իրենց ինչքերը եւ Թուրքիա կ'ապաստանին։

Պուլկարիոյ մէջ կայ «Թրակիոյ կոմիտէ» մը, որուն նպատակն է բնաջնջել թուրքերը։ Անոր կողմէ Վառնայի մէջ շինուած հաճայ ափարթըմանը, գրեթէ ամբողջովին թուրք գիւղացիներու դրամովը կառուցուած է։ Մէկ երկու ամիս առաջ, Վառնայի եւ Խամպոլուի մէջ իրենց գումարած համաժողովներու ընթացքին, կոմիտէին վարիչները զզուելի ճառեր խօսեցան Թուրքիոյ դէմ եւ գծեցին ծրագիր մը, որ նպատակ ունի Թուրքիոյ հանգիստը խանգարելու։

Թրակիոյ քոմիթէճիները ամէն ոճիր կը գործեն, սահմանին մօտիկ թուրքերու արտերը գրաւելու համար։ Դեռ անցեալ օր նահատակեցին Քըրճա Ալիի ճէպիր Օղուլլարի միւտիրը, Մէհմէտ օղլու Հասան էֆէնտին։

Պուլկարները ե՞րբ պիտի հասկնան թէ այս ձեւով կը կտրեն այն ճիւղը, որուն վրայ կեցած են։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

1930ի մարդահամարի պատրաստութիւնները առաջ կը տարուին պաշտօնատուններու կողմէ։ Ցուցակներու թիւերն ու փողոցի անունները նորատառերով կը գրուին, նշանատախտակները պատրաստուած են ու այս ամսուն վերջ պիտի գետեղուին։

Այս գործողութիւնը լրանալէն վերջ, անցեալ մարդահամարին գրուած թիւերուն փոխարէնքը տուներու վրայ պիտի գանձուի քաղաքապետութեան կողմէ։ Նոր նշանատախտակներուն համար փոխարժէք չպիտի առնուի տանտէրերէն։

ՔԼՕԹԱՀԻԱՅԻ ՅԱԽՃԱՊԱԿԻՆԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ վերջերս մեծ շահագրգռութիւն արթնցած է քէօթահիոյ յախճապակիներուն հանդէպ։ Ամերիկեան տուն մը մեծ ապսպրանք ըրած է, որուն համաձայն, քէօթահիոյ գործարանը տարեկան 100 հազար կտոր յախճապակի պիտի ծախէ։ Ասկէ զատ, Նիւ Եորքի մէջ վաճառման գործակալութիւն մը կազմուած է որ մօտերս գործի պիտի սկսի։

Թրքական յախճապակիներուն համար ապսպրանքներ կ'ըլլան նաեւ Լոնտոնէն եւ Փարիզէն։ Երկու քաղաքներէն ալ կարեւոր վաճառատուններ դիմումներ կատարած են քէօթահիոյ գործարանին։

Քէօթահիոյ գործարանը Եւրոպայէն նոր մեքենաներ ապսպրած է ճերմակ յախճապակիներ ալ պատրաստելու համար։

ՀԱՐՈՆԻՔԻՆ ԱԼ ՀԵՌԱՒՈՍԻՎ

Խորագիրը միայն բաւական չէ՞, հետեւցնելու համար որ լուրը Ամերիկայէն կուգայ։ Մ. Նահանգներու Քանսաս քաղաքին մէջ էր փեսացուն, իսկ հարսնցուն 2,000 մղոն հեռու Հարոնիքի որոշուած թուականին ոչ աղջիկը, ոչ ալ տղան կրնային տեղափոխուիլ։ Հետեւաբար, հեռաձայնով հաղորդակցութեան մասն տղան, աղջիկը, քաղաքապետը եւ վկաները։ Պսակը տեւեց վեց վայրկեան։ Իսկ նորապսակ ամոլը իր օրինական թուղթերըստացաւ սուրհանդակի միջոցաւ։

ՄՈՒՍԼԻՄԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆ — Կար նահանգին մէջ (Փրանսա) Մէյնցի հողագործ մը, երբ կը վարէր իր արտը, տեսաւ որ խոփը ճեղքեց քար մը։ Վերցուց քարերը եւ գտաւ մարդկային կմախք մը։ Արեւելք դարձած երկմախքը։ Հողագործը զարմանքով տեսաւ որ կմախքին տակ կը գտնուէր ուրիշ քար մը, տախտակի ձեւով։ Վերցուց զայն, եւ գտաւ նոր կմախք մը։ Հնախօսները քննութիւն կատարելով գտան երրորդ կմախք մըն ալ։ Բոլոր այդ կմախքները թաղուած էին, իրենց երեսը դարձուցած դէպի Արեւելք։ Կը կարծուի թէ այդ կմախքները կը պատկանին այն շրջանին, երբ Սարակինոսները արշաւեցին Փրանսա 730ին։

ՕԴԱՆԱՒԻ ՊԱՆԹԷՕՆ — Ըուտով փարիզ կ'ունենայ օդանաւի պանթէոն մը, փարոսի ձեւով։ Այս պանթէոնը ըստ իր ճարտարապետին նկարագրութեան, աշտարակ մըն է երեք երեսով։ Մէկ երեսին վրայ պիտի ներկայացուի Իկարոսի փորձը,— առիկա դիցաբանական այն անձն է, որ առաջին անգամ փորձեց թռչիլ մեղրամոմէ թեւեր շինելով, սակայն չափազանց մօտեցաւ արեւին, թեւերը հալեցան եւ վար ինկաւ։

Իկարոսի ներքեւը պիտի ներկայացուին ժամանակակից մեծագոյն օդանաւորդները։ Աշտարակին գլուխը լոյս պիտի արձակէ փարոսի նման։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԵԱՆ ՔԱՐՈԶՆԵՐ, համադրեց՝ Ղեւոնդ եպիսկ. Դուրեան, հագեւոր հովիւ Մանչեսթըրի հայոց։ Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1929։ Գին՝ 4 շիլին։ Դիմել հեղինակին 229 Upper Brook St, Manchester (England).

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

«Այս աղջիկը սառի պէս պաղ է», կ'ըսէր տիկին Ս. Մ.։ «Ան մտաւորապէս կ'ապրի, ինծի պէս, միայն թէ ես քիչ մը աւելի կը հասկնամ չուրջիններս։ Դալով «սէր» կոչուած բանին, Փրիսիլա ինծի պէս կը խորհի թէ այդ բանը ծայր աստիճան արտառոց է գձուձ է»։ Եւ իր ամուսնին խօսած եմ յաճախ այս մասին. բայց ան (իր ամուսինը) ա՛յնքան անգլիացի է որ չի կրնար հասկնալ Ամերիկացի կիներուն խստամբերութիւնը։ Սէ՛ր, ժերձաւոր ազիններու վսեմ հաղորդութի՛ւն, Փրիսիլա կը հասկնայ եւ կը գնահատէ, եւ կ'ըմբռնէ թէ այսօրուան օրս ա՛յսպիսի հաղորդութիւն շատ խոր կայ մտաւորական երիտասարդներուն մէջ— միայն թէ կը մաղթեմ որ անոնք այդ հաղորդութիւնը չանձնան գեշերները միայն, որովհետեւ մարդիկ շատ

տարօրինակ են— բայց ուրիշ ռեւէ տեսակ սէր Փրիսիլա կը գտնէ անպէտ ու հասարակ։ Ասիկա լաւ բան չէ՞ արդեօք։ Փրիսիլա՛— սիրեցեալ Փրիսիլա՛, Եկուր, սիրելի՛ս, եկո՛ւր ներկայացնեմ քեզ Պ. Վակրոֆի, որ լեհ է բայց շատ լաւ կը հասկնայ Հռոմէական դրամներէն, այնպէս չէ՞, Պ. Վակրոֆ։ Մի՛ղք որ Եւրոպայի ամէնէն աւելի օծուած այս ազգը, Լեհերը, իրենք իրենց չեն ճշդորոշած իրենց ճակատագիրը, բայց սոսր պատճառը անշուշտ տարրին զգացութիւնն է որուն մէջ կ'ապրին։ Դուք պէտք է մեզի հետ մնաք Անգլիա. Պ. Վակրոֆ, միայն թէ կը խնդրեմ որ մութը կոխելէն վերջ հայրս Փարք չերթաք, ապա թէ ոչ ձեր ամէնէն բնական շարժումները սխալ կը հասկցուին։ Կը խորհիք, չէ՞, թէ աղջիկս երկու տարիէն աւելի է որ ամուսնացած է։ Այնքան

թարմ, ա՛յնքան գեղ աղջնակ, ա՛յնքան գեղ անփո՛րձ։ Կը տեսնէք թէ ա՛յս է ա՛յս ձեր եւրոպական մարմնամոլիկ քաղաքակրթութիւններուն վրայ մեր՝ Ամերիկացիներուս առաւելութիւնը— Ջերմութեան պակասը մեզ թարմ կը պահէ։ Բայց ամէն բան իր հակառակ կողմը ունի, չէ՞, Պ. Վակրոֆ։ Աղջիկները ամէն ինչ շա՛տ հեռուները կը տանին, նոյն իսկ խելքն ու խստամբերութիւնը։ Եւ ասիկա ո՛րքան վհատեցուցիչ է իրենց ամուսիններուն համար։ Այո՛, կ'ուզէ՞ք հաւատալ ինծի թէ աղջիկ մը այսօրուան օրս իր խելքը ժեղրալուանին առնէն իրեն հետ կը տանի գլխարկի մը պէս, ստուր զարմանալու չէ որ ծնողներուն տակը երթալով վար կը ցատկէ կ'իջնէ։ Այսուհանդերձ, ես խելքին կողմն եմ, Պ. Վակրոֆ։ Ուրախ եմ որ Փրիսիլաս պաղ վերլուծող միտք մը ունի, կամ պէտք է ըսեմ մայր եկեղեցիի պէս միտք մը։ Հովէն քշուող եւ տարօրինակ մարդիկ ներս կը մտնեն ի հարկէ, բայց

ընդհանրապէս յարատեւ, Պ. Վակրոֆ, յարատեւ։

Կը խորհիմ թէ Փրիսիլա երկար տանէ ի վեր ականջները գոցած էր իր մօրը կամ իր մօրը բարեկամներուն բաժններուն։ Մտիկ չընելու իրաւցընէ հետեւելի ձիրք մը ունէր, ամփոփական ձայներու առհամանէն դուրս իր կեանքը ապրելու համար։ Ահա՛ Փրիսիլայի հմա՛յքը, խորհո՛ւրդը։ Ինչպէս կարելի էր հասնիլ անոր, ի՞նչպէս ունենալ անոր կախարդուած ուշադրութիւնը։ Ա՛հ, ի՞նչպէս առնել զայն թեւերուս մէջ եւ քաշել անոր անգիտելի երիտասարդութեան բուրը՝ չիթ առ չիթ՝ իր դեղնաւկի գեղեցկութենէն, այնպէս որ որ իր հպարտ ոգին հեծծէր եւ իր սարզանիկ աչքերը հասնուէմով վարագուրուէին։ Բայց առանք սին բանդագուշանք էին իրականութեան մօտ։ Իրեն յատուկ կատանովանյել ղալկութեամբ՝ էրիկ մարդուն մէջ սատանան փորձելով հանգիստ, ան կը մնար օտա՛ր, անծանօ՛թ, անբռնաբարելի՛։

Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ։ Անմատչելի, անբռնաբարելի— արդեօք ամէ՛ն մարդոց համարլ՝ա՛ս։ Իր դէմքը ինծի համար միշտ Երիցական Կիրակիի մը պէս էր, կ'անցնէր քովէս առանց միջադէպի։ Բայց մենք պատմուածքներ լսած էինք— մանաւանդ, ինչ որ աւելի գէշ է. առանց երեւակայութեան չէինք։ Փրիսիլա պա՞ղ։ Փրիսիլա սառուցի՞կ։ Ա՛խ, ո՛րքան աւելի երջանիկ պիտի ըլլայի եթէ այդ վստահութիւնը ունենայի։ Իր հեգնոտ աչքերը կը մթագնէին անզիմադրելի յուզումներէ, խրոխտ բերանը հառաչանք կուտար համբոյրի տեղ, իր պատկերը կը ցանկորդէր երեւակայութեան տարրերը, ինչպէս ստուեր մը լուս ու խորանէր լճի մը մէջ։ Բայց քօ՛ղ մը երեւակայութեան վերեւ։

Բռաւ մէկ վայրկեանէն աւելի չէր ուզեր մնալ իր մօրը տունը, բայց արտաքոյ ընէն ներս ու դուրս կ'անցնէր, աչքերս անոր կը հետեւէին եւ կը փափաքէին որ կանչէր զիս իր ետեւէն։ Ո՛րչափ կը ցանկայի իր բարեկամութեան, զոյգն ինչ մտածում ըլլալու իր դժուարահաճ կեանքին։ Ջէր գիտցուեր թէ ի՛նչ կ'ընէր, այնքա՛ն թաղուած էր միշտ խորախորհուրդ։ Բնա՛ւ, բնա՛ւ որի տեղեկութիւն մը տուած չէր Փրիսիլա իր մասին։ Ո՞ւր կ'երթար ա՛յնքան արագ, ուսկի՞ց կուգար այս պահուս, ի՞նչ էր իր վերջին մտածումը որ աչաց դեռ կը դանդաղէր, ապակեփակ ծաղկի մը պէս ամփոփ, իր աչքերուն ծակի խորքերուն մէջ՝ երբ մէկը խօսք կ'ուղղէր իրեն — բայց հազիւ երկու բառ բամծ էիր, անա արդէն այրեցաւ կապոյտ հատնեմով մը թարշամած էր։ «Տակաւին ի՞նչ», կը թուէր ըսել։ «Տակաւին ի՞նչ»։ Ո՛հ պարապութիւն ան չէր, այլ խօսողը, որ անոր ուշադրութիւնը գրաւելու գիտակից ջանքով ամէնէն տկարամիտ բաները կ'ըսէր։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ
Թարգմ. ՆՇԱՆ

միջոցին, կոմսը դրամատէրերու խմբակի մը անունով կարգ մը առաջարկներ բրած էր կառավարութեան։

Իտալական դրամատան տնօրէնը, հարկ եղած խորհրդակցութիւնները կատարելէ յետոյ, Պոլիս վերադարձած է։

Համայնավար դաւեր Ֆրանսայի դէմ

Պերլինէն կը ծաղորդեն.— Ռուս շրջանակներէն քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, բոլշեւիկները որոշած են սաստկացնել իրենց պրոպագանդը Ֆրանսայի մէջ եւ այս առթիւ կազմած են հիմնադրամ մը, որ կը հասնի 500.000 ոսկի րուբլիի մօտ 13.250.000 ֆրանք։

Այս պրոպագանդը պիտի կատարուի մասնաւորաբար բանուոր տարրին եւ բանակին մէջ, ու պիտի տարածուի նաեւ Ֆրանսայի գաղութներուն մէջ, ուր Գ. Միջազգայինը բուռն ճիգ կը թափէ։ Վերջերս Վիեննայի մէջ այս նպատակով տեղի ունեցաւ մեծ ժողով մը, որուն մասնակցեցան իսկէն Սավրասոֆ՝ Ստալինի հաւատարիմը Քաղաքական Բիւրօին մէջ, Դանիէլ Լիփշից՝ Եւրոպայի ընդհ. ճիւղին նոր պետը եւ գործադիր կոմիտէի Ընդհ. դիւանի Տնօրէնը, Դաւիթ Դաւադանոֆ՝ Նախկին պետ Լենինգրադի Չեկայի արտաքին ճիւղին, ինչպէս նաեւ չեկիստներ Ուրասուլով, Լէօ Պրէքօլս եւ Միշէլ Ասադորով։

Այս մարդիկը փետր. 9ին Վիեննայի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան շէնքին մէջ հանդիպում մը ունեցան օտար համայնավարներու հետ, որոնց շարքին կը գտնուէին Իտալացիներ իսկէն Վէրտոցի, Փալմայի եւ Ռոպէրթօ Սալաթիոսսօ, Ֆրանսացիներ Գուժէ, Շիլլիօ, Տըֆէր, Լավիէլ եւ Գուրժուա, Անգլիացիներ Բոմիւըլտ Մարշալ եւ Ուիլեըմ Ֆիսքուիթ։

Փետր. 7ին ուրիշ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած էր Քէօլնի մէջ (Գերմանիա)՝ նախագահութեամբ Դանիէլ Լիփշիցի եւ մասնակցութեամբ «Քաղաքական Բիւրօ»ի և Չեկայի քանի մը ազդեցիկ անդամներուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի համայնավարներ Համօի (Մարսէյլէն), Պէրաշի եւ Քոլիէի (Լիլէն)։

Մոսկուայի ներկայացուցիչներն ու Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պատուիրակները միասին կազմեցին ծրագիր մը՝ Ֆրանսայի եւ գաղութներուն մէջ յարուցուելիք խռովութեանց մասին։ Ֆրանսայի համայնավարները նոյնպէս հրահանգներ ստացան Մայիս Մէկին կատարուելիք ցոյցերուն համար։

Ներկայիս Ֆրանսացի համայնավարներու խմբակ մը կ՚աշխատի Լիւքսէմպուրկի մէջ՝ կազմելու համար գործելու նոր յատակագիծ մը, որ կը նախատեսէ մանաւանդ պայքարի ճիւղերու կազմակերպութիւնը Ալզաս-Լորէնի մէջ։ Քոլիէ եւ Համօ շարունակ շփման մէջ են Վիեննայի խորհրդային կեդրոնին հետ, որուն պաշտօնն է բաշխել գաղտնի վարկերը։

Ֆրանսացի համայնավարներու և խորհրդային պատուիրակներու միջեւ նոր տեսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Մարսէյլի մէջ՝ փետր. 21ի եւ 25ի միջեւ, ու Մէցի մէջ՝ մարտի սկիզբը։

Զօր. Կուտեպով Մոսկուա՞ տարուած է

ՊՈԼԻՍ 17 փետրուար. - Մոսկուայէն հոս հասած ռուս գաղթականներ կ՚ըսեն թէ փետր. 6ի գիշերը արտասահմանէն հոն հասաւ կարեւոր գերի մը՝ որ հաւանաբար զօր. Կուտեպովն էր եւ որ յանձնուեցաւ Մոսկուայի չեկիստներուն ձեռքը։

Գաղթականները կ՚աւելցնեն թէ յիշեալը բանտարկուեցաւ Լուպիանկայի մէջ։

∴ «Պոսլետնիա Նովոստի» ռուսական թերթին մէջ Մանթան-Վէքսէն աշխատող Ռուս մը կը գրէ թէ յունուար 26ին կիրակի օր Ռուան-Փարիզ ճամբուն վրայ ուղեւորութիւն կ՚ընէր երբ տեսաւ մոխրագոյն իտալական մեծ ինքնաշարժ մը, որուն թիւն էր N X—3769 H 1. ետեւէն կուգար փարիզեան ընկերութեան մը մէկ թաքսին։ Հինգ հոգի կը գտնուէին կառքերուն քով եւ թաքսիին մէջէն պէնզինի թիթեղներ կը տանէին դէպի մեծ ինքնաշարժը։ Թաքսիին վարիչը բսաւ ռուսերէն.

— Ժամը 4ն է արդէն, ու ես Փարիզ պէտք է դառնամ մութը չկոխած։

Հակակրօն պայքար

Պիոս Պապի բողոքը ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերած է Ռուսիոյ մէջ, ուր հակակրօնական հալածանքը աւելի բուռն թափով առաջ պիտի տարուի։ Անաստուածներու ընկերութիւնը որոշած է արգիլել հաւատացեալներուն Զատկին ներկայ ըլլալ կրօնական արարողութեանց։

Սաստիկ պայքարը պիտի սկսի մարտ 19ին, այսինքն ճիշդ այն օրը, երբ Պապին հրամանով աղօթքներ պիտի կատարուին ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այդ թուականէն սկսեալ անաստուածներու միութեան 200,000 անդամները հսկայ թափօրներ եւ ցոյցեր պիտի կազմակերպեն։

∴ Նիւ Եորքի բողոքական եպիսկոպոսական եկեղեցին պետը մոնսէնեոր Մաննինկ կիրակի իրիկուն քարոզի մը մէջ բուռն կերպով արտայայտուեցաւ Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն դէմ եւ թելադրեց որ մարտ 13ին աղօթքներ ըլլան ամէն տեղ այս առթիւ։

∴ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ պատասխանելով պահպանողական երեսփոխանի մը այն հարցումին թէ՝ խորհրդային դեսպանին հետ իր տեսակցութեան ընթացքին կրօնական հալածանքի մասին ալ խօսա՞ծ է, արտաքին նախարար Հէնտէրսըն պատասխանեց թէ՝ նախ քան այդ հարցով զբաղիլը, իր պարտականութիւնն էր ստուգել բոլոր դէպքերը։ Կը սպասէ Մոսկուայի դեսպանին մանրամասն տեղեկագրին։

Յետոյ քանի մը երեսփոխաններ հարցուցին որ ճի՞շդ է թէ Հնդկաստանի մէջ 320 միլիոն հոգի կարմիր դրօշին տակ միացած են, ինչպէս գրած է «Պրաւտա»։ Նախարարը պատասխանեց թէ լուր չունի «Պրաւտա»յի մէջ այդպիսի հրատարակութենէ մը։

Պաղեստինի Արաբները ու Հրեաները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ արաբական բոյկոտը Հրեաներուն դէմ հետզհետէ կը սկարանայ ամբողջ Պաղեստինի մէջ, որովհետեւ Արաբները կը սկսին զգալ անոր վնասակար հետեւանքները։

Արաբ կալուածատէրերը հաւաքոյթ մը ունենալով, որոշեցին խնդրել Արաբ Գործադիր Կոմիտէէն դադրեցնել բոյկոտը, նկատելով որ Հրեաները կը պարպեն մեծ թիւով արաբական կալուածներ, հետեւանքն այն կ՚ըլլայ որ իրենք տարեկան 100,000 անգլ. ոսկիի կորուստ մը կ՚ունենան։

Հրդեհ օդանաւի գործարանի մը մէջ

Երկուշաբթի գիշեր Մէօտոն-Վալ-Ֆլէօրիի մէջ Քուզինէ ընկերութեան օդանաւի գործարանը այրեցաւ շրջակայ տուներով մէկտեղ, որոնց բնակիչները Մէօտոնի քաղաքապետարանը փոխադրուեցան։ Այրեցան հանկարները եւ անոնց մէջի բոլոր օդանաւերը։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ.— 22 Փետր. Շաբաթ իրիկուն։

ՎԻԷՆ.— 23 Փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին. Հ. Յ. Դ. նոր Ակումբին մէջ։

Կէս օրէ առաջ. ընկերական ընդհ. ժողով։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԵՍԻՆ.— 23 Փետր. կիրակի երեկոյ։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մարտ 2 Կիրակի կէսօրէ վերջ. Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խօսի Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 23 Փետր. կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Կը խօսի ընկ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետր. 24—29։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Ազգային Կեդր. Վարչութեան

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Rue de Sèzeի Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Գ. ԹԱԳՒՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը խօսի՝ Փարիզէն հրաւիրուած Գ. ԵՐ. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, երաժշտութիւն և կենդանի պատկեր

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ձ Ր Ի Է

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռանիի մասնաճիւղին կողմէ, 22 Փետրուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Casino du Raincy սրահը, Place de la Gare: Կովկասեան պարեր, պարի մրցում, անակնկալներ եւայլն։ Գիները ժողովրդական։ Մուտքի տոմսերը իրաւունք կուտան մասնակցելու թոմպոլային։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Փարիզի կոմիտէի անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին։

ԳԵՂՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կառ. մարմնի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի կոմիտէն խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութեանց անդամները, վաղը հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République սրճարանի վերնայարկը։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Ջավուշ, Արմէն Գարօ, Քրիս, Զարդարեան եւ Քեռի խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին մատուռ-մանկապարտէզին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café de la Petite Source, մէթրօ Օտէօն։ Կարեւոր օրակարգ։ Դասախօսութիւն՝ Ուրֆայի պատմութեան մասին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Ռուսիա կը գտնուի։ Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle. St. Saturnin les Avignons. (Vaucluse, France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քոյրս Աֆիոն Գարահիսարցի Լուսաբեր Տիւյմէճեանը եւ իր աղջիկը Հռիփսիմէ, որ կը գտնուին Ֆրանսա։ Երկու տարի առաջ նամակ մը ստացայ իրենցմէ։ Իմացնել իր քրոջ Մէլհրիւպ Մուրատեանի, Նախիջեւան փողոց No. 51, Երեւան։

— Կը փնտռուի Երզնկացի Հրաչեայ Գնալեան։ Իմացնել՝ H. Katchian, 20 Place Dauphine, Paris (1).

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բալու եւ Յար. Գիւղերու Օգնութեան Մարմինէն (Լիոն).— Յ. Խաչատուրեան 50, Յարութիւնեան. H. Shar, Մ. Համբարձումեան, Ե. Գնալեան, Ն. Քիւրինեան, Պ. Գասպարեան. Ճ. Թէրզեան, Պ. Հարջեան, Յ. Պօյաճեան, Օր. Մ. Թէքթէքեան, Տիկ. Ե. Նազարեան, Կ. Յովակիմեան, Պ. Ճէնտեան 10ական, ՌՃՆ, Օ. Զ. 5ական, Հ. Յովաննէսեան, Թ. Մ., Ա. Սահակեան, Մ. Յովաննէսեան, Ա. Ա., Մ. Ծարուկեան, Յ. Վարդանեան, Ժ. Մամաեան, Կ. Թէրզեան, Պ. Կէնճեան, Վ. Պալեան, Պ. Գզիրեան. Յ. Սարգիսեան, Կուլպակեան, Պ. Մարտիրոսեան, Մ. Ուզունեան, Գ. Կէնճեան, Տիկ. Կ. Խարակոզեան 5ական, Ս. Սամաթեան 4. ՌՃՆ, Գ. Առաքելեան 3ական, ՌՃՆ, Ե. Գաեաճեան, ՌՃՆ, ՌՃՆ 2ական: Գումար՝ 500 ֆրանք։

(Տես «Յառաջ» 24 յունուար):

Սէն Թ՚Անպէռ տ'Ալպօնի ցանկը.— Պ. Տէր Պապեան, Ն. Մուրատեան 50ական, Ա. Քէրթէլեան, Պ. Մելքոնեան 30ական, Ռ. Կարապետեան, Գ. Քէփէկեան 25ական, Ա. Տէմիրճեան, Պ. Խաչատուրեան 20ական, Մ. Վահրատեան, Մ. Խաչատուրեան, Գ. Ղազարեան, Թ. Նօէզեան, փոքրիկն Վ. Թորոսեան, Ղ. Յովհաննէսեան, Գ. Այտընեան, Ս. Յովսէփեան 10ական, Տիկին Ճօֆար, Գ. Գալուստեան 5ական, փոստի ծախք 4: Գումար 336: (Տես «Յառաջ» 28 յունուար:

Փանար ինքնաշարժի գործարանի աշխատաւորներէն.— Ս. Յ. 20, Ս. Քասարճեան, Հ. Իփէքճեան, Հ. Գուրեան, Յ. եւ Ա. Ղուկասեան, Յ. Գօլուքըսաեան 10ական, Հ. Իբրասաեան, Ա. Մարաքեան, Յ. Սեդրաքեան, Յ. Մինասեան, Ա. Արսլանեան, Լ. Գրիգորեան, Ե. Շահպազեան, Օ. Օատիքեան 5ական: Գումար 110: (Տես «Յառաջ» 28 յունուար):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց (Ֆրանկլա, Հերմամիզ.) եւ վարակի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Ճշգրտիւ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

Ծախու է ծեկնումի պատճառաւ Քրէմլինի հայաշատ թաղին մէջ նոր շինուած գեղեցիկ պարաքս մը, մէկ սենեակ եւ խոհանոց։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Գէորգ Եարմայեանի, 7 Rue Blanqui, K. Bicètre. (Seine).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1930ի Յունահայ տարեգիրքը (400 էջ, պատկերազարդ ...) ֆր., Տասը պատմուածքներ 7, Չզայատես կինը 5, Թիապարտ ... Թրբվալէ 3, Սթիլմանտի քաղաքապետը 8, Իշխանուհի Մ... Լեռնահայաստանի հերոսամարտը 10, Բաց նամակներ (Գ. ...) 4, Քերթուածներ (Գ. Դուրեան) 5, Շրջիկ մատեան 15 ֆր., ... ծովահէնը 12, Թէատրա 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կոյսեր 20, ... հագնածնուն 5, Երգարաններ 30, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր., ... խօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր., Սեռային Առողջապահ[ութիւն] (կազմուած) 30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, ... 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը խրատները 3, ինչպէս ... ամէն տեսակ գիրք և հայկ. քարտ-փոստալներ, հատը ... Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջեցէք գրացանկը։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Pa[ris]

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.22
Տոլար,	Dollar	25.55
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.99
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7.80
Լէվա 100	Léva	18.50
Դրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ		
Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2200.—
»	II »	1505.—
»	III »	1500.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	82.50

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

20 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1192 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ՀԵԳՆՈՒԹԻՒՆ...

Արդարեւ, ինչ հեգնութիւն՝ յեղափոխական աւանդութիւններու դէմ:

Արար-աշխարհ գիտէ, տարիներու ընթացքին հաստատեց, համոզուեցաւ թէ՝ խորհրդային իշխանութիւնը իր բովանդակ պետական մեքենան լարած է, Աստուածն ու Քրիստոսը, Մովսէսն ու Մուհամմէտը ժահուան դատապարտելու: Մէկ խօսքով՝ կրօնը ու եկեղեցին ոչնչացնելու համար:

Պայքարը վճռուած էր առաջին օրէն: Ջեւ եւ մարմին առաւ՝ հինգ տարի առաջ: Իսկ այս տարի արդէն իր մոլեգնութեան գերագոյն աստիճանին հասած է: 1930ը պիտի կոտրէ հակաստուածեան, հակակրօնական քաշգործութեան մրցանիշը: Խորհրդային իշխանութեան բոլոր օրկաններն ալ. ակումբ, ընկերակցութիւն, մամուլ՝ օրը օրին կ'աւետեն, խոշոր գիրերով կ'արձանագրեն կատարուած նուաճումները,— փակուած եկեղեցիները, քինակոկներն ու մզկիթները. Անաստուածներու Միութեան յարած անդամներու թիւը, դարձի եկած տէրտէրներու կամ վարդապետներու համրանքը եւն.:

Մեր խեղճուկրակ հայրենիքին մէջ անգամ, «կոմսոմոլ»ները տարրշաւ կ'ասպատակեն, գիւղական եկեղեցիները ակուսրի վերածելու, հակակրօնական եռանդի մրցանիշ կոտրելու համար: Ճիշդ ինչպէս կ'ընէին առաջին քրիստոնեաները, հանդիպած մեհեանը կրակի տալով, հեթանոսական մատենադարաններ, գիրքեր եւ թանկագին յիշատակարաններ ոչնչացնելով: Վերջերս թղթակից մը կը հաղորդէր թէ, գրեթէ եկեղեցի չէ մնացած Զանգեզուրի գիւղերուն մէջ. իսկ 70 տարեկան տէրտէր մը սպաննուած է պատարագի պահուն:

Այս բոլորը սովորական դէպքեր են երկու երեք տարիէ ի վեր: Ամենօրեայ պատմութիւն: Վերջին մէկ տարուան ընթացքին, միայն Մոսկուայի մէջ 73 նոր եկեղեցիներ փակուած են, տեղական խորհուրդին որոշումով: Ուրիշ տեղեկագրի մը համաձայն, վերջին երեք ամսուան ընթացքին 980 օրթոտոքս եկեղեցիներ եւ 200 սինակոկներ եւ մզկիթներ փակուած են Ռուսիոյ մէջ:

Ու վերջապէս, զանգակատուններ վար կ'առնուին, պղինձ ու արծաթ ճարելու համար: Կրօնական տոները կը խափանուին, արարողութիւնները բարեկենդանի կը վերածուին փողոցներու մէջ: Տպագրական մեքենան անդադար հակակրօնական հրատարակութիւններ կը դիզէ, աշխարհի բոլոր լեզուներով: Աստուածը արդէն դարձեր է «մորուսաւոր խրտուիլակ», իսկ աստուածածինը— «առանց ամուսնանալու զաւակներ ծնող կին» «Անաստուած» թերթ, թիւ 8):

Այո՛, այս բոլորը տեղի կ'ունենան սանձակոտոր կատաղութեամբ: Ու հպարտութեամբ: Իբրեւ մաս «սոցիալիզմ կառուցելու» քաղաքականութեան: Այլեւ իբրեւ հնգամեայ ծրագիր:

Եւ սակայն — ի՛նչ հեգնութիւն — ահա պայքարին հեղինակները իրենք ճզակոտոր կ'ըլլան... ամէն բան հերքելու համար:

Այն օրէն ի վեր որ Գաար. Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսը եւ ուրիշ կրօնապետներ յարմար տեսան բողոքել հրապարակաւ, դադար չունին խորհրդային թերթերն ու գործակալութիւնները: Մինչեւ իսկ տեսակցութիւն մը սարքեր են օրթոտոքս կղերին հետ, անոր բերանը դրուած խօսքեր հեռագրելով ի լուր աշխարհի: Ճիշդ ինչպէս կ'ընէ Երեւանի Զեկան, երկուքը մէկ թուղթ ստորագրել տալով անպատասխանատու կաթողիկոսի մը եւ անհարեկ եպիսկոպոսներու:

Ի՞նչ իրարանցում է այս, կարմրուկ աւետաներ: Ինչո՞ւ կ'ուրանաք ձեր արժանիքը, ձեր յեղափոխակա՛ն գործունէութիւնը:

Լա՞ւ կ'ընէք թէ գէշ.—այդ մասին չէ որ կը խօսինք: Բայց, ի սէր Մարքսի եւ Լէնինի, ինչո՞ւ կը ծամծմէք: Ինչո՞ւ կ'ապաստանիք սարկաւագներու եւ մետրապոլիտներու փիլոնին տակ, համոզելու համար թէ «կրօնական հալածանք չկայ եւ չէ եղած Խորհրդային Միութեան մէջ:» Թէ կառավարութիւնը չէ որ փակած է «քանի մը» եկեղեցիներ, այլ ժողովուրդը. Նոյն իսկ երբեմն հաւատացեալները իրենք :

Ինչո՞ւ այս թրքախարի, այս գռեհիկ եւ հակայեղափոխական ուրացումներն ու դիմակաւորումները, երբ տիեզերքը սասանեցնելու կամ աշխարհ մը շինելու յաւակնութիւնն ունիք...

Ի՛նչ հեգնութիւն: Այլ մանաւանդ ի՛նչ վատութիւն, գիւանագիտական մրցանակ շահելու համար:

Յեղափոխականնե՞ր էք, վերջապէս, թէ պոլիտիկոսներ:

Անշուշտ վերջինը: Եւ այն ալ ամէնէն անարգ տեսակէն: Քանի որ, խտիր չէք դներ միջոցներուն միջեւ:

Բռնութիւն, հալածանք եւ սանձարձակ լրբութիւն՝ ներսը. կեղծիք, սուտ եւ աճպարարութիւն՝ դուրսը:

Ինչո՞վ կը տարբերիք քաղքենի - դրամատիրական գրասենեակներու մէջ որջացած աղուէսներէն:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը ձեր եւ հանգուցեալ Գաար Ալիի պէյերուն եւ փաշաներուն միջեւ, որոնք ամէն հարստահարութիւն, բռնութիւն, ջարդ եւ տեղահանութիւն կը սարքէին, բայց յետոյ,— հերքել կուտային արտասահմանի դեսպաններուն միջոցաւ... կամ բոլոր հայաջինջ սարսափները կը վերածէին «կարգ մը անպատեհութեանց», եղածն ալ վերագրելով ստորադաս պաշտօնեաներու թիւրիմացութեան կամ զանցառութեան: Ինչպէս դուք, հիմա, վիթխարի պայքարի մը ամբողջ մեղքը կ'ուզէք բեռցնել անաստուածներու միութեան կամ հաւատացեալներու... գիտակցութեան: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը, խմբագրականի մը մէջ նկատելով անգործներու ցոյցը, գրել կուտայ (13 փետրուար).

— «Դժբախտութիւնը հոն է որ, բանուորական դասակարգը, խաղաղ միջոցներով ալ չի կրնար լուծել անգործութեան տագնապը: Հազար բողոք ու հազար պահանջ, մինչեւ այսօր ալ մնացած են անպատասխանի եւ ապարդիւն: Ցիրող եւ օրէ օր սաստկացող տնտեսական տագնապը, հնարաւորութիւն չի տար իշխանութեանց, գոնէ մասնակի դարմանում մը հասցնելու բանուորական դասակարգի անգործութեան: Ամբողջ երկիրը եւ մասնաւորապէս նոր Յունաստանի շրջանը ինկած է աւելի մը մէջ, ուր կը տապլտկի զարհուրելի գայթակղութիւներով: Բանուորները պիտի գիտնան որ, չարիքը միայն գիրենք չէ որ կը հարուածէ: Հրապարակը, առանց բացառութեան, նոյնպէս կը բոլորէ անգործութեան ահաւոր շրջան մը: Ամէն խանութպան, ամէն օր, ինքզինքը կը կրծէ, օրին մէկը հիւծելու եւ սպառելու համար: Առեւտուրը, բառին բովանդակ առումով կասած է: Ծախքերը առօրեայ վաստակով չէ որ կը հայթայթուին, որովհետեւ այդ վաստակը չկայ: Դրամագլուխն է որ կը հատնի կամաց կամաց, բայց յարատեւ ընթացքով մը: Տարբերութիւնը, աննշմարելի ըլլալու աստիճան քիչ է անգործ բանուորին եւ անգործ խանութպանին կամ արհեստաւորին միջեւ: Բոլորն ալ դատապարտուած են միեւնոյն վախճանին: Բոլորն ալ, առ-աւել կամ նուազ չափով պիտի կրեն հետեւանքները կացութեան մը, որ իրապէս յուսահատեցուցիչ է:

Ահա կիւմիւլճինայի միթինկը, որ տեղի ունեցած է նոյնպէս առջի օր եւ որուն մասնակցած է ամբողջ քաղաքը, սեւ դրօշակներով ու բողոքի ամեհի ցոյցով մը: Ցոյցը կազմակերպած են խանութպաններն ու արհեստակցական զանազան միութիւնները, մասնակցած են բանուորներն ու վաճառականները: Բոլորին ցաւն ալ մէկ է եւ բոլորն ալ միաբերան, դարման կը պահանջեն անդարմանելի դարձած կացութեան մը համար:

Կացութիւնը նոյնն է Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ բոլոր միւս քաղաքներուն մէջ եւ տեղ-տեղ շատ աւելի դաժան ու ահաւոր: Թրակիան ու Մակեդոնիան այսպիսի ժամանակաշրջան մը չեն յիշեր երբեք: Ցիրող վիճակը ըստ էութեան, տնտեսական տագնապ չէ, այլ հաւաքական չքաւորութիւն:»

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁԻ ՏՈՄՍԵՐ

Այսօրուընէ սկսեալ կարգ մը կայարաններու մէջ պիտի սկսին ծախուիլ Մէթրոյի երթուդարձի տոմսեր՝ 10 տոմսանոց տետրակը 8.50 ֆրանքի: Այս տոմսերը արժէք կը ներկայացնեն մինչեւ առտուան ժամը ինը:

Մէկ անգամ ծակուած տոմսակը պէտք է գործածուի այն օրն իսկ, յաջորդ օրը այլեւս արժէք չպիտի ներկայացնէ: Մարտ 1էն սկսեալ այս կարգի տոմսակներ պիտի ծախուին բոլոր կայարաններուն եւ Մէթրոյի լրագրավաճառներուն մօտ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Օսմանեան պարտքերը վճարելու հնար չկայ» խորագրին տակ, «Ազգամ» կը հրատարակէ էնկիւրիէն իր առած հետեւեալ հեռագիրը.—

Հանրային Պարտքերու Վարչական Խորհուրդը իր վերջին հեռագրով փափաք յայտնած էր շփում ունենալու ելմտական գործավարութեան հետ: Ելմտական գործավարը անմիջապէս պատասխանեց թէ ուրախ պիտի ըլլայ մարտի սկիզբը էնկիւրիի մէջ տեսնելով Խորհուրդին նախագահը եւ մէկ անդամը:

Կառավարութիւնը շատ անկեղծ է իր յանձնառութիւնները կատարելու փափաքին մէջ, բայց շատ դժուար կը գտնէ գործադրութիւնը 17րդ յօդուածին, որուն համաձայն կանխավճարներու յատկացուած գումարը, թրքական ոսկի ըլլալով, պէտք է պահուի Օսմ. Դրամատան մէջ: Ասիկա է որ անկարելի կը նկատուի, որովհետեւ իրականին մէջ 100 միլիոն թղթադրամ ոսկի է որ հրապարակին վրայ կը գտնուի: Արդ. պետական ելմտացոյցը 220 միլիոն ոսկի ըլլալով, կը նշանակէ թէ շրջաբերութեան մէջ գտնուող 100 միլիոնը պէտք է տարին երկու անգամ պետական գանձը մտնէ ելլէ: Հետեւաբար, եթէ տարին 20 միլիոն ալ պահ դրուի Օսմ. Դրամատան մէջ, դրամական տագնապը անտանելի չափերու պիտի հասնի:

. «Փոլիթիքա» «Ելլելիք ճամբան» խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

«Կառավարութիւնը տակաւին որոշած չէ արտաքին պարտքերու վճարումը յետաձգել: Բայց այս որոշումը օր մը կրնայ տրուիլ, եւ անկասկած է որ այս անհրաժեշտութիւնը պիտի ծագի: Մէջտեղն են մեր ելմտական կացութիւնը եւ տնտեսական հաւասարակշռութիւնը: Ազգային դրամին անկումը արգիլելը՝ ամէն բանէ գերադաս է: Եթէ այդ տեսակ վտանգ մը հաւանական ըլլայ, անկասկած պիտի յետաձգենք մեր պարտքերու մէկ մասին վճարումը: Ասիկա թէ իրաւունք մըն է, թէ պարտականութիւն մը: Բայց եթէ ասիկա չընենք, բաժնետէրերը ապագային չպիտի կրնան որ եւ է բան առնել: Տարին 15-20 միլիոն ոսկի վճարելը, այն ալ օտար դրամի վերածելով, մեր դրամին արժէքը կը կոտրէ: Ելլելիք միակ ճամբան սա է. — Կառավարութիւնը եւ շահագրգռուողները կը համաձայնին որ պարտքերը յետաձգուին մինչեւ այն ատեն, երբ մեր կացութիւնը բարւոքի: Չենք գիտեր թէ շահագրգռուողները ինչպէս պիտի ընդունին այս տեսակ լուծում մը: Եթէ բաժնետէրերը հաշուով եւ տրամաբանութեամբ շարժին, նորէն իրենք շահաւոր պիտի ըլլան: Սպառնալիքով, հրատարակութեամբ, աղմուկով կարելի չէ քալեցնել այս տեսակ գործ մը. Որովհետեւ, Թուրքիոյ համար, խնդիրը ամէն բանէ առաջ ազգային դրամի պահպանման եւ հետեւաբար երկրին գոյութեան հարցն է:»

Նախարարական տագնապը

Հանրապետութեան Նախագահը երեքշաբթի ամբողջ օրը եւ երէկ շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները՝ լուծելու համար Նախարարական տագնապը: Բացի խորհրդարանի նախագահներէն, ընդունեց Երեսփ. ժողովի եւ Ծերակոյտի չորս մեծ յանձնաժողովներու նախագահները՝ Գ. Գ. Բլէմանթէլ, Մալվի Փօլ-Պօնքուր, Վիքդոր Պէռար, չորս խմբակցութեանց պետեր՝ Գ. Գ. Գիէնվընիւ-Մարթէն, Լէոն Պէռար, Քամիլ Շօթան, Լուի Մարէն: Ընդունեց նաեւ Նախկին վարչապետ Րէյմոն Փուանքարէն: Այս վերջինը խորհուրդ տուաւ Գ. Տումէրկի վարչապետութիւնը կրկին յանձնել Անտրէ Թարտիէօի:

Թերթս մամուլը դրուած պահուն, հանրապետութեան Նախագահը դեռ որեւէ մէկուն չէր առաջարկած վարչապետութիւնը: Հաւանական էր սակայն որ Թարտիէօին յանձնէր այդ պաշտօնը: Հրաժարեալ վարչապետը ապաքինած ըլլալով, Երեքշաբթի օր իր պաշտօնակիցներուն եւ ուրիշ պետական մարդոց այցելութիւնն ընդունեց:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԽՆԴՐԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻ՞ՐԸ Կ'ՈՒԶԷԻՆ ԳՈՂՆԱԼ

Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը խորհրդաւոր գող մը (կամ գողեր) մտած է փասթէօրեան հաստատութեան փրոֆէսէօրներէն Գապրիէլ Պէրթրանի մասնաւոր աշխատանոցը եւ կարգ մը տարրկաններ վերցուցած: Ինչպէս կը յիշուի փրոֆ. Պէրթրան մէկն է այն երեք մասնագէտներէն, որոնց պաշտօն յանձնած էր հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս՝ կրկին քննութեան ենթարկել Ալմազեանի խանութէն գտնուած կարգ մը տարրկանները, մասնաւորաբար բաղդատել Րրկոտէնի արիւնը հայ դերձակի խանութէն գտնուած արեան հետքերուն հետ: Այս մասին դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Ամիի տեղեկագիրը գոհացուցիչ չնկատուելով, Րիկոտէնի քրոջ փաստաբանը՝ տը Մօրօ-Ճաֆէրի պահանջած էր այս երկրորդ քննութիւնը: Մասնագէտները, ինչպէս գրեցինք, վերջացուցած ըլլալով իրենց աշխատութիւնը, փրոֆ. Պէրթրանի պաշտօն յանձնած էին խմբագրել տեղեկագիրը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 32

Խարբերդի Հայր. Միութենէն (Վալանս).—	
Միութեան սնտուկէն	1000.—
Հանգանակութենէ	670.—
Եոզկատի հւ Շրջ. Հայր. Միութեան փարիզի վարչութեան երեկոյթէն	300.—
Խումբ մը Տիգրանակերտցիներ (փարիզ)	500.—
Գումար	2470.—
31րդ ցանկին գումարը	30,772.—
ընդհ. գումար	33,242.—

«ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇԱԿ»Ը ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Պերլինի գերագոյն դատական ատեանի հրամանով, 140 գաղտնի եւ 120 համազգեստով ոստիկաններ Ելեքշաբթի առաւօտ գրաւեցին Կարլ Լիպքնէխթ տունը, ուր կը գտնուի համայնավար պաշտօնաթերթ «Ռոթէ Ֆանէ»ի (*Կարմիր Դրօշակ*) խմբագրատունն ու տպարանը: Շէնքը, որ եօթը յարկանի է, խուզարկուեցաւ վերէն վար, մանաւանդ թերթին գրասենեակները՝ գրաւելու համար այն ձեռագիրներն ու վաւերաթուղթերը, որոնց հիման վրայ յիշեալ թերթին մէջ հրատարակուած էին կարգ մը յօդուածներ՝ ժողովուրդը հրաւիրելով ապստամբութեան:

Խուզարկութեանց ընթացքին շրջակայ փողոցներուն մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ անգործներու ամբոխին միջեւ, որ սպառնական դիրք բռնած էր: Ոստիկան մը յարձակումի ենթարկուելով, ստիպուեցաւ գործածել իր ատրճանակը: Գրաւուեցան քանի մը կենդինար ծանրութեամբ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին բանակի եւ ոստիկանութեան քայքայումին ու համայնավար կազմակերպութեանց գործունէութեան.

Երբ ոստիկանները հեռացան, աղմուկը վտանգաւոր երեւոյթ ստացաւ: Տպարանին բանուորները շէնքին վրայ բարձրացուցին կարմիր դրօշակ մը: Շէնքին շապուհաններէն յանպատրաստից երկար ճառեր խօսուեցան ներկաներուն կողմէ՝ փառաբանելով խորհրդային Ռուսիան եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը: Ամբոխը որ հետզհետէ կը մեծնար, երգեց «Միջազգային»ը: Ոստիկանները ի վերջոյ յաջողեցան ցրուել ամբոխը:

Կէսօրէն վերջ պզտիկ կռիւներ տեղի ունեցան Գիւլով հրապարակին վրայ եւ շրջակաները: Ամբողջ ոստիկանները շարժման մէջ դրուեցան:

Այս դէպքը որոշ արձագանգ ունեցաւ փրուսիական խորհրդարանին մէջ, ուր համայնավարները մեծ աղմուկ բարձրացուցին քանիցս լանդարելով վիճաբանութիւնները:

ԹՈՒՐՔ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ առեւտրական եւ նաւային դաշնագիրը վաւերացուեցաւ Ուաշինկթընի ծերակոյտին կողմէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետ Մաքտոնըլտ հրաժարեցաւ Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութենէն, որուն ամէնէն հին անդամներէն էր: Ասիկա աշխատաւորական կուսակցութեան ձախ թեւը կը ներկայացնէ եւ աւելի յեղափոխական ձգտումներ ունի:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ահա նոր հարց մը, որ հետազօտել կարեւորութիւն կը ստանայ։ Եւ երկու երեսով.

1.— Ֆրանսա բանուոր շատ ունի իր գործարաններուն համար։ Գիւղացիները՝ գաւառներէն, ոստաքաղաքները՝ արտասահմանէն կուգան քաղաք եւ կը մտնեն գործարան։ Ընդհակառակն, այսպէսով, երիտասարդ ձեռքերը կը պակսին գիւղերու եւ ագարակներու մէջ։ Միւս կողմէ պատերազմը եւս պակսեցուց հողագործ սերունդը։ Արդ, Ֆրանսա եթէ մէկ կողմէ կ'ուզէ դառնալ արդիական երկիր մը, կեդրոն ճարտարարուեստի եւ մեքենայի, միւս կողմէ, իր հողային նկարագրով՝ կը մնայ երկիր մը հողագործութեան։ Անհրաժեշտ է բազուկ հայթայթել իր անհուն դաշտերուն աշխատանքներուն համար։

Ֆրանսական կառավարութիւնը հողային աշխատանքներուն կը պատրաստէ իր որբերը, նոյնպէս կը քաջալերէ երիտասարդներու հողագործական ձեռնարկները, միւս կողմէ կ'աշխատի օտար բանուորներ բերել արտասահմանէն։ Այսպէս Իտալիայէն, Սպանիայէն, Փորթուկալէն, Սերպիայէն, Լեհաստանէն, Սուրիայէն, Ցունաստանէն խումբ առ խումբ բանուոր կը բերէ։ Այս խումբերուն մաս կը կազմեն նաեւ հայ գաղթականները եւ հայ որբերը։

2 — Կապելով իր հողին, անշուշտ պիտի խորհէր վերջնապէս հաստատել երկրին մէջ գոնէ այնպիսի երիտասարդ ուժեր, որոնք պիտի նպաստեն երկրին բնակչութեան աճումին, պարզապէս ֆրանսական քաղաքացի դարձնելով։ Այս տեսակէտով ամէնէն յարմար խումբը կը ներկայացնեն Հայերը՝ նախ անոր համար, որ Ֆրանսա բերուած այդ խումբին մէջ կը գտնուին որբեր, «Հանրուն անտէր աշխատաւորներ»։ Եւ յետոյ անոր համար, որ Ֆրանսա բերուած հայ ընտանիքներն իսկ քաղաքական նպատակներով հեռացուած են իրենց երկրէն եւ պէտք ունին ապաստան երկրի մը։

Այս նպատակներով, կազմուած է արդէն մասնաւոր մարմին մը, —«Օտար Երիտասարդներու Ներգաղթի Ցանձնախումբ»։ Ասկէ դուրս կան ուրիշ ընկերութիւններ եւս, որոնց գործն է օտար երկիրներէ բանուոր հայթայթել ֆրանսական հողագործութեան։

Ֆրանսա փոխադրուած աւելի քան 1200 որբերը, ինչպէս նաեւ հայ գաղթականութեան ստուար մէկ մասը այս ձեւով են բերուած։

Ի՞նչ պայմաններ կան այս «գործ»ին մէջ։

Ընկերութիւնները նախանձախնդիր են, բանուորներու ընտրութեան ժամանակ, անոնց բարոյական եւ ֆիզիքական յարմարութեան։ Հակառակ ատոր, քննութիւնները գէշ կատարուած են, կը պնդեն ֆրանսական թերթերը։ Այսպէսով Ֆրանսա բերուած են տկարակազմ, հիւանդկախ, նոյն իսկ վարակիչ ախտերով բռնուած բանուորներ, ոճրագործներ, «երկիր անցնելու» փափաքով տարուածներ, ծոյլեր, եւայլն։ Ցարիքի հարցն ալ երբեք նկատի չէ առնուած։

Ընկերութիւնը ինք կը վճարէ բոլոր ծախքերը փոխադրելու համար բանուորները իրենց երկրէն մինչեւ գործատեղին։ Այդ ծախքերը կը գանձուին հողագործէն, որ նոյնպէս յետոյ վար կը դնէ բանուորին պահանջէն։

Եւ որպէսզի բանուորները չկարենան ձգել իրենց յանձն առած գործը եւ մտնել ուրիշի մը քով կամ տարբեր գործի մը մէջ, Ֆրանսական կառավարութիւնը օրէնք դրաւ 11 Օգ. 1926ին.

ա — Արգիլուած է օտար բանուոր գործածել, եթէ չունի ինքնութեան թուղթ մը, ուր գրուած ըլլայ «աշխատաւոր»։

բ — Արգիլուած է բանուոր մը գործածել այնպիսի արհեստի մը մէջ, որ տարբեր է իր ինքնութեան թուղթին ցոյց տուած արհեստէն։

գ — Արգիլուած է գործածել օտար բանուոր մը, նախ քան պայմանագրութեան լրանալը։

Այս օրէնքին հակառակ ամէն կարգադրութիւն գործատէրը կ'ենթարկէ 500-1000 ֆր. տուգանքի եւ բանուորին վնասուց հատուցում ընելու։

Այսպէս կը տեսնուի, որ ոստաքաղաքները, երբ իբրեւ հողագործական բանուոր Ֆրանսա կը բերուին, կաշկանդուած են, չեն կրնար վայելել ամէն ազատութիւն, մինչեւ որ լրանայ պայմանագրութիւնը։

Իսկ ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը, երբ լրանայ օտար բանուորներուն կնքած պայմանագրութիւնը։

Այլեւս ազատ է։ Ու ոք կը խառնուի իր ազատութեան։ Եւ սակայն ոչ մէկ գործ կրնայ ընել, եթէ իր ինքնութեան թուղթին մէջ կատարուած չէ սրբագրութիւնը։ Այդ սրբագրութիւնը յաճախ դժուարութիւններու կը բախի։ Եւ կան բանուորներ, որ կը սպասեն ու կը սպասեն։ Ինչո՞ւ այս դժուարութիւնը. պատասխանը պարզ է,— որովհետեւ օտար բանուորները կրնան մէկ կամ երկու տարուան համար պայմանագրութիւն կնքել, հանդուրժել ամէն նեղութեան եւ շրջանը աւարտելէ յետոյ՝ ներկայանալ քաղաքներու մեծ գործարաններուն դուռը։ Այս ձեւով Ֆրանսա մուտքը կը դառնայ երկու տարուան [illegible] հարց եւ հողագործական բանուորներու ներգաղթի մարմինը՝ խողովակ։ Ահա թէ՛ ինչո՛ւ դժուար է, երբեւ հողագործ Ֆրանսա մտնելէ յետոյ, արհեստ փոխել։ Ցաճախ չմոռնանք, որ ագարակատէրերն ալ անհանդուրժելի մարդիկ են եւ եթէ բանուորներու փախուստ եւս պատահի — հայ որբերու պարագան—, անպայման բանուորները չեն մեղաւոր։ Ֆրանսական վիճակագրութիւններուն համաձայն, ամէնէն աւելի համբերատար են Իտալացիները, որոնք երբեք գործատէր չեն փոխեր։ Ինչո՞ւ. սակայն միւս ազգութեանց բանուորները նոյն համբերատարութիւնը ցոյց չեն տար։ Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ Լեհերը, Իտալացիները եւ Սպանիացիները հողագործ ժողովուրդներ են, իրենք եւս պէտք ունին հողագործ ձեռքերու եւ այն բանուորները, զորս կ'արտածեն, անոնք են որ ընդունակ չեն աշխատելու, հողին կապուելու։ Այս քննադատները միւս կողմէ կը թելադրեն բարելաւել օտար բանուորին կացութիւնը, տանելի պայմաններ ստեղծել ագարակներուն մէջ, եթէ կը փափաքին որ արժէքաւոր հողագործներ գան արտասահմանէն։

* *

Օտար հողագործ բանուորներու ներգաղթի հարցին կը կապուի նաեւ Ֆրանսայի առողջութեան խնդիրը, որ վերջերս շատ կը խօսեցնէ տեղական թերթերը։

Երբ մէկ կողմէն ուղեւորներ Ֆրանսա կը մտնեն երկրին նաւահանգիստներէն կամ ցամաքային ճամբաներէն, ուրիշ երկիր մը մեկնելու նպատակաւ, եւ միւս կողմէն հողագործ բանուորներ կը մտնեն Ֆրանսա, երկրին մէջ աշխատելու նպատակաւ, հիւանդութիւնները եւս կը ճամբորդեն անոնց հետ եւ կը մտնեն Ֆրանսա։

Այս վախը հին է, եւ 1853ի օրէնք մը (Յօդ. 7, 40 եւ 42) կը տրամադրէ բժշկական քննութեան ենթարկել օտար նաւերու ճամբորդները, անմիջապէս որ հասնին նաւահանգիստ։ Այս օրէնքը վերաքննութեան մը ենթարկուեցաւ 1926ին, առանց սակայն միջազգային խորհրդաժողովի մը վաւերացման հասնելու։

Լոնտրի, աշխատանքի նախարարութեան նիւթական [illegible] տեղեկագրը, խօսելէ յետոյ ծովային վաճառականութեան Ֆրանսա ներմուծած հիւանդութիւններուն վրայ, կ'աւելցնէ թէ «բազմաթիւ օտար հողագործ բանուորներ, որոնք սիֆիլիսով վարակուած էին, Ֆրանսա մտան, որովհետեւ սահմանագլուխներուն վրայ բժշկական քննութիւնը անհրաժեշտ խստութիւնը ցոյց չի տար»։

Այսպէս ուրեմն, ճամբորդներ կ'անցնին Ֆրանսայէն եւ հողագործ բանուորներ կը բերուին Ֆրանսա, ամէն անգամ լուրջ վտանգի մը ենթարկելով երկրին առողջութիւնը։

Եւ ֆրանսական թերթերը ահազանգ կը հնչեցնեն — հողագործներ բերելու պատրուակով սիֆիլիս մի բերէք մեզի։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱԴՐՊԷՋԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ

«Յոլու Խուրտ» Ադրբէջանի ազգայնականներու Պոլսոյ պաշտօնաթերթը, իր վերջին Թիւին (1930 փետրուար,մէջ կը հրատարակէ կոչ մը՝ «Ադրբէջանի Ջայնը» խորագրին տակ,ուղղուած «Ազգերու Դաշնակցութեան, Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի պաշտպան Դաշնակցութեան եւ քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին»։ Նոյնութեամբ կը թարգմանենք.

«Մօտ տասը տարիէ ի վեր Ադրբէջանի հանրապետութիւնը ռուս կարմիր բանակին կողմէ գրաւուած է եւ անխիղճ ահռելի ստրկութեան մը տակ կը ճզմուի։

Սկիզբէն ի վեր, ժողովուրդը զանազան ձեւերով զինեալ ապստամբութիւն կատարած եւ դիմադրութիւն ցոյց տուած է ռուս բռնագրաւիչներուն դէմ, որոնք գերակշիռ ուժով եւ բռնութեամբ ներս մտան մեր հայրենիքէն եւ չէնքի ուժով խորհրդային վարչաձեւ պարտադրեցին անոր։ Խորհրդային վիճակագրութեանց համաձայն, ցարդ այդ ապստամբութեանց թիւը վաթսունը կ'անցնի։

Այս արիւնալի բողոքներու շարքին մէջ գլխաւորները կազմեն Գանձակի, Ղարաբաղի, Զաքաթալայի, Կուբայի եւ Լէնկէրանի ապստամբութիւնները, որոնց մէջ զոհուեցան հազարաւորներ։

Բացի այս ապստամբութիւններէն եւ հրասակային կռիւներէն, որոնք անպակաս են Ադրբէջանի լեռներուն մէջ, ազգը իր ամբողջ ուժով անտեղիտալի պայքարի մէջ է բոլշեւիկեան անխնական եւ մշակութային վարչաձեւին դէմ։

Ցնտեսական ու վարչական այս հակառակութիւնը ի յայտ կուգայ գիւղերու մէջ յարձակելով կոլխոզ եւ Սովխոզ կոչուած հաւաքական երկրագործական տնտեսութեանց ինչպէս նաեւ խորհրդայներու գործավարներուն եւ համայնավարներուն դէմ, աւարի տալով կառավարական գործակալները դժկամակելով վճարելիական տուրքերը. Հրաժարելով իր պէտքէն աւելի ցանք կատարելէ։

Գալով մշակութային եւ քաղաքական հակառակութեան, անիկա ի յայտ կուգայ մտաւորականներու կողմէ ազգային կրթութեան, ազգային մամուլի ու գրականութեան ասպարէզներուն մէջ ցոյց տրուած գործունէութեամբ, ինչպէս նաեւ խորհրդային վարչութեան եւ աշխարհակալական վարչաձեւին դէմ կազմուած գաղտնի կազմակերպութիւններով եւ կատարուած հրատարակութիւններով։

Այս վարչաձեւը, որ կ'ուրանայ ո՛չ միայն ազգային գաղափարը, այլեւ մարդկութեան ըմբռնումը, որ կը ճանչնայ միայն դասակարգերու գոյութիւնը եւ կը ջատագովէ մէկ դասակարգի բացարձակ գերիշխանութիւնը միւս դասակարգերուն վրայ Ռուսիայէն եկած օտար աշխարհակալութեան մը ձեւին տակ ըլլալով, մեր երկրի բնակչութիւնը պարզապէս քաղաքական ստրուկի մը վիճակին վերածած է։ Երկիրը ո՛չ միայն քաղաքական, այլ նաեւ տնտեսական ստրկութեան ենթարկուած է։ Ռուսական ծրագիրն է Ադրբէջանի մէջ ռուս գաղթականներ տեղաւորել։ Այս ստրկութեան դէմ ամէնէն անմեղ կերպով ձայն բարձրացողներուն պատասխանն է գնդակահարում, սպառնալիք, բանտ, աքսոր եւ մարդկային ամէն իրաւունքներէ զրկում։ Ամբողջ այս շրջանին չէ եղած տարի մը, երբ հարիւրաւոր, երբեմն հազարաւոր Ադրբէջանցի հայրենակիցներ զոհուած չըլլան այս տառապանքային վարչաձեւին։ Ներկայիս բացի երկրին մէջ ազգային գրականութիւն մշակողներուն դէմ կատարուած բուռն յարձակումներէն եւ հետապնդումներէն, համայնավարական տանջանքներու կ'ենթարկուին Ադրբէջանցի բոլոր քաղաքական աքսորեալները, — որոնք կը գտնուին Հիւսիս Ռուսիոյ Արխանկէլ նահանգի եզերքը նշանաւոր Սոլովեան կղզիի աքսորավայրին մէջ։

Վերջերս մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Սոլովեաններու Ադրբէջանցի բանտարկեալները վայրենի վերաբերումի ենթարկուած են։ Անոնք քանիցս հացադուլ հռչակած են բողոքելու համար իրենց դէմ հետապնդուած հակամարդկային քաղաքականութեան [illegible] ներն ընդունելէ վերջ, հացադուլին վերջ տուած են, սակայն կրկին նոյն վարմունքին ենթակայ ըլլալով, այս անգամ՝ իբրեւ վերջին միջոց «մահուան հացադուլ» հռչակած են։

Այս սարսափելի հացադուլը տեւած է 20 օր. ատոր հետեւանքով նահատակուած է ազգային գործիչ եւ ուսուցիչ Մ. Ապտիւլղան։ Հացադուլ հռչակող մնացեալ 46 գործիչներու վիճակին մասին մտահոգ ենք։ Ցաւով լսեցինք որ աքսորեալներէն ադրբէջանցի յայտնի տնտեսագէտ Մէհմէտ Հասան Գահարը խելագարած է այս վայրագութեանց հետեւանքով։

Այս վիճակին ենթարկուած բանտարկեալներու պահանջները հետեւեալներն էին.

1. Զիրենք ճանչնալ իբրեւ քաղաքական բանտարկեալ եւ իրենց հետ վարուիլ ինչպէս ուրիշ քաղաքական յանցաւորներու հետ.

2. Արտօնել որ իրենց մայրենի լեզուով նամակ գրեն իրենց ընտանիքներուն։

Մարդու մազերը փուշ փուշ կ'ըլլան՝ պարզապէս երբ մտածուի թէ մեր այս խեղճ հայրենակիցները ինչեր կը քաշեն խորհրդային գրաւման տակ, որպէսզի աչք առնեն անօթի մեռնիլը՝ քանի մը պահանջներ ընդունիլ տալու համար։ Այս քստմնեցուցիչ չարչարանքներուն ենթարկուողները մէկ չէ, տասը չէ, հարիւր չէ. հազարաւորներ են։ Անոնց մէջ բացի այն հայրենասէրներէն, որ բռնութեան, կեղեքումի եւ խոշտանգումի չդիմանալով բողոքի ձայն կը բարձրացնեն, կան նաեւ մեծ թիւով անմեղներ, որոնք երբեք չեն ուզեր ծախու հանել իրենց խիղճերը։ Ներկայիս օր չկայ որ բազմաթիւ ադրբէջանցի մտաւորականներ չբանտարկուին, չաքսորուին եւ չսպաննուին։

Աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ նողկանքով կը պարզենք այս վայրենի յարձ
ները՝ ուղղուած պատմու
մէջ առաջին անգամ հիմ
թուրք եւ իսլամ հանրապ
թեան մը դէմ, որ արդի
Եւրոպայի ժողովրդավար
բունքները գործադրելով, կը
փաքեր արեւմտեան քաղ
կրթութիւն հասնիլ. ձեռ
գրութեան կը յանձնենք
քակրթութեան եւ
գավարութեան թշնամի
կողմէ արեւելեան ազգի
բարոյականութեան,
կամքին, ազատութեան ու
խութեան, միեւնոյն ատեն
բնակիչներու անձնական
թեան եւ մարդկային իրաւ
ներուն դէմ տրուած
ուածները, ու յանուն
թեան ու մարդասիրութ
խնդրենք ձեր հիմնարկութ
րէն — որոնք դարուս
վսեմ մարդասիրական ըմբռ
ներէն ուժ կ'առնեն —
սին օգնել մեզ բարոյապ
ձայնը բարձրացնել՝ ի նպաստ
խեղճերուն։»

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՀԱՅԿ. ՇԷՆ ԵՒ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿ ՇՐՋԱՆ Մ

ՔԷՍԱՊ.— ԻՆԸ ԳԻՒՂ, 3210 ԲՆԱԿԻՉ

Եւրոպայի մէջ շատեր անտեղեակ են Քէսապի գաւառ հայկական շրջանին։ Կ'ուզեմ հոս «Յառաջ»ի միջոցաւ ծանօթացնել զայն։

Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ. Որոնդէսի գետաբերանին ձախէն, գրեթէ եզերքէն սկսած կը բարձրանայ Կասէոսը (Ճէպէլ-Աքրա), Սուրիոյ ամենաբարձր լեռը (1800 մ.)։ Ալեքսանտրէթ սանճաքի, Անտիոք գաւառի շրջանին մէջ։ Այդ լերան ստորոտը բազմած է Քէսապը, գաւառ հայաբնակ գիւղաքաղաք մը։ Ունի մօտ 12 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ կեդրոնէն զատ, ուրիշ 9 դարձեալ զուտ հայկական գիւղեր։ Քէսապի հիմը կը դրուի, քանի մը դարեր առաջ, ափ մը ընտանիքներու կողմէ, որոնք դատելով Քէսապի գաւառաբարբառէն, գաղթած ըլլալ կը թուին Զէյթունի կամ Սասունի կողմերէն։

Սահման.— Հիւսիսէն՝ Կասէոս լեռ, հարաւէն՝ Ալէվիներու երկրի հիւս. սահմանագիծը, Արեւելքէն՝ Օրտու տաճկական մեծ գիւղը, ուր կը բնակին մաս մը Ցոյներ (արաբախօս), Արեւմուտքէն Միջերկրական ծով։

Կլիմայ.— Բաւական բարեխառն կլիմայ մը ունի Քէսապ։ Թէեւ լեռնային դիրքով, բայց ծովէն բաւական մօտ ըլլալով, շատ ցուրտ չըներ։ (Քէսապ կը գտնուի մօտաւորապէս 500 մեթր բարձրութեան վրայ։) Ամբան Սուրիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքներէն օդափոխութեան կուգան։ Սուրիոյ հայութեան համար օդափոխութեան ամենայարմար վայրն է։

Հող.— Իբրեւ լեռնային, չունի հողային գոհացուցիչ տարածութիւն։ Հողը բաւական բարեբեր է։ Կը մշակուին արմտիք, բանջարեղէն, ծխախոտ, զանազան պտղատու ծառեր եւ մասնաւորապէս թզենին ու թթենին, որ մեծ արդիւնաբերութիւն ունին։ Բաւականօրէն բաւական հարուստ ըլլալով շրջանը, կը բուծանուին իբր մթայուն ու կթնատու կենդանիներ, մասնաւորապէս այծն ու կովը։

Հնութիւն.— Կասէոս լեռնէն կէս ժամ դէպի վար, բլուրի մը վրայ, գեղեցիկ անտառներով շրջապատուած, կը գտնուին փլատակ շէնքի մը մնացորդները, Քէսապցիները «Պալլում» կը կոչեն)։ Կը պատմուի թէ այս վայրը ուրիշ բան չէ եթէ «Պալլահու» անուն իշխանի մը կողմէ հիմնուած ապարանք մը, որուն կից մեհեանի մը
մատուռի մը կիսափուլ
դեռ կանգուն կը
փլատակներէն յաճախ գտ
են մետաղեայ հին ան
ներ ու զանազան առարկ
արծաթէ կամ պղինձէ հին
ներ եւայլն։ Այս վայրը Քէս
ցիներու համար ուխտավայ
դարձած է։ Ամէն տարի,
դավարին, ժողովուրդը
կ'երթայ հոն, ուր պատ
կը մատուցուի եւ խրախճ
ներ կը սարքուին։

Կառավարութիւն.—
«Միւտիրլիք» է։ Իբր կառ
րական պաշտօնեաներ
նստին գիւղապետ մը եւ
նապետ մը։ Զինուոր
ի վեր կառավարական
պաշտօնեաները Հայերէ
բաղկանան։

Ժողովուրդը.— Քէսապի
ղովուրդը ընդհ. առողջ
քաջ, գործունեայ եւ
սունակ է։ Գրեթէ իւրա
չիւր ընտանիք ունի շատ
քէն հաւըով սեփական հողեր
հիւ այս վերջինին եւ Միա
Նահանգներու մէջ իր ունե
հարազատներու նիւթական
նութեան, Քէսապի ժողով
մեծամասնութեամբ զօրեղ
ինքնաբաւ եւ մէկ մասն ալ
րեկեցիկ։

Ընդհանուր Պատերազ
տարագրութենէն անմասն
մնաց նաեւ այս ժողովուրդ
բանի քշուեցաւ մինչեւ Դ
Սայիտ ու Սուրիոյ խորերը
վայրերու մէջ է որ կորսնց
իր մօտ երեք չորրորդը։ Տա
գրութենէ վերադարձող
տեսան իրենց աւանն ու
ղերը գրեթէ աւերակ ու
մանային։ Ծիւաղ Թուրք
արիւնոտ ձեռքերով իր կո
նէն ղերը հոս ալ կատարած
Բայց ժողովուրդը գլխա
թեամբ Դաշնակցական եր
սարդութեան, իր վրէժը
խուճապի մատնելով հայ
Օրտու Թիւրքական մեծ գիւղ

Քէսապի ժողովուրդն ալ
րեւ մէկ մասնիկը հայ
ժողովուրդին, լծուեցաւ
ծագործ աշխատանքի ու
եալ շէնցուց իր հնամենի
ու գիւղերը։ Ան մինչեւ իսկ
ներու եւ բլուրներու վրայ
կելի հողեր ստեղծեց, ու
այժմ հանգիստ ու
կեանք մը կը վարէ։ Քէսա
երիտասարդութիւնն ալ իր
ընկերական պարտքը
րեց՝ մասնակցելով կամա
կան շարժումներուն, Արշա
հակատամարտին եւլն։
վարդը իր ծոցէն դարս է

մը բժիշկներ, ինչպէս եւ ազգասէր երկրաչափներ, ճարտարապետներ, ուսուցիչներ եւ Ֆէ-...ներ։

...ժողովուրդը կը պահէ այն ...կան աւանդութիւնները։ ...իրեն ծանօթ են։ Հետզ... կը թօթափէ գիւղացիական ...ութիւնները (գեղեց...ներ ալ կան) եւ կը մտնէ ...ուլի մէջ։

...ոսեակեան.— Մշակելի հո...ղակալութեան պատճառ... արգելափակութիւնը չի ...ներ ժողովուրդի պէտ... Ամենաշատ մշակուած է ձիթենին, որուն շնորհիւ ...մարդուծութիւնը բաւական ...ջ գտած է. գրեթէ ամէն ...ն, գարնան շերամապահու...մը կը զբաղի. միայն պատ...ուած խոզակն է որ կ'ար...ենէ։ Մեծ տեղ կը գրաւէ ... դափնիի մշակութիւնը. ... պտուղէն կը պատրաստ... ձէթ մը, որ կը գործածուի ...շինութեան մէջ։ Այս աւելի յարգի է քան ձի...թենիի ձէթը։ Ուրեմն նու...ն հասոյթի գլխաւոր աղ...բիւրներն են ընդհանրապէս ...ի, դափնիի եւ ծխախոտի ...ութիւնը։

...ժողովուրդը կը զբաղի մանր ...ուրով, արհեստով եւ հո...ղագործութեամբ։

...սապի շրջանի գիւղերը.— ...ը բունը. Քէսապ իր շրջա...կէն ունի 9 գիւղեր, բոլորն ... հայաբնակ.—

...պատուրան, որուն տուները ...երկրականի մօտ, ամբողջ ...մը երկայնքին ցան ու ...ցրուած են։ Իր մէջ կը ...է մօտ 170 ընտանիքներ' ...անդամներով։ Հայ լուսաւորչական ու հայ բողոքական ...յնքները ունին իրենց ե...ցին ու դպրոցը։ Այս գիւղին ...է որ մասնաւորապէս կը ...ուի ծխախոտն ու դափնին։

...Նարթըլը.— Ունի 40 ընտա... մօտաւորապէս 200 անձե... հայ լուս. եւ հայ կաթոլիկ ...յնքները ունին իրենց առան...ձին դպրոցները. կանաչաւէտ ...ի ու ջրառատ վայր մը։

...ու-Աղբիւր.— Իր մէջ կը ...է 40 ընտանիքներ' մօտ ... անձերով։ Նախնական դպ...ներ ունին հայ լուսաւորչա... եւ բողոքական համայնք...ները։

...Եօրուքինէ — Ունի 27 ըն...քներ 135 անձերով, մէկ ...կան դպրոց և բողոքա... ժողովարան մը։

...ագ Աղաճ.— Կը հաշուէ 11 ...իք 60 անձերով. ... լուսաւորչական գիւղ մը. ունի ...ական վարժարան մը։

...իզ-Օլուք.— 20 ընտանիք ...անձերով. ունի մէկ նախ...ական վարժարան եւ բո...ական ժողովարան մը։

...ըջի-Գեդ.— 17 ընտանիք ...անձերով, հայ լուսաւոր...չականները ունին իրենց նախնական վարժարանը։

Ջագալճըգ.— Ունի 8 ընտանիքներ 40 անձերով եւ մէկ մանկապարտէզ։

Քաշօրդ — 6 ընտանիքներէ եւ 30 անձերէ բաղկացած պզտիկ լուսաւորչական գիւղ մը։

Անհաւասարի գիւղերու հարեւանցի պատկերը։ Հոս դուրս կը թողունք Պաղճաղաճ գիւղը (հայաբնակ, բայց դժբախտաբար մեծ մասը թրքախօս) այն պատճառով միայն որ կը գտնուի Ալէվիներու հողամասին վրայ։ Գիւղերու ընդհանուր բնակչութեան թիւն է 1710, իսկ կեդրոն Քէսապն ալ կը հաշուէ մօտաւորապէս 300 ընտանիքներ 1500 անձերով։ Ուրեմն ամբողջ շրջանի հայութեան թիւն է 3210. իսկ արտասահման գտնուող Քէսապցիներու թիւն ալ առնելով, կ'ունենանք մօտ 4000ի հասնող Քէսապցի ժողովուրդ մը։ Պատերազմէն առաջ բնակչութեան թիւն էր մօտ 10.000։ Դժբախտաբար այս վերջին տարիներուն մէջ բաւական թիւով հարաւային Ամերիկա մեկնողներ եղան, իրենց բախտը հեռաւոր անհարազատ ափերու վրայ որոնելու։

Կրթական.— Քէսապ ունի չորս կրթականհաստատութիւններ.— Ազգ. Սաճակեան վարժարանը իր մանկապարտէզի բաժինով միասին մօտ 110 աշակերտ (երկսեռ) և 6 կրթական պաշտօնեաներ. Հայ բողոքականներու վարժարանը, 6 կրթական պաշտօնեաներ եւ մօտաւորապէս 90 աշակերտ (երկսեռ). Հայ կաթոլիկ - Լատին Միացեալ վարժարանը՝ 60 աշակերտ, 5 կրթական պաշտօնեաներով։ Քէսապի Ուսումնասիրաց ընկերութեան երկրորդական վարժարանը ունի 40 աշակերտներ՝ չորս կրթական պաշտօնեաներով։ Այս առաջին միջնակարգ հայ վարժարանն է Սուրիոյ մէջ։

Ուրեմն Քէսապի ուսուցչութեան թիւն է 21, իսկ աշակերտութեան՝ 300. ամբողջ շրջանին մէջ, կեդրոն Քէսապն ալ հաշուի առնելով, կ'ունենանք 15 կրթական հաստատութիւններ, 35 պաշտօնէութիւն եւ 670 աշակերտութիւն։ Կը տեսնուի որ ամբողջ Քէսապի շրջանը դպրոցներու ցանցով մը պատուած է։ Կը հետեւի թէ Քէսապ հանդէս պիտի բերէ հայեցի դաստիարակութեամբ կրթուած եւ զարգացած սերունդ մը։

Կազմակերպութիւններ.— Քէսապի մէջ միայն մէկ քաղաքական կուսակցութիւնը կայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ գնահատելի գործունէութիւն մը ունեցած է իր շրջանին մէջ, եւ որուն շարքերը հետզհետէ կը ստուարանան։ Իր կազմով կոմիտէութիւն է եւ Գալատուրան գիւղին մէջ ունի ենթակոմիտէութիւն մը։ Հոս Դաշնակցութիւնը ունի մօտ քառորդ դարու կեանք մը։

Քէսապի Ուսումնասիրաց ընկերութիւն.— Անկէ 20 տարի առաջ, Քէսապի մէջ հիմը կը դրուի այս ընկերութեան, նպատակ ունենալով հիմնել երկրորդական վարժարան մը, որով կարենայ ապագայ սերունդին բարձրագոյն կրթութիւն տալ։ Ժողովուրդը շատ ուսումնասէր ըլլալով, կը բոլորուի ընկերութեան շուրջ, որպէսզի աւելի կուռ կազմակերպութիւն մը դառնայ եւ շուտով իր նպատակին հասնի։ Դժբախտաբար ընկերութիւնը իր նպատակին կը հասնի շատ ուշ, ընդհ. պատերազմի առաջ բերած դժբախտութեանց ու աղէտներու պատճառով։ Կը բանայ իր վարժարանը 1924ին վարձու շէնքի մը մէջ, իսկ 1929ին իր սեփական հողին վրայ կը բարձրացնէ իր փառաւոր սեփական շէնքը, որուն գոյութիւնը վաւերացուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզպանութեան կողմէ։ Ընկերութիւնը կը հաշուէ 200 անդամներ միայն Քէսապի շրջանին մէջ։ Տեղին վրայ ունի նաեւ Տիկնանց մասնաճիւղը 40-45 անդամուհիներով։ Մասնաճիւղեր ունի նաեւ Միացեալ-Նահանգներու մէջ մօտ 150 անդամներով։ Ուրեմն 400 անդամներէ բաղկացած կուռ ընկերութիւն մը։ Իր հասոյթի աղբիւրները կը կազմեն անդամավճարները, ներկայացումներ, վիճակահանութիւններ իր սեփական ագարակին եկամուտը։

Դաշնակցութիւնն ու Ուսում. ընկերութիւնը, այս ժողովուրդին կեանքի ուղին ու ծուծը կարելի է համարել։

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն.— Հիմնուած է 1925ին, նպատակ ունենալով զարկ տալ Քէսապի պատանեկութեան մտային, ֆիզիքական եւ բարոյական զարգացումին։ Անդամներու թիւը կը հասնի 50ի։ Կը կազմակերպէ ընկերական եւ դասախօսական ժողովներ, կուտայ հանդէս-երեկոյթներ եւ ներկայացումներ։ Իր տրամադրութեան տակն է Դաշնակցութեան ժողովրդային գրադարան-ընթերցարանի գեղեցիկ շէնքը, որուն հիմնադիրն է Ամերիկացի միսիոնարուհի Միս Ջէմպըրս (Դաշնակցական)։ Գալատուրանի մէջ ալ Պատ. Միութիւն մը կայ։

Ուսանողական Միութիւն.— Հիմնուած է 1928ի դեկտեմբերին, նպատակ ունենալով զարկ տալ մտային, գիտական ու գեղարուեստական շարժումին՝ ուսանողներու մէջ։ Ունի 35 անդամներ։ Ահա ընդհանուր պատկերը Քէսապի — այս փոքրիկ հայնոցին։

ՄԱՍԻՍ ՊՕՂԻԿԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

16 ԴՊՐՈՑ, 2323 ԱՇԱԿԵՐՏ

Լիբանանի Ուսումնական Խորհուրդը ընդհանուր քննութենէ մը յետոյ պատրաստեց կրթական նոր ծրագիր մը։

Կուտանք այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերը.

1— Մեր դպրոցներու ընդհանուր կացութիւնը ըմբռնելու համար, Ուսում. Խորհուրդը մասնաւոր հարցարաններով կազմած է վիճակագրոյց մը, որ ցոյց կուտայ նախակրթարաններուն տեղը, հիմնարկութեան թուականը, շէնքին բաժանումները, առողջապահական պայմանները, աշակերտներուն թիւը, ուսուցիչներուն թիւը, այս վերջիններուն ուսման աստիճանը, ստացած ռոճիկը, եւլն.

Այս հարցարանը ղրկուեցաւ նաեւ Սուրիոյ վարժարաններուն հոգաբարձութեան։ Դժբախտաբար հայ-կաթոլիկ պատրիարքարանը մերժեց պատասխանել։ Հայ բողոքականները սիրով պատասխանեցին։

Այսպէս, Ուսում. Խորհուրդը այսօր ունի Լիբանանի հայ վարժարաններուն կատարեալ վիճակացոյցը. որուն համաձայն 16 մանկապարտէզներու եւ նախակրթարաններու մէջ կ'ուսանին աւելի քան 2323 երկսեռ աշակերտներ, Ասոնց տարեկան ծախքը կը հասնի մօտաւորապէս 26,260 սուրիական ոսկիի, եւ կրթական պիւտճէին բացը կը հասնի տարեկան 6 հազար ոսկիի։

2— Դարձեալ, նկատի ունենալով որ Լիբանանի դպրոցները չունին իրենց կրթական ծրագիրը եւ կը հետեւին Պոլսոյ կրթական ծրագրին, որ չէր համապատասխաներ միջավայրին, եւ նկատի ունենալով որ տեղւոյն պետական վարժարանները կը հետեւէին ֆրանսական կրթական ծրագրին, Ուսումնական խորհուրդը իր ծրագիրը կազմեց համաձայն ֆրանսականին։ Այսպէսով հայ վարժարաններու շրջանաւարտները ապագային պիտի ստանան կարգ մը դիւրութիւններ, երբ ուզեն մտնել ֆրանսական միջնակարգ, բարձրագոյն եւ արհեստագիտական վարժարաններու մէջ։

Գալ տարուընէ սկսեալ նոր կրթական ծրագիրը պիտի գործադրուի բոլոր հայ վարժարաններուն մէջ։

3— Ուսումնական խորհուրդը քայլ մը եւս առնելով, ջանք պիտի թափէ կարող եւ ձեռնհաս ուսուցիչներ բերել Լիբանանի հայ վարժարաններուն։ Այս նպատակով քննութեան ենթարկուեցան ուսուցիչներու վկայականները, եւ կազմուեցաւ 87 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու ցանկ մը։ Բոլոր այն ուսուցիչները, որոնք վկայուած էին Պոլսոյ Ուսում. խորհուրդին կողմէ, կամ երկրորդական վարժարանի վկայական մը ունէին, կամ իրենց գրական ու գիտական աշխատութիւններով հեղինակութիւն կը վայելէին, վերարտօնութիւն ստացան պաշտօնավարելու. Անոնք, որ այս պայմանները չկրցան լրացնել, պիտի ձգուն մինչեւ տարուան վերջը, երբ քննութիւն մը պիտի անցընեն։ Ուսուցիչները պիտի ունենան աստիճանաւորում մը, եւ ռոճիկները պիտի տրուին համաձայն այդ աստիճանաւորումին։

4— Մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի քննէ եւ զատէ գործածուած դասագիրքերը, որոնք շատ գոյնզգոյն են։

5— Որոշած է ուժ տալ արաբերէնի եւ ֆրանսերէնի։

---

300 ԿԻՆ ԵՒ ԱՂՋԻԿ ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մարզուանէն Բրաքիոն Կիւրեղեան, 28 Յոկտ. 1929 Թուակիր նամակով մը կը գրէ «Կոչնակ»ին.

— Ես այժմ Մարզուանի ամէն բանն եմ, ուսուցիչ, խորհրդական, քարոզիչ, տէրտէր, կառավարական գործերը տեսնող եւն.։

Մեր ծերանոցը հիմա միայն եօթը հատ ծերեր կան եւ քաղաքին մէջ երեք հարիւր մօտ կիներ, որբեր եւ աղջիկներ. Վերջերս մեր մանչ եւ աղջիկ որբերէն երկուքը ես անմիջապէս իմ ձեռքովս ամուսնացուցի իրարու հետ, հայերէն աղօթքով եւ օրհնութեամբ։

Շատ աղքատներ, կարօտեալներ եւ աղաչողներ կան, բայց ծերանոցը ընդունելու ոչ մէկ նիւթական միջոց ունինք։ Ծերանոցը մինչեւ հիմա ապրեցաւ մեծաւ մասամբ տեղական նպաստներով, տարին անգամ մըն ալ Հաճի գիւղէն ուտելիք կը ղրկեն։ Մինչեւ հիմա բնաւ անօթի չմնացինք։ Արդեօք Ամերիկայի մէջ ալ չե՞ն գտնուիր բարեսիրտ բարեկամներ որ հաճին պզտիկ չափով օգնելու մեր խեղճ անկելանոցին։

Ամէն կիրակի առաւօտ ծերանոցը հայ քրիստոնէական պաշտամունք կ'ունենանք։ Ամերիկացի մը կուգայ «օրկ» նուագելու, 30—40 ունկնդիրներ կ'ունենանք։ Երկու եկեղեցիները միացուցած ենք. ես կը կարդամ երեւելի քարոզիչներու քարոզները կ'երգենք մեր գողտրիկ շարականները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԴ

ՎԱԼԱՆՍ, 17 Փետր.— Ի գիտութիւն Վալանսի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան, կը ծանուցանենք թէ տեղւոյս երկրորդ Ազգ. Վարչութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ընտրողական յանձնախումբը նոր ընտրութեան ձեռնարկեց։

Ընտրողական յանձնախումբը հրաւիրելով քաղաքական երեք կուսակցութեանց եւ հայրենակցական եւ այլ միութեանց երկուական լիազօրները, յունուար 2ին ժողով մը գումարեց, նախագահութեամբ Պ. Յովհ. Քէլէշեանի եւ ատենադպրութեամբ Պ. Յակոբ Չէքէճեանի։ Ներկայ էին երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, եւ հրաւիրեալ 10 այլ միութեանց եօթին ներկայացուցիչները, իսկ երեք միութեանց ներկայացուցիչները կը բացակայէին։ Իւրաքանչիւր ներկայացուցիչի խօսք տրուեցաւ։

Ժողովը նկատի առաւ գաղութիս մէկ տարուան խաղաղ վիճակը, եւ նոր պայքար չստեղծելու համար, միաձայնութեամբ որոշեց նշանակովի խառն Ազգային մարմին մը ընտրել հետեւեալ հիման վրայ.— Երեք քաղաքական կուսակցութիւններէն մէկ մէկ ներկայացուցիչ, իսկ մնացեալը անկախներէ. ընտրուեցան Ս. Դ. Հնչ. Կուս. Պետրոս Մանուկեան ատենապետ. Անկախներ՝ Արսէն Թադէոսեան ատենադպիր, Յակոբ Կօշկակարեան՝ փոխ-ատենադպիր, Ենովք Տէր Սարգիսեան՝ կնքապահ, Յակոբ Մարգարեան՝ գանձապահ, Հ. Յ. Դաշն. Խորէն Շամախեան՝ խորհրդական։

Ռ. Ազատական կուսակցութիւնը Տէր Պսակ քահանային ուղղուած 12 յունուար թուակիր նամակով մը կ'առարկէր թէ յունուար 2ի ժողովին մէջ իր ներկայացուցչին խօսք չէ տրուած, այդ պատճառաւ ներկայացուցիչ չղրկեց։

Յետ այսու կրօնական եւ ազգային ամեն վերաբերեալ ո՛ր և է գործի համար պէտք է չորս օր առաջ դիմել Ազգ. Վարչութեանս ատենապետ Պ. Պ. Մանուկեանի, Rue Bouffier 24. Valence. Դրամական առաքումները Գանձապահ Պ. Յակոբ Մարգարեանի' 1 Rue Pelleterie.

Հայրենակիցնե՛ր, Ազգ. Վարչութիւնս պէտք եղած չափով կ'աշխատի այս տարեշրջանին իսկ դպրոց մը ունենալ, եկեղեցւոյ հետ զուգըն, աջ ու այդ գործը գլուխ հանելու համար ի հարկէ կը կարօտի նիւթական օգնութեան։

Գաղութիս անխտիր աջակցութեամբն է որ պիտի կարենանք մեր յանձնուած գործը գլուխ հանել։

Ազգ. Վարչութիւնս հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ այն գրութիւնները որոնք թերթերու մէջ լոյս կը տեսնեն առանց իր կնիքին, պիտի համարուին անվաւեր։

Ի դիմաց Հայ Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան

(կնիք)

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

...Փրիսիլա պարզապէս չէր ...հանդուրժել ակարամիտ... Արդարեւ իր աչքերը ծովուն ...ին էին, գեղեցիկ, բայց անճա...նաչուածներու համար վառե...որ, եւ ծովուն պէս չէին ուզեր ...ըլլալ սուէ գնով, այլ գի... անգամ դուրս կը նետէին քու ...երուդ փոթորկալից ամպի ...րուն վրայ։

...Քանի՛ քանի անգամներ կը ...քէի անոր մօրը առնը եր...անոր կերպարանքէն շող մը ...լու յոյսով, որովհետեւ աչ...ի մէջ մեղք համար ամէ...ւական բանն է ինքզինքիս ...րելը։ Բայց շատ քիչ անգամ ...ըլլար, եւ հոն եղած ատենն ...մէ կը տեսնէի միայն իր ...քը, իր քմահաճ գիծը, իր ...անփոյթ ազուորութեան անգքը անծանօթէն անծանօթ— այն անծանօթներ՛ը որոնք մոգական մարդերու կը փոխարկուին կը գիւթէ ին անոնցմէ դուրս եղողին կողմէ։ Կամ գուցէ լսէի իր ձայնը, շուարիկ, հասկլած ձայնը, սիկարէթներէն փոքր ինչ խռպոտ, մէկու մը հետ հեռաձայնով խօսած ատեն եւ հոս նախընթրեյ կամ հոն ճաշել կարգադրած ատեն, ինչ որ անհամ ու անհոտ կը դարձներ այդ պահերուն իմ առջեւ հանուելիք սուէ կերակուր։ Բայց քո՛ղ մը ախորժակիս վերեւ։

Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, կեանքը լրկ ճեղքերէ ու հարուածներէ չի կազմուիր բոլորովին, ինչպէս ըսի անկից առաջ եւ դարձեալ կ'ըսեմ, որովհետեւ մինչ ամէնքս ալ քաջալերութեան պէտք ունինք յաջողելու համար։ Եւ այսպէս, Փիթրոյ Սքուարի հաւաքոյթէն վերջ ու խնդութիւն մը կար օդին մէջ, հոս հիմա միասին կը ճաշէինք Փրիսիլա Րիվըրս եւ ես։ Նուաստութեան խորունկ փոսերը գլխիվայր ումապառ անկումէ մը ազատարար պէտք չունէի գեա։ Ան ինծի չէր հաւներ— սակայն հաւկցուած էր։ Անկէց զատ կարգացած էր իմ քանի մը վէպերս «Ղիւ Էյնծի եւ «Էնկլիշ Րեվիւ»ի մէջ. եւ անոնց ալ չէր հաւնած։ Հարցուց ինծի թէ ինչո՞ւ «Համգարտ» բան մը չեմ գրեր։ Ո՛չ, չէր հաւներ գրածներուս, ո՛չ միտքիս, ոչ ալ հագուածներուս։ Մէկ խօսքով. գիշերային հաւաքոյթի յաճախորդ տիպար մը կը սեպներ իմ մէջս։

Ասիկա ցաւ պատճառեց։ Ասիկա խայթեց։ Քարադրի հակիթներ քըլելով ատելը, խնդրեցի որ միտքը բացատրէ։

— Դիւրաբորբոք (flash) էք, ըսաւ։

— Արժանթինցիի՛ մը պէս։

— Կեղծ Արժանթինցի մը, ըսաւ։

Պ. Շթուցի աչքը առնելով, ապաստանեցայ այդ պաշտական ճաշարանատեղւոյն խօսակցութեան, որովհետեւ երիտասարդներուն հանդէպ իր բարութիւնը կը հաւասարէր միմիայն գեղանի կիներու հանդէպ իր լուրջ եւ ծանրաբարոյ ընթացքին հայրուգիւտ գիծ մը ժողովրդային ճաշարանապետ մը մէջ, եւ գիծ մը որ Մոնթ Էճըլ ճաշարանը նշանաւոր ըրած է ո՛չ միայն իր կերակուրներուն, այլ նաեւ իր համակրելի մթնոլորտին համար. առաջինը փորձով գիտեմ, եւ երկրորդը յատուկ է ճաշարանին Վիեննացի հիմնադրին Պ. Մաքսիմիլիեն Շթուցի հաճարին։

— Ի՞նչպէս էք, այսօր, Պ. Շթուց։

— Միշտ լաւ՝ երբ տեսնեմ ձեզ, պարոն։

— Պ. Շթուց, ըսաւ Փրիսիլա, Հռենոսեան գինի պիտի ունենանք արդեօք։

— Լիպֆրաումիլխ (կուսական կաթ) համը պիտի նայինք։ Տիկին Րիվըրս կը փառահեղանա ձեզ որ հրեշտակներուն երգելը պիտի լսէք։

Պ Շթուցի հրեշտակներուն մասին ընելով. սիրտ առի եւ ըսի Փրիսիլային.

— Դուք մակերեսէն վար չէք նայիր։ Ձեր ծնունդին եւ պատմական զուգորդութիւններուն առաւելութեանց մէջ ապահովուած— մէկ խօսքով ձեր գետինին վրայ հաստատուն— չէք բարեհաճիր հասկնալ թէ ինծի պէս մարդ մը, որ բնաւ գետին չունի, պարտաւորուած է դրօշմ մը ունենալ սուէ կերպով։

— Ինչո՞ւ, ըսաւ Փրիսիլա։

Պ. Շթուցի հրեշտակներուն երգին մէջ այս ընդմիջումը խեղդելով, շարունակեցի — «Դայեցէ՛ք Ցիգրայէլիին։ Ան միթէ ամէն կերպով բոլորովին «հանդա՞րտ» էր մակերեսին վրայ։ Բայց ի՞նչ է արդէն մակերեսը։ Պէտք է տակը քննել»։

— Քննելով, ըսաւ, կը տեսնեմ թէ դուք դիւրավառ (flash) պատմուածք կը գրէք։

Ըսաւ ու ցնցուեցայ։ Քարադրի վերջին հուկիթին ետեւը ծածկուելով սպասեցի գործին առնելիք վիճակին։

— Բայց չէի գիտեր թէ հայաստանի պատմութիւն գրելու վրայ էիք։ Ի՞նչ ալ լաւ բան։

— Վրան խօսուելիք բան մը չէ։ Գալով դժուարութիւններուն, անյաղթելի են։

— Գրեթէ ձեր բովանդակ ժամանակը Բրիտանական Թանգարա՞նը կ'անցընէ՞ք, կ'ենթադրեմ։

ՄԱՑՔԸԼ ԱՐԼԷՆ.

Թարգմ. ԵՏԱՆ

Խորհրդաւոր գողը փրոֆէսէօրի աշխատանոցէն վերցուցած է լմնաւկիի պարկուճներ եւ թիթեղեայ տուփի մը մէջ գտնուած մանրուք դրամներ։ Աւարին գումարը կը հասնի 12 - 15.000 ֆրանքի։ Գողը խառնշտկած է նաեւ թուղթերը։

Առաջին անգամն է որ Փասթէօրեան հաստատութեան մէջ այսպիսի գողութիւն մը կը կատարուի։ Այս դէպքը մասնաւոր ուշադրութիւն չպիտի գրաւէր, եթէ փրոֆէսէօրին աշխատանոցին մէջ սեղանի մը վրայ չգտնուէր Ալմազեանի խնդրին թուղթերը։ Փրոֆէսէօրին աշխատանոցը կը գտնուի կենսաքիմիական քիմիաբանութեան շէնքին գետնայարկը եւ ապակեայ դուռով մը կը բացուի գլխաւոր աշխատանոցին վրայ։ Գողը, որ շատ ծանօթ պէտք է եղած ըլլայ այդ հաստատութեան գործերուն, մեծ աշխատանոցին դուռը բացած է նման բանալիով մը, իսկ փրոֆէսէօրին դուռը՝ կեղծ բանալիով։ Եօթը գզրոցներէն վեցը բացած է մկրատով մը։ Զգուշացած է ելեկտրական լոյսերը վառել՝ գիշերապահներու ուշադրութիւնը չհրաւիրելու համար։

Կիրակի առաւօտ աշխատանոց վերադարձին՝ փրոֆէսէօրը անմիջապէս նկատեց գողութիւնը եւ լուր տուաւ հաստատութեան տնօրէն Փրոֆ. Ռուի։ Երկուշաբթի առտու դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաները հասնելով քննութիւն կատարեցին։ Գտան բազմաթիւ հետքեր՝ ոտքի եւ ձեռքի, որոնց օրինակը առին։

Փրոֆէսէօր Պէրթրան լրագրողի մը յայտարարեց թէ՝ գողը բան մը չէ կրցած հասկնալ այն զանազան թուղթերէն, որոնք հիմը պիտի կազմէին Ալմազեանի խնդրին շուրջ իր կազմելիք տեղեկագրին, այնպէս որ ո՛չ մէկ վնաս կարելի եղած է հասցնել այս ուղղութեամբ։ Փրոֆէսէօրը երեքշաբթի իրիկուն Պ. Մաթիֆասի ներկայացուց իր տեղեկագիրը, որ, ինչպէս բնինք, չի հաստատեր Պ. Ամիի բոլոր եզրակացութիւնները։ Յիշեալ տեղեկագիրը այսօր պիտի հաղորդուի Ալմազեանի եւ բովանդակութիւնը պիտի հրատարակուի թերթերու մէջ։

Լոնտոնի խորհրդաժողովը

Բանակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի մէջ՝ իւրաքանչիւր պետութեան բաժինը որոշելու համար։ Ֆրանսայի նախարարական տագնապին հետեւանքով, առայժմ ֆրանս. պատուիրակութիւնը վերապահ դիրք բռնած է։ Ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ եւ տը Ֆլէօրիօ երեքշաբթի օր Անգլիոյ վարչապետին մօտ երթալով յայտնեցին թէ Ֆրանսա կը փափաքի սերտիւ գործակցիլ խորհրդաժողովի յաջողութեան համար, սակայն ստիպուած են սպասել տագնապին ելքին։ Մաքտոնըլտ իր համակրանքը յայտնեց Թարտիէօի եւ Պրիանի հանդէպ, ու աւելցուց թէ ներկայիս բանակցութիւնները կը շարունակուին միւս պատուիրակութեանց միջեւ, եւ ֆրանս. պատուիրակութիւնը կանոնաւորաբար տեղեակ կը պահուի անոնց արդիւնքէն։

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷ ԻՏԱԼԻԱ

Լոնտոնի մէջ օրուան խնդիրն է Իտալիոյ պահանջը։ Ինչպէս յայտնի է, Իտալացիները կը պահանջեն որ Միջերկրականի մէջ Ֆրանսայի հաւասար նաւային ուժ ունենան։ Իտալիոյ գլխաւոր պատուիրակ Կրանտի տակաւին չէ հաղորդած իր ծանուցագիրը՝ իտալական պահանջներու մասին։ Հեռագրի մը համաձայն, կը կարծուի թէ իբրեւ ամբողջական տարողութիւն, Իտալիա կ'ուզէ ունենալ 400.000 թոն։ Ֆրանսա պահանջած էր 724.000 թոն։ Կ'ըսուի սակայն թէ Անգլիա տրամադիր է 400.000էն աւելի չտալ Ֆրանսայի, որովհետեւ կ'ուզէ որ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միացեալ ուժերէն աւելի զօրաւոր ըլլայ իր նաւատորմը։

Զօր. Կուտեպովի գաղտնիքը

Հարցաքննիչ դատաւոր Տըլալէ երեքշաբթի օր Ռուսլէ փողոցին աջեւ կրկնել տուաւ Զօր. Կուտեպովի առեւանգման պարագաները, համաձայն հիւանդանոցի ծառայ Արթիւր Շթայնմէցի յուցմունքներուն։ «Զօրավար»ը բռնելն ու ինքնաշարժին մէջ դնելը տեւեց 40 երկվայրկեան միայն։ Դատաւորը հիւանդանոցի պատուհանէն հետեւեցաւ գործողութեան։

∴ Տեղեկութիւն տրուած ըլլալով որ զօրավարը 150.000 ֆրանք ունէր Ցուրիխի Պանք Ֆէտէրալին մէջ, դատաւոր Տէլալէ հեռագրով տեղեկութիւն ուզեց այս մասին զուիցերական դրամատունէն եւ հաստատեց որ գումարը ամբողջութեամբ հոն կը մնայ։

∴ «Լիպէրթէ» թերթը կը կազմակերպէ բողոքի երկրորդ հրապարակային հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը՝ ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Պիւլիէի սրահին մէջ։

Ամանուլլահ Աֆղանիստան կը դառնայ

Լոնտոն, 19 փետր.— Հասմէն ստացուած քանի մը հեռագիրներու համաձայն, Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահ Իտալիայէն ճամբայ ելած է դէպի Պոլիս եւ մտադիր է Աֆղանիստան վերադառնալ։

Մահապատիժ հինգ կրօնաւորներու

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ Թուլա նահանգին մէջ Ձեկայի հրամանով ձերբակալուած են Իսմայիլով քահանան եւ ուրիշ չորս կրօնաւորներ, որոնք քարոզութիւններ կ'ընէին հողային սեփականութեան եւ մասնաւոր տնտեսութեանց ջնջումին դէմ։ Հինգ եկեղեցականները մահուան պիտի դատապարտուին։

Թուրք նաւին մենաշնորհ կ'ուզէ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Երկու ամիսէն, Ֆորտ գործարանին անունով ներկայացուցիչ մը Էնկիւրի պիտի գայ։ Այս անձը կառավարութեան կարգ մը առաջարկներ պիտի ներկայացնէ Թուրքիոյ հանքերը շահագործելու համար։

Ձիւնը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսայի գաւառներէն կը հաղորդեն թէ վերջին օրերս առատօրէն ձիւնած է կարգ մը շրջաններու մէջ մասնաւորաբար Պուշ-տիւ-Ռոնի, Վօքլիւզի, Վառի եւ Ժիրոնտի նահանգներուն մէջ։ Քանթալի մէջ ձիւնամրրիկ տեղի ունեցաւ։ Քօթ-տիւ-Նորի մէջ ջերմաչափը յանկարծ զերոյէն 10 աստիճան վար իջկաւ։ Սէն-Պրիէօի մէջ քանի մը հոգի ցուրտէն մեռան։

Փարիզեան շրջանին մէջ ալ կիրակի կէսօրէն վերջ եւ երկուշաբթի գիշեր թեթեւօրէն ձիւնեց։ Ցուրտ օդը կը շարունակուի։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ.— 22 Փետր. Շաբաթ իրիկուն։

ՎԻԷՆ.— 23 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ։

Կէս օրէ առաջ, ընկերական ընդհ. ժողով։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԵՍԻՆ.— 23 Փետր. Կիրակի երեկոյ։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Մարտ 2 Կիրակի կէսօրէ վերջ. Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խօսի Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 23 Փետր. Կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Կը խօսի ընկ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետր. 24—29։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի Ներկայացուցիչը։

Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Ազգային Կեդր. Վարչութեան

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Rue de Sèzeի Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. ԹԱԳՒՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը խօսի՝ Փարիզէն հրաւիրուած Պ. ԵՐ. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, երաժշտութիւն և կենդանի պատկեր

ՄՈՒՏՔԸ ԶՐԻ Է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շաքի մէջ, 84 Rue Chape

Կը նախագահէ Պ. ԵԳԻՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Ե. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10, Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Բ. ժամ 10—11, Կազմ. Կանոններ՝ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն ընկ. Օհան Կարօի կողմէ.

— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Վասպուրականի մէջ. դրուագներ եւ դէմքեր, Աւօ, Վըրըշիկ, Մոկացի Գրիգոր, Ոզմեցի Լաթօ, Թոչեցի Դաւօ եւ Թացուեցի Նիկոլ։ Կը հրաւիրուին նաեւ ուրիշ խումբի ընկերներ։

Շավիլի Արդութեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին, ընկ. Տէր Դաւիթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue, Chaville.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնը Գաւ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի կոմիտէն խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութեանց անդամները, վաղը հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République սրճարանի վերնայարկը։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ, Արմէն Գարօ, Քրիս, Զարդարեան եւ Քեռի խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ս. Շամոնի Վարուժան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին իր ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Տէսինի կոմիտէի ընկերա համակրական ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Փարիզէն ընկ. Վ. Համբարձումեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Գուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին մատուռ մանկապարտէզին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café de la Petite Source, մէթրօ Օտէօն։ Կարեւոր օրակարգ։ Դասախօսութիւն՝ Ուրֆայի պատմութեան մասին։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. de Temple, (մէթրօ Պէլվիլ)։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ վարչութեան կազմի լրացում։ Զարձանագրուած հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, 8 Մարտ Շաբաթ գիշեր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տ.Տ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ Տարօնի կարօտեալներուն։ Այս Կիրակի ժամը 2ին, Գուլվար Օտտօ, 120 Chemin de la Madrague. Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ, Տոմսեր՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան Անկիէնի մասնաճիւղը կը սարքէ պարահանդէս մը՝ ծպտեալ-անդիմակ եւ ոչ-ծպտեալ, բազմաթիւ անակնկալներով ճոխացած, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 10ին Salle des Fêtesի մէջ, Rue du Casino, Enghien - les Bains.

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Փետրուար 1930

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	124.21
Տոլար.	Dollar	25.56
Մարք 100	Mark	609.75
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.05
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7.80
Լէվա 100	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.70
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.20
	ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ	
Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2200.—
» II	»	1505.—
» III	»	1500.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ...

208bis, Rue Lafayette Par...

Le Gérant H. STEPH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն
235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930
21 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1193 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՏԱՀՈԳ ՖՐԱՆՍԱՆ

Նախարարական տագնապներու դասական երկիրն է Ֆրանսան, տարիներէ ի վեր։

Պատերազմէն յետոյ, ունեցաւ քիչ-շատ միայն դահլիճներ, երբեւ հետեւանք տիրող պայմաններուն. ժամանակ անցնելով, «վստահութեան խնդիր յարուցանելու» եւ «դահլիճ տապալելու» աւանդութիւնները վերսկսան։ Նոյեմբերի ծանր ու երկարատեւ տագնապէն յետոյ, ահաւասիկ նորէն դահլիճ կազմելու հարց։

Թեթեւ Թարտիէօն երեք ամիս միայն կրցաւ դիմանալ, հակառակ իր այնքան տարփողուած կորովին եւ խոշոր խոստումներուն։ Եւ հիմա կացութիւնը կը ներկայացնէ ճիշդ այն պատկերը ինչ որ ունէր անցեալ աշնան, երբ քաշուեցաւ Փուանքարէն, իսկ Պրիանը ձախողեցաւ։

Նոյն խորհրդարանը, նոյն փորձուած մարդիկը, եւ նոյն փշոտ հարցերը։ Ճշմարիտ անել մը, ուր գլուխները ի զուր կը զարնուին եւ ժամերն ի զուր կը տառապին այս վիճակին դարմանումով։

Արդարեւ, շատ խոր են այս քրոնիկ տագնապին պատճառները։

Պառաւ, ուժասպառ Ֆրանսան կը գտնուի արմատական վերաշրջումներու ճամբուն վրայ։ Պատերազմը խոշոր ճեղքեր բացաւ ուրիշ երկիրներու պետական կազմին, ընկերութիւններուն, աշխարհահայեցողութեան սկզբունքներուն եւ մեթոտներուն մէջ։ Շարք մը երկիրներ մտան արդէն երկու հակոտնեայ ծայրայեղութեանց։ Կենդանի վկայ՝ այսօրուան Ռուսիան եւ Իտալիան։ Ուրիշներ ինկան առաջին, այլ մանաւանդ երկրորդ հոսանքին ճամբուն վրայ, միշտ պատրաստ՝ յեղաշրջութեան ծայրագոյն կէտին հասնելու։ Ո՞ր եւ է նշանով պիտի նշանակէր գլխիվայր թաւալումը։ Օրինակ՝ Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ կամ Լեհաստանի մէջ։

Ուրիշ երկիրներ, մասնաւորապէս Անգլիա եւ Գերմանիա, կը բոլորեն յամր այլ տեւական հոլովոյթի, բարեշրջութեան շրջան մը։

Իսկ Ֆրանսան, որ յաճախ առաջին գծին վրայ կանգնած է արմատական գաղափարներու տարածման եւ իրականացման համար, ահա տարիներէ ի վեր կ'օրօրուի աջ ու ձախ։ Մերթ աջ, մեր ձախ։

Իշխանութեան տագնապ մը, որ յատկապէս կը ծանրանայ քաղաքական կուսակցութեանց եւ խմբակցութեանց բազմութեան, բազմազանութեան հետեւանքով (ինչպէս Գերմանիոյ մէջ։ Բրիտանական կայսրութիւնը կը կառավարուի երեք, աւելի ճիշդ՝ երկու խոշոր կուսակցութիւններու կողմէ.— Պահպանողական եւ աշխատաւորական (ազատականները, արդէն ուժասպառ, մեծ տարբերութիւն չունին պահպանողականներէն)։ Մինչդեռ Ֆրանսայի քաղաքական հոսանքներուն եւ խմբակցութիւններուն համրանքը՝ խորհրդարանէն ներս թէ դուրս՝ Ֆրանսացիները իրենք ալ չեն գիտեր։ Եւ հակառակ այդ գունագեղ բազմութեան, նորէն հաստափոր, իսկ եւ իսկ ֆրանսական քաղքենի դրամատէրն է որ տէրն կուտայ պետական քաղաքականութեան։ Ձախակողմեան հոսանքները, տակաւին, ի վիճակի չեն իրենց տեսակէտներն արժեցնելու. թէեւ կը կազմեն իրական ստուարութիւն մը։ Տարուէ տարի աւելի տեսանելի եւ շօշափելի։ Այն աստիճան որ, ամէնէն յետադիմական վարչապետն ալ չի կրնար ճամբայ իյնալ առանց ապահովելու ձախակողմեան այս կամ թեւին աջակցութիւնը։ Գոնէ բարեացակամ չէզոքութիւնը։ Իսկ նախագահը ինք, միշտ աչքի առջեւ ունենալով խորհրդարանին կազմը, ահա քանիերորդ անգամն է որ ձախակողմեան վարիչներու կը յանձնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Ինչպէս այս անգամ։

Բայց, միայն ներքին հոգեր չեն որ ծնունդ կուտան այս քրոնիկ տագնապներուն։

Ֆրանսան ծանր հոգեր ունի նաեւ դուրսէն, արտաքին ճակատի վրայ։ Ճիշդ այս միջոցին, ասաժանելի վիճակի մը մատնուած է Լոնտոնի մէջ, նաւային սպառազինութեանց կրճատման հարցին առթիւ։

Պատերազմէն ի վեր, ամէն ճակատի վրայ կը հրմշտկուի յաղթական Ֆրանսան, մանաւանդ իր դաշնակիցներուն կողմէ, որոնք համաձայն չեն անոր չափազանց զօրացման։ Աշխարհակալութիւն աշխարհակալութեան դէմ։ Անոնք հարկադրեցին ստորագրել՝ զանազան թուղթեր, որոնք իրապէս կը խախտեն Վերսայլի դաշնագիրը։ Անոնք տանելի ձեւի մը վերածեցին Գերմանիոյ վճարելիք հատուցումները, ժամանակէն առաջ պարպեցին եւ պարպել տուին գրաւեալ շրջանները եւլն.։ Եւ հիմա, Լոնտոնի մէջ, կ'ուզեն աստիճան մը եւս թեւաթել «Մարիանը»։ Այս անգամ տեսակէտէն թանկագին օժանդակ մը կը ներկայանայ Իտալիան, «քոյր-ազգը», որ պատրաստ է իր ամբողջ նաւատորմը մէկ ցականէ վերածելու, պայմանաւ որ Ֆրանսան ալ այդպէս ընէ։ Հաւասարութիւն.— Ի՞նչպէս,— Ֆրանսայի 720,000 թոնը իջեցնելով Իտալիոյ 400,000ին։ Կամ երկրորդը բարձրացնելով առաջին չափին...

Այս կացութեան մէջ, ապահովաբար Թլէմանսոն ալ պիտի վարանէր դահլիճ կազմել եւ պատասխանատուութիւն ստանձնել։

Եւ դեռ աւելի խոր մտահոգութիւններ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴՈՒՐՍԷ՞Ն ԹԷ ՆԵՐՍԷՆ

«Յառաջ»ի խմբագրականն մը մէջ վերլուծելով Բարեգործականի ծանօթ գրգռը, որ կը պարզէ Միութեան նիւթական տագնապը, դիտել կուտայ (12 փետր.).

— «Իր զեկոյցով Բարեգործականը կուգայ յայտարարելու, որ հարկադրուած է յետ այսուհետեւ սահմանափակել իր ձեռնարկներն ու ծրագիրները»։

Այս «սահմանափակումը» կը վերաբերի Բարեգործականի ծախքերու բացառաբար ա՛յն մասին, որ կ'երթայ «ազգ»ին ու «ժողովուրդ»ին,— աղքատ, որբ, անօգնական եւայլն. եւայլն։

«Սահմանափակումը» բնաւ չի վերաբերիր Բարեգործականի ներսի ծախքերուն, այսինքն այն գումարներուն, որ կը շռայլուին վարիչ-պատուիրակներուն գեր-նախարարական ռոճիկներ մատակարարելու համար։

Այս կէտին մէջ ո՛չ մէկ ընկրկում։

Եւ որովհետեւ Մալէզեաններ որոշած են, հակառակ հասոյթներու նուազումին, դարձեալ իրենց հարիւր հազար ֆրանքները գանձել, միաժամանակ Միութեան քաղը կարօտեալէն խլուած պատառիկներէն գոցելով, ուստի Միութիւնը համոզուած է, որ այսուհետեւ, իր այս անձնուէ՛ր, անկաշա՛ռ ու անշահախնդի՛ր ընթացքին շնորհիւ, կարելի պիտի դառնայ թէ՝ իր անդամներու «ընկրկումը» դարմանել եւ թէ անոնց «գաղթ վերաբերումը» աւելի ջե՛րմ ու գուրգուրո՛տ վերաբերմունքի փոխել։

Ըտայինք ըսել, որ այս «խոհեմ» ընթացքին ապացոյցը Բարեգործականը տուած է արդէն։

Ի նպաստ Հալէպի տնդահաններու եղած հանգանակութենէն ան ետ խլած է այն քանի մը ոսկին, զոր տուած էր աղէտի սկզբնական շրջանին...

Մեր համոզումով, Բարեգործականը «ընկրկելու» փոխարէն կրնայ ծաւալիլ ու բարգաւաճիլ, եթէ՝

ա. Դադրի կուսակցական նեղմիտ ու ոխակալ հաստատութիւն ըլլալէ, եւ

բ. Իր ծախսերը ներսէ՛ն կրճատէ, *փոխանակ* դուրսէն կրճատելու։

Ընթերցողը թող չծիծաղի մեր վրայ։ Գիտենք թէ առածին միամիտն է միայն, որ «գայլին գլխուն աւետարան կը կարդայ» երբ անդին ոչխարները կ'արածին...

Թեթեւ մշուշն իսկ թոյլ չի տար պայծառ երկինքը տեսնելու, ո՞ւր մնաց հարիւր հազարաւոր ֆրանքները, հանգստաւէտ աթոռները, շոյիչ տիտղոսներն ու նենգամիտ գործերը։»

ՑՈՅՑ ՄԸ «ԹԷՐՔՕՋ»Ի ԴԷՄ

Ժամանակէ մը ի վեր Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը բուռն պայքար մը սկսած է Թէրքօզի ջուրի ընկերութեան դէմ, որուն պաշտօնեաները, կ'ըսէ, մեծ մասամբ ոչ-թուրքեր են։ Ամբոխավարութիւնը այնքան առաջ տարած է որ, անցած շաբթու Պոլսոյ Ճէլալ լիսէի աշակերտներէն խումբ մը՝ Թէրքօզի կեդրոնատեղին գացած եւ ցոյց մը կատարած է։ Ցուցարարները տակնուվրայ ըրած են շէնքին կարասիները եւ կոտրած ապակիները։ Պաշտօնեաները յեղապատառ խոյս տուած են։

Այս առթիւ «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ՝ առանց քաշուելու «Պատահածը չարդարանար» բայց Թէրքօզի ընկերութիւնը ասկէ աւելիին արժանի է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵԼԼԷՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Անցեալ օր գրեցինք թէ Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս, Երեսփ. ժողովին մէջ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած էր հելլէն նաւատորմին եւ Թուրքիոյ մասին։ Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Վէնիզէլոս պարզելէ յետոյ միայն թեթեւ մարտանաւերէ բաղկացած նաւատորմի մը վտանգները, վեր հանեց Յունաստանի խաղաղասիրական զգացումները եւ աւելցուց թէ՝ քանի որ Յունաստան ընդունած է իր այսօրուան սահմանագլուխները, այլեւս Եգէական ծովու մէջ գերիշխանութիւն ունենալու գաղափարը կորսնցուցած է իր հիմը։

Վէնիզէլոս յայտնելէ յետոյ թէ իր համոզումով Թուրքիա վերջին ծայր խաղաղասէր է, յիշեց թէ՝ Լօզանի դաշնագիրը ստորագրուած ատեն, Թուրքիա պահանջեց միայն Իմպրոսն ու Թենէտոսը, իսկ Արշիպեղագոսի միւս կղզիներուն մասին որեւէ պահանջ չներկայացուց, ճանչնալով Յունաստանի իրաւունքը անոնց վրայ։

Յետոյ քննելով այն հարցը թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ «Եավուզ»ի (նախկին «Կէօպէն») դերը պատերազմի ատեն եւ թէ ի՞նչ պէտք է ընէ Յունաստան՝ ապահովելու համար իր հաղորդակցութիւններն ու փոխադրութիւնները, վարչապետը կարդաց քանի մը հատուածներ այն յիշատակագրէն՝ զոր ներկայացուցած էր ծովային մեծ խորհուրդին եւ որ որոշեց Յունաստանի ներկայ նաւային քաղաքականութիւնը։ Այդ յիշատակագրին մէջ, Վէնիզէլոս քննելով օդանաւերու դերը եւ Եգէականի գերիշխանութեան հարցը, կ'ըսէր թէ Յունաստան այլեւս ո՛չ մէկ յարձակողական պատերազմ պիտի մղէ Թուրքիոյ դէմ, հետեւաբար պէտք չունի նաւային գերիշխանութեան։ Կը կարծէ նաեւ որ Թուրքիա եւս յարձակողական նպատակներ չունի Յունաստանի դէմ եւ անկեղծօրէն կ'ընդունի ներկայ գոյավիճակը։

— Թուրքիա գիտէ թէ, *ըսաւ Վէնիզէլոս*, ստար պետութիւնները երբեք չպիտի հանդուրժեն որ անիկա պատերազմի միջոցով փորձէ փոփոխութեան ենթարկել Միջերկրականի գոյավիճակը։ Թուրքիա իրեն դէմ պիտի գտնէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ վճռած է արգիլել, ի հարկին զսպել պատերազմական նման գործողութիւններ

Վերջացնելով, Վէնիզէլոս ըսաւ թէ կառավարութիւնը վճռած է Յունաստանը օժտել այն բոլոր բաներով, որոնք անհրաժեշտ են օգտագործելու իր հիանալի դիրքը՝ իբրեւ հանգոյց օդային հաղորդակցութեանց։

Ընկիւրի կը շարունակէ սակարկել

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին՝ Իտալական Դրամատան փոխատուութիւնը մէկէն հինգ միլիոն ստերլինի բարձրացնելու համար։ Իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց կը տրուին Թուրքիոյ անտառներն ու հանքերը։ Իտալական կառավարութիւնը ուղղակի կը շահագրգռուի այս բանակցութիւններով։

Օսմ. կայսրութենէն փոխանցուած պարտքերն են՝ Օսմանեան կայսրութեան օրով, զանազան թուականներու մէջ տարբեր տոկոսներով գոյացած պարտքերը որոնք 1903ին միացուեցան «Միացեալ պարտքեր» անունին տակ, եւ գանձման հոգը յանձնուեցաւ Հանրային Պարտքերու Վարչութեան։

Վերոյիշեալ պարտքերու վճարման պայմաններուն մասին հանրապետական Թուրքիոյ եւ Հանրային Պարտքերու Վարչական խորհուրդին միջեւ 1925ին սկսուած եւ 1928 յունիս 13ին կնքուած համաձայնութիւնը, 1928 դեկտ. 1ին վաւերացուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ։

Պայմանագրութեան համաձայն, վճարումները հետեւեալ ձեւով պիտի ըլլան. առաջին եօթը տարուան ընթացքին 100ին 38, յաջորդ վեց տարուան մէջ 100ին 48, յետոյ հինգ տարուան միջոցին 100ին 58, անկէ վերջ երկու տարին 100ին 66 եւ վերջին երեք տարուան մէջ ալ 100ին 98։

Վճարելի պարտքին ընդհ. գումարը կը յանգի մօտաւորապէս 100 միլիոն ոսկիի։

Նախարարական տագնապը

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ շարունակելով իր խորհրդակցութիւնները, հետզհետէ ընդունեց ծերակուտականներ Շօմէն, Հէրվէյը, երեսփոխաններ Փոլ Րէյնօն, Տանիէլուն, Լէօն Պլումը (ընկերվարական խմբակի պետ), Էթիէն Ֆուժէրը, Ֆրանքլէն-Պույյոնը, Լանիէլը, Կէրնիէն, Փէնլըվէն եւ Շապրէօնը։

Նկատելով որ Թարտիէօի դահլիճը ինկաւ ընդդիմադիրներու քուէով, ըստ հանրապետական աւանդութեանց, Պ. Տումէրկ պարտաւոր է նախ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնել ընդդիմադիր ամէնէն զօրաւոր կուսակցութեան պետին։ Այդ պատճառով ալ երէկ առաւօտ Էլիզէի պալատը հրաւիրեց արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակցութեան պետ Քամիյլ Շօթանը, որուն առաջարկեց կազմել նոր դահլիճը։ Այս վերջինը ընդունեց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԱՏՕԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 33

Լա Սիօթայի հանգանակութիւնը	1060.
Գալուստ Խուրշիտեան Քրիւաս	10. -
Գումար	1,070.—
32րդ ցանկին գումարը	33,242.—
Ընդհ. գումար	34,312.—

ՏՈՄՍԵՐ

Ի ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏԱՊԱԼԵՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

Զարմանալի մարդիկ են սա Ֆրանսացիները։ Մեր քիթի՞ն կը խնդան արդեօք։

Երկու ամիսը մէկ անգամ վարչապետը կը փոխեն։ Եւ թերթերը հաստկեկ գիրերով կը ծանուցանեն,— կարծես ընդհանուր պատերազմ յայտարարուած ըլլայ,— թէ «Պրիանի դահլիճը հրաժարեցաւ», թէ «Թարտիէօի դահլիճը տապալեցաւ»։

Ամբողջ կուսակցութիւն մը կը ներկայացնէ իրենց վարչապետը։ Ու երբ կը հրաժարի, ուրիշ կուսակցութիւն մը վարչապետ մը կը դրկէ՝ բազմելու պարապ աթոռին վրայ։ Եւ մենք որ կը յիշենք մեր երկրին սովորութիւնները, կը կարծէինք թէ վարչապետին փոփոխութեան իբրեւ հետեւանք՝ երկրին մէջ պիտի փոխուին շատ մը ուրիշ բաներ ալ։

Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ։ Վարչապետը կը փոխուի, բայց եւ այնպէս Թարիզ.Մարսէյլ երկաթուղիին ժամանակացոյցն իսկ չի փոխուիր, եւ Սէն գետը նորէն դէպի Մանշ կը հոսի։ Նոյնիսկ եթէ հարցնէք ֆրանսացի ծերուկ գիւղացիի մը, թէ ո՞վ է վարչապետը, վստահ եմ որ ձեզի պիտի տայ անունը այն վարչապետին, որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր իր երիտասարդութեան օրերուն։

Բանն ատանկ չէ Հայաստանի մէջ։ Եթէ պատահի որ Հայաստանի ներկայ դահլիճը տապալի եւ Սիմոն Վրացեանը իր դահլիճը կազմէ, տակն ու վրայ կ'ըլլայ երկիրը։ Լուրը գիւղացիներն ալ կ'իմանան, նահատակներուն ոսկորներն ալ։ Հայաստան մտնելու ճամբան իսկ կը փոխուի, այնուհետեւ։

Եղբա՛յր, վարչապետը այսպէ՛ս միայն կը փոխեն։ Եթէ միայն թերթերուն մէջ մատի պէս հաստ գիրերով գրելու համար է այդ փոփոխութիւնը, չարժեր։ Աւելի լաւ է, որ վարչապետ մը ընտրէք, ո՛վ Ֆրանսացիներ, եւ սպասէք որ մեռնի՝ նոր մը ընտրելու համար։ Ցեսէ՞ք, Իտալիան քանի՜ տարի է, այդպիսի ծիծաղելի խաղեր չի կատարեր։ Իսկ եթէ կ'ուզէք Ֆեզի, օտարականներուս աչքը շլացնել այսպիսի թատերական ձեւերով, վստահ եղէք, որ պրգտիկ չենք մնար՝ եթէ մըցուելի ըլլենք։

Չեր ըրածն ալ բա՞ն է։ Անգամ մը, որ Ռուսիոյ դահլիճը տապալի, նոյն օրն իսկ կը տապալին Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ շատ մը ուրիշ երկիրներու դահլիճները, եւ նոյն երեկոյեան Էջմիածնի ժամերը ջուխտակ զանգակ կը հնչեցնեն ամբողջ մէկ ժամ։

Դահլիճի տապալումը այսպէս կ'ըլլայ։ Հասկցա՞ք հիմա։

ԼԵՒՈՆՑԻ

ԶԳԱՑՈՒՄԻ ՁԱՅՆԸ

Ժամբան՝ ուրկէ անցաւ նոր սերունդը սկսելով իր հայրենի օճախէն, մինչեւ նորագոյն ժամանակներու ամենադժնդակ գողգոթաները, երկար էր եւ մանաւանդ ողբերգական։

Անոնք, որ անցան եւ ի վերջոյ այսօր հասած կը թուին ժամանակաւոր կայանի մը, նոր կեանք մը կ՚ապրին այլեւս։ Վերջ գտած է կեանքի եւ մահուան սոսկալի պայքարը։ Ամէն տեղ այս կամ այն չափով բնականոն կեանքի պայմաններ են ստեղծուած եւ հնարաւորութիւններ մարդկային կեանքի զարգացման։

Այս նոր պայմաններուն մէջ տարբեր է նոր սերունդին վիճակը։ Մինչ մէկ կողմէն Թօթուելով իրմէ պատերազմի սարսափներն ու անձնական տառապանքները, ան հնազանդ կեանքի ընդհանուր օրէնքին, սկսած է դառնալ ինքնապահ, տուն ու տեղ եւ նոյնիսկ ընտանիքի հայր, միւս կողմէն՝ Թաքուն ուժ մը կը չարչէ զինք, կը տանջէ եւ կ՚անհանգստացնէ անդադար։ Այս ներքին ցնցումները այնքան արագ են եւ անընդհատ, որքան նոր կեանքի մէջ իր ձեռք բերած յաջողութիւնները։

Արիւնի շրջանէն տարիներ յետոյ, այսօր ան ալ աւելի ուժգնութեամբ կը զգայ այն ամէնը ինչ չզգաց գուցէ բնաւ այդ օրերուն։ Իր ցեղի ապրած եւ իր իսկ քաշած կեանքի դառնութիւններու համը, այսօր է որ կը զգայ առանձին ուժգնութեամբ։ Այս քիչ մը բնական վիճակին մէջ է ահա, որ այս սերունդը առանց խորշոր ճիգի կը ծանօթանայ իր անցեալին։ Ան հիմա է որ կ՚ապրի իր անհատական եւ ազգային կոբուստները, պատերազմի արհաւն եւ կրակի անդունդներուն մէջ եւ հիմա է որ աւելի պարզ աչքերով կը դիտէ իր անցած ճամբաները։

Այս յետադարձ ակնարկն է, որ կը կապէ զինք իր անցեալին հետ, որ ըսել է մեր անցեալ պատմութեան հետ։ Անով ալ պէտք է բացատրել մասամբ այս սերունդի խանդավառ հետաքրքրութիւնը մեր անցած պատմութեան մասին։ Նոյն աղբիւրէն է անոր ազգայնականութիւնը, որ յաճախ գծրախտաբար կը հասնի ծայրայեղութեան։

Մեր ազգային կեանքին զարգացման անպատ այս շրջաններն, նոր սերունդի մէկ մասի այս վիճակը անթոյլատրելի է անտեսել։ Զարկը որ այնքան աւերներ գործեց մեր կեանքին մէջ, անհնար է բուժել, եթէ մենք չկարենանք անոր հետեւանքներէն օրուան դասը հանել։ Իսկ մեր մատնանշած երեւոյթը, որ մասամբ արդիւնք է այդ չարիքին, պէտք է օգտագործել զգուշութեամբ եւ մանաւանդ ժամանակի պահանջներու եւ ոգիին համապատասխան եղանակներով։

Իրողութիւնն այն է սակայն, որ մեր կեանքին մէջ անհրաժեշտ ուշադրութիւն չէ դարձուած այս ուղղութեամբ։

Այն ժամանակ, երբ այլասերումի ահազանգը կը խլացնէ չորս կողմը, անօգուտ եւ անարձագանգ ոչ մէկ կազմակերպութիւն, մէջն ըլլալով նաեւ Դաշնակցութիւնը կը խորհի անմիջական, լայն շփման մտնել այս սերունդին հետ, որ տակաւին երկար ժամանակ մը համար ներքին ուժ մը ունի յուծանալու, յօտարանալու։ Հաշուի չենք առներ այս ուժը, որ կապուած է նոր սերունդին էութեան հետ, իր անցած եւ ապրած կեանքին հետ։ Եւ խոստովանինք, որ դարձեալ այս տղաքը իրենք են որ կը գտնեն միջավայրը կազմակերպելու համար իրենց ձգտումներն ու հոգեկան պահանջները։ Անոնք են որ յաճախ հեռաւոր անկիւններէն կը յիշեցնեն իրենց գոյութիւնը, կը թելադրեն իրենց պահանջները։ Քիչ են դէպքեր, երբ այս կամ այն խումբ եւ անծանօթ շրջանի մէջ նետուած քանի մը տղաք զանազան ճանապարհներով, կամ «Յառաջ»ի միջոցով կը խնդրեն կազմակերպել զիրենք Դաշնակցութեան մէջ։

Ո՞վ ցուցուց անոնց այս ճամբան, եւ մանաւանդ ծանօթացուց այս կուսակցութիւնը։ Մեր գործիչնե՞րը, քարոզչական ձեռնարկնե՞րը, եւ կամ դրամի կողմնակի միջոցնե՞րը։ Ո՛չ այս, ո՛չ այն։

Իրենց ներքին ձայնն է իրենց ուղեցոյցը, առաջնորդը եւ թելադրողը։ Եւ առանց պատճառի չէ այս։

Քիչ վերը ըսի թէ այսօրուան կեանքը բնական մղումով մը կը ստիպէ զանոնք ապրիլ անցեալը։ Այս յետադարձ ակնարկով անոնք ո՛չ միայն կը ծանօթանան իրենց ծագման, այլեւ կը մղուին տեսնելու այսօրուան իրականութիւնը— քայքայուող անբնական եւ դաժան դասաւորումներով։ Կարնեցի երիտասարդը— ծնած մեր միակ օտար ձեռքերու մէջ— այստեղ է որ կը ծանօթանայ իր ծնողներուն, ազգականներուն եւ իր ծննդավայրին դառն ճակատագրին։ Եւ ասիկա այն ժամանակ երբ իր աշխատաւոր ընկեր ֆրանսացի ժանն անգամ չի կրնար հաւատալ իրեն։ Չէ՞ որ վերջինը թէեւ նոյնպէս պատերազմի սերունդ, բայց իր տունն ունի, իր ծննդավայրը, հայրենիքը, ծնողքն ու ազգականները։ Ասկէ ծնունդ կ՚առնէ Կարնեցիի մէջ ներքին խարանումը, լուծելու համար որքան իր կորուստներու հանգոյցը, նոյնքան նաեւ անոնց պատճառները։

Իմաստութեան եւ հմտութեան պէտք չզգար ան այս կնճռին լուծման համար. ի վերջոյ կ՚ըմբռնէ չարիքի մը գոյութիւնը, գործուած Թուրքին կողմէն։

Անկէ ծայր կ՚առնէ ուրիշ տագնապ մը.— նոյնքան վրդովիչ, որքան առաջինը։ Հոս, այս ներքին տագնապին սաստկացման կը նպաստէ իր տարիքը, երիտասարդական աւիւնը, եռանդը։

Անհատը ինքն իր մէջ, իր այս տագնապներուն հետ ծնունդ կուտայ տարբեր զգացումի մը, իբրեւ բնական արդիւնք իր գոյութեան։

Այս զգացումը վրէժխնդրութիւնն է, հոգ չէ թէ անձեւ անմշակ։ Ոչինչ կրնայ փոխել այս հոգեկան վիճակը, քանի որ ան գիտէ թէ կեանքը զինքը հարուածեր է անգթօրէն, եւ հետեւաբար պէտք է հակահարուածը տալ։

Դաշնակցութիւնը, այն չափով որչափով կրնայ ծանօթ ըլլալ հայ երիտասարդի մը, կը ներկայանայ ահա այնպէս,ուր հիւրընկալուելով հնարաւոր է հասնիլ նպատակին։ Եւ ասիկա կը դառնայ վճռական հանգամ, հաւատք։

Եւ ասկէ ալ կը սկսի այս սերունդի ուղղութիւնը դէպի մեր կուսակցութիւնը։ Ուղղութիւն մը,որ ամէն բանէ առաջ կը ծնի զգացումէն։

Եւ այստեղ է որ կը սկսի կուսակցական ծանր աշխատանքը, զանոնք յամրաբար հասուն գիտակցութեան առաջնորդելու համար։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՏՐԱՄ ՂՐԿԵԼՆԵՐՈՒՆ

Մինչեւ հիմա անկարելի էր Թղթատարով Թուրքիա ղրկել առեւտրական արժէք ներկայացնող առարկայ. այդ առարկաները ղրկողին կը վերադարձուէին։

Թղթատարական վարչութիւնը կը ծանուցանէ Թէ այսուհետեւ կարելի է Թուրքիա ղրկել նման առարկաներ. միայն թէ՛ նկատելով որ անոնք մաքսի ենթակայ են՝ ծրարներուն վրայ պէտք է փակցնել կանաչ Թուղթ մը (կարելի է ստանալ բոլոր նամակատուններէն)։Ասկէ զատ ծրարները պէտք է ղրկուին ապահովագրուած ։ Պարզ ծրարները բացարձակապէս կը մերժուին եւ իրենց տէրերուն կը վերադարձուին։

ԷՋ ՄԸ ՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐԷՆ

Այս պատմութիւնը կը քաղենք «Հայրենիք»էն։ Գրողն է Գիւտ Մխիթարեան, Նախկին եպիսկոպոս, որ Խարբերդի առաջնորդ եղած է քեմալական իշխանութեան առաջին օրերուն.

1915ի յուլիսին Պոլսէն եկած մասնաւոր հրաման մը համաձայն, Հալէպ համախմբուած տարագիրներէն, բողոքականները եւ կաթոլիկները գերծ պիտի մնային նոր տեղահանութենէ մը դառնութիւնը ճաշակելէ։

Այդ լուրը լուսաւորչական Հայերուն մէջ մեծ յուսահատութիւն եւ բարոյալքում յառաջ բերաւ։ Ըսողներ եղան,նոյն իսկ կառավարական շրջանակներու մէջ, թէ՝ հրամանը արդիւնք էր գերման եւ աւստրիական կայսրերու ազդու միջամտութեան, քանի որ առաջինը բողոքականութեան եւ երկրորդը կաթոլիկութեան ամենաջերմ պաշտպաններն էին։ Ասկէ զատ՝ լսեցաւ նաեւ, որ այդ օրերուն Մարաշէն Հալէպ տարագրուած Վերապատ. Ահարոն Շիրաճեան, յանուն բողոքական յարանուանութեան հեռագրած է ներքին եւ արդարութեան գործոց նախարարներուն, որ իրենք՝ Հայերու նման (որպէս թէ իրենք Հայեր եղած չըլլային) Քոմիթէ․ի չեն եւ անջատողական ձգտումներ ու գաղափարներ չեն սնուցաներ։

Անոնք, որ դիւրութիւն կամ դրամական միջոց ունէին, կը դիմէին այդ յարանուանութեանց պետերուն եւ անուննին արձանագրել կուտային մէկուն կամ միւսին տոմարին մէջ ու այդ կերպով կ՚ազատէին աքսորի ահաւոր մղձաւանջէն։ Իսկ այդ միջոցներէն զուրկ եղողները՝ բնականաբար իրենց համար ուրիշ կռուան մը գտնել պիտի փորձէին, քանի որ կարմիր ու սպիտակ Ջարդերու սպառնալիքը Դամոկլեան Սուրի նման կախուած կը մնար իրենց գլուխուն վերեւ։

* * *

Բարեբախտաբար ըսեմ, թէ դժբախտաբար, այդ շրջանին Հալէպի Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ առժամաբար պաշտօն վարող քահանայ մը, որուն ինքնութիւնը մինչեւ վերջը անծանօթ մնաց ինծի, այդ գետինը պատրաստեց, երբ օրին մէկը ի տես ժողովուրդի անտանելի կացութեան եւ մարտիրոսացումին, արդար զայրոյթով լցուած՝ Առաջնորդարանի բակին մէջ ժողովուրդի ներկայութեան բարձրաձայնակ ըսաւ.

— Ինչ կ՚ընեն Ազգ. Մարմինները, ինչ կ՚ընէ Կաթողիկոսը, ինչո՞ւ չեն խորհիր ժողովուրդի այս կացութեան դարմանատանելու միջոցներուն վրայ։ Մի՞թէ մենք մեր նախնիքներէն աւելի ազգասէր ու կրօնասէր ենք։ Պատմութիւնը մեզի նախընթաց մը տուած է, պէտք է անոր հետեւինք, վարդան ու վարդանեանք, ազգին ու եկեղեցիին պաշտպանող փառքը անհետացնելու համար, առ. երեսս պարսկական կրօնը ընդունելու յօժարութիւն ցոյց տուին։Մենք ալ ազգովին իսլամանալու ծպտութիւնը որդեգրենք, արիւնաքամ այս ժողովուրդը ազատելու համար նոր արհաւիրքներէ եւ սպանդներէ։

Քահանային այդ խօսքերը անհետ չմնացին։ Ընդհակառակն անոնք իրենց ազդեցութիւնը ունեցան մտքերու վրայ եւ այդ գաղափարին շուրջ խմբումները կամաց կամաց ծայր տալ սկսան մասնաւոր շրջանակներու մէջ։

.˙.

Ճիշդ այդ օրերուն զուգադիպեցաւ հայոց ազատ գրութեան պատմագրութեան փուլուն էջերէն մին կազմող Ուրֆայի հերոսամարտը, որուն իբր հաշուեգրեցութիւն՝ կառավարութիւնը աւելի սաստկացուց իր հալածանքը՝ Հայերու հանդէպ։ Մէհմէտ Քիւտիւրի մերձահուկ Հիւպ պէյի ամենախիստ հրամաններուն վրայ սէվգիաթի պաշտօնեաներ եւ ոստիկաններ որսկան շուներու նմանութեա կարմ ինկած Հայ կը փնտռէին եւ գտածնին Սէպիլ կը ղրկէին, անկէ ալ խմբովին գանգուածներու վերածելով դէպի Տէր Զօր քշելու համար։

Տէր-Զօրի նոյն ատենուան կառավարիչ Ալի Սուավի պէյի մասին թէեւ նպաստաւոր կը խօսուէր Հալէպի մէջ, մանաւանդ որ ան Կաթողիկոսին հետ ալ տեսնուած եւ իր իրաւասութեան տակ գտնուող Հայերուն նկատմամբ գթոտ վերաբերմունք մը ունենալ խոստացած էր.բայց Արաբ Բունարի, Րաս իւլ-Այնի եւ Ճարապլուսի մէջ Արաբներու, Չէչէններու, նոյնիսկ կարաւաններուն ընկերակցող ոստիկաններու ի գործ դրած վայրագութիւններու արձագանգը օրը օրին կը լսուէին Հալէպի մէջ եւ սարսուռ կ՚ազդէին ժողովուրդին։

Այդքան դժնդակ պարագաներու տակ բնականաբար ոչ ոք պիտի ուզէր ձեռք առնել դժոխքի այդ ճամբան, ուստի շատեր ազգովին իսլամանալու գաղափարը գործնականացնելու կը ձեռնարկէն, մանաւանդ որ Էլուպ Պէյ Հօթէլ Պարոնի մէջ, գիշեր մը օղիի սեղանին շուրջը գլուխը լաւ մը տաքցնելէ յետոյ, իրեն սեղանակից Հայու մը անվերապահօրէն յայտնած էր, որ փրկութեան միակ ճամբան հաւաքական իսլամացումի մէջ կը կայանայ եւ թելադրած էր որ պէտքի կարելի եղածին չափ աշխատին միջոցներ ստեղծել՝ ժողովուրդը Համայի, Հօմսի եւ Դամասկոսի ու անոր շրջակայից մէջ տեղաւորել տալու համար։

* * *

Առաւել, Տէօրթ Եօլցի եւ Հաճընցի խումբ մը ազգայիններ, առաջնորդութեամբ Գ. Գ. Ա. Կիւլպէնկեանի, Գ. Կէօյ.Օղլանեանի եւ Օր. Հ. Պօյաճեանի (քոյր Հնչակեան գործիչ Մուրատի եւ միրայրի). խորհրդակցական ժողով մը կը գումարեն ծրագիր մը պատրաստելու եւ ըստ այնմ գործի սկսելու համար։

Մշակուելիք ծրագիրը, որուն յետոյ տեղեկացայ, Հայ ցեղին բարոյական բարձրութեան յաւերժական կոթողը կրնար նկատուիլ տարագրութեան ահռելի պատմութեան մէջ։ Անոր մէջ գլխաւոր տեղը գրաւած էր ղեռատի կոյսերու բանագրաւումէ եւ առեւանգումէ զերծ պահուելու պարագան՝ հետեւեալ ձեւին տակ։ Ամէն կանամբի այր, իսլամութեան բազմակնութեան օրէնքին ուժով, իր մերձաւոր ազգականին չափահաս աղջիկներէն մէկը կամ երկուքը իրեն կնութեան պիտի առնէր և անոր կուսութիւնը անաղարտ պիտի պահէր իբրեւ իր սեփական աղջիկը։

Եթէ այդ ծրագիրը յաջողութեամբ գլուխ ելլէր, թերեւս այսօր Թրքական եւ արաբական հարէմներու մէջ հեծող ու հիւծող տասնեակ հազարաւորները ունեցած պիտի չըլլայինք։

Խորհրդակցական ժողովին կը հրաւիրուին նաեւ տարագիր երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներ։ Խորհրդակցութեան ընթացքին պէտք կը տեսնուի Կաթողիկոսին կարծիքը առնել, որ այդ օրերուն Հալէպ կը գտնուէր։ Այդ պաշտօնը կը յանձնուի եկեղեցականներուն, որոնք նոյն օրն իսկ կը ներկայանան Կաթողիկոսին եւ կը հարցնեն, թէ ի՞նչ կը խորհի ան ժողովուրդի անտարբեր ու անհանդուրժելի կացութեան դարման տանելու համար։

Արդարեւ, այդ շրջանին ժողովուրդին վիճակը անհանդուրժելի ըլլալէ աւելի ընդվզեցուցիչ էր եւ ամենաքար սրտերն անգամ, անշուշտ ո՛չ Թուրքերը, ի գութ կը շարժէր։

Առաջնորդարանի շրջափակին եւ շրջակայ փողոցներուն մէջ ամէն քայլափոխին, իրենց մերկութիւնը ցնցոտիներու մէջ հազիւ ծածկած մարդկային երկսեռ խլեակներ համախմբուած էին, որոնցմէ օրական լիասունով հարիւրով մահուան գիրկը կ՚իյնային։ Միջոց մը միայն Հալէպի մէջ, օրական մեռնողներու թիւը մինչեւ 400ի բարձրացաւ, ըստ վիճակագրութեան Մ. Եռեցեանի։

Քաղաքապետութիւնը իր աղբի սայլերու թիւը կրկնապատկելով հանդերձ՝ դարձեալ չէր կրնար բաւականութիւն տալ պէտքին։ Ազգային զոյգ գերեզմանատները գրեթէ անանցանելի դարձած էին հոգաւորներէն։

Այդ տեսարաններէն մէկուն առջեւ է, որ կուսակալ Ճէլալ պէյ, օր մը Առաջնորդարանի մէջ Կաթողիկոսին հետ ունեցած տեսակցութեանը միջոցին արցունքոտ աչքերով ըսած էր.

—«Երանի՛ գետինը բացուէր ու զիս ծածկէր, որ այս մանզարէն չտեսնէի»։

(Վերջը յաջորդով)

КՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունուար 26ին, Ֆրապարակային մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Գոսթընի մէջ, Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի կեդր. կոմիտէին։ Կը նախագահէր Յոգթ. Ն. Յ. Ս. Թաշճեան։ Օրուան բանախօսն էր՝ ընկ. Ս. Վրացեան, որ Ամերիկա կը գտնուի կուսակցական առաքելութեամբ։

Ստորեւ՝ իր բանախօսութեան բովանդակութիւնը.

— Հայաստանը գրաւուեցաւ օտար սուիններով։ Հոն կայ ներկայիս ուրիշ րեժիմ մը, որ կը գանգազեցնէ մեր նպատակին իրագործումը։ Սակայն Հայաստանը կայ, հայ ժողովուրդը կայ հոն։ Եւ այս Հայաստանը կը կազմէ մեր յենարանը, որուն միջոցաւ կրնանք հասնիլ մեր նպատակին։

Չեմ ըմբռներ թէ ինչո՞ւ կարգ մը մարդիկ կը ժխտեն Հայաստանը իբրեւ քաղաքական ա. մէջ։

Ռուսական տիրապետութեան տակ ներկայ Հայաստանը կը կազմէր Երեւանի Նահանգը, որուն մէջ 600,000էն աւելի Թուրք եւ 450 000ի չափ Հայեր կը բնակէին։ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութենէն մինչեւ 1921 տարին Հայաստանը ի բացէն սանդուեցաւ հայ Հայ բնակչութեամբ մը։ Եւ ասիկա կատարուեցաւ ընդամէնը երկու եւ կէս կամ երեք տարուան ընթացքին։ Եւ այժմ, 1929ի մարդահամարի գնահատումներուն համաձայն, ներկայ Հայաստանն ունի մօտ 1,000 000 բնակիչ, որուն 900,000ը Հայեր են։

Այսօր իսկ, հակառակ կուսակցութիւններու միջեւ երեւութական տարբերութեանց, չկայ տարակարծութիւն Հայաստանի ապագային մասին։ Տարակարծիք են միայն հասանքի մը պատկանող անձեր։Մենք կը հետապնդենք նոյն նպատակը—Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը։ Նպատակ մը, որ կ՚ապրեցնէ եւ կ՚ոգեւորէ մեր ժողովուրդը։

Մենք կ՚ըսենք ցանկահայաստանի միացումը արդի Հայաստանին։ Ուրիշներ կ՚ըսեն Թուրքիոյ պատկանող հողամասերու կցումը մեր այժմու հողամասերուն։ Տարբերութիւնը բառերու մէջն է։

Ընկեր Ս. Վրացեան այնուհետեւ անցաւ գործնականներուն, որուն միջոցաւ հայ ժողովուրդը պիտի կրնայ հետապնդել եւ իրագործել իր նպատակը։

— Ո՞չ մը գործնական մը ... դիւրութիւններ կան մեր հատուկներուն միջեւ։ Սակայն ինչ որ ալ ըլլան այդ տարբերութեան, մեր գործունէութեան զանակի ձգտման մէջ պէտք է ունենանք երկու ... գաներ.

Առաջին՝ որ Հայաստանի ... րապետութեան գոյութեան ... սօր փաստ է թէեւ ներկա... ժիմը նախորդին շարունակ... նը չէ։

Երկրորդ, դէպի Հայա... անկախութեան մղած մեր ... քերը ներկայիս հետապնդ... ունի՞ յաջողութեան։

Ընկեր Վրացեան ... ներկայի մեր քաղաք... թիւնը եւ մեր առած ... լերը պիտի ձեւուին ա... մով թէ «ի՞նչ որ կ՚ընենք ... կա՞ր է Հայաստանին թէ ... կար»։

Հայաստան կը գտն... տանային եւ խոր ծովու ... Խոր ծովը Թուրքիան է, ... է Ռուսիան է (Արփա Չա...) քը, սահման կազմե... թիւնն է։ Հետեւաբար ... խնդրութիւնը կ՚իյնայ ... նային։

Հարց է այժմ թէ ... ծովը կամ Թուրքիան ... Ռուսիան եզերքը։

Շատեր կը յայտնեն ... պատերազմէն յաղթական ... եկած է Թուրքիա։ Սակ... է այս Ո՞չ։

Թուրքիա, ըստ ընկեր... եան, ընդարձակ հողամա... սնցուց եւ այժմ ունի ... 800 000 քառակուսի ... տարածութիւն, ընդամէն ... լիոն բնակչութեամբ։ Ս... իր «քանչիւր քառակուսի ... մեղրի վրայ 10 հոգի ... նշանակէ թէ երկիրն ... ղէտք չէ հաւատալ ը... վ ճակագրութեանց, ... միլիոն ցոյց կուտան ... բնակչութեան թիւը։

Թուրքերու ըղձանք ... պէտք չէ կարծել թէ ... է, որովհետեւ Թուրքիոյ մ... մէկ եւ կէս միլիոն քիւր... կէս միլիոն ալ յոյն, հայ, ... չերքէզ եւայլն։

Ուրեմն, իրականութեա... Թուրքերը 6 միլիոնէն ... դժուար է այս թիւը ... գող ժողովուրդի մը համ... հել 800 հազար քառակուսի ... լոմեդր տարածութիւն։

Ասիկա պատճառ մը ... տալու եւ յայտարարել... Թուրքերը պիտի չմնան Ա... նի եզերքը։

Նկատի առնելու է ... քիւրտ ժողովուրդին մէջ ... ցած է ազգային գիտակց... քիւրտը երեկ մեր դէմ ... Թուրքին հետ, այսօր ... դէմ է։ Գոյութեան պայք... է այս Թուրքին եւ քիւրտ... ջեւ։ Ու գիւրին չէ ընկճել ...

Թուրքիա կանգուն կ... եւ կը շնչէ շնորհիւ Թուրք... ւիկեան համաձայնութեան ... րոպէին, որ այդ համաձա... թիւնը կը վերնայ, ... դարձեալ կը գրգռուին ... բաժնելու։

Ուրեմն այս բոլորը ... նելու ենք, երբ հարցը ... բերի մեր գործելակերպի...

Իսկ գործելակերպի ... մասնութիւնները հրապարա... ժողովի մէջ խօսուելիք ...

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ԱՇՏԱՐԱԿԸ

Ղալաթիոյ աշտարակը ... նորոգուի։ Աշտարակէն ... նուած է փայտէ հսկայ ... որ 50 տարի առաջ ... եւ 5 թենօ ծանրութիւն ... Անոր տեղ երկաթէ յ... սիւն մը պիտի դրուի ... վրայ զետեղելու համար ... ցոյցի գաւազը։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

«Յառաջ»ի էջերուն մէջ յա… հրճուանքով կը կարդանք …նոր սերունդի զանազան յա…ութիւնները գրական, երաժշ…ական եւ նկարչական ասպա…րէզներու մէջ. բայց առ ի ցաւ չենք… հայ թատրոնին պատրաս…ուածի մը մասին, եւ ապահո…ւար պիտի չլսենք, որքան …ն որ մեր տոկաբերութիւնը …ահենք հանդէպ հայ թատրո…ին։

Ո՞ւր կ'երթայ հայ թատրոնը… …երը պիտի ըլլան մնակեաննե…, Սեւումեաններու հարազատ …ռանդորդները։

Ըսե՞նք խուսափելու թատերա…ն ֆոնտ մը հիմնելու մասին։ …յնչեւ անգամ այս նպատակով …մում եղաւ հարուստներու, …նք գէթ խոստացան քաջալեր…լ այսպիսի ձեռնարկ մը, պայ…մաւ որ դերասանները իրենք …գնակերպուէին։

Սրտցաւ դերասան մըն ալ փո…զարնակ բոլոր դերասանները …ծէն պլպիկ, ժողովի հրաւիրեց …նօթ արկնոց մը ասնող։

Ժողովին ներկաները, սակայն, …մանակ ի սեր արուեստի հա…ձայնութեամբ գործի լծուե…, ամէն բան փճացուցին ամառ…րի վէճերով։

Նոյն անհամաձայնութեամբ …ջին ժողովն ալ ապարդիւն ե…, որովհետեւ մէկը ղեկավար …եղած, միւսը 20 տարի բեմի …ռայած էր, ուրիշ մը շատ մեծ …ժանիք ունէր։ Մէկ խօսքով, …որ ապաշնորհներ քով քովի …ան էին, հետեւաբար ամէնքն …իրենց ասպրմանին համեմատ …ւշակ պէտք էր ստանային։

…ւսկ թէ կատարեալ դերասան …ն՞ հոս կան կամ քանի՞նը …մական հասկացողութիւն ունին, …ըդ մի՛ փ ասէք, բաւական է որ …20 տարի բեմ ելեր են, որուն …8 տարին Փարիզի մէջ։

Այժմ հարցնենք իրենց 8 …որուան ընթացքին արուեստի …ս հրաշալի քաղաքին մէջ, որ …նքան դիւրութիւններ ունի …ղի մը հետեւելու համար, …, դերասանք փափաքեցաւ բան …սորվիլ կամ գիտածին վրայ …բան մը աւելցնել. Ցարին …նի՞ անգամ քամէտի Ֆրանսէզ …մ Օտէօն ներկայացումներու …րթան, գոնէ կարգապահու…եան եւ շարժումներու նրբու…ան տեսնելու։ Ո՛չ ոք ո՛չ մէկ …ամ։ Ոչ ըլլան քաշէ Սորպոնը …ւփովը։

Ծուլութեան թմրութիւնը թա…փանցեր է մինչեւ հոգիներուն խորը, իսկ կոչումին համաձայն պատրաստութիւն տեսնելը իրենց համար ուղղակի գլխու ցաւ է։

Եթէ թատերական ֆոնտ մը ստեղծելու անկեղծ փափաքողներ կան, այդ պէտք է ըլլայ նորերուն համար։ Նորահաս սերունդին մէջ պէտք է փնտռել յաջողութեան ազդը։

Հայ թատրոնի վերակենդանացման մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլանք, հաւաքելով նորերը ձեռնահաս անձերու կողմէ եւ հայ թատրոնի ուժեր պատրաստելով անոնցմէ։

Օրինակ՝ շաբաթը երկու-երեք անգամ գեղարուեստական դասախօսութիւններ եւ տասնհինգ օրը մէկ անգամ գործնական փորձեր ընել, իսկ ժամանակ մը յետոյ ամիսը մէկ ներկայացում տալ նուազագոյն գիներով։

Այսպէսով կարելի կ'ըլլայ ապահովել նոր ուժերու յառաջդիմութիւնը, ինչպէս եւ ժողովուրդին ալ անընդհատ եւ կանոնաւոր ներկայացումներ։

Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Արաքս» կը հրատարակէ հետաքրքրական յօդուած մը։

Օգտուելով Պուլկարիոյ կրթական նախարարութեան ամսագրին՝ «Ուչիլիշթէն Պրէգլէտ» (դպրոցական տեսութիւն) տարեվերջի թիւէն, կուտայ ընդհանուր պատկեր մը Պուլկարիոյ հայ վարժարաններուն մասին։ Աշխատանք մը, զոր կը յանձնարարենք մեր բոլոր գաղութներուն։

Պուլկարիոյ մէջ նախակրթութիւնը պարտադիր է եւ եօթը տարի (7 — 14 տարեկաններուն համար)։ Արդ. 1927—1928 դպրոցական տարեշրջանին Պուլկարիոյ հայ գաղութը կը ներկայացնէր 2 277 տղաքներ (1 223ը մանչ 1054ը աղջիկ) որոնք պարտադիր ուսման տարիքն ունէին. Այս թիւէն զանազան պատճառներով վարժարան չեն յաճախած 154 տղաք (77 մանչ. 77 աղջիկ)։ Գիւղերու աշակերտութեան թիւն է 161։

Դարձեալ, ըստ պուլկարական վիճակագրութեան, Վառնին նահանգը ունէր 10 աշակերտ, Վրացան՝ 2. Քէօսթէնտիլ՝ 1. Մէրթանլը՝ 7. Փլեվէն 10. Փէթրիչ՝ 1. Սոֆիայի նահանգ՝ 4. Պուրկազ՝ 409. Վառնա՝ 428. Փլովտիվ՝ 477. Ռուսճուք՝ 244, Ստ. Զակորա՝ 129. Սոֆիայի շրջան՝ 164. Խասքէօյ՝ 214. Շումէն՝ 116 երկսեռ աշակերտ։ Բացականին մէջ պէտք է ըլլայ՝ Սոֆիայի շրջանը, այսինքն արուարձանները (Փավլովօ, Կնեաժէվօ եւայլն)՝ 51. իսկ մայրաքաղաքը՝ 194։ Իսկ գալով Փլովտիվի, նշանակուած 477 թիւը շատ քիչ է, որովհետեւ Փլովտիվի Ազգ. Վարժարանը, առանց հաշուելու մանկապարտէզը, 477էն աւելի աշակերտութիւն ունէր։ Մէջը չհաշուուած նաեւ Մխիթարեան հայրերու վարժարանին եւ օտար դպրոցներու հայ աշակերտութիւնը։ Նոյնպէս Փլովտիվի նահանգին մէջ կարեւոր գաւառը, Թաթար Փազարճըգը ունէր մօտ 100 աշակերտ։ Դարձեալ նոյն նահանգին մէջ Սթանիմաքա, Քրիչըմ, Ուսթինա գիւղերը ունին հայ գաղութ մը։

Պուլկարական նախակրթարան կը յաճախեն 395 հայ տղաքներ, 211 մանչ, 184 աղջիկ. (որոնք հաշուուած են ընդհ. թիւին մէջ)։ 194ը (87 մանչ, 107 աղջիկ) կը հետեւին պրոգիմնազիաի։

Հայ նախակրթարաններու թիւն է 14, (2ը գիւղերու մէջ), ունին 56 ուսուցիչ եւ 1325 աշակերտ։ Երկրորդական վարժարաններու թիւն է 2. որոնց մէկը ունի 3 ուսուցչուհի եւ 48 աշակերտ, եւ միւսը՝ 3 ուսուցիչ, 2 ուսուցչուհի եւ 66 երկսեռ աշակերտ։

Իբրեւ եզրակացութիւն, հայ նախակրթարան կը յաճախեն 1325 աշակերտներ, պրոգիմնազիա՝ 114, պուլկարական նախակրթարան՝ 201, պուլկարական պրոգիմնազիա՝ 194, օտար պրոգիմնազիա՝ 83, ընդամէնը 1837։ Իսկ 286 աշակերտներ ալ օտար վարժարաններու մէջ։ Այսպէս հայ վարժարաններու մէջ՝ 1439, օտար վարժարաններու մէջ՝ 684։ Պահ մը խոր՝ հեցէք այդ մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Թարգմ. Թուրք Թերթերէն)

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐ

Ըստ Էտապան խմբակի ընդհ. տնօրէն Քամիլան յայտարարած է թէ իր խմբակը յանձնառութիւն ստացած է Էրկիրի—Կեսարիա գծին վրայ, Ըրմագ եւ Սիվաս ձիւ… եղերքը մինչեւ Զիլիա, 400 քիլոմեդր երկարութեամբ երկաթուղի շինել։ Երկրորդ գիծ մըն ալ պիտի շինուի, Հարաւի սահմանին վրայ, Տիվրի փաշայէն Ցիարպեքիր, այս գիծն ալ 500 քիլոմեդր երկար պիտի ըլլայ։

Այս գիծերէն, Տիվրի փաշա—Ցիարպեքիրի մասին վրայ, 150 քիլոմեդր անց Ըրմագ Գոլէնտիքի մինչեւ 25 քիլոմեդր եւ Զիլիա… Նէնիձէի միջեւ ալ 7 քիլոմեդր գծի վրայ շոգեկառքի երթեւեկ կը կատարուի։

1930ի վերջերը հարաւային գծին վրայ, մինչեւ Մալաթիա եւ հիւսիսի կողմն ալ մինչեւ Զանկուլտաք շոգեկառքով երթալ կարելի պիտի ըլլայ։

«ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱՑԻ»

Թուրք քաղաքացիութեան օրէնքին գործադրութեան եղանակի վերաբերեալ հրահանգը հաղորդուած է Պոլսոյ կուսակալութեան։ Օրէնքին առաջին յօդուածը կ'ըսէ.

«Թուրք հօրմէ մը եւ կամ մօրմէ մը Թուրքիոյ եւ կամ օտար երկրի մէջ ծնած տղաքները Թուրք քաղաքացիներ են։»

3րդ յօդուածը կ'ըսէ.

— Օտար մօրմէ եւ օտար հօրմէ ծնելով Թուրքիոյ մէջբնակողներ Թուրք օրէնքի համաձայն չափահասութեան տարիքէն սկսեալ մինչեւ 3 տարի կրնան պահանջել Թրքահպատակութիւն եւ Գործավարներու խորհուրդին որոշմամբ կրնան ձեռք բերել զայն։

«ՄԵՐ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Սվազի երեսփոխան եւ «Ազգ. յամ.-իխտիսատ-մեճմուասը»ին Սաարգ. պէյ, այս վերնագրով գրութեան մը մէջ գիտել կուտայ.—

— «Մեր նեղութիւնը այնքան մեծ է որ, կառավարութիւնը մասնաւոր լաւծում մը ուզեց հանրային պարտքերու վճարումներէն, մէկ կողմէ անհնազանդելու համար մեր դրամի անկումին վտանգը. եւ միւս կողմէ անդի չտալու համար որ այս կացութեան հետեւանքով բաժնետէրերը չկարենան հինգ փարա իսկ ստանալ։ Որովհետեւ, կարծեմ չկայ թէ մեր դրամին անկման գլխաւոր ազդակն է այն պարագան, որ ամէն տարի պարտաւոր ենք երկու միլիոն հնգուն ոսկի տալ արտասահման։ Այն միջոցին, երբ Թուրք կառավարութիւնը կ'աշխատի իր տնտեսական կացութիւնը ազատել տագնապէն եւ ասոր համար գուրսէն վարկ կը փնտռէ, չի կրնար ամէն տարի 20 միլիոն Թղթադրամ ոսկի օտար դրամի վերածել եւ Եւրոպայի տալ։

Գիտենք որ, մինչեւ ողջամտութեան տիրապետումը, կարգ մը շրջանակներ պատրուակ պիտի բռնեն այս գէպքը եւ կրակ պիտի տեղացնեն մեր վրայ։ Նոյնօթ կարգ մը շրջանակներ, Լօզանի դաշնագրէն ի վեր կ'ուզեն որ Ըսմէթ փաշա ծունկի գայ իրենց առջեւ եւ «աման փարա՛» պաղատի։ Ասոնք բնականաբար աւելի պիտի խստացնեն վերջին ամիսներու իրենց ժխտական գործունէու…թիւնը։ Կառավարութեան այչքէն չէ վրիպած այն քաղաքական-տնտեսական մեքենայութիւնները, որոնք գործած պիտական դրամատան կազմութեան շուրջ։ Բայց արտասահմանէն իր գտած նոր եւ կարեւոր վարկով, Թուրք հանրապետութիւնը լաւ դաս մը տուաւ անոնց, որ տնտեսական կացութիւնը կ'ուզեն քաղաքական նպատակներու գործիք դարձնել։

ՎԱԳՈՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Վագոններու նոր նախագծին մէջ, երբեւ պատճառաբանութիւն կ'ըսուի թէ քաղաքային օրէնքին համաձայն է որ վագօ կոչուածներու մասնակարգութիւնը պէտք անհետանալու կերպինացնելու Էֆ՞գոքի վարչութեան ձեռքը։ Ցարիններու փորձառութիւնն էր որ անհրաժեշտ դարձուց այդ փոփոխութեան։ Այս պարագան աւելի լաւ կը հասկցուի, երբ նկատի առնուին հետեւեալ պարագաները.—

«Միւթէվէլլի»ներուն յաջորդները ընտրուած են, առանց նկատի առնելու արժանաւորութեան պայմանները։

Ցեռայ նկատի առնելու է որ անոնց վագֆները միայն հանրային նպատակներու յատկացուած չեն, այլ մինչեւ այն ատեն կը ծառային «միւթէվէլլի»ներու շահին, եւ մեծապէս։ Այս պատճառով, բնականաբար հանրային շահերը որոշ չափով զոհուած են. իսկ այս անպատեհութիւնը կարելի էր վերցնել միայն, վագոններու մասնակարգութիւնը յանձնելով Էվգաֆի վարչութեան, որ չէզոք եւ կազմակերպուած մարմին մըն է։

Սա ալ պէտք է ըսել որ նախապէս վագֆներու մեծ մասը անզատ էր, բայց կառավարութիւնը գրաւեց անոնց կարեւոր մէկ մասին վարչութիւնը, որովհետեւ անհատ «միւթէվէլլի»ներուն գործունէութիւնը գոհացուցիչ չէր։

Բուն իսկ քաղաքային օրէնքի 76րդ յօդուածին համաձայն, երբ հիմնարկութեան մը կազմակերպութիւնը անբաւական նըկատուի, կառավարութիւնը իրաւունք ունի միջամտելու, եւ մասնաւոր վարչութիւնը մասնաւոր կերպով մը յանձնելու։ Արդարեւ, հաւաքներու համոզ անդամ վագֆներու մէջ հազիւ 3 4 հատ կարելի է գտնել, որ գոհացուցիչ մատակարարութիւն մը ունենան։

Հետեւաբար, առաջարկուած նախագիծը ամբողջովին համաձայն է քաղաքային օրէնքին, եւ գայն պատրաստող օրէնսդիրը պարզապէս իր պարտականութիւնը կատարած է։

ՊԱՀԱԾՈՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պահածոներու գործարանատէրերը մեծ վնասներ ըրեր են արտածում գրեթէ չըլլալուն պատճառով։ Գործարանատէր մը ըսած է թէ անցեալ տարուան մէջ նախորդին կրկին քանակութեամբ պատրաստուած են եւ ներկայիս մեծ մթերք մը ունին իրենց ձեռքը։ Եթէ այս ապրանքները չծախուին, այս տարի նոր պահածոներ պատրաստել կարելի պիտի չըլլայ։

ԼՍԵՑԷՔ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐ

Փոլա Նէկրի, շարժանկարի այս դերասանուհին, այժմ իշխանուհի Մտիվանի, 500,000 ֆր. վնասուց հատուցում կը պահանջէ քննադատէ մը, որ քայքայիչ ամենակի պատմութիւն մը ըրած էր։

Այսպէս կ'ըսուէր թէ գերմանացի պանդոկապետ մը Փոլա Նէկրիի պարտքը գանձելու համար, դերասանուհիին վիզէն խլած առած էր քայյամանեակը, իսկ քննադատը կ'ըսէր թէ շինծու է այդ պատմութիւնը, պարզապէս իր վրայ խօսեցնելու համար յօրինուած։

Նշանաւոր պարող մը, Ժան Պորլէն եւս դատ բացած էր քննադատի մը դէմ, որ ըսած էր իրեն համար թէ այլեւս կորսընցուցած է ամմանուշի իր համակը. իսկ Փոլա Նէկրի, որ երբ իշխանուհի 500,000 ֆր. պզտիկ գումար մը կը պահանջէ, այսպէս կը գանգատի իր քննադատին դէմ.

— Եւ այն դերասանուհիներէն չեմ, որ, իրենց վրայ խօսեցնելու համար, քայյամանեակ կը կորսնցնեն։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր Մասնաճիւղերը կը հրաւիրուին այժմէն կարգադրութիւններ ընել ծանրիսաւորապէս տօնելու համար Ապրիլ 11/24ի 15ամեակը։ Պատգ. փողովին որոշումով, ամէն կողմ, ուր որբային կորիզներ կան, Սգատօնին կազմակերպութիւնը պէտք է առանձնէ Զ. Ե. Ո. Միութեան Մասնաճիւղը։

․․Փարիզի Մասնաճիւղը արդէն գործի լծուած է եւ աննախընթաց ծնունդ մը պիտի տօնէ սգածինդէսը։ վարձուած է Petit Journalի սրահը։

Զ. Ե. Ո. Մ. Կեդր. Վարչ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ կամ Մարմնական եւ Ոգեկան առողջութեան գաղտնիքը. Տոքթոր Վիքթոր Փուշէ։ Ամփոփեց Տոքթ. Լ. Գրիգորեան։ Մատենաշար «Բուժանքի» թիւ 2։ Փարիզ։ Գին 10 ֆրանք։ Դիմել Dr. Krikorian 126 Fg. St. Denis, Pario.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷՒ

— Ո՛չ այնքան որքան պիտի …փաքէի, պարտաւորուեցայ …ստավանիլ, որովհետեւ ամէն …րիկուն կը դացուի։ Զէք կրնար …րանել թէ ի՛նչ անհուն նիւթ …հայաստանի պատմութիւն մը։ …ատ հինէն կը սկսի, Եդեմի …րախտին մէջ։

— Օհ, կարծեմ, Հա՞յ էր։

— Ընդհակառակն, Ադամը …էկս հաստատուած է, որով…ետեւ դուրս վռնտուեցաւ Դրախ…էն, եւ Հայերը՝ անոր օրինա…ն հետեւելով միշտ դուրս քշ…ած են աշխարհէն։ Այսուհետ…րծ, Եդեմի Դրախտը եւ Արարատ Լեռը մէկ կողմ առնելով, …հայաստանի պատմութեան շուրջ …որ մուրան քիչ ծանօթութիւններ …ն իրերն կ'ընծայէ կուհամար։ …հետաքրքրութիւններ։ Եւ …հայ Մաքարեան, որ աշ…րհի քարերին կը տիրէ։

— Կը կարծէի թէ աւդ տէրը Րոքֆէլլըրն էր։

— Մաքարեանին մէկ աչքը Րոքֆէլլըրին վրայ է։ Եւ ուրիշներուն ալ մէկ աչքը Մաքարեանին վրայ։ Կրնամ ըսել ձեզի թէ Հայաստանի պատմութիւն մը գիւրաւ չի ձեռնարկուիր։

— Անշուշտ թէ ոչ. մանաւանդ որ ձեր ժամանակին մեծ ծաւալն մասը կ'անցընէք գիշերային հաւաքավայրերու յաճախորդներուն շուրջ դիւրաւ պատմուածքներ գրելով։

Լիպֆրասմիլխի նոր շէշ մը ապսպրելով, կը դառնամ անոր հետ։

— Դուք մակերեսին կը նայիք միայն, ըսի, եւ սատ կը տարուիք ձեզի անպատշաճ դիտողութիւններ ընելու։ Զէ՞ք ուզեր հաւնիլ թէ իմ ազգիս պատմութիւնը մութի ու սարսափի պատմութիւն մըն է։ Եւ դուք գիշերային հաւաքավայրերու խօսքը կ'ընէք։ Բանաւոր չէ՞ միթէ որ լոյսը փնտռեմ ես։

— Անկարելի է, հաւաչեց, խորհիլ որ դուք հայ էք։ Կրնաք ըլլալ ամեն է բան։

— Կ'ենթադրեմ թէ պիտի ուզէիք գիս չարգուա՞ծ տեսնել ձեր աչքերուն առջեւ՝ այդ մասին իմ խօսքս առնելէ առաջ։

— Ո՛չ, բայց ես կը սիրեմ որ մարդիկ ըլլան ինչ որ են։ Մինչդեռ դուք հակառակը յօժարութեամբ տրուեր էք անգլիական կեանքին— գոնէ ձեր խորհածը անգլիական կեանք է։

Ելակ եւ սեր ապսպրելով— Մայիսին— կը դառնամ անոր հետ։ Այո՛, բազմամախս նախընթրիք մըն էր, նոյնիսկ հաշիւը կիսելով։ Բայց հո՛դու կը խօսէի յոյնէն կախարդուած, որ մեզ ամէնքս կը խենդեցնէ։ Զէ՞ որ ամէն մարդ կը փափաքի լուսագոյն վիճակի մէջ ըլլալ։ Իմ անձս ամբողջ ցնցեր անոր դէմ. քին յատուկ դալուկին դէմ։ Կ'ուտէր։ Ելակները զոհաբերուելով կ'արտաքէին անոր ձիւնաթոյր ակռաները։ Զեր խօսեր։ Կրկին ու կրկին իր բաժակին շրթունքը պատուղին վրայ կը դրուէին ինքնատանձ հղնաւորի մը ինքնատիպ հիացկոտութեամբ. եւ կեանքը կը մայթքէր իր հագնած աչքերէն, ինչպէս Հուրը ներկուած ուսազանէ մը։ Յետոյ, հիանալի մեխակ լեզուով մը,— ա՛յն զէնքով որով Ամազոնները ամէն կենսուանակութենէ կը զրկէին իրենց թշնամիները,— ակռաները մաքրեց ելակներուն զուարթ ալիւնէն, եւ նախընթրիքին սկսելէն ի վեր իր հօնթերոցը սիկարէթը վառեց։ Պէտք չէ մոռցուի որ ամբողջ այդ միջոցին իրեն հետ կը զուպարէի բաժնելու համար իր արհամարհոտ հոգին։ Ըմպելի ապսպրելով, քանի որ ամէն օր Մայիս մէկ չի պատահիր, ըսի.

— Ձեր կ'ամբաստանէք իբր ազգ, երբ այն եւայլն։ Բայց դո՞ւք։

— Ա՛հ, ես Դժոխք պիտի երթամ։

— Բայց ատոնց համար, խառեր կան։ Պէտք ունի՞ք շատ խորը երթալու։

— Սատանան ալ խաբել կ'ուզէք. չէ՞։ Լաւ, այդպէս։ Անգամ մը որ դժոխքն ըլլամ, մինչեւ յատակը պիտի սուզուիմ քարի մը պէս, մինչ դուք պիտի մնաք երեսը ձեր յարածուփ շապիկը ամէնուն ցուցնելով։ Երբեք դիտա՞ծ էք թէ որքան ազատ փրփուր կը բռնէ երբ երկար մնայ։

Զուտ անձնական յարձակում մը ննջող շող մը շուզելով զարծածել, գինքը բաղդատեցի իր մօրը՝ այն բարի կնոջ հետ, ըսելով որ, եթէ մայրը ինքնահաւան (սնոպ) կին մըն էր, ինք՝ Փրիսիլա Րիվըրս՝ շատ աւելի ինք իր գլխուն հաւնող էր։

— Ես, ինքնահաւա՛ն։

Եւ աչքերը պարեցին ինչպէս ալեակները գետակի մը մէջ։ Քանիօ՛ն գեղեցիկ էր։ Կը փափաքիմ ծոյլութիւնս խուսափել, բայց— քանիօ՜ն գեղեցիկ էր ան։

— Անշուշտ Վերիվայր շրջած ինքնահաւան մը։

— Ո՛հ, կը կարծէ՞ք թէ ես գլուխիս վրայ պիտի կենամ մեծերուն կօշիկները լզելու համար, մինչ մայրս, որ աւելի արժանիք ունենալ կը խորհի, կը ծռի անոնց բերաններուն առջեւ, որպէսզի ուտելիք գնէ անոնց մէջ։

— Ես ըսաւ այդ իմաստով չխորհեցայ։ Վեր ի վայր շրջուած ինքնահաւան մը անուանելով ըսել կ'ուզեմ որ դուք կը յամառիք ամէն փայլող բան իբրեւ երկրորդական նկատել, իսկ ամէն ինչ որ գետնաքարշ է՝ հիացումի արժանի…

Ես ալ ցաւելով այս խօսքս ինչպէս ինքը, բոլորովին նայեցայ եւ տեսայ ճաշարանին դէտ գործի վրայ եղող միակ սպասաւորը, ծօ Պալզաք, որ անբէթիթ կը յածէր ինծի։ Ճաշարանապետը, Գ. Շեթուց, զուարթ մը կաթ կը խմէր անկիւնը սեղանի մը առջեւ մէկուն հետ անոնցմէ՝ զորս կը դիմաւորէ միշտ «Յաճախորդնե՛րս» ոճրուն տիտղոսով։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ԽՅԱՆ

Շօթան աղջի իրիկուընէ ի վեր կը խորհրդակցի իր քաղաքական բարեկամներուն հետ՝ նախարարական տագնապին լուծում մը գտնելու եղանակներուն մասին։ Արմատական ընկերվարական խմբակցութիւնը քանի մը օր առաջ ժողով գումարելով որոշած էր արդէն ստանձնել նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը, եթէ Հանրապետութեան Նախագահը առաջարկէ։ Նկատելով որ ընկերվարականները չպիտի մասնակցին արմատականներու կազմելիք ձախ կառավարութեան, աւելի չափաւոր տարրեր պիտի մտնեն նոր դահլիճին մէջ՝ հանրապետական ընկերվարականներէն (Փէնլըվէի խմբակ) մինչեւ ժողովրդավար եւ ընկերային գործողութիւն (Մաժինոյի խմբակ), իր մէջ առնելով ֆրանսացի հանրապետական ընկերվարականները (Շապրէօնի խմբակ), արմատական-ընկերվարականները (Շօթան-Էրիօ-Տալատիէի խմբակ), արմատական ձախը (Տանիէլուի խմբակ), արմատական եւ ընկերային ձախը (Ֆրանքլէն-Պույեոնի խմբակ), ձախ անկախները (Ալպեր Տէլմոնի խմբակ) եւ քանի մը անկախ երեսփոխաններ, ընդամէնը շուրջ 340 երեսփոխան։

Արմատական-ընկերվարականներուն մէջ երկու հոսանք կայ։ Շօթանի հոսանքը համամիտ է վերոյիշեալ կարգադրութեան, մինչ Տալատիէի հոսանքը կը հակի աւելի ձախ եւ դժուար է գուշակել թէ Շօթան պիտի յաջողի՞ իր բաղձացած ձեւով խառն կառավարութիւն մը կազմել։

Տեղեկագիրը նպաստաւոր Ալմազեանի

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երէկ Ալմազեանի հաղորդեց երեք փրոֆէսէօրներու տեղեկագիրը, որ, ինչպէս գրած էինք արդէն, բոլորովին նպաստաւոր է հայ դերձակին եւ Պ. Ամիի եզրակացութիւնները կը ջրէ։ Այս ձեւով անոր դէմ ծանրացած ամբաստանութիւնները մեծ չափով կը կորսնցնեն իրենց արժէքը։ Տեղեկագրին եզրակացութիւնները հետեւեալներն են.—

1. Ալմազեանի խանութին ետեւի մասին մէջ անթափանց ապակիին վրայ տեսնուած արիւնը մարդկային արիւն է։ 2. Այդ արիւնը զուտ է, մէջը ուրիշ գործարանային հեղուկ չէ խառնուած։ 3. Անկարելի եղած է մեզ ճշդել անոր հնութիւնը։ 4. Անկարելի եղած է մեզ նոյնացնել արեան այս հետքերը՝ զոհին կամ ուրիշ անձի մը արեան հետ։ 5. Ալմազեանի խանութին ետեւը գտնուած բամպակին մէջի կապոյտ-սամագոյն հատիկները կը ներկայացնեն արհեստական լազուարթի կամ ճերմակեղէնի լեղակի յատկանիշները։ Նման հատիկներ չեն գտնուած Րիկօտէնի գլխուն փաթթուած բամպակին մէջ։ 6. Րիկօտէնի գլուխը պատող բամպակին եւ անոր փողկապին վրայ գտնուած կարմիր ներկի շերտաձեւ կտորները շատ որոշ յատկանիշներ չեն ներկայացներ, ուստի եւ կարելի չէ զանոնք նոյնացնել Ալմազեանի անթափանց ապակիի կտորներուն հետ։ 7. Ոզորենիէ մնտուկի բամպակին մէջ գտնուած ճերմակ մազերուն ինչ ըլլալը կարելի չէ եղած հասկնալ։ 8. Կարելի չէ հաստատել թէ Րիկօտէնի գլուխը ծածկող բամպակին մէջէն գտնուած ստեւները Ալմազեանի խանութէն կուգան։ 9. Միեւնոյն ժամանակ թէ՝ Ալմազեանի խանութէն եւ թէ Րիկօտէնի գլխէն առնուած բամպակներուն մէջ գաւարսի ծանծիկներ, մամուռի կտոր մը եւ կոնաբեր փայտեր գտնուիլը բաւական չէ հաստատելու թէ՝ Րիկօտէնի գլխուն վրայի բամպակը Ալմազեանի խանութէն կուգայ։ 10. Անկարելի է ճշդել թէ ո՛ւսկից կուգան Լիլի բամպակին մէջի գտնուող մանրաթելերը։ Կարելի է միայն գիտել տալ թէ անոնք մեծ մասով կազմուած են ներկուած ստեւներէ, ոչ-նման բուրդի, եւ որոնց նմանները կան Ալմազեանի խանութին ետեւի կողմի փոշիներուն մէջ։

Այս տեղեկագիրը նախ հիմնովին կը ջրէ Պ. Ամիի այն հաւաստումը թէ Ալմազեանի խանութէն գտնուած արիւնը եւ Րիկօտէնի արիւնը քանակականօրէն Գորտէ-Վասէրմանի (ֆրանկախտ) եւ որակականօրէն ժանտանշենդի մանրէներու նոյն յատկանիշները կը ներկայացնեն։ Յետոյ՝ Ալմազեանի լուացարանին վրայէն առնուած բամպակը եւ Րիկօտէնի գլուխը փաթթուածը երբեք նոյն նիւթերը չեն պարունակեր։ Վերջապէս՝ գաւարսը բամպակի մակարոյծ մըն է եւ կրնայ գտնուիլ զանազան բամպակներու մէջ։ Ուրեմն բամպակի խնդրին մէջ ալ երեք մասնագէտներու տեղեկագիրը բոլորովին կը տարբերի Պ. Ամիինէն, որ կը պնդէր թէ Ալմազեանի խանութէն գտնուած ամէն բան Րիկօտէնի բամպակին եւ փողկապին հետ նոյն յատկանիշները կը ներկայացնեն։ Փորձագէտները չեն կրցած ճշդել նաեւ ճերմակ մազերը, որոնց համար Ամի կը պնդէր թէ աղուէսի ստեւ են։ Երկու տեղեկագիրները կը հաստատեն միայն խանութի փոշիին մէջ գտնուած ստեւներու նոյնութիւնը Րիկօտէնի բամպակի մէջինին հետ։

⁂ Ալմազեանի փաստաբանը Շառլ Լըկրան անմիջապէս նամակ մը ուղղեց Մաթիֆասի եւ պահանջեց որ Ալմազեանի մասին եղած ամբաստանութիւնը չեղեալ նկատուի, քանի որ չկայ որ եւ է լուրջ հիմ։

Ահռելի պայթում մը Աթէնքի մէջ

Աթէնքի արուարձան Լիոսիայի վառօդարանին մէջ աղջի օր տեղի ունեցաւ ահռելի պայթում մը, որուն հետեւեցաւ հրդեհ մը։ Պայթումը առաջ եկաւ երբ զինուորները կառքէն վար կ՚առնէին ռմբաձուլներու սնտուկներ։ Ինը զինուորներ եւ բանուորներ եւ երկու սպաներ մեռան։ Մէկ հազարապետ, մէկ հարիւրապետ, մէկ ենթասպայ եւ տասնեակ մը զինուորներ եւ բանուորներ ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Երեք մթերանոցներ ամբողջովին քանդուեցան։ Շուրջ 200.000 ձեռնառումբեր պայթեցան։ Վնասները խիստ մեծ են։

Կուտէպովի գաղտնիքը

Ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Փոփիւլէր» կը գրէ թէ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութիւնը պատասխան չէ տուած իր կարգ մը հարցումներուն։ Ասոնք են, 1. Զօր. Կուտեպով իր առեւանգումէն ճիշդ երկու օր առաջ ընդունուած չէ՞ Պ. Բոգոմոլով-Կոլոմիցէֆի կողմէ՝ իր տան մէջ։ 2. Զօր. Կուտեպով չէ՞ համբուրած Բոգոմոլով-Կոլոմիցէֆի զորշագոյն ինքնաշարժով, որ երբեմն կը պահուէր Վէնսէնի մէկ կառատան մէջ։ 3. Այդ ինքնաշարժը չէ՞ ծառայած արդեօք զօրավարի առեւանգման, նոյնիսկ առանց իր գիտութեան կամ մեղսակցութեան։ 4. Այդ ինքնաշարժը դեռ իր կառատա՞ն մէջ է։ 5. Եթէ այո, ո՞ր թուականին եկած է հոն, ու վերջին անգամ ե՞րբ մեկնած էր անկէ։ 6. Ի՞նչ պայմաններու տակ Պուա տը Պուլոնեի մէջ փորձ եղած է առեւանգել Կոլոմիցէֆի փոքրիկը։

⁂ Համայնավար պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ» փարիզեան շրջանի բոլոր աշխատաւորները կը հրաւիրէ այս գիշերուան հրապարակային հաւաքոյթի՝ կազմակերպուած «Լիպէռթէ»թերթին կողմէ, խանգարելու համար զայն։

“ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն։

ՎԻԷՆ.— 23 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ, 131 Rue Lafayette.

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, եւայլն

Կէսօրէ առաջ, ընկերական ընդհ. ժողով։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԵՍԻՆ.— 23 Փետր. Կիրակի երեկոյ։

ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱ.— Մարտ 2 Կիրակի կէսօրէ վերջ. Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խօսի ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Յետաձգուած է։

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետր. 24—29։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
“ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ„Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Ազգային Կեդր. Վարչութեան

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Rue de Sèzeի Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Գ. ԹԱԳՒՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը խօսի՝ Փարիզէն հրաւիրուած Գ. ԵՐ. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, երաժշտութիւն և կենդանի պատկեր

ՄՈՒՏՔԸ ԶՐԻ Է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Սալօն Շաբի մէջ, 84 Rue Chape

Կը նախագահէ Գ. ԵՊԻՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Դասախօսութիւն վաղը Շաբաթ ժամը 8.30ին։ Կը խօսի Ս. Քօչարեան, «Ա. Ահարոնեանի գրական լեզուի մասին»։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնիի մասնաճիւղին կողմէ. վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Casino du Raincy սրահը, Place de la Gare: Կովկասեան պարեր, պարի մրցում, անակնկալներ եւայլն։ Գիները ժողովրդական։ Մուտքի տոմսերը իրաւունք կուտան մասնակցելու թոմպոլային։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն ընկ. Օհան Կարօի կողմէ. — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Վասպուրականի մէջ. դրուագներ եւ դէմքեր, Ասպօ, Վռուշիկ, Մոկացի Գրիգոր, Ոզմեցի Լաթօ, Քոչեցի Դաւօ եւ Թացուեցի Եղիշէ։ Կը հրաւիրուին նաեւ ուրիշ խումբի ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին, ընկ. Տէր Դաւիթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue, Chaville.

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլոնպի Փոթորիկ խումբի վճռաբանական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին 79 Rue des Chambard, Bois Colombes: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Ջավուշ, Արմէն Գարօ, Քրիս, Ջարդարեան եւ Քեռի խումբերու ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ս. ՇԱՄՈՆի Վարուժան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին իր ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Շրջաբերականներ եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր խումբերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերա համակրական ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Փարիզէն ընկ. Վ. Համբարձումեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕի (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շրայր եւ Մուրատ խումբերու ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Տէր եւ Տիկին Մինասեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Յարութիւն Տարագճեանի եւ իր պարագաներուն (Պէյֆոր), իրենց որդւոյն ՅԱԿՈԲ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ դառնադէտ մահուան առթիւ։

18 փետրուար, 1930, Վիէն (Իզէր)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին մատուռ-մանկապարտէզին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. de Temple, (մեթրօ Պէլվիլ)։ Օրակարգ՝ հանդէսի հաշուետուութիւն եւ վարչութեան կազմի լրացում։ Ոչ արձանագրուած հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՓԱՐԻԶԻ Եղկատի եւ Շրջ. Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Իսի լէ Մուլինոյի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 2ին 164 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ. Օրակարգ՝ զեկոյց եւ մասնաճիւղի վարչութեան ընտրութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տ.Տ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ Տարօնի կարօտեալներուն։ Այս Կիրակի ժամը 2ին, Պուլվար Օտտօ, 120 Chemin de la Madrague. Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ։ Տոմսեր՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան Անկիէնի մասնաճիւղը կը սարքէ պարահանդէս մը՝ ծաղկեալ-անդիմակ եւ ոչ-ծաղկեալ, բազմաթիւ անակնկալներով ճոխացած, վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 10ին Salle des Fêtesի մէջ, Rue du Casino, Enghien-les Bains.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութեան ամենասիրուն, ամենատարբեր եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի … րով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ … ներ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն։

— Տիկ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատուն … կառւած, 33 Rue des Dames, Métro Rome կամ Clichy.

Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ …

ԿՈՉ

Մարսէյլի եւ արուարձաններու բոլոր Կեսարացիները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2ին 46 Rue Tapis Vert. Օրակարգ՝ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան վարչութեան ընտրութիւն։

Առժամեայ վարչութիւն

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Նորակառոյց Հայ մատուռի օծման արարողութիւնը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Այս առթիւ պիտի մատուցուի յատուկ պատարագ։

Կը հրաւիրուի ամբողջ հայութիւնը ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան,

Հոգաբարձութիւն փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ

ԱՆԱՅԱԼԱՅԻ ԲԵԿԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ցասկ Կիլիսոյի նուիրատուութեան.— Յ. Կիւրճեան 30, Օր. Մ. Սրապեան, Սպաշեան Քոյրեր, Պ.Ս. Ղուկասեան, Յարութիւնեան Ձեռակս, Ս. Սալաքեան, Ի. Արապեան, Ա. Սարգիսեան, Ղ. Թորոսեան, Ա. Կիլլէճեան, Գ. Գրրազեան, Յովհաննէսեան, Մոմճեան, Մ. Մրսասեան, Ճ. Յարաճեան, Մալկոսեան, Միսքճեան 20ական, Յ. Գէորգեան, Օր. Ա. Գավազեան, Վ. Ճերմակեան 15ական, Ս. Պապիկեան, Գ. Երանոսեան, Գապաքճեան, Մ. Սարգիսեան, Ն. Ջէլքէզեան, Հ. Կարապետեան, Օ. Ջրթըրեան, Կ. Թիւֆէնկճեան, Ն. Թագւորեան, Գ. Աւետասեան, Մ. Ջարացեան, Լ. Խաչերեան, Գ. Մանուկեան, Գ. Ղազարեան, Գ. Սէլեան, Կ. Նիքսարլեան, Կ. Մարանճեան, Պ. Թայեան, Գ. Մարանճեան, Յ. Բրզանօֆ, Ռմն, Գ. Կիւտէնեան, Յ. Մարգարեան 10ական, Պ. Աւագեան, Կ. Ջիֆթճեան, Ս. Խաչատուրեան, Տ. Երապեան, Յ. Պարսամեան, Տիկ. Կոպալեան, Կ. Ջուլալեան, Ա. Մարտիրոսեան, Ե. Կիւմիւշլեան, Ե. Տէրկուսեան, Պ. Թամլեան, Ռ. Ներսէսեան, Կ. Գացանեան, Վ. Պէրպէրեան, Խ. Աւագեան, Ջաքարեան, Ն. Գունտուրաճեան, Արզուարթեան 5ական, Թր. Յորրկեան 2.50, Յէրաճեան 2, անծանօթ մը 50 սանթիմ, Գումար 740 ֆրանք։ (Տես նոյն «Յառաջ» 4 փետր.)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Փետրուար 19…

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,		L. St…
Տոլար,		Dollar
Մարք	100	Mark
Թրք. Թղթ.		L. Tq…
Թրք. ոսկի		»
Մէճիտիէ		Medjidie
Լէվա	100	Leva
Տրախմի	»	Drachme
Լիր		Lire
Պելճ. Ֆր.	»	Fr. Belge
Զուից.	»	Fr. Suisse
Լէյ	»	Leï

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ…

Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I	Cr. Fonc…
	» II	
	» III	
Թուրքիոյ երկթղ.		Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Pa…
Le Gérant H. STEPH…

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

22 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1194

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆԴԻՆ ԵՒ ԱՍԴԻՆ

Աշխարհ մը կը քանդուի Ռուսաստանի մէջ, նոր մը շինելու յաւակնութեամբ։

Կը քանդուի գիտական մեթոտով, քար առ քար, սենգամեայ ծրագիրներով։ Կը քանդուի առանց երկրամասի, ցեղի, ժողովուրդի, կրօնի, կամ սեռի խտրութեան։ Կը քանդուի «դեկրէտներով», «պլենում»ներով, բջիջներով եւ թռուցիկ խումբերով։ Եւ ամենօրեայ մահավճիռներով, արշաւախումբերով համայնացած գիւղերու), ուժանակով (եկեղեցի, վանք)։ Ընդհանուր անհանութեամբ եւ աքսորով։ Մոնկոլեան, Թաթարական, Թուրանական բոլոր սարսափներով։

Աշխարհաաւեր գործողութիւն մը, որուն տապարը նոյնքան ուժգնութեամբ կ'իջնէ Երեւանի, որքան Մոսկուայի կամ Խարկովի մէջ։ Վիթխարի «կիյնոթին մը», որ նոյն թափով կը գլխատէ հայ գիւղացին իր մէկ էշով, ինչպէս մուժիկը՝ իր երեք-չորս կովերով կամ ձիերով։

Օրինակ մը, հազարներու՝ մէջէն.

—Առաջին անգամ ըլլալով Վաղարշապատի մէջ գումարուեցաւ աւոր եւ միջակ գիւղացիներու բազմամարդ ժողով մը (700 հոգի), որ որոշուեցաւ ամբողջութեամբ բռնագրաւել 37 «կուլակ»ներու գիները, շէնքերը, անասունները, հողերը եւ բոլոր տեսակի արտադրական միջոցները եւ յանձնել զանոնք «Ընաստուած» հաւաքական տնտեսութեան մէջ մտած չքաւոր գիւղացիներուն։ (*Խորհրդային Հայաստան, 29 յունուար*)։

Եւ նման ժողով մը՝ գրաւելու համար Երեւանի Պողոսեանները եկեղեցին կամ ուրիշ աղօթատեղիներ։ Անշուշտ հեռեւողութեամբ Մոսկուայի։

Զուգընթաց կը մղուի այս կռիւը — կրօնի քանդումն ու ուղին ոչնչացումը։ Մէկը միւսին լրացուցիչն է։ Եւ միեւնոյն ատեն, կը շարունակուի անընդհատ աշխատանքը՝ ուրիշ ճակատներու վրայ։ Միշտ միեւնոյն առաջադրութեամբ — հարթել, հաւասարեցնել ամէն ինչ, երբեւէմապէս «սոցիալիզմ կառուցելու», իրականին մէջ՝ թշուառութիւնը, կազմալուծումը ընդհանրացնելու համար։ Որովհետեւ, ընկերվարութեան կառուցումն ալ իր օրէնքներն ունի, որոնց դժուար կը թափանցեն Ստալիններու սահմանափակ եւ պինդ գլուխները։ Մանաւանդ ռուսական լաբիւրինթոսին մէջ թմրած միտքերը։

...Թիֆլիսի կեդրոնը ապրող բնակիչները կը տեղափոխուին քաղաքին ծայրամասերը, իսկ ծայրամասերուն բնակիչները՝ կեդրոն։

...Թիֆլիսի բնակիչներուն հրամայուած է մինչեւ քսան օր իրենց անկողիններուն բուրդերը յանձնել կառավարութեան, քանի որ, պետութիւնը բուրդի պէտք ունի։ Եւ յետոյ, «բուրդը անհրաժեշտ է առողջութեան»։

Ասոնք ալ ականատեսի պատմութիւններ։ Դարձեալ հազարէն մէկը։ Եւ իբրեւ լրացուցիչ գործողութիւն, մեր լեզուով «անգելու», իրենց լեզուով «կառուցելու» քաղաքականութեան։

Արդ, մինչ աշխարհ մը հիմա ի վեր կը շրջուի անդին, փոքրիկին մէջ գլորելով մեր մէկ ու կէս միլիոնի կոճղն ալ, ի՞նչ կը բանինք մենք այստեղ։

Ի՞նչ կը բանին, մանաւանդ, «բանիմաց ազգասէրները», «ողջամիտները» ու հայ քրիստոնեաները։

— Կը հեռեւի՛ն փլուզումին, Ռուսաստանի — եւ Հայաստանի — գլխիվայր թաւալումին՝ զանոնք ծանուցանող լուրերն անգամ մոռացութեան տալով։ Կամ հաղորդելով այնպէս իբրեւ թէ կուսաթէմալայէն հասած ըլլային անոնք։

Թո՛ղ փլի Ռուսաստանը, Երեւանն ալ միասին, բայց մեր թերթէն չփախցնենք այնպիսի բաներ որ կրնան հաստատել... Դաշնակցականներուն բսածը։

Ուրիշ ատեն, այս մարդիկը աշխարհ կը դղրդացնէին, եթէ աւետարան մը պակաս կարդացուէր վերամբարձ պատարագի մը ատեն։

Հիմա, եթէ նոյնիսկ հինգ հարիւր ձիաւոր շարժանիւի մը կապէք այս բարեպաշտները, որպէսզի ցնցուին, սթափին եւ նկարագրեն, գոնէ ճիշդ ու ճիշդ հաղորդեն Հայաստանի անցուդարձերը, կրօնական հալածանքներն ալ միասին,—դժուա՛ր թէ յաջողիք։

Զպիտի յաջողիք. որովհետեւ, 1924էն ի վեր — Նոր շրջան— հազարաւոր անմեղներ կը ձերբակալուին, կ'աքսորուին, բիւրաւոր կիներ եւ երախաներ թշուառութեան կը մատնուին մեր հայրենիքին մէջ։ Եւ սակայն այս մարդիկը ոչ մէկ տող գիր չգրեցին։ Գոնէ երեւոյթները փրկելու համար։

Այս մարդիկը իմաստութիւն համարեցին ծածկել եղբոր տառապանքն ու թշուառութիւնը հարազատին ձեռքով։

Մինչեւ իսկ փառաբանել այն չարաշուք թաթը, դազանաբոյ Չեկան, անհուսարսափ իշխանապետութիւնը, որ անհաւատալի տարի աւելի կատաղութեամբ, կը տրորէ մեր մինուճար հայրենիքին ողնայարը։

Եւ այսպէս, մինչ աշխարհ մը կը փլի անդին, անհաւոր ալիքներուն յանձնելով մեզ ալ, մարդիկ սաղմոս կ'երգեն ասդին։ Երկիւղածութեամբ եւ մաստիկ նորին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ

Թէհրանէն առացանք «Վերածնունդ», նոր շաբաթաթերթ մը, խմբագրութեամբ Պ. Հայկ Գարագաշի։ Առաջին թիւի յառաջաբանէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը (15 փետր.).

— «Ցմոռանանք շեշտել, որ հիւրընկալ եւ հայասէր Իրանի բարգաւաճ հողի վրայ հաստատուած Հայերս, ամենաերջանիկ եւ ազատ համարուած ենք կազմում աշխարհասփիւռ հայ ժողովուրդի։ Ցմոռանանք յիշել, որ դարերի ընթացքում պարսիկ ազնիւ ժողովուրդի եւ իր բանիմաց ու խոհուն պետերի, սկսած Շահ Աբբասի օրերից մինչեւ մեր այժմեան անզուգական վեհապետ Նորին կայսերական վեհափառութիւն Ռզա Շահ Փահլաւիի ողջանաւորութիւնների տակմիջտ վայելել ենք հանգիստ ու երջանիկ մի կեանք, ունեցել ենք կրօնի, խօսքի, մտքի կատարեալ ազատութիւն։ Եւ նոյնպէս անուրանալի է, որ մենք մեր կողմից եղել ենք անձնուէր, հայրենասէր եւ պարտաճանաչ իրանցիներ, վտանգի ժամանակ պաշտպանել ու բարօրութեան օրերին աշխատել, մեր սիրելի Իրանի ապահովութեան եւ առաջադիմութեան համար։

Նախ քան ամէն ինչ, ահա՛ այս առաջին սկզբունքն է որով ղեկավարուելու է «Վերածնունդ»ը՝ քաջալերել պարսկահայերին կատարել իրենց ազնիւ քաղաքացու պարտականութիւնները, ճանաչել եւ գործադրել երկրի օրէնքները եւ վայելել այն բոլոր իրաւունքները, ինչ իր պարսիկ եղբայրներն են վայելում։

Մեր հայ կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող ամենակործանաբեր եւ վնասակար երեւոյթը՝ *համերաշխութիւնը* այսօր մեզ միանգամայն ընկճել, քայքայել եւ դժբախտացրել է։ Մեր կարծիքով այդ մեծ չարիքի պատճառը եւ հիմնաւորողները եղել են աւերիչ, քանդիչ պայքարները։

Վերջ տալու համար այս քոլորին եւ փրկելու համար մեզ այս մեծ դժբախտութիւնից, պէտք է ՀԱՄԵՐԱՇԽԵԼ, խիստ շատ կրկնուած մի ճշմարտութիւն, որը մինչ օրս դժբախտաբար չի յաջողել թափանցել մինչեւ մեր սրտի խորքը եւ տանել մեզ իր թափով, սակայն, «Վերածնունդ»ը ընդունելով այդ իր երկրորդ եւ նոյնքան կարեւոր սկզբունքը, չի խնայելու ոչ մի միջոց իր ուժերից, իրականացնելու համար *համերաշխութեան* բարձր ու վեհ սկզբունքը, որի լաւագոյն եւ առաջնակարգ ուսուցիչներն են Հրեաները։»

ՑՈՅՑԵՐ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Յունաստանէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, վերջին օրերս ծխախոտի անգործ բանուորներուն կողմէ զանազան ցոյցեր կատարուած են Սելանիկի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Ուրիշ բանուորներ ալ ազդուած են տնտեսական տագնապէն եւ կարգ մը քաղաքներու մէջ անգործներու թիւը հազարներու կը հասնի։

Առջի օր անգործները ցոյց մը կատարեցին Աթէնքի քաղաքապետարանին առջեւ։ Ցուցարաններէն մաս մը յաջողեցաւ ներս մտնել։ Ոստիկաններ հասնելով դուրս քշեցին եւ ցրուեցին ցուցարարները։

ՓԱՇԱՅԷՆ ՅԵՏՈՅ, ԷՖԷՆՏԻՆ

Բարեգործականի գրասենեակէն հաղորդուած զեկոյցէ մը կ'իմանանք թէ, Միութեան փոխնախագահի պաշտօնէն հրաժարած է Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԼՐՋՕՐԷՆ ՄՏԱՏԱՆՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն փետր. 20 Թուականով.—

Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտարարեն թէ եմտական կացութիւնը լրջօրէն կը մտատանջէ կառավարութիւնը։

Գործավարներու խորհուրդը, որ տեւեց տասը ժամ, վաւերացուց ելմտական գործավարին կողմէ ներկայացուած օրինագիծ մը՝ Սակարանական գործողութեանց մասին։ Այս օրինագիծը 3 ամիսէն 5 տարի բանտարկութիւն կը սահմանէ շահադէտներուն։ Այն դրամատուները, որոնք շահադիտութիւն կ'ընեն, 100.000 Թրքական ոսկիտուգանքի պիտի ենթարկուին։

Այսօր հինգշաբթի խալք կուսակցութիւնը պիտի գումարէ մասնաւոր ժողով մը, որուն մէջ կառավարութիւնը պիտի պարզէ ելմտական կացութիւնը եւ այն միջոցները զորս ձեռք առած է՝ ամրապնդելու համար թրքական դրամը։

Ելմտական գործավարը նոյնպէս պիտի պատասխանէ այն առաջարկներուն զորս Օսմանեան Դրամատունը ըրած էր 15 օր առաջ՝ Պետական Դրամատուն մը հիմնելու մասին։

Հայ բնակութեան պատսպարում

Հալէպի Խնամատարական կեդր. Մարմնին կողմէ Թուրքիոյ սահմանամերձ շրջանները մեկնող յանձնաժողովի անդամներէն վեր. Ա. Շիրաճեան Հալէպ վերադարձած եւ իր տեղեկագիրը տուած է։ Տոքթ. Ալթունեանի բնակարանին մէջ գումարուած խառն նիստի մը մէջ որոշուած է լիազօրութիւն տալ պատուելիին, որ շուտով յիշեալ շրջանները մեկնելով նորեկ գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկէ։ Իրեն պիտի ընկերանայ Միսեէփէի գործակից եւ այդ շրջաններուն ծանօթ Պ. Միսաք Մելքոնեան։ Այս մարմինը ի հարկին պիտի խորհրդակցի տեղւոյն հայ կամ օտար ձեռնհաս անձերուն հետ՝ առայժմ 100 ընտանիքի համար գիւղ մը հիմնելու համար։ Ուշադրութիւն պիտի ըլլայ որ այդ գիւղը թուրք սահմանէն առնուազն 50 քիլոմեթր հեռու գտնուի եւ առողջապահական պայմանները լրացնէ։ Պատուելին 15 օրուան ընթացքին վերջնական կարգադրութեան մը յանգելով պիտի կրնայ գիւղին հաստատման նախնական քայլերը առնել։

Նախարարական տագնապը

Ինչպէս գրեցինք երէկ, արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին պետ Քամիյլ Շօթան ընդունեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Շօթան տեսակցեցաւ զանազան պետական անձնաւորութեանց եւ խմբակցութեանց հետ՝ անոնց աջակցութիւնը ապահովելու համար։

Թերթս մամուլը գրուած պահուն դեռ իր վերջնական պատասխանը չէր տուած Հանրապետութեան նախագահին։ Քամիյլ Շօթան պիտի կազմէ խառն դահլիճ մը՝ ձախ տարրերէ, տեսակ մը ձախերու խմբակցութիւն՝ աւելի ընդլայնուած ձեւով. մասնակցութեամբ հանրապետական ընկերվարականներու երկու հատուածներուն (33 երեսփոխան), արմատական ընկերվարական (115), ընկերային եւ արմատական ձախեր (15), ձախ անկախներ (20), քանի մը անկախներ եւ քանի մը ձախ հանրապետականներ։ Այս բոլորը իրեն պիտի կրնան ապահովել շուրջ 254 ձայն, այսինքն կէսէն պակաս երեսփոխանական ժողովին, որ ներկայիս 597 անդամ ունի։

Արմատական-ընկերվարական դահլիճը կարենալ ապրելու համար ստիպուած է ապահովել ընկերվարականներու օժանդակութիւնը։ Այս վերջինները պիտի ուզեն ուժ տալ ձախ դահլիճի մը, պայմանաւ որ իրենց ծրագրին գլխաւոր կէտերը իրագործէ։ Հետեւաբար նոր կառավարութեան ճակատագիրը կը գտնուի ընկերվարականներուն ձեռքը։

Շօթան ապահովեց Պրիանի գործակցութիւնը նոր դահլիճին՝ իբրեւ արտաքին նախարար։ Հրաժարեալ վարչապետ Անտրէ Թարտիէօ առաջարկեց ընդունիլ փոխ-վարչապետութիւնը եւ ծովային նախարարութիւնը։ Թարտիէօ անձնական պատճառներով մերժեց ընդունիլ։

Թուրք-յունական համաձայնութիւն

Աթէնքէն կը հեռագրեն փետր. 20 Թուականով.

Երեսփոխանական ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին մէջ Միխալաքոփուլոս երկար զեկոյց մը տուաւ, շեշտելով որ անհրաժեշտ է Թուրքիոյ հետ կարգադրել Լօզանի դաշնագրին տրամադրած տնտեսական խնդիրները, ինչ որ թոյլ պիտի տայ երկու երկիրներու միջեւ կնքել հիւպատոսական եւ առեւտրական համաձայնագիրներ, ինչպէս նաեւ իրականացնել բարեկամական դաշինք մը եւ նաւային համաձայնութիւն մը։ Բոլոր կուսակցութեանց պետերն ալ հաստատեցին թէ անհրաժեշտ է համաձայնութեան մը գալ Թուրքիոյ հետ եւ լիովին իրենց համաձայնութիւնը տուին կառավարութեան քաղաքականութեան։

Չորեքշաբթի գիշեր հրահանգներ հաղորդուեցան փոլիխրոնիատիսի, պաշտօն տալով անոր յայտարարել Էնկիւրիի մէջ թէ՝ Յունաստան կ'ընդունի փորձագէտներու ծրագիրը, պայմանաւ որ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ստորագրուի առեւտրական դաշնագիր մը, բարեկամութեան դաշինք մը եւ նաւային համաձայնութիւն մը։

Ցոքաս պիտի մեկնի շաբաթ օր, միասին տանելով մանրամասն հրահանգներ։

Միխալաքոփուլոս այս առաւօտ Եգիպտոս մեկնեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ

Ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ փարիզեան հրատարակչական քանի մը տուներ որոշեր են արտասահման ղրկել ֆրանսացի երիտասարդ գրողները, որպէսզի ճոխանայ ֆրանսական գրականութիւնը թարմաշունչ եւ տարաշխարհիկ նորութիւններով։

Այս որ լսեցին հայ հարուստները, իւրացուցին որոշումը։ Այլեւս հայ երիտասարդներն ալ, փոխանակ դռնապանի նման նստելու եւ աթոռին վրայ երկար երազելու, պիտի կրնան ճամբորդել օտար երկիրներ, մասնաւորաբար հայ գաղութները։ Եւ այս ճամբորդութիւնը պիտի ունենայ երկու նպատակ.—

Նախ, հայ գրողները, որոնք լճացած են փարիզի մէջ, այցելելով հայ գաղութները, խանդավառութիւն պիտի ստեղծեն իրենց ճառախօսութիւններով եւ ներկայութեամբ։ Այսպէսով ծուլումէ պիտի փրկուին հայ գաղութները։ Երկրորդ, հայ գրողները «վառօդ» եւ պաշար պիտի հաւաքեն նոր վէպերու եւ բանաստեղծութիւններու համար։ Այսպէսով մեր գեղեցիկ գրականութիւնն ալ պիտի թարմանայ։

Արդէն արձանագրուած են տասնեակ մը գրողներ, որոնք պիտի ճամբորդեն հետեւեալ կտակներուն դրամով.— Մանասարեան, Մալկոսեան, Եդիաեան, Ջունդեան, եւայլն։ Վերջապէս, ի՛նչ ուրախութիւն, փոխանակ քանի մը պառաւներ թուխսի նման կտակներուն վրայ նստեցնելու, թողունք որ քիչ մը օդաւնեն կտակներուն տղըրակները։

Ճամբորդ գրողներն են.—

Զարեան, կը մեկնի Հայաստան, նոր *Անցորդը եւ իր ճամբան* մը եւս գրելու համար, ինչպէս կ'ըսէ քննադատ մը։

Համաստեղ, կը մեկնի Խարբերդ, իր նոր պատմուածքներուն համար քիչ մը աւելի «վառօդ» առնելու։

Թէքէեան, առ այժմ պիտի սպասէ, մինչեւ որ մեռնի Թօփալեան, երբ պիտի մեկնի Հոնոլուլու, Քամչաթքա, սգահանդէսներ սարքելու համար Թօփալեանի յիշատակին։

Ն. Պէշիկթաշլեան, կը մեկնի Կ. Պոլիս, երգելու համար Իշխանաց կղզիներուն վրայէն, Թրքուհիները, որոնք կը յածին ծովուն վրայ, ծիծեռնիկի գոյն։

Վ. Շուշանեան, կը մեկնի Մոսկուա, ուսումնասիրելու համար «Պրոլետարական գրականութիւնը»։

Շ. Շահնուր, կը մեկնի Ամերիկա, վէպ մը գրելու համար Ամերիկայի հայ երիտասարդներուն կեանքէն

Ե. Նարդունի, կը մեկնի Պարսկաստան, Շիրազի վարդերուն բոցին մէջ կանգնած՝ հէքեաթ պատմելու երկրին գեղուհիներուն։

Օհան Կարօ, կը մեկնի Վան, խոստանալով այս ամառ տալ նոր գիրք մը՝ նկարագրելու համար իր ճամբորդութիւնը հայրենիքէն մինչեւ Փարիզ։

Երբ այս լուրը կը գրէի այսպէս միամտութեամբ, անհաւատ երիտասարդ մը պոռաց.

— Տղո՛ւկ, ո՞վ կը հաւատայ թէ հայ հարուստները այդպիսի հրաշքներ կ'ուզեն ընել։

— Ցիմա՛ր, ըսի լեռնական ձայնով մը, միթէ ես կը հաւատա՞մ իմ գրածիս։ Եթէ լուրը ճիշդ ըլլար, նախ ե՛ս պիտի խնդրէի որ հայրենի լեռները ղրկէին

ԼԵՌՆՑԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀ

I

ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ

Դէմքեր կան — մտաւոր փայլուն կարողութիւններու կամ քարոզչական հազուագիւտ առաքինութիւններու տէր — որոնց մահը կ'անցնի աննկատելի, վասնզի անոնք չեն երեւցած հանրային գործունէութեան մեծ բեմին վրայ: Ու սակայն այդ կորած, անյայտ դէմքերէն ոմանք խորապէս հետաքրքրական են, հանրօգուտ գործ ալ կատարեր են — լուռ, անշշուկ — հանրութեան ցաւերով ալ տառապեր են եւ իրենց նեղ շրջաններուն մէջ եղեր են սիրուած ու գուրգուրուած, իբրեւ առաքինի մարդ-քաղաքացիներ եւ իբրեւ ջերմ հայրենասէրներ:

Հայրենասէրներ՝ որ ընտանեկան եւ այլ հոգերով ծանրաբեռնուած՝ չեն գրուիր պաշտօնապէս այս կամ այն կազմակերպութեան մէջ, չեն աղմկեր հրապարակը գրական կամ հռետորական մարզանքներով, այլ մութին մէջ կատարեր են իրենց քաղաքացիական պարտքը, համեստօրէն, առանց ցոյցի ու աղմուկի, հնազանդելով լոկ իրենց խղճի հրամայական պատուէրանին:

Այդպիսի մէկն էր Գրիգոր Խանդամիրեան, որ Նորերս կնքեց իր մահկանացուն Բագուի մէջ, 59 տարեկան հասակում — սրտաբջաւ Թոքախտ ա՞յդ տարիքի մէջ... շնորհիւ բոլշեւիկեան ռէժիմի անլուր զրկանքներուն ու տառապանքներուն:

Այդ մահը անկեղծ ցաւ պատճառեց հանգուցեալի բազմաթիւ ծանօթներուն.— շատ շատերն անշուշտ, մօտէն կը ճանչնային կուսակցական ընկերութեան երբեմնի համեստ, ազնիւ, անզուգական պաշտօնեան:

Խղճի մարդ մըն էր, բիւրեղի պէս յստակ նկարագրով, շիտակ ու պարտաճանաչ, իբրեւ պաշտօնեայ, իբրեւ ընկեր եւ քաղաքացի, շիտակութիւնը հասցուցած հիւանդագին չափերու: Անգլիացի ջենթըլմէն մը, որու նմանները դիոգինէսեան լապտերով պէտք է փնտռել մեր կովկասեան միջավայրում: Միեւնոյն ժամանակ՝ ինտելիգենտ, իմացական հայ մարդ մը առանց բարձրագոյն կրթութեան, բայց պարզի ու իր մարդկային կոչումի ամենախոր հասկացողութեամբ — որ 40 տարիէ ի վեր ուշի ուշով կը հետեւէր մեր կեանքի գահավէժ դէպքերուն, միշտ պատրաստ՝ իր բաժին աջակցութիւնը բերելու ժողովուրդի ծով կարիքներուն:

Մեր Սիմոնի, Քրիստափորի եւ Ռոստոմի մտերիմ բարեկամն էր — ինչպէս եւ շատ ուրիշ գաղափարական հայրենակիցներու — դեռ 1890—1891ի օրերուն, երբ կը ստեղծուէր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ երբ ան ինքը — Գրիգոր Խանդամիրեան — բարեկեցիկ հայ երիտասարդ, Ղարաբաղցի մեծատան զաւակ, գաղափարական հովերով տարուած, ջերմաբար կը ծառայէր Թիֆլիսի նորակազմ Հայ Հրատարակչական Ընկերութեան մէջ, Յովհաննէս Թումանեանի եւ այլ ականաւոր գործիչներու հետ:

Ապա փոխադրուեցաւ Բագու եւ այդ տեղ ալ, ինչպէս Շուշի, իր ծննդավայրում, ինչպէս ամէն տեղ, իր դուռը բաց էր մերիններուն առջեւ, որոնք երբեմն փախստի պահուն ապաստան կը գտնէին անոր քով: 1895ի ամառը մեր իշխանը (Յովսէփ Արղութեան) Վանէն գալով գաղտնի քարոզչութեան tournéeի համար, ամբողջ ամիսներով ապաստանած էր Գրիգորին ու իր ընտանիքի մօտ, անոր Շուշիի բնակարանում (երկու տարի յետոյ միայն, իր վերադարձին խանասորէն, իշխանն ընկաւ ռուս ոստիկանութեան ձեռքը եւ աքսորուեցաւ դէպի հեռաւոր Վիատկա, գրեթէ Սիբիրի սահմանները):

Այնտեղ եւս, նաւթաշխարհի նիւթապաշտներու ապականիչ մթնոլորտին մէջ, ապրելով տասնեակ տարիներ եւ շփուելով բոլոր տարրերու շրջաններու հետ, Գրիգոր Խանդամիրեան պահպանեց միշտ իր անաղարտ մաքրութիւնը եւ մնաց միշտ նոյն Արդարը, նոյն անշահասէր եւ անխարդախ Գրիգորը որ միշտ սրտանց արձագանգ կուտար հասարակական ցաւերուն:

Հպարտ էր եւ անվհատ դժբախտութեան օրերուն, ստոյիկօրէն ամուր ու անտրտունջ՝ տառապանքի այն զարհուրելի ովկիանին մէջ, որ 12 տարիէ ի վեր կը հեղեղէ Ռուսաստանը: Ան կարող էր դեռ շատ ապրիլ եւ բարոյական պայծառ դէմքով լուսաւորել իր շրջապատը: Բայց բոլշեւիկեան տարտարոսը շուտ խամրեց անոր կեանքի արեւը...

Ազնիւ մարդու եւ հայրենասէրի աճիւններուն — հանգիստ յաւիտենական:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ Կ'ԱՐՏՕՆԷ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ...

«Յուսաբեր»ի Թղթակիցը կը գրէ Հալէպէն (10 փետր.).

Թուրքիայէն նոր գաղթականներ այլեւս չեն գար, թէեւ ստացուած մասնաւոր լուրերէն կը տեղեկանանք, որ Խարբերդի, Տիգրանակերտի եւ սահմանամերձ այլ վայրերու մէջ մեկնելու պատրաստ բազմաթիւ ընտանիքներ կան: Այս դժբախտները անտեսական ծանր վիճակ մը կ'ապրին: Զգած ամէն տեսակի աշխատանք, որպէս վաղուան ճամբորդներ, անոնք ո եւ է գործ ընելու հնարաւորութիւն չունին: Եթէ փափաքին իսկ գործել, քաղաքներու մէջ ոչինչ կրնան ընել, որովհետեւ բոլորն ալ երկրագործ են ու խոշտանգուած: Համաձայն ստացուած լուրերուն, գարնան, երբ ճամբաները բացուին, առաջին իսկ առթիւ Սուրիա պիտի գան մի քանի հազար Հայեր:

Լուրի մը համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը ներքին նահանգներու մէջ գտնուած ոչ իսլամ ուրիշ տարրեր ալ կը տեղահանէ, մասնաւորաբար Յոյները:

Կարգ մը հայ ընտանիքներ արտօնութիւն ստացած ըլլալով Ն. Հայաստան մեկնելու՝ մինչեւ հոս գացած են, սակայն վերջէն՝ հարկադրուած՝ Խարբերդ վերադարձած են, որովհետեւ Հայաստանը մերժած է ներս առնել այս դժբախտները: Անօրինակ տառապանքի եւ ձրոնտթիւններու ենթակայ այդ անպաշտպան բազմութիւնները այսպէս Թուրքիոյ մէջ հոս ու հոն կը քշուին, առանց ո եւ է մէկէն ազդու միջամտութեան քայլ մը առնելու:

ԷՋ ՄԸ ՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բանագնացները կ'առաջարկեն Կաթողիկոսին, որ իբրեւ վերջին փորձ, անգամ մըն ալ Շէյխ-իւլ-իսլամին հեռագրէ:

«Եթէ բողոքականները մեծազօր Գերմանիա մը եւ կաթոլիկները Աւստրիա մը ունին իրենց պաշտպան, մենք՝ Հայերս ալ փէյղամպէրը գիշանին շէրէֆի սանճագը ունինք, մեզի հովանի եւ ազգովին անոր կը փարինք ու անոր պաշտպանութիւնը կը խնդրենք»:

Ասոր իբր պատասխան. «Այս տարիքէս վերջը փաթթոց չեմ կրնար կապել» կ'ըսէ Կաթողիկոսը:

Նաեւ փափկութեամբ գիտել կուտան իրեն, որ փաթթոց կապելու խնդիր չկայ, գործին մէջ եւ որ իր կողմէ այդպիսի հեռագիր մը կրնայ մեծ ազդեցութիւն յարուցանել Պոլսոյ մէջ եւ առիթ տալ օտար միջամտութեան: Ինքը իբրեւ Կաթողիկոս բնականաբար չի կրնար խառնուիլ, միայն ժողովուրդի այդ հոսանքին արգելք պիտի չհանդիսանայ:

Կաթողիկոսը պահ մը լուռ մնալէ ետքը կ'ըսէ.

— «Ես չեմ գիտեր, ինչ' կ'ուզեն Թող ընեն, միայն չեմ ուզեր, որ իմ անունովս ալ խօսք խօսուի»:

Անոր այդ խօսքերը լուռ քաջալերանք համարելով հրաժեշտ կ'առնեն ու կը մեկնին քովէն եւ նախապէս եղած կարգադրութեան եւ որոշուած ժամադրութեան համաձայն՝ Գ. Ա. Կիւլպէնկեանի ընկերակցութեամբ՝ կը ներկայանան Իթթիհատի մութախիսար Ճէմալ պէյին, որ յատկապէս Հալէպ եկած էր տարագրութեան գործը վարելու՝ կեդրոնէն առաջուած հրամաններուն համաձայն հրահանգելով պաշտօնեաները:

Ճէմալ պէյ երկարօրէն կրօնքներու փիլիսոփայութենէն կը ճառէ, անոնց ծագման պատմութիւնը կ'ընէ եւ իր բացարձակ անկրօն մը ըլլալը յայտնելէ ետքը կ'ուզէ գիտնալ թէ հոգեւորականներու դերը ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ խնդրոյն մէջ: Անոնք առանց վարանումի կ'ըսեն. Թէ՝ ժողովուրդին մէջ ծայր առած այդ հոսանքին դէմ չկանգնելէ անդին պիտի չանցնի անոնց կատարելիք դերը: Միայն ամէն բանէ առաջ անոնք կ'ուզեն գիտնալ որոշապէս թէ ի՞նչ պիտի ըլլան այն առաւելութիւնները, զորս պիտի վայելեն իսլամացող Հայերը կամ ի՞նչ վտանգ պիտի սպառնայ իրենց:

—Ինչ առաւելութիւն որ պիտի վայելեն իսլամ մուհաճիրները, նոյնը պիտի վայելեն եւ անոնք: Իսկ ապագային մեր գլխուն գալիք բոլոր Ֆէլաքէթներուն իրենք ալ իշթիրաք պիտի ընեն իբրեւ իսլամ,— կ'ըսէ ու կը թելադրէ, որ գատրին հետ ալ տեսնուին եւ անոր կարծիքը առնեն, քանի որ պաշտօնական գործողութիւն կատարող պաշտօնեան ան է: Ինքն ալ իր կարգին կը խոստանայ հեռագրել Իթթիհատի կեդրոնին եւ անկէ առնելիք հրահանգին համեմատ գործել:

Իթթիհատի կեդրոնը արդէն որդեգրած էր այդ սկզբունքը եւ նոյն տարուան Ապրիլի սկիզբները Ներքին գործոց Նախարարէն ծածկագիր հեռագիր մը եկած էր Ատանայի կուսակալ Իսմայիլ Հագգը պէյի, որ բացի ճանչցուած կուսակցականներէն եւ ժողովուրդին վրայ թէէսիրը նուֆուզ ունեցողներէն՝ միւսներուն կողմէ իսլամացման առաջարկ եղած պարագային՝ ընդունին անոնց առաջարկը եւ զերծ կացուցանէ տարագրութենէ:

Օրը ուրբաթ ըլլալուն գատրին հետ ունենալիք տեսակցութիւնն յաջորդ օրուան կը թողուն:

.:.

Հալէպի Առաջն. Փոխանորդ Յարութիւն քահանայ Եսայեան, այս բոլոր իրադարձութեանց տեղեկանալով, նոյն օրն իսկ Թաղ. Ժողովը նիստի կը հրաւիրէ: Երկար խորհրդակցութենէ ետքը կ'որոշուի գրել կուսակալ Ճէքիր Սամի պէյի, Թէ ժողովուրդին մէջ ծագում առած այդ հոսանքը կեղծ է, Թէ՝ ատով կ'ուզուի կառավարութեան միամտութիւնը շահագործել եւ աքսորանքէ զերծ մնալ, Թէ՝ իրենք (անշուշտ Հալէպի մէջ հինէն հաստատուած Հայերը ըսել կ'ուզէ) մախտաւոր կը զգան ինքզինքնին Չորրորդ բանակի մանթրգայինտ տակ գտնուելով, քանի որ անոր ընդհանուր հրամանատարին՝ Ճէմալ փաշայի շնորհիւ կատարեալ ապահովութիւն կը վայելեն եւն.»:

Յարութիւն քահանայ նամակ մըն ալ կաթողիկոսին կը գրէ եւ ժողովի որոշումը յայտնելէ ետքը կը խնդրէ, որ ան՝ իր բարձր հեղինակութիւնովը առաջքը առնէ այդ քայլին:

Քահանային ձեռնարկին համամիտ կը գտնուին նաեւ տարագիր այն Հայերը, որոնք Ճէմալի հետ նախապէս իրենց ունեցած բարեկամութենէն օգտուելով, Հալէպէն չելլելու վէսիգաներ ունէին իրենց ձեռքը: Սակայն ժամանակ մը վերջը երբ Պոլսէն մուհաճիր միւտիւրը ումումի Շիւքրի պէյը կուգայ Հալէպ, քաղաքը բոլորովին դատարկելու համար տարագիրներէն՝ նոյն այդ Հալէպ. ը Ճէմալի ուղղեալ հեռագրական նոր դիմումներով կը փախչին Երուսաղէմ, ուր կը մնան մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ բրիտանական յաղթական բանակը կը գրաւէ Սուրբ քաղաքը՝ վերջ տալով 400 տարուան Թրքական տիրապետութեան:

Քահանային եւ իր համախոհներուն այդ արարքը պատճառ կ'ըլլայ, որ գործին նախաձեռնարկ եղողները քաշուին ասպարէզէն: Իսկ արդիւնքը կ'ըլլայ բիւրաւորներու տարագրութիւնը Տէր-Զօր եւ 1916ի անհաւոր ջարդը՝ արիւնարբու Սալիհ Զէքիի ձեռքով:

Այս հաշուէն զերծ են այն տասնեակ հազարաւորները, որոնք 1915—16ի շրջանին Հալէպէն դէպի Տէր Զօր երկարող ճամբուն վրայ ինկան: Միայն Մէսքէնէի մէջ Թիֆիւսէ եւ տիզանթերիէ մեռնողներուն թիւը հարիւր հազարը անցած էր, ինչպէս կը հաւաստէր Նիկոմիդիոյ ծերունազարդ Առաջնորդը՝ Ստեփաննոս արքեպիսկոպոս, որ իր ազգականներուն հետ մինչեւ հոն տարագրուելու դժբախտութիւնը ունեցած էր:

* * *

Ինչ որ 1915ին մէկ քանի նեղմիտներու եղած արգիլուեցաւ, նոյնը 1916—17ին կառավարական բռնութեամբ տեղի ունեցաւ Համայի, Հոմսի, Դամասկոսի եւ շրջակայ գիւղերու Անդր Յորդանանու եւ Հաւրանի մէջ: Ժողովուրդին մեծագոյն մասը, Պոլսէն եկած մասնաւոր Հէյէթի մը կողմէ, իսլամացուեցաւ կամ աւելի շիտակը՝ անուանափոխ եղաւ՝ իր գոյութիւնը ապահովելու համար:

Բռնի իսլամացումէն զերծ չմնացին նաեւ Թաֆիլէ աքսորուած 18 քահանաներէն եւ պատուելիներէն ոմանք, իրենց ընտանիքներէն անջատուելով Տէր Զորի ապանդանը չղրկուելու համար: Թաֆիլէի մէջ կը գտնուէին Ներսէս Թավուգճեան (այժմ ի Հալէպ) եւ Վահան քհնյ. Կիւլէսէրեան (Տիգրանակերտ) որոնք անշուշտ աւելի արժանահաւատ վկաներ կրնան նկատուիլ՝ հոն ի գործ դրուած բռնութեանց:

Զինադադարէն յետոյ Կիլիկիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ իրենց գոյութիւնը ցոյց տուող եւ շինարար աշխատանքի լծուող Հայերուն մեծ մասը այդ իսլամացողներն էին:

1922ին Ներքին գաւառներէն տեղահանուած Հայերուն գոհիկ մասն ալ իսլամացուած Հայեր էին: Առանցմէ շատերուն ի մասնաւորի Խարբերդցիներու, Տիգրանակերտցիներու եւ Ակնցիներու հետ տեսնուելու առիթ ունեցայ Հալէպի մէջ եւ լսեցի այնպիսի արիւնոտ պատմութիւններ, որոնց քով տառ ի բառ իսլամացումը նուազագոյն չարիք կարելի էր նկատել:

Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի գործերուն շատ մօտէն տեղեակ անձնաւորութիւն մը, որ մը այս նիւթին շուրջ տեղի ունեցած խօսակցութեան ընթացքին՝ հիացումով պատմեց Զաւէն Պատրիարքի մէկ ժեստը:

1915ի Ապրիլին վերջերը, երբ, երկու ազգայիններ կը դիմեն իրեն՝ կարծիքը առնելու համար Թուրքերու կողմէ եղած իսլամացումի առաջարկին, Պատրիարքը՝ «Ինծի մի հարցնէք, ձեր փրկութիւնը ինչ բանի մէջ որ կը տեսնէք զայն ի գործ դրէք» կը պատասխանէ կտրուկ կերպով:

Աֆիոն Գարահիսարի մէջ 400 ընտանիք մէկ անգամէն իսլամացած ըլլալով, տարագրութենէ զերծ մնացած էին: Զինադադարէն ետքը ամբողջութեամբ իրենց նախկին կրօնին վերադարձան:

Յարութիւն քահանայի վերագրուած այդ արարքին իրականութեան չպիտի հաւատայինք, եթէ Առաջնորդարանի նոյն տարուան ընդօրինակութեանց տետրակէն մկրատով կտրուած երեք թերթերուն վրայ Կաթողիկոսին ուղղեալ իր ինքնագիր նամակին օրինակը տեսած ըլլայինք:

ԳԻՒՏ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԿՌԻՒ

Ֆրանսական գրական աշխարհը կը գրգռի, վերջերս, կռիւով մը, որ քիչ մը գայթակղութեան ձեւ ունի:

Պատերազմէն յետոյ Ֆրանսայի մէջ երեւցան քանի մը գրական դպրոցներ: Անոնցմէ միայն գերիրապաշտութիւնն էր, որ դիմացաւ եւ ապրեցաւ: Ի՞նչ էր այս դպրոցը: Պատերազմի ընթացքին Զուիցերիոյ մէջ երեւցաւ «Տատայիզմ»ը, գրական դպրոց մը, որ չէր հաւատար ժէքներու տեւողութեան եւ կը հպատակէր վայրկեանի խաղերուն, համաձայն ենթագիտակցական աշխարհի պղպջակային արտայայտութեանց: Տատայիզմին ամենէն արտայայտիչ նշանախօսքերէն մէկն է հետեւեալը «Գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը պէտք չէ ապրի վեց ժամէն աւելի. որովհետեւ կը տգեղնայ»: Այս դպրոցը, որ քիչ մը աշխարհաքաղաքացիական նկարագիր ունէր պատերազմէն յետոյ ազգայնացաւ՝ ունենալով զանազան անուններ: Գերմանական գերբնապաշտութիւնը (surnaturisme), սպանիական ծայրայեղականութիւնը (ultraisme), ֆրանսական գերիրապաշտութիւնը (surréalisme), քոյր դպրոցներ էին, որոնց ճակատին վրայ կարելի էր տեսնել տատայիզմին դրոշմը:

Ֆրանսական դպրոցը պահ մը ուռճացաւ: Անդրէ Պրըթոն պետն էր այս խմբակին, որուն մէջ կը մտնէին Լուի Արակոն, Փոլ Էլիւար, Ֆիլիփ Սուփօ, Ռիպէմոն Տըսէնեը, Ցէնո Փիքապիա, Լէմպուր, Վիթրաք, եւ ուրիշներ: Նախ կարծուեցաւ որ Ժոզէֆ Ցէլթեյ եւս կ'անդամակցի խմբակին: Սակայն շուտով տեսնուեցաւ որ Ցէլթեյ կը պաշտէ միայն իրականը, արտաքինը, ընդհակառակն գերիրապաշտները կը փնտռէին խորունկը, իրականէն անդին: «Իրականը միշտ տգեղ է, ճշմարիտ արուեստը գոյութիւն ունի այնտեղ, որ մեզի անծանօթ է — այսինքն անգիտակցութեան մէջ»: Այսպէս կ'ըսէին գերիրապաշտները: Եւ եղաւ առեն մը, երբ դպրոցը երկու խումբի բաժնուեցաւ, մէկը Պրըթէնեան փողոցի գերիրապաշտներն էին, որոնց գլուխը կը կենար
միւսը Պրըթոնականներ
ունէին իրենց
La révolution surréal
սաթերթ:

Այս թերթը
ժողովուրդին, որովհետեւ
կեալի է, ինչպէս է
գանակը (Le poisson
ժամանակ մը գերիրա
կը յայտարարէին թէ
ենթագիտակցական
միտան Փրոյտի փիլի
եւ հոգեբանական
որովհետեւ կ'ըսէր
եան վարդապետութ
ցումն է սափական
թեան, գերիրապաշտ
տարակեցին հաղթան
գովքը կը հիւսէին
օրերուն միացան հա
ներուն հետ, եւ La
surréaliste եւ Clarté
իրարու:

Երկար չտեւեց
լուսիւը երկու հոսան
նուեցան նորէն:

Գերիրապաշտները
կեցին իրենց գործը
թոն Աստուծոյ մը
րոցին մէջ: Ու ժող
նոյնպէս Լուի Արակոն
երիտասարդ մը, որ
իր գաւազանը իջեցուց
velles Littéraires
անօրէնին գլխուն, երբ
ջինը. հակառակ Արակ
բարութեան, խիստ
թիւններ կը գրեր
ներուն հասցէին:

Խումբը մէկ կողմ
բանար, սակայն
ջերս, պայթեցաւ
թիւն մը, որ Թերթ
դպրոցը վերջնապէս

– Դպրոցին պետը,
ամբաստանուած է
րով: Գերիրապաշտներ
այս անգամ կը յարձ
պետին վրայ:
գիրք մը. «Դիակ մը»
որուն իւրաքանչիւր էջը
յութիւն մըն է
Ֆրանսական գրականու
րեք այդպիսի բառեր
ծած, այնքան ծանր
թուք ու մուր երեսին
Աստուծոյն երեսին:

Միւս կողմէ Պրըթ
րապաշտ դպրոցին
տարակութեան
հանգանակ մը, ուր կը
«այն խեղ վայրկ
մարդ, մասնաւոր յ
անձնատուր, կարծես կը
հարուր իւրաքանչիւր
մէջ թաքնուած ուժ մը
մը»: Այդ վայրկեանը
գերիրապաշտութիւնը
լոյս ընծայեց գրքոյ
ցոյց կուտայ, հեգնակ
մը, բոլոր այն նամակն
առաջած էր իր նախկին
րէն: Անոնք երէկ կ'
գնէին զինք, իսկ այսօր
նեն երեսին: Վերջին
թուի թէ դարձեալ իրեն
են Փիքապիա եւ
(այս վերջինն էր որ հի
տայիզմ»ը:

Թերթերը կը գրեն
ճին առթիւ թէ «գերիրա
թի՞ւնն ալ մեռաւ»:

ԼՈՒՑԿԻԻ ՎԱՃԱՌՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Լուցկիի վաճառում
մենաւէկ աւելի եղած է
սմառուան մէջ, նախորդ
հետ բաղդատելով: Մէկ
ռալ մէջ, օրական 60
տուփ լուցկի կը
յաւելումին պատճառ
հրահանգ մենաշնորհ
ները կը բերուին
Ռուսիայէն: Մէկ ու կէս
Սինոպի մէջ պիտի
գործարանին շինութիւնը

…ՈՒՑԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»Ը ԱՆ ԹԷՌ ՊԱՀԱ ՔՈԼԱՆՊԻ ՄԷՋ

Այս տարի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Զէյթուն» ենթակոմիտէն կազմակերպած էր Փետր. 18ի տօնը, կիրակի հէսօրէ վերջ ակումբի սրահին մէջ։ Սրահը զարդարուած էր ամբողջովին եռագոյն դրօշակներով ինչ որ բացառիկ եռանդ մը կու տար։ Սր-ահին ճակատը կը զարդարէին ազգային հերոսներու եւ տոհմ կուսակցութեան Հ. Յ. Դ. գծանշանը։

Նախագահ ընկ. Մ. Գույումճեան հանդէսը բանալով, յիշեց Փետրուար 18ի նախօրեակին պատահած դէպքերը, որոնք առիթ տուած էին ժողովրդական ապստամբութեան։ Փետր. 18ը կոչեց հայկական Պաստիլը, որ խորտակեց բռնակալ ուժ մը որուն նպատակն էր բնաջնջումի ենթարկել հայ ժողովուրդի մտաւորական ընտրանին։ Այդ օրերուն ատանց կուսակցական խտրութեան բոլորը մեզի հետ էին, բայց հիմա կ'ուրանան, եւ մենք միշտ պատնէշին վրայ մնալով պիտի ըսենք բոլորին՝ թէ հպարտ ենք Փետր. 18ով։ Յետոյ երկանները հրաւիրեց յանկարծ երգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Ընկ. Ա. Արզումանեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Հայաստան»ը։ Ընկ. Գ. Յովհաննէսեան բեմ բարձրանալով բաղդատեց ֆրանսական յեղափոխութիւնը հայկական ազատագրական պայքարներու հետ եւ գտաւ հայկականը աւելի բարձր։ Յորդորեց պայքարիլ աւելի հաւատքով, ատով հասնելու անպայման պիտի ծաղկի արշալոյսը։ Ընկ. Հրաչ Հանտալեան մեներգեց «Զայն տուր, ով ծովակ»ը։ Միջանկեալ խօսքով հրաւիրուեցաւ ընկ. Շ. Միքայէլեան։ Ընկ. Զարեհ Գարիպեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ներիր ինձ»ը եւ «Մասիս»ը։ Որոշչախումբը երգեց «Կռուեցէք տղերք»ը, որմէ յետոյ խօսք առաւ բանախօսը, ընկ. Աշոտ Արմէնեան, որ պատմական ըրաւ 1917էն մինչեւ 920 պատահած քաղաքական դէպքերուն։ «Փետրուար 18ը տարբերուած է միւս բոլոր ազատագրական շարժումներէն։ Եթէ միւս բոլոր շարժումները ճանապարհ էին հարթում, Փետր. 18ը իր հանդամանքներով մասնակի եղելութիւն մը չէր։ Շատեր կ'ըսեն թէ Փետր. 18ը մէկ ու կէս ամիս տեւեց, ատ ճիշդ չէ, այլ հինգ ամիս շարունակեց, եւ կը շարունակէ մինչեւ այսօր։ Ապացոյց՝ Զեկայի նկուղները եւ աքսորավայրերը որ լիքն են բազմաթիւ յեղափոխականներով, կուսակցական թէ անկուսակցական»։

Հանդէսը վերջացաւ «Մշակ Բանուոր» քայլերգով, յոտնկայս։ Յետոյ ընկերական խնջոյք տեղի ունեցաւ որուն շուրջ հաւաքուած էին նաեւ համակիրներ։ Այս առթիւ երեք նորընծայ երիտասարդներու երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ շատ յուզիչ տեսարանով։ Երեք կնքահայրեր (կնքահայրութիւնը աճուրդի դրուելով գոյացաւ 115 ֆր.)։ բարձր բռնած եռագոյնը և Հ. Յ. Դ. Դրօշը կը համբուրէին նորընծաները, որոնք ընկ. Գույումճեանի առաջնորդութեամբ իրենց երդումը ըրին։ Յետոյ մինչեւ ուշ ատեն շարունակուեցան բաժակաճառեր եւ յեղ փոխական երգեր։ Ներկաները սկամայ բաժնուեցան սրահէն, իրենց հետ տանելով գեղեցիկ գաղափարներ։

Հիմա տեղին է հարցնել սա որճ-արանի անկիւնները նստող եւ թղթախաղի անձնատուր երիտասարդներուն.— Դուք ալ չանցա՞ք արհաւիրքի ճամբաներէն եւ չտեսա՞ք թրքական խժդժութիւնները։ Սթափեցէք, արթնցէք, հայ ժողովուրդը պէտք ունի երիտասարդ ուժերու, եւ այդ ուժերը արժէք կը ստանան երբ կազմակերպուած ըլլան։ Օրինակ առէք սա ափ մը երիտասարդներէն, որոնք իրենց տօնական բոլոր հաճոյքները մէկդի թողած, իրենց պարտականութեան մասին կը մտածեն։

ՅԱԿՈԲ ՎԷԶԻՐԵԱՆ

ՍԻՈՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ցիշենք սիոնական շարժման ծագումը, որու մասին գրած էր թերթը ասկէ առաջ, զանազան առիթներով։

1897ին Պալի մէջ (Զուիցերիա) գումարուած էր համաժողով մը, նախաձեռնութեամբ Թէոտոր Հէրցլի։

Սակայն սիոնական իրաւունքներու հիմնական կացութիւնը կատարուած է այն յայտարարութեան վրայ, զոր ըրաւ Պալֆըր 2 նոյ. 1917ին։ Այդ յայտարարութեամբ, Անգլիա պաշտօնապէս յանձն կ'առնէր օժանդակել «Պաղեստինի մէջ հրէական օճախի մը հաստատման»։ Եւ այսպէս ալ արձանագրուեցաւ այն դաշնագրին մէջ, զոր Անգլիա կնքեց Թուրքիոյ հետ, ինչպէս նաեւ հոգատարութեան այն պաշտօնագիրին մէջ, զոր տուաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Յօդուածագիր մը, Աշոր. «Մէրքիւր տը Ֆրանս»ի մէջ այսպէս ներկայացնէ յետոյ շարժման ծագումը. կը սահմանէ նպատակը հետեւեալ կերպով

— «Անեղծել հրէական պետութիւն մը Պաղեստինի մէջ»։

1919ին, հրէական հետազօտական գործակալութեան տնօրէնը կը յայտարարէր թէ կ'ուզեն Պաղեստինի մէջ ստեղծել քաղաքական, տնտեսական եւ վարչական այնպիսի պայմաններ, որ կարձ ժամանակամիջոցէ մը յետոյ, կարելի ըլլայ Պաղեստինը տեսնել այնքան հրէական, որքան Անգլիան է անգլիական եւ Ամերիկան՝ ամերիկեան»։

Այս խնդրին կը քալեն 15 միլիոն հրեաներ, որ կը թափառին երկրէ երկիր։ Անոնք տառապեցան 2,000 տարի, կորսնցուցին ամէն պաշտպանութիւն, հալածուեցան ու ջարդուեցան նախօթ երկիրներու մէջ. բայց կապուած մնացին արենակցական եւ պատմական կապերով հայրենի յիշատակներով եւ պաշտամունքի ատանդութիւններով, կրօնական հաւատալիքներով։ Ի վերջոյ, անոնք որդեգրեցին սա են իրենց երազին։

Սակայն սիոնական շարժումը կը գտնուի մեծ դժուարութիւններու առջեւ։ Շարժման ղեկավարները տենդագին գործունէութեան մէջ են, կ'աշխատին չորցնել ճահիճները, ոռոգատարել հողերը, արմատախիլ եւ ցորենի դաշտերու վերածել անմշակ գետինները, բարելաւել ընկերային պայմանները, սանձել ճարտարարուեստի կեդրոններ եւ զարգացնել։ Այսպէս-Թել-Ավիվը հետզհետէ կը դառնայ ծովային քաղաք մը, ամերիկեան ոճով։

Գլխաւոր դժուարութիւններն են.— «Պաղեստին հողագործական երկիր մըն է, ընդհանրապէս հրեաները քաղաքաբնակ առեւտրականներ են։ Նկատի առնելով երկրի կարելիութիւններուն սահմանափակ վիճակը, ներգաղթը թափին ալ սահմանափակ է։ Այսպէս որ 816,000 բնակչութեամբ Պաղեստինի մէջ 154000 հրեաները ի՞րը մեծամասնութիւն պիտի կազմեն։ Միթէ Արաբները, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, թոյլ պիտի տա՞ն, որ գոյանայ այդ մեծամասնութիւնը։ Եւ կարելի է հարցնել, միթէ՞ Անգլիա թաքուն երկմտութիւն մը չունի սիոնական շարժման մասին։ Ահա հարցումներ, որոնք տեսակ մը յոռետեսութիւն կը ստեղծեն սիոնական շարժման հանդէպ»։

ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մեռնիլը հոգ չէ, բայց ծերանալը անտանելի է։ Այսպէս կ'ըսեն անոնք, որ կը տեսնեն պառաւները, հիւանդկախ. տկլոր եւ տառապագին։ Եւ խորհիլ որ ծերութիւնը հիւանդութիւն մըն է ինքնին, որ կուգայ հարուածելու նոյնիսկ երիտասարդները։ Այսպէս կան ծեր երիտասարդներ։

Մասնաւոր բժշկական գիտութիւն մը կայ, որ կ'աշխատի կանխարգիլել այդ հիւանդութիւնը, ծերութիւնը Սակայն ծերութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ հիւանդոտ վիճակը, որուն կը գտապարտուին մարդուն ատենապէս անձերը։ Անոնց ներքին գործարանները կը կորսնցնեն իրենց ճկունութիւնը եւ հետզհետէ կը մաշին։

Տօքթ. Նավորսկի, «Ի՞նչպէս երիտասարդ մնալ» խորագիրով գիրքի մը մէջ կ'ըսէ թէ գիտութիւն մըն է երիտասարդ մնալը, ինչ որ պէտք է սորվիլ։ Ալ յիշէ ին 96 տարեկան ամպարարներ, որոնք փառանգաւոր փորձեր կը կատարեն, բնագէտ Ֆաւեն, 77 տարեկան էր, երբ ..ն ..ն բարձրացաւ։ Ֆրանսացի գիտուոր մը 130 տարեկան էր, եւ կ'ուզէր նորէն ամուսնանալ երբոր 150 տարեկան ծերունիներ ամբաստանուած են ազէիք բռնաբարելու մեղքով։ 100 տարեկան մարդիկ գտակ ունեցած են։

Տօքթ. Նավորսկի կը հեգնէ արգիլական ջատագովները, երիտասարդութիւն բաշխողները, հրաշք գործող խաբեբաները, բայց կը հաւատայ սակայն թէ ծերութիւնը հիւանդութիւն մըն է, զոր կարելի է կանխարգիլել, եւ կը համոզէ մեզ։

Ի՞նչպէս։

Պարզապէս երիտասարդացնելով արիւնը։ Խնդիրը պարզ է, եւ մենք ալ քալենք պարզէն դէպի բարդը, ինչպէս կ'աւանդանէ Ցեքարթ։ Մարմինը անասնիկներ կան, որոնք կ'ապրին ջուրերու մէջ։ Երբ անոնք ծերացած են, մանրէաբաները կը նորոգեն ջուրը, որ մեկ միջավայրն է այդ անասնիկներուն։ Եւ անոնք կ'երիտասարդանան, ի՞նչ է արիւնը.— պարզ միջավայր մը, որուն մէջ թաթխուած է մարդը։ Ալ բաւէ թարմացնել արիւնը, երիտասարդացնելու համար ծերացած մարդը։ Ահա այս է Նավորսկիի մեթոդը։

Ան արիւն ներարկեց նախ կենդանիներուն, յետոյ մարդոց։ Եւ փորձը ցոյց տուաւ թէ ճիշդ է Նավորսկիի մեթոդը.

Եւ այսպէս է, որ բժշկուեցան կիներ եւ այրեր, ծերացած երբ կը տառապէին անքնութենէ, մելամաղձութենէ, անարիւնութենէ, տկարութենէ, անձկութենէ։ Կիներուն դաշտանի բնախօսական խռովութիւններն ալ առողջ կերպով դարմանուեցան։ Արտայայտութիւնը նորէն երիտասարդական գործունէութեան, մարգախաղի սէրը նորէն արթնցաւ, էրիկ-կնոջ անուշ խօսքերը դարձեալ արձագանգեցին մթնած տուներէ ներս

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ կը խնդրենք, որ թուղթին մէ՛կ էջին վրայ գրեն, եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Յունուար 31ին տեղի ունեցաւ Խարբ. Հ. Միութեան ընդհանուր ժողովը, օրակարգ ունենալով Սուրիա հասնող գաղթականներու օգնելու հարցը։ Բոլոր անդամները ընդունելով օրակարգին կարեւորութիւնը, անմիջապէս առաջարկեցին, վարչութեան պիւտճէէն յատկացնել 1000 (հազար) ֆրանք։ Նաեւ հանգանակութեան ձեռնարկեցին Վալանսի Խարբերդցիներուն մէջ։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու ընտրուեցաւ երեք անձերէ բաղկացած յանձնախումբ մը,— Պ. Պ. Յովակիմ Էօզբուլեան, Սարգիս Նալպանտեան, Եղիա Եղիկեան, որոնք իրենց ամբողջ ջանքերը չխնայեցին, մեր դժբախտ հայրենակիցներու օգնութեան համար։ Բոլորն ալ սիրայօժար մասնակցեցան, բացի քանի մը ուղեկորոյսներէ որոնք կարծես երբեք ճաշակած չեն այդ դառն բաժակը։

Հանգանակութենէն գոյացաւ 670 ֆրանք։ Գումար՝1670 ֆր., որ ղրկուեցաւ «Ցառաջ»ի (Տես Յառաջ 20 փետր.)։ Այս դրական արդիւնքին առջեւ, այլեւս աւելորդ կը սեպենք գրադիլ պառաւական բամբասանքներով։ Մեր հայրենակիցները գործ կը սպասեն մեզմէ, ոչ թէ բաժ ըսաւ։

Վ.

ՓԱՐԻԶԻ ԺԱՄՈՒՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Փարիզի եկեղեցիի վարչական ժողովին դիւանէն մեզի ծաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Վարչական ժողովէն վիճակով դադրեցան 10 անդամ եւ Ընկերակցութեան 25 յունուարի նիստին մէջ նորերը ընտրուեցան անոնց տեղ։

Դադարեալ անդամներն են.— Պ. Պ. Յակոբ Գալըպճեան, Վահէ Լզնայեան, Պօղոս Լամէրեան, Ժիրայր Լամէրեան, Վաղարշակ Թագւորեան, Տիգրան Կամսարական, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան, Արմենակ Համբարձումեան, Արամ Ճէվահիրճեան, Տիգրան Խան Քէլէկեան։

Նոր ընտրուած անդամներն են.— Պ. Պ. Իշխան Բորիս Արղութեան, Յակոբ Գալըպճեան, Տօքթ. Վահրամ Թորգոմեան, Արմենակ Համբարձումեան, Արամ Ճէվահիրճեան, Գրիգոր Զագըրեան, Մանուկ Մէգպուրեան, Յակոբ Սարաճեան, Յակոբ Պօյաճեան, Տօքթ. Պօղոս Քօլօլեան։

Ընկերակցութեան Վարչ. Ժողովը իր կազմը լրացնելով, առաջին նիստին մէջ (13 փետր.) կատարեց հետեւեալ ընտրութիւնները.— Ընտրութիւն ժայր դիւանի, Պ. Պ. Ա. ատենապետ՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան, Բ. ատենապետ՝ Ս. Բուլճեան, Ա. ատենադպիր՝ Ա. Կէվրէկ, Բ. ատենադպիր՝ Ա. Ճէվահիրճեան, գանձապետ՝ Խ. Սվաճեան։

2.— Ընտրութիւն Հոգաբարձութեան, որուն անդամ նշանակուեցան, Պ. Պ. Գալըպճեան Յակոբ, Համբարձումեան Արմենակ, Զագըրեան Գրիգոր, Պօյաճեան Յակոբ, Սարաճեան Յակոբ։

Ատենապետին առաջարկով, ժողովը յարմար դատեց, որ Պ. Ա. Կէվրէկ, ներկայ գտնուի Հոգաբարձութեան նիստերուն եւ գործակցի անոր, երբ հին անդամ եւ տեղեակ եկեղեցական ներքին անցուդարձերու։

Իսկ երկրորդ նիստին մէջ (15 փետր.) 1.— Որոշուեցաւ կատարել օծումը Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս նորակառոյց մատուռին՝ կիրակի օր, կ. ա. ժամը 10ին։

2.— Եկեղեցւոյն Յանձնաժողովը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով. Պ. Պ. Գօնչէկիւլ Արամ, Համբարձումեան Արմենակ, Ճէվահիրճեան Արամ, Մանուկեան Լեւոն, Սարաճեան Յակոբ, որոնց իրաւասութիւն տրուեցաւ զբաղիլ նորաշէն մատուռին վարչական եւ մատակարարական պէտքերուն տնօրինութեամբ։

3.— Վերակազմուեցաւ նաեւ ամուսնական խնդիրներու քննիչ Յանձնաժողովը, հետեւեալ կերպով.— Նախագահ Վր. եպ. Բիւզանդեան, կրօնական անդամներ՝ Վահան ա. քհ. Խոյեան, Բարթող ա. քհ. Թագըմճեան եւ Թովմաս քհ. Մնացականեան, իսկ աշխարհական անդամներ՝ Պ. Պ. Ս. Կէվրէկեան, Խ. Ներսէսեան, Գ. Զագըրեան, Յ. Պօյաճեան եւ Տօքթ. Տամլամաեան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

ՑԷՍԻՆ.— Խնդրեմ հրատարակել հետեւեալ ճշդումը՝— Մեր թղթակցութեան մէջ «Էքսփրէս» քաղանայի մասին, մէկ տող պակաս շարուած ըլլալով թիւրիմացութիւն պատճառած էր։

Պէտք է ըլլայ այսպէս.— «Առաջնորդութեամբ փոխ տը Շէրիի նախկին «Էքսփրէս» (Վարդան) քահանային, որ իր պատուակալ ընթացքին համար ծեծուեցաւ եւ փախաւ»։

Ցիշեալը աշխարհականութեան տեսն կարմրած էր եւ միշտ մարմաջ ունի պատուական սերմանելու, հօտ եւն. ստեղծելով։

ՎԱՐԴ-ԳԱՏՐԻԿ

ԽՄԲ.— Այս մասին ուրիշ հերքում մըն ալ ստացած ենք, բայց անստորագիր ըլլալով, զանց կ'առնենք։

''ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷՒ

Այդ միջոցին Պ. Շթուց՝ շատ խինդ եր եւ իր կիսադէմքը ունէր սուր հեգնական փայլեցութիւն մը՝ Վանոսքը յիշեցնող։ Իր էն նայեցաւ օտարականին։ Ան ...չ աչքեր ունէր եւ թերի ակ..ներ, Սանչօ Փանչայի նման։ Անքթիթ ինծի կը յառէր, եւ գիտէր թէ կը զանկար այրող արեւով եւ չիթեններու ...։ ...եր ամէնքս ալ բանի մը կը ցանէնք։ Եւ ի՞նչ օգուտ։ Չէի նայեր ...ինքեանքին։ Կ'սպասէի անոր ...ծուցած, յուսալով թէ մելամաղձութեան աւելի նուրբ յատկութիւն մը ցոյց պիտի տար քան ... որ չէր երեւայ լման դէմքին ...մ, որովհետեւ մարդու մը ...ն դէմքը խիստ յաճախ պարապէս գաժան կ'ըլլայ, մանաւանդ ճամբան կը բռնէ, եւ, աւա՜ղ, մանկացայ, ձախողեցայ անոր հետ։ Նախընթրիքը սեղանկութիւն մը եղաւ։

Չ'ըրդայ յանկուցում առթել իրեն։ Չէր ուզեր ընդունիլ զիս իր բարեկամութեան մէջ։ Իրեն համար ես իմաստ չունէի եւ խօսքերս անմէկ էին։ Իրեն խօսած բառերս անոր վճիռ քննադատ աչքերուն առջեւ կը պարէին ինչ գերասաններու նման, եւ կը մերժուէին։ Bis, bis! ըսող չկար։ Վարագոյրը իջաւ սարսափելի լռութեան մէջ։ Դերասանները կուլային, ծունկերը կը կթոտէին։ Այսպէս մարդիկ կը ծերանան, իրենց անձնասիրութիւնը ճզմուելով պայծառատես երիտասարդութեան սայլին անիւներուն տակ։ Ի՞նչ աշխարհ։

Սուրբ մը ինկաւ սեղանին մէջտեղը։ Սառանայի պէս գեղանի բարձրահասակ թուխ մարդ մը կեցած էր մեր վերեւ։ Պ. Շթուց, իր գաւաթը թողլով, փոթրոնի գլխարկը դրած էր։ Ծօ Պալդաքցաթու մը բերաւ։ Փրիտիլը՝ անեւոզ աչքերով իր սիկարէթը կը մխէր սուրճին գիրին մէջ։

«Ժամը չորսն է», ըսաւ իր ամուսինը։ Աչքերը մութ էին եւ կը թուէին տառապած ըլլալ՝ տարիներ տեւեցայ իրեն համար։ Չէ՞ որքան անգթօրէն պաղ եղաւ անոր հանդէպ երբ գեղի ...ան եկաւ։ Արդեօք ո՞րքան գու ըրաւ։

«Այո՛, լաւ ճաշ մը ըրինք», ըսաւ Փրիտիլա։ Եւ ուրիշ սիկարէթ մը վառելով, նայեցաւ, չեղ յօնքերուն տակէն, լրջօրէն աչքերուս «Լրջօրէ՞ն» բառ։ Ոչ, չոր նայուածք մըն էր, որ կը ծիծէր Րիվըրսի յայտնի բարեմասնութիւնները եւ ինծի զայց կուտար վայն իբրեւ տաղտկալի ընկեր մը։ Ինծէ այդ միջոցին ըսէր ինծի. «Դա՛ն եւ թիւ 14 օթոպիւսին առէք ճզմուէ՛»։ անմիջապէս պիտի ընէի։ Վերջապէս հասկցայ թէ անխիղճ էր։ Ինչ սիկարէթ կը ծխէր, մինչ այրեր կը տառապէին։

Ըսաւ.— «Զիրար կը ճանչնաք, չէ՞»։

Րիվըրս ինծի նայեցաւ ապշահար, եւ դարձաւ Պ. Շթուցի որ հեռագիր մը կը գրէր.

«Ինչպէ՞ս էք, Պ. Շթուց»։

«Միշտ լաւ, երբ ձեզ կը տեսնեմ, քէփթըն Րիվըրս»։

Սոսկալի կերպով կը ցաւէի Րիվըրսի վրայ։ Ինչո՞ւ Փրիտիլա զայն այսքան թշուառ ըրած է։ Ինչու չէ յարգած անոր սէրն ու անձնուիրութիւնը։ Փրիտիլայի ձայնին լաւ բոլոր զրոյցներս միայն եկան։ Ան հաստատիմ եւ անզգամ, ան ինքզինքը պատնէշին տուած էր պատերազմական քերթողներու եւ Պալմօրէի մասնագէտներու հետ։ Այս լաւ մարդը անտարակոյս ճզմուեցան էին։ Եւ այս մարդը, նայուածքներու եւ կնամեծարութեամբը ճզմուեցաւ Ս. Գէորգ մը, կը շարունակէր սիրել զայն լռելեայն։ Ի՞նչ կնիկ։ Ի՞նչ աշխարհ։

«Ինքնահաւան կոչեց զիս», ըսաւ Փրիտիլա գժնէաբար։

Րիվըրս ինծի նայեցաւ ապշահար, եւ դարձաւ Ծօ Պալդաքի որ մօտը սեղանի մը վրայ փարուեց կը կեցնէր։

«Ի՞նչպէս էք, Պալդաք»։

«Ձեզ տեսնելով աւելի աղէկ եմ, պարո՛ն», ըսաւ Ծօ Պալդաք։

Սոսկալի կերպով կը ցաւէի Րիվըրսի վրայ։ Խորունկ տխրութիւն մը կը թագաւորէր անոր մութ աչքերուն վերեւ։ Մինչեւ այն ատեն գեռ չէի գիտեր թէ բոլոր ի պաշտօնէ գինուորները կես օրերէն վերջ խորունկ տխրութեան այդ նայուածքը կ'ունենան, առտուները իրենց շատ կանուխ ելլելուն եւ սառմօքոտ խանգարումին պատճառաւ։

«Առաձնարօյթը երկար ատեն սպասեցուց զիս», ըսաւ Րիվըրս։

«Ցաւա՞լց, սիրելիս»։

«Կը սոսկամ առաձնարօյթներէն», ըսի։

Րիվըրս ինծի նայեցաւ ապշահար, եւ դարձաւ ցիկին Շթուցի, աչխուժօրէն սիրուն կին մը՝ Վիէննուհիի ամոյն մազերով, ինչ Նոբըզիլըի, ամուսնացած էր Վիէննացիի մը հետ, եւ ճիշդ այդ պահուն տան դուռնէն ճաշարան մտած էր։

«Ի՞նչպէս էք, ցիկին Շթուց»։

«Ձեզ տեսնելուս պէս աւելի աղէկ կ'ըլլամ, քէփթըն Րիվըրս»։

Փրիտիլա հազաց, իր երկաթէ կաղմը գոյնզգոյն վանեց մարմնացած սիկարէթներուն մուխը։ Նայեցաւ իր ամուսինին սիրուն կիսադէմքին, եւ խորհեցայ թէ որդեօք քանի՛ երկար ժամեր սպասած էր Փրիտիլային։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ԽՑԱՆ

Հայ մը թունաւորուա՞ծ

Լա Պոքքայէն (Քաննի մօտ) կը գրեն մեզի թէ փետրուար 12ին յիշեալ գիւղին մէջ մեռած է Գ. Կարապետ Անքեան եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած փետր. 14ին։ Հանգուցեալին այրին՝ Տիկին Զուարթ Անքեան՝ կասկածելով որ իր ամուսինը թունաւորման զոհ գացած է, բողոք ներկայացուցած է Լա Պոքքայի ոստիկանութեան։

Կարապետ Անքեան կրիփի բռնուած էր, երբ յունուար 12ին իրեն այցելեց Սարգիս անուն հայրենակից մը։ Սարգիս խոստացաւ իրեն ղրկել քանի մը դեղահատներ, զորս կլլելով քանի մը ժամէն պիտի առողջանար։

Քանի մը ժամ վերջ Կարապետի տունը կուգար Գ. Մարկոս Հերմոնեան անուն հայրենակից մը, որ Սարգիսի կողմէ Կարապետին տուաւ խոստացուած դեղահատները։ Կարապետ կլլեց զանոնք, բայց փոխանակ առողջանալու, հիւանդութիւնը աւելի ծանրացաւ, փսխեց եւ սաստիկ խիթեր ունեցաւ։ Վիճակը ծանրացաւ օրէ օր եւ փետր. 12ին փչեց վերջին շունչը։

Դատական բժիշկ Տոքթ. Փիքօի կարծիքով, մահը առաջ եկած է դեղահատներու պատճառով։ Հետեւաբար Կարապետ Անքեան գերեզմանէն հանուելով դիազննութեան պիտի ենթարկուի։ Հարցաքննիչ դատաւոր Վաշիէ դատական քննիչ մարմին մը ղրկեց Տրակինեան՝ ուր կը բնակի Մարկոս Հերմոնեան։ Պիտի հարցաքննուի նաեւ Սարգիս։

Ալմազեանի նոր հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս անցի օր ժամը 15էն 18 կրկին հարցաքննեց Ալմազեանը՝ մասնագէտներու տեղեկագիրը անոր հաղորդելու առթիւ։ Դատաւորը բսաւ անոր թէ ինք ամբաստանուած է ոչ միայն իբրեւ Րիկոտէնի սպանիչ, այլեւ սպաննելէ յետոյ զայն կողոպտող։ Այս նոր ամբաստանութիւնը կրնայ մահուան դատապարտել տալ Ալմազեանը, եթէ երբեք երդուեալ դատաւորները հաստատական պատասխան տան իրենց ուղղուելիք հարցումներուն եւ մեղմացուցիչ պարագաները մերժեն։

Գ. Մաթիֆաս երկարօրէն հարցաքննեց հայ դերձակը՝ խանութէն գտնուած արեան հետքերուն մասին։ Ալմազեան առարկեց թէ ինք 1929 հոկտ. 18ին՝ երբ ոստիկանները կը խուզարկէին իր խանութը, մօտէն չէր տեսած թէ ի՛նչ կ՚ընէին անոնք, նշմարած էր միայն անոնց կռնակը, այնպէս որ իր ներկայութեան ո՛չ մէկ արեան հետք գտնուած է խանութէն։ Շեշտեց թէ իր կատուին համար թոք կը գնէր յաճախ եւ պատէն կը կախէր, արիւնը կրնայ անկէ գոյացած ըլլալ, իսկ մարդկային արեան ո՛ւսկից գալը չի գիտեր բնաւ։ Ու կրկին հաստատեց թէ ինք չէ սպաննած Րիկոտէնը։

Այն ատեն Գ. Մաթիֆաս ըսաւ անոր.

— Ալմազեան, կ՚երեւայ կ՚անգիտանաք թէ ուրիշ ամբաստանութիւններ կան ձեր դէմ. կայ վկայութիւնը գինեվաճառ Մէյէրի, որ սեպտ. 9ի առտուն տեսած է Րիկոտէնի դէպի ձեր խանութն երթալը. կայ ինքնաշարժի վարիչ Ցլոթի գլխաւոր վկայութիւնը. կան ձեր բոլոր սուտերը՝ ցոյց տալու համար թէ Րիկոտէնի անտուկը կայարան յանձնուած ատեն դուք հոն չէիք գտնուեր. յետոյ չէք կրնար ըսել թէ ինչպէս անցուցիք ձեր օրը սեպտ. 9ին. այդ օրը կէսօրէն վերջ «պլոթ» չէք խաղացած հակառակ ձեր սովորութեան. իրիկուան ժամը 9ին հասած էք Մոնմորանսի։ Այս բոլորը բաւարար փաստեր են՝ դատապարտելու համար ձեզ։

Երկուշաբթի Գ. Մաթիֆաս վերջին անգամ մը եւս պիտի հարցաքննէ Ալմազեանը, յետոյ իր տեղեկագիրը պիտի հաղորդէ պատկանեալ իշխանութեան։

Փաստաբան Շառլ Լըկրան Մաթիֆաւի ուղղած իր նամակով կրկին կը պահանջէ ժամանակաւորապէս ազատ արձակել Ալմազեանը եւ յետաձգել նկատել անոր դէմ եղած ամբաստանութիւնը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ.— 8 Մարտ Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԼԻՈՆ.— Յետաձգուած է։

ՎԻԷՆ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ, 131 Rue Lafayette.

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, եւայլն

Կէս օրէ առաջ, ընկերական ընդհ. ժողով։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՏԵՍԻՆ.— Վաղը կիրակի երեկոյ։

ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱ.— Մարտ 2 կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

կը խօսի ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Յետաձգուած է։

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետր. 24—29։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ„Ի ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Ազգային Կեդր. Վարչութեան

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Rue de Sèzeի Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

կը նախագահէ՝ Գ. ԹԱԳՒՈՐ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

կը խօսի՝ Փարիզէն հրաւիրուած Գ. ԵՐ. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, երաժշտութիւն և կենդանի պատկեր

ՄՈՒՏՔԸ ԶՐԻ Է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Սալօն Շարի մէջ, 84 Rue Chape

Կը նախագահէ Գ. ԵԳԻՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈԼՈՒ-ՏԷՎՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐ. ԵՐԿՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Harolaի սրահներուն մէջ, 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

7. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10, Պատմ. մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը՝ ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11, Ծրագրի պարզաբանում՝ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ եւ դասախօսութիւն ընկ. Օհան Կարօի կողմէ. — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Վասպուրականի մէջ. գրուագներ եւ դէմքեր, Ասպօ, Վռռշիկ, Մոկացի Գրիգոր, Ոզմեցի Լաթօ, Քոչեցի Դաւօ եւ Թացուեցի Եղիշէ։ Կը հրաւիրուին նաեւ ուրիշ խումբի ընկերներ։

Եավիլի Արդութեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին, ընկ. Տէր Դաւիթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue, Chaville.

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի Փոթորիկ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին 79 Rue des Chambard, Bois Colombes: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Ս. Շամոնի Վարուժան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին իր ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ. շրջաբերականներ եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր խումբերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Տէսինի կոմիտէի ընկերա-համակրական ժողովը՝ վաղը Կիրակի իրիկուան ժամը 6ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Փարիզէն ընկ. Վ. Համբարձումեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) Վաաժեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու ընկերները վաղը՝ կիրակի իրիկուն ժամը 6ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի «Հայ Արիներու» եւ համակիրներու ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, վաղը Կիրակի ժամը 2 30ին Հայոց եկեղեցիի սրահին մէջ։

Յատկապէս կը հրաւիրուին Յունաստանէն եւ այլ վայրերէն նոր հասած սկաուտները եւ բոլոր անոնք՝ որոնք կ՚ուզեն «Հայ Արիներու» շարժումին մասնակցիլ։

Տեղի պիտի ունենայ նաեւ դասախօսութիւն եւ առաջադրութիւններ։

Մարսէյլի
Սկաուտիզմի վարիչ մարմին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 3ին 131 Rue Fbg. de Temple, (մէթրօ Գէյվիլ)։ Օրակարգ՝ հանդէսի հաշուետուութիւն եւ վարչութեան կազմի լրացում։ Ոչ արձանագրուած հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ նորակառոյց հայ մատուռի օծման արարողութիւնը կը կատարուի վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Այս առթիւ պիտի մատուցուի յատուկ պատարագ։

Կը հրաւիրուի ամբողջ հայութիւնը ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

Հոգաբարձութիւն Փարիզի
Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տ.Տ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ Տարօնի կարօտեալներուն։ Վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Գուլվար Օտտօ, 120 Chemin de la Madrague. Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ։ Տոմսեր՝ 7 եւ 5 Ֆրանք։

ԿՈՉ

Մարսէյլի եւ արուարձաններու բոլոր Կեսարացիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2ին 46 Rue Tapis Vert. Օրակարգ՝ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան վարչութեան ընտրութիւն։

Առժամեայ վարչութիւն

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

23 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1195 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԻԳ ԵՒ ԶԳՏՈՒՄ

Իբրեւ շարունակութիւն «կիրակնօրեայ» խորհրդածութիւններու, արձանագրենք այլապէս բնորոշ երեւոյթ մը։

Ճիգի պակաս, ինչպէս մատնանշած ենք ուրիշ առթիւ։

Ճիգի պակաս՝ կարդալու եւ «բացուելու»։ Ճիգի պակաս՝ սորվելու ե՛ւ միտքով ե՛ւ արտադրութեամբ։ Խորքով ու ձեւով։

Անշուշտ նորերուն առանձնայատուկ մեղքը չէ այս։

Երէկ ալ ունէինք այս պատկերը։ Մանաւանդ այն օրէն վեր որ մեր մտաւորականութիւնը քշուեցաւ քաղաքական որձանքէն, ճառերէն ու «ֆորմիւլ»ներէն, շատեր կանգ առին նոյն ճամբան՝ կամ խրեցան միօրինակ արահետներու մէջ, ինչպէս մակոյկ մը աւազուտին վրայ։

Միւս կողմէ, տասնամեակի մը փոթորիկները (1908 1918) ինքնայ աւլեցին, հարթեցին գետինը։ Եղած չեղածը ցրուեցին չորս հովերուն, մեռած կամ ողջ։ Շատ քիչերը միջոց ունեցան ... կանգնելու։ Անոնք ալ՝ քար եւ կապար կապուած ... թեւերուն եւ ոտքերուն։

Միայն այս պարագան իրաւունք պիտի տար քիչ մը աւելի ... պահանջ ըլլալու նորերէն։

Անոնք ոչ միայն հասան փոթորիկի վերջին օրերուն, այլ ... կոչուած են լեցնելու թափուր դիրքերը։ Հետեւաբար եւ ... պատկուելու։ Պարապը լեցնելու ոչ միայն տարիքի տեղ... այլ եւ պաշարով։ Ոչ միայն տաղանդով, այլ եւ խառ... ուածքով։ Մինչեւ իսկ լեզուով։

Այս ժողովուրդը այլեւս չի կրնար հանդուրժել բրածոն... եւ ծանծաղուտներու։ Ոչ ալ «ափլէթանթիզմ»ի եւ «փէ... անթիզմ»ի։ Մանաւանդ իր ներկայ վիճակին մէջ։

Ճիշդ է որ այստեղ արդէն կը մտնենք ուրիշ սահմանա... ում մը։

Բայց, ինչո՞ւ ծածկենք,— ինչ որ հանրային ասպարէզ կը ... ոչուի, մեր մէջ, կը շնչէ գրքի եւ գրչի մշակներով։

Անոնք են որ շեշտ եւ գոյն կուտան։ Անոնց բարի կամ... ն եւ կարողութենէն կախուած է հանրային կեանքը — ինչպէս մամուլն ու գրականութիւնը — դարձնել կա՛մ հոգեհան... ջստեան արարողութիւն, պաշտօնական եւ անպաշտօն դպիր... ներով եւ սարկաւագներով։ Եւ կամ պահել զայն իր բարձրու... թեան վրայ եւ ընթացք տալ անոր տիրաբար եւ արիաբար։

Այդ, արագ ակնարկ մը նետելով նորերուն վրայ — իրաւունքիւն կամ խոստում — ճիգի պակաս կը տեսնենք լայն ... արգացման տեսակէտէն (միշտ նկատի ունինք ընդհանուր ... պատկերը)։

Այսպէս, մեծ մասը հոգ չի տանիր լեզուին։ Գիտէ լեզուն ... այն իսկ ունի լեզուական երեւոյթութիւն։ Սանձարձակ եւ ... ահոստան։ Բայց, «բանի՛ց կայ»...

Միայն Փարիզի մէջ եղածներէն կը համրենք առնուազն ... ան հոգի, որոնց երկու երրորդը կը մոլորի այս ճամբուն ... վրայ, գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ։

Եւ դեռ չենք հաշուեր լեզուի մակարոյծները, երկակենցաղ ... բականութեամբ եւ շարադրութեամբ։

Երկրորդ, նորէն ամփոփելով քանին, կամ ուրիշ, հետա... ը, ցիր ու ցան քանդներու վրայ, կը տեսնենք եղածով գոհա... ալու տրամադրութիւն մը։

Թուլութիւն կամ անգործութիւն, որ կրնայ յանգիլ ... ոգ առնելու։ Ոչ առաջ, ոչ ետ։ Ուրիշ խօսքով լճացում, ... ու...։

Կը ճանչնանք տաղանդաւոր տղաքներ, որոնք մնացեր են ... ենց եկած օրուան պաշարով ու ճաշակով։

Եթէ Պոլսէն հասած առնե ֆրանսերէն չէին գիտեր, չեն ... սորված։ Եթէ միայն բանաստեղծութիւն կը կարդային, ... նոյնպէս ալ կը մնան։ Եթէ մնացական կը համարէին քաղաքա... ան-ընկերային, այսպէս կոչուած «հասարակական» գիրք մը ... կարդալ, կը պահեն այդ նախապաշարումը։ Կամ 1890-ական ... ուականներէն մնացած նորաձեւերով կը մնան, իբրեւ ... ական պաշար։

Կան ալ որ, իբրեւ աշխարհահայեացք ունին, տակաւին, ... արին, գեղեցիկը եւ ճշմարիտը»։

Ո՞ւր է թիւրիմացութիւն կանխելու համար, բանք թէ ... ոլորովին դէմ ենք խառն ի խուռն թխելու, խճողելու։ Գիտա... ին եւ անպէտը բանի շաղուելու ո՛րեւէ մոլութեան։

Այդ ճամբուն վրայ գոհեր միայն տեսած ենք։ Եւ մնաց ... եր հանրային կեանքին մէջ։ Մանաւանդ օսմ. սահմանադրու... թեան ընթացքին, երբ առաջին անգամ բացուեցան դուռ... ները։

Ամբողջովին չենք բացատրեր մեր միտքը,— բայց կրկնենք ... կու տասը բառերը— Ոչ «ափլէթանթիզմ», ոչ «փէտանթիզմ»։

Այս բոլոր դիտողութիւնները նշանակած առնե, երբեք ... ենք մոռնար ոչ միջավայրը, ոչ ապրուստի տագնապը։ Ոչ ալ ... ն բոլոր խոչընդոտները կամ հրապոյրները որ փռուած են ... ր ճամբաներուն վրայ։

Բայց, ձգտում ու ճիգը՝ անկախ առաքինութիւններ են, ... ժայռեր կը գլորեն։

Եւ շատ են գլորած մեր պատմութեան մէջ։

Շ.

ՍՈՎԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Մոսկուայի իշխանութիւնները հաստատեցին այն որոշումը, որով ամսուան մէջ 10 օր պարտադիր կերպով միս չպիտի ուտուի ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ։ Ամէն երեք օրը անգամ մը՝ միս ծախելը պիտի արգիլուի։ Միսի տագնապին պատճառն այն է որ գիւղացիները՝ «քուլակ»ներու դրդումով կը մորթեն իրենց արջառը եւ կ՚ուտեն՝ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնելէ առաջ։

Լենինգրադի, Դոնէցի աւազանին եւ ուրիշ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ միս չկայ, իսկ հաւաքական տնտեսութիւնները բաւարար արջառ, ոչխար, խոզ կամ ձի չունին։ Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին Կովկասի մէջ ոչխարները 100ին 40-50 պակսած են։ Գիւղացիները գիշերանց կը մորթեն իրենց խոզերը, կովերն ու ոչխարները, իսկ կարգ մը տեղեր յուրկ մորթելու մեթոտներ հնարած են՝ իշխանութեանց ուշադրութիւնը չգրաւելու համար։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ

Րիկա, 22 փետր.— Ջերմակ Ռուսիոյ մէջ կրօնաւորներու դէմ հալածանքը մեծ համեմատութիւններ ստացած է։ Ամէն կողմ իրենց տուներէն վռնտուած եւ բնակարանէ զրկուած, փողոցները կը թափառին եւ գիշերը բացօթեայ կ՚անցնեն։

Եկեղեցականներու պատուիրակութիւն մը գացած էր Բոբրուիսկ՝ շրջանի կեդրոնական խորհուրդէն պաշտպանութիւն խնդրելու համար։ Պատասխանուեցաւ թէ գետը չէ սառած եւ տակաւին խեղդուելու կարելիութիւն ունին...։

Վիտեբսկի մէջ՝ հրէական մեծ կեդրոն, բոլոր խախամները վռնտուեցան սինակոկներէն։ Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ սիոնականներու զանգուածային նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Լենինգրադի ամենէն մեծ սինակոկը փակուեցաւ եւ բանուորական ակումբի պիտի վերածուի։ Մոսկուայի մեծ սինակոկն ալ նոյն բախտին պիտի արժանանայ։

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՉԵԿԱՅԻ ԴԷՄ

Ռոստովի Չեկայի շէնքը այրեցաւ։ 28 հոգի կարանտինով... կուայէն քննիչ ժարմին մը ղրկուեցաւ նախագահութեամբ Րոյզենմանի, որ Փարիզ եկած էր Բեսեդովսկիի գործին առթիւ։ Կը կարծուի թէ հրդեհը հակաբոլշեւիկներու գործն է։

ՖԱՇԻՍՏ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

«Լիպէրթէ» թերթի կողմէ կուտեպովի առեւանգումին առթիւ կազմակերպուած հրապարակային երկրորդ հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Պիւլիէի սրահին մէջ։ Հազարաւորներ դուրսը մնացին դարձեալ։ «Իւմանիթէ»ի կոչին պատասխանելով, սրահէն ներս կրցած էին մտնել քանի մը համայնավարներ ալ, որոնք փորձեցին խանգարել՝ առանց յաջողելու։ Ոստիկանական մեծ ուժեր շարժման մէջ դրուած էին՝ արգիլելու համար խորհրդային դեսպանատան առջեւ կատարուելիք ցոյցերը։

Փողոցին մէջ մանր մունր ցոյցեր տեղի ունեցան։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ կուիւի մը պահուն վիրաւորուած է իր վարիչներէն Քորման։

«ՔԼԻՒՊ ՏԻՒ ՖՕԲՈՒՐ» գրական ակումբին կողմէ երէկ կէսօրէն վերջ կէթէ Բոշրշուարի մէջ ներկայացուեցաւ թատերախաղ մը՝ Ալմազեանի խնդրին մասին, արգիլուած ոստիկանական տեսչութեան կողմէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Էնկիւրի, 21 փետր.— *Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ այսօր վիճաբանութիւններ կատարուեցան ելմտական տագնապին շուրջ։ Մասնաւորապէս քննուեցաւ այն օրինագիծը, որ կարգ մը խիստ պատիժներ կը տնօրինէ սակարանային շահադիտութեան ընդդ անհատներու եւ դրամատուններու դէմ։*

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա այս առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Թուրքիոյ բարի կամեցողութեան սահմաններէն վեր է նոյնութեամբ գործադրել Հանրային Պարտքի մասին ընդունուած տրամադրութիւնները։ Հակառակ պարագային պիտի վտանգուի երկրին ապագան։

... Ինչպէս գրեցինք, Օսմ. Պանքան կարգ մը առաջարկներ ներկայացուցած էր Էնկիւրիի կառավարութեան, Պետական Դրամատան կազմութեան համար։ Թուրք ելմտական գործավարը պատասխանած է թէ կառավարութիւնը ներկայիս շատ զբաղած ըլլալով, չի կրնար անմիջապէս քննել այդ առաջարկները։ Օսմ. Պանքայի տնօրէնը այս առթիւ տեսակցեցաւ ելմտական գործավարին հետ։

Թուրք-ռուս դաշնագիրը

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը առջի օր վաւերացուց այն պրոտոկոլը, որ անցեալ դեկտ. 17ին ստորագրուած էր Էնկիւրիի մէջ եւ որով կ՚երկարաձգուէր Փարիզի մէջ Թուրքիոյ եւ խորհրդային միութեան միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։

Թուրք-յունական համաձայնութիւնը

«Թանոր Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աթէնքի քաղաքական շրջանակները լաւատեսութիւն կը յայտնեն հելլէնեւ-թուրք բանակցութեանց մասին։

Եւ սակայն Անատոլուի գաղթականներու զանազան կազմակերպութիւններ կը պատրաստուին բողոքել, անոր համար որ հելլէն կառավարութիւնը ընդունած է փոխանակութեան ...ներու ներկայացուցած ծրագիրը։ Գաղթականները իրենց համար վնասակար կը նկատեն այս վերջինը։

Քամիլ Շոթանի դահլիճը

Արմատական ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակցութեան վարիչը Քամիլ Շոթան յաջողեցաւ շուտով կազմել իր դահլիճը։ Ասիկա գրեթէ մըցանիշ մըն է, բաղդատելով վերջին ժամանակներու նախարարական տագնապներուն հետ, որոնք չափէն աւելի կ՚երկննային։

Ինչպէս գրեցինք, նոր վարչապետը նախապէս ծրագրած էր աւելի լայն սահմանի վրայ կազմել իր խառն դահլիճը, անոր մէջ առնելով նոյնիսկ Մաժինոյի խմբակը։ Սակայն բանակցութեանց ընթացքին չափաւոր ձախ տարրերու կողմէ մերժումի հանդիպած ըլլալով, հետզհետէ սահմանափակեց իր շրջանակը, ու ի վերջոյ, փոխանակ կազմելու «Հանրապետական Միութեան» դահլիճ մը, կազմեց պարզապէս ձախ դահլիճ մը՝ «զուտ քարթէլեան», ինչպէս կը կոչեն իրենք։

1924ի ընտրութիւններէն ի վեր, երբ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչուեցաւ Գ. Կաստոն Տումէրկ, եօթերորդ դահլիճն է այս, ու իր կազմութիւնով շատ կը նմանի Էռիոյի 1924ի առաջին դահլիճին։ Գրեթէ միատարր է եւ անդամները կը պատկանին երեք ձախ խմբակցութեանց — արմատական ձախ, արմատական-ընկերվարական եւ հանրապետական ընկերվարական։ Նոր դահլիճին ուժ պիտի տան ընկերվարականները (99 երեսփոխան), ճիշդ ինչպէս աջակցած էին Էռիոյի դահլիճին։ Պէտք է շեշտել թէ Շոթանի դահլիճին կազմութեան մէջ վճռական դեր խաղացին ընկերվարականները։ Թարտիէօի եւ Մաժինոյի խմբակներուն մասնակցութեամբ կազմուելիք խառն դահլիճ մը առաջին օրն իսկ կրնար տապալիլ ընկերվարականներու վճռական քուէով։ Արմատական - ընկերվարականները խոստացած են գործադրել արմատական ծրագիր մը։ Դահլիճը կը յուսայ Երեսփ. Ժողովին մէջ ունենալ 295-297 ձայն, հետեւեալ ձեւով.— Ընկերվարական՝ 99, արմատական-ընկերվարական՝ 115, հանրապետական ընկերվարական՝ 33, ձախ անկախներ 10-12, չէզոքներ՝ 15 եւն.։

Քամիլ Շոթան վարչապետութեան հետ միասին ստանձնած է նաեւ ներքին նախարարութիւնը, Պրիան՝ արտաքին նախարար է դարձեալ, Լուշէօր՝ աշխատանքի եւ Լօրան-էյնաք՝ օդային նախարար. գաղտնական նախարար անուանուեցաւ Սթէկ, իսկ ծովային՝ Ալպէր Սարօ։ Նոր դահլիճին մէջ կան 7 ծերակուտականներ՝ բոլորն ալ արմատական ընկերվարական եւ արմատական ձախ ժողովրդավար, 21 երեսփոխաններ՝ որոնց 12ը արմատական-ընկերվարական, 5ը արմատական ձախ, 1ը ձախ անկախ, 1 անկախ, 1 ֆրանսական ընկերվարական, 1 հանրապետական ընկերվարական (Պրիան)։

Վաղը՝ երկուշաբթի՝ նոր նախարարութիւնը պիտի ունենայ իր առաջին հաւաքոյթը, երեքշաբթի առաւօտ պիտի գումարուի Էլիզէի պալատին մէջ պատրաստելու համար նախարարական յայտարարութիւնը, եւ նոյն օրը կէսօրէն վերջ պիտի ներկայանայ խորհրդարանին առջեւ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 34

Սէն Ժէռմէն-ան-Լէյի հանգանակութիւնը	720.—
Գ. Եսայեան, Վերսայլ	50.—
Ս. Գէլլերեան »	50.—
Ի. Գազանճեան, Շաթու	20.—
Ա. եւ Ժ. Գազանճեան Հիրնա (Հապէշիստան մէկ ազերին	124.—
Տիկին Ա. Ահարոնեան	50.—
գումար	1,014.—
33րդ ցանկին գումարը	34,312.—
ընդհ. գումար	35,326.—

... Խմբագիր

ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ-ԱՆ ԼԷՅ.— Ընտանեկան փոքրիկ հաւաքոյթի մը մէջ, յայտնուած բաղձանքին վրայ, կազմուեցաւ հանգանակիչ յանձնախումբ մը, երկու օրիորդներէ եւ երկու պարոններէ եւ գործի ձեռնարկելով, առաջին առթիւ հաւաքեց համեստ գումար մը, 840 ֆրանք։ Կը ղրկենք «Յառաջ»ի, Անատոլուի թշուառ մեր հայրենակիցներուն համար։ Յանձնախումբս շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլորին որ մեզ քաջալերեցին եւ մանաւանդ Գ. Ա. Փօղոսեանի որ իր օթոն մեզ տրամադրած է սիրայօժար, շարունակելու հաւաքումը դրամի եւ հագուստեղէնի։

Յանձնախումբի կողմէ
Յ. Թօրոսեան

ԳՈՐԳԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրի, 22 Փետր.— *Դահլիճը վաւերացուց եւ խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով գորգի վրայ թրանզիթի տուրքը կ՚որոշուի 3 դրուշ։ Նախապէս այս տուրքն էր 250—400 դրուշ։ Այս կարեւոր զեղչը կատարուեցաւ՝ գորգի թրանզիթի առեւտուրը Պոլսոյ վերապահելու համար։*

ԱԼՊԱՆԻԱ՝ ՃՈՐՑ ԻՏԱԼԻՈՅ

Ալպանիոյ Ազգային ժողովի ելմտական յանձնաժողովի տեղեկաբերը յայտարարեց թէ՝ գանձին մէջ դրամ չկայ՝ ստիպողական ծախքերը վճարելու համար։ Այս պատճառով, ելմտական նախարարին դիմումին վրայ, Իտալիա նոր դիւրութիւններ ընծայած է Ալպանիոյ եւ դրամական միութիւն մը կնքած անոր հետ։ Այսուհետեւ իտալական դրամն է որ պիտի գործածուի Ալպանիոյ մէջ։ Այս կարգադրութեան դէմ որոշ շարժում առաջ եկած է երկրին մէջ։ Կ՚ըսուի թէ Իտալիա այս ձեւով կ՚ուզէ իր երկիրը քաշել Ալպանիոյ մէջ շրջաբերած ոսկի եւ արծաթ դրամները։

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒՍԵՐՊ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Առջի գիշեր պուլկար քոմիթաճիներ մտան սերպիական Մակեդոնիոյ Քոչանա քաղաքը եւ ռումբ մը նետեցին Շումանցա պանդոկի պատուհանէն ներս։ Այդ պահուն սերպ սպաներ եւ քաղաքացիներ կը ճաշէին։ Պայթումը նիւթական մեծ վնաս առաջ բերաւ՝ անձի կորուստ չկայ, միայն քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանզինուոր մը, որ կ՚ուզէր հրոսակները բռնել, սպաննուեցաւ։ Քոմիթաճիները ուղղուեցան դէպի պուլկարական սահմանագլուխ, զոր անցան ապահով կերպով։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ՝

ԼՈՒՌ ՀԱՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Տասնեակ մը տարիներ՝ անցնելէն վերջն է որ միջազգային գրականհրապարակը կ'ողողուի ընդհ. պատերազմին հետ կապուած հրատարակութիւններով։

Կարծէք թէ ամէն ազգէ հեղինակներ ու հրատարակիչներ մրցումի ելեր են ամէնէն ինքնատիպն ու չլսուածը տալու համար բազմահազար ընթերցողներու՝ որոնք կը բաժնուէին՝ համաձայն տարիքի, սեռի ու դասակարգի։ Քանի հետանանք պատերազմի ահաւոր սարսափներէն, քանի խորանայ ու տարածուի անոր բացած վէրքը, եւ քանի ապրինք երէկուան սարսափներու յիշատակները, այնքան մտածել ու տրամաբանել կը սկսինք։

Տրամաբանել ու մտածել կը սկսինք այսօր, երբ երէկ արգիլուած էին անոնք։ Համբերութեան ու զգացուած գիտակից անտարբերութեան զգացումները կը գինէին մարդկային բազուկները, նմանին հանդէպ։ Կարգախօսի մը պէս, լսելու դատապարտուած էին բոլոր ուղեղները մանաւանդ եւ նոյնիսկ ժողովուրդները ղեկավարող գլուխներն ու ղեկավարները, յանուն «հայրենասիրութեան», «ազգային գերագոյն շահերու», «եղբայրսիրութեան ու մարդասիրութեան»...։

Պատերազմի տարիներուն, մարդկային էակին առհասարակ անըմբռնելի մէկն է այն նիւթերէն, եւ կարեւորագոյններէն, որուն հոգեբանական վերլուծումն ու ներկայացումը կը կարօտի անշուշտ ոչ միայն արուեստագէտ գրողին այլեւ ընկերային հարցերով իր միտքը չարչրկող իմացականութեան։

Այս խնդրին քննութեան է որ մօտենալ կը փորձէ պատերազմի գրականութիւնը։

Այդ գրականութիւնը, կ'ըսէի, կը հրապուրէ բոլոր տարիքները, սեռերն ու դասակարգերը. սակայն ամէնէն աւելի անիկա յաջողութիւն կը գտնէ այն սերունդին մօտ, որ երէկ դպրոցական գրասեղաններու վրայ էր տակաւին. պատերազմի վրկանքները կրեց իր հայրը կամ եղբայրը կորսնցուց, զգաց որբութեան ցաւն ու դառնութիւնը եւ օրին մէկը... յաղթական դրօշակներուն ծածանիլը տեսաւ ...յաղթական կամարներուն տակ ... պատերազմէն վերադարձողներուն յաղթական երգերը լսեց ...ծանկի եկաւ...անծանօթ զինուորին գերեզմանին վրայ... այն համատքով, թէ հոն հանգչող երջանիկ զինուորը թերեւս իր հայրը, եղբայրը կամ մօտաւոր ազգականն էր...

Միւսները, անոնք որոնք պատերազմի մասնակցած, կամ քաղաքներուն մէջ պաշտպանութեան գիծերը կը զօրացնէին, չարիքը ապրած ու զգացեր էին, ի. րենց իսկ մորթին վրայ. հետաքրքրութեան համար միայն, բանալ պիտի ուզէին նոր հատորի մը էջերը։ Նորահաս սերունդը սակայն իր գիրքը ճշդելու, եւ կողմ բռնելու համար, ստիպուած էր ճանչնալ, պատերազմին աբիւնոտ ճէչքեաթը։ Այս տեսակէտով էր որ ազգերու ճակատագիրը վարող իշխանութիւններն ու անոնց գաղափարախօս մտաւորականութիւնը հարցին տուին լուրջ կարեւորութիւն, մանաւանդ ապագայի տեսակէտով։

Այս էր պատճառը ուրեմն, որ պատերազմական գրականութիւնը, փոխանակ քննութեան ենթարկուելու արուեստի պահանջներուն համաձայն, կամ կատարուած իրողութեան մը վաւերականութիւնը փնտռելու, դիտողութեան առարկայ դարձաւ, թէ — օգտակա՞ր է թէ ոչ քաջալերել ու նպաստաւորել պատերազմական կեանքին հետ կապուած գիրքերու հրատարակութիւնը, նկատի առնելով մանաւանդ նոր սերունդը. այն սերունդը, որ զէնք կրելու տարիքը կը թեւակոխէ։Ուրիշ խօսքով՝ պէ՞տք էր թոյլ տալ հրատարակութիւնը գիրքերու, որոնք կամ նպաստաւոր էին պատերազմին, եւ կամ անոր դէմ էին։

Բնականաբար երկու տեսակէտներն ալ իրենց պաշտպանները պիտի ունենային եւ ունեցան։ Անոնք՝ որոնք աշխարհակալ պատերազմին կրկնութեան դէմ էին, քաջալերական կը գտնէին, իրարու ետեւէ, նման գիրքերու հրատարակութիւնը, այն յոյսով, որ նոր սերունդը բնական ատելութիւն մը պիտի զգայ պատերազմին դէմ, եւ պիտի կանխապատրաստուի օր մը, ընդդիմանալու անոր։ Երկրորդ տեսակէտը պաշտպանողները առաջ կ'երթային, արգիլելով նոյնիսկ, նման հրատարակութիւններու ընթերցումը գինուորական գրադարաններու մէջ։

Բազմաթիւ են այն հրատարակութիւնները, որոնք՝ կամ զինուորական յաղթանակներու նուիրուած են, եւ կամ կը համբեն մեզի պատերազմին սարսափները։ Մեծ մասը սակայն, ըլլայ պատերազմի պահուն թէ անկէ յետոյ գրուած սարսափի եւ գթութեան աղաղակն է, որ կը չփորեն, տառապակոծ մարդկային բազմութիւններուն։

Անոնցմէ մէկն է, որ կը գոչէ. — Քաջութիւն ունենանք խոստովանելու. առաջին օրը որ թնդանօթը որոտաց, մենք բոլորս ալ սիրեցինք պատերազմը։ Ցնծալ, ժամանակ անցաւ Աբիւն, նորէն արիւն...։ Տառապանք, սուգեր, արցունքներ...։ Անգթութեան և թշուառութեան այնպիսի ծանրութիւն մը, որ ամէնէն անվեհեր ծունկերն անգամ ակարացուցին։Եւ հիմա որ ամէն բան կը մոռցուի, հիմա որ հիասթափուածժողովուրդներնիրարուձեռք կը կարկառեն ձախաւեր կերպով, երբեմն զառանցանքէն կը կարմրինք. մենք մեզ կը դիտենք. տարիներու ընդմէջէն, յանդուգն տղու մը պէս, որուն վրայ կը հիանան ու կը ցաւին»։

Այսպէս, ուրեմն, տասնեակ մը տարիներ անցնելէն վերջն է, որ մարդոց հետաքրքրութիւնը փնտռել կը սկսի մեծ պատերազմի պատմութիւնները. պէտք եղաւ, որ սպանդի տարիներն անցնին, թափուած արիւնը ցամքի, վէրքերը սպիանան, նոր սերունդ մը հասնի, փնտռելու եւ կարդալու համար ապրուած այդ ցաւագին էջերը։

Եւ ո՞վ չզգաց իր հոգիին խորը, որ պատերազմը «սարսափելի խարկանք մը եղաւ, ինչպէս նաեւ անօգուտ դաս մը»։

Այդ նոյն սերունդն է, որ իրաւունքն ունենալ կը կարծէ իրեւ թշնամի ճանչնալ հայրերը, վերագնահատել բոլոր բարոյական, մտաւորական ու ընկերային արժէքները, կէրոէ անցընել ամէն բան։ Այս աշխատանքին համար, լաւագոյն ու գործնական միջոցն էր գրականութիւնը, ուղղուած բոլորին, հեռզհետէ միտքերուն անդունդը պեղելու, նոր սերմեր ցանելու, եւ մօտաւոր ապագայի ընդդիմութիւնը պատրաստելու համար։

Պատերազմէն եկող երիտասարդ սերունդն է, որ ինքզինքը ճանչնալ ու դնահատել կը սկսի։

— Երիտասարդ եմ ես, կը խորհրդածէ անոնցմէ մէկը քսան տարեկան. կեանքէն յուսահատութիւն, անձկութիւն, մահ ու տառապանք կը ճանչնամ միայն, կը ճանչնամ միայն խելայեղ գոյութեան մը շղթանկը տեսնեմ որ ժողովուրդները մէկը միւսին դէմ հանած են, եւ իրար կը սպաննեն անմեղօրէն, հնազանդութեամբ ու խենդութեամբ, առանց բան մը ըսելու եւ գիտնալու։ Կը տեսնեմ որ տիեզերքի ամէնէն իմացական ուղեղները բառեր ու զէնքեր կը հնարեն, որպէսզի այս բոլորը տեղի ունենան աւելի նրբացած ձեւով, ու աւելի երկար տեւէ։ Իմ տարիքիս բոլոր մարդիկ, հոս ու միւս կողմը, բովանդակ աշխարհի մէջ, ինծի պէս կը տեսնեն ու կը խորհրդածեն. իմ սերունդիս կեանքը ա՛յս է։

Այս է պատճառը, որ հին ըմբռնումով, նախկական բան չկայ այս սերունդին համար։Նոյնիսկ իր առեղծուածութիւնը հարազատ հայելին է իր իմացական փոթորիկներուն եւ ճշմարիտ արձագանգը հոգիներու ապաղակներուն։ Զարտասանուած ու խեղդուած բողոքներուն պոռթկումն է այդ։

Շատ է թիւը, եւ ամէն լեզուով, բոլոր այն հրատարակութիւններուն, որոնք աշխարհի հասարակաց կարծիքին կը յանձնեն մարդկային մեծ սպանդին, պաշտօնական բառով ինքնապաշտպանութեան անունով յայտարարուած Մեծ Պատերազմին բոլոր ծալքերը, դրի առնուած ենթակայօրէն ու առարկայօրէն. հրատարակութիւններ, որոնց մէջ ամէնէն աւելի իր վրայ խօսիլ տուաւ, գերմանացի երիտասարդ հեղինակ էրիխ Մարիա Ռըմարքի մէկ գիրքը, «Արեւմտեան ճակատին վրայ, ոչ մէկ նորութիւն»։ Այդ մասին յաջորդ անգամ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Թ Ի Թ Ե Ռ Ն Ի Կ

Մալէքը Շօրա-Բըհարին իր հայրենասիրական ու սիրային քերթուածներով ներկայացրել եմ «Ցառաջ»ի ընթերցողներին։

Սիրուած բանաստեղծը ունի նաեւ մի շարք կտորներ, որ կարծէք հրապարակ է հանել ժողովուրդին երգել տալու միտումով։ Գիտէք արդէն, թէ արաբական տիրապետութիւնից յետոյ Իրանցին գրեթէ երգ չունի, երգել չգիտէ, նոյնիսկ յաճախ ամօթ է համարել երգելը։

Աշակերտական օրերից պահած յուշատետրիս մէջ մեր երգեցողութեան դասատուն, այսօր պարսկահայ ծանօթ երաժիշտ Լեւոն Գրիգորեան, այս տողերն է գրել աւելի քան երկու տասնեակ տարի առաջ.—

Ով երգ ունի՝
Նա վէրք ունի.
Ով երգ չունի՝
Նա սիրտ չունի:

Ահա Իրանի մեծ բանաստեղծը՝ Բըհար իր արտադրած երգերով ուզում է արթնացնել սիրտը այս ժողովրդի, որ տարիներ առաջ մեռցնել փորձեցին ներխուժող վայրենի ցեղեր, մինչեւ Ջինգիզ խան ու իր շառաւիղները։ Եւ ահա յանձին Բըհարների պարսիկ ժողովուրդը գալիս է ասելու աշխարհին, թէ ինքն էլ սիրտ ունի, վիշտ ունի, հետեւաբար իր երգը պիտի ունենայ։ Այս մարգին մէջ Բըհար եզակի չէ եւ ոչ առաջինը։ Իրենից առաջ եղել են Իրանցիների սիրտը խօսեցնողներ,— յիշեմ Նաբերից եւ լաւերից մէկը՝ Արէֆ,— բայց այսօր մինչ ուրիշները լուռ են, Բըհար գրում է՛ւ Լաւագոյն երգիչներ իր տողերը երգի են վերածում ու քաղաքներում, թէ գիւղերում, տանը, թէ դուրսը, դաշտերում, թէ սարերի ծոյլերին պարսիկ այրն ու կինը, մեծն ու պզտիկը հին օրերից մնացած սիրուն դաշտիներից, սեգահներից ու չարգահներից աւելի Բըհարի նորանոր Թասնիֆներն են մռմռում։

Շատ անգամ բանաստեղծի սիրուն քերթուածները, առանց եղանակելու, առանց նւագի շատ բան են կորցնում։ Թւում է բառերը շարուած են ոչ թէ բանաստեղծական մի կտոր տալու, այլ այս կամ այն եղանակին չափով յարմարելու կանխակալ մտածումի թելադրանքով։ Ինչպէս ուրիշ առիթով կրկնել եմ, այդ չի խանգարում, կարծում եմ, հայ ընթերցողին տալ թէկուզ անյաջող, բայց ամէն պարագայի մէջ ճիշդ թարգմանութիւն։ Այս նպատակով յետագայ կտորի մէջ պահպանում եմ բնագրի չափը, այնպէս որ կարելի է միեւնոյն եղանակով երգել նաեւ հայերէնը։ Թերեւս հետաքրքիրներ ուզենան փորձել Columbia Recordsի «կանաչ տերեւ» շարքի փարվանէն։

Վ. Իրանեան

Թիթեռնիկ, ո՛վ ազնիւ արարած,
Թիթեռնիկ, ո՛վ սիրահար ճարպիկ,
Ի՞նչպէս եղաւ, որ դու կրակից չես վախենում,
Բացի դէպ Թըշնամին դու Թիթեռնիկ
— Դու այլուր չես Թռչում:

Ջոհաբերութեան ծ'ուը լաւ ես սովորել,
Ուրիշների համար քեզ տալիս ես կրակին.
Սիրաբանելուց բացի բան չես սովորել,
Կեանքըդ մատաղ ես անում սիրուհու տեսքին:

Վառ մոմ ոչ ոքից չը վախենաս,
Թիթեռի սիրտը աբիւն լցնես.
Եարաբ, այս գիշերը դու չես լուսացնելու,
Եարաբ, այս գիշերը, այս գիշերը
Դու չես լուսացնելու:

Ո՛վ հոգի Թիթեռնիկ,
Ինչո՞ւ իմ անուշիկ
Մի անգամ մեզ միտք չես բերում:

Գեղածայն Թռչնակը արշալոյսի
Վշտացած մարդկային խառնուածքից.
Եղաւ, որ մինչ եւ վերի դըախտը ողբերգէ,
Ազատութեան երգը այն կողմերում
— Այն կողմերում երգէ:

Ցաբ աչքը կտրեց իր անուշ խօսքի ուղին,
Օրհասը բերնին փակցրեց կողպէքը համրի.
Վանդակի անկիւնը դարձրեց նրա օգատուն,
Անհոգ, թէ այս սոխակը վանդակ կը կտրի:

Թիթեռ, ո՛վ արշալոյսի Թռչնակ,
Քո մահով հոգիս աբիւն կտրեց.
Էլ նւագովըդ դու աղմուկ չես անի,
Եուրը կամ Շահնազը, կամ Շահնազը (*)
— Էլ դու չես վերածնի:

Ով հոգի Թիթեռնիկ,
Ինչո՞ւ իմ անուշիկ
Մի անգամ մեզ միտք չես բերում:

(*) Շուր եւ Շահնազ պարսկական ծանօթ եղանակներ են։ Բանաստեղծը այս կտորը յարմարեցրել է Շահնազի Թասնիֆին։

Վ. Ի.

ՔԱՂՑՐ ՅՈՒՇ

Ուրթ կը յիշեմ թէ ի՛նչպէս երեկոնե՛րը գարնան
Ես վազելով կ'երթայի դէպի աղբիւրն հայրենի,
Դեռ կը յիշեմ թէ ի՛նչպէս գիւղին կոյսերը բարի
Կը ժպտէին հոգիին դեռ նո՛ր ծաղկող քաղցրութեան:

Դեռ կը յիշեմ բզզեց ո՛վ պաշտուած աղբերակ,
Անհոգ կեանքին խելայեղ դուն անբաժա՛ն սրբութիւն,
Դեռ կը յիշեմ թէ ի՛նչպէս ճիւղերէն վար ծառերուն
Ոսկի շիթեր կ'իյնային ջուրերուդ մէջ անապակ:

Եւ ես զըւարթ ու ծիծղուն կոյսերուն հետ անըրման
Դալարին վրայ երկընցած ջինջ ակէդ կեանք կ'ըմպէի,
Մոռցած կուժե՛րըս աղուոր խոտերուն մէջ գալունի:

Դեռ կը յիշեմ... ու հոգւոյս, լալերն յանկարծ կը խայտան,
Մինչ սրտէս ներս կը հոսի երգի երակ մ'անսովոր,
Ու կը հրճուիմ յըռելեայն, մոռցած վիշտե՛րըս բոլոր:

ՎԻՔԷՆ Ս...

ՕՏԱՐ ԴԷՄՔԵՐ

ԱԴԱՄ ՄԻՑՔԵՎԻՉ

Ընթացիկ տարի, Փարիզի Ալմա հրապարակին վրայ, մեծ շուքով բարձրացուեցաւ արձանը լեհ մեծ հայրենասէր եւ սքանչելի գրագէտ Ադամ Միցքեվիչի։

Միցքեվիչ անծանօթ մը չէ հայ թարգմանական գրականութեան մէջ։ Բացի օրաթերթերու թարգմանութիւններէն, Դանիէլ Վարուժանն ալ «Նաւասարդ» տարեգիրքին մէջ թարգմանած էր քանի մը կտորի եւ հոյակապ կտորներ։

Միցքեվիչ ծնած է ազնուական բայց աղքատ ընտանիքէ մը 1798ին, ճիշդ այն շրջանին երբ իր հայրենիքը երեք մասերու բաժնուեր էր։

Ան մեծցաւ Նովոգրոդէք հանդարտ քաղաքին մէջ, ուր տեսաւ արշաւը Նապոլէոնի բանակներուն դէպի Մոսկուա։ 17 տարեկանին Վիլնօ գնաց համալսարանի դասերուն հետեւելու։ Հոն է որ ազնուական խմբակով մը ձերբակալուեցաւ եւ աքսորուեցաւ 1824ին։ Չորս տարի մնաց Ռուսիոյ մէջ։ 1829են ի վեր թափառական պտըտեցաւ Գերմանիա, Իտալիա, ու հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր կարգուեցաւ դասախօս, Գոլէժ տը Ֆրանսի սլաւական գրականութեան։

Միշտ տարուած հայրենիքին ազատութեան երազէն, ընկերացաւ Ֆրանսացիներուն, Ղրիմի պատերազմի առեն։ Սակայն հագիւ հասած էր Պոլիս, 26 Նոյեմբեր 1855ին, մահը զգետնեց զինքը։

Հակառակ իր յուզումնալից կեանքին, Միցքեվիչ արտադրած է բազմաթիւ երկեր, ուր երգած է հայրենիքին տառապանքը, ոգեկոչած է անցեալը, յոյս ու ոգի է ներշնչած իր հայրենակիցներուն, քարոզած է հաւատք վաղուան համար, ու հրաւիրած գանոնք հայրենիքի ազատութեան կռիւին։

Հիմա Ադամ Միցքեվիչ կը հանգչի՝ Մոնմորանսիի գերեզմանոցը պահ մը թաղուելէն վերջ՝ Քրաքովիոյ Վաւել քաղաքը, իշխան Ցովսէփ Պոնիատովսկիի եւ թադէ Քոզիուսքօյի կողքին, իր երազած ազատ հայրենիքին մէջ։

ԱՐՏ. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԻՆ ԵՐԳԸ

Ի՞նչ փոյթ՝ թէ պատիժն ինծ կը սպասէ, ու հանքերը, Սիբերիան, եւ կամ շղթաները: Միշտ, որպէս հաւատարիմ հպատակ, պիտի աշխատիմ ցարին համար:

Եթէ ծեծեն մետաղը մուրճով պիտի ըսեմ ինքզինքիս, այս մոխրագոյն հանածոն, այս երկաթը պիտի ծառայէ դարբնելու կացին մը ցարին համար:

Եթէ գիս ուղարկեն շէնցնելու ստէպները, պիտի առնեմ՝ իբր կին՝ դեռատի թաթարուհի մը: Թերեւս արիւնէս պիտի … լէն (1) մը ցարին համար …

Եթէ երթամ գ… րը, պիտի մշակեմ պ… պիտի փորեմ ակօսներ … տարի. պիտի ցանեմ … վուշ եւ կանեփ:

Կանեփով թել կը … գորշագոյն թել մը գոր… կեն արծաթով: Թերեւս … պատիւը պիտի ունեն … ռայելու ցարին՝ իբր …

Թարգմ. Ա. …

(1) Ցարի մը ազատ…
(2) Ցարը խեղդելու …

ՈՐՆ Է ԳԵՂԻՆ…

Երբ մասնաւոր … մը Եւրոպայի գեղ… հեյլենական մը, շատեր … ահա կը վերցնէ ծաղի… կան ճաշակը։

Բայց ի՞նչ է գեղեց… վերջապէս այն զգայութ… կուտայ բնութիւնը եւ … երբ իր գիծերուն ներ… թեան մէջ է։

Համաձայն պղատ… պետութեան, գեղեցիկ … այն, որ կը համապ… նախատիպարին, սխալ… մարդկային հոգւոյն մէ…

Գողիանոս կ'ըսէ թէ … այնքան աւելի գեղեցիկ … ուրին, որքան ներդաշնակ… կը պատշաճին տրուած … յին կամ մարմինին»։

Լայպնից կը յայտ… գեղեցիկը այն է, որ հ… պատճառելու ունակն է … կարծիքն ալ, երբ կ'ըսէ … գեղեցկութիւնը կը կայ… կատարելութեան մէջ, … զգայութիւններ կը …

Վինքելման գիտ… — կարելի չէ սահման… րելութիւնը, եւ «Չինաց… շիկը եւ ուրիշ ժողովուր… գեղեցկութեան մասին ու… զանց տարբեր կարծիքներ… քան որքան գիծերու … թիւնը կը համապատաս… րենց ազգային տիպար…

Սկովտիական գպրոց… գեղեցկութիւնը կը կայ… մաթիւ ձեւերու համապ… մէջ»։

Քոնտիյեաք, որ կը … ցնէ զգայապաշտ դպրոց… ւանի թէ գեղեցիկ … գիւնք է զուգորդութ… արագ զգայութիւններ… առաւել կամ նուազ … լի են, եւ բնական … պատճառաւ։

Երբ փիլիսոփաներ … բաշխ չեն գեղեցկութեան… ի՞նչպէս կրցան ընդհ… յի գեղուհին։

Լա Պրիւյեր կ'ըսէ … քաղցր ներդաշնակութ… ձայնն է, որ կը յիշեցնէ … բանգը»։

Այդպէս կ'ըսէ նաեւ … ղովուրդը։

— «Իմ սիրած … գեղուհին է»։

[illegible]

ՖՂԻԲՅԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ

500 ՖՐԱՆՔ ԹՈՒՐԻԶԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 8 փետր. (Յատ. թղթ.) — Թաւրիզի հայ գաղութը նոյն ալ իր միասնական աշխատութեամբ գոյց տուած է համազգային ձեռնարկներուն։ Այսպէս Անատոլուի բեկորներուն ի նպաստ վերջերս Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ խումբ մը կիններ գովելի եռանդով եւ անդադար աշխատանքով կրցան հանգանակել չորս հազար ռուպի գումար մը (մօտաւորապէս 500 ֆրանք), որ շուտով պիտի ղրկուի «Յառաջ»ին։

Խումբ մը վասպուրականցի հայրենակիցներ ալ Խոյի մը մասնաւոր սեղանի վրայ հանգանակած էին 500 ֆրանքի չափ գումար մը, որ արդէն ղրկուած է «Յառաջ»ին։

Զգեստ ինչու նման ձեռնարկներու հանդէպ յաճախ քար անտարբերութիւն ցոյց կուտան պարսկահայ միւս գաղութները, թէ ուզեն, կրնան յաջողիլ։ Անհրաժեշտ է միայն աշխատանք եւ նախաձեռնութիւն։

Նոր-Ջուղայի հարուստ Առաջնորդարանը ինչո՞ւ անտարբեր մնացած է, երբ տարեկան 30-35 հազար թումանի (տոլար) եկամուտ ունի։ Միթէ Մեսրոպ սրբազանը չի կրնար հանգանակութեան մը ձեռնարկել եւ շօշափելի գումար մը ղրկել։

Սուլթանապատի, համադանի, Մէշէտի, Թեհրանի եւ այլ վայրերու մէջ կան բազմաթիւ ունեւոր տարրեր, որոնց ներկայացուցիչները բոլորն ալ արեւմտահայեր են։ Արդեօք անոնք չե՞ն մտածեր իրենց թշուառ ու գթութեան կարօտ եղբայրներու օգնութեան գործը կազմակերպել իրենց ապրած վայրերուն մէջ։

Եթէ ունենանք նախաձեռնութեան ոգի եւ քիչ մըն ալ զոհաբերութիւն, կարճ ժամանակի մէջ կրնանք թեթեւցնել Անատոլուէն Սուրիա քշուած մեր հայրենակիցներու տառապանքը։ Եւ մասնաւոր դիւրացնել անոնց տեղաւորումը։

Մասիս

ԱԿ՚ՈՒՅԻ ՓԱԽԱՐԷՆ

Գերման փրոֆէսէօր մը, Հայնէ, գտած է միջոցմը, որ կը փոխարինէ ակնոցները։ Արդարեւ ակնոցները, զորս կը կրեն կարճատեսները կամ հեռատեսները, ատ անգամ ծանր կը կշռէ քթին վրայ, յաճախ ունելին (pince nez) կը սեղմէ քիթը, եւ այսպէս վէրք մը կը բացուի։ Րոֆ. Հայնէի մեթոտով, կարելի ուղղակի աչքերու վրայ զետեղել բարակ ոսպնեակներ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԻՏԻ ՄԱՐԻ, ԵԹԷ...

Թերթի ղրկուած նամակէ մը կ՚իմանանք, թէ Տրիպոլսոյ (Լիբանան) Ազգ. վարժարանը անձուկ վիճակի մը մէջ կը գտնուի։ Հոգաբարձութեան զանազան դիմումները հետեւանք չեն ունեցած, եւ դպրոցը թերեւս ստիպուի դռները փակելու վտանգին։ Եւ վերջին տարուէն, կը գիմեն հայ թերթերուն, որպէսզի, վարժարանին ազգասէր եւ ուսումնասէր աշակերտներուն սիրոյն կարելի ըլլայ բարերար մը գտնել։

Հոգաբարձութիւնը 25 թրք. ոսկի փոխառութիւն ընելով, վճարած է յունուարի ամսականները։ Սակայն յառաջիկայ ամիսներուն համար չի գիտեր թէ ինչ պէտք է ընել։ Արդէն եկեղեցին ալ փակուելու վտանգին տակ է։

Մանկապարտէզ եւ նախակրթարան ունին 140 երկսեռ աշակերտ։ Հոգաբարձութիւնը ունի 150 թրք. ոսկի պարտք մը, վարժարանին տարեկան պիւտճէն է 300 թրք. ոսկի։

Չպիտի՞ գտնուի հայ հարուստ մը, որ փրկէ վարժարանը, 140 ուսումնասէր պատանիներու սիրոյն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԹՈՌՆ ՈՒ ԳՐԻՉԸ

Ֆրանսայի Գրագէտներու Ընկերութեան նախագահը, Փիէր Պընուա, հրաժարեցաւ պարզապէս ազատ ըլլալու համար։ Աժա, որ մերժեցի նախարարական աթոռները, անոր աւելի քան տարի մըն է, որ նստած եմ կաշեպատ աթոռի մը վրայ։ Ձկրցայ մէկ վէպ իսկ գրել։ Կը նշանակէ թէ նիւթապէս տուժեցի։ Ատարագրութիւն դնելով ժելան հատցուցի։ Կ՚ուզեմ ճամբորդել եւ վէպ գրել։ Հեռո՜ւ ինձմէ նախագահական աթոռը»։

ՓՐՈՒՍԹԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսական արդի վէպին վարպետներէն Մարսէլ Փրուսթ, որ իր կեանքին ընթացքին անծանօթ մնաց ժողովուրդին եւ քննադատներուն, անոր արդէն կը կանչուի պաշտամունք։ Անցեալ շաբթու, Փրուսթի Բարեկամներու Ընկերութեան անդամները հաւաքուեցան մեծ վիպագիրին եղբօրը, փրոֆ. Ռոպէր Փրուսթի (բժիշկ) տունը։ Ներկայ էին Փօլ Վալէրի, Անրի տը Ռէնիէ, Փօլ Մորան, իշխանուհի Պիպէսքօ, Ժան Փօլան, Անրի Տիւվէրնուա, եւ ուրիշներ։ Այս ժողովին մէջ կարգադրուեցաւ Փարիզի Քաղաքապետութեան մէկ գիրը, որ կը տեղեկացնէր թէ յուշագիր մը պիտի դրուի ճակատին վրայ այն տունին, ուր մեռաւ Փրուսթ։ Նոյնպէս Փարիզի փողոցներէն մէկուն անունը պիտի կոչուի Փրուսթի անունով։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Հարցը խորունկ է, եւ շատ է ծեծուած։ Սակայն ֆրանսացի գրող մը նորէն հրապարակ կը դնէ զայն։

1914ին, երբ ծագեցաւ ընդհանուր պատերազմը, Գերմանացիները կը յայտարարէին թէ փճացած է ֆրանսական ազգը եւ կ՚ուզեցնէին.— «Կարդացէք ֆրանսական վէպերը և տեսէք»։

Արդարեւ ոեռային բնագրի խաթարումը վերջերս քիչ մը շատ կը նկարագրուի ֆրանսական վէպերուն մէջ, եւ այնքան առավօրական՝ որ վէպերու խորագիրներն իսկ մերժուելի եղած են կարգ մը հանրատուներու համար, որոնք կը կրեն Օսկար Ուայլտ եւ այլ անուններ։ Հեղինակներ կան, որ կը պնդեն թէ վիպելու այս հիւանդութիւնը ժողքն է Փրուսթի եւ Անտրէ Ժիտի դպրոցին։ Ուրիշներ ալ կը համատեն որ, բոլորովին օտար, աւելի արեւելեան մոլութիւն մըն է։ Այն երկիրներուն մէջ, ուր կինը հագուագիւտ սրբ մըն է, սեռային բնազդը գիժած է յագեցումի տարբեր համբաներու Բաղնիքներու, թիարաններու, գիշերօթիկ վարժարաններու եւ զօրանոցներու մոլութիւնը, կամ հարէմներու, կուսանոցներու խաթարուած զգայութիւնները ցոլարձակուեցան գրականութեան մէջ։ Գոնէ այսպէս կը մտածեն մաքրակրօնները։

Արուեստագէտներ կան, որ միայն կը ծիծաղին. եւ, քիչ մը հեթանոս, կը կրկնեն, հետեւողաբար Օսկար Ուայլտի, թէ բարոյական կամ անբարոյական գիրքեր չկան, այլ գիրք մը կրնայ գէշ կամ լաւ գրուած ըլլալ։

ԴԻՊԻ ՀԱՊՀԵՍՏԱՆ

Ժոզէֆ Քէսէլ, ծագումով ռուսահրեայ, որ ֆրանս. արդի վիպագրութեան մէջ շուտով գիրք գրուեց եւ այժմ կը վարէ գրական շաբաթաթերթ մը, վերջերս մեկնեցաւ Հապէշիստանի անտառները։ Իրեն միացան գրող ընկերներ։ Նախ տանն գաղթային նախարարութիւնը խոստացաւ տալ ամէն դիւրութիւն։ Առաւան թերթ մը անմիջապէս ստանձնեց ճամբորդութեան ծախքերը, պայմանաւ որ իրեն տրուի ուղեւորական տպաւորութիւնները հրատարակելու իրաւունքը։ Քէսէլի գրական շաբաթաթերթը, La Gringoire, գնեց առաջին վէպը, որ Քէսէլ պիտի գրէ Հապէշիստանի անտառներուն կեանքէն։ Խումբը զինուած է ամէն տեսակ զօրծիքներով եւ զէնքերով, որով հետեւ Հապէշիստանի անտառները լեցուն են վայրի կենդանիներով։

ԹՈՄԱՆԹԻԶՄ

Երեքշաբթի օր (25 փետր.) կը լրանայ հարիւրամեակը այն օրուան, երբ առաջին անգամ բեմադրուեցաւ Վիքթոր Հիւկոյի Էրնանին, որ այնքան աղմուկ հանեց, եւ հիմը դրաւ Ռոմանթիզմին։ Այս առթիւ Սորպոնի մէջ տեղի պիտի ունենան գեղարուեստական հանդէսներ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ

Թերթի կը հաղորդեն թէ անցեալ երեքշաբթի օր վերակազմուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաժողովը, հետեւեալ կերպով — Գ. Գ. Վ. Ալեքսանեան Թագւորեան՝ ատենապետ, Օթոն Հէքիմեան՝ փոխ-ատենապետ, Ս. Սայըրեան՝ ատենադպիր, Ք. Բրուտեան՝ փոխ-ատենադպիր, Օ. Սարաֆեան՝ գանձապետ, եւ Գ. Գ. Հ. Տէր-Ներսէսեան, Հ. Տէր Աբրահամեան, Ե. Ցովակիմեան, Գ. Խոլշեան, Գ. Չօնչէկիւլեան՝ անդամ։

Ինչպէս կը հաւաստեն Փարիզի նորընտիր մասնաժողովը ամբողջովին կազմուած ըլլալով անկուսակցական հայրենակիցներէ, իր գլխաւոր ջանքը պիտի ըլլայ Բարեգործականի վրայէն վերցնել որոշ կուսակցութեան մը պիտակը, որ զայն անժողովրդական դարձուցած էր։ Մասնաժողովը իր ամէն միջոցներով պրոպականդ պիտի ընէ հասկցնելու համար թէ Բարեգործականը համազգային Միութիւն մըն է, կը պատկանի ամբողջ հայութեան առանց կրօնի կամ կուսակցական խտրութեան եւ նուիրուած է բովանդակ ազգին պէտքերուն։ Արդէն այդպէս կը պարտադրէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնական կանոնագիրը։ Բայց ձախողած կուսակցութիւն մը ինքզինքին Բարեգործականի պաշտպանի հովեր տալով, ժողովուրդին սառեր մեծամասնութիւնը պաղեցուցած է, անոր անունը շահագործած եւ իր մարգոցը անձնական շահեր պաշտպանած է անոր զանազան մարզերուն մէջ։

Կը սպասենք որ Փարիզի նորակազմ մասնաժողովը անկեղծօրէն յաջողի իր նպատակին մէջ, ինչպէս ժողովրդականացնելով եւ ժողովուրդին պէտքերուն ծառայեցնելով Բարեգործականը։

ՀԱՄԱՍՊՐԱՄ

Գահիրէի Հայկազնեան Միութիւնը լոյս ընծայեց գրական ամսագիր մը, 16 էջ։ Գեղեցիկ է տպագրութիւնը, նկարազարդ եւ փայլուն, ինչպէս ընել նորույթ է հիմա մեր գրականութեան պարտէզին մէջ։ Մասնաւորաբար յաջող են կողքի եւ առաջին էջի ճակատ զարդերը։ Բովանդակութենէն լիշենք միայն Օշականի նամակը, որ կը թելադրէ «Անշուշտ բաւական խեղճացի էք միայն ու միայն ձեր ումերուն վրայ հենուելու»։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի

ԼՈՆՏՈՆ, 19 փետր.— Ներկայիս կուգանք հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը յայտնել Լոնտոնաբնակ հայրենակիցներու, որ անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց ազգասիրական ոգին եւ ազնիւ զգացումները, սիրայօժար պատասխանելով Սուրիոյ գաղթականներուն համար հանգերձեղէն հաւաքելու մեր կոչին եւ հաւաքելով բաւականաչափ հագնելիք։ Ասոնց վրայ Միութիւնս աւելցնելով 500է աւելի հատ ու ձմրան յարմար հանգերձանք, հինգ խոշոր հակերով (1027 կոր) Հալէպ ուղարկեց, ինչպէս նաեւ 12 լիպրա sulphate de quinine, որուն յարմար գնով գնուիլը պարտական ենք Լոնտոնի հանրածանօթ բժիշկներէն Տօքթ. Հ. Խաթիւնեանի։

Ի դիմաց Լոնտոնի Տիկնանց Միութեան, վասն ատենադպրի
Սօֆի Մ. Կիւմիւշեան

ԿԻՆԸ ԾԱԽԵՑ

Անցեալ օր տարօրինակ դատ մը տեղի ունեցաւ Փարիզի պատժական ատեանին մէջ։

Լեհոնիացի մը, Միքէլ Լէփփիք, Ամերիկա ճամբորդելու պատրուակով, փոխ դրամ կ՚ուզէ Ուկրայնացի բարեկամէն։ Ուկրայնացին կուտայ դրամը, փոխարէն պահանջելով Լեհոնիացիին կինը։

Ժամանակ մը յետոյ, Լեհոնիացին կուգայ եւ կը սպառնայ Ուկրայնացիին

— 500 ֆրանք ալ պիտի տաս, կամ կինս ետ կ՚ուզեմ։

Կը սկսի կռիւ մը, որուն ծայրը կը հասնի մինչեւ դատարան։

Դատի պահուն Լեհոնիացին յայտարարեց.

— Ես թուրք չեմ, որ կինս ծախեմ։ Պարզապէս ժամանակաւոր մը համար փոխ տուի՝ 2,001 ֆրանքին դէմ, զոր կը պարտիմ Ուկրայնացիին։

Կին փոխ տուողն ու կին փոխ առնողը տուգանքի դատապարտուեցան, միայն ծեծկուելուն համար, եւ ոչ թէ առուծախին պատճառով։ Առեւտուրը առեւտուր է, ըստ խորագրին Միրպոյի մէկ թատերգութեան (Les affaires sont les affaires)։

Այս առթիւ, ֆրանսական թերթ մը կը հրատարակէ ծախուած կնոջ պատկերը եւ կ՚ըսէ թէ «գեղեցկին նայելով՝ աւելի կ՚արժէ»։

ԱԼՔՈԼԻ ԴԷՄ

Անցեալ շաբթու Սորպոնի մէջ տեղի ունեցաւ Հակալքոլական Ազգային Ընկերութեան տարեկան հաւաքոյթը։

Այս ընկերութիւնը ֆրանսական նախակրթարաններուն մէջ մասնաւոր աշխատանք մը կը կատարէ, աշակերտներուն սորվեցնելու համար ալքոլին գործած աւերները։ Եւ այդ նպատակաւ մրցանակներ տրուեցան այն աշակերտներուն, որոնք լաւ սորված էին հակալքոլական հանգամանքը։

Կը նախագահէր Նախկին ոստիկանական տեսուչը, Լէփին, որ ըսաւ.

— «Ալքոլին գործած աւերները աչնելի են մեր երկրին մէջ։ Թշուառութիւն եւ մտային խանգարում, ահա հետեւանքները։ Նոյնպէս մահ կամ ոճիր։ Մենք տեսած ենք, որ 4 ոճրագործի մէջ 3ը ալքոլամոլներ են»։

Ցետոյ խօսեցաւ Տօքթ. Ռուպինովիչ, որ ծանօթ է մտային հիւանդութիւններու վրայ կատարած իր ուսումնասիրութիւններով։

—«Մտային հիւանդութիւններու մեծ մասը հետեւանք են ալքոլամոլութեան։ Խենդութեան եւ այլ ջղագարութիւններու պատճառը պէտք է փնտռել ալքոլամոլութեան մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ կարեւոր է պայքարիլ ալքոլամոլութեան դէմ։

Ալքոլամոլութեան դէմ պայքարը նախ պէտք է սկսիլ դպրոցին մէջ, ուսման մասնաւոր եղանակով մը։ Այդ պայքարը ուսուցանելու երկու կերպ կայ.

1.— Պարզապէս կրկնել պատրաստ նախադասութիւնները, դասը գոց ընելու ձեւով մը։

2.— Մտածել աւերներուն վրայ, համոզուիլ եւ կամք ընել խուսափելու ալքոլամոլութենէն։

Այսպէս անգիտակից եւ գիտակցական եղանակներով, պէտք է զինել մեր աշակերտները ալքոլամոլութեան վտանգին դէմ։ Եւ ապագային, երբ անոնց կամքը միշտ ներդաշնակ երթայ սորված գիտելիքներուն, անձամբ կ՚ըլլանք աղէտը»։

Մրցանակաբաշխութենէն յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, որ գիտէին աւելի կը գինովցնէր ներկաները։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷՐ

Որքան իրեն համար անյարմար տեղ ինկած էր Սոհոյի հիւսիսային ծայրերը այս ճաշարանին մէջ։ Եւ ժամերով նստած կը սպասէր, մինչ Փրիսիլա ըմպելիներ կ՚առնէր օտարոտ սեղաններու վրայ։ Ու կը սպասէ՛ր լուռ, ծխամորճին աչքերով, տունը լանգիստ զուաթ մը թէյին կասը քաշելով։

Ցանկարծ, կարծես թէ նոր էպքի մը կոչը կտրած ըլլար իր կանչերուն թմբուկը, Փրիսիլա ետեւ գուրս սահեցաւ ճաշարանէն։ Իր բոսորագեղ գլխարկը ակնդէմ մեղ, Ռիվըրս եւ ես ետեւէն ալինք, դրան վրայ Գ Շեթուցի ամէն բարով մը փոխանակելով։ Փրիսիլա քալելով կեցաւ, գեղով ու շնորհով բացաւ։ Իր քովը պառկած կեցած էր խոշոր հաւու կորիճ մը, երկու հոգինոց պուկոթի մը։ Ինծի նայեցաւ խորհրդաւոր։ Ռիվըրս ըմբիշի մը պէս կռնակը ծռեց ներս մտնելու համար, եւ շարժման մէջ գրաւ կառքը։ Իր զօրաւոր մեքենային ոգը ծծելով, խոշոր կարիճը հեղինակաւոր շեշտ մը աւելցուց Սոհոյի գռեհիկ մայթերուն վրայ։

«Շնորհակալ եմ, ըմբոշխնեցի մեր նախընթրիքը», ըսաւ Փրիսիլա, ինծի նայելով խորհրդաւոր։ Բոլոր մտածումներս կանգ առին առկախուեցան։ Այսպէս, այս եղաւ վախճանը։ Փորձեցի, ձախողեցայ։ Աշխարհը կը շարժէր յառաջ, բայց ես կը մնայի լռութեան եւ բարեկամութեան բաղախումով աշխարհը քովէս անցաւ գնաց։ Ընտանեաբար, հիազայ Փրիսիլայի քանդորդ դարասկզբի երբայեղութեան վրայ։ Այսպէս, այս եղաւ վախճանը։

Փրիսիլա, ցած կառքը մտնելու համար գործած առեն հծծեց անմիջապէս — երկունը ճաշեցէք — Քորլէթըն պիէլ — ինծի — պարզ հագուստով։

Եւ խոշոր կարիճը, Սոհոն ճեղքելով հազարումէկ մեզապարտ լռութիւններուն մէջէն, ծակեց անցաւ գէպ առաջ։ Արագութեան փո՛ւք, զոր յիմարները միայն կը դատապարտեն։ Քայլ առ քայլ բաբախուն սիրտով, ասփալտին գրգանը գտնուած գլուխը հաշուելով։ Ամէնն ալ ալեծաթ էր, քանը հինգ շիլին եւ վեց բէնս։ Պիտի բաւէ՞ր։ Բայց վստահուն ըլլալու գրգիռը կը սաստէր վերեւս, եւ մտքիս պատասխանել այդ հարցումին։ Ու մեծ դգայնութիւն մը կը բաբախէր մէջս, ինչպէս պիտի ըլլայ ինքնաշարժի մը գործի մը մէջ որ անուղղակի կ՚անցնի ուրիշէ մը։ Բազմամարդ փողոցներէն անցնելով, կը դգայի — Լեռնոտ գոյէս երեք տարիէ ի վեր առաջին անգամ — ինքզինքս խառնուած Լոնտոնի կեանքին մէջ։ Ապրած կ՚անհարթէր ինծի հոգածու աչքով, եւ արագ արագ կը քալէի, մէ՛կ գուցէ բանի մը համար ալ մեռ։ Կը զարմանայի թէ ինչպէս կրցեր եմ երբեք միւնակ ըլլալ, ինչո՞ւ երիտասարդներուն բախտին վրայ հաւատք չեմ ունեցեր։ Ես երիտասարդ չէ՞ի մի՞թէ, եւ տասուածները միթէ չե՞ն հոգացած երիտասարդները։ Օ՛ն ուրեմն։ Այն փողքին մէջ մուտ գալով կեանքիս յառաջացիծը կը նրագրեի։ Եւ բարի կը թուէր ինծի ամէն։ Ժուռ գալով Հայր փողքի մէջ, կը դիտէի բազմախումբ այրեր ու կիներ, հրապոյր խօսակից, եւ ապագան կը յորդարէի բարեկամութիւններով։ Եւ Փրիսիլա կը սուրանէր ամէն բանի վերեւ, իր գեղեցկութիւնը, իր գեղեցկութիւնը, իր նուրբ արհամարհանքները, իր ներշնչումը։ Ի՛նչ պանծալի օրհնութիւն մըն է գեղարուեստը, բարեկամութի՛ւն մը, ի՛նչպէս անով մէկը կրնայ զատուիլ միւսներէն։ Գիրքերս անտարակոյս գոյց պիտի տային անոր ազգեցութիւնը։ Պիտի ըլլային անհատական, ինքնատիպ, խորապէս անոր յատկութեան մերձաւոր։ Իրեն ծառայելով իմ մէջս գտնուած լաւագոյն բանը ծառայեցուցած պիտի ըլլամ ինծի։

Խեղճ Ռիվըրսը բան լարին չէ գարկեր անոր մէջ, եւ այսպէս իր ճակատագիրը եղած է ալուիլ Փրիսիլայի կեանքին անպէտ ազդեցիին հետ։ Բայց չէ զարկեր բան լարին անոր մէջ, ուստի Փրիսիլա ի՛նչ կրնար ընել։ Այնպիսի կին մըն էր որ պարզապէս պատրաստուած էր լրացուիլ իրմէ իրեն մէջ կարելի եղածին չափ կատարելապէս բայց տարակոյս չկայ թէ Ռիվըրս իր նուաստ քերթով ու ապուշ ... թեամբը տակաւին պիտի գտնէ մէկը որ զինքը սիրէ։

Երկրին մակերեսը թողուցած ժամը ինծի քառորդ մնացած, երեք ոտք վար իջայ, տան մը սրուեցաւ գլխարկիս համար, եւ ինքզինքս գտայ Քորլէթըն Պրիւ մը հանդէպ։ Ինձ գարգացած չէի հոն հասնելու, որ անհրաժեշտ չէր սեղան մը վերապահել, որովհետեւ այդ ուշ ժամանակ քանի մը հոգի միայն ճաշ ընող կային։ Կը փափաքէի քաղցր թէյլ մը առնել, բայց խոհեմութիւն չհամարեցի։ Բարձրահասակ բարեձեւ մարդ մը մօտեցաւ ինծի, եւ պատրաստ էր ըսելով զիս որ աչքէս վար առնեմ «Ռիթինկ Սթանտարտ»ը։ Հարցուց թէ քանի՞ հոգի պիտի ճաշէինք։ Երկու, ըսի։ Ժամանակով ինծի սիրտ տալու չափ, հարցուց թէ կ՚ուզէի՞ ապսպրել ճաշը։ Ապսպրեցի։ Բայց չէր գիտեր թէ քանը հինգ շիլին եւ հինգ բէնս միայն ունէի։ Սպասեցի։

ՄԱՑՔԸԼ ԱՐԼԷՆ
Թարգմ. ԵՑԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈԼՍՈՅ-ՏԷՎՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐ. ԵՐԿՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Harolaի սրահներուն մէջ, 3 rue Lavieuville. Nord Sud Abbesses

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Մարտ Կիրակի իրիկուն, Albert 1er *թատրոնը,* 64 Rue Rocher

Մասնակցութեամբ Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացուի Գրիէօի ՍԻՄՈՆԸ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

LEIPZIGի *ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ*

2էն 12 ՄԱՐՏ 1930

Բոլոր գործարանները իրենց ամէն տեսակի արտադրութիւնները կը ցուցադրեն՝ Գնումներու եւ անձամբ այցելութիւններու համար տեղեկութիւններ տալու պատրաստ ենք:

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22

FRANKFURT A. M.

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant. Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96 74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ.

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30.

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud. *Թրամուէյ 5 եւ 26. Օթօպիւս* BC. BG. O *եւ* Q.

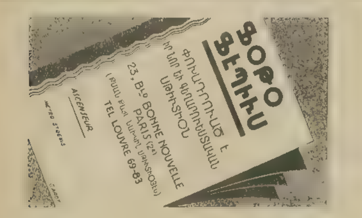

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ

14 Rue François Garcin, 14. LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն եւ Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր համեղ կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ դարձած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:

Եթէ կ'ուզէք հոգ. տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք անգամ մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական գին:

Տէր եւ Տնօրէն

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մեծ Արմտանցի Կարապետ Գօյաճեան (23 տարեկան) որ 1927ին կը գտնուէր Սելանիկի հայկ. որբանոցը: Անկէ ի վեր լուր չկայ: Իմացնել իր մօրաքրոջ որդւոյն Յարութիւն Ղարիպեանի, 11 rue des Dominicains. Marseille.

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ծախու է գեղեցիկ խանութ մը 17 քառ. մէթր տարածութեամբ, Rue St. Lazare, Մէթրօ՝ Նոթր Տամ տը Լորէթի մօտիկը: Յարմար ամէն գործի: վարձք՝ 4200 Ֆր., պայմ՝ 15 տարի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել անձամբ առաւօտները ժամը 8—10 կամ գրել Գ. Թորոսեանի, 18 Rue St. Georges. Paris.

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*

25 Rue Vilin. Paris (20e)

Հեռաձայն Menil. 69—15

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram

63 Av. Gde. Armée

149ter Bd. Villette,

84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220. Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, ման. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

Վարձու է յարկաբաժին մը, մէկ սենեակ եւ խոհանոց, 3րդ յարկ: դիմել Գ. Նշանեանի, 36 Rue Damesmes. Paris (13). Métro: Place d'Italie.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ. ..) եւ վարիսի: Մասն. լաբորատորիա: Ախտաճանաչում եւ արտադ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 - 12.*

L'ATELIER

PATCHOULI

(3 արար) Արման Սալաքրուի

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le gérant H. S. ELMAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

պատրաստուած

ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

ԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿ ԵՒ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

կ'ուզուին ներկայացուցիչներ Ֆրանսայի եւ դրացի երկիրներու հայաշատ կեդրոններու համար:

Փարիզի մեր ներկայացուցիչն է՝

Mr. VAHEY, 8 Rue Maison Dieu (14)

Միւս վայրերէն դիմել գործարան՝

Mr. KARÉKINE, Directeur de la Coopérative Laitière de Rethel (Ardennes)

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԽԵ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL. 97 39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանել Ֆրանսայի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն՝ կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը փափաքիք որ ձեր հաւերը առատ ածեն, շուտ մեծնան, շուտ պարարտանան, հիւանդանան, անօգուտ է ձեր մեթոտները. ճանչցէք

Համեստ դրամագլխով գործ հաստատել շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ գիտնական Բ. Ճէքիճեանի պատկերազարդ «ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը: Գին՝ 25 Ֆրանք. դիմել՝ հեղինակին 18. Villa des Roses, Bois Colombes (Seine), գալենց գրատուն կամ Գեւոնեանի՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Մեծաքանակ գնողին զոհացուցիչ զեղչ:

ԶԲՕՍՈՒԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

MAISON ORIENTALE OHANNESSIAN

15 RUE DE LA HUCHETTE PARIS (5)

Ըստ առաջնոյն կը շարունակէ պատրաստել համեղ փաքլավաներ, թէլ քատայիֆ, լօքմա, խուֆգա, *ինչպէս եւ*

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Բարեկենդանի առթիւ

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէոն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ՝ եւրոպական եւ արեւելեան նուագարանները ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՑԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

Գ. ՃԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis. Paris. Téléphone:Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի *գործողութիւնները:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի *եւ* BénéficesCommerciauxի *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingere, *շապիկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

...փական հողաբաժիններ-Փարիզի շրջականները ուր կրնաք շինել ձեր ... նոյնպէս ամսավճարներով:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթ.* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin. *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3... իսկ Կիրակի ժամը 10—12.*

Boulogne, Billancourt. Issy. Chaville *եւ* Viroflay *...աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը՝* 87bis Bld. de la République. Boulogne *Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6—8, իսկ Կիր. ժամը 4—6. Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ ... գեղերին գիւղացի* Café Rest. 22 Rue Jean Goujon *ժամը 10... Գ. Տէր Աբրահամեանին.*

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ՎՃԱՐՈՒՄ...

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժ... հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus...

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութ... Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութ...* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ... *կարի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ...

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9-12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէ...

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութ... ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի... ով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգե... ներ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) *եւայլն:*

— ՏԻԿ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատ... կաակած, 33 Rue des Dames. Métro Rome *կամ* Clichy. *Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ...*

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

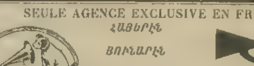

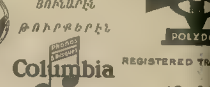

18 ՖՐ. 18 ՖՐ.

H. ARTINIAN. 26 28 rue Lesage. Paris XX Tél. Mén...

Միր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին... ամէն վաճ առանիշէ ֆոններ.—DECCA.COLUMBIA.PATHÉ... POLYDOR. NIRONA. DIAMOND. եւն. գիները՝ *120... 300 450. 525. 750. 800. 1000* եւ մինչեւ *2.800...* Նպարեղէններու լաւր. ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն...

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւ... Օրքէստր Թառիստ ժորժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մի... առաւօտ ժամը 2.

23 Rue Huchette Métro: St. Michel

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes. Paris. XIX. Tél. Nord 96-...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: ... դէպք կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4-6. ... կարել եւ ... մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՁԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործ...*

18 Rue MONCEY, 18 L...

Փլաս տիւ Փոնի մօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղ...

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24...

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք ... տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GLUTEN SIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմ... պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան... Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

25 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1196

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

Դարերու ընթացքին, քիչ ենք հետաքրքրուած մեր շրջապատով, մեր հարեւաններով։ Եթէ կ'ուզէք՝ բուն Արեւելքով։

Լեռ ու ձոր անտեսելով, մեր աչքերն ուղղած ենք դէպի արեւմուտք։ — Եւրոպա։ Աւելի վերջը՝ Ամերիկա։

Եւ այդպէս ալ կը շարունակենք մինչեւ այսօր։

Աշխարհը արթնցաւ, Արեւելքն ալ միասին։ Նոյնիսկ աւելի սրընթաց կ'երթայ Արեւելքի խլրտումը, քան կը սպասէինք։ Մտորերկրեայ փոթորիկ մը կը ճեղքէ, կը խախտէ դարաւոր պատուանդաններ։ Իրարու ետեւէ կը քակուին հնութեան, աւանդութեան, լուծի եւ համակերպութեան օղակները։ Տառապէս ստրուկ, անյոյս համարուած բազմութիւններ արագօրէն կը համախմբուին, թեւ թեւի կուտան եւ կարգի կը կենան օտարին, տիրապետողին առջեւ։ Ոչ թէ հլու հնազանդ բարեւ տալու, այլ հաշիւ եւ իրաւունք պահանջելու համար։

Անոնք երէկուան եւ այսօրուան հզօրներու երեսին կը նային բռունցքները սեղմած, եւ սպառնացայտ աչքերով։ Եւ «տէր ու տիրական» հզօրները այլեւս չեն յոխորտար, այլ զրոյցի կը նստին։ Չեն սպառնար, այլ կը բանակցին։ Կամ եթէ որոշեն ճզմել, մինչեւ քառասուն կը համրեն, գնդակը արձակելէ առաջ։

Արեւելք ըսելով՝ մենք Թուրքիան կը հասկնանք ընդհանրապէս։ Այս համոզումն ալ նախապաշարումի մը պէս նստեր է մեր մտքին մէջ, եւ 1914ի ցնցումներէն յետոյ իսկ, թոյլ չի տար տեսնելու բուն իրականութիւնը։

Թուրքիան մէկ մասն է միայն Արեւելքին։ Ան առաջ վճռական կշիռ ունէր իբրեւ Օսմ. կայսրութիւն՝ բազմացեղ ժողովուրդներով եւ մանաւանդ սուլթան-խալիֆայութեամբ եւ իսլամութեամբ։ Իսկ այսօր, թեւերէն եւ ոտքերէն մկրատուելով, ստացած է բոլորովին ուրիշ կերպարանք։ Դարձած է ազգային պետութիւն, «թիւրքօղլու թիւրք», եւ յայտնապէս քաղաքական եւ ոչ թէ կրօնական ազդակ։

Թօթուելով սուլթան-խալիֆայութեան բեռը եւ կասկածելի հմայքը, Թուրքիան չկորսնցուց իր քաղաքական արժէքը։ Եւ ընդհակառակն, իր ազգային-պետական վերածնութեամբ, մղիչ ուժ մը դարձաւ իր շրջապատին համար։

Հարցը այն չէ թէ ո՛վ պիտի յաջողի եւ ո՛վ կէս ճամբան մնալու դատապարտուած է։ Անընդհատ խմորումներ տեղի կ'ունենան Արեւելքի, առհասարակ ամբողջ Սուրիոյ մէջ, եւ կը շահի ո՛վ որ արթուն է եւ ուժեղ, ուշիմ եւ վճռական։

Թուրքիան շահեցաւ քաղաքականապէս, եւ ահա կորակոր նահանջի մը բռնուած է անտեսական ճակատին վրայ։ Կարօտ օտարին օգնութեան, պատրաստ՝ նոր գերութեան մը (փոխառութիւններով եւ մենաշնորհներով)։ Աֆղանիստան ուզեց Թուրքիոյ նմանիլ, եւ գլխիվայր խրեցաւ անիշխանութեան մէջ։ Եւ հաւանօրէն քար քարի վրայ չպիտի մնայ, այս ընթացքով։ Պարսկաստան, աւելի հաւասարակշիռ, լռջօրէն կը կերպարանափոխուի։ Զօրնենալով հանդերձ համապատասխան ուժ, այսօր աւելի ուժգնօրէն կը դիմադրէ ռուսական, անգլիական եւ թրքական խաղերուն եւ դաւերուն, քան երէկ։ Եւ կրնայ, հետզհետէ, դառնալ ծանրութեան կեդրոն մը։

Ամէնքս ալ կը յաւակնինք աւելի կամ պակաս հեղինակութեամբ ճանչնալ Թուրքիան եւ Իրանը, ինչպէս եւ Կովկասը։ Բայց, ո՛րքա՜ն ատեն հետաքրքրուա՞ծ ենք անոնց շուրջը, անոնց բոլորտիքը կազմուած նոր պետութիւններով։

Անհաւասիկ Միջագետքը, որ, թէեւ բրիտանական հոգատարութեան տակ, արդէն բռնած է անկախութեան ճամբան, եւ կը ձգտի վերահաստատել արաբ ամիրապետներու աւանդութիւնները։

Ահա Սուրիան, նոյնպէս հոգատարութեան տակ, եւ դեռ վերջնապէս չկազմակերպուած։ Բայց արդէն ապրելու սահմանուած։ Պետութիւն մը դառնալու ճամբուն վրայ։ Եւ Լիբանանը, ծովուն ափը։

Ահա Պաղեստինը, Անդրյորդանանով։ Դարձեալ հոգատարութիւն, բայց «խոստմնալից»։ Հրէական Տուն դառնայ թէ արաբական պետութիւն կամ հասարակաց հայրենիք, կոչուած է խոշոր դեր մը կատարելու իր շրջապատին մէջ։

Ու վերջապէս Եգիպտոսը, որ, շատոնց կազմակերպուած պետութիւն, զանազան ձեւափոխութիւններէ յետոյ, շուտով պիտի տիրանայ իր պահանջած անկախութեան։ Բուն բառով, գոնէ մայր հողէն քաշել պիտի տայ բրիտանական զօրքը։

Հարց է հիմա— մենք մամուլով եւ քաղաքական կուսակցութիւններով, կը հետեւի՞նք այս երկիրներու, մեզի սահմանակից, բախտակից, թշնամի կամ բարեկամ ազգերու կեանքին, վերելքին, ձգտումներուն եւ պայքարներուն։ Գոնէ այնքան որքան, 1870էն ի վեր, հետաքրքրուեր ենք «Ինկլիզ»ով ու «Մոսկօֆ»ով, «Ֆրէնկ»ով կամ «Նեմցէ»ով...

Ազգեր արթնցան, ազգեր շահեցան, մեր աշխարհին բոլորտիքը։ Մնացինք միայն մենք— Քիւրտերով եւ Ասորիներով։

Հետաքրքրուեցա՞նք արդեօք թէ ինչպէս շահեցան...

Եւ պիտի ուզե՞նք հետաքրքրուիլ, գոնէ այսուհետեւ, երբ օրէ օր կը կերպարանափոխուին աշխարհը, մարդիկը։ Եւ մենք ալ, մեր հայրենիքով ու ժողովուրդով։ Եւ սա ցիրուցան, անտէր, «հայամաքրա» բազմութիւններով։

Քիչ մըն ալ դէպի Արեւելք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԸ ՇԻՆԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

«Խորհրդային Հայաստան» ցնծութեամբ կ'աւետէ հաւաքական հողագործութեան ծաւալումը՝ Հայաստանի նահանգական գիւղերուն մէջ (2 Փետրուար)։

—«Կոլխոզշարժումը շարունակում է իր յաղթօրն վազքը։ Նրա զարգացման տեմպը (թափը) արագանում է ոչ թէ օրից օր, այլ բառի բուն նշանակութեամբ՝ ժամ առ ժամ։ Նա գրաւում է ու ծամկում նորանոր գիւղեր ու շրջաններ։ Ժամկէտներից առաջ իրագործում են մեր անգամ ամենածամարձակ ծրագրերը եւ ենթադրութիւնները։ Գիւղում տիրում է այսօր պատմութեան մէջ չտեսնուած յեղափոխական եռուզեռ։ Փլում, ծիմնայատակ է լինում ծին գիւղի նածապետական կառուցուածքը՝ իր դանդաղաշարժութեամբ, «գիւղական կեանքի տխմարութեամբ»։ Գիւղացիութեան աշխատաւորական մասսաները ծաստատ քայլերով ընթանում են արդէն գիւղի զարգացման, նրա վերակառուցման նոր, սոցիալիստական ուղիներով։ Չքաւորութիւնն ու միջակ գիւղացիութիւնը, ջախջախելով դասակարգային թշնամու դիմադրութիւնը՝ կենսագործում են համատարած կոլեկտիվացումը։ Համատարած կոլեկտիվացման ծամար մղւող մասսայական պայքարը բարձրացնում է չքաւորութեան եւ միջակ գիւղացիութեան քաղաքական ակտիւութիւնը չտեսնուած բարձրութեան։ Համատարած կոլեկտիվացումն այսօր կատարուած փաստ է արդէն վճռական նշանակութիւն ունեցող բազմաթիւ շրջաններում (Ղուրդուղուլի, Ղամարլու, Աշտարակ, Մեղրի, Ստեփանաւան, Աղբաբա, Էջմիածին, եւլն.)։ Նոյնիսկ յետամնաց ու ծեռաւոր շրջաններում եւ գիւղերում կոլխոզշինարարութեան տեմպն արագանում է օրէց օր։»

ՆԱՒԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՁԱԽՈՂԱ՞Ծ

«Տէյլի Էքսփրէս» իր երէկուան թիւով կը գրէ թէ նաւային խորհրդաժողովը պիտի յետաձգուի մինչեւ 1935, որովհետեւ միանգամընդմիշտ կարելի է ձախողած նկատել Լոնտոնի խորհրդաժողովը։ Անգլիական թերթը կ'ըսէ թէ այս լուրը պաշտօնապէս պիտի հերքուի, սակայն ինք կը պնդէ իր լուրի ճշդութեան վրայ։

∴ Եթէ այսօր խորհրդարանը վաւերացնէ նախարարական յայտարարութիւնը, Ֆրանսայի պատուիրակները անմիջապէս պիտի մեկնին Լոնտոն։ Ֆրանսայի պատուիրակներն են Պրիան եւ Ալպէր Սառօ։ Չի գիտցուիր թէ վարչապետ Շօթան ալ պիտի ընկերանա՞յ անոնց։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔԻԷՏԻ փոնսիէի փետրուար 15ի վիճակաձանութեան մէջ 50.000ական ֆրանք շաճեցան ճետեւեալ թիւերը.— 301,220 (1886ի պարտաթուղթերէն) 619,348 (1903էն), 272,618 (1911էն)։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ իշխանութիւնները զէնք կը ճաւաքեն Արաբներու տուներէն։ Քեբրոնի մէջ Արաբի մը խանութէն գտնուեցաւ 68 ճրացան, 15 ատրճանակ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ։ Խուզարկութիւնները կը շարունակուին՝ գիւղերուն մէջ պաճուած զէնքերը երեւան ճանելու ճամար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Թան» կը գրէ.— Խիստ հակասական լուրեր կը շարունակեն շրջան ընել այն գիրքին մասին, զոր Թուրք կառավարութիւնը կը ծրագրէ բռնել Օսմանեան Հանրային Պարտքի կարգադրութեան առթիւ։ Այդ լուրերը կ'արտատպենք՝ առանց մեկնութեան։

«Հավաս»ի գործակալութեան համաձայն, Թուրքիոյ ելմտական գործավարը Ազգային Ժողովին մէջ յայտարարութիւնով մը շեշտած է թէ շահագիտութիւնը մեծ դեր խաղացած է ազգային դրամի ներկայ տագնապին մէջ եւ թէ այդ մասին փաստեր ունի կառավարութիւնը։ Գործավարը բացարձակապէս հաստատած է թէ Թուրքիա կը ճանչնայ իր պարտքերը, թէ կանոնաւորաբար պիտի վճարէ իր պարտքերը, ինչպէս անցեալին մէջ եւ թէ ո՛չ մէկ բան պիտի կրնայ արգիլել այդ կանոնաւորութիւնը։

Միւս կողմէ, անգլիական աղբիւրէ բխած կարգ մը լուրերու համաձայն, Ազգային Ժողովը երեք տարուան համար բացառիկ իրաւասութիւններ տուած է կառավարութեան՝ Թուրքիոյ տնտեսական եւ ելմտական վերականգնումը ապահովելու եւ թրքական դրամը պաշտպանելու համար։

«Հավաս»ի գործակալութիւնը աւելէ զատ կը տեղեկանայ որ վարչապետ Ըսմէթ փաշա Ազգային Ժողովին պարզած է այն միջոցները, որոնք ձեռք պիտի առնուին՝ դրամը բարւոքելու համար, մասնաւորաբար խիստ հակակշիռ պիտի ենթարկուին կառավարութեան գնումները արտասահմանէն։

Ըսմէթ փաշա յայտարարած է թէ նոր ծրագիր մը կը պատրաստուի՝ արդիւնաբերութիւնն աւելցնելու եւ ազգային անտեսութեան զարկ տալու մասին։ Այս առթիւ նոր ելմտացոյցին մէջ պիտի արձանագրուի 15 միլիոն ոսկիի վարկ մը եւ պիտի ստեղծուի Պետական Դրամատուն մը՝ բոլորովին անկախ եւ ազգային։

Վերջապէս, գերման աղբիւրէ առնուած լուրերու նայելով, Պանքա Քոմմէրչիալէ Իտալիանայի կանխավճարը վերջնապէս 1 միլիոնէն բարձրացուած է 5 միլիոնի։ Տոկոսն է հարիւրին 7. 50, իսկ պայմանաժամը չէ որոշուած դեռ։ Իբրեւ երաշխաւորութիւն, Թուրք կառավարութիւնը պիտի տայ թրքական ոսկի, մէկ անգլիականի փոխարէն 10 թրքական, որոնց վրայ պիտի ստանայ տարեկան 100ին 5 գեղչ մը։

∴ Սակարանի հակակշռող մարմնի նախագահ Նուրուլլահ Էսատ պէյ յայտարարած է թէ Պետական Դրամատան հիմնումի ծրագիրը գրեթէ պատրաստ է արդէն ու դրամատունը երկու ամիսէն պիտի բացուի։

∴ Որոշուած է պատիժի ենթարկել այն անձերը որոնք հին հաշուեցոյցերը իբր փաստաթուղթ ցոյց տալով օտար դրամ գնելու ձեռնարկ ըրած են։ Առանձին քննութիւն կը կատարուի նաեւ դրամատուններու մասին։

«Պանքա Քոմմէրչիալէ Իտալիանա»յի տուած մէկ միլիոն անգլ. ոսկին գրուեցաւ Նուրուլլահ Էսատ պէյի հրամանին ներքեւ։

Անկանոն գործառնութեան պատճառով, հելլենական եւ իտալական երկու դրամատուն պատժուելու վրայ են։

Ելմտական գործավարութիւնը նոր օրինագիծ մը պատրաստած է, պատժելու համար անոնք որ կը յանդգնին շահագիտութիւն ընել Սակարանի մէջ։

Յունաստանի նաւային ծրագիրը

Հելլէն երեսփոխանական ժողովը շարունակեց իր վիճաբանութիւնները նաւային ծրագրին մասին։ Վէնիզէլոս շեշտեց թէ Թուրքիա «Եավուզ»ը նորոգելով երբեք միտքէն չանցներ պատերազմիլ Յունաստանի դէմ։

Սթրաթոս երկարօրէն պարզեց իր տեսակէտները, մակերեւի զօրաւոր նաւատորմ մը ունենալու մասին։ Զավիցիանոս ամբողջովին ի նպաստ արտայայտուեցաւ կառավարութեան նաւային ծրագրին։ Քաֆանտարիս յայտարարեց թէ բոլորովին համամիտ է կառավարութեան քաղաքականութեան, զոր միայն կարելի է հաշտեցնել միջազգային կացութեան եւ Յունաստանի խաղաղասէր կամքին հետ։

∴ Աթէնքի Թուրք դեսպան Էնիս պէյ Վէնիզէլոսի այցելելով, Էնկիւրիի կառավարութեան շնորհակալութիւնները յայտնեց նաւային խնդրին մասին երեսփոխանական ժողովին մէջ անոր ըրած յայտարարութեանց համար։ Դեսպանը հաւաստեց թէ Թուրքիա նոյն զգացումներով տոգորուած է։

∴ Ցուցաս, որ պաշտօն ստացած է շարունակել բանակցութիւնները, Աթէնքէն Էնկիւրի մեկնեցաւ։

Բունի աշխատանք գիւղացիներուն

Րիկայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ խորհրդային կառավարութիւնը գիւղացիութեան համար մտցուցած է բռնի աշխատանքի դրութիւն մը, որ կարգ մը տեսակէտներով կը նմանի ցարական շրջանի ճորտական աշխատանքի դրութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 35

Վիլֆրանշէն (Նիս) տիկին Վերժինի Քէօլէեան (ծնւամբ Կավոոզի տնօրէն Պ. Ե. Թօլայեանի) 50 սդ.երլին՝ à 124.15	6207.—
Պ. Կարպիս Ներսէսեան Հուլլ	50.—
Գումար	6,257.—
34րդ ցանկին գումարը	35.326 —
Ընդհ. գումար	41,583.—

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Փետր. 6 կեդր. Յանձնախումբին յանձնած էինք 25,000 Ֆր.։

Երէկ յանձնեցինք 16,000

եւ ու ընդհ. գումար՝ 41,000 ֆրանք։

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ տիկին Վերժինի Քէօլէեան նաեւ 100 անգլ. ոսկի յանձնած է Պ. Տիգրան Խան Քէլէկեանի՝ իբր առաջին տարեվճար, որդեգրելու ծամար ծինգ որբեր կեսարիոյ որբերէն։ Թանը՝ Նիսի Հայ տիկիններու շրջանակին մէջ կեսարիոյ որբերուն ծամար բարերարուծիներ կը գտնէ եւ մինչեւ ծիմա որդեգրել տուած է բացի տիկ. Քէօլէեանի 5 որբերէն 10 որբեր եւս.— տիկ. Երանուհի (5 որբ), տիկին Մելքոնեան (3), տիկին Պերկամալի (1), տիկ. Էքսէրճեան 1).

∴

Իբրեւ պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կը յայտարարենք.—

1. Միայն «Յառաջ»ի ղրկուած գումարներուն մանրամասնցանկերը կրնանք ծրատարակել, թուականի կարգով։

2. Հանդերձեղէնները ղրկել Փարիզի մէջ՝ եկեղեցին (15 Rue Jean Goujon)։ Հարաւ. գաւառներու մէջ՝ Մարսէյլի առաջնորդարանը, Ա. Ե. կարմիր խաչին (90 Rue Stanislas Torrents)։

3. Փոն տ'Օպնայէն մեզի ղրկուած է երկու ծակ ծանդերձեղէն, կօշիկ եւն։ (Մինչդեռ կարելի էր ուղղակի Մարսէյլ ղրկել)։ Կը խնդրուի կեդր. Յանձնախումբէն կամ տիկնանց Միութենէն՝ ստանալ խմբագրատունէն։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ԼԸԿՐԱՆԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Այն պահուն, երբ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս որոշած ըլլալ կը թուի Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկել Ալմազեանը, իր անխոնջ փաստաբանը՝ Ժան-Շառլ Լըկրան կը պատրաստուի ցնցող «Էլոյթ» մը ընել։ Կ'ըսուի թէ փաստաբանը պիտի ամբաստանէ հարցաքննութեան ընթացքին իբրեւ գլխաւոր վկայ ներկայացողներէն մէկը։ Փարի Միտիի համաձայն, այս խնդիրը շատ պիտի մեծնայ, «քանի որ այնտեղ պիտի խօսուի նաեւ Ալմէրէյտայի մահուան մասին։ Վիճաբանութեանց վրայ պիտի սաւառնի ստուերը զօր. Կայիէնիի, զօր. Մանժէնի, ու Թերեւս նաեւ Ժան Կալմէթի։ Դատական ոստիկանութեան մէջ մեծ մտատանջութիւն կը տիրէ։»

ՏՐՈՑԿԻՆ ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ

Փրակացի լրագրող մը՝ Րէնէ Տրոցկիի վերջին գիրքին Պերլինեան հրատարակիչներուն նամակ մը գրելով, մանրամասնօրէն կը պատմէ թէ ինչպէ՛ս Չեխոսլովաքիոյ մէջ ցարական կարգ մը նախկին սպաներ կը ծրագրէին սպաննել Տրոցկին, Պոլսոյ Մեծ Կղզիին մէջ, Թուրք ոստիկանութեան եւ նոյն ինքն Տրոցկիի լուր տրուած է այս մասին։

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀ

II

ՊԱՎԷԼ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Հին օրերու ընկեր մըն ալ այս։ Հին, կենսաբոյր ու քաղցր օրերու ընկեր մը...«Die gute,alte Zeit»... իրաւամբ միշտ կը բացականչէ զգայնիկ Գերմանացին։

Այս մէկն ալ նոր ազատեր էր բոլշեւիկեան դրախտէն։ Յեղափոխութենէն առաջ բաժնուեր էի իրմէն նոյն Բագուի մէջ, նաւթային շատրուաններէն անցած իր բնակավայրում — Բալախանի — ուր կառավարիչն էր նոյն Կասպեան Ընկերութեան հանքահորերու, փայլուն դիրքով ու գիտութեամբ, յաղթանդամ, ամրակուռ, որպէս հանտծայ մեկոր մը Ղարաբաղի ապառաժներէն։ Եւ քաջառողջ, զուարթ, ուրախ, կատակաբան ու զուարճախօս։

Բայց ահա կուգայ Փարիզ, խարխլած կազմով ու առողջութեամբ եւ քանի մը անգամ կը պառկի վիրահատի դանակին տակ... Անցեալ շաբթու մեռաւ պարիզեան հիւանդանոցի մէջ, սարսափելի տանջանքներէ յետոյ, եւ լուռ, անշուք թաղուեցաւ արուարձանի մը գերեզմանատունը։

Ինծի խորունկ ցաւ պատճառեց նաեւ այս երկրորդ մահը։ Երբ ընկեր մը — եւ մանաւանդ, հին օրերու ընկեր մը — հրաժեշտ կուտայ այս աշխարհէն, կը թուի թէ ձեր սեփական գոյութենէն մաս մը կը պակսի ու կը նետուի անէութեան գիրկը... Խանդամիրեանէն տարբեր տիպ մըն էր այս մէկը, որոշ կողմով նոյնիսկ հակառակ։ Բարձր ուսմամբ ու բազմակողմանի զարգացումով, փայլուն ճարտարարուեստ քիմիկոս մըն էր համալսարանէն, շատ կարդացած եւ բառ ամենայնի կազմ ու պատրաստ կեանքի պայքարի համար։

Իննսունական թուականներու Մելիքեան մեր ուսանողական մտերմիկ շրջանէն էր։ Անկէ առաջ եղեր էր Մոսկուա, ուսեր էր Պետրոսեան համբաւաւոր ճեմարանին մէջ եւ — այն ատեն ըմբոստ, վառվռուն երիտասարդ մը — մասնակցեր էր ուսանողական ծանօթ խռովութիւններուն, իր շարք մը հայ ընկերներուն հետ՝ Զաւարեանի, Ռոստոմի եւլն.։ Եւ երբ, այդ «անկարգութիւններու» հետեւանքով ցարի կառավարութիւնը փակեց ընդմիշտ ճեմարանը ու դուրս քշեց խռովարարները Մոսկուայէն, Պավէլ Մելիքեան եկաւ Շուշի դրեթէ յեղափոխական, «ապստամբ»ի լուսապսակով, խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ տեղւոյն բարձր գասարաններու աշակերտներէն, քանի մը ամիս մնաց Ղարաբաղի մայրաքաղաքում, ապա մեկնեցաւ արտասահման — Ժընեւ։

Լէմանի շքեղազարդ Ռոտոնը այն ժամանակ նշանաւոր «աքսորավայր» մըն էր։ Հոն կուգային շարունակ ռուս, հայ եւ այլ ազգերու պատկանող յեղափոխականներ։ Հոն էին արդէն հնուց իվեր շարք մը անուանի ռուս տարագիրներ, Ժուկովսկի, Դոբրովոլսկի, Բախ, Պլէխանով եւ ուրիշներ։ Հոն էր հիմնուած «Հնչակ»ը։ Հոն կը գտնուէր նաեւ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը Ռոստոմի գլխաւորութեամբ։ Հոն կ'ուսանէին եւ շարք մը ներկայ ու գալոց հայ հանրային գործիչներ ու գրողներ. Ռոստոմի հետ՝ Վրթանէս Փափազեան, Երուանդ Լալայեան («Ազգագրական Հանդէսի» խմբագիրը), Ցոլեան Դաւթեան, Բր. Օհանեան (ապագայ Խանասորի բժիշկը, այն ատեն Արմենական), Գէորգ Ղարաջեան, Հայ Մ. Դ. գործիչը, Ալեքսանդր Ա. Թաբէքեան, հայկական վաղամեռիկ անարշիստ պարագլուխը։ Բիչ ջէնը, Լօզանի մէջ, Տրապիզոնցի Յակոբ Մեղաւորեան, միւս հայազգի պարագլուխը նոյն անիշխանական վարդապետութեան։ Հոն էր Բաբաեկ Զաքարեան, որ կը պատրաստուէր «երկիր» անցնելու եւ նահատակուելու։ Բիչ յետոյ եկան [illegible]մակ եւ ուրիշներ։

Պավէլ Մելիքեան, որ արդէն իսկ «Բունտարար» ըմբոստի անունը հաներ էր Մոսկուայէն յետոյ, նետուեցաւ Ժընեւեան այդ [illegible] երիտասարդներու շրջանը, պահ մը տարուեցաւ հայկական շարժման հովերով, մտերմացաւ մասնաւորապէս Ռոստոմի հետ, միաժամանակ առաջ մղելով իր մասնագիտական ուսումը։ Ուսեալ դարձաւ առաջնակարգ դէմք գաղութին մէջ։ Սքանչելի, հաղորդական բնաւորութիւն, սուր միտք, բազմակողմանի ընդունակութիւններ, վիթխարի հասակ, ինքնատիպ, համակրելի դէմք, ցցուն այտերով, մեղմ, պրպտող, թափանցող աչքերով եւ մի նուրբ, երաժշտական ձայն, որ կը հնչէր միշտ ուսանողական երեկոյթներու, երգահանդէսներու մէջ հզօր ու յուզիչ շեշտերով։

Եւ ոչ միայն հայ գաղութի մէջ։ Օտարներն ալ — տեղացի, ռուս, հրեայ, վրացի եւայլն — մատով կը ցուցնէին համակրելի հայ ուսանողը, որ իր արտակարգ ընդունակութիւններուն շնորհիւ կարճ ժամանակի մէջ դարձեր էր փրոֆէսորի առաջին օգնականը (assistant), կը ղեկավարէր քիմիական անհագին լաբորատորիա հարիւրաւոր ուսանողներով, իսկ ազատ ժամերին դասախօսութիւններ ալ կը կարդար քիմիայի, մաթեմաթիկայի — ռուս, հայ եւ այլ ուսանողներու, համալսարանի լսարաններուն մէջ։ Լեզուանի էր, կը համայէր իր նուրբ ֆրանսերէնով ու ռուսերէնով, բայց ամէնէն աւելի կը սիրէր իր կապիտ, ղարաբաղցիական, մայրենի բարբառը։ Երբեմն կը խառնէր այն՝ զուտ գրաբարի հետ, անվերջ քրքիջ յարուցանելով հայ ընկերներու մէջ։

Մեր երեկոյթներու, հանդէսներու զարդն էր «Պավլի բէկը» — այդպէս կը կոչէինք իր ազդու, պատկառելի, արիստոկրատ տեսքի համար — ընկերական խնջոյքներու հոգին էր։ Օր մըն ալ Ռուսաց գաղութը կը պատուէր իր ծերունազարդ տարագիր պարագլուխը, Նիկոլա Ժուկովսկի — Բակունինի, Օգարեւի ընկերն ու գինակիցը — եւ Պավէլ Մելիքեանն էր, որ յանուն հայ ուսանողութեան արտասանեց շնորհաւորանքի ու նորբաղանքի իր խօսքը։

Ամէն անոնք, որ տեսեր են «Պավլի բէկ»ը այն օրերուն (1893—96), չէին կարող չգուշակել անոր համար նախանձելի ապագայ մը։ Այդ պայծառ իմացականութիւնը, խորացած լայն գիտական պաշարով, այդ արտակարգ պարզութիւնն ու անկեղծութիւնը, որ երբեմն կը հիւսուէր Ղարաբաղցիական չարաճճի կոպտութեան հետ, այդ գեղեցիկ humourը եւ այդ շքեղ արտաքինը, լեզուական տաղանդը եւ միշտ անուշ, հրահանգիչ զրոյցը — բոլորը, բոլորը կարծէք սահմաներ էին այդ մարդը հանրային փայլուն ու բեղուն ասպարէզի մը համար, փառքի ու ավաններու կրկէսներուն համար։ Ռոստոմ իր մտերմութեան օրերուն Պավէլի հետ՝ գուցէ կը սնուցանէր այդ երազը... Գիտէինք, որ նա չունէր սովորական, գռեհիկ կարիէրիստի հոգին եւ ընդունակ չէր խղճի հետ իրաւախոհելու։ Ամէն մէկէ չենք կարող պահանջել որ նետուի «ստորերկրեայ» ջուրերու վտանգալի յորձանքին մէջ։ Բայց ամէն մէկը կարող է իր ուժերու սահմաններում օգտակար լինել հայրենի ժողովրդին՝ նաեւ խաղաղ, կուլտուրական գործունէութեան մարզերու մէջ։ Պարապ, մեծախօսութ յայտարարութիւններ չէր ըներ մեր ընկերը — ատոր համար չափազանց պարկեշտ էր։ Ինքը գրաւ[illegible] միտք մըն էր եւ պաշտելու չափ կը սիրէր գիտութիւնը։ Երբ աւարտեց յետոյ, խոր յուզմունքով հրաժեշտ տուաւ քիմիական դպրոցին, պրոֆէսորներուն, ուսանողներուն ու իր բազմաթիւ աշակերտներուն, ձգեց ընտանիքը Ժընեւի մէջ եւ կ'երթար Բագու փող վաստկելու, մեկնելու ատեն կ'ըսէր մեզի.

— Իմ փափաքս է՝ նիւթական փոքրիկ ապահովութիւն ձեռք բերել եւ գիտութեան նուիրուիլ...

Քանի մը տարի յետոյ, երբ արդէն ճաշակեր էր Բագուի մթնոլորտը, կը կրկնէր ինծի նոյն խօսքերը մի երկար նամակով, ուր կը յայտնէր իր խորունկ հիասթափութիւնը Բագուի կեանքէն եւ իր բաղձանքը՝ վերադառնալու Եւրոպա, շարունակելու իր քիմիան, ուսումնասիրելու նաեւ ընկերային գիտութիւններ։ Ոչ մի տարակոյս, նա պիտի դառնար ամենափայլուն հայ ուսուցչապետը Եւրոպայի մէջ՝ Անդրէաս Արծրունիի, Արէլեանի և ուրիշներու շարքին։

Կեանքը, սակայն, աւելի ուժեղ էր, քան կամքը։ Պավէլ Մելիքեան միշտ աւելի եւ աւելի խորասուզուեցաւ նաւթաշրջանի սեւ, լպրծուն տիղմին մէջ։ «Բագուն բոլոր խոէյլների գերեզմանն է» — կը գրէր օր մը «Մշակ»ի մէջ, մեր ողբացեալ Ականունին։ Արտայայտութիւնը փոքր ինչ ծայրայեղ է։ Բագուի մէջ պակաս չէին հանրային ցաւերով տառապողներ ու գաղափարական գործիչներ՝ նոյն իսկ տիպլոմաւոր ճարտարագէտներու շարքերում։ Պավէլ Մելիքեան ի սպառ մեկուսացաւ հեռու հրապարակի աղմուկներէն, հեռու՝ ազգային, հանրային կեանքի թոհ ու բոհէն։ Ընկերներէն շատերը կը վերագրէին այն իր անձնուէր ամուսնութեան, հետեւանք՝ օտար ազդեցութիւններուն։ Աւելի անշուշտ, մեղաւոր էր իր թոյլ կամքը։ Դրամի համը առնելէ յետոյ, նա բոլորովին ընտելացաւ միջավայրին հետ։ Նիւթական ապահովութիւն ալ ստեղծեց — լիակատար, ինչպէս կը վկայեն իր Բագուի պաշտօնակիցները.. Ժամանակն էր իրագործելու գէթ հին օրերու մէկ երազը, բայց գիտութեան իր պաշտամունքն ալ հողմերուն տուաւ։ Դրամի գերող հմայքը այլեւս թոյլ չէր տար հեռանալու նաւթահորերու գորշ մթնոլորտէն... Այդ է որ զայն կսկիծ կը պատճառէր իր բոլոր հին ընկերներուն ու հիացողներուն։

Կ'ապրէր անձնական կեանքով միայն։ Անշուշտ, Պավէլ Մելիքեան չէր ծնած «ընկերայնօրէն աւելորդ մարդոց» տխուր բանակը ստուարացնելու։ Առաջնակարգ ճարտարագէտ մըն էր եւ հմուտ վարիչ տնտեսական մեծ գործառնութեան։ (Վստահ եմ, որ մինչեւ վերջ մնաց նաեւ ազնիւ ընկեր ու բարեկամ), անկէ աւելին կը պահանջուէր, վասնզի անոր շատ տրուած էր — բնութենէն իր հայ ծնողներէն, իր հայ արիւնէն։ Ինչո՞ւ չըլլայ Կոստանդին Խատիսեան մը նոյն Բագուի գաղափարօրէն աղքատիկ անհրապոյր միջավայրում, առանց սեփական կարողութեան, սակ իր յամառ ճիգերով, նախաձեռնութեամբ իր մեծ արտի և խառնուածքի ուժով։

Հանճար մը չէր, սակայն, եւ գուցէ նոյնիսկ պակաս օժտուած, քան քան Մելիքեան։ Բայց այդ վերջինը չունեցաւ անգամ հարիւրերորդ մասնիկը միւսի շինարար եռանդի ու աշխատանքի։ Նա չգիտցաւ Գրիգոր Խանդամիրեաններու չափ անգամ սպասաւորել իր հարազատ ժողովրդին։

Իրօք ափսո՛ս քիչ բան է պէտք՝ որպէսզի հայ գործիչը — հայ խաղաղ, կուլտուրական գործիչը — արժանանայ իր այդ հարազատ համայնքի երախտագիտութեան եւ բարի անուն յիշատակ ձգէ յետնորդներուն։ Այդ քիչն անգամ զլացաւ, տարաբախտաբար Մելիքեան։

Եւ այդ շքեղ մտաւորականը անցաւ գնաց — իր կեանքի աշնան օրերուն — առանց սեւ հետք ձգելու հայրենի թշուառ իրականութեան մէջ...

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

(Զարեւանդի գրքին առթիւ)

Վերջերս Փարիզի մէջ Գ. Ա. Խոնդկարեանի կողմէ ռուսերէնի թարգմանուեցաւ Զարեւանդի «Միացեալ անկախ Թուրանիա կամ Ինչ կը ծրագրեն Թուրքերը» գիրքը՝ Պոլսոյ դեսպանատան նախկին աւագ թարգմանի Մանտէլշթայմի յառաջաբանով Օտյու Եւրոս, Ադրբէջանի ազգայնականներուն Պոլսոյ պաշտօնաթերթը իր փետրուարի Եփին մէջ գրախօսական մը գրած է այս գրքին մասին։ Մատնանշելով միայն «խոշոր սխալները», յառաջիկայ թիւերուն կը վերապահէ աւելի խորունկ քննադատութեան ենթարկել զայն.։ Կը թարգմանենք նոյնութեամբ.—

Հեղինակը որ աշխատած է համաթուրանականութեան պատմութիւն մը գրել, սկսելով համաթուրանականութեան գաղափարին ծագումէն ու ծաւալումէն մինչեւ այսօրուան վիճակը, գրքին սկիզբները ջանք ըրած է որոշ չափով անկողմնակալ երեւնալ եւ դէպքերը տեսնել առարկայական աչքով, հիմնուած փաստաթուղթերու վրայ. սակայն հետզհետէ չարաչար գործածելով այս անկողմնակալութիւնը, իր գրքին մէջ տեղ տուած է կարգ մը շինծու դէպքերու եւ ենթակայական դատողութեան եւ զգացումի ազդեցութեան տակ մնացած է։

Այս կարգի պատմական նիւթերը պէտք է որ առարկայական կերպով գրուին։ Եթէ այս գրքին մէջ կարգ մը յերիւրանքներ կան եւ անձնական կիրքը իր ազդեցութիւնն ունեցած է, շատ սխալ չպիտի ըլլայ ենթադրել թէ պատճառն է՝ եթէ ոչ Զարեւանդի Հայ սատկօծուիլը (դեռ չենք գիտեր թէ ի՛նչ ազգի կը պատկանի), գոնէ անոր Հայերու կողմնակից ըլլալը։

Հիմա մէկիկ մէկիկ աչքէ անցընենք պատմական այս սխալները։ Հեղինակը Գալքանեան պատերազմէն վերջ Ռուսիոյ Թուրքերուն մէջ համաթուրանական գաղափարականին շուրջ հաւաքուելով տեղքառ գործունէութիւն ցոյց տուողներու շարքին կը յիշէ Աղա օղլու Ահմէտը եւ կ'ըսէ.

«Համաթուրանական շարժումին ծառայողներուն մէջ Աhմէտ Աղայէֆ աւելի մեծ ժրաջանութիւն ցոյց կուտար եւ շարունակ Պոլիսէն Ռուսիա եւ Ռուսիայէն Պոլիս երթալ-գալով երկու երկիրներուն մէջ ալ կը գործէր։ Օրինակ՝ 1910 թուականին Աhմէտ Աղայէֆ հիմներ էր «Միւսլիմաններու կուլտուրական զարգացումին սատարող» ընկերութիւն մը Աստրախանի մէջ։ Այս ընկերութեան անունն էր Իթթիֆագ իւլ Միւսլիմին — Մահմետականներու համերաշխութիւն — եւ իրական նպատակ ունէր իսլամներուն միջեւ թէ քաղաքակրթական եւ թէ քաղաքական միութիւն մը առաջ բերել։»

Ասիկա գլխովին հակառակ է ճշմարտութեան եւ պարզապէս յերիւրանք մըն է, Որովհետեւ ո՛չ միայն Աղա օղլու Ահմէտ պէյ համաթուրանական նպատակով Պոլիսէն Ռուսիա եւ կամ Ռուսիայէն Պոլիս յաճախակի ճամբորդութիւններ չէ կատարած, այլեւ Աստրախանի մէջ ալ այսպիսի ընկերութիւն մը չէ հիմնած։

Յետոյ առանձին գլուխի մը մէջ, ուր կը խօսի համաշխարհային պատերազմի ընթացքին համաթուրանական շարժումին մասին, Զարեւանդ Թուրքիոյ հանդէպ Ռուսիոյ Թուրքերուն ունեցած համակրութիւնը իբր «Մեզ ու յանցանք» կը նկատէ եւ առանց որեւէ փաստաթուղթի ու ճշմարտութեան վրայ հիմնուելու, կը խօսի երեւակայական գաշնագրի մը մասին, հետեւեալ կերպով

«1913ին Թուսիոյ սահմանամերձ Բայազիդ քաղաքին մէջ գումարուած էր համաթուրանական խորհրդաժողով մը, մասնակցութեամբ Թուրքիոյ եւ Ադրբէջանի ներկայացուցիչներուն։ Այս ժողովին մէջ խորհրդակցութիւն կատարուած էր արեւելեան եւ արեւմտեան Թուրքերուն ժամ առաջ մի ացուելու խնդրին մասին եւ այս նպատակով կնքուած էին որոշ դաշինքներ.»

Արձանագրելէ յետոյ այս դէպքը, զոր չի հիմնուորեր որ եւ է փաստաթուղթով, հեղինակը նոր գրպարտութիւն մը կ'ընէ Ադրբէջանի կառավարութեան նախագահ Ֆէթէլի Խան Խոյսկիի դէմ ու կ'ըսէ.

«Ադրբէջան իր անկախութիւնը ձեռք բերելէ վերջ, կառավարութեան նախագահ Խանխոյսկի Գանձակի մզկիթին մէջ հաւաքուած բազմութեան մը առջեւ խօսեցաւ ճառ մը՝ ուղղուած Թուրք սպայակոյտի անդամներէն Նուրի փաշայի, ու ըսաւ. «Վերջապէս, Ադրբէջան հասաւ իր նպատակին։ Վերջապէս իրականացաւ բոլոր Թուրքերուն իտէալը՝ սուլթանի դրօշակին տակ միանալու մասին։ Կովկասի լեռնականները, Իդիլբոյուի Թաթարները, Ղազախստանի, Քըրկիզստանի, Գուլխարայի, Խիվայի Թուրքերը անհամբեր կը սպասեն Թուրք ազատարար բանակին եւ իրենց սրտերը կը տրոփեն ազատագրութեան այս յոյսով։ Կեցցէ՜ Թուրք բանակը, կեցցէ՜ Թրքական միութիւնը»։

Հեղինակը ճարտար պերճախօսութեամբ մը Խան Խոյսկիի բերնով կը պարզէ այս իրականին մէջ շատ ալ անբնական չեղող դէպքը։ Յետոյ ուրիշ գլուխի մը մէջ, զոր կը յատկացնէ վերջին ժամանակներու, այսինքն Անատոլուի շարժման սկզբնաւորութեան տեսնուած համաթուրանական գործունէութեան, անձնական խորհրդածութիւններէ մղուած, տեղ կուտայ ոչինչ երեւակայական դէպքերու, ու իբրեւ «Ճշմարիտ պաշտպան» «խեղճ» հայ ազգին, կ'ըսէ.

«Զինադադարի առաջին տարիներուն, Քէմալականները քաջութեամբ հանդերձ բացէ ի բաց յարձակումներ գործելէ Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ, զբաղած էին մեծ եւ կարեւոր գործով մը, այն է արգիլել ըլլալ Թուրքիոյ Հայերուն այդ ֆիզիկական հանրապետութեան միանալուն։ Այս նպատակով զինուորական դաշնագիր մը կնքուած էր Թուրքիոյ ազգայնականներուն եւ Ադրբէջանի կառավարութեան միջեւ։ Այս դաշնագիրը, որ կնքուած էր 1920 ապրիլ 15ին, իր 7րդ յօդուածին մէջ կ'ըսէր. «Անատոլուի եւ Ռումէլիի Պաշտպան կոմիտէն կը խոստանայ որ՝ եթէ Հայաստան յարձակի Ադրբէջանի վրայ, Նոյնպէս Ադրբէջանի կառավարութիւնը խօսք կուտայ որ, եթէ Թուրքիոյ Հայերը Հայաստանին միացուին, փոխադարձաբար պիտի պաշտպանեն իրենց շահերը եւ իբրեւ մէկ բանակ պիտի շարժին»։

Այս դաշնագիրն ալ չէ հիմնուած որեւէ փաստաթուղթի վրայ եւ յերիւրուած է պարզապէս տեղի անտեղի պաշտպանելու համար հայկական շահերը. կասկած չկայ որ ասիկա պարզապէս արդիւնք է հայկական թշնամութեան։

Դարձեալ նոյն հայկական թշնամութեան մղումով է որ հեղինակը չի քաշուիր սուտեր յերիւրելէ եւ համաթրքութեան յայտնի գործիչներուն անհիմն խօսքեր վերագրելէ։ Օրինակ, 1920ին գրուած շրջանին, Պոլիս տեղի ունեցած միտինգի մը մէջ ճառ խօսողներու շարքին, Զարեւանդ կը յիշէ նաեւ Աքչուրա Եուսուֆ պէյը եւ կ'ըսէ.

«Աքչուրա Եուսուֆ պէյ ճառ մ', խօսեցաւ՝ փառաբանելով ցայտանէլի ճեղունները, որ ինկան դատապարտուած Թուրք երկիրներու ազատագրութեան համար։ Ցաւօրաբար որ այդ զոհերուն արիւնը ի զուր անոնց նահատակութեան ... լանքով է որ ծնաւ անկ... բէյանը։ Աքչուրա ... առաջ երթալով, ... անպատճառ պէտք է ... ցնել Հայաստանը, որ ... մը կը կազմէ երկու Թ... գերուն միջեւ, ու ... ժով այս տեսակէտը ա... նեց»։

Նկատելով որ ուրիշ ... տեղ հանդիպած են ... տանի նրբանցքը ... մասին Աքչուրա պէյի ... ճառ մը խօսելուն, կ... որ ասիկա փլանին ... հեղինակին կողմէ եթէ ... գակի յարմարցուած, ... փափաքին համաձայն ... ցութիւններ հանելու ... գրքին մէջ գրուած է։

Մէկ խօսքով, ... տեսնուի այս խաչար... բէն ալ, հեղինակը ... կան կերպով գիրք ... նարկած ատեն, յայտն... թակայական տեսակէ... ինկած է եւ չէ կրցած ... ազատել ճշմարտութի... գաթիւրելէ։

ԽՄԲ.— Մէջբերումները ... դատեցինք Զարեւանդի ... գրքին հետ եւ որոշ ... թիւններ գտանք Օտյու ... թարգմանութեան հետ։ ... փոփոխութիւններ կամ ... ներ կան հայերէն եւ ... բնագիրներուն միջեւ։

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ...

ՆԻԿՈՍԻԱ (Սեփ ... Սուրբոյ Հայ գաղթակ... ի նպաստ, Մելքոնեան ... հաստատութեան կողմէ, ... տրուարի գիշերը տեղի ... գեղարուեստական հանդէս ... հովանաւորութեամբ ... սակալ Սըր Րոնալտ Սթորսի ... հանդէսը իր յայտագիր ... թեամբ, եւ կանոնաւորու... անցաւ ա՛յնքա՛ն յաջող ... հիացում պատճառեց բոլոր...

Փափառափուլ[illegible] մեծ ... րոնը ամբողջ լեցո՛ւն էր ... թեամբ. Շատեր կեցէին ... ձան, սոմսակները սպառու... լով։ Ներկաներուն մէջ կ'... չէլ կուսակալ Սըր Ր Սթորսի ... ու զաւակները, Նիկոսիոյ ... քաղաքը, գաւառապետները, ... ներ, դրամ տան տնօրէններ, ... պէս նաեւ Հայ, անգլիացի ... բարձրաստիճան պաշտօնեան...

Հանդէսը բացուեցաւ Մ... երաժշտութեան ուսուցիչ ... կանաչեանի ճարտար ղեկավար... թեան տակ, սաներու եւ սան... ներու (80) երգչախումբին ... ուժայն «Ցե՛ր կեցցէ»ով, ... խոր տպաւորութիւն։ ... տեղի փոքրերը, պարոն... թեամբ Մանկապարտէզ... Օր. Տ Սիսակեանի պարեցի... նագեղ տարազներով, մէկէ ... աւելի սիրուն, բազմազան ... կշռաւոր պարեր։ Մասնաւո... գնահատուեցան չորս եղանակ... «Վարդերու պարը», «Ցնորք ... (երաժշտ. Է. Թոմարեն) եւ ... գակներու պարը» Բոլոր այ... րերը գեղեցկօրէն եղանակ... ղ կանաչեան։ Աշակերտու... Ա. Ասլանեանի երգեց «Զա... գինչ», անուշ ժողովրդական ... Թ. Մարտիրոսեան նաշխուն ... զինեներով զարդարուն, պար... երգեց «Մանիշակ»ը։

Ցետոյ երկսեռ երգչախ... քառաձայն, հնգաձայն եւ ... ձայնով երգեց «Հե՜յ նար... «Խուժմար պառկել»ը, (Դ.Վ... լիլօ», «Ո՛ւ ջոյքը»։

Ցուցումը կը խղճէ կարդ... հայրեն պաղձ տխրութեր, երբ ... հայրենի մեր բաշխարհն ... նագեղ նկարեն տարազներով, ... շարքերով բեմ կուգան ...

...րը եւ պատրաստութեամբ ու-...ցուցէ Օր. Մ. Դանիէլեանի, ...գարեան Հայ ժողովրդական ...երգեր «Մտածում եմ մէրէլ», ...թարուրի ջանս, եւն։

Ցայտագիրին Գ. եւ վերջին ...ը Շիրվանզադէի «Չար Ոգին» ...գը մեծ յաջողութեամբ ներ-...յացուցին Հաստատութեան ...րդեանց բարձրագոյն դասարաններու սանուհիները։

Ժամը մէկին քառորդ կար, երբ հանդէսը վերջ գտաւ։ Ժողովուրդը կարծես չէր ուզեր բաժնուիլ Թատրոնէն։ Խ՛ դրեցին գրաւոր եւ բերանացի հանդէսին կրկնութիւնը։ Օտարները նոյնպէս յայտնեցին իրենց գոհունակութիւնը, մանաւորաբար հաստատութեան ընտանիքը, եւ ուրիշ քաղ...թիւ բարձրաստիճան անգլիացի ...յին գեղջբը։

Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը ամէն առաջ Սուրիոյ հայ գաղթականներու Օժանդակ Յանձնախումբին դրկած էր երկու անգամով 58 ոսկիի մեծ գումար մը, հանգանակուած հաստատութեան պաշտօնէութեան եւ աշակերտութեան միջեւ։

Այս հանդէսէն 60 ոսկիի մօտ ...ւտ հասոյթ մը գոյացած ըլլալով, պիտի ղրկուի [illegible] Յանձնախումբին։

** Երկու խօսք ալ հաստատութեան ուսումնական կեանքէն։ Ա. Գ. հաստատութեան կրթական ...տեսնե՛ր կը հասնի մօտաւորապէս երկրորդական ուսման ծրագրին։ Տնօրէնը՝ Պ. Գ. Կիրակոսեան, ...ը ունենալով կարող եւ հա...տ մերոշի ուսուցչական մարմին մը, կ'աշխատի, աշակերտութեան մէջ վառ պահելու հայրենասիրական առողջ զգացումները, եւ հայկական ոգին։ Հայերէնի, մաթեմաթիքի, գիտութիւններու, գծագրութեան, երաժշտութեան, ինչպէս նաեւ լեզուներու (անգլիերէնի եւ ֆրանսերէնի համար երկու մասնաւոր օտար ուսուցիչներ կան) մէջ, սաներն ու սանուհիները ցոյց կուտան ուշագրաւ յառաջդիմութիւններ։

Վարժարանը այս տարի կուտայ իր կրթական անդրանիկ հունձքը։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԷՋ

Վերջին տարուան ընթացքին, ամերիկեան շարժանկարի սրահները ամէն շաբաթ միջին հաշիւով 120 միլիոն հանդիսատես ունեցան։ Ամբողջ Միացեալ Նահանգներուն մէջ շարժանկարի սրահներուն թիւը կը հասնի 20.000ի։ Խօսուն շարժանկարը չափազանց տարածուած է այնտեղ։ Այս տարի ընկերութիւնները պատրաստած են 120 միլիոն տոլարի վարկ մը, բանալու համար շարժանկարի նոր սրահներ։ Կը յուսացուի, որ գունաւոր շարժանկարն ալ մեծ յաջողութիւն գտնէ այս տարի։

ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Թուրքեւսուրիական սահմաններու յանձնախումբը արդէն գծած է սահմանը Փայասէն Տիգրիս, մինչեւ Ճէզիրէթ Իպն Օմար։ Կը մնայ միայն ճշդել Թալվէկը գետերու ճիշդ մէջտեղէն անցած գիծը, որ պիտի կազմէ սահմանը Ճէզիրէէն մինչեւ Խապուր։ Այս աշխատանքներուն համար Տիգրիսի այդ կողմերը ձեռնուած է ջրագիտական մարմին մը։

*. Կառավարութիւնը որոշած է 20 նոր դպրոցներ բանալ Տէր-Զօրի եւ շրջականներուն մէջ։ Կրթական Նախարարութիւնը, նկատի առնելով շրջիկ ցեղերու դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը, որոշած է շրջուն դպրոցներ բանալ նաեւ «Պէնի Խալիտ» եւ «Ճէվարիէ» ցեղերուն համար։

*. Սուրիոյ Մարզպանութեան հրամանով, երկրին սահմաններէն դուրս պիտի վտարուին անգործ եւ թափառական օտարները։

*. Լիբանանի կառավարութիւնը, իր պիւտճէն հաւասարակշռելու համար, փակած էր 111 դպրոց։ Տրիպոլսոյ մահմետական ժողովուրդը, չափազանց դժգոհ, իր կարգին փակեց շուկան ամբողջ երեք օր։ Միեւնոյն ատեն, հեռագիրով դիմում կատարեց Սուրիոյ Մարզպանութեան։ Կառավարութիւնը ի բացակայութեան երեսփոխան ամբաստանելիներու դատապարտեց անոնք, որ ստորագրած են այդ հեռագիրը։

.. Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս, Պէյրութի փաստաբանները երեք օր (փետրուար 1-3) գործադուլ ըրին, բողոքելու համար խառն դատարաններուն դէմ, որոնք կազմուած են Սուրիոյ մէջ։ Միւս կողմէ դատական նախարարութիւնը արգիլած է գործել այն փաստաբաններուն, որոնք տգէտ են երկրին օրէնքներուն մասին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՅԹՈՍԻ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ Այթոս քաղաքին մէջ եւ շրջականները կ'ապրին 70 հայ ընտանիքներ, 350 հոգի։ Ոմանք բնիկ, ոմանք եկւոր։ Այս գաղութը գոյութիւն ունի հինէն ի վեր, կազմուած է 300 տարի առաջ։ Ժամանակ մը այնտեղ ապրած են բազմաթիւ Հայեր, որոնք յետոյ գաղթած են ուրիշ ուղղութեամբ։

Ներկայ գաղութը գոհ է իր վիճակէն։ Ընդհանրապէս խանութպաններ են կամ արհեստաւոր։ Տեղացի Հայերը գրաւած են նախանձելի դիրքեր։

Ազգային կեանքը խաղաղ է եւ համերաշխ։ Ունի վարժարան մը (ապառողջ շէնք մը), որ միեւնոյն ատեն ժամատուն է։

Վարժարանը ունի աւագ ուսուցիչ մը եւ պուլկար ուսուցչուհի մը եւ աւելի քան 50 երկսեռ աշակերտ։

Հայ գաղութը կ'աշխատի նոր շէնք մը շինել, յարմար դպրոցի եւ ժամատուն։ Հիմնադրամին մեծ մասը արդէն հաւաքուած է, միւս կողմէ կը շարունակուի հանգանակութիւնը։ Այթոս ունի նաեւ Երիտասարդաց Միութիւն մը եւ Գթութեան Խաչ մը, 30 անդամուհիներով։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԿԱՅԱՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

Պէյրութի կայանը կը բաղկանայ տախտակէ եւ թիթեղէ տուներէ։ Ունի Ազգ. վարժարան մը, ուր կը յաճախեն 770 երկսեռ աշակերտ։

Հոգաբարձութիւնը կրցած է հաւասարակշռել վարժարանին ելմտացոյցը, եւ կանոնաւոր վճարել ուսուցիչներուն ամսականները։

Մանկապարտէզին մէջ կ'ուսանին 430 երկսեռ փոքրիկներ. ունի մէկ մանկապարտիզպանուհի եւ 9 ուսուցչուհի։ Նախակրթարանին երկսեռ աշակերտներուն թիւն է 340։ Ունի մէկ տնօրէն եւ 11 երկսեռ ուսուցիչ։

Տարեկան ծախքն է 1200 Թրք. հնչուն ոսկի, որ կը գոյանայ աշակերտներուն թոշակէն, ներկայացուցիչներէն ազգապատկան խանութներէ, Բարեգործականին տարեկան նպաստէն։

41 քաղաքներէ աշակերտներ կան, եւ 21 Հայրենակցական Միութիւններ վճարումներ կ'ընեն իրենց քաղաքներուն աղքատիկ աղոց կրթութեան։

Աշակերտներուն առողջական վիճակը գոհացուցիչ է։ Հիւանդութեան պատճառով բացակայութիւններ քիչ կը պատահին։ Տղոց սնունդը բաւարար է, եւ վարժարանին դիրքը՝ առողջապահիկ։

Վ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՆԳԼ. ԽՄԲԱԿԻՆ ԴԻՄՈՒՄԸ

Անգլ. խմբակ մը ամէն առաջ դիմում կատարած էր Պոլսոյ Տրջանին մէջ, Գարատէրէի անտառները շահագործելու համար։ Այս մասին բանակցութիւնները սկսած են հիմա։ Խմբակը կ'առաջարկէ շահագործել 100,000 հեքտար տեղ որ կառավարութեան կը պատկանի։

ԿՐՕՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՒԵԼՆԱՅ

Այս տարի Ռամազանի առթիւ, Պոլսոյ մզկիթները աննախընթաց բազմութիւնով լեցուն կ'ըլլան։ Ամէն տարիքէ եւ երկու սեռէ անթիւ հաւատացեալներ ժամ կը բռնեն եւ աղօթքի պահերուն մզկիթները այնքան կը լեցուին որ, շատ տեղեր, կէսը դուրսը կը մնայ։

Շահագրգռուող անձեր կ'ըսեն թէ 10-15 տարիէ ի վեր մզկիթները այսքան բազմութիւն չէին տեսած։ Նոյն իսկ Գատրի գիշերները այս բազմութեան կէսն իսկ կարելի չէր ըլլար տեսնել։

** Մզկիթներու գմբէթներուն տակէ խանուած անթիւ մուրացկանները վերցնելու համար դիմում կատարուած է Պոլսոյ քաղաքապետութեան։

ՊՈԼՍՈՅ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը նոր պատրաստած է կանոնագիր մը որուն համաձայն քաղաքին խանութներու եւ վաճառատուներու յատակը կամ մարմարէ եւ կամ «պէթոն»է շինուած պիտի ըլլան։ Փայտաշէն խանութներուն տախտակամածներն ալ կամ թիզաներէ եւ կամ մոմլաթով ծածկուած պիտի ըլլան։ Այս որոշումը գործադրութեան պիտի դրուի մէկ ամիսէն, չգործադրողները օրինական հետապնդումի պիտի ենթարկուին։

«ԼՔԵԱԼ» ԱԳԱՐԱԿ ՄԸ

Պոլսոյ Լքեալ գոյքերու վարչութիւնը աճուրդի հանած է Սկիւտարի եւ Անատոլու Հիսարի միջեւ գտնուող «Հէքիմ Պաշը» ընդարձակ ագարակը, որ Լքեալ գոյք է։ Ագարակը գնահատուած է 53.000 ոսկի։

ԻԶՄԻՐԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

1929ին Իզմիրի նաւահանգիստը մտած եւ ելած են 927 թրքական, 70 ֆրանսական, 222 իտալական, 216 անգլիական, 131 հելլէնական, 57 գերմանական, 50 հոլանտական, 14 շուէտական, 8 նորվեկեան, 28 ամերիկեան, 51 ռուսական, 57 եուկոսլաւ, 4 պորտուգալական, 9 պելճիքական, 10 ռումանական, 1 եգիպտական, 2 լեհական, 4 պուլկարական եւ 3 ճափոնական շոգենաւեր։ Ընդամէնը 2915 շոգենաւ։ Նախորդ տարուան բաղդատմամբ, Իզմիրի նաւահանգիստին գործունէութիւնը քիչ մը նուազած է։ 1928ին 3027 շոգենաւ մտած էր Իզմիրի նաւահանգիստը։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՃԱԳԱՐՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ՄՐՑԱՆԱԿ ԿԸ ՍՏԱՆԱՆ

Փետր. 15էն 20, Փարիզ. Փորթ տը Վէրսայլի ցուցադրութեանց հսկայական սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսական Հաւաբուծական կեդր. ընկերութեան կողմէ սարքուած տարեկան Միջազգային Մեծ Ցուցահանդէսը՝ հաւաբակի կենդանիներու յատուկ, — հաւեր՝ 2500ի մօտ, աղաւնիներ՝ 1300ի չափ, ճագարներ՝ շուրջ 1800, բադ, սագ, հնդկահաւ եւլն 650ի չափ, եւ թռչնարանի ու վանդակի թռչուններ՝ 300։ Այս բոլոր խայտաբղէտ կենդանիները՝ իրենց անհամար ցեղերով ու տեսակներով ակնախտիղ տեսարան մը կը պարզէին։ Բացի Ֆրանսացիներէն, որոնք կը կազմէին ստուար մեծամասնութիւն, կը մասնակցէին նաեւ Պելճիքացիներ, Իտալիացիներ, Հոլանտացիներ եւ Անգլիացիներ։ Միջազգային այս ցուցահանդէսը իր մէջ կը համրէր նաեւ Հայ մը, Պ. Վահրամ Թաթուլ, որ քանի մը տարիէ ի վեր, իբր ամաթէօր, կը զբաղի ճագարաբուծութեամբ եւ որ այս անգամ եւս ունեցած է յաջողութիւններ։ Իր մէկ Քարայծ ճագարը (Chamoi de Thuringe) իր գեղեցկութեան համար արժանացած է երկրորդ մրցանակի, մինչ առաջին մրցանակ չէ տրուած ո՛չ մէկ Քարայծի։ Իսկ իր ձիւնագունդի պէս հոյակապ Անկօրան առանձին գնահատութեան արժանացած է Անկօրա-Քլիւպի կողմէ որ անոր տուած է Պատուոյ Մրցանակ։ Կ'արժէ որ [illegible] մեր հայրենակիցները իրենց պարտէզին մէջ անկիւն մը յատկացնեն ճագարին պէս շահեկան կենդանիի մը։ Ե. Ի.

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Հակառակ մեծ աղէտներու, — պատերազմ, սով, համաճարակ, — աշխարհի բնակչութիւնը կ'աճի կանոնաւորութեամբ։ [illegible]ին աշխարհի բնակչութիւնը կը հասնի 1,430 միլիոնի, 1890ին 1,500 միլիոնի, ներկայիս՝ 1,950 միլիոնի։ Գերմանական թերթ մը կը հաշուէ թէ դեռ 7.550 միլիոն բնակչութիւն եւս կրնայ ընդունիլ երկիրը, պայմանաւ որ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ բնակչութեան խտութիւնը Եւրոպայի հաւասար չափով։ Այսօր Եւրոպա ունի 69 բնակիչ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ, Ափրիկէ՝ 10, Ամերիկա՝ 20, Ասիա՝ 24, Ովկէանիա՝ 1։ Այնպէս որ այսուհետեւ բնակչութեան աճումը պէտք է կատարուի Ամերիկայի, Աւստրալիոյ, Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ։ Սակայն հաղորդակից երկու պարապ անօթներու բնագիտական օրէնքը կարելի չէ կիրարկել երկրի զանազան մասերու վրայ։

Այսպէս, սիպերիական տափաստաններու խտութիւնն է 1 բնակիչ 250 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան վրայ։ Լաբրատորի խտութիւնը եւս 1 իւրաքանչիւր 100 քառակուսի քիլոմեթրի վրայ։ Իսկ Սահարայի 7-8 միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան վրայ կը բնակին 3-4 միլիոն բնակիչ։ Եւ դեռ ի՜նչ հողամասեր, որոնք անբնակելի են։

Միակ յոյս մը կայ. եթէ գիտութիւնը գտնէ միջոցը չորցնելու ճահիճները, արգասաւորելու անապատները, դեռ երկիրը շա՜տ բնակիչ կրնայ ընդունիլ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին Ֆութպոլի խումբերը կը բոլորեն այս տարի փայլուն շրջան մը։

Հինգ Ֆութպոլի խումբեր գրեթէ ամէն կիրակի կը կատարեն մրցումներ շատ անգամ գերազանց ուժերու դէմ, եւ մօտ վեց ամիսէ ի վեր ահա իրենցմէ ոչ մէկը հանդիպեցաւ տակաւին ծանր պարտութեան մը։ Ընդհակառակն տեղական մամուլին մէջ կը հանդիպինք միշտ իրենց ձեռք բերած յաջող արդիւնքներուն։

Գնահատելի է մանաւանդ այս մասնաճիւղին Junior խումբը, կազմուած 18 տարեկանէն վար պատանիներէ, որ կիրակի օր (16 փետր.) նոր յաջողութիւն մը եւս շահեցաւ, պարտութեան մատնելով Սէն՛Թ Անթուանի համապատասխան խումբը, զերօի դէմ երեքով։ Այս յաղթանակէն վերջ հայ երիտասարդ խաղացողներուն խումբը կը նկատուի ամբողջ Փրովանսի նահանգին երեք լաւագոյն Junior խումբերէն մէկը։

Իսկապէս քաջալերական արդիւնք մըն է այս, երբ նկատի առնենք որ համբաւաւոր «Օլէնփիք տը Մարսէյլ»ի նման անհամեմատօրէն աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ գործող Միութեան մը համապատասխան խումբն իսկ չյաջողեցաւ արժանանալ այս պատիւին։

Անշուշտ մեր երիտասարդ մարզիկները չպիտի գոհանան այսքանով, եւ վերջին ճիգով մը պիտի յաջողին խլել ախոյեանի տիտղոսը, յաղթելով իրենց հետ մնացած միւս երկու խումբերուն եւս։ Այս վերջին մրցումները պիտի կատարուին յառաջիկայ ամսուան ընթացքին։

** Մասնաճիւղին գլուխը կը գտնուի Աթթարեան — կարող խաղացող մը՝ որ իր շուրջն ունենալով քանի մը անձնուէրներ, յաջողած է խումբը դնել զուտ անկուսակցական գետնի վրայ։ Ինչ որ մարզական միութեան մը համար յաջողութեան անհրաժեշտ պայման է, մանաւանդ մեր ներկայ անձոռնի իրականութեան մէջ։

Մասնաճիւղը, բացի իր գործօն անդամներէն, ունի նաեւ մօտ յիսուն օժանդակ եւ բարերար անդամներ՝ որոնք իրենց կարողութեան ներած չափով կը տրամադրեն բարոյական թէ նիւթական աջակցութիւն միութեան յառաջդիմութեան համար։

Վ. Մ.

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 9 —

ԵՍ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

Ժամը տասնի՛ն՝ սպասաւորներէն դա հոն մնացողը ես էի միայն։ Բարձրահասակ բարեգէմ մարդն ալ գացած էր։ Հին բնակողները զարմանքով կը դիտէին զիս երկրի ընդերքներուն մնացորդ ճամ-բորդ։ Կ'ըսէին իրենք իրենց.— «Ահա երիտասարդ մը որ դարպասելու եկած է, բայց իր բարեկամուհին ուրիշի մը հետ գացած է։ Ի՜նչ մարդ»։ Հանդերձապահին գտարք խուցերուն մէկ անապատին մէջ լքուած գլխարկս կոչ կ'ընէր անհեթեթութեան։ Աղօտրած երկու ճաշերուս դրամը վճարեցի եւ մեկնեցայ այդ տեղէն փրփրիլու նոյնիսկ չէր խորհած հեռանալով բռնելու թէ չէր կրնար գալ ճամբայ ելլայ տուն երթալու, Մընակ բոլ, Թրլէմ բոլի բացերը, Հէյմարքէթէն բաւական երկար ճամբայ։ Բայց դարձեալ, կամաց կամաց կը քալէի, չուզելով դիմաւորել վերնայարկի երկու սենեակներուս անհամբոյր մենութիւնը։ Կէս գիշեր էր երբ սողոսկեցայ, կամաց կամաց եւ զգուշութեամբ մութին մէջ, երեք սանդուխ վեր ննջասենեակս երթալու։ Ամէն յարկի վրայ կազի կտոր մը կար, բայց վեր ելած ատեն վառելէդ վերջ վար պիտի իջնէս կրկին մարելու։ Մութին մէջ կեցած կը դիտէի ննջասենեակիս պատուհանէն Սուրբ Քէնսինկթընի եւ Ըրլ'ս Քորթի տանիքները՝ աստղերուն տակ կանգած։ Աստղերը միւս բոլոր քաղաքներէն շատ աւելի հեռու են Լոնտոնէն։ Գլուխս ա՜յնքան ծանր էր, չկրցայ երկար ատեն դիտել։ Ըսի ինքնիրենս. Գիտակցութի՜ւն, երիտասա՛րդ։ Ինչո՞ւ անցի ատ։ Ինչո՞ւ ա՛յդքան կարեւորութիւն տալ իրերուն. Հանդարտութի՛ւն, սիրելի՛ս։ Բայց խորհուրդներ, խորհուրդներու պէս համոզիչ, կախարդելով կը սահէին գիշերն մենաւոր վայրեր, եւ կը յափշտակէին բոլոր կորովս։

Ի՜նչ տխմարութիւն էին ձգտումներս, յոյսե՜րս, փառասիրութիւննե՜րս։ Պարզ ճշմարտութիւնը ա՛յն էր որ չափէն վեր բաներու վրայ յոյսեր դրած էի։ Փառասիրութիւննե՛ր։ Ապիկար ցեղի մը զաւակ, պատւով մեռնելու անընդունակ, Թափառաշրջիկ ժողովուրդի մը գիւայլեկ (haunted) վերջալոյսին մէջ ծնած, դարերով անարգ նուաստացումներէն եւ գձուձ փախուստներէ ժառանգորդ, ի՜նչ բանի արժանի էի՝ եթէ ոչ անպէտ ծառայութեան մը տառապագին ու անշքերունց ամենձնութեան։ Ի՜նչ արուեստ կրնար գալ Հայէ մը, ի՜նչ մեծութիւն. Ո՛վ Հայաստան, ո՛վ անգեղեայ դարպասող, նուաստացած այսօր մէկ վայր միւս աշխարհակալին առջեւ, ինչո՞ւ չմեռար Նինուէի, Կարքեմիշի եւ Բաբելոնի հետ։ Մեռնելով թերեւս հնութեան պատմիչներուն հետաքրքրութիւնը շարժէիր։ Ժողովուրդը «Հայաստանի, զոր հիմա Արմենիա կը կոչենք», պիտի ըսէին պատմիչները, «անոնք պատերազմիկներու ցեղ մըն էր։ Սակայն հարկ չկայ ալեւս հաւատալ թէ անոր սերունդ եւ ալապատած յաջորդները իրենց ցեղի երբեմնի մեծութենէն ոեւէ նշան ցոյց չեն տար»։ Մեռնելով, ինչպէս ըսի, հետաքրքրաշարժ դիակ մը կրնայիր ըլլալ։ Բայց ողջ, ահա տաղտուկ մըն ես ամէնուն, եւ բեռ մը աշխարհքի բերած զաւակներուդ համար։ Հրեաները իրենց հանճարով ծառայելով Արեւմուտքի ժողովուրդներուն, տէր միրական եղած են աշխարհի։ Դուն, բան մը — նոյն իսկ մոռացում — ի գլուխ հանելու անկարող, աղտոտ կալի նահատակութեան շուայտանքի մը մէջ, պատմութեան գարշապարին կառչած լալագին սողսկեցար քսանըորդ դարը — եւ քսանըորդ դարն ալ — ո՛վ դու ատտապահ տրտմած, պէտք չունի քեզի ինչպէս նախորդ դարերը չունեցան։ Կամ, ակռանին թափած ծերերուն յատուկ ամօթալի փցուն յաղթանակներու առթիւ ատրուած հպարտութեամբ մը հաճո՞յք կը զգաս արդեօք շահելով վառոյժ համակրանքը Եղբայրական քաղաքակրթութեան եւ Ամերիկացի միսիոնարներու. Աշխարհ օձիք թօթուեց քեզմէ,— չե՞ս տեսներ։ Արեւմուտքի ժողովուրդները, Հրէութեան ուժին առջեւ կոնծած՝ քեզ մեղքնալէն այլեւս ոեւէ հաճոյք չեն քաղեր։ Օձիք կը թօթուեն քու քրիստոնէութենէդ, քու ջարդերէդ, քու ողբերէդ, քու գոյութենէդ։ Եւ քու զաւակներդ վայրավատին կը թափառին երկրի ժողովուրդներուն մէջ։

Քո՛ղ մը մտածումներուս վերեւ։ Վերջապէս բնական հասակէս աւելի պզտիկցած, պատուհանէս ազդին եկայ եւ լուցկի մը տուի կազի պատրոյգին։ Կայծկլտուն կազը երեւան բերաւ սենեակ մը՝ իր տիրոջը նկարագրին համանման — այսպէս զարկաւ աչքիս։ Կարողութիւն չունէի ննջարանի մը վայելուչ յարդարանքը ընծայելու, որովհետեւ հազիւ հազ կը հասնէի քիչ շատ վայելուչ հագուելու։

Նաեւս բացուեցաւ խօսարանին դուռը։

«Քեզի կը սպասէի»․ըսաւ փրինսը։

Ննջասենեակը մտաւ, լուսագողգոջ։ Ահաւոր հեգնանք իր հրապոյրին։ Ի՜նչ գտան յայտնութիւն մեր սողուն անկարողութեան՝ իրական կեանքին մէջ հանդիպիլ մէկու մը՝ որ բանաստեղծութեան մէջ դիւթած է մեզ։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ԽՅԱՆ

Գործ չեղած եղանակներուն, բոլոր հաւաքական անտեսութիւնները պիտի հայթայթեն բանուորներու մասնաւոր ջոկատներ, որոնք պիտի աշխատին խորհրդային ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն, մասնաւորապէս շինութեանց եւ անտառի արտադրութեան մէջ։

Աշխատանքի գործավարութիւնը՝ առանց գիւղացիներու խորհուրդ հարցնելու, պայմանագրութիւն կնքած է Հաւաքական Տնտեսութեան կեդրոնական Պաշտօնատան հետ, այս տարի 1,500,000 գիւղացիներ շարժման մէջ դնելու համար։ Հաւաքական անտեսութեանց պատկանող գիւղացիները ընտրութեան իրաւունք չունին, ու պարտաւոր են երթալ հոն՝ ուր կը ղրկուին, ու պէտք է համակերպին կարգապահութեան։

Իտալիոյ ազգային պաշտպանութիւնը

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ «Ազգային Պաշտպանութեան Գերագոյն Մարմինը» ժողով գումարեց՝ քննելու համար իրեն վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներ։ Այս գերագոյն մարմին նախագահն է Մուսոլինի, անդամներն են՝ շահագրգռուող նախարարները, բանակի, նաւատորմի, օդանաւորդութեան եւ քաղաքական զօրքի սպայակոյտի պետերը։ Վերջերս մասնաւոր հրամանագրով մը այս մարմնին անդամ նշանակուեցաւ նաեւ ֆաշիստ կուսակցութեան քարտուղարը։

Այս մարմնին կազմութիւնն ալ ցոյց կուտայ որ, կ՚ըսէ «Փոփոլօ տի Րոմա», անիկա վերացական վիճաբանութիւններով զբաղող ակադեմիա մը չէ։ Անիկա կը քննէ զինուորական այն բոլոր կարեւոր խնդիրները, որոնք օրէնսդրական հանգամանք ունին։ Այսպէս՝ քննութեան կ՚ենթարկէ նախարարական խորհուրդին ներկայացնելիք բոլոր օրինագիծները։ Կը զբաղի նաեւ զինուորական կրթութեամբ։ Գերագոյն մարմինը որոշած է համալսարանական ծրագիրներու մէջ աւելի լայն տեղ տալ զինուորական եւ արհեստագիտական մասնագիտութեանց. այսպէս՝ ճարտարագէտներուն պիտի ուսուցուի ձգագիտութիւն եւ զէնքերու պատրաստութիւն, քիմիագէտներուն՝ պատերազմական կազերու պատրաստութիւն, բժիշկներուն՝ ռազմադաշտի վրայ ստացուած վէրքերու բուժում։ Այս ձեւով, կ՚ըսէ ֆաշիստ թերթը, զինուորական խնդիրը ամէն օր աստիճան մը աւելի պիտի թափանցէ ազգի կեանքին մէջ։

Պէտք է յիշենք նաեւ որ բոլոր այն ուսանողները, որ արձանագրուած են համալսարանական քաղաքապահներուն մէջ, իրենց ուսման ընթացքին կը հետեւին զինուորական դասընթացքներու, որոնք, յետ քննութեան, իրաւունք կուտան իրենց ստանալ պահեստի փոխ-տեղակալի աստիճան։

Պուլկար դահլիճին դիրքը

Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ յայտարարած էր թէ համայնքային ընտրութիւններէն վերջ, դահլիճը որոշ փոփոխութեանց պիտի ենթարկուի։ Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ՝ ընտրութեանց մէջ կառավարական կուսակցութիւնը շահեցաւ աթոռներու 100էն 62ը, սակայն դահլիճին մէջ որեւէ փոփոխութիւն չվտաւ։ կառավարական կուսակցութեան երեք պետերը՝ Լիափչէֆ, Պուրոֆ եւ տոքթ. Ցանքոֆ խորհրդակցեցան այս առթիւ։ Տոքթ. Ցանքոֆ, նախկին վարչապետ եւ այժմ Սոպրանիէի նախագահ, չուզեց մտնել դահլիճին մէջ, ինչպէս կ՚առաջարկէր վարչապետը։ Կառավարական ծրագիրը կը մնայ նոյնը եւ գլխաւոր նպատակն է երկրին տնտեսական բարւոքումը։ Նախարարական փոփոխութեան հարցը չէ փակուած վերջնապէս, այլ յետաձգուած է մինչեւ որ համաձայնութիւն գոյանայ անձերու մասին։

Թոնքինի ապստամբութիւնը

Ֆրանսական գաղթավայր Թոնքինի ծանօթ ապստամբութեան մեղսակիցներէն 60 տեղացիներ եւ 52 զինուորներ ձերբակալուեցան Եէն-Պէյի մէջ։ Ասոնք պիտի դատուին իբրեւ դաւաճան։ Ֆու-Թոյի մէջ ալ ձերբակալուեցան 60 հոգի, որոնք շրջակայ գիւղերու վրայ յարձակումներ գործած էին։ Հայ-Տուանկ նահանգի մէկ գիւղին մէջ ձերբակալուեցան 35 հոգի։ Ապստամբներու թաքստոցներէն մէկը գրաւուեցաւ տեղացի պահակներու ջոկատի մը կողմէ։

Նամակ մը Կուտեպովէն...

Լիւսիէն Ֆէրոն անուն ձկնորս մը Պայնէօլ մօտ՝ Թոմմի ծովեզերքին վրայ գտած է շիշ մը, որուն մէջ կար մատիտով գրուած ֆրանսերէն նամակ մը՝ զօր. Կուտեպովի ստորագրութեամբ։ Ահա՝ այդ նամակը.

«Ստորագրեալս, զօր. Կուտեպով, կը յայտարարեմ թէ կալանաւոր եմ խորհրդային «Սպարտակ» փոխադրանաւին վրայ։ Կարծեմ թէ Հէվր գլուխը կը տեսնեմ։ Բարեկամներուս կ՚ուղղեմ վերջին հրաժեշտս, որովհետեւ ինծի այնպէս կը թուի թէ՝ հրաշք մը պէտք է գործուի՝ ազատելու համար զիս դահիճներուս ձեռքէն։ Եթէ մեռնիմ, առիկա պիտի ըլլայ նոր Ռուսիոյ համար»։

Կասկած չկայ որ այս նամակը շինծու է եւ խաղը՝ զուարճասէրի մը։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները։ Վերջին անգամ լսուեցաւ կին մը, որ յունուար 26ին Ալմայի կամուրջին վրայ տեսած էր երկու խորհրդաւոր ինքնաշարժներ։ Մէկուն մէջ պառկած էր մորուսաւոր մարդ մը, որուն քիթին բամպակ մը բռնած էր ուրիշ մարդ մը։

Աղէտ մը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ շաբաթ գիշեր սաստիկ փոթորիկ մը եւ տեղատարափ անձրեւներ ահագին վնասներու ենթարկած են Յունաստանի մայրաքաղաքը։ Բազմաթիւ տուներ փլան եւ 600 ընտանիքներ մնացին առանց ապաստանի։ Վեց հոգի խեղդուեցաւ։ Կառավարութիւնը ստիպողական միջոցներ ձեռք առաւ աղէտեալներուն օգնելու համար։

∴ Տավլիայի մօտ երկաթուղագիծը 400 մեթր երկարութեան վրայ ջուրերէն քշուած ըլլալով, Սէմփլոն ճեպընթացը, որ Աթէնք կ՚երթար, ստիպուեցաւ կանգ առնել Լամիայի մէջ։ Հաղորդակցութիւնները պիտի վերահաստատուին շուտով։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

7. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10, Պատմ.մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը՝ ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11, Ծրագրի պարզաբանում՝ Ա. ՊԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կը խօսին ընկերներ Բ. Ազարէկեան եւ Ազատ։ Կը հրաւիրուին ընկերները ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ֆութպոլի խումբի անդամները կը հրաւիրուին դասախօսական ժողովի վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ճաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Գ. Վ. Սէֆէրեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հարնեի, Բժ. Ռ.— 40։
Պուէնոս Այրէս.Ն.Ա.— 20 տոլար։
Արժանթէօյլ, Մ. Խ.— 35։
Տէսին, Գործ.— 382։
Լիոն, Վ. Շ.— 45։
Անտիպ, Կ. Հ.— 70։
Թրիփոլի, Գ. Ա.— 35։
Լիոն, Կ. Ս.— 35։
Մարսէյլ՝ Զ. Մ.— 124։
Կաննի, Գ. Դ. 70։
Փոն տը Շէրիւի, Յ. Ա.— 105։
Կափ՝ Լիւլ.— 35։
Լը Ման, Ս Մ. 35։
Րօն, Հ. Ս.— 140։
Մարսէյլ՝ Գործ.— 836։
Մարսէյլ, Զ. Ե. Ռ. Մ.— 40։
Սէն Թ՚էթիէն, Թուր.— 70։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Bicêtre Porte d'Italieի հայրենակիցներու նուէրը.—

Ե. Փափազեան 60, Կ. Էքինճիեան 40, Գ. Գառնիկեան 25, Ա. Սահակեան 30, Վ. Նահապետեան, Ա. Կէնճեան, Գ. Սահակեան, Ե. Մխիթարեան, Խ. Սէմէրճիեան 20ական, այրի տիկին Ցիգրանուհի Գաւիթեան, Գ. Գոճապաշեան, Ե. Արսլանեան, Ց. Կիւլէսէրեան, Ե. Հազարապետեան, Թ. Թովմասեան, Մ. Ոսկիանեան, Գ. Մարգարեան, Խ. Յողումեան, Մ. Պետրոսեան, Ա. Սէֆէրեան, Յ. Միրզաեան, Ա. Յակոբեան, Յ. Կարապետեան, Կ. Աւագեան, Գ. Մաթիգեան, Ա. Գետիկեան, Գ. Գէտիկեան, Գ. Շմաւոնեան, Թ. Խաչիկեան, Կ. Փանոսեան, Ցաճատ, Յակոբ, Ս. Զաքարեան, Ցողրամաճեան, Ալէքսանեան, Հ. Յակոբեան, Մ. Պետրեսեան, Գ. Մուրատեան, Գ. Միրասեան, Մ. Միքայէլեան, Վ. Մանկասարեան, Կ. Աշըգեան, Ս. Աշըգեան, Յ. Համբարձումեան, Վ. Ուզունեան, Փ. Այտընեան, Ե. Ուզունեան 10ական։ Ա. Միլիմեան 20, Գ. Հաճի Թորոսեան 20, Գ. Քէշիշեան 15, Յ. Պասմաճեան 15, Հ. Գարագաշեան, Յ. Օֆոֆեան, Ա. Գունտուրաճեան, Սուլթանեան, Յ. Խաչատուրեան, Հ. Սիմոնեան, Յ. Պետրոսեան, Յ. Քէշիշեան, Լ. Գազանճեան, Ռմ. Ռ. Աբգարեան, Մարթաեան, Ցիգրան Փուշիճեան, Մ. Թովմասեան, Ռմ, Խ. Պետրոսեան, Ի. Ճէքէրճեան, Յ. Մաճտեսեան, Ն. Գամանթոեան, Գ. Սուքիասեան, Յ. Գալայճեան, այրի Ցիկ. Մ. Պալգճեան, Մ. Անտոնեան, Մ. Յարութիւնեան, Ս. Զաքարեան, Մ. Վարագաճեան, Հ. Մինասեան, Մարտիկեան, Հ. Թորոսեան, Հ. Արսլանեան, Յէնէքճեան, Սապախ Հաննա, Գ. Չէնկինեան, Զ. Խաչինեան, Ս. Ցոլմաճեան, Յ. Զիքոեան, Ա. Կէօլպաշեան, Ն. Մկրտիչեան, Յ. Անդրէասեան, Մ. Ճանիկեան, Հ. Բալուեան, Խ. Ճէպլիեան 5ական։ Ժօրժ Սարճար 11, Յ. Մինասեան 7, Ռ. Գրիգորեան 3, Ժիլպէր 2, Ե. Կիւլէսէրեան 2 ֆրանք։ Գումար 940 ֆր.։ Տես «Յառաջ» 28 Յունուար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մեծ Արմտանցի Կարապետ Գօյաճեան (23 տարեկան) որ 1927ին կը գտնուէր Սելանիկի հայկ. որբանոցը։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։ Իմացնել իր մօրաքրոջորդւոյն Յարութիւն Դարիպեանի, 11 rue des Dominicains, Marseille.

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e):

Ծիգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Յակոբ Լիւլէճեան 24 տարեկան, հօր անունը՝ Աստուածատուր, մօր անունը՝ Սրբուհի։ 5 տարի առաջ հաստատուած էր Ֆիլիպէ։ Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Ս. Լիւլէճեանի, 76 Grand. Rue. Gap. (H. M).

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Ռուսիա կը գտնուի։ Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse, France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ քոյրս Աֆիոն Գարահիսարցի Լուսաբեր Տիւլմէճեանը եւ իր աղջիկը Հոփփսիմէ, որ կը գտնուին Ֆրանսա։ Երկու տարի առաջ նամակ մը ստացայ իրենցմէ։ Իմացնել իր քրոջ Մէօհրիւզ Մուրատեանի, Նախիջեւան փողոց No. 51, Երեւան։

— Երզնկացի Ծաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հոփփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

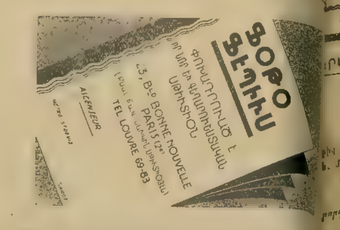

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Փետրուար 193...

ԴՐԱՄՆԵՐ	
Սթերլին.	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելճ. ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ	Lei
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ	
Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Խումբի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

26 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1197 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԻՒՆՆ ԱԼ ՑԱՄՔԵՑԱՒ

— «Մեր աչքերը յառած մնացին դէպի Լոնտոն, Պերլին, Փարիզ եւ այլ քաղաքներու ոստաններ, սակայն մեր աչքերը պտղեցան եւ մեր ականջները սպասելէն ծանրացան:

«... Իր սպասենք, բայց դեռ առուն ջուր չկայ»:

Տէր-Զօրէն է ձայնը, ինչպէս խորագրած ենք այսօր, երկրորդ էջին մէջ:

Ի՞նչ է իրենց ուզածը.— Շէնք մը, որ ծառայէ իբրեւ դպրոց-եկեղեցի, եւ ափ մը հող՝ մեռելները թաղելու:

— «Աղա՛ ձեռքուեր է եւ փլչելու վրայ է նոյն իսկ այն խարխուլ տունը, որ վարձքով մեր ձեռքը կը մնար եւ ուր կ՚ընէինք մեր ժամն ու դպրոցը: Ամէն օր վտանգի տակ են մեր 75 փոքրիկները»:

Ընդամէնը 4—500 ոսկիի (40—50.000 ֆրանք) գումար մը, որ «պալատի մը ծախքն իսկ չէ», գրեց կուսակ մեր թղթակիցը: Ոչ իսկ «շնորհքով մարդոց» պարահանդէսի արդուզարդին կամ գինարբուքին ծախքը — պիտի ըսէինք մենք:

Արդարեւ, ութ-ինը ամիս է որ կ՚արծարծուի այս հարցը, «դեռ առուն ջուր չկայ»:

Անբախտ անապատականները հասցէ ճարելով գրեր են բոլոր գոց եղած անուններուն: Նախ՝ «Բարի Գալուստին»: Բայց ոչ մէկ պատասխան: «Արդեօք իրենց խո՞րթ եկան մեր այս լոյսերն ու արիւնը: Միթէ միեւնոյն արիւնը չէ՞ որ կը կրենք մենք այս անապատին մէջ»:

Մի՛ զարմանաք, թշուա՛ռ եղբայրներ:

Հարուստը, մանաւանդ հայ հարուստը, իր մասնաւոր քմայքներն ու հաճոյքներն ունի, եւ դուք եթէ Տէր Զօրի մէջ կոտորուած 60.000 հայրապետներու ոսկորներն ալ քով-քովի շարէք, օգուտ չունի: «Ան ազատ է տալու կամ չտալու, քիչ կամ շատ, ուշ թէ կանուխ»:

Զոյգ մը խաժ աչքեր կրնան տասը հազար տոլարի չէք մը ստորագրել տալ, բայց ձեր 75 «երկսեռ սիրուն ու պճլտուն փոքրիկները, անապատի աւազին վրայ, ծաղիկներու պէս բացուած», ոչ իսկ ուշադրութիւն գրաւել:

Մանաւանդ որ — հոս մեղքը մերն է, եղբայրներ — ունինք պատուակա՛ն գրոց-բրոցներ, Եւրոպա տեսած ուսումնականներ ալ, որոնք պատրաստ են իրենց խիղճն ու խիղճը, գրիչն ու անունը խոնարհաբար տրամադրելու հայ կրեսոսներու փառաբանութեան: Անոնց քմահաճոյքներուն չքմեղացման: Անօթի՞ էք, դպրոց չունի՞ք, շէնքը խախո՞ւտ է. — բայց ինչու՞ չէք մտածեր որ «կրնար հայ Կրեսոս մը գոյութիւն չունենալ»...

Զգեցով Կրեսոսները իրենց ոսկի կարասներուն հետ, մենք Տէր-Զօրի խնդիրը ուշադրութեան կը յանձնենք նորէն այնպէս ինչպէս ասկէ առաջ:— Գաղթականութենէ, բազմութենէ ազատ քաղաքներէն մէկն ու մէկը պարտաւոր է ստանձնել այս հեռաւոր եւ այնքան վիրաւոր գաղութին կենսահայրութիւնը:

Հարցը դրուած է շատ պարզ ձեւով.— շէնք մը՝ իբրեւ դպրոց եւ եկեղեցի եւ ափ մը հող՝ իբրեւ գերեզմանատուն (40—50,000 ֆրանք): Իսկ տարեկան 15—20 հազար ֆրանք ալ՝ դպրոցը կանգուն պահելու եւ զարգացնելու համար:

Արդ, Պերլինի գաղութը տրամադրութիւն կը ցուցնէր ստանձնելու առաջին հոգը, եւ, որքան գիտենք, ուղղակի տեղեկութիւններ պահանջուած էին Տէր Զօրի Թաղ. Խորհուրդէն:

Կարելի՞ էր իմանալ արդիւնքը: Կամ արդեօք ծանօթ հանգամանքներու հո՞ն էր որ խանգարեց այս ծրագիրը:

Ամէն պարագայի մէջ, գործին շահը կը պահանջէ հրապարակաւ լուսաբանել խնդիրը:

Եւ թող ներեն որ հարցնենք հրապարակաւ.— Ի՞նչ է վերջնական որոշումը. Պերլինը պիտի ստանձնէ՞ այս հոգը թէ ոչ: Պիտի շինէ՞ դպրոցը կամ եկեղեցին, կամ գերեզմանատունը:

«Այո կամ ոչ»ը անհրաժեշտ է այս պարագային, որպէսզի Տէր-Զօրը հանգստանայ, կամ ուրիշ դուռ զարնէ: Եւ թերեւս ուրիշ թեկնածու մը ներկայանայ, Միութիւն, գաղութ կամ կրեսոս:

Գալով երկրորդ կարօտութեան, կը կարծենք թէ ծանր հոգ մը չէ Լոնտոնի Տիկնանց Միութեան համար, տարին հարիւր ոսկիլին ճարել: Գրեթէ նոյնքան գումար որքան կը վճարէ Փարիզի Տիկնանցը՝ Փաթրասի համար (Յունաստան):

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, Լոնտոնի Տիկնանցը, թէեւ չունի լայն շրջանակ ու ծրագիր, բայց կը հետեւի մեր առօրեայ պահանջներուն: Դեռ անցեալ դեկտեմբերին, մէկ չէքով 1500 ֆրանք ղրկեց Քալամաթայի դպրոցին համար, իսկ այս օրերս մեծ քանակութեամբ հագուստ-կապուստ են, հաւաքած ու ղրկած է Հալէպ, ի նպաստ Անատոլուի ճամբորներուն: Եւ այս բոլորը՝ պարզապէս հետեւելով մամլոյ տեղեկութեանց: Առանց մասնաւոր դիմումի:

Այսօր մենք իր անունը կու տանք այն վստահութեամբ թէ՝ պիտի ուզէ հետաքրքրուիլ, հաշուել իր ուժերը, եւ ստանձնել եթէ ոչ ամբողջ Տէր Զօրի կենսահայրութիւնը (թերեւս Պերլինի հետ միասին), գոնէ դպրոցին հոգատարութիւնը:

Թող չտանք որ յուսակտուր մնայ հայու կազմուած բոյն մը:

Այս կամ այն առուին ջուրը կրնայ ուշանալ, կրնայ ցամքիլ: Իսկ արի՞ւնը:

Եթէ Տէր Զօրի արիւնազանգ հողերն ալ չեն խօսիր մեր սրտին, հապա ի՞նչ բան պիտի խօսի...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԵՏՐ. 18Ի ԴԱՍԸ

Փետրուար 18ի տարեդարձին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, Սոֆիայի «Առաջ»ը գրում կուտայ (Փետրուար 19).

—«Արդարեւ, փետրուարեան Ապստամբութեամբ մեր աշխատաւորութիւնը եւ երիտասարդութիւնը եւ անոնց հետ նոյնիսկ մեր ամէնէն արթուն ու զգաստ քաղաքական-յեղափոխական կուսակցութիւնը վերջին անգամ բլլալով դիմագերծ ըրին «խաչապաշտ», «հայասէր», «ժողովրդավար» կամ «ընկերվարական» Ռուսաստանը: Ներսէս Աշտարակեցիի օրերէն սկսած, դառնութեան եւ հիասթափութեան բաժակը՝ կաթիլ կաթիլ հաւաքուած եւ կուտակուած Ռուսաստանի դէմ փետրուարեան ապստամբութեան միջոցաւ մէկ անգամէն յորդեցաւ եւ վերջնապէս պայթեցաւ: Հիասթափութեան եւ դառնութեան այդ հզօր բռնկումը մաքրեց վերջին աղտն ու մուրը *ռուսական օրիէնտացիա* կոչուած խեղդիչ մառախուղին, որ մգլոտած էր մեր քաղաքական միտքը եւ յաճա՛խ ամլութեան դատապարտած մեր յեղափոխական — ազատագրական գործը՝ մէկ ամբողջ դար:

Ոչ մէկ հաւատ ու վստահութիւն Ռուսաստանի հանդէպ, կամ, աւելի ճիշդ, *ոչինչով աւելի է Ռուսաստանը մէկ Նենգ ու գուաղիր Անգլիայէ, կամ ոչինչով պակաս՝ եթէ շահագրգռուած է ան՝ հայատյաց Թուրքիայէն:*

Ա՛յս էր պայծառ եզրակացութիւնը փետրուարեան Ապստամբութեան: Եւ այսօր ոչ ոք, ոչ մէկ Չիչերին կամ Կարախան, Լուկաշին, Երզնկեան կամ Ազատեան կրնան մթագնել այլեւս հայութեան քաղաքական գիտակցութիւնը «բարեացակամ» Ռուսաստանի հայասիրական հիվանաւորութեամբ: Մասնաւորաբար Ա. Ջօպանեանները պարտաւոր են, եթէ ոչ խոստովանիլ այլ գոնէ *գիտնալ* թէ ամէնէն աւելի իրենց կուսակցութեան — *Հայաստանի Ռամկավարներու ղեկավարները եւ վարիչ մարմինները, Փետրուարեան Ապստամբութեան օրերուն, շատ շատերու հետ Թուրքը նախըն. տրեցին Ռուսէն ու պոլշեւիկէն...»*

ԲԾԱՒՈՐ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ բծաւոր ժանտատենդը (թիֆիւս) շատցած ըլլալով, խորհրդային իշխանութիւնները առողջապահական շղթայ մը կազմակերպեցին մայրաքաղաքին շուրջ: Ինչպէս կը յիշուի, բծաւոր ժանտատենդը պոլշեւիկեան յեղափոխութեան յաջորդող քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին ծաւալած էր ամբողջ Ռուսիոյ մէջ՝ հարիւր հազարաւոր զոհեր տանելով:

Սակայն գրեթէ անհետացաւ՝ նէպի բաղդատաբար հանդարտ շրջանին: Յայտնի չէ թէ նոր համաճարակը ո՛ր տարիճան ծաւալած է: Հոկտեմբերին եւ Նոյեմբերին Մոսկուայի շրջանին մէջ 100 դէպքեր պատահեցան. անկէ ի վեր անհամեմատօրէն շատցած են դէպքերը: Նոր օրէնքի համաձայն, եղանակային աշխատանքներու համար Մոսկուա գացող բոլոր բանուորները պէտք է անցնին հսկանախումի կայաններէն՝ հաստատուած համբաններու երկայնքին եւ Մոսկուայի երկաթուղային կայարաններուն մէջ: Ուրիշ ճամբորդներ այս պարտաւորութենէն զերծ են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգային Պետական Դրամատուն մը հիմնելու մասին Էնկիւրիի վարիչներուն ծրագիրը գեռ չէ իրականացած: Ինչպէս գրեցինք, Օսմանեան Պանքան այս առթիւ որոշ առաջարկներ ներկայացուցած էր: Այս հաստատութիւնը բացի Պետական Դրամատան օժանդակելէ, կ՚առաջարկէր նաեւ փոխատուութիւն ընել կառավարութեան:

Դրամատան տնօրէն տը Սարպիէ Էնկիւրի երթալով այս առաջարկներուն մասին երկարօրէն տեսակցած է ելմտական գործավար Սարաճօղլու Շիւքրի պէյի հետ: Էնկիւրիէն հեռագրի մը համաձայն, Օսմ. Դրամատան պայմանները շատ ծանր են եւ հաւանաբար պիտի մերժուին:

∴ Փարիզէն Պոլիս հասած է Հանր. Գործերու Թուրք քաղաքացիներու պատուիրակ Զէքեայի պէյ որ վերջերս Փարիզի մէջ շփումներ ունեցած էր Հանր. Գործերու Վարչական Խորհուրդին հետ, երկրին տնտեսութիւնը շահագրգռող կարեւոր խնդիրներու շուրջ: Ատոնց մասին տեղեկութիւններ պիտի տայ Էնկիւրիի մէջ, ուր պիտի սպասէ վարչական խորհուրդի ներկայացուցիչներու ժամանումին:

∴ Անգլիական ոսկին Զինադադարէն ի վեր հետեւեալ ելեւէջներն ունեցած է Պոլսոյ սակարանին մէջ.— 1919ին 374 ղրշ., 1920ին 436, 1921ին 603, 1922ին 719, 1923ին 762, 1924ին 872, 1925ին 890, 1926ին 929, 1927ին 929, 1928ին 934, 1929ին 958 ղրշ.: Հիմա կ՚արժէ շուրջ 1045 ղրշ.:

∴ Տնտեսական գործավար Շաքիր պէյ երեքշաբթի օր Ատանա մեկնեցաւ, միասին ունենալով Երկրագործական եւ Արհեստից դրամատուններուն ընդհ. տնօրէնները: Անոնք բաւական ատեն պիտի մնան Ատանայի մէջ, տնտեսական կացութեան մասին քննութիւն կատարելու համար:

Դահլիճը Խորհրդարանին առջեւ

Նոր դահլիճը երէկ ներկայացաւ խորհրդարանին առջեւ: Երեսփոխանական ժողովին մէջ Նախարարական յայտարարութիւնը կարդաց վարչապետ Քամիյլ Շօթան, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական նախարար Սթէկ: Նախարարական յայտարարութիւնը գլխաւորաբար կը գծէր նոր կառավարութեան արտաքին, ելմտական, հարկային եւ ընկերային քաղաքականութիւնը:

Ընթերցումէն ետքը սպասուէրրուն վիճաբանութիւն մը: Զօրս հոգի պիտի հարցապնդէին կառավարութիւնը՝ Մարսէլ Քաշէն, Փօլ Րէյնօ, Էտուար Սուլիէ եւ Լապրու: Պիտի խօսէին նաեւ Ֆրանքլէն-Պույոն եւ Հանրի Հէյ: Այս տողերը գրուած պահուն՝ վիճաբանութիւնները չէին սկսած դեռ, հետեւաբար եւ յայտնի չէր քուէարկութեան արդիւնքը:

Աջ եւ պահպանողական տարրերը իրենց ամբողջ ուժով կը յարձակին արմատական-ընկերվարական կառավարութեան դէմ՝ զայն տապալելու համար: Թարտիէօի խմբակը — ձախ հանրապետական — երկուշաբթի օր որոշեց անվստահութեան քուէ տալ նոր դահլիճին, որովհետեւ անկեալ վարչապետը նամակով մը կը յայտարարէր թէ «կարգաւէր մարդիկ չեն կրնար օժանդակել դահլիճի մը, որ ընկերվարականներու աջակցութիւնը կը վայելէ»:

Հակառակ բոլոր յոռետեսութեանց, վարչապետ Շօթան լաւատես էր իր յաղթանակին մասին:

3500 եկեղեցիներ փակուած

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Անաստուածներու ընկերակցութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ անաստուածները «բռնի» փակած են եկեղեցիները խորհրդային միութեան մէջ: «Եթէ այս լուրերը ճիշդ ըլլային, կ՚ըսեն անաստուածները, ներկայիս խորհրդային միութեան մէջ չպիտի գտնուէին աւելի քան 46500 եկեղեցիներ եւ աղօթատեղիներ, ուր կը յաճախեն դժբախտաբար բաւարար չափով հաւատացեալներ: Եկեղեցիները փակուած են միայն համաձայն շրջանի աշխատաւորներու — նոյնիսկ հաւատացեալ — ջախջախիչ մեծամասնութեան կամքին:

«Տասներկու տարուան մէջ փակուած են 3500 եկեղեցիներ եւ աղօթատեղիներ, յեղափոխութեան սկիզբը գոյութիւն ունեցող 50,000ին վրայ: Եկեղեցիի շէնքերը կ՚օգտագործուին իբրեւ դպրոց, ակումբ, սինէմա եւ մշակութային նպատակներու համար: Անաստուածներու ընկերակցութիւնը կամաւոր մասնաւոր ընկերութիւն մըն է եւ ոչ մէկ աջակցութիւն կը ստանայ պետութենէն:

«Այս տարի անաստուածներու թիւը մեծապէս աւելցած է ու կը հասնի 2,500,000ի. մեծ թիւով գիտնականներ, հեղինակներ, նկարիչներ եւն. կ՚անդամակցին այս ընկերակցութեան: Անաստուածներու կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթներուն եւ վիճաբանական ժողովներուն գործօն մասնակցութիւն կը բերեն բազմաթիւ հաւատացեալներ, որոնք կը պաշտպանեն իրենց տեսակէտները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 36

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի Մասնաճիւղէն	5012,50
Թաւրիզի վասպուրականցիներէն	466,65
Վարդան Եղիշէեան (Թունուզ) իր վաղամեռիկ եղբօր՝ Վ.ահանի մահուան տարելիցին առթիւ	50.—
Լեւոն Խպլիզեան, (Սէթիֆ, Ալժերի)	50.—
Կարապետ Փափազեան, Նիս (փոխան ծաղկեպսակի, իր որդւոյն յիշատակին)	20.—
Գումար	5,599.15
35րդ ցանկին գումարը	41,583.—
Ընդհ. գումար	47,182.15

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կեդր. վարչութեան միջոցաւ ձեզի կը ղրկէ իր հանգանակութեան առաջին մասնավճարը, 5012 ֆր. 50 (տես վերը): Հանգանակութիւնը կը շարունակուի մեծ եռանդով: Միեւնոյն ատեն կը հաւաքուին հանդերձեղէններ:

... Խմբագիր,

ԹԱՒՐԻԶ, 3 փետր.— Խումբ մը վ.ասպուրականցի հայրենակիցներ Պ. Արշաւիր Աթաբէկեանի տունը հրաւիրուած էինք ընտանեկան հաւաքոյթի, ուր սեղանի վրայ առաջարկուեցաւ հանգանակութեան ձեռնարկել ի նպաստ Անատոլուէն քշուած մեր թշուառ ու դժբախտ քեկորներուն:

Սեղանակիցները ուրախութեամբ ընդունեցին այդ առաջարկը եւ անմիջապէս հանգանակեցինք երկու հարիւր յիսունեօթ (257) դրան: Այս գումարը յանձնեցինք անգլիական պանքին եւ օրուան սակով ստացանք չորս հարիւր վաթսունվեց (466,65) ֆրանքի չէք մը, (No. 332.920, տես վերը):

Միհրան Խոթթանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ալֆորվիլի նորակառոյց Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին օծումը, Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վ.ռամ. Շապուհ եպս. Քիպարեանի կողմէ: Ներկայ էին մեծ թիւով տեղացիներ եւ Փարիզէն շատ մը հայրենակիցներ:

∴ *Էրմէլոնոր* երկուշաբթի օր հրատարակած էր խմբանկար մը, քաշուած եկեղեցիին առջեւ:

Ի ՊԱՏԻՒ MISS GRÈCEԻՆ

Փարիզի յոյն գաղութը՝ հովանաւորութեամբ Հելլէն դեսպան Պ. Փոլիթիսի մեծ հացկերոյթ մը պիտի տայ Փետր.27ի իրիկունը, Օթէլ Քոնթինանթալի մէջ, ի պատիւ Օր. Ալիս Տիփլարաքուի, որ Miss Europe հռչակուեցաւ վերջերս:

Մեզի կը հաղորդեն թէ խումբ մը Փարիզահայեր խորհած են Միշտակ կը նուիրել այս առթիւ Miss Grèceին, Փարիզի հայ գաղութին կողմէ, իբրեւ համակրանք Յունաստանի, ուր այնքան Հայեր կ՚ապրին:

Այս նուիրատուութեան մասնակցիլ ուզողները թող իրենց դրամական նուէրը ղրկեն Պ. Յ. Տարաեանին (44 Rue Lafayette, Paris.

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՓՏԱԽՏԸ

Փտախտը երթալով կը խորանայ մեր հայրենիքի պետական եւ հանրային կեանքի բոլոր օրկաններուն մէջ։

Ձեղծում, վատնում, անփութութիւն, անտիրութիւն եւ թափթփածութիւն — գլխաւոր արտայայտիչ նշաններն այս փտախտին — երեւան հանուեցան վերջին տարուան ընթացքին Ղարաքիլիսայի՝ եկմտական, Հայաստանի Ծխողիններու Գըլխաւոր Վարչութեան, Պետական Մատենադարանի եւ զանազան հիմնարկութիւններու մէջ։

Ճարտարարուեստի եւ շինարարական ձեռնարկներու մէջ մասնաւորաբար, այս բոլորէն աւելի վտանգաւոր դեր կը կատարէ խղճմտօրէն պատրաստուած նախահաշիւններու եւ ծրագիրներու բացակայութիւնը։ Քանի քանի անգամներ մերկացումներ կատարուած են այս ուղղութեամբ, թուելով ծագած անպատեհութիւնները։

Օրինակ տեւէ շինարարական ձեռնարկի համար ըստ ներկայացուած նախահաշիւի ծախք է նախատեսուած 25 հազար րուբլի։ Ծրագիրը այդ հիմերուն վրայ վաւերացուած եւ գործի ձեռնարկուած է։

Շատ անգամ աշխատանքի կէսին, ձեռնարկը կ'ընդհատուի, որովհետեւ հազ միայն երեւան կուգան նախահաշիւիթերթերը, նիւթերու եւ արժէքներու, ինչպէս նաեւ աշխատաքի սխալ գնահատութիւնը։ Երբեմն ալ ձեռնարկին ընդհատման կը նպաստեն, բացարձակ անբարեխղճութիւնը, չարաշահութիւնը եւ անփութութիւնը։ Այս երեւոյթներուն հետեւանքով յառաջ եկած վնասները շատ մեծ են, նկատի ունենալով մեր երկրին փոքր միջոցները։ Դարձանումն ալ աւելի ծանր կ'ըլլայ — որովհետեւ յաճախ ձեռնարկը իր ընդհատուած վիճակին մէջ կը փճանայ ամբողջութեամբ։

Բազմաթիւ փաստերէն յիշենք Արաքսի աւազի հանքի պատմութիւնը։ Գիտենք, որ շնորհիւ անփորձ մասնագէտներու, լքուեցաւ այս հանքը — քանդուեցաւ 100 հազար րուբլիէն աւելի արժէք ներկայացնող առանձին երկաթուղագիծը — եւ աւելին՝ ծախսուեցաւ էլմիածնի իբր թէ հարուստ աւազի հանքին վրայ, որ ցամքեցաւ դեռ հազիւ բացուած։ Տարբեր պայմաններու տակ, նոյնանման խրողութիւններ երեւան հանուեցան Աղեքսանդրապոլի մանարանին մէջ։

Շատ է խօսուած եւ գրուած այս նշանաւոր ձեռնարկի մասին, որ իր տեսակին մէջ պէտք էր առաջին տեղը բռնէր Խորհրդային երկիրներու մէջ։ Եւ ընդունինք, որ այդպէս ալ կրնար ըլլալ, եթէ մեր երկրի վարիչները հակառակ իրենց չափէն աւելի աղմուկին, ընդունակ ըլլային գործը ամուր հիմերու վրայ կազմակերպելու։

Ցաւը հոն է սակայն որ այսքան կարեւոր ձեռնարկի մը մէջն ալ բոլշեւիկեան փտախտը իր աւերն է գործած։ Եւ գործը հասած է հոն, որ Անդրկովկասեան կառավարութիւնը գիտել կուտայ Հայաստանի կառավարութեան հետեւեալը, իբրեւ կառավարական որոշում.

— Լենինականի ցեկստիլ գործարանի շինարարութիւնը սկսուել է եւ մինչեւ այժմ կատարւում է առանց տեքնիկական-տնտեսական լիակատար ֆինանսաւորման, որի հետեւանքով՝

«Ա.) խիստ փոխուել են նախնական նախնեթադրութիւնները, սհանջ եղ միջոցների նկատմամբ՝ թէ ամբողջ շինարարութեան ընդգրկուող (նախատեսուած 17,216,000 րուբլուց հասել է 26,448,000 րուբլու) եւ թէ՛ նրա առանձին ճիւղերում։

«Բ.) Արտադրութեան առանձին բաժինները կառուցուել են առանց պատշաճ կերպով կապակցելու նրանց դիրքը արտադրական պրոցէսների հետ

«Գ.) Աշխատանքի պրոցէսում փոխուել են առանձին շէնքերի կատարելիք դերերը (գործուածքային բաժինը վերածուել է մանածայինի եւլն.)։

«Դ-ի) Չի ուսումնասիրուել գործարանին ջուր, գոլորշի եւ էներգիա մատակարարելու հարցը, որի արդիւնքն է եղել շոգեկաթսաների, ջրամբարների եւ շարժիչների անսիստեմ եւ պլանազուրկ կառուցումը»։

Այսքանը արդարեւ կը հաստատեն Խորհրդային Հայաստանի վարիչներու շնորհքը շինարարական աշխատանքներու մէջ։

Վերեւի նկատողութիւններէն պարզ է, որ նախահաշուի մասին հակառակ իրենց ճռճռան «աէկլամ»ներուն — վերին աստիճանի ազէտ եւ անփոյթ վարուած են մեր երկրին մէջ։ Այլապէս միայն գործարանի կառուցման համար նախատեսուած 17,216,000 րուբլին, չէր կրնար հասնիլ 26,448,000 րուբլիի։

Այս սխալը թերեւս կարելի ըլլար արդարացնել, կամ պատճառաբանել, եթէ գործարանի կառուցուածքը անթերի ըլլար։ Մինչդեռ այս տեսակէտէն ալ զգալի բացեր են մատնանշուած ինչպէս տեսանք վերի նկատողութիւններէն։ Փոխուած են ո՛չ միայն շէնքերու գերերը, այլեւ չէուսումնասիրուած «գործարանին ջուր, գոլորշի եւ էներգիա մատակարարելու հարցը»։ Իսկ սակայն կը նշանակէ թէ գործարանին ամենահիմնական եւ կարեւոր մասերը չեն համապատասխաներ իրական պահանջներուն։

Գործարանին ներքին կազմակերպութիւնն ալ չարդարացներ իր վրայ գրուած յոյսերը.

«Բացակայել է ճսկողութիւն եւ ղեկավարութիւն՝ Հայաստանի ժողովրդ. Տնտեսական խորհուրդի կողմից։ Չափազանց խճողուած են եղել ղեկավար կազմի ֆունկցիաների, իրաւունքների եւ պարտականութիւնների սահմանները։ Մեծ են եղել վարչական տնտեսական ծախս՚րը (11-6 տոկոսից մինչեւ 23 տոկոս՝ 7 տոկոսի փոխարէն։)

Հոս արդէն երեւան կուգայ համայնավարութիւնը իր երկու գլխաւոր գիծերով։ Արդիւնաբերութեան մէջ ղեկավարութեան բացակայութիւնը մէկն է այս հիմնական գիծերէն։ Հակառակ իրենց շարունակական քարոզներուն, հակառակ արտակարգ միջոցներուն, այս ղեկավարութեան հարցը կը մնայ իբրեւ հիմնական հիւանդութիւն բովանդակ Խորհրդային Երկիր ներու մէջ։ Իրականութիւնը, իրենց իսկ կողմէ ներկայացուած՝ աւելէ տարբեր եզրակացութիւն չունի դժբախտաբար։ Եւ քանի որ այս է իրողութիւնը, ի՞նչպէս կարելի է հաւատք ընծայել իրենց բազմաթիւ ծրագիրներու եւ հնգամեայ պլանի իրականացման։

Եւ խորհիլ, որ այսքան անշնորհք ղեկավարութիւնը, ոչ միայն անզօր է իր պաշտօնը կատարելու, այլեւ ծանր բեռ մըն է մեր երկրի արդիւնաբերութեան վրայ։ Այս կազմի համար նախատեսուած ծախքերը, ինչպէս տեսանք, եռապատկուած է բուն նախահաշիւէն, անշուշտ եռապատիկ ապիկարութեան համար։

Այս բոլորը չէին կրնար առանց ծանր հետեւանքներու անցնիլ։ Ճարտարարուեստական լուրջ ձեռնարկի մը վրայ, որպիսին է Ալեքսանդրապոլի հիւսուածեղէնի գործարանը։ Եւ գարձեալ միշտ նոյն աղբիւրին հետեւելով, կը տեսնենք իբրեւ հետեւանք.

— «1928-29 տնտեսական տարուան արտադրական պլանն (ծրագիրը) իրագործուած է միայն 58 տոկոսով։ Դեռ անցեալ տնտեսական տարուան համար նախադրուած 41,000 փիկի փոխարէն՝ այսօր Հոկտեմբերի (1929) վերջին արտադրուած է ընդամէնը մօտ 34,000, ուրիշ աշխատանքի մէջ է ընդամէնը 24 հազար փիկ։

Գործուածքի ինքնարժէքը մեզ մօտ 36 կոպէկ է կերպասի (Ռուսաստանի) գործարանների 20.25 կոպէկի դիմաց. 10.000 ւիկ մեքենայ մէկ ժամում արտադրել է վերջին վեց ամսուան ընթացքում 260 կիլոհամար, 360ի դիմաց, 1000 փիկին 1928 29 թուին ընկել է 13 49 արտադրական բանուոր, իսկ կենտրոնում ընկնում է 5-6 բանուոր։»

Իմաստը այս խճողուած թիւերուն շատ պարզ է.— Արտադրութեան ինքնարժէքը շատ բարձր է Լենինականի քան Մոսկուայի եւ Պետրոգրադի մէջ։ Անոր փոխարէն սպառուած ուժի համեմատութեամբ արտադրութիւնն ալ զգալի չափով նուազ է մեր երկրին մէջ։

Այս պատկերը Խորհրդային Հայաստանի ամենակարեւոր շինարարական ձեռնարկին՝ իրապէս յուսահատական է։ Այլ եւ չափազանց վատ վկայական մեր երկրի շինարարութեան համար, տրուած Անդրկովկասեան կառավարութեան կողմէ։ Արդարեւ, այս վերջինը, հիմնուելով իր քննութեանց վրայ, կը դիմէ Խ. Ս. Հ. Մ. կեդրոնական կառավարութեան եւ կ'որոշէ.—

«Առաջարկել Ս. Խ. Հ. ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդին՝ յանդիմանութիւն անել Հայաստանի ժող. ցնտ.կենտ. խորհուրդի նախագահութեան՝ պլանազուրկ շինարարութիւն կատարելու, միջոցներն ըստ նպատակին չգործադրելու եւ Լենինականի ցեկստիլ գործարանի շինարարական հաստատուած պլանները խախտելու համար»։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՓԱՐԱՒՈՆԻՆ ՀՈՐԴ ՀԻՀԸ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Լորտ Ուէսթպըրի, 78 տարեկան, անձնասպան եղաւ վար նետելով ինքզինք իր տանը եօթներորդ յարկէն։

Անխուսափ պահուն ջարդուփշուր ըլլալ պատկերայ անծերեւոնոզը, որ կը գտնուի դաւանենրուն մակատը, տարաքին սանդուխներուն վերեւ։ Քիչ ժամ սպաննուեր նաեւ կին մը, որ կը մաքրէր սանդուխները։ Լորտը վայրկենական մեռաւ։

Քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ լորտը ընկճուած էր իր որդւոյն մահէն։ Իր երիտասարդ զաւակը, որ քարաուղարն էր Հովարդ Քարթըրի, փարաւոններու գամբանին խուզարկիչին, յանկարծամահ եղած էր առանց պատճառի։ Լորտը կը կարծէր թէ Թութ Անխ-Ամոնի անէծքն ըլլայ այդ։

Կը թուի 15 տարեկան թառ մը, որ կը մեննայ քով մօր մը ձեռքին տակ։ Այս կինը երբեք նախապաշարուած չէ եւ չի հաւատար թէ Թութ-Անխ Ամոնը կըրնայ իր զաւակն ալ սպաննել։ Եւ նոյնիսկ իր աղջիկը կնքած է Թութ Անխ Ամոնի կնոջ անունով։

Այսպէս լորտ Ուէսթպըրի 20րդ զոհն է։

Ցիշենք լորտ Քարնաւոնը, որ սխաւ պեղումները եւ քիչ յետոյ մեռաւ։ Ցուկլաս Ռէտ, որ շղթանկարեց մոմիան։ Փրոֆ. Լաֆլէօր, որ մեռաւ գամբանին այցելութիւն մը տալէ յետոյ։ Ուայթ, որ անձնասպան եղաւ, գրելով թէ պատճառը փարաւոնն է։ Երկու Ֆրանսացի գիտուններ, որոնք մասնակցած էին պեղումներուն։ Լորտ Քարնաւոնի եղբայրը, որ ներկայ գտնուած էր գագաղին բացման։ Կուրտ Մեռաւ գամբանին այցելէլէ յետոյ։ Ամերիկացի միլիոն մը, որ անձնասպան եղաւ գամբանը տեսնելէ յետոյ։ Իշխան Փաշմի պէյ խորհրդաւոր ձեւով մը մեռաւ։ Ալլաճ պէյ, իշխանին քարտուղարը, մեռաւ քիչ յետոյ։ Քէրպէր, որ նոյնպէս այցելած էր փարաւոնին գամբանին, մեռաւ ինքնաշարժի մը տակ։ Ու վեց Ֆրանսացի օդաչուներ, որոնք մեռան նկարագրելէ յետոյ գամբանը։

ԱՍԵՑԷՔ ՏԷՐ ԶՕՐԷՆԻ Է ՁԱՅՆԸ

ԲԱՑԴ ԴԵՌ ԱՌՈՒՆ ՋՈՒՐ ՉԵԿԱՒ ԵՒ ՏՈՒՆԸ ԿԸ ՓԼԻ...

ՏԵՐ ԶՕՐ, 14 Փետր. (Ցեփ. Թղթ.) — Ամէն անգամ որ պէտք եղած է, այս փոքր եւ աղքատիկ գաղութը չէ խնայած, եւ իր լուման հասցուցեր է թէ՛ Որբերու Նիրակիի հանգանակութեան — այս տարի 74 մէճիտ — եւ թէ՛ ազգային այլ կարիքներու։

Ընդհալ օր ալ, Հայ Գթութեան խաչի տեղական մասնաճիւղի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական մասնաճիւղի կողմէ հանգանակուեցաւ 1914 զրշ որբաթ եւ 925 զրշ. սուրիական օգնութիւն մը ի նպաստ Հալէպի գաղթականներուն։ Խնչպէս շատ հաւանաբար եւ կարի աննշան մասնակցութիւն, սակայն, այս բեկորները, տուած են ա՛յն ինչ որ կրնային, եւ ոչ թէ աւելորդէն։ Եւ գոհ են անոնք, որ իրենց այդ քանի մը հարիւր դահեկանով կարելի պիտի ըլլայ քիչ մը կրակ, քիչ մը հաց եւ հագուստ ապահովել։

Գոհ են անոնք ու մխիթարուած եւ սակայն անոնք ալ ունին իրենց անլուր ցաւն ու դառնութիւնը, գիրենք մոռցած եւ երեսի վրայ լքած իրենց հարուստ եւ երջանիկ եղբայրներու, բախտաւոր գաղութներու հանդէպ։

Ահա, ութ ինը ամիսէ ի վեր է որ գրուեցաւ ու կը գրուի այս գաղութի մասին։ Սակայն հակառակ մեր կոչերուն, հակառակ «Ցառաջ»ի յորդորներուն եւ թեւլադրութիւններուն, մեր ձայնը տակաւին կը մնայ «Ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Ահա ձեզ բուեր է ու փլչելու վրայ է նոյն իսկ այն խարխուլ տունը՝ որ վարձքով մեր ձեռքը կը մնար եւ ուր կ'ընէինք մեր ժամն ու դպրոցը։ Ամէն օր վտանգի տակ են մեր 75 հայ փոքրիկները, իսկ ուրիշ շէնք չի գտնուիր վարձու, ամբողջ քաղաքին մէջ։ Եթէ գտնուի ալ, դրամը կը պակսի։ Չեզաւ մեր հարուստ եւ բարեսէր հայրենակիցներէն մէկէն մէկը, կամ բախտաւոր մէկ գաղութը որ ականջ տուած ըլլար այս բեկորներուն՝ արդեօք իրենց խո՞ւթ եկաւ մեր այս կոչերն ու արիւնը, միթէ միեւնոյն արիւնը չէ՞ որ կը կրենք մենք այս անապատին մէջ։ Չքաջալերեցին մեր ձեռնարկներն ու Հայ ապրելու ճիգերը, մահուան ու հովիւին մէջ։ Դեռ չունեցանք այն շէնքը՝ որուն տակ կ'ուզէինք ամփոփել այսօրեղ նոհատակուած մեր բիւրաւոր սիրելիներու ոսկորները, որոնք բաց արեւին կը մնան, այն շէնքը, որուն մէջ կ'ուզէինք աղօթել եւ մեր փոքրիկներուն կրթութիւն տալով առնապաստ մէջ հայ պահել հին սերունդը եւ հայ մեծցնել նորը։ Ամբողջ պէտք եղածը 4 - 500 ոսկի մըն էր։ Մէկ դամբարանի մը ծախսն իսկ չէ։

Առանձին նամակներով դիմեցինք Գ. Գ. Գ. Կիւլպէնկեաններու, Քէլէկեաններու, Փօղոսնուպարներու եւ ընդհ. կոչերով՝ բոլոր մեր հայրենակիցներուն, սակայն խորթ հնչեցին մեր ձայները իրենց, որովհետեւ հեռուներէն կը հասնէին անոնք իրենց եւ ոչ հեղինակաւոր բերաններէ։ Մեր աչքերը յառեցան Ֆրանսային, դէպի Լոնտոն, դէպի Պերլին, Փարիզ եւ այլ բախտաւոր ոստաններ, սակայն մեր աչքերը պաղեցան եւ մեր ականջները սպասելէն խլացան։ Ու դեռ չունեցանք մեր ստիպական շէնքը եկեղեցի-դպրոցի, չունեցանք նոյն իսկ հողը մեր մեռելները թաղելու...

Ահա զպրոցական տարին կէս եղաւ ու անցաւ, միայն 10 ոսկի Հայ կարմիր Խաչը եւ 10 ոսկի ալ Հ. Բ. Ը. Մ. ուղարկեցին, որոնց վրայ աւելնալով աղքատիկ փոքրիկներուն պզրոցավճարները, կարելի եղաւ մանկավարժուհիին եւ միակ ուսուցիչին չորս ամսականները հազիւ գոցել։

Լոնտոն, Պերլին, Փարիզ, Պրիւքսէլ, Նիւ-Եորք եւ Գահիրէ, — ահա բախտաւոր գաղութներու շարքը, որոնք տեսան կամ չտեսան Տէր-Զօրը, բայց անխտիր ունեցան իրենց սիրելի կորուստները այս անապատին մէջ։ Սակայն կարդացի՞ն մեր սրտառուչ կոչ՚երը, լսեցի՞ն մեր խընդրանքը։

Ի՞նչպիսի մեղապարտ անտարբերութիւն։

Խսպառ գամբած են վարժարանիս հասոյթի աղբիւրները, մինչդեռ տակաւին վեց ամիս ունինք մերառաջեւ դպրոցականտարին վերջացնելու համար։

Ուսուցիչն ու մանկավարժուհին կը շարունակեն սակայն իրենց գործը, առանց գիտնալու թէ երբ եւ ուկի՞ց, կամ որմէ՞ պիտի ստանան իրենց խեղճուկրակ ամսականները։

140 ոսկի մըն է ամբողջ անհրաժեշտը վարժարանի այս 75 փոքրիկներուն համար, եւ սակայն չեղաւ մէկը, որ իր ողբացեալ կնոջ, կորսնցուցած զաւկին եւ կամ Տէր Զօրի ջարդերուն մէջ զոհ գացած իր մէկ սիրելիին, հոգւոյն համար տարուէ տարի ապահովէր այդ 140 ոսկին, զոր շատ անգամ կը ծախսեն Փարիզի կամ Լոնտոնի մէջ կարդացող մէկ ուսանողի համար, մինչդեռ այստեղ 75 երկսեռ սիրուն ու պճլտուն փոքրիկներ, անապատի աւազին վրայ, ծաղիկներու պէս բացուած, ծայլեցի կրթութիւն կը ստանան։

Կը սպասենք, բայց դեռ առուն ջուր չեկաւ։ Սպասելէն մեր ականջներու վրան նստաւ անապատի փոշին եւ աչքերը ջուր կտրեցան, ու բիբերն հալեցան այս դժբախտներուն, բայց իրենց բախտաւոր եւ հարուստ ազգակիցները դեռ բարի չեղան լսելու իրենց ձայնը եւ օգնութեան հասնելու, դեռ լոյսը չմարած։

Սպասենք, մինչեւ որ ջուրը գայ առուն, եւ կամ մինչեւ որ տիրոջը հալին հասնին սպասելէն։

Մ. ՈՒԼՆԵՑԻ

«ԱՐՁԱԿԵՑԷ՛Ք ԱԼՄԱԶԵԱՆԸ»

«ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ՊԷՏՔ Է ՇԱՐԺԻ»

Այս կարգախօսներով հրապարակ կուգան ձախ թերթերը, այն օրէն ի վեր, երբ երեք փրոֆէսէօրները իրենց տեղեկագրով եկան ջրել Գ. Ամիի ըսածները եւ երբ տեսնուեցաւ թէ Ալմազեանի դէմ եղած ամբաստանութիւնները ո՛չ մէկ լուրջ փաստի վրայ հիմնուած են։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթ Փօփիւլէր կը գրէ թէ ամբաստանող կողմի պատճառաբանութիւններէն բացարձակապէս ո՛չ մէկ բան կը մնայ։ Կարելի չէ, կ'ըսէ, անմեղ մարդ մը այսքան երկար ժամանակ բանտի մէջ պահել՝ պարզապէս ոստիկանի մը քմահաճոյքին համար։ Ու յոյս կը յայտնէ թէ նոր կառավարութիւնը պիտի գիտնայ արժեցնել հանրապետական սկզբունքները եւ գործադրել արդարութիւնը։

Ուրիշ ձախ թերթ մը՝ Սուար «կորսուեցէ՛ք գացէք Գ. Ամի» խորագրով յօդուածի մը մէջ կ'ըսէ թէ՝ երեք փրոֆէսէօրներու, որոնց գիտական կարողութիւնը անվիճելի է, բացարձակապէս կը հերքեն Ամիի տեղեկագրին եզրակացութիւնները։ Անոնք գերօ նիշ տուին Գ. Ամիի եւ խնդրեցին անկէ, որ կրկին դպրոց երթայ՝ դասերը լաւ սորվելու համար։ Ցետոյ կը շարունակէ.

«Կորսուեցէ՛ք, Գ. Ամ... բեւս պիտի կրնայ... պարտել տալ անմեղ մը... Ալմազեանի։ Ձեր դերը... տիկա։ Դուք փորձագէ... (կ'երեւի) եւ ո՛չ թէ ... թեան շահակից օժանդ...

«Կորսուեցէ՛ք, Գ. Ամ... վտանգաւոր մարդ էք։

«Եթէ ոստիկանութ... արդարութիւնը շարուն... ձեր վրայ դնել իրենց վ... թիւնը, պիտի կրնայի... քննելու եղանակով, ... տակ կամ Կիւյանայի թ... ղրկել խեղճ մարդիկ, ... րենց դէմ ուրիշ բան չ... ննային, բայց եթէ ձեր...

«Կորսուեցէ՛ք գացէ... Ամի, քանի որ Ալմազեան... խուն գինով վտանգի ... կեցիք ձեր աստիճանի ... ցումը— խեղճ Պալլէ... լու ծրագիրը։ Կորսուեցէ... րան Ամի, երբ դեռ արդ... գիութեան չէ յաջորդ... գանքը։

«Մոռցնել տուէք ...

«Շատ շուտ կը մոռց... մը այն հաշիւներուն մէ... արդարութիւնը կը պ... երբեմն պարզ պարկեշտ... մօտեցող քաղաքացիներ...

Նոյն թերթը՝ ուրիշ ... մէջ «Գ. Մաթիֆաս կը ... զանցէ» խորագրին տակ ... թէ՝ հարցաքննիչ դատաւ... բահաւատ թուժմաս առա... պէս չուզեր երբեք ... ճշմարտութիւնը։ Գ. Մա... իր անհաւատութեան վրայ... ւելցնէ շնականութեան ... մը. «Փորձագէտներու ... գիրը, կ'ըսէ,— կը հաստ... Ամիինը»։

— «Գ. Մաթիֆաս կը ... քննութիւնը գրի փորձա... որ կը հաստատէ թէ նշա... անստորագիր գիրը ո՛չ Ալմազ... ո՛չ ալ անոր կնոջ ձեռքն... է։ Կը մոռնայ գտնուած ... գիրը, որոնք Բրիկօտէնին ... Բամպակը, որ չի պարծ... Գ. Ամիի կողմէ ... մանրաթելերէն եւ ...

«Այլեւս խօսք չեն ըն... պակիի կտորին — եզակի ... մեծութեամբ։ Կը մոռնայ ... առանձին մարդ մը չէր ... ստուգը Ալմազեանի ... իր խանութը փոխադրել ... ժիլ փողոցին մէջ կատա... փորձերը՝ որ ցոյց կուտա... անկարելի էր ստուգել ... Ալմազեանի խանութին ... Արիւնը կրնայ տիկին Ա... խանի քիթէն ըլլալ։ Մ... որ պարապ էր Լիլի ... լուացուած Փարիզի մէջ, ... րուն մէջէն Գ. Ամի ... այնքան բաներ — անտե... փորձագէտներուն։ Ցայտ... րութիւնը Կաս տիւ Նորի ... նակրին, որ չի ճանչնար ... խանը։ Գաղտնի ոստիկան ... տի երեք ամիսէ ի վեր ... ցուած վկայութիւնները, ... նպաստաւոր են ցերձակի... եւայլն։

Գ. Մաթիֆաս կը ... այս բոլորը եւ կը պահէ ... Ֆլոթի վկայութիւնը... կը ... հէ վկայութիւնը նաեւ ... ճառ Մէչէրի, որ երեք 15 ... դած թէ ո՛ր օրը տեսած ... մազեանը։ Գ. Մաթիֆա... մոռնայ միշտ ինչ որ ... ջրելու համար խեղճ ... դէմ եղած ամբաստանու... ները։

Գ. Մաթիֆաս կը ... բարեկամներուն վրայ ... կանութեան այն խեղճ ... տոնեաններուն վրայ, որո... ծած ու չարչարած են ... եւ որոնց բան չի կրնար ... Ու դեռ աւելին, առանց ... ապացոյցի Ալմազեանը ... բաստանէ իբրեւ գող եւ ... ղասպան, ղայն մահուան ... տապարտել տալու ... կ'յսնոթի'ն, կը հաւնա'... Մաթիֆաս, դուք որ խնամ... նստած էք ձեր գրասենեակ... մէջ, տաքուկ տեղ մը, բայց ... հունակութեամբ որ ձեր ... տականութիւնը կատարո... հանդէպ բոլոր անոնց, ... հեղինակութիւն մը եւ կարգ... օգտակար յարաբերութիւ... ունին»։

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրեցինք, շաբաթ օր Club du Faubourge— Փարիզի ազատ բեմը— վիճաբանական ասուլիս մը սարքած էր։ Նիւթերն էին դրագէտ Անրի Բլէրի մէկ գիրքը ու ի միջի այլոց թատրոնի մը մէջ հասուած՝ գրուած Ալմազեանի խնդրին առթիւ, ուր հեղինակը զաւարթ երգերով կը հեգնէր ոստիկանութիւնը, ժանտանդ պատական ոստիկանութեան տնօրէնը։ Այս կտորը անկէ առաջ խաղցուած էր Շօաէ տ'Անթէնի թատրոնին մէջ։ Երեկոյ մը սակայն, ոստիկանութեան կողմէ մարդիկ նեղ կայացան ու թատրոնը խաղառ գրգելու ապառնալիքով դադրեցուցին ներկայացումը։ Այդ ներկայացման մէջ փոքրիկ հատուածն էր որ չափազանց հետաքրքրութեամբ լսեցին բազմաթիւ հանդիսականներ ու խելայից ծափերով ողջունեցին հեղինակը որ ներկայ էր։

Բլէրայ տեւ Յօպաւրը յառաջիկայ շաբթու ամբողջ հասացոյց մը յատկացուցած է Ալմազեանի խնդրին, վերջին նորութեանց առթիւ։ Հրաւիրուած են դատական ինքնութեան խոր-տնօրէն Գ. Ամի եւ ծանօթ երեք փրոֆէսէօրները, որոնք չէ դէմի պիտի բերուին՝ Ալմազեանի խնդրին շուրջ իրենց կատարած քննութեանց առթիւ բացատրական պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտները։

ԲԺՇԿ. ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽ ՔԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Փրոֆ. Մարսէլ Փինար, այս հարցին շուրջ անթելով յայտարարութիւն մը ըրաւ Փարիզի մամուլին։

Ինչպէս կը յիշուի փրոֆ. Փինար, քանի մը տարի առաջ ալ այս հարցը ներկայացուցած էր Երեսփոխան ժողովին։ Արդարեւ չափազանց կարեւոր հարց մըն է բժշկական քննութիւնը բոլոր անոնց, որոնք ամուսնանալ կ'ուզեն։ Մարդիկ կան, որոնք կ'ամուսնանան առանց բարակը նայելու. Եւ յետոյ կը տեսնեն, որ չեն պահեր իրենց զաւակները։ Ի՞նչ է պատճառը։ Այդ մասին կ'արժէ որ ներկայացնենք փրոֆէսէօրին յայտարարութիւնները.—

«Նախամուսնութեան բժշկական քննութեան մը պահանջը նոր պահուն հանեց ժամանակին։ Ատեն մը ետքը քիչ մը ուշադրութիւն դարձնել այդ անհրաժեշտութեան։ Եղան հակառակորդներ։ Եւ սակայն քիչ չէին անոնք, որ ըմբռնեցին թէ հիւծախտն ու սիֆիլիսը սանձարձակ կը գործեն։ Որպէս նախամուսնական բժշկական քննութեան մը չգոյութեան պատճառաւ։ Հակառակորդները կ'առարկէին ընդհանրապէս թէ գործադրութիւնը դժուար է, որովհետեւ ամուսնութեան թեկնածու մը երբ հարսնիքէն քանի մը օր առաջ միայն հասկնայ արգելքը, բազմատեսակ անախորժութիւններ կը պատահին։ Սակայն այդ դժուարութիւնները կարելի է հարթել քննութեան գործադրութեան յարմար ձեւ մը։ Ճիշդ է թէ ամէն բժիշկ կրնայ կատարել նման քննութիւն մը եւ տալ վկայական մը, բայց աւելի լաւ է, որ առողջական բժշկական մասնաւոր մարմին մը՝ միայն նախամուսնական քննութիւններու համար։ Անշուշտ խուսափելու համար կարգ մը զեղծարարութիւններէ։ Այսպէս հայր մը, որուն մեծ հայրը ջղային սիֆիլիս ունէր, ուզեց ամուսնացնել իր զաւակը։ Բժիշկ մը արտօնութիւն տուաւ։ Եւ աղան ամուսնանալով այսօր ունի երեք զաւակ, որոնց առաջինը կոյր է, միւս երկուքն ալ աւելի խեղանդամ։ Ուրիշ պատմութիւն մը — երիտասարդ մը, որ զինուորական պարտականութիւնը կատարած էր գաղութներու մէջ, նշանուեցաւ։ Բժշկի մը աղջկան հետ։ Բժիշկը նկատեց, որ երիտասարդը տենդային թերութիւն մը ունի։ Ինծի ղրկեց զայն քննութեան համար։ Արեան քննութիւնը հաստատեց կասկածը. հակառակ ատոր աչքերուն քննութիւնը ցոյց տուաւ որ ժառանգական սիֆիլիս ունէր։ Սկսանք դարմանել։ Եւ երկար ժամանակ դեղեր առնելէ յետոյ, արտօնութիւն ստացաւ ամուսնանալու։

Պէտք է վերջ տալ ամօթալի հիւանդութիւններու առասպելին։ Հիւանդութիւնը հիւանդութիւն է, ամչնալով եւ պահելով չէ որ պիտի կռուինք դէմը։ Առողջապահական նախարարութեան պայքարի զանազան մարմիններուն կողմէ, երկու տարի առաջ, հրաւէր ստացած էի խօսիլ այս նիւթին շուրջ անթելով։ Դժբախտաբար այն ատեն իմ յայտարարութիւններս ամբողջովին չհաղորդուեցան ժողովուրդին, որ վնասեւ կը կարծուէր թէ ամօթ է խօսիլ այդ մասին։

Այսօր բացարձակ կը յայտարարեմ,— Երիտասարդնե՛ր, մանաւանդ թէ աղջիկ, հիւծախտն ու սիֆիլիսը տարածուած են երկրին մէջ։ Եւ եթէ դուք կ'ուզէք զերծ մնալ, եթէ կ'ուզէք որ ձեր զաւակները առողջ մնան, եթէ կ'ուզէք որ երջանիկ ապրիք, ամուսնանալէ առաջ անհրաժեշտաբար բժշկական քննութենէ մը անցէք։»

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒԼԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԸ

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութենէն.

Խորհրդային Միութեան կեդրոնական գործադիր կոմիտէն վերջերս հրատարակեց հրամանագիր մը, որուն համաձայն կուլակները պէտք է վտարուին այն շրջաններէն, որոնք լիովին ընդգրկած են հաւաքական տնտեսութեան դրութիւնը. իսկ իրենց կալուածները պիտի գրաւուին։

Դատական գործավարութիւնը իրաւունք կուտայ տեղական խորհուրդներուն՝ որոշելու թէ ո՛ր կուլակները պէտք է վտարուին եւ որո՛նք կրնան մնալ, — անշուշտ հաւաքական տնտեսութեան շրջաններէն դուրս։ Վտարուելիք կուլակներու ցանկերը պիտի հաղորդուին շրջանային գործադիր կոմիտէներուն, որոնք կուլակները պիտի ղրկեն հեռաւոր շրջաններ, ուր աշխատող ձեռքեր չկան եւ ուր խոպան հողեր կան։

Այն շրջաններուն մէջ, ուր հողերու համայնացումը դեռ չէ ամբողջացած, կուլակ կալուածատէրերուն արգիլուած է իրենց պատկանող հողերը, շէնքերը, մեքենաները եւ այլն ուրիշին փոխանցել, նուիրել կամ վաճառել. պիտի արգիլուի նաեւ ինչքերու բաժանումը։ Այս օրէնքին տրամադրութիւններէն խուսափելու նպատակով կատարուած գործողութիւնները առանց արժէքի պիտի նկատուին եւ այդ միջոցներուն դիմող անձերու գոյքերը պիտի գրաւուին։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի մէջ ճարտարագէտներու եւ գիտական պաշտօնեաներու մէկ հաւաքոյթին մէջ, գործավորներու խորհուրդին նախագահ Ռիկով ճառ մը խօսելով, մասնաւորապէս յարձակեցաւ օտար դրամատէրերու եւ անգլիական դեսպանատան վրայ՝ 1924-27 շրջանին այս վերջինին ունեցած գործունէութեան առթիւ։

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութեան համաձայն, Ռիկով հաստատած է թէ «քօնցէռն կազմակերպութիւններ» կը գործեն Ռուսիոյ մէջ եւ լրտեսութիւն կ'ընեն զանազան միջազգային աշխարհակալներու հաշուոյն։

Այս քօնցէռն կազմակերպութեանց պարագլուխներն են խրենինքոֆ, Պալչինսքի, Լէսօիգ, Ցագինսգօֆ, եւ ուրիշներ, որոնք բացէ ի բաց խոստովանած են կարգ մը օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներու, մասնաւորապէս Անգլիոյ նախկին դեսպան Սըր Ռօպըրթ Հոճսըն միջնորդութիւնը։ Քօնցէռն կազմակերպութեանց անդամները այս օտար դեսպանատուներէն իրենց առած դրամները կը գործածէին սաբոտաժի նպատակներու։ Օրինակ՝ ճարտարագէտ Ցագինսգօֆ ստացած է 88.000 անգլ. ոսկի, Խրենինքով Լէսօիգ եւ ուրիշներ նոյնպէս մանրամասնօրէն խոստովանած են անգլ. դեսպանատունէն իրենց ստացած դրամները։

Եզրակացնելով, Ռիկով շեշտեց թէ քօնցէռն կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց բոլոր հրահանգները կը ստանային օտար դրամատէրերէ եւ ալիսան պահակներէ, մեծ յոյս դրած էին արտաքին միջամտութեան վրայ։

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ անհամբերութեամբ պատրաստութիւններ տեսնուեցան տօնելու համար կարմիր բանակի կազմութեան 12րդ տարեդարձը եւ կարմիր հեծելազօրքի քաղաքական կռիւներու մէջ տարած յաղթանակին տասնամեակը։ Տօնի օրերուն, հաւաքական տնտեսութեանց բանուորներն ու գիւղացիները խմբովին պիտի այցելեն զօրանոցները. իսկ կարմիր բանակի զինուորներն ալ փոխադարձաբար այցելութեան պիտի երթան գործարաններուն ու հաւաքական տնտեսութեանց, տեղւոյն վրայ ստուգելու համար կատարուած յառաջդիմութիւնները։

Փետր. 22ին սկսան հանդէսները։ Նոյն օրը կարմիր բանակին ու Ծովային Արեւելքի մասնաւոր բանակը ողջունեցին ողջոյններ փոխանակեցին ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Մոսկուայի մէջ ցուցահանդէսներ կազմակերպուեցան՝ նուիրուած հեծելազօրքին եւ Ծովային Արեւելքի մասնաւոր բանակին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹՈՒՐԻ ՈՐԲԵՐԸ

ԹՈՒՐ, 22 Փետր.— Երբ ամէն կողմ, Ֆրանսայի մէջ, զանազան Միութիւնները կը կազմուին ամէն օր, մենք ալ չափահաս որբերս ուզեցինք կազմել մեր Միութիւնը, օգտակար ըլլալու համար իրարու։

Վեց տարիէ ի վեր Թուրի մէջ եւ շրջակաները ցրուած կ'ապրին բազմաթիւ հայ որբեր։ Թուրը այն կեդրոնն էր, ուրկէ մասնաւոր մարմին մը ագարակներու մէջ կը բաժնէր Ֆրանսա փոխադրուած հայ որբերը։

Թուրի անմիջապէս մօտիկ կ'ապրէին, վերջերս, մօտ 50 որբեր։ Իսկ քաղաքին մէջ՝ 6—10 որբեր։ Քաղաքը ունի նաեւ 5—6 տնուոր հայ գաղութ մը։ Նախապէս հայ գաղութը աւելի բազմամարդ էր, սակայն ժամանակ մը յետոյ շատեր մեկնեցան զանազան պատճառներով։

Թուրի որբերը կ'աշխատին գործարաններու եւ այլ գործերու մէջ։ Իսկ շրջակայքի որբերը՝ ագարակներու մէջ։ Անոնք իրարմէ հեռու ըլլալով, միայն կիրակի կէսօրէ յետոյ ազատ են եւ միայն այդ ժամերուն կրնան իրարու երթալ, քիչ մը հայերէն խօսիլ, իրարու վիճակ հարցնել։ Ձմեռ ատեն իրարու քով երթալը դժուար է։ Թղթակցութիւնն ալ անկարելի է, որովհետեւ շատերը կարդալ գրել չեն գիտեր։ Կը կարծեմ որ 10—15 հոգի հազիւ կան կարդալ—գրել գիտցողները։

Այս վիճակին քիչիկ մը դարման տանելու համար, Թուրի ազատ որբերս խորհեցանք հրաւիրել բոլոր որբերը, Միութիւն մը կազմել եւ այսպէս հիմը դրինք Զ. Ե. Ո. Միութեան Թուրի Մասնաճիւղին։ Փարիզէն Կեդր. Վարչութենէն խնդրեցինք որ ներկայացուցիչ մը ղրկեն։ Գաղտաժաւորը եկաւ, քաջալերեց մեզ, միասին լուսանկարուեցանք։ Թելադրեց, որ սենեակ մը վարձենք, ընթերցարանի համար։ Խոստացաւ Կեդրոնէն ղրկել անհրաժեշտ գիրքեր և թերթեր։ Ներկայացուցաւ Պ. Փաւպոլին, որ պաշտօն ունի որբերը տեղաւորել ագարակներու մէջ եւ անոնց վիճակը քննել։ Պ. Փուպօ խոստացաւ ամէն դիւրութիւն տալ ազգ հանգստութեան համար։ Մասնաւորաբար իր սիրկինը շատ բարեսիրտ գտնուած է հայ որբերու հանդէպ։

Դժբախտաբար, պատուիրակին մեկնումէն յետոյ, չյաջողեցանք լիակատար ժողով մը ընել։ Նախ ձմեռը մեծ արգելք մըն է եւ ապաքը չեն կրնար քաղաք գալ ժողովի։ Միւս կողմէ, հակառակ անոր որ մտաւոր պաշար չունին, այս տղոց որբերուն մէջ կը տեսնուի յոգնածութիւն մը, տեսակ մը ձանձրոյթ այս երկար ապառումներէն։ Ինչպէս պատահած է, շատեր կ'ուզեն զինուոր երթալ, սակայն մենք կը խրատենք, որ այդպիսի յիմարութիւն չընեն։ Ընկեր մը ուզեց զինուոր ըլլալ եւ Սուրիա երթալ, բայց թոյլ չտուին, այլ ուզեցին Մարոք ղրկել։ Շաբաթական կը հարցնեն, կառնկին նամակող մեր որբերը.

— Ի՞նչ պիտի ըլլանք, յետոյ ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը։

Ընկերնե՛ր, քով քովի եկէք, իրարմով մխիթարուելու և խանդավառուելու համար։ Վերջը բարի է։

Ա. Գարսումեան

ԿԵԱՆՔԸ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ, 21 Փետր. (Սեփական Թղթ.)— Արեւմտ. Եւր. Հայ Կ. Խաչի Տեսինի Մասնաճիւղը, որ վերջին ամիսներուն գրեթէ կազմալուծուած վիճակի մէջ կը գտնուէր, Փետր. 14ին ընտրեց առժամեայ վարչութիւն մը, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց։ Իրենց թափած ջանքերը զուր չեն անցած։ Փետր. 20ին ընդհ. ժողով գումարելով ընտրեցին իրենց մնայուն վարչութիւնը հետեւեալներէն — Տիկիններ՝ Վերժին Սամուէլեան ատենապետ, Հայկանուշ Նուրիջանեան՝ ատենադպիր, Ովսաննա Պօտուրեան՝ գանձապահ։ Ցանկութիւն յաղթելով Նորընտիր վարչութեան, կը սիրենք յուսալ թէ պիտի կրնան գլուխ հանել իրենց վրայ դրուած ծանր պարտականութիւնը։

*** Կ'իմանամ թէ որոշ աշխատանքներ կը թափուին կազմելու Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն մը։ Նոյնպէս Հայ Արիներու խումբ մը կազմելու յոյսեր կան։

*** Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը տօնելու համար, Փարիզի յանձնախումբին ղրկած նամակին վրայ, հոս եւս պիտի կազմուի մասնաճիւղ մը։

*** Հ. Յ. Դ. տանը շինութիւն՝ մեծ եռանդով առաջ կը տարուի, շնորհիւ Դաշնակցական ընկերներու եւ համակիրներու զոհաբերութեան եւ ֆիզիքական աշխատանքին։ Ժողովուրդը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի շինութեանց, եւ կամաւոր նուէրներ կ'ըլլան շինուածոնիւթերով եւլն.։

*** Փետր. 19ին S. L. S. A. Գործարանէն 6 չեհ, իտալացի եւ Ֆրանսացի բանուորներ դուրս նետուեցան, իբրեւ պատասխան քանի մը օր առաջ բոլշեւիկ սենտիկայի ցրուած երկրորդ թռուցիկին, որով գործաւորները կը հրաւիրէ գործադուլի։ Անգամ մը եւս կը զգուշացնէ հայ բանուորները, որպէսզի կարեւորութիւն չտան հայ կամ օտար մունետիկներու եւ իրենց խաղաղ աշխատանքի մասին մտածեն։

Վարդ-Պատմիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նորակազմ ֆութպոլի Ա. եւ պահեստի խաղախումբերը կիրակի 23 փետր.ին իրենց առաջին մրցումը կատարեցին Աթիս Մոնսի Ա. եւ Բ. Promotion division d'Honneur խումբերուն մէջ եւ ձեռք բերին անպաստելի արդիւնք մը։

Պահեստի խումբը յաղթական ելաւ մէկի դէմ 2 կոլով, իսկ Ա.ը հաւասար 2ի դէմ 2ով։ Յոյս կայ որ յառաջիկային շատ աւելի մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերեն այս խումբերը։

Փ.

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

— Ձեր գիտեր թէ հոս էիք, ...

— Գոհ թէ կուլ, ըսաւ, ժպտեցաւ ինծի։ Լոյսի պէս գողգոջուն, ... կանգնացեր թուեցաւ ինծի, եւ իր սովորական գլուխը ... էր։ Բայց սիրով կը ժպտէր ինծի։ Ես ալ ժպտեցայ։ Ներսի դիս, ... մէկ կողմի վրայ հա... եւ դիրք բռնեց լուրջ գործի համար։

— Ի՞նչ զինուորավայել անդին։ «Քէմփի անկողին ըսուածը ... է արդեօք։

— Այո՛, ըսի։

Կանանչ վարագոյրը պատուհանին վար քաշեցի, աչքերս իրեն ծանկելով։ Ո՞վ չի գիտեր խոտանի սեւ ամպերուն տակ ... հուրտող սպառնալիքը, անոր ..., անոր յամառութիւնը, ... նոր չարիքը։ Այդ սեւ ամպերուն մէջ բանտուած, չէի ուզեր սպառնալիքս ձեռքէ հանել։ Ընդհակառակն պէտք ունէի զայն գործածելու անոր դէմ, զինքը պզտիկ ձգելու, իր պարծանք ճառագայթումը խղճահարութեամբ մթագնելու համար։ Ի՛նչ հոս ի՞նչ կ'ընէր, առանց այլեւայլի։ Ինկած հրեշտակի մը նման լուսագոյն դող, իր պզտիկ գեղեցկութեամբ կը շլացնէր զիս հոս։ Եկած էր ազատելի գիտումով։ Արդե՞օք։ Եւ կը յուսար որ ես պիտի հրճուէի զմայլանքին։ Լա՛ւ, բայց սեւէ փոփոխութիւն պիտի չտեսնէ վրաս։

— Երկար ատեն սպասեցի՞ր ինծի, ըսաւ։

— Ո՛չ, ոչ երկար ատեն։

— Շատ կը զաւիմ ատոր համար։ Կը ներէ՞ք ինծի։

— Ինչկանոպար։

— Գորգապէս չկրցայ հետանալ ժամադրութեան համաձայն։ Պերքլէյ կրկէ ձայն տուի, նկարագրեցի քեզ եւ խնդրեցի որ ի մօտեն քեզի թէ չեմ կրնար գալ, սակայն կ'ենթադրեմ որ չէք ստացած լուրս։

— Հոգ չէ, ըսի։ Ամէն պարագայի մէջ քարլթըն սիրել էի։

— Կը ցաւիմ։

Ըսաւ ու նստաւ անկողինիս ծայրը եւ ինծի նայեցաւ մարմրուն վարանոտ ժպիտով մը։ Սպիտակազգեստ գաճառազարդ, գարունքներու թագուհիին կը նմանէր։ Այսպէս, անտարբերութեամբս հեգնեցի իր գեղեցկութիւնը։ Եւ, իր մարմրուն վարանոտ ժպիտին ետեւը կրցայ տեսնել մտքին մէջ կազմուած բառերը. «Այս մարդը իրօք սարսափելի է»։ Լա՛ւ, թո՛ղ երթայ։ Առանձին եղած ատեն՝ մենաւոր էի։ Իրեն հետ առանձին ըլլալով անբացատրելիօրէն մենաւոր եղայ։ Թո՛ղ երթայ։ Ինծայ ժամադրութիւն լարել վերջապէս, ենթադրեմ կը այս։

— Նեղուած ես, ըսաւ, չէ՞։

— Այո՛, երբեմն։

Իր երկայն շողարձակ նրբութիւնը նեղ անկողինին վրայ կը թրթռար անշուք ննջասենեակին մէջ, գլխու ցաւ տալով ինծի։ Եկ շարունակէի լարել ժամադրութիւնը։

— Ինչպէ՞ս ներս մտաք, հարցուցի։

— Կին մը ներս մտցուց— Նախատառուղի կերպարանքով։

— Միս Լէփուինի, հաւանաբար։

— Եւ ո՞վ է Միս Լէփուինի։

— Նորավէպեր կը գրէ։

— Օ՜, զարմանք, ան վարը եւ դուն վերը։

— Ասոր մէջ ի՞նչ զարմանալու բան կայ։

— Կ'ենթադրեմ թէ ոչ... ի՛րօք։

Ժամադրութիւն լարելէ վերջ՝ կարգը իջեցուցի քիչ մը, բան մը ըրած ըլլալու համար։ Կանաչ իրեն, յանկարծ բուռն բաղձանք մը զգացի հեկեկալով լալու։ Կարգը քիչ մըն ալ աւելի իջեցուցի, եւ ինքզինքս պարտաւորեցի խօսիլ.

— Շատ լաւ ըրիք որ եկաք, ըսի, մնաքան ձայնս հանել կանչելով։

— Այո՛, չէ՞։

Իր ձայնին մէջ բան մը իրեն նայել տուաւ ինծի։ Անյուսութեան հրեշտակը. Մինակ Րոգի վերեւ թաշկելով, փրփուրլայի գեղեցկութեան հասած էր թեւերովը։ Աննկարագրելի թախիծ մը կը սաւառնէր վերեւս, եւ կը զգայի թէ անօգուտ էր մաքառիլ ճակատագրին դէմ։ Ընքթիթ յառելով անոր հոն ուր անկողինին վրայ նստած էր կծկուած, կերպարանքով գթութեան քոյրի մը՝ որ իր կամքին հակառակ հիւանդի պզտուացուած է, տեսայ որ աչքերը մթագնած են, վերջալուսային ծովու մը պէս։ Մէկէն ի մէկ արցունքով լեցուեցան։

«Շա՛տ նեղուած ես», ըսաւ շնչառ, մինչ ես կը խորհէի թէ Թուրախ պիտի ըլլայիր զիս տեսնելով»։

Անխօսօրէն ամօթահար, նստայ քովը։

«Շատ լաւ ընդունեցիր զիս..» ըսաւ։

Իր ձեռքը իմինիս մէջ առնելով, անսահման պաշտութեամբ, եւ արգահատանքով տեսայ որ ձեռքերը շատ ազեղ էին, մատները ամէ, եւ սափակ ծայրերով։ Սիրտս պատառ պատառ եղաւ ամօթով, կարեկցութեամբ, չէի կրնար խօսիլ։ Դառնօրէն երեսս կը նայէր արցունքներուն մէջէն։

— Երբեք այսքան ամբարտաւան մէկը տեսած չէի, ըսաւ անգթօրէն։ Քու անձիդ ծայրը չես ճանչնար որովհետեւ ապերջանիկ ես, չէ՞։ Երբեք չես խորհիր անշուշտ թէ ուրիշ մարդիկ ալ կան։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ԽՅԱՆ

«Իբրեւ միակ նպատակ ունենալով գաղափարական պայքար մղել բոլոր կրօնքներուն դէմ, ընկերակցութիւնը բացարձակապէս կ'արգիլէ իր անդամներուն որեւէ շարժում որ կրնայ ամենադոյզն չափով վիրաւորել հաւատացեալ աշխատաւորներու զգացումները»։

Անաստուածները իրենց յայտարարութիւնը կը վերջացնեն՝ յոյս յայտնելով որ Պապին յարձակումները աւելի շահեկան պիտի դարձնեն պայքարը հաւատացեալներու լայն շրջանակներուն մէջ, ուր մեծ հակառակութիւն կը տիրէ Պապին եւ անոր յայտարարած հակաբոլշեւիկեան խաչակրութեան դէմ։

Նոր վկայութիւններ ի նպաստ Ալմազեանի

Գ. Մաթիֆաս կը յուսար իր քննութիւնը փակել երկուշաբթի օր, սակայն կարելի չեղաւ, կարգ մը նոր վկայութեանց պէտք տեսնուած ըլլալով։ Ամէն պարագայի մէջ սակայն, երկուշաբթի օրուան հարցաքննութեան ընթացքին ջուրն ինկան ամբաստանութեան երկու գլխաւոր կէտերը — խանութին մէջի արեան հետքերը, եւ Ալմազեանի նիւթական անձկութիւնը, որոնց հիման վրայ հարցաքննիչ դատաւորը կ'ամբաստանէր Ալմազեանը իբրեւ մարդասպան եւ գող։

Ոստիկանութեան կողմէ իբրեւ վկայ կանչուած էին Ալմազեանի նախկին երկու գործաւորները, Գ. Կալպուր եւ Տիկ. Էլիզա Պորկ։ Այս վերջինը բսաւ թէ 1929 փետրուարին, երբ փոքրիկ կացինով մը փայտ կը ճեղքէր խանութին ետեւի սենեակին մէջ, ձեռք վիրաւորուեցաւ եւ արիւնոտ ձեռքով բացաւ բակին վրայ նայող դուռը՝ Տիկ. Ալմազեանի առաջին յարկի սենեակը երթալու եւ վէրքը փաթթել տալու համար։

Այս վկայութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն ունէր, որովհետեւ ցոյց կու տար Ալմազեանի խանութին ետեւը գտնուած արեան հետքերուն աղբիւրը։ Փաստաբան Շառլ-Լըկրան անմիջապէս նամակ մը ուղղեց Գ. Մաթիֆասի՝ շեշտելով Տիկ. Էլիզա Պորկի վիրաւորուելու պարագան. միւս կողմէ յիշելով նաեւ փորձագէտներու եզրակացութիւնը թէ անկարելի էր Րիկօտէնի վերագրել հայ դերձակին խանութէն գտնուած արիւնը, իր գրութիւնը վերջացուց հետեւեալ կերպով. «Այսպէս բոլորովին անկարելի է շարունակել խօսիլ արեան փոքրիկ կաթիլներու մասին՝ Ալմազեանը ամբաստանել ակսելու համար»։

Երկրորդ նպաստաւոր վկայութիւնը նոյնպէս ձեռք բերուեցաւ շնորհիւ ոստիկանութեան գտած ուրիշ մէկ վկային։

Ինչպէս կը յիշուի, Ալմազեանի սնանկութենէն վերջ, խանութին մէջ մնացած էր 15,000 ֆրանքի ապրանք եւ գործիք։ Կը կարծուէր թէ դերձակը ոչինչ գիներով ծախած է զանոնք. հետեւաբար եւ Րիկօտէնի սպաննուած օրը դրամ պէտք չէ ունենար գրպանը։ Ալմազեան բացի մէկէն, ուրիշ յաճախորդի անունը չէր կրցած տալ։ Արդ, գաղտնի ոստիկան Լըրուա ստուգած է թէ Ալմազեան 1300 ֆրանքի ծախած էր կարի մեքենայ մը Եանովսքի անուն մէկու մը, միջնորդութեամբ հնավաճառ Լիֆշիցի։

Եանովսքի ոստիկանութեան յանձնած էր յունիս 10ին այս առթիւ Ալմազեանի կողմէ իրեն տրուած հաշուեցուցակը։ Նկատելով որ այս մեքենան սուղ ծախուած է, կը հետեւցուի թէ Ալմազեան միւս առարկաներն ալ սուղ գիներով ծախած էր, հետեւաբար կրնար բաւականաչափ դրամ ունենալ՝ ապրելու համար։

Հարցաքննիչ դատաւորը դարձեալ իբրեւ մարդասպան եւ գող ամբաստանեց հայ դերձակը։ Այս վերջինը բացարձակապէս մերժեց այդ վերագրումները եւ պնդեց իր անմեղութեան վրայ։ Այսօր՝ չորեքշաբթի՝ նոր հարցաքննութիւն։

Երկու արաբ թագաւորներ համաձայնած

Անգլիական կառավարութեան կարգադրութեամբ՝ տեսակցութիւն մը ունեցան Իրաքի թագաւոր Ֆէյսալ եւ Հիճազի ու Նէճտի վէհապի թագաւոր Իպնը Սուուտ։ Ինչպէս գրած էինք, տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պարսից ծոցին մէջ խարսխած անգլ. մարտանաւի մը վրայ — «Նիըրչըս»։

«Թայմզ»ի թղթակիցը յիշեալ մարտանաւին վրայէն գրկուած փետր. 24 թուակիր անթելով մը կը հաղորդէ թէ տեսակցութիւնը վերջ գտաւ եւ երկու թագաւորները կը պատրաստուին մեկնիլ իրենց մայրաքաղաքները։ Կնքուած է բարի դրացնութեան համաձայնագիր մը, պրոտոկոլի ձեւով, որ կը բաղկանայ 19 յօդուածներէ։ Գլխաւորներն են՝

1. Փոխադարձ ճանաչում Իրաքի եւ Նէճտի անկախութեան։ 2. Փոխանակուած դիւանագիտական ներկայացուցիչներու։ 3. Օրէնքէ դուրս հռչակուած հրոսակներու։ 4. Սահմանագլուխներու միայուն յանձնաժողովի մը կազմութիւն։ 5. Վէճերու կարգադրութիւն իրաւախոհութեամբ։

Տեսակցութեան ընթացքին Իպնը Սուուտ յայտարարած է թէ արաբական երկիրներու բարգաւաճումը կախուած է խաղաղասէր նպատակներէն արաբ թագաւորներու, որոնք ամէն բանէ առաջ պէտք է ըլլան ճշմարիտ միւալիմաններ։

Քրուփի եւ Թիսէնի դաւաճանութիւնը

Գերմանիոյ մէջ օրուան խնդիրն է Քրուփ եւ Թիսէն աշխարհահռչակ հաստատութեանց դաւաճանութիւնը։ Մեծ Պատերազմի ընթացքին, ասոնք զէնք եւ ռազմանիւթ հայթայթած են Գերմանիոյ հետ այդ միջոցին պատերազմող կարգ մը պետութեանց, զանոնք ղրկելով Հոլանտայի եւ Զուիցերիոյ ճամբով։ Ասկէ զատ, Քրուփի գործարանը Անգլիոյ ծախած է նորանշար ռումբ մը։

Գերման թերթերը կը հարցնեն թէ՝ Քրուփ եւ Թիսէն գործարանները՝ Մեծ Պատերազմին որքա՞ն գերման զինուորներ սպաննել տուին իրենց հայթայթած զէնքերով։ Պէտք է յիշել որ Վիլհէլմ Բ. կայսրը՝ գլխաւոր բաժնետէրերէն մէկն էր Քրուփի։

Թիսէն գործարանը թշնամի պետութեանց 68 մարքի ծախած էր հետեւակազօրքի վահաններ, մինչ նոյնը գերման զինուորական իշխանութեանց ծախած էր 117 մարքի։

Գերմանիոյ գերագոյն ատեանը քննութեան ձեռնարկած է եւ պիտի լսէ բազմաթիւ վկաներ։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Յրդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

վաղը Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10, Գասմ.մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը՝ ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ.

Բ. ժամ 10—11, Կազմ. կանոններ Ս.ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱԻԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կը խօսին ընկերներ Բ. Աղաբէկեան եւ Աղասի։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկեր Ա. Գառոնէ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Վիէնի «Բրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ. կարեւոր օրակարգ. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Գարժըմօնի հայ կօշկակար բանւորներուն կողմէ.—

Վ. Նիքոյեան 25, Յ. Ս. Նիքոյեան, Գ. Փափազեան 25ական, Յ. Սօլագեան, Աճէմեան գերդաստան 20, Տիկ. Մ. Սօլագեան 15, Տիկ. Ժօզէֆին Փափազեան, Ե. Այվատեան, Ա. Հուպուեան, Բ. Վարդերեսեան, Վ. Կրկայեան, Վ. Սօլագեան, Յ. Մուրատեան, Կ. Տէրտէրեան 10ական, Օ. Պէտէլեան, Ա. Ցամուրճեան, Պէրպէրեան, Մկրտիչեան 5ական, Խ. Գալֆաեան 2 ֆր.: Գումար 232 ֆրանք:

Փափաքելի էր ալ աւելի մեծ գումարով մը օգնել մեր դժբախտ քոյրերուն եւ եղբայրներուն, բայց անգործութեան պատճառաւ՝ հազիւ կրցանք այս չնչին նուէրը յատկացնել։ Գառնիկ Փափազեան: (Տես «Յառաջ» 31 Յունուար):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ֆութպոլի խումբի անդամները կը հրաւիրուին դասախօսական ժողովի այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ կը խօսի՝ Գ. Վ. Սէֆէրեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՕՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գործ.— 767.50։

Փարիզ, Տ. Ն.— 35։

Ռուան, Յ. Վ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Լիւլէճեան 24 տարեկան, հօր անունը՝ Աստուածատուր, մօր անունը՝ Սրբուհի։ 5 տարի առաջ հաստատուած էր Ֆիլիպէ։ Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Ս. Լիւլէճեանի, 76 Grand. Rue. Gap. (H. M).

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Գասպեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Ռուսիա կը գտնուի։ Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Գասպեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse), France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Եալովայի Քարծի գիւղէն Տիկին Մուշիկ Քէլամեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Կարապետ Գէորգեան որ 1922ին մեկնած է Նիւ Եորք: Իմացնել 1 Rue Armand Lepin, Bois Colombes, (Seine), France.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Փոքր-Արմտանցի (Քուրու Չայ) Արամ 26 եւ Վահան Հայրանեան 24 տարեկան, հօր անունը՝ Սուքիաս, մօր անունը՝ Օղիտա. Տեղեկութիւն բերողին 300 ֆր. նուէր: կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել: Ղ. Հայրունի, 22, rue du vieil, Abreuvoir St Germain en Laye.S.etO. France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Փետրուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.23
Տոլար,	Dollar	25.54
Մարք 100	Mark	610.—
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի	» » or	111.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7 20
Լէվա 100	Léva	18.75
Տրախմի »	Drachme	33.50
Լիր »	Lire	133.85
Պելճ. ֆր. »	Fr. Belge	71.12
Զուից. »	Fr. Suisse	493.—
Լէյ »	Leï	15.20
ՊԻՏԻՆԹՈՒՂԹ		
Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc-Eg.	2120.—
» II	»	1500.—
» III	»	1490.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ Վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

27 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1198 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԳԱՂՏՆԻՔ ՓԱՐԻԶԻ"

Իսժէն Սիւ մը կը փնտռենք, որ մեզի պարզէ գաղտնիքները այսպէս կոչուած հայկական Փարիզին։

Բուն Փարիզը ամէն մարդ կրնայ նկարագրել այսօր։ Իսկ մե՞ր Փարիզը։ Ո՞վ պիտի ներկայացնէ զայն, իր ժամու դրան սրահներով, Բարեգործականով, հին ու նոր հարուստներով։ Ու թաշխայ թիկնաթոռներու վրայ մշուած մենամարտներով եւ ուրիշ բազմազան խորհուրդներով...

Անցեալ օր, Բարեգործականի գրասենեակէն ղրկուած ցեկոյց մը կը հաղորդէր (17 փետր.).

— «Կեդր. վարչական ժողովը, իր 7 փետրուարի նիստին մէջ, խորին վշտակրութեամբ տեղեկացաւ վսեմ Տ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի հրաժարականին».

Էֆէնտին — ինչպէս կը սիրէ կոչուիլ — փոխ-Նախագահն էր Միութեան եւ փաշային հրաժարումէն ի վեր, տիրաբար կը վարէր գործերը։

—«Դժբախտաբար, իր յառաջացած տարիքն ու վատառողջ վիճակը ծարկադրեցին մեր սիրելի փոխ-Նախագահը որ թօթափէ իր այդ ծանր եւ պատասխանատու պաշտօնը։ Կեդր. ժողովը ակամայ եւ ցաւ ի սիրտ ծարկադրուեցաւ ծամակերպիլ Ն. Վսեմութեան որոշումին»։

Լուրը, այս վիճակին մէջ, շատ հասկնալի է եւ անմեղ։ Բայց, կը համապատասխանէ՞ բուն իրականութեան։

Մեր գիտցածը այն է որ Գաբրիէլ Էֆէնտին, իբրեւ «փառք ու պարծանք» դիւանագէտ, քայլ չառներ առանց բարձր քաղաքականութեան յայնքն ու երկայնքը չափելու։

Արդ, նոր բաներ չեն ո՛չ իր «յառաջացած տարիքը», ոչ ալ «վատառողջ վիճակը»։ Եթէ երկուքն ալ իսկապէս աշխատելու անզօր վիճակի մը մատնած են զինքը, մէկուկէս տարուան ընթացքին, այն ատեն, միայն Բարեգործականի փոխ-Նախագահութիւնը չէ որ պիտի թօթափէ։ Դեռ ի՛նչ զարմանազան եւ փափուկ ազգային պաշտօններ, տիտղոսներ եւ հանգամանքներ կը ծանրանան իր ուսերուն։ Ի՛նչ հոգեր ու կռակներ— Սանասարեան, Խրեան, Իզմիրեան, Մելքոնեան, Մարկոսեան եւն., Տեղ մը ուրիշներուն հետ պատասխանատու, տեղ մը միակ տէրն ու տիրականը տարիներ առաջ յանձնուած աւանդներու եւ հաշիւներու։

Այնպէս որ, եթէ կատարեալ հանգիստի կարօտը կը զգայ Էֆէնտին— եւ լաւ կ'ըլլար որ հանգստանար — Բարեգործականի փոխ-Նախագահի տիտղոսը ամէնէն վերջը ձգելիք բան էր։ Վերջապէս, այնքան ծանր բեռ մը չէ տարին քանի մը անգամ Նախագահել վարչական ժողովին, եւ ստորագրել իր բնակարանը ղրկուած թուղթեր։

Ուրեմն, գաղտնիք մը կայ որ չենք հասկնար։ Գոնէ անմատչելի կը մնայ մեզի։ Մանաւանդ որ Գ. Նորատունկեանի հետ, մասնաւոր պատրուակով մը, հրաժարական տուած է նաեւ Գ. Աղաթոն (Նիս)։ Փաշայէն յետոյ՝ Էֆէնտին։ Էֆէնտիէն յետոյ՝ պէյը։

Առաջինը (Գ. Նուպար) գաղտնիք չէ. իսկ վերջին երկո՞ւքը։

Գ. Պօղոս Նուպար առիթով մը «ապակիէ տուն» կոչած է իր հիմնարկութիւնը, Բարեգործականը։ Երեւի մոռցեր է որ ինչպէս դիւանագէտները, գոհարավաճառները և իր անուցած ազգային վաստակաւորներն ալ ապակիները անթափանց, անտեսանելի դարձնելու հնարամտութիւններ ունին։

Արդարեւ, ո՞վ կրնայ թափանցել, այսօր, Բարեգործականի կեդրոնին մէջ, պարզել շարք մը կասկածելի երեւոյթներ։

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ՝ այս անցուդարձին մէկ ծայրը կը հասնի Ժան Կուժօն փողոցի եկեղեցին։ Գ. Պօղոս Էսմէրեան ձախողած ըլլալով վարչական ժողովի նոր ընտրութեան մէջ, յոյսը դրած է Բարեգործականի Նախագահութեան թափուր աթոռներուն վրայ և իբրեւ քախտաւոր մարդ.քուէներ ապահոված է նոյն իսկ Բարեգործականի դիւանին թոշակաւոր պաշտօնեաներուն մէջ։ Կը թուի թէ այս վերջինները, Ներսն ըլլալով, ամէն օր միջոց ունին «ապակին շօշափելու, կարծիք յայտնելու, խօսելու կամ սուտ խենդ ձեւանալու»։ Եւ, ինչո՞ւ չէ, ի հարկին քուէ տալու, իբրեւ «բարերար» կամ «բարերարեալ» անդամ։

Անշուշտ օր մը երեւան կ'ելլէ բուն ճշմարտութիւնը։

Խնդիրը այն է որ, քանի տեւեն այս բարքերը, այնքան պիտի կորսնցնէ Բարեգործականը։

Միութեան վարիչ պատուիրակը, սա նպաստընկալ բանաստեղծը, ի զո՛ւր կ'ողբայ թէ ժողովուրդը ժլատ է, թէ հաւատքները պակսեր են, թէ իր անդամներն ու համակիրներն անգամ «գաղջ վերաբերում» կը ցուցնեն։

Հերի՛ք է, վերջապէս, տարուիլ քարոյապէս կամ նիւթապէս կաշառուած, փոխան ազդի կամ բաժանորդագրութեան սիրաշահուած թերթերու եւ գրիչներու գովասանական տաղերէն, եւ աչք ու ականջ գոցել Բարեգործականը իսկապէս գնահատող տարրերու տեսակէտներուն, քաղձանքներուն եւ բողոքներուն։

Ո՞վ կ'ուզէն խաբել, մէկ ոտքին վրայ «չէզոքութիւն» եւ «ազգասիրութիւն» խաղալով, իսկ միւս ոտքն ու երկու ձեռքերը յենարան դարձնելով հին ու նոր հարուստներու, սուտ-իրաւ շուքերու, եւ երկակենցաղ կուսակցութեան մը ադքատ Ղազարոսներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՎԱԳՖ»ՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը առայժմ կանխահաս համարելով բոլոր «վագֆ»ներու կեդրոնացման լուրերը, կը նկատէ. (19 փետր.).

— «Իսլամական կտակները ընդհանրապէս անհատական են նպատակի թէ մատակարարութեան ձեւի տեսակէտով։ Օրինակ, ընտանիքի պետ մը վախնալով որ իր շռայլողները օր մը կրնան ծախել կամ փճացնել ընտանեկան հարստութիւնը, կալուածները ուղղակի անոնց չի յանձներ, այլ հաւատարիմ ու պատուաւոր մէկու մը պաշտօն կը յանձնէ մատակարարել զանոնք, ու ծախքերը հոգալէ եւ իրեն ալ բաժին մը հանելէ յետոյ, մնացեալ եկամուտը բաժնել ժառանգորդներուն միջեւ։ Այս ձեւով փոխանցուած կալուած մը կը կոչուի *վագֆ* (կտակ), մատակարարն ալ՝ *միւթէվէլլի* (կտակակատար)։

Պատահած է նոյնպէս որ բարերար մը իր ինքը յատկացնէ այս կամ այն հանրային նպատակին, եւ դարձեալ անհատ մը կտակակատար կարգէ։ Եւ կամ հարստութիւնը բաժնէ իր ժառանգորդներուն եւ հանրային բարեգործութեան միջեւ։

Երկրորդ մասնայատուկ պարագայ մըն ալ այն է որ, այսպէս ճշդուած *միւթէվէլլիու*թիւնները տեւական են, եւ «որդւոց որդի» կը փոխանցուին։ կտակակատարը մեռա՞ւ,— տեղը կ'անցնի զաւակը եւ նոյն պայմաններով կը շարունակէ կտակին մատակարարութիւնը։ Եւ այսպէս յաջորդաբար նոյն պաշտօնին կ'անցնին թոռը, անոր զաւակը եւն.։ Օրէնքն ալ պարտաւոր է ընդունիլ, քանի մը աննշան ու դիւրին ձեւակերպութիւններ պահանջելէ յետոյ։

Իսլամական գրեթէ բոլոր «վագֆ»ները, մանաւանդ տասնեակ տարիներ առաջ, այսպէս էին։ Ներկայիս ալ, *հազարներու* կը հասնի անոնց թիւը։

Այս պայմաններով եղած մատակարարութիւն մը բնականաբար գոհացուցիչ չէր կրնար ըլլալ, ինչպէս դիտել կուտայ «Ֆոլիթիքա», յայտնելով որ *հազարաւոր վագֆներու մէջ միայն երեք-չորսը լաւ յանձնանձուած ունին։*

Արդ, փոքրամասնութեանց «վագֆ»ները *չունին այս վիճակը*, որ պէտք ունենան բարեկարգութեան ենթարկուելու։ Ցունին, որովհետեւ *անհատական չեն*, այլ *հանրային*։ Մեր մէջ անհատ *միւթէվէլլի* չկայ, այլ կայ միայն մէկ *միւթէվէլլի*, այն ալ *իբրեւ անուանական ներկայացուցիչ օրէնքին առջեւ։* Այսպէս, մատակարարութիւնը կը կատարուի բուն իսկ հանրութեան կողմէ, եւ մանրամասնօրէն ճշդուած կանոններով։ Աւելի պարզ խօսելով, դատրիարքն ալ մէջը հաշուելով, չկայ ո եւ է անհատ որ *տեւական միւթէվէլլի* հանգամանք ունենայ, ինչպէս է դրութիւնը իսլամներու մօտ։ Կը մատակարարեն այնքան ատեն, որքան պաշտօնի վրայ կը գտնուին կամ ո եւ է գեղծում չեն կատարած»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ապրուստը 13ուկէս անգամ սղած է պատերազմէն ի վեր։ 1914ին 100 ղրշ.ով ապրող ընտանիք մը ներկայիս 1352 ղրշ.ով միայն կրնայ նոյն կեանքը ապրիլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ

Քամիյլ Շօթանի ձախ դահլիճը ինկաւ՝ խորհրդարանին հետ առաջին շփումին իսկ, 277ի դէմ 292 ձայնով։ Եթէ զեղչենք ձայները 9 համայնավար երեսփոխաններուն, որոնք հակառակ քուէարկեցին, կը նշանակէ թէ արմատական-ընկերվարական վարիչին դահլիճը տապալեցաւ 6 աջ-պահպանողականներու քուէով։ Գրեթէ նոյնքան (5) քուէով տապալած էր նաեւ Թարտիէօի դահլիճը։ Ուրեմն ներկայ Երեսփոխանական ժողովին մէջ չկայ հաստատուն մեծամասնութիւն մը եւ այդ է պատճառը որ 1928ի ընտրութիւններէն ի վեր ա՛յնքան շատցած են նախարարական տագնապները։

Ինչպէս գրեցինք երէկ, վարչապետ Քամիյլ Շօթանի կողմէ նախարարական յայտարարութիւնը կարդացուելէ վերջ, խօսք առին հարցապնդիչները։ Նախ խօսեցաւ Փարիզի երեսփոխան Փօլ Րէյնօ, որ փառաբանեց Թարտիէօն, եւ ըսաւ որ եթէ անիկա միջազգային կարեւոր խնդիրներով կլանուած չըլլար, կրնար աւելի լայն ժամանակ տրամադրել ներքին եւ ելմտական հարցերուն եւ չէր տապալեր։ Թարտիէօ իր ետեւ ունի 300 ազգայնական հանրապետականներու զանգուած մը, մինչ Շօթանի ետեւը 120 արմատականներ միայն կան։ Շօթան միաժամանակ ստանձնելով ներքին նախարարութիւնը, նպատակ ունի ի նպաստ իր կուսակցութեան պատրաստել 1932ի խորհրդարանային ընտրութիւնները։ Յետոյ վեր հանեց այն տարակարծութիւնները որ կան արմատականներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ՝ զինուորական ծախքերուն, ընկերային ապահովագրութեանց, Նաւային խորհրդաժողովին, աշխարհական օրէնքներուն մասին, ու վերջացնելով իր ճառը՝ հրաւիրեց ժողովը նոր դահլիճին հակառակ քուէարկել։

Համայնավար Մարսէլ Քաշէն կարճ կապեց՝ պահանջելով որ ազատ արձակուին բանտարկուած համայնավարները եւ ընդհանուր ներում յայտարարուի։ Նոյնպէս կարճ խօսեցաւ Էտուար Սուլիէ։ Ձախ արմատական Լապրու ըսաւ թէ իր խմբակցութեան պատկանող նախարարները իրենց անձը միայն կը ներկայացնեն Շօթանի դահլիճին մէջ, իսկ խմբակցութիւնը այս վերջինին հակառակ պիտի քուէարկէ։

Վարչապետ Շօթան ձախերու ջերմ ծափերուն մէջ բեմ բարձրանալով մէկիկ մէկիկ պատասխանեց դահլիճի կազմին եւ նախարարական յայտարարութեան դէմ եղած քննադատութիւններուն։ Հերքեց թէ հակասութիւններ կան իր ծրագրին և իր խմբակցութեան կարգ մը անդամներու սկզբունքներուն միջեւ։ Պարզեց իր տեսակէտները կրթական եւ ելմտական մարզերուն մէջ։ Յետոյ ծանրացաւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ եւ ըսաւ թէ Պրիանի հետապնդած խաղաղասէր քաղաքականութիւնը չպիտի փոխուի։ Շեշտեց թէ ընկերվարականներուն հետ գաղտնի դաշինք չէ կնքուած. անոնք ազատ են, ինչպէս ազատ է կառավարութիւնը. համաձայնութիւն գոյացած է՝ պարզապէս նախարարական յայտարարութեան մէջ յիշուած սկզբունքներուն հիման վրայ։ Վերջացնելով, կոչ ուղղեց իսկապէս հանրապետական կուսակցութեանց՝ ուժ տալ կառավարութեան։

Լէօն Պլում խօսեցաւ յանուն ընկերվարականներուն եւ գեղեցիկ ճառով մը յայտնեց թէ իր կուսակցութիւնը պիտի քուէարկէ ի նպաստ նոր դահլիճին։

Յետոյ ներկայացուեցան քանի մը բանաձեւեր։ Կառավարութիւնը ընդունեց Անթէրիուի բանաձեւը, որ վստահութիւն կը յայտնէր եւ կ'առաջարկէր անցնիլ օրակարգի։ Այդ հարցին առաջնութիւն տրուելուն վրայ վստահութեան հարց դրուեցաւ։ Էրիօ, որ նոյն առաւօտ նախագահ ընտրուած էր արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակցութեան, խօսեցաւ ի նպաստ նոր դահլիճին։

Իրեն յաջորդեց ընկերվարական Փօլ-Պոնքուր, որ խօսեցաւ նոյն իմաստով։ Երկին խօսք առաւ վարչապետը։ Ուժէ վերջ քուէարկութիւն կատարուեցաւ։ Ժամը 21ին նախագահը յայտնեց թէ 277ի դէմ 292 ձայնով մերժուած է կառավարութեան առաջարկը։

Ասոր վրայ, դահլիճը անմիջապէս իր հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան նախագահին։

∴ Մօտ 1000 հոգի խռնուած էր երեսփոխ. ժողովի շէնքին շուրջ, սպասելով քուէարկութեան արդիւնքին։ Երբ երեսփոխանները դուրս կ'ելլէին, զանազան կողմերէ աղաղակներ սկսան բարձրանալ։ Ոմանք «կեցցէ՛ Շօթան» կը պոռային, ուրիշներ՝ «կեցցէ՛ Թարտիէօ»։ Մեծ թիւով ոստիկաններ կը հսկէին կարգապահութեան։ Ժամը 10ին ոստիկանները յաջողեցան ցրել ցուցարարները։

ՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Մէկ շաբթուան մէջ այս երկրորդ նախարարական տագնապն է։ Կը կրկնուի անցեալ հոկտեմբերի պատմութիւնը, սա տարբերութեամբ միայն, որ այն ատեն Տալատիէ եւ Քլէմանթէլ չէին յաջողած նոյնիսկ դահլիճ կազմել, մինչ Շօթան յաջողեցաւ, սակայն իր դահլիճը չծնած մեռաւ։ Զանազան անուններ կը յիշուին՝ իբրեւ ապագայ վարչապետ, գլխաւորներն են՝

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՇԱՀԱԾԸ

Կը յիշեցնենք թէ վաղը օրինական պայմանաժամի վերջին օրն է՝ յայտարարելու համար 1929 տարուան ընթացքին ձեր շահած դրամները։

Բոլոր անոնք որ ցարդ զանցառու գտնուած են՝ պէտք է փութան լեցնել այս առթիւ պատրաստուած թուղթերը, զորս կարելի է ստանալ բոլոր նամակատուններէն եւ քաղաքապետարաններէն։

Այդ յայտարարութիւնը ներկայացնելու պարտաւոր են բոլոր արհեստականները, պաշտօնեաները ու գործաւորները, նոյնիսկ եթէ տուրքի ենթակայ չեն։ Անսաստողները տուգանքի կ'ենթարկուին։

Անոնք որ տարեկան 10,000 ֆրանք միայն կը շահին, տուրքէ զերծ են։ 3,000 ֆրանք կը զեղչուի ամուսնացածներու կիներու համար, եթէ անոնք չեն աշխատիր կամ ուրիշ հասոյթ չունին։ Նոյնպէս 3,000 ֆրանք կը զեղչուի առաջին երկու անչափահաս զաւակներու համար, երրորդ զաւակէն սկսեալ իւրաքանչիւրին համար զեղչն է 4,000 ֆրանք։ Եթէ հարկատուն ուրիշներու հոգն ալ ստանձնած է (մեծ հայր, մեծ մայր, թոռ եւայլն), 2,000 ֆրանք ալ անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար կը զեղչուի։

ԿՆՈՋ ՄԱՏՆ ԱԼ ԿՆԻՔԻ ՏԱԿ

Ռուսիայէն մը կը գրէ մեզի.— երկու ամիս առաջ Ցադանտրովի (Ռոստովի մօտ քաղաք մը) մէջ առեւտրականի մը 10,000 ռուբլի տուրք կը գրեն։ Մարդը առանց այլեւայլի կը վճարէ, բայց իր գործն ալ կը փճանայ։ Երբ կ'իմանան, որ գործը չի շարունակուիր, գիշերով կը մտնեն մարդուն տունը, եղած բոլոր դրամները, գոհարեղէնները եւ արժէքաւոր իրերը կը հաւաքեն։ Յետոյ տեսնելով կնոջ մատի ադամանդէ մատանին, կը փորձեն հանել, բայց չեն յաջողիր, ու կը կտրեն մատը, ըսելով, որ վաղը կուգանք եւ կը հանենք։ Այդպէս ալ կ'ընեն։ Առեւտրականը կ'ուզէ պատճառն իմանալ եւ կը բողոքէ, ըսելով, որ տուրքը կանոնաւոր վճարած է։ Կը պատասխանեն թէ փոխանակ 110,000 ռուբլի գրելու, սխալմամբ 10,000 գրեր էին...։

ԱԼՊԷՌ ԹՈՄԱ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի Միջազգային Դրասենեակի տնօրէն Ալպէր Թոմա Սոֆիա հասնելով, ընդունուեցաւ Թագաւորին, վարչապետին, ինչպէս նաեւ արտաքին, ելմտական եւ աշխատանքի նախարարներուն կողմէ։ Ալպէր Թոմա մասնաւորապէս խորհրդակցեցաւ աշխատանքի նախարարին հետ՝ Պուլկարիոյ գործակցութեան մասին աշխատանքի միջազգային կազմակերպութեան։ Նախարարը խոստացաւ որ ցարդ չվաւերացուած պայմանագրութիւնները շուտով պիտի վաւերացուին։

Թագաւորը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Թոմայի։

ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ԱԿՈԲՈՖ առջի օր դարձեալ դէմ դէմի բերուեցաւ տիկին Րուվիէի եւ բողոքարկուներու հետ։ Տէր-Ակոբոֆ պարզեց թէ դրամական բոլոր գործողութիւնները կատարած էր տիկին Րուվիէի հաւանութեամբ միայն։ Տիկինը իր կարգին դարձեալ ամբաստանեց Հայը իբրեւ դրամաշորթ եւ վստահութիւնը չարաչար գործածող։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ ներկայիս Ամերիկացիի մը կողմէ շինուելու վրայ է նորահրաշ հրացան մը, որ վայրկեանը կրնայ 50 փամփուշտ արձակել։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

"ՄԻԱՑԵԱԼ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ,,

Միջազգային ելմտական աշխարհի ամենակարեւոր դէպքն է Անգլիոյ մէջ Լորտ Պիվըրպրուքի նախաձեռնութեամբ հիմնուած նոր կուսակցութիւնը, որ կը կոչուի United Empire Party.

Հազիւ երկու ամիս կայ որ լորտն իր նշանաւոր կոչը կ՚ուղղէր բրիտանական ժողովուրդին, արձանագրուելու կայսերական ազատ փոխանակութեան դէմ կազմած իր խաչակրութեան եւ ահա անոր դրօշին տակ կը համախմբուին երկու հարիւր հազարէ աւելի հայրենասէրներ, սխալելու համար պայքարը Անգլիոյ հին քաղաքականութեան դէմ։

Նոր կուսակցութեան ծրագրի երկու գլխաւոր առանցքներն են.—

Ա՛ ծարատարաբուեստական առողջ քաղաքականութիւն։

Բ. Երկրի հզօրութեան աղբիւրներու զարգացում՝ բրիտանական ոյժերով եւ դրամներով ինպատ բրիտանական առեւտուրի ծաւալման եւ բրիտանացի ժողովուրդին գործ հայթայթելու ժամանակութեամբ։ Անոր նախնական քայլին մէջ իսկ գտած անսահման համակրանքը բացորոշ ապացոյց մըն է թէ Միացեալ կայսրութեան կուսակցութեան վերապահուած է բախտորոշ դեր մը խաղալ Ալբիոնի դարաւոր քաղաքականութեան հիմնական փոփոխութեան մէջ։ Արդարեւ Անգլիա դասական երկիրն էր ազատ փոխանակութեան դրութեան (free trade, libre échange) եւ մինչեւ այսօր հաւատակ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներու մաքսապաշտպան օրէնքներուն, Անգլիա կը յամառի պահելու ներածմանց համար իր աւանդական ազատութիւնը, մաքսի ենթարկելով միայն ոգելից ըմպելիներն ու պերճանքի յատկացուած քանի մը ապրանքներ։

Մեծ պատերազմը, սակայն, վերիվայր շրջեց շատ մը կացութեանց հետ նաեւ Անգլիոյ միջազգային դիրքը եւ այսօր ան այլեւս ի վիճակի չէ արհամարհելու օտար մրցակցութիւնը, որու դէմ միայն մաքսապաշտպանութեամբ է որ կրնայ ինքզինք պաշտպանել։

Անգլիական երեք մեծ կուսակցութեանց—պահպանողական, ազատականեւ աշխատաւորական—պետերն ի հարկէ խորթ աչքով կը նային նոր կուսակցութեան առաջին փորձերուն։ Անոնցմէ առաջին յօդուածը անարգանքով սկսած էր. Լոյտ Ճորճ անոր դէմ գործածած էր իր սովորական հեգնանքի ոճը, իսկ Պոլտուին եւ իր արբանեակները ապարէպ կը կարդան ամէն անոնց որոնք կրնան հաւատալ կայսրութեան ելմտական միութեան։

Իսկ լորտ Պիվըրպրուք կը պատասխանէ թէ հին կուսակցութիւնները աւանդութեանց գերիներն են, որոնց խորթ են բոլորնոր գաղափարները եւ թէ անօգուտ է այդ հին տիկերուն մէջ նոր գինի փնտռել։ Անոնցմէ եւ ոչ մէկն ի վիճակի է ըմբռնելու նոր աշխարհի նոր պէտքերն ու նոր պայմանները։

Նոր կուսակցութեան ծրագիրը, որ ոչ թէ քաղաքական, այլ ելմտական կուսակցութիւն մըն է, պէտք է բոլորովին զերծ ըլլայ հին կուսակցութեանց ծրագիրներուն հետ որեւէ յարաբերութիւնէ։ Ենթալէ .. անոր միակ նպատակն է ջնջել բոլոր այն նպաստաձիրն ու ձգձգուող ծրագիրները, որ կ՚անդամալուծեն այժմ բրիտանական քաղաքականութիւնը եւ կ՚արգիլեն անոր իրական գործակցութիւնը գաղթավայրերու, հնդկաստանի եւ ցամքիններու հետ։

Նոր կուսակցութեան մեծագոյն յաղթանակն է DailyMailի տէր եւ անօրէն լորտ Ռոթըրմիրի յարումը, որ անոր ի սպաս կը դնէ իր աշխարհահռչակ թերթերու ամբողջ ազդեցութիւնն եւ ոյժը։ Daily Mailի փետր. 19ի թիւին մէջ գրած է զօրաւոր պաշտպանողական մը ի նպաստ մաքսապաշտպան դրութեան, թիւերով եւ փաստերով ապացուցանելով թէ Անգլիան դէպի կործանում կը դիմէ եւ թէ միակ փրկութիւնը բրիտանական ժողովուրդի զօրակոչն է անխուսափելի ելմտական աղէտին դէմ։

Արդարեւ Անգլիա կը գտնուի իր պատմութեան ամենածանր եւ ապագապէտից շրջաններէն մէկուն մէջ. ազգային ճարտարարուեստը դատարկ է գրեթէ եւ Լանքաշիրի նահանգը (Մանչեսթր) որ պատերազմէն առաջ ամբողջ աշխարհի հիւսուածեղէնները կը հայթայթէր, այսօր մեռելութեան դատապարտուած է. գործազուրկներու թիւը մէկուկէս միլիոնն անցած է եւ միայն վերջին շաբթուան ընթացքին 11,000ով աւելցած։ Անցեալ ամսու բրիտանական ապրանքներու արտածումը նուազած էր ինը միլիոն անգլ. ոսկիով, բաղդատմամբ 1929ի յունուարին, ինչ որ կը նշանակէ 12 առ 100, մինչդեռ ներածումներն աւելցած են մէկ միլիոնով։

Պահպանողական եւ ազատական կուսակցութիւնները սիրով եւ գոհունակութեամբ աշխատաւորականներուն յանձնեցին իշխանութիւնը, տեսնելով որ չպիտի կրնան դարման մը գտնել կացութեան եւ այժմ ուրախ են որ ընկերվարականներն ալ չեն կրնար գործադրել իրենց խոստումները եւ կը կորսնցնեն իրենց ժողովրդականութիւնը։

Ոմանք կը խորհին թէ մաքսապաշտպանութիւնն անպայման ապրուստի սղութիւն առաջ պիտի բերէ. բայց իրականութեան մէջ կը տեսնենք թէ հակառակ անոր որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա սուղ մաքսեր ունին կենսամթերքներու դէմ, այդ երկիրներուն մէջ ապրուստը աւելի աժան է քան Անգլիոյ մէջ։ Վերջին հաշուով միեւնոյնն է թէ մաքսո՞վ կը գոցուին պետական հաշուեցոյցի ծախքերը թէ տուրքերով։ Մաքսը պակսելով տուրքերը կ՚աւելնան եւ հակառակը՝ մաքսերն աւելնալով տուրքերը կը պակսին եթէ մաքսը ծանր է, օտարն է որ կը վճարէ, իսկ երբ տուրքը ծանր է, հայրենիքի զաւակն է որ կը վճարէ։

«Տէյլի Մէյլ» կ՚ըսէ թէ քանի մը ամիս չանցած Միացեալ Կայսրութեան կուսակցութիւնը մեծն Բրիտանիոյ ամենազօրաւոր քաղաքական ուժը պիտի դառնայ եւ յառաջիկայ ընտրութեանց ժամանակ պիտի ունենայ գոնէ կէսը երեսփոխանական աթոռներուն։ Թերեւս չափազանց է այս լաւատեսութիւնը, բայց կացութիւնն ալ չափազանց ծանր է։

Ինչ չափով նպաստաւոր է մաքսապաշտպան գաղափարներու այս պաշտպանութիւնը ելմտական Միացեալ Նահանգներու կազմութեան գաղափարին։ Այդ հարցն ալ ոչ միայն նպաստաւոր չէ անոր, այլեւ կործանարար է։ Բայց սփռող կացութեան մէջ. Անգլիան ի հարկէ չուզեր մինակը զոհել իր շահերը ի նպաստ մեծ գաղափարին։

Խորհրդավարութեան փափաքն է որ բոլոր եւրոպական պետութիւններն համախոհ եւ միասնաբար հրաժարին մաքսապաշտպան իրենց քաղաքականութենէն եւ ջնջելով ազգերն իրարմէ բաժնող բոլոր նիւթական թէ բարոյական պատնէշները, ժողովուրդներուն կենդաղը հաստատեն ազատ փոխանակութեան, ազատ մրցակցութեան եւ ազատ կեանքի հիմերուն վրայ։

Մ. Յ

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ՀԱՅԵՐ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԱԼՈՆԱ, 22 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— Ալպանիան մնացած կամ անտեսուած երկիր մըն է մեզի համար։ Թերթերու մէջ երբեմն երեւցող հակասական լուրերը երբեք անպատ գաղափար մը կազմելու ծառայած են, մինչդեռ երկիրը շատ խաղաղ է եւ բնականոն կ՚ընթանայ։

Ալպանիան 30 հազար քառ. քիլ. տարածութիւն ունի եւ ութ հարիւր հազար բնակչութիւն, կէս միլիոն իսլամ, իսկ մնացածը կաթոլիկ եւ օրթոտոքս։ Ժողովուրդը խաշնարած եւ երկրագործ է, հողը շատ բերրի եւ հանքերով հարուստ է։ Թուրքիա իր երկար տիրապետութեան ընթացքին այս երկրին մէջ քար քարի վրայ չէ դրած եւ այժմ ամբողջ երկրին մէջ Թուրքիոյ դարերու տիրապետութիւնը յիշեցնող ոչ մէկ յիշատակարան եւ ոչ մէկ շինութեան կարելի է հանդիպիլ։

Ալպանիոյ անկախութեան սկիզբի շրջանէն մինչեւ այժմու Թագաւորին իշխանութեան ժամանակամիջոցը երկիրը քաղաքական անկայուն վիճակ մը ունեցած է։ Մանաւանդ Մեծ Պատերազմին, հակառակ երկրին չէզոքութեան, զանազան արշաւանքներու ենթարկուած ըլլալով, վերաշինութեան պատճառներէն զրկուած է, բայց այժմ ուժգին թափով վերաշինական աշխատանքներ կը տարուին, երկրին բոլոր կողմերը խճուղիներ եւ կամուրջներ կը շինուին, ծովեզերեայ Տուրացցօ քաղաքը նաւահանգստով կ՚օժտուի եւ երկրին մէջ առաջին շոգեկառքի գիծը սկսած է շինուիլ, մայրաքաղաքը՝ Թիրանան Տուրացցոյի միացնելու համար։ Երկրին դրամը ոսկի է եւ առեւտուրը ամուր վիճակ ունի։ Ներածումներու համար բարձր մաքս չանուիր եւ ժողովուրդը ծանր տուրքերով բեռնաւորուած չէ։

Ալպանիոյ ժողովուրդը շատ բարեացակամ է Հայերու հանդէպ. նոյնպէս կառավարութիւնը։ Երկրին ամէն կողմը ցիրուցան 20 ընտանիքի չափ Հայեր կան հաստատուած քաղաքներու մէջ.—

Էլպասան.— Երկու ընտանիք, մէկը հայ կաթոլիկ երկրաչափ մը որ թուրքերու օրով պաշտօնեայ եղած է։ Ամուսնացած է ալպանացի օրիորդի մը հետ։ Իր զաւակները գրեթէ Ալպանացի են. ուրիշ ընտանիք մը երեք տարի առաջ հաստատուած է եւ ազիքի գործով կը զբաղի։

Գորչա.— Մէկ ընտանիք Ապահովեան։ Ազիքի գործով կը զբաղի։

Կինոգաստրօ.— Մէկ ընտանիք. գորգի գործարանին վարիչ։

Լուշնա.— Մէկ ընտանիք, երկրագործական վարժարանին շերամաբուծութեան մասնագէտ ուսուցիչ։

Թիրանա.— Վեց ընտանիք՝ բժիշկ, ադեգործ, պանդոկապետ, սրճարանատէր, երկաթագործ եւ գերձակ։ Բոլորն ալ նիւթապէս բարեկեցիկ են։ Տոքթ. Գ. Փաթուրլեանի՝ Թագաւորին եղբօրը անձնական բժիշկն է։

Տուրացցօ.— Հինգ ընտանիք. Թուրքերու օրով իրենց զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար այս կողմերը եկած երկու երիտասարդներ, Պ. Հայկ Պողձեան եւ Պ. Լեւոն Պօտիկեան, պալքանեան պատերազմէն վերջ իրենց ծննդավայրերը չեն վերադարձած եւ առեւտուրի ձեռնարկած են։ Այժմ նիւթապէս շատ փայլուն վիճակի մը տիրացած են եւ քաղաքին ամէնէն մեծ եւ փայլուն Պոնմարշէի վաճառատունն ունին։ Պատահաբար հանդիպող բոլոր Հայերուն կ՚օգնեն նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Երկուքն ալ ալպանացի օրիորդներու հետ ամուսնացած են եւ իրենց տիկինները հայու մը պէս հայերէն կը խօսին։ Ցանց լեզուն հայերէն է եւ զաւակները հայ կը մեծնան։ Հայրենասէր Հայեր են։

Ուրիշ Հայեր ալ «Հելվաճի» են կամ պատկերահանութեամբ եւ ազիքի գործով կը զբաղին։

Վալոնա.— Հինգ ընտանիք կայ. երկու բժիշկ, ատամնաբոյժ, ազիքի եւ սուրճի վաճառականներ եւ մանր առեւտրականներ։

Ընդհանուր առմամբ նիւթապէս բարեկեցիկ վիճակ մը ունին Ալպանիոյ բոլոր Հայերը։ Միակ անհաճոյ պարագան երկրին ճախճախուտ եւ ջերմոտ ըլլալն է։ Արհեստաւորները գիւրութեամբ կրնան ապրուստ ճարել եւ հանգիստ ապրիլ։

ԼԷՒՈՆ ԿԻՒԼԷՋԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ, 17 Փետր.— «Կիպրոսի կցումը Ելլադայի հետ», քաղաքական նշանաբանը, որ յիսուն տարուան պատմութիւն մը ունի, տեւականօրէն կը խլրտի Կիպրոսի յոյն գանգուածներուն կուրծքին տակ, եւ երբեմն բնական, ու երբե՛մն արուեստական թափ կը ստանայ առաջնորդներու տաքարիւն ջանքերով։ Հանրային գրեթէ բոլոր հաւաքոյթները «Զիթօ Էնօսիս» —կեցցէ՛ կցումը— բացագանչութիւններով կը բարեխառնուին ու կը վերջանան, տահատարակ։

1878ին, Թրքական տիրապետութենէն հազիւ ազատուած Կիպրոսցիները (Յոյները) անմիջապէս Յունաստանի միանալու բնական բաղձանքը կ՚ունենան, եւ տարին տարին, գիմումներ կը կատարեն Բրիտանական կառավարութեան ու խորհրդարանին, առանց գոհացում ստանալու եւ ամէն անգամ, որ յոյն պատուիրակութիւն մը Լոնտոն կը հասնի յիշատակագիր մատուցանելու՝ Կիպրոսի 50—60,000 Թրքութիւնը, մէկ մարդու պէս կը ծառանայ Յունաց բաղձանքին դէմ եւ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ անգլիական իշխանութեան հանդէպ։

1915, Նոյեմբերին բրիտանական կառավարութիւնը Յունաստանի առաջարկեց Կիպրոս կղզին իրեն ձգել, փոխան Սերպիոյ ըլլալիք զինուորական օգնութեան մը, բայց յունական կառավարութիւնը չընդունեց եղած առաջարկները, եւ հարցը փակուած համարուեցաւ։ Անգլիա տրամադիր չէ Թուրք նաւէր ընելու այս գեղեցիկ կղզին, որուն պետութեան՝ առանց գոհացուցիչ փոխարժէքի, ինչ որ առաւօտեան սկզբունքն է։

Անցեալ տարի, աշխատաւորական գաւթիճի կազմութեան հեռանկարով Կիպրոսի օրէնսդրական ժողովի յոյն երեսփոխանները առիթը պատեհ նկատեցին «կցումի պահանջելու» նորէն։ Բայց կրկին ձախողեցան։ Լոնտոն շատացող պատուիրակութիւնը քաղաքական ամուր գետին չունէր։ Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, շնորհիւ Սըր Րոնըլտ Սթորսի ճիգերուն, կղզիին տնտեսական վիճակը բարւոքման նշաններ ցոյց կուտար, հակառակ տարուէ տարի ժողովուրդի վզին բարդուած անուղղակի տուրքերուն։

∴ Մեր նպատակէն դուրս է, անշուշտ, եւ Թղթակցութեան մը սահմանն ալ չի թոյլատրեր յունական շարժման զանազան փուլերուն մէջ մտնել եւ դատողութիւններ յայտնել։

Կ՚ուզենք շեշտել, միայն, որ Կիպրոսի հայութիւնը միշտ բացարձակ չէզոքութիւն պահած էր «կցումի հարցին» հանդէպ եւ այդ բացասական ազդեցութիւն գործած չէր ոչ կառավարութեան եւ ո՛չ ալ յոյն ժողովուրդին վրայ։ Մեր գաղութը միշտ վայելած է կառավարութեան համակրանքը եւ՝ մինչեւ այս տարի, յոյն ժողովուրդին բարի դրացնութեան բոլոր առաւելութիւնները։

Կիպրոսի մէջ, մեզ նման փոքրամասնութիւն մը (պատե. բողձէն առաջ 7.800 կը հաշուէր գաղութը, այժմ 3,500) չունի որ եւ է քաղաքական խնդիր կառավարութեան կամ յոյն տարրին հետ։ Եւ մեզի կը մնար փափկանկատ չէզոքութիւն պահել այն պայքարին հանդէպ որ գոյութիւն ունի Կիպրոսի Յոյներուն եւ կառավարութեան միջեւ։

Ցաւալի է որ Սարաճեան արքեպ. չկրցաւ ինքզինք պահել եւ պատճառ դարձաւ այն գրգռութեանց որ առաջ կը տարուին Կիպրոսի, Եգիպտոսի եւ Յունաստանի կարգ մը թերթերուն կողմէն հանդէպ Կիպրոսահայերու, Յունահայերու եւ ընդհանուր Հայութեան։

Յունաց պահանջներուն դէմ, Թուրքերու եւ Մարոնիներու ներկայացուցիչներուն հետ, մաղթագիր ստորագրելով եւ կամ այս ու այն ձեւով հայ տարրն ալ ուղղակի կամ անուղղակի պայքարին միջամուխ ցոյց տալով, Հայոց հանդէպ գրգռում մը ստեղծած եղաւ Կիպրոսի անհեռատես Առաջնորդը։ Սոյն ապիկարութեան պատասխանատուութիւնը հաւասարապէս կը ծանրանայ նաեւ Թաղականութեան վրայ։

Մենք կը հաւատանք թէ կարելի էր եւ պէտք էր, չէզոքութիւն պահել եւ չպահուեցաւ։ Ու արդիւնքը մէջտեղն է։

∴ Բացի այն յուզումէն որուն պատ մը մատնուեցաւ կիպրահայութեան աշխատաւոր ու գիտակից տարրը,— ներքին խաղաղ վիճակ մը կ՚ապրի Կիպրոսի գաղութը։ Ցայս կայ որ, յառաջիկային, շնորհիւ ժողովուրդի լայն խաւերու պահանջին, եւ Կաթողիկոսին ալ համաձայն կազմուի տեսակ մը վարչական ժողով։

Տարուէ տարի կը սեղմուի կիպրահայերու տնտեսական վիճակը եւ շատեր կը գաղթեն։ Բայց եւ այնպէս աչքի զարնող թշուառութիւն չկայ մեր շուրջը։ Ինչպէս գրեթէ շատ տեղեր, հոս եւս, հայ մսուրացկան չի տեսնուիր փողոցներու մէջ։

Ազգային հաստատութիւնները կը մատակարարուին գլխաւորաբար Ս. Մակարի վանքին կալուածներու եկամուտէն եւ կառավարութեան կրթական նպաստէն։ Կոկիկ պիւտճէ մը ունի Նիկոսիոյ Ազգ. վարժարանը, բայց արդիւնքը շատ խեղճ է, շնորհիւ անագ ուսուցչին, որ բարեխառնաբար հրաժարելով հալէպ մեկնեցաւ։

∴ Պանք Օթթոմանի արձակուած հայ պաշտօնեաններ՝ Պ. Պ. Ս. Նազարեան եւ Ա. Խաժէրեան, առաջինը Աթէնքէն եւ երկրորդը կ. Պոլսէն հոս գալով դատ բացած էին յիշեալ հաստատութեան դէմ։ Երկուքն ալ շահեցան իրենց դատերը։ Պ. Նազարեան դատը Լոնտոն Privy Council առջեւ եւս շահելով պիտի ստանայ 1,400 անգլ. ոսկի։ Խաժէրեանի դատին ցարդ վճիռը նպաստաւոր է (3,600 ոսկիին) եւ կը յուսացուի որ վերջնականապէս [illegible] Լոնտոնի մէջ ալ։

ՅՈՎԹ. Ռ. ԹԱԳՒՈՐԵ[illegible]

ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹ[illegible] ՇԱՐԺՈՒՄ[illegible] ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐ[illegible]

«Հայրենիքի» խմբագ[illegible] նը կարգ մը հարցումներ[illegible] լով պատ Միհրան Գալ[illegible] ցենեւ եալ տեղեկութիւնն[illegible] դած է հայ բողոքականն[illegible] ուղղութեան եւ գործունէ[illegible] մասին.—

Անկէ տարի մը առաջ [illegible] մար սեպուեցաւ գործակ[illegible] ստեղծել Ուսար Միս[illegible] թեանց Ամերիկեան Փորտ[illegible] Այս Փորտը հեռացնել [illegible] ժամանակէ իր գործերը [illegible] մէջ, զանազան քաղաք[illegible] ընկերային պատճառներ[illegible] առջեւ ունենալով։ Մեր [illegible] ցութեանց ընթացքին [illegible] ցաւ գետինը, որուն [illegible] բաւոր դարձաւ Հայ [illegible] նական գործակցութիւն[illegible] րիկեան Փորտին հետ [illegible] ուեցաւ կեդրոնական [illegible] ղով մը, որ կը կոչուի [illegible] Mission Council։ Այս [illegible] է որ տարիէ մը ի վեր [illegible] րենք արտասահմանի [illegible] տարանչական գործերը։ [illegible]

Այս կեդրոնական [illegible] ղովը կը բաղկանայ [illegible] րէ եւ երեք Ամերիկացի[illegible] տեսուչ որ մեծամասն[illegible] կը կազմեն Հայերը, իսկ [illegible] կացիք փոքրամասնութ[illegible] Հայ անդամներն են՝ Պ. [illegible] ման, նախագահ, Պատ[illegible] տիկեան, Պատ. Դրիգորեան [illegible] նիւմայր» խմբագիրը, եւ [illegible] Ամերիկեան Փորտի գան[illegible] հը մեր գանձապահն ալ [illegible]

Ամերիկեան Փորտը [illegible] 20,000 տոլար կը [illegible] մեզի արտասահմանի Աւե[illegible] նական Հայերու պէտ[illegible] յատկացնելու նպատակա[illegible] Հայ Աւետարանչական ընկ[illegible] ցութիւնն ալ իր կողմէ [illegible] գնէ 10.000 տոլար [illegible] Այս 30,000 տոլարը [illegible] ձանձուի այս կեդրոնակ[illegible] մին կողմէ եւ կը յատկ[illegible] Սուրիոյ, Յունաստանի [illegible] սոյ Համայնքներուն, որ[illegible] րենց կարգին ունին խառ[illegible] նախումբեր, կազմուած հա[illegible] տարանականներէ եւ միս[illegible] ներէ։ Առանք տեղւոյն [illegible] պատրաստեն պիւտճէն [illegible] նարաւորութիւններ կ՚ընե[illegible] րիկայի կեդրոնական [illegible] կամ խորհուրդին, որ կը [illegible] րացնէ զանոնք, կամ կը [illegible] փոխէ, համաձայն պարագ[illegible] րու եւ իր դատողութեան [illegible]

Փորձը բարեբախ[illegible] եկաւ ապացուցանելու [illegible] Ամերիկեան Աւետարան[illegible] գործակցութիւնը, հայ ձե[illegible] մեծամասնութեան հակակ[illegible] շատ օգտակար է եւ [illegible] Մենք աւելի լաւ կը [illegible] Մերձաւոր Արեւելքի [illegible] րող պայմանները, քան [illegible] կացիք։ Այս պատճառաւ [illegible] աւելի շատ գործ կը [illegible] հոն, քան առաջ։ Ամերիկ[illegible] ւ՚ջան մը կը բանայ [illegible] տարանական Համայնքի [illegible] մութեան մէջ։ Առաջ հայ [illegible] տարանական գործերը [illegible] էին դրսի հոկողութեան [illegible] եթէ կ՚ուզէք, պօսութեան [illegible] հիմա տարբեր է պարագ[illegible] մազործակցութիւնը [illegible] պօսութեան տեղը։

— Իրա՞ւ Հայաստան[illegible] ալ գործունէութիւն ունի[illegible] խորհրդային կառավար[illegible] արգիլք եղաւ ձեզի։

= Անշո՛ւշտ. Հայ Աւե[illegible] նական համայնքներ եւ [illegible] ցիներ գոյութիւն ունէ[illegible] յաստանի մէջ։ Մեր [illegible] ներու թիւը ի Հայաստան[illegible] ներկուքէն աւելի էր։ [illegible] բար Հայաստանի կառավար[illegible]

...ինը արգիլեց մեր կողմէ դրամական ամէն առաքում։ Ոչ միայն այս, այլեւ ձերբակալեց ... մեր հավինները, որոնցմէ ... ազատած եւ ուրիշներ ... Անոնցմէ մի... փախած են արտասահման։ Առաջ կարծես որոշ թեկուզ ... ունէինք Դաշնակցականներու բերնով բաց ... բաներուն, սակայն մենք ... համոզուեցանք թէ ... ճիշդ են եղեր աստնք։ ... Գիտէք կամ լսած էք որ ... Աւետարանական հարուստ ... բարեկեցիկ անձեր կտակներ ... ամերիկեան ... Մի... ութեանց Գօրդին մէջ... Ցեննեան եւ Թելֆէճեան ... կտակներու մասին խօսուած եւ ... է երբեմն։ Սակայն ... չէին բոլորը։ Թէպէտ ... հաշիւ չէի կրնար ... բայց կրնամ եղած կտակներու մասին որոշ եւ ճշգրիտ ... մը ներկայացնել։ Այս... Հայ Աւետարանչական ... Խորհուրդին տրամադրութեան կ'ուզենք ենթարկել հետեւեալ կտակները եւ հիմնադրամները.

...Ցեննեանի կտա... հիմնադրամը	200,380 տոլար
Սարգիս Թելֆէճեանի՝	43,897
... Տիգրանակերտի հիմ. ... նադրամը՝	55,995
... գոլէճինը՝	19,900
... Ակադեմիային՝	14,000
... Հայ եկե... գեցիի հիմնադրամը՝	16,000
... գումար	350,872

...ՆԱՅԱԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 13 Փետր. (Սեփ. թղթ.).— Թէեւ նախորդ թղթակցութեամբս գրած էի, որ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ հանգանակուած գումարը պիտի փոխադրուէր Փարիզ՝ «Յառաջ»ին ... «Կեդրոնական Յանձնախումբին», վերջին պահուն Ա. Առաջնորդարանը այդ գումարը ... Հալէպ, Կիլիկիոյ Սահակ Կաթողիկոսին։ Առաջնորդարանի ... գումարն է 49 ֆունտ ..., 9 շիլին եւ 10 փէնս։ Այս գումարը անգլիական պանքի միջոցով փոխադրուեցաւ։ Թաւրիզի հայ գաղութը կատարեց իր եղբայրական պարտքը։ Մնաց որ շարժուին, գործի անցնին նաեւ Նոր Ջուղայի, Թէհրանի, Սուլթանապատի, Համատանի ԽՄԲ. Կիրակի օր ... տրուած էր համալսարան) ... միւս գաղութներու համայնքներ եւ անմիջապէս կազմակերպէին հանգանակութեան գործը, ... անի ուշ չէ։

Թաւրիզի մէջ հանգանակութեան գործը գովելի եռանդով եւ ... յառաջ ... Խումբ մը տիկիններ ... շարունակ տուներ եւ խանութներ շրջեցան եւ հաւաքեցին գումարները։

Նաեւ ... մասնակցեցան հանգանակութեան՝ արհեստաւորներէն սկսեալ մինչեւ վաճառականները։ Աղէտի բոլոր շրջանն է ... Սուրիա եկած մեր եղբայրներուն, որոնց օգնութեան գործը կը պահանջէ արագ եւ շուտափոյթ աշխատանք։

ՄԱՍԻՍ

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, անտառներու կացութեան եւ շահագործումին համար նոր օրինագիծ մը կը պատրաստուի, եւրոպական նմանօրինակ օրէնքներու հետեւողութեամբ։ Նոր օրինագծին համաձայն, անհատներու սեփական մեծ անտառներու ապուխտը չի կրնար կատարուիլ առանց կառավարութեան գիտակցութեան։ Բացարձակապէս արգիլուած է անտառները կտրել եւ գետինը արտի վերածել։ Նախարդ կարգադրութեան համաձայն, աւելի շատ տուրք պիտի գանձուի չշահագործուող անտառներէն, արգելք ըլլալու համար որ տէրերը չլքեն զանոնք։

Թուրքիոյ ներկայ անտառներուն ընդհանուր տարածութիւնն է 8,400,000 հեկտար։ Այս անտառներուն շահագործումը ծրագրուած է կառավարութեան կողմէ, բայց այս տարի մէկուկէս միլիոն հեկտարը միայն պիտի սկսուի շահագործուիլ, 15 միլիոն ոսկի տրամադրուած ըլլալով։

∴ Անգլ. խումբ մը բանակցութիւններ կը կատարէ կառավարութեան հետ, Գարատէրէի անտառները շահագործելու համար։ Խումբը այս նպատակին 25 միլիոն ոսկի պիտի յատկացնէ։

Միւս կողմէ, գուիցերական խումբ մըն ալ դիմում կատարած է նոյն անտառներուն համար։

ԱԾՈՒԽԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, Զոնկուլտաքի հանքերը տարեկան կէս միլիոն թոնօ աւելի արտադրած են։ Քանի մը մեծ հանքեր ալ մօտերս գործի պիտի սկսին եւ արտադրութիւնը շատ աւելի պիտի ըլլայ։ Մինչդեռ ներքին սպառումը 700,000 թոնօ է եւ պէտք է որ մնացեալը արտածուի։ Այս մասին դիմում կատարուած է կառավարութեան մօտ։

ԲԱՄՊԱԿԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Էնկիւրիէէն կը հաղորդեն թէ Ատանայի երեսփոխաններուն մասնակցութեամբ ժողով մը գումարուած է Երկրագործական դրամատան մէջ, բամպակի վաճառականութեան տագնապին շուրջ։ Անցեալ տարի, այս ատեն, 100 դրշ.ի ծախուած բամպակը 65 դրշ.ի ինկած է հիմա։ Պատճառներու մասին կատարուած քննութեամբ այն եզրակացութեան եկած են որ գլխաւոր պատճառը կը կազմէ այն որ գործը միջնորդներու ձեռքերուն մէջ ինկած է։ Որոշուած է բամպակամշակութեան համար դրամատուն մը հիմնել մէկ միլիոն ոսկի դրամագլուխով, որ 5 տարիէն պիտի վճարուի։

Դրամատան համար ընկերութիւն մը պիտի կազմուի, Երկրագործական դրամատան օժանդակութեամբ։

ԳՈՐԳԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գորգի հրապարակը տագնապի մէջ կը գտնուի Պոլսոյ մէջ, մաքսային նոր սակագոյցին գործադրութենէն ի վեր։ Տագնապի ենթարկուած են մասնաւորապէս պարսկական գորգերը, որոնց Պոլսէն առաքումը ամերիկեան կառավարութեան կողմէ իբր «թրանզիթ» չընդունուիր։

Գորգի վաճառականները կառավարութեան դիմած են զարմաններ առաջարկելով, որովհետեւ, կ'ըսեն, Պոլիս «թրանզիթ»ի հանգամանքը կը կորսնցնէ։

Ամերիկեան խմբակ մը ատադիր էր 160 հազար ոսկիի պարսկական գորգ գնել Պոլսէն, բայց այս կացութեան առջեւ ստիպուեր է ուղղակի Պարսկաստան երթալ։ Շահագրգռուող շրջանակները կ'ըսեն՝ թէ այս ընթացքով դեռ շատ յաճախորդներ պիտի կորսուին։ Պոլսոյ մէջ ներկայիս 15 միլիոն ոսկիի պարսկական գորգ կը գտնուի։

(Ինչպէս թեռագիրը հաղորդեց, կառավարութիւնը որոշած է զեղչել մաքսատուրքը՝ 250—400 ղրշ.էն 3 դրուշի)։

ԱԾՈՒԽԻ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Յրանսական խմբակ մը Պոլսոյ քաղաքապետութեան դիմում կատարած է արդիական ընդարձակ ածուխի մթերանոց մը շինելու համար։ Առաջարկը նպաստաւոր նկատուած եւ սկզբունքով ընդունուած է։ Մթերանոցը պիտի շինուի Գըզ Գուլէսիի եւ Գառըգիւղի միջեւ գտնուած ծովեզերքին վրայ, 4 միլիոն թրքական ոսկի ծախքով։ Մթերանոցի նաւամատոյցներուն պիտի կարենան մօտենալ մեծ ու փոքր ամէն տեսակ նաւեր, որոնք առատօրէն երկու ժամէն պիտի առնեն իրենց պէտք եղած ածուխը։ Մթերանոցը մեքենական բոլոր կազմածները պիտի ունենայ եւ շատ քիչ թիւով գործաւորներ պիտի աշխատցնէ։

Առաջարկուած պայմանին համաձայն, մինչեւ ծախսուած դրամին տոկոսներուն ապահովումը, խմբակը ինք իր հաշուոյն պիտի բանեցնէ մթերանոցը եւ անկէ վերջ քաղաքապետութեան պիտի թողու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽՈՂԱԾ

Հայաստանի Գործավորներու Խորհուրդը երկրին ճարտարարուեստին զօրացման համար հրապարակ գրած էր նոր փոխառութիւն մը։ Այժմ կը հաստատուի, որ ձախողած է փոխառութիւնը։ Կարելի չէ եղած պարտատոմսերը ծախել գիւղացիներուն մէջ։

Գործավորներու Խորհուրդը կը գանգատի որ չեն գտնուած նոյնիսկ զանազան տուրքեր («Խ. Հայաստան» 13 փետր.)։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գիւղերու եւ քաղաքներու միջեւ փոխադրութիւնները, մասնաւորաբար բեռնատար կառքերու երթեւեկը, կը կատարուին չափազանց դժուար պայմաններու մէջ։ Կը կարծուի թէ այդ դժուարութիւնները առաջ կուգան Երեւանի մէջ ախոռներու, սայլապանի բնակարաններու, ինչպէս նաեւ կառատուններու չգոյութենէն։ Հարթելու համար այս դժուարութիւնները, կարեւոր որոշումներ են տրուած։ Կը սպասենք գործադրութեան («Նոյն Թիւէն»)։

ԴՊՐՈՑԻ ՊԱԿԱՍԸ

Որոշուած էր դպրոցներ շինել զանազան գաւառներու մէջ։ Հակառակ այս որոշման, լուսաւորութեան Գործավորութիւնը, նոյնպէս գաւառային պատկան մարմինները ոչ մէկ աշխատանք տարած են։ Սակայն այս վերջին. ները կը գանգատին, թէ գլխաւոր յանցանքը կ'իյնայ ելմտական գործավորութեան վրայ, որ ձգձգած է բաղուած վարկերու վճարումը։ Կամ, վարկերը վճարուած են շինարարական եղանակին վերջանալէն յետոյ. գաւառներ կան, որոնց դպրոցներուն շինութիւնը կիսատ մնացած է, որովհետեւ դրամը ժամանակին չէ հասած եւ շինութեան նիւթեր չեն գնուած։ Միւս կողմէ, յիշենք Լոռինուլէնինականը, որոնք նոյնիսկ չեն ներկայացուցած իրենց շրջաններուն համար անհրաժեշտ դպրոցներուն թիւը, շինութեան յատակագիծերը. Նախատեսուած ծախքերը Որովհետեւ այդ շրջաններու խորհուրդները տարբեր նպատակներու են ծախսած դպրոցներու վարկերը։ Այդպէս են շարժած մասնաւորաբար Պօլլագըէօզչայի, Հաջի-Խալիլի եւ Համամլուի, ինչպէս նաեւ Սոմխեթանի շրջաններուն խորհուրդները («Նոյն Թիւէն»)։

«ԿՈԼԽՈԶՆԻԿ»

Փետրուար 15ին Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Կոլխոզնիկ» անունով երկշաբաթաթերթ մը, որուն առաջադրութիւնն է յաջողցնել գիւղատնտեսական վերջին կարգադրութիւնները, այսինքն հողերու, լճկաններու եւ սերմացուի համայնացումը, նոյնպէս հաւաքական արդիւնաբերութիւնը։ Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, ժողովուրդը ընդդիմութիւն ցոյց տուաւ այս կարգադրութեան. Հայաստանի գործավորներու խորհուրդը, այդ առթիւ, կը հրատարակէ նոր օրինագիրքին մէկ նոր յօդուածը.— բանտարկութիւն կամ աքսոր բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը պայքարին կոլխոզին դէմ եւ կը մորթեն անասունները, եւայլն։

ՍԵՐՄՆՑՈՒ ԿԱՐԻՔԸ

Երբ Երեւան թմբուկ կը զարնէ գիւղատնտեսական նոր յեղափոխութեան առթիւ, եւ դէպի գիւղ կը ղրկուին զինուորական ու մտաւորական արշաւախումբեր, «գիւղացնելու համար հողերու համայնացումը», գիւղացիները կը պատմեն թէ իրենք ուրիշ բան կ'ուզեն։ Երբ նոյնիսկ Ագրբէջանէն ու Վրաստանէն զինուորական խումբեր կը ղրկուին Հայաստան, գիւղացինե՛րը կը գրեն թէ իրենց ուզածը սերմացու է։ Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն Աշտարակի շրջանէն.—«Թիւրաքանի մէջ, անցեալ տարի, սերմացուիչը հասաւ՝ երբ ցանքի շրջանը վերջացած էր։ Լեռնային 7 գիւղ, որոնք 1000 բնակիչ ունին, սերմնացուի չեն տեսած։ Թիւրաքանի մէջ աղքատ գիւղացիներ կան, որոնք 120 հեկտար հող ունին, բայց սերմացու չունին։ Աշտարակի 15 գիւղերուն մէջ ոչ մէկ աշխատանք տարուած է, դաշտերը պարապ անմշակ կ'ուզեն»։

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (9 Յունուար) Մանկունի մը այսպէս կը գրէ. «Երկրի շինարարական պահանջը լրացնելու ժամանակ, կը հանդիպինք խոչընդոտներու, որոնք կը խանգարեն մեր աշխատանքները։ Մեր խօսքը կը վերաբերի եկեղեցիներուն, մզկիթներուն ու վանքերուն, որոնք հրապարակի տեղ բռնելով, կը ստիպուին անօգուտ ի հարկէ, մենք չենք խորհիր մեր աչքին առջեւէն վերցնել հաւատացեալներուն աղօթատունները, սակայն ի՛նչ պէտք կայ քանի մը տասնեակ աղօթողի համար պահել բազմաթիւ հսկայ եկեղեցիներ։ Քանի մը օր առաջ կարդացինք թէ, քանդուած են Թիֆլիսի ռուսական նախկին զինուորական Գփառաց տաճարը եւ հայկական քամոյեան եկեղեցին, որոնք, Թիֆլիսի ամենալաւ փողոցներուն մէկուն վրայ ծանրանալով, կը խանգարէին կարգ ու կանոնը։ Նման որոշումներ շատ տրուած են այս կամ այն քաղաքին կամ գիւղին եկեղեցիներուն մասնիւթեռանցեալ տարի Ղըննթեան տօնինոռթիւկազմակերպուած էր «հակածնունդ» հաւաքոյթ մը, եւ բանուորները որոշեցին Երեւանի Պօղոս Պետրոս եկեղեցին վերածել ճաշարանի։ Ցաւին կը լրանայ եւ դեռ չէ իրագործուած այդ որոշումը։ Արովեան փողոցին մէջ, ուր կը շինուի Աշխատանքի պալատը, ուղղակի աչք կը ծակէ այդ եկեղեցին, լրագրաց չափ փոշոտ։ Կը սպասենք որ պատկան մարմինները շուտով ճաշարանի վերածեն Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին»։

ԵՐԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Գաւառային Գիտական ընկերութեան ժողովին ընթացքին, Զ. Կորկոտեան տուաւ զեկոյց մը քաղաքին վիճակագրական պատմութեան մասին։

1829—1832 բնակչութեան թիւն էր 11,920։ Ռուսական տիրապետութեան առաջին 40 տարիներուն ընթացքին, բնակչութիւնը երբեք չէ աճած։ 1873ին, բնակչութեան թիւն էր 11,938 այսինքն 18 հոգի աւելի։ 25 տարի յետոյ, 1897ին, 29,006։ Համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին (1914), Երեւանի բնակչութեան թիւն էր 29,386։ 1919ին, երբ գաղթականները կը լեցուին ամէն կողմէ, այդ թիւը կը բարձրանայ 50,000։ Սակայն անմիջապէս կը սկսին համաճարակները եւ թիւը կը պզտիկնայ։

Պոլշեւիկներուն տիրապետութեան առաջին տարիներուն, Երեւանի բնակչութենէն պակսած էին առաւելապէս թուրքերը, որոնք, աշխատաւորները, գիւղ մեկնած էին, մտաւորականները ու ուսանողները՝ Բագու։ 1922ին Երեւանի բնակչութեան թիւն էր 46,642։ Աստիճանաբար աճելով այժմ Երեւան ունի 86,126 բնակիչ։

Ցենուած է, որ Երեւանի բնակչութիւնը նախապէս կ'աճէր մեքենական եղանակով մը (եկուորներ), ընդհակառակն կը պակսէր բնական եղանակով (պատառղջութիւններու եւ պայմաններու պատճառով)։ Այսպէս, 1822—1832ին, բնական աճումին համեմատութիւնն էր 3,3 առհազար, 1923ին՝ 27,5 առհազար, 1925ին 59,2 առհազար։

Այս հարիւրամեակին ընթացքին, Երեւանի բնակիչ ազգերը կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը

1829 — 1832ին Հայերը (4,589) կը կազմէին բնակչութեան 38,5 առ հարիւրը։ Բնիկ՝ 2,369 հոգի, մնացեալները գաղթած էին Պարսկաստանէն եւ Թուրքիայէն։

1926ին Հայերը կը կազմէին բնակչութեան 88,62 առհարիւրը։ Թուրքերը՝ 7,9 առ հարիւր։ Ռուսները՝ 1,89 առհարիւր, ուրիշ ազգեր՝ 1,59 առհարիւր։

Երեւանի բնակչութիւնը հիմա աւելի արագ կ'աճի։

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 —

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

— Չէի գիտեր թէ դուք ա... երջանիկ էք, ըսի։

Խնդաց։

"Բայց ինչպէ՞ս կրնայի գիտնալ ... պնդեցի։

Գլուխը բարձին մէջ թաղելով, լացաւ հանդարտօրէն։ Մինչ ... բռնէի ձեռքը։

"Ինչ կայ, Փրիսիլա»։

Իր ալ աչքը միայն կրցայ ..., որ գոցուելով դուրս վա... չորս արցունք, որոնք քայ... կաթկթելով եւ գա... մոհագան գասակին ազա... ժամացոյցին վրայ։

"Ոչինչ», ըսաւ։

«Բայց բան մը կենալու է»։

Աչքը բացաւ։ Խորունկ, պայծառ ու անթարթ, անոր շուրջ ... բան մը կար, թանձրանի ... մը պէս։ Կարծես ինծի կը նայէր անօգուտ տառապանքի գործերու մէջէն։

«Ամէն բան», ըսաւ վերջապէս։

Բայց չմտաւ մանրամասնութիւններու մէջ։ Շատ վերջերը միայն պիտի իմանայի թէ Րիվըրը կուրօրէն սիրելով կարգուած էր անոր հետ իր իմաստուն բնազդումներուն հակառակ, որոնք շարունակ կ'ըսէին իրեն թէ անիկա կեղծ բարի մարդ մըն է։ Եւ վեց ամիս չանցած Րիվըրը տեսաւ որ կրնար կարգուած ըլլալ աւելի յարմար կնոջ մը հետ։ Փրիսիլա յարմար կին մը չէր մարդու մը համար որ կը փափաքէր պայմանագրական ասպարէզի մը մէջ յառաջանալ։ Եւ Րիվըրը— կոկիկ ու պայմանագրական մարդ— կը ճնշէր անոր, կը ցուցնէր զայն, հեգնելով եւ կար՛լի եղանին չափ կոկիկ մարդու ձեւով։ Չէր փափաքեր զայն ձգել, որովհետեւ իր ասպարէզին վրայ միայն մասնելու ժամանակ ունէր։ Ընկեցում, պէտք ալ չէր։ Կոկիկ ճէնթլմէնի մը խորամանկութեամբ, Րիվըրը գիտցաւ թէ պէտք եղած առնելը խարազանելով՝ Փրիսիլա իր ձեռքին մէջ խաղալիկ մը պիտի դառնայ իբրեւ ապուշ գործիք մը։ Եւ երբ տեսաւ որ ան պայմանական բան մը ունէր իր երկու ազատութեան տակ, եւ համակրութեան կը կարօտէր։ Ուստի վրան հոգելով կը սպասէր, եւ չէր ըներ բան մը՝ որ ճշդիւ պաշտօն ըլլայ ապայի մը ու ճէնթլմէնի մը։ Երբեք ուրիշ կասկած չկար գլխուն մէջ, միայն սա՝ թէ Փրիսիլայի պէս կին մը յուսահատութեան պահուն գուցէ համակրանք փնտռէ սիրոյի մը մէջ։ Անտարակոյս այն աշխահար ու մելամաղձոտ նայուածքը՝ զոր ինծի դարձուցած էր՝ երբ Փրիսիլա ինծի սեղանակից գտաւ, գնահատումի նայուածք մըն էր— «Փրիսիլա կրնա՞յ համակրիլ սա՛ արտաքոյ մարդուն»։ Երբեմն փոքր ասպետ մը (cavalier) ասոր աչք մը ունէր անոր բռնածին թաղանթին վրայ. որովհետեւ եթէ կար բան մը որ գիշերները չէր քնացներ զինքը՝ ա՛յն էր թէ գուցէ սիրող մը գտնէ Փրիսիլա, իրմէ զատուելի։

"Ամէն բան», ըսաւ։

Փափաքելով օգնել իրեն, նայեցայ արծաթագոյն կոչիկներ հագած ոտքերուն, որոնք կարծես կը փափաքէին նորելուկ պարտէզներ, յիմարաբոյր փոլաքր, լուսնական ճառագայթներու մէջ գրկուած լուացարաններ, գոհարազարդ տիկիններ եւ գոլկահար եղբայրներ, ո՛րքան յոգնած սպասած— բաներ որոնց մասին ես ոչինչ գիտէի, բայց զորս Փրիսիլա, գինովելով, կ'առնէր ու կ'արհամարհէր։

— Կը համակրիս ինծի, չէ՞, ըսաւ։

— Այո՛։

— Ամուսինիս քանի մը բարեկամներուն հետ ծաշելով, որոնք ամէնքն ալ անհամակիր են ինծի, ըսի ինքնիրենս. «Պէտք է այս իրիկուն ինծի համակրող մէկը տեսնեմ»։ Ուստի հոս եկայ։ Ուրախ ես, չէ՞։

— Այո՛։

— Հիմա յաւէտ բարեկամ ենք, չէ՞։

Կը խորհէի թէ կեանքին յարդարանքին մէջ շատ մեծ չարաճճիութիւն կայ։ Ինչո՞ւ այսքան երկար բարեկամներու պէտք ըլլայ՝ բարեկամութիւն մը հաստատելու համար։ Ի՛նչ սիրտ հատնող յապաղումներ իրարմէ կը զատեն մարդիկը։ Բարեկամ էինք ի հարկէ։ Ինչո՞ւ չըլլայինք, ալ աւելի բնական բան կա՞ր։ Մեր երկուքիս տարիքին գումարը միայն քառասունեւմէկ տարիեւ քանի մը ամիս էր։ Եւ երկուքէս ո՛չ մին անանկ սարսափելի կերպով երջանիկ ալ չէր։ Ի հարկէ բարեկամ էինք։

— Եթէ յոգնած էք, ըսի, ինչո՞ւ քիչ մը չէք քնանար։

— Սոսկծագործ մտածումներ ունիս, սիրելիս, վասահ եմ որ օր մը յաջողակ գրող մը պիտի ըլլաս։

— Ինչ որ ալ ըլլամ, կ'ուզեմ որ քնանաք։

— Այո՛, ես ալ կ'ուզեմ, բայց ի՛նչպէս տուն պիտի երթամ։

— Մինչ թաքսի կայ անկիւնը արճարանին կից։ Կրնամ երթալ հատ մը բերել։

— Կամ կրնաս հեռանալ...

— Հեռանալս կարուած է, որովհետեւ հաշիւը չեմ վճարած։

Սկսաւ խնդալ հանդարտօրէն, գաղտնի կատակի մը վրայ խնդացողի մը նման։ Ես, հրճուագին, գոհ էի անոր խնդալէն։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ԽՑԱՆ

Արիսթիտ Պրիան, որ երկար ատենէ ի վեր կը վարէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը, եւ Փուանքարէ, որ քաշուած էր պարզապէս հիւանդութեան պատճառաւ։ Ասոնցմէ դուրս կը յիշուին նաեւ Քլէմանթէլ, Ալպէռ Սարօ, Սթէկ, Ռընէ Պէնար եւ Անտրէ Թարտիէօ։

Գ. Տումէրկ երէկ առաւօտուընէ սկսաւ իր խորհրդակցութեանց։ Նախ ընդունեց Ծերակոյտի և Երեսփոխան. ժողովի նախագահները ըստ սահմանադրական աւանդութեանց, ինչպէս նաեւ խորհրդարանի գլխաւոր յանձնաժողովներու նախագահները։ Պիտի ընդունի նաեւ կուսակցութեանց վարիչները։

Մինչ այդ սպասողական վիճակի մէջ կը մնայ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը, առ ի չգոյէ ֆրանսական պատասխանատու պատուիրակներու։

Կուլակներու բնաջնջումը

Պերլինի «Սոցիալիստիչեսկի Վեստնիկ»ռուսերէն ընկերվարական թերթը Մոսկուայի իր թղթակցէն ստացած է փետր. 12 թուակիր գրութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Ստալինի կառավարութիւնը աննախընթաց վայրագութեամբ սկսած է ջարդել կուլակները։ Ամէն օր աւելի քան 40 կուլակներ կը գնդակահարուին Ռուսիոյ զանազան մասերուն մէջ։

Բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդրոնական Գործադիր կոմիտէն իր փետր. 2ի նիստին մէջ որոշած է «կուլակազերծ» ընել խորհրդային միութիւնը։ Այս որոշումը գաղտնի շրջաբերականի ձեւով ղրկուած է տեղական իշխանութեանց եւ կուսակցութեան կոմիտէներուն. շարքայինները լուր չունին անկէ։

Յաջորդով կը հրատարակենք այդ շրջաբերականին մանրամասնութիւնները։

Ամանուլլահ Էնկիւրիի մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ. 25 փետրուար.— Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահ այսօր ժամը 8.45ին Էնկիւրի հասաւ։ Կայարանին մէջ ընդունուեցաւ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի եւ Ազգային ժողովի նախագահին կողմէ։ Մ. Քէմալ եւ Ամանուլլահ խանդաղատանքով ողջագուրուեցան։ Ղազին Ամանուլլահի ընկերացաւ մինչեւ Մարմարա Փալաս ուր պիտի բնակի Աֆղանիստանի նախկին թագաւորը, որ քանի մը օր պիտի մնայ Էնկիւրի։

Պոլիս, 24 փետր. («Ցէյլի Թէլէկրաֆ»).—

Նախկին թագաւոր Ամանուլլահ, ընկերակցութեամբ միայն թիկնապահի մը եւ երկու ծառաներու Վենետիկէն հոս հասաւ այս առաւօտ ժամը 7ին՝ վերջին ծայր դժուարին ճամբորդութենէ մը վերջ։ Իր ընդունելութիւնը ուշագրաւ հակասութիւն կը կազմէր՝ վերջին անգամ Պոլիս կատարած իր այցելութեան հետ, որովհետեւ բարի գալուստի գացած էին միայն փոխ-հիւպատոսը եւ աֆղան դեսպանը։

Իր շրջապատի մարդոցմէն մէկը այսօր յայտարարեց ինծի թէ «Ամանուլլահ շուտով դարձեալ Աֆղանիստանի թագաւոր պիտի ըլլայ։ Ժողովուրդը կրկին կը կանչէ զինքը, ու ինք ալ մտադիր է երթալու։»

Տեղւոյս աֆղանական գաղութին մէջ ընդհանուր կարծիքն այս է։

Յունաստան եւ Թուրքիա

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդարանը շարունակեց վիճաբանութիւնը Նաւային ծրագրին։ Ցալտարիս՝ շեշտելով մէկտեղ Յունաստանի խաղաղասիրութիւնը, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է ունենալ զօրաւոր մարտանաւեր։

Վէնիզէլոս, ջերմ ծափերու մէջ, պարզեց իր Նաւային ծրագիրը, հիմնուած Յունաստանի խաղաղասիրութեան եւ դրացիներուն հետ լաւ յարաբերութիւններ պահպանելու փափաքին վրայ։ Շեշտեց Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ հետ կնքուած դաշինքներու կարեւորութիւնը եւ դարձեալ կրկնեց թէ իր համոզումով Թուրքիա եւս խաղաղասէր տրամադրութիւններ ունի։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ

Հելլէն կառավարութիւնը վերջերս ընդունած էր Էնկիւրիի մէջ կազմուած ծրագիր մը, որով Թուրքիա եւ Յունաստան համաձայնութեան կուգան տնտեսական ծանօթ վէճերուն շուրջ։

Անատոլուի գաղթականներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Վէնիզէլոսի եւ բողոքեց այդ ծրագրին դէմ։ Հելլէն վարչապետը բացատրեց թէ խնդրոյ առարկայ ծրագիրը պիտի ենթարկուի Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի չէզոք անդամներու իրաւախոհութեան եւ թէ կառավարութիւնը կը ստանձնէ պաշտպանել գաղթականներու շահերը։

Ուկրայնայի անջատողականները

ՄՈՍԿՈՒԱ 26 փետր.— Մարտի կէսերուն Խարքովի գերագոյն ատեանին առջեւ պիտի սկսի դատավարութիւնը «Ուկրայնայի ազատագրութեան միութիւն» հակայեղափոխական կազմակերպութեան, որ երեւան հանուած էր անցեալ տարուան վերջերը։ Դատարանին առջեւ պիտի ներկայանան 45 ամբաստանեալներ, որոնց մէջ են Գեղլիուրայի կառավարութեան նախկին վարչապետ Եփրեմով, նախկին արտաքին նախարար Ջեկովսկի եւայլն։

Նախնական քննութիւն մը հաստատեց թէ այս կազմակերպութիւնը կ'ուզէր տապալել խորհրդային իշխանութիւնը Ուկրայնայի մէջ, օտար պետութեանց աջակցութեամբ զինել ապստամբութեան մղելով բանակը, և Ուկրայնան անջատել խորհրդային միութենէն։

Պարսկաստանի եկամտական տագնապը

ԹԷՀՐԱՆ 25 փետրուար.— Պարսկական դրամը ինկած եւ տնտեսական վիճակը ծանրացած ըլլալով, կառավարութիւնը այս գիշեր Մէջլիսին քուէարկել տուաւ օրէնք մը, որով մասնաւոր մարմնի մը հակակշռին տակ կը դրուի օտար մուրհակներու եւ դրամներու գնումը։

Նոյն օրէնքով սեղմումի կ'ենթարկուին նաեւ արտասահմանէն կատարուած ներածումները։ Միւս կողմէ կը նախատեսուի ստեղծել Տնտեսութեան նախարարութիւն մը։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Երդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10, Պատմ. մատերիալիզմը եւ անոր քննադատութիւնը՝ ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ.

Բ. ժամ 10—11, Կազմ. կանոններ Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Անիէռ-Գուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան և Փոթորիկ խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան։

Իսի - լէ - Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Գատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկեր Ա. Գառօնէ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Վիէնի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Գատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue de la République.

Կրընոպլի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին Ընկ. Կարապետի սրճարանը։

Լիոնի կոմիտէի Դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի մասնաժողովին մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա., նիւթ՝ «Ինչու կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Բարգէն Սիւնի, Վարուժան, Աւտօ, Վահապ եւ Նարեկացի Ռաֆֆի խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անզամատետրով։

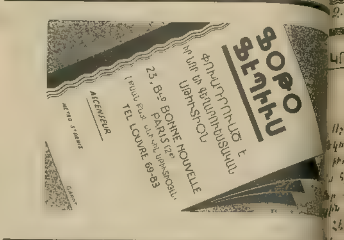

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Պիյեանքուռի, Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ շրջակայքի նուագել գիտցող հայրենակիցները կազմելու համար հայկական երաժշտական խումբ մը։ Փափաքողները դիմեն՝ երեկոները ժամը 7—9, Օննեեանի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les Moulineaux. Seine.

ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՎՐԻ ՄԷՋ

4 Մարտ երեքշաբթի օր, Սէվրի Թաղապետական Թատրոնին մէջ, Rue de Théâtre No. 13, տեղի կ'ունենայ Թատերական հանդէս մը՝ կազմակերպուած Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի սաներէն։ Ներկայացումները կը սկսին ժամը 3ին։

Մուտքը ազատ է։ Հրաւիրատոմսեր կարելի է ստանալ Յառաջի խմբագրատունէն եւ Մասիս տպարանէն։

ԾԱՆՕԹ.— Փոխադրութեան միջոցներ. Métro Pte. St. Cloud, յետոյ հանրակառք թիւ 1, ու իջնել Sèvresի քաղաքապետարանին առջեւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շl.-40 շl.	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ. 10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ. 200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédac. et Administration
Խմբագ. եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10^e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1930

28 FÉVRIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1199 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔՈՎ ՊԻՏԻ ՀԱԼԻ

Ոչ միայն թերթերը, այլ եւ վարիչները իրենք այլեւս չեն ...կեր քէմալականութեան նոր տագնապը։

Թուրքիան կը գալարուի տնտեսական անելի մը մէջ, որ ...ս հրաշքներ գործել պիտի տայ, եւ կամ— աւելի հաւանա...ր— երկիրը պիտի դարձնէ գաղութ։ Շահատան՝ միջազ...յին դրամատիրութեան։

Հէքիաթ չէ արտաքին պարտքերու վճարման յետաձգումը։ ...իր մը, որ 220 միլիոն թրքական ոսկիի ելմտացոյց ունի, ...րկէ չպիտի կրնար ամէն տարի 20—30 միլիոն յատկա...կ Հանրային Պարտքի վճարման։ Մանաւանդ որ, այդ ել...ացոյցը միայն թուղթի վրայ հաւասարակշռուած է, եւ ինչ... կը պնդեն իրագէտներ, յիսուն միլիոնի բաց մը կը ցուցնէ ...կայ վիճակին մէջ։ Քանի մը տարի փորձեցին ակռայ ...ել եւ վճարել, բայց ոսկրլինը, որ 374 դրշ. էր 1919ին, ...ւ 1110ի բարձրացաւ տասը տարի յետոյ, 1929ին։ Բա...իկ միջոցներու շնորհիւ է որ այժմ կը տատանի 1030 — ...միջեւ։

Հնոու մեզմէ՝ ամէն բան սեւ տեսնելու եւ մեր զգացում...ուն համաձայն դատելու ո՛ր եւ է տրամադրութիւն։

Բայց, արձանագրենք իրականութիւնը ինչպէս ինչպէս որ ...պարզուի ամէնուն աչքին առջեւ։

1. Թուրքիան մատնուած է իր Հանրային Պարտքը վճա...ու անկարողութեան։ Եւ ատոր համար կը կարօտի արտա...ն աջակցութեան։ Առաջին անգամ օգնութեան հասան երկու ...երր, սեւ շապիկաւոր Իտալիան, որ մէկ միլիոն ոսկրլինի ...իավճար մը տրամադրեց հարիւրին 7ուկէս տոկոսով, եւ ...միր Ռուսաստանը, որ կանխիկ վճարեց իր տարեկան գնում...ուն փոխարժէքը (1.600.000 տոլար)։

2. Իր տարեկան եկամուտը հազիւ կը բաւէ ընթացիկ, սո...րական ծախքերուն։

Տարեկան 222,900,000 ոսկիին առնուազն 81,800,000ը կը ...լեցնէ ազգային պաշտպանութիւնը, առանց հաշուելու ճամ...աներն ու երկաթուղիները, որոնց շինութիւնը յառաջ կը ...րուի առաւելապէս ռազմագիտական հաշիւներով։

Ըսմէթ փաշայի ծրագիրն է՝ տիրող տագնապին դարման ...ել ազգային դրամատան մը հաստատումով եւ ճարտա...գործութեան ու ազգային տնտեսութեան զարգացումով։

Իսկ դրա՞մը։ «Ազշամ»ի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սա...ք պէյ, որ միեւնոյն ատեն Սըվազի երեսփոխան է, 220 մի...ոնին մէջ միայն 30 միլիոն հաշուելով ազգային պաշտպա...ութեան ծախքը, կը դիտէ որ հազիւ 2.3 միլիոն ոսկի յատ...ացուած է հողագործութեան, որ հիմը պիտի կազմէ ազգա... տնտեսութեան։

Եւ աւելորդ չհասկցանք թէ Սըվազի երեսփոխանը ինչ ...ման վրայ միայն 30 միլիոն կը հաշուէ ազգային պաշտպանու...եան ծախքը, երբ նոյնքան եւ աւելի հմուտ մարդ մը, Ճէվ...էթ պէյ, հանգուցեալ «Իգտամ»ի խմբագրապետը, աչքի առ... ունենալով 1928-29ի ելմտացոյցը, դիտել կուտար թէ ա...ր կէսը կը հալեցնէ բանակին ծախքը, 67,614.948 ոսկի։ ...այս գումարը բաղդատելով երկրագործութեան յատկացուած ...րկին հետ (3,927.200), կը հարցնէր.

— «Այս տեսակ երկիր մը կրնա՞յ վստահիլ իր ապագային ...այ»։

3. Հին ու նոր տուրքերու բոլոր ծորակները երթալով կը ...մքին։ Կառավարութիւնը ի զուր կը փորձէ դրամ ճարել «ազ...ային խնայողութիւն» պարտադրելով, երբ Անատոլուի գիւ...ցին անօթի է, իսկ Պոլսոյ եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու բնա...ները կը վատնին ու կ'ուտեն, առանց աջ-ձախ նայելու ...շտ խուսափելով հիմնական գործերէ։ Հայերու եւ Յոյներու ...ացումէն յետոյ, Հրեաներն ալ սկսած են գաղթել, իսկ ...րք վաճառականներու մնանկութիւնները ամենօրեայ պատ...ութիւն, են ինչպէս ինքնաշարժի արկածները։

4. Անճրկելով երկրին բնական զարգացման եւ տնտեսա...ն քաղաքականութեան մէջ, Ընկիւրին իր յոյսը դրած է գա...ղան աւարառութեանց վրայ, որոնք անընդհատ կը շարու...կուին 1915էն ի վեր։

Վերջերս ուրախութեամբ կ'աւետէին թէ 1928էն ի վեր 9 ...իոն ոսկի գոյացած է «լքեալ» գոյքերու վաճառումէն։ (Թէեւ ...ն մասը չէ գանձուած)։

Զգարմանանք որ վերջերս մասնաւոր սրութեամբ վերսկսած ...լրտեսութիւններն ու խուզարկութիւնները, նոր «լքեալ» ա...րներ երեւան հանելու համար։ Անշուշտ «վագըֆ»ներու ...տակարարութեան նոր ծրագիրն ալ լրացուցիչ օղակը պիտի ...զմէ այս աւազակութեան։

5. Կանգ առած է, եթէ ոչ ձախողած, «մուհաճիր»ներու ...ղաւորման ձեռնարկը։ Վերջերս հրատարակուած վիճակագրու...եան մը համաձայն, 1921—28 տեղաւորուած են 463,500 ...գի, որոնց հազիւ 20,667ը արեւելեան նահանգներուն մէջ։ ...թադրելով որ բոլորն ալ իրենց տեղերը մնացած են)։

Մենք յիշեցինք մասնակի եւ կցկտուր փաստեր միայն։

Ընկիւրին մսահոգութեան մատնուած է, եւ հետեւաբար ...ցարիկ միջոցներ յղանալու շատ աւելի խոր պատճառներ ...ի։ Ատոնք օրը օրին կը լսուին ու կը մոռցուին, բայց իրենց ...ը կը կատարեն տարուէ տարի։

Անա մնացեր են իրենք իրենց գլխուն, միատարր եւ միա...լ. եւ Թուրք թէ այդ ճամբով ալ պիտի հալին, գոնէ տնտե...պէս։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԵՂՃ ԱՆՇԱՀԱԽՆԴԻՐՆԵՐ...

Եգիպտոսի «Արեւը» պէտք սեպեր է երկու նոր խմբագրական թխել, պաշտպանելու համար Բարեգործականը... Դաշնակցութեան հալածանքնե րուն դէմ։ Առաջին խմբագրականէն կ'իմանանք թէ՝

— «Մալէզեան կրկին եւ այս *անգամ բանի* կերպով կը կոչուէր ընդհ. ցնօրէնի պաշտօնին, նկատելով որ անոր ներկայութիւնը անհրաժեշտ դարձած էր եւ Միութեան մեքենան զգալիօրէն խանգարուած՝ այն օրէն վերջ երբ Մալէզեան թողած էր զայն» (15 փետր.)։

Իսկ երկրորդէն կը քաղենք հետեւեալ սրտառուչ խօսքութիւնները (17 փետր.).

—Պարզ է որ մեր կուսակցութիւնը շատ բան տուած է Բարեգործականին, նիւթապէս թէ բարոյապէս օգնելու համար անոր, իր կազմութենէն մինչեւ այսօր։ Մեր անդամները *իբր ազգային անհատ* մտած են Միութեան մէջ, վճարած ու աշխատած են անոր նպատակներուն, որովհետեւ կը հաւատան անոր ազնիւ ձգտումներուն եւ կատարած գերին։

Ու, նոյնքան բնական կերպով, անոնք Միութեան վարչական ժողովներուն ալ բերած են իրենց մասնակցութիւնը, տրուած ըլլալով որ այդ պատուակալ պաշտօնները ընտրովի են եւ երբ անդամները ռամկավար ազատականներն ալ կրնան ընտրուիլ եւ վարել վարչական պաշտօն։ Ասիկա ո՛չ թէ մեղք մընէ, այլ նուիրում մը մեր կողմէ՝ հանդէպ Միութեան, որ լիովին գնահատած է մեր վերաբերումը եւ ոչ մէկ տեղ խնդրոյ առարկայ եղած է մեր անշահախնդրութիւնը՝ տրուած ըլլալով որ յարգած ենք եւ կը յարգենք Միութեան *համազգային եւ անկուսակցական* հանգամանքը եւ ուղղութիւնը։

Միմիայն Դաշնակցական ըլլալու է մարդ, խնդրոյ առարկայ ընելու համար վ.հան Մալէզեանի պարագան, քանի որ ծանօթ է անոր ձեռնհասութիւնը եւ գնահատուած՝ մատուցած թանկագին ծառայութիւնները Միութեան, առաջին օրէն մինչեւ այսօր։ Եւ արդէն, Դաշնակցականներն իսկ դժգոհ են ընդհ. ցնօրէնէն ո՛չ թէ զայն իր պաշտօնին մէջ անկարող գտնելնուն համար, ո՛չ, այլ *պարզապէս անո՛ր համար որ ան ռամկավար-ազատական մըն է եւ ոչ թէ... դաշնակցական մը։*

Ասիկա առնուազն ծիծաղելի է, այն առարկութեանց պէս որ կը յարուցուին անոր Թոշակի խնդրին շուրջ։

Դաշնակցութիւնը չի գնահատեր Բարեգործականը, որովհետեւ իր ձգտումներուն համակիր հաստատութիւն մըլ իգտներ զայն. Դաշնակցականները չեն անդամակցիր անոր եւ չեն օժանդակեր, ընդհակառակը ամէն կերպով կը պայքարին անոր դէմ՝ զայն տկարացնելու եւ փճացնելու համար, բայց... կը խառնուին անոր ամէն գործերուն, մինչեւ իսկ պաշտօնէի Թոշակի խնդիրներուն....։

ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ՈՃԻՐԸ

ՆԻՍ, 26 փետր.— Երէկ ժամը 18.30ին առտնները, Վիլէրման պողոտային վրայ, 29 տարեկան Պոլսեցի Թուրք մը՝ Իսմայիլ Հասան՝ ատրճանակի հինգ գնդակով սպաննեց իր սիրուհին՝ Մարկրիտ Ֆարժէթը, որ լքած էր զինքը։

Ոճրագործը յետոյ զէնքը դարձուց իրեն դէմ, սակայն թեթեւ վէրք մը միայն ստացաւ։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԵՌԱԽՕՍԸ

Այսօրուընէ «Յառաջ»ը ունի իր մասնաւոր հեռախօսը, NORD: 67—23:

ԾԱՆՕԹ.— Այս առթիւ, նորէն եւ նորէն կը յիշեցնենք, մասնաւորապէս Ամերիկայի մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն, թէ մեր թերթին հասցէն է 235 FBG. ST.MARTIN *(ոչ թէ* 208 bis Rue Lafayette).

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԱՐՏԻԷՕ ԴԱՐՁԵԱԼ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Հանրապետութեան նախագահը երեսփոխանական ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն կարծիքն առնելէ յետոյ, իր մօտ հրաւիրեց Անտրէ Թարտիէօն եւ խնդրեց անկէ կազմել նոր դահլիճը։ Թարտիէօ պարզելով քաղաքական միջազգային եւ ներքին կացութիւնը, Փ. Տումէրկի յայտնեց թէ միայն Փուանքարէն կրնայ կազմել նախարարութիւն մը, որ իր շուրջ համախմբէ հանրապետական բոլոր տարրերը։ Ասոր վրայ, Էլիզէի պալատը կանչուեցաւ Փուանքարէ, որ ըսաւ թէ իր առողջական վիճակը տակաւին թոյլ չի տար ստանձնել վարչապետութեան պէս պատասխանատու պաշտօն մը, ու իր կարգին թելադրեց Թարտիէօին յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Փուանքարէ խոստացաւ իր կողմէ դիւրացնել Թարտիէօի գործը՝ տեսակցութիւններ ունենալով կարգ մը անձնաւորութիւններու հետ եւ համոզելով զանոնք մտնել նոր նախարարութեան մէջ։

Երկրորդ անգամ Շան՛գ էլիզէ կանչուեցաւ Թարտիէօ, որ ընդունեց կազմել նոր նախարարութիւնը։ Անկեալ վարչապետը ծրագրած է խառն դահլիճ մը կազմել՝ կարելի եղածին չափ լայն սահմանի մէջ։ Սակայն իր յաջողութեան համար կարգ մը արգելքներ կան։ Կացութիւնը հետեւեալն է.

Հանրապետական-ընկերվարականները համաձայն են խառն դահլիճի մը, պայմանաւ որ Թարտիէօ կամ Շօթան վարչապետ չըլլան։

Արմատական-ընկերվարականները պատրաստ են մտնել խառն դահլիճի մը մէջ, երկու պայմանով. առաջին՝ Անտրէ Թարտիէօ պէտք չէ վարչապետ ըլլայ, երկրորդ անիկա պէտք է ստանձնէ միայն մասնագիտական նախարարութիւն մը։

Ձախ արմատականները, որոնք բաժնուած էին Շօթանի վստահութեան քուէ տրուած ատեն— 25 հակառակ, 20 ի նպաստ, 6 ձեռնպահ— այժմ որոշած են չկրկնել գործելակերպի այս սխալը. կուսակից են խառն դահլիճի մը եւ վարչապետի անձին մասին որեւէ նախընտրութիւն չունին։

Ձախ ընկերվարականները (Ֆրանքլէն-Պույեօն) կ'արտայայտուին նոյն իմաստով։ Նոյնը կ'ըսեն նաեւ հանրապետական միջանկեալ խմբակները։ Ձախ-հանրապետականներն ու ժողովրդավարները վստահութիւն կը յայտնեն Թարտիէօի։ Նոյնը նաեւ հանրապետական-ժողովրդավար միութեան զօրաւոր խմբակցութիւնը։ Բնականաբար ընկերվարականներն ու համայնավարները կը պահեն իրենց ընդդիմադիրի դիրքը Թարտիէօի կազմելիք դահլիճին դէմ։

Այս պայմաններուն տակ, Թարտիէօ մեծ դժուարութեանց պիտի ենթարկուի նոր դահլիճը կազմելու համար։ Երկու օրէ ի վեր տենդոտ գործունէութեան մէջ է եւ տեսակցութիւնները կը շարունակէ զանազան խմբակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ։

Շաբաթ օրուընէ առաջ չպիտի կրնայ տալ իր վերջնական պատասխանը։

Թուրքիոյ նիւթական հոգերը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.— Թուրք կառավարութիւնը վերջերս յայտնեց թէ մտադիր է կայունացնել դրամը, խնայողութիւններ ընել եւ Պետական Դրամատուն մը ստեղծել՝ առանց դիմելու օտար դրամագլուխին։ Իբրեւ նախաքայլ այս շարժումին, ելմտական գործավարութիւնը պատրաստած է հրամանագիր մը, որ կը քննուի դահլիճին կողմէ եւ որ կը պարունակէ հետեւեալ երեք ուշագրաւ յօդուածները.

1.— Անոնք որ Թուրքիայէն դուրս արտածում կ'ընեն, իրենց արտածած ապրանքներուն փոխարէն չեն կրնար թրքական դրամ ստանալ։

2.— Դրամատուները արտօնուած չեն օտար դրամներով ընթացիկ հաշիւներ բանալ։

3.— Տեղական դրամատուններուն մէջ դրուած դրամները ո՛չ մէկ պարագայի կրնան օտար դրամներու վերածուիլ։

Կ'ըսուի թէ տակաւին ուրիշ սեղմումներ կը պատրաստուին, ուստի եւ մեծ շփոթ եւ մտատանջութիւն առաջ եկած է բոլոր այն տուներուն եւ դրամատուներուն մէջ որոնք կը զբաղին արտաքին առեւտուրով։

∴ «Թան» ալ կը գրէ.— Թուրք ելմտական գործավարը հրատարակեց զեկոյց մը՝ ըսելով որ կառավարութիւնը պիտի քաշէ դրամատուններուն մէջ ունեցած իր առնելիքները ու կը հերքէ «մորաթորիում»ի մասին շրջած լուրերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԿԵՐԱԿՐՈՒԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերուն համաձայն, առանձնաշնորհեալ դասակարգի քաղաքացիները, այսինքն բանուորները իրենց պարէնաւորման քարտերու հիման վրայ հետեւեալ ուտելիքները կրնան ստանալ.

Օրական 400 կրամ հաց (ամիսը 3 օր հացի փոխարէն կէս քիլօ ալիւր), 100 կրամ միս՝ ամիսը 17 անգամ, 200 կրամ կարագ (ձեռքով աշխատողներուն համար 400 կրամ), 200 կրամ ձաւար, 100 կրամ թէյ, 1200 կրամ շաքար, 800 կրամ կորկոտ, 400 կրամ հարինկածուկ։

Մէկ ընտանիքի համար կը տրուի ամիսը մէկ լիտրա վառելիք ալքոլ։ Հաւկիթ, կաթ, բրինձ վերապահուած են այն ընտանիքներուն միայն, որոնք 12 տարեկանէն վար զաւակներ ունին։ Իւրաքանչիւր մանուկ ամիսը 15 հաւկիթի եւ ամիսը 24 անգամ կէս լիտրակաթի իրաւունք ունի։

ՄԻՍԻ ՍՈՎԸ

Հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութիւնը միսի սով առաջ բերած է ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, ինչպէս գրեցինք։ Բացի ճարտարարուեստական կեդրոններէն Եւրոպական, Ստոլին վոլգայի մէջ եւս կացութիւնը շատ գէշ է։ Բոլոր գիւղացիները կը մորթեն իրենց ոչխարներն ու եզները։ Այստեղ արջառը 1929էն ի վեր կէս առ կէս պակսած է, կարգ մը գիւղերու մէջ նոյնիսկ մէկ հատիկ խոզ կարելի չէ գտնել։ Նոյնը նաեւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ, ուր ձիերու եւ ոչխարներու մորթոտումը ծայրագոյն աստիճանին հասած է։

ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ԳԱՆՁՄԸ

Պոլիս՝ Մեծ կղզիի Յունաց վանքի պարտէզին մէջ երկու կարաս դրամներ գտնուած են։ Դրամները բիւզանդական շրջանէն աւելի հին են եւ կը պատկանին Մակեդոնիոյ Փիլիպպոս Թագաւորի ժամանակին։ Դրամներուն վրայ ձիու եւ գլխատուած մարդոց պատկերներ կան եւ հաստատուած է որ 2500 տարուան հնութիւն ունին։

Երկու կարասներուն մէջ 1400 հատ ոսկեդրամներ կան։ Ոսկիները ցոյց տրուած են հնագէտի մը որ 70000 ոսկի գին կտրած է։ Եթէ այս գինը ճիշդ արժէքն է, ուրեմն գտնուած գանձը 840,000 ֆրանք արժէք ունի։

Գանձը Պոլիս տարուած եւ ոստիկանական տնօրէնութեան հսկողութեան տակ առնուած է։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Կեդր. Յանձնախումբէն.—

Ե՛ ՑԱՆԿ

ՅԱՌԱՋ լրագրի միջոցաւ, Փարիզ, Զ. վճարում 16,000, «Հուսիզոն» լրագրի միջոցաւ, Սելանիկ, Դ. եւ Ե. վճ. 9,000, «Նոր Օր» լրագրի միջոցաւ, Աթէնք, Դ. եւ Ե. վճ. 4,000, Հայ Մասոնական Օթեակ, Փարիզ 1,500, Հայ Տիկնանց Միութիւն, Անվերս 1,420, Հայ գաղութ Սէն Շամօնի 1.400, Աստափազարի Հայր. Միութիւն, Փարիզ 1,000, Հ. Ս. Դաբրիէլեան, Սուլթանապատ 1,000, Գլերմօն Ֆէրրանի հայ գաղութ 290, Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն 290, Գթութեան խաչի մասնաճիւղ, Խասքօյա 170, Տ. Գ. Ցնտգլեան, Մանչէսթր 124, Տ. Գ. Գնաճեան, Մանչէսթր 124, Տ. Գ. Թօփալեան, Մանչէսթր 124, Տ. Ե. Ալթունեան, Քլերմօն Ֆէրրան 100, Վիլլէօրպանի հնչակեան մասնաճիւղ 100, Ոմն, («Ֆուայէ» թերթին միջոցաւ) 50, Ոմն 20։ Որբ մը 10 ֆրանք։ Գումար 36,722, Նախորդ ցանկերու գումար 177,764 ֆր. 95 սանթիմ։ Ընդհ. գումար 214.486 ֆրանք 95 ս.

Փարիզ, 26 Փետրուար 1930

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՊԱՀԱՆՋԸ

Զգացումի ներքին ձայնին հնազանդելով,մեր կուսակցութեան գիրկը նետուող երիտասարդութիւնը աստիճանաբար խոշոր թիւ մը կը կազմէ։

Անոնք կուգան խումբ խումբ, կուգան անհատաբար, շատ անգամ հետեւելով միայն իրենց ընկերներու օրինակին։ Անոնց մեծ մասը — ինչպէս բացատրած էի առաջ — իրենց այս քայլով կը կարծեն լուծել այն հրատապ հարցը, որ դրուած է իրենց առջեւ, իբրեւ հետեւանք անցեալ եւ ներկայ այլանդակ իրականութիւններուն։

Կռուի՞լ այս հոգեբանութեան դէմ, ընկճե՞լ այդ զգացումները.— ի հարկէ ոչ։ Որովհետեւ, ինչ ալ որ ըլլայ, մեր նոր սերունդի այս ձգտումը ինքնին արժէք է։ Եթէ ան այսօր ծարաւ կը զգայ վրէժխնդրութեան, եթէ ան իր զգացումին մէջ յաճախ անտեսէ իսկ օրուան պայմաններն ու պահանջները, դարձեալ իր այդ զգացումին մէջ կը մնայ արդար եւ իրաւացի։

Կորուստը զոր ունեցաւ հայ երիտասարդը, ազգային, հաւաքական, ընտանեկան եւ անհատական կեանքին մէջ, այնչափով պիտի մղէր զայն գտնելու իր իրական թշնամին, իր ազգային թշնամին։ Եւ երբ ան կը գտնէ զայն, ո՛չ ոք կրնայ այլեւս խեղդել անոր մէջ վրէժխնդրութեան սրբազան կրակը։ Եւ արդէն ի՞նչ է մարդը առանց այս կրակին։ Եւ միթէ ան կրնա՞յ առանց նուաստացումի, ուրացումի հրաժարիլ բնազդէ մը որ ամէն ինքնաճանաչ մարդու հպարտութիւնը կը կազմէ։

Մեր կուսակցութեան ծոցին մէջ, ասկէ տարբեր գնահատութիւն մը անծանօթ է ինծի։ Այսուհանդերձ, գուցէ մանաւանդ, այն համոզումը կը տիրէ թէ Դաշնակցութիւնը կը խեղդէ իր շարքերուն մէջ զարգացող վրէժխնդրութեան ձայնը, հեռու պահելով զանոնք յեղափոխական աշխատանքներէ։

Իր խորքին մէջ գիտումնաւոր այս վերագրումը, պարզաբանութեան կարօտ կէտեր կը դնէ մեր առջեւ։ Մանաւանդ, որ մեր նիւթին ալ առանցքը կը կազմեն անոնք։

Անմիջապէս ըսենք, որ մեր նպատակը չէ այստեղ վիճիլ մեր կուսակցութեան յեղափոխական կոչումի մասին։ Յեղափոխութիւնը իբրեւ միջոց նուիրականացած է մեզ համար, նուիրումի անսահման չափերով։ Երէկ այդ ճանապարհով քալեցինք, այսօր ալ ասկէ տարբեր ճամբայ չունինք տակաւին։

Շատե՛րը յեղափոխական գործունէութեան մէջ միայն կ՚ուզեն ճանչնալ Դաշնակցութիւնը։ Ուրիշ խօսքով, արիւնոտ պայքարէն դուրս, տարբեր ուղղութիւններով աշխատանքներու ընթացքին կարծես թէ կը ժխտուի Դաշնակցութեան գոյութեան իմաստը։

Այս ըմբռնումը տարաբախտաբար շատ է խորացած եւ ընդհանրացած։ Առանց մեղադրանքի ընդունինք, որոշ չափով արդար հիմքերը այս ըմբռնումին, ընդունելով միակողմանի դատումի անխուսափելի դերն ալ իր կարգին։

Մեզմէ դուրս եւ ներս տիրող այս արմատացած տեսակէտին գլխաւոր ուժ տուողն եղած է մեր նախապատերազմեան շրջանի գործունէութիւնը։ Անվիճելի է որ Դաշնակցութիւնը՝ իբրեւ բնական ծնունդ հայ կեանքին մեր ակնարկած շրջանին, գրեթէ կլանուած էր միայն եւ միայն յեղափոխական պայքարներով։ Իբրեւ կուսակցութիւն՝ ան գիտակցաբար երկրորդական գծի վրայ էր ձգած մշակութային այլ ձեռնարկներու հետ նաեւ իր հիմնական վարդապետութենէն ծնող ընկերային զանազան խնդիրները։

Եւ արդէն ո՞վ էր որ մեր այդ պայմաններուն մէջ կրնար տարբեր ուղղութիւն մը ընտրել։

Ժամանակի հրամայական պահանջը շօշափելի գործն էր, իսկ այդ գործը գլուխ բերել կարելի էր յեղափոխական ծանր աշխատանքի գնով։ Եւ պէտք է խոստովանիլ որ մեր կուսակցութիւնը այս ուղղութեամբ— հակառակ ժամանակի աննպաստ պայմաններուն — մեծ յաջողութիւններ է ձեռք բերած։ Այս փաստը իր կարգին նպաստած է մեր կուսակցութեան ուժեղացման եւ ծաւալման։

Ժողովրդական կենդանի հետաքրքրութիւնը, համակրանքը այս շրջանին պերճախօս փաստն է մեր պնդումին։ Դաշնակցութեան շարքերը լեցնող բազմութիւնները ամէն բանէ առաջ կը հրապուրուէին օրուան յեղափոխական աշխատանքով։

Ինքնաճանաչ հայ մարդը այդ օրերուն դաշնակցական էր արդէն, քանի որ հոն էր միայն որ ան պիտի կրնար գոհացնել իր հոգեկան եւ բարոյական պահանջները։

Այս բոլորը անհնար էր, որ մոռցուէր առանց խոր հետքերու։ Եւ այն համոզումը թէ Դաշնակցութիւնը կը մնայ անիմաստ առանց յեղափոխական գործի, արդէն իսկ ժառանգութիւնն է այս շրջանին։

Անցեալէն ծնած այս հոգեբանութիւնը պահել իբրեւ չափանիշ՝ ճիշդ չէ ամբողջովին։

Դիւրագին գործ պահանջողները պարտաւոր են ո՛չ միայն լրջութեամբ անդրադառնալ մեր այն ժամանակաշրջանի գործունէութեան, այլեւ նկատի ունենան մեր նոր օրերու պայմաններն ու պահանջները։

Անհրաժեշտ է նոյնպէս գիտակցաբար մօտենալ յեղափոխութեան լայն իմաստին եւ նշանակութեան։ Մեր մէջ դժբախտաբար ասոր հակառակ երեւոյթն է տիրապետողը։

«Զախմախլը»ն, ռումբը եւ փառօղը ամէն բան չեն այսօր։

Այս բոլորէն պէտք է եզրակացնել ուրեմն, որ յեղափոխութեան ձեւերն ու միջոցներն ալ փոխուած են այսօր — ինչպէս մեր երէկի եւ այսօրուան միջավայրն ու պայմանները։

Թիւրիմացութիւններն ու շփոթութիւնները դիւրաւ կը վերնան, եթէ պարզենք ճշգօրէն մեր նոր օրերու պահանջները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

36 000 ՖՐ. ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ

Ամերիկացի տիկին մը, երբ Նիսի մէջ աւանդական բարեկենդանեան Թափօրը կ՚անցնէր փողոցէն, կը բանայ պատուհանը եւ վար կը թափէ 36,000 ֆրանք։ Ամբոխը իրար կը կոխկրտէ հաւաքելու համար թուղթէ երկրային մանանան։

Հարցաքննութեան ընթացքին ամերիկացի կինը պատասխանեց թէ ներքին մղում մը զգացած է այդպէս շարժելու։ Այդ դրամը շահած է եր բախտախաղի մէջ, քանի մը ժամուան ընթացքին։

ԱՆԲԱՐՈՅ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐԸ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ԺԽՈՐԻՆ ՄԷՋ

Տոքթ. Թուլուզ, որ մէկն է ֆրանսական հոգեբուժութեան վարպետներէն, հետաքրքրական յօդուած մը ունի պատանիներու անբարոյ արհեստներուն մասին։

Այնտեղ կը տեսնուի, որ գլխաւոր մեղքը կ՚իյնայ քաղաքակրթութեան վրայ, մանաւանդ այն օրէնսդրութեան, որուն մէջ կարելի է ճշդել ճարտարարուեստի վարքերու ազդեցութիւնը։ Ո՛չ քաղաքակրթութիւնը, ո՛չ ալ օրէնսդրութիւնը կը թուին մտատանջուիլ պատանիներուն ֆիզիքական ու իմացական կազմութեան մասին։

Առաւել կամ նուազ չափով, այսօր ուժ կը տրուի ֆիզիքական դաստիարակութեան, սակայն հոգեկան վիճակին կազմութիւնը, (չենք ակնարկեր մտային կամ իմացական դաստիարակութեան), ձգուած է բախտին։ Պէտք է գիտնալ, թէ պատանին կը նմանի կաւին, որուն ձեւ կուտայ միջավայրը։ Բոլոր պատանիներուն հոգեկան ու բարոյական կազմութիւնը կապուած է այն միջավայրին, ուր կ՚ապրի ան։ Անոնց հոգեկան ու բարոյական նկարագիրը կուտայ այն տնտեսական հողը, որուն համար նետուած է արհեստի մը մէջ։

Ֆրանսական աշխատանքի օրէնսդրութիւնը կ՚արգիլէ տղոց աշխատանքի մտնել մինչեւ տարիք մը, որ կը փոխուի համաձայն աշխատանքին ձեւին, վըտանգին եւ նկարագրին (ողողաբաններու, ապակեգործութեան, սպանդանոցի, ինչպէս նաեւ աշխատանոցներու մէջ, ուր բուրդի եւ ձարի փոշի կայ, կամ խոնաւութիւններու առջեւ ցուրտ օդերուն վաճառորդ ըլլալ)։

Պատանիները կրնան համեմատաբար ծանր աշխատանքներ կատարել միայն կէս օր, այն ալ մերթ ընդ մերթ հանգիստ առնելէ յետոյ։ 1904ի օրէնքը 10 ժամ աշխատանք սահմանած էր այն պատանիներուն, որոնք 18 տարեկանէն վար են։ Այդ աշխատանքին ընթացքին գործատէրը պարտաւոր է քանի մը անգամ հանգիստ տալ պատանի աշխատաւորին։ Նոյն տարիքն ունեցողներուն արգիլուած է աշխատիլ գիշերուան ժամը 9—5։

Նոր օրէնքով 8 ժամ կրնան աշխատիլ բոլորը, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան։ Եթէ արգիլուած է զանոնք աշխատցնել անբարոյ գրքերու եւ պատկերներու տպագրութեան մէջ, միւս կողմէ արտօնուած են մտնելու գրասենեակները, արուեստանոցները, շուկաները, թատրոնները, գրեթէ ամէն տեղ։

Ու ամէնքդ գիտէք արդիւնքը։

Մտնենք այն վաւերաթուղթերուն մէջ, զորս կը հրատարակէ «Պատանիներու Պաշտպանութեան Միջազգային Տեղեկագիրը»։ Այդ վաւերաթուղթերը կը վերաբերին մանաւանդ Պելճիքայի եւ Ամերիկայի։ Սակայն պատկերը, ինչպէս պիտի տեսնենք, նոյնն է նաեւ Ֆրանսայի մէջ, կամ գրեթէ ամէն «քաղաքակիրթ» երկրի մէջ։

Նախ առնենք սա փոքրիկ բարապաններուն կեանքը։ Պատանիներ, որոնք փայլուն կոճակներու դիծ մը ունին իրենց կուրծքին վրայ, եւ գդակ մը, որուն վրայ գրուած է հաստատութեան անունը։ Անոնց գործն է նամակ տանիլ ու բերել, տեղեկութիւն առնել ու տալ։ Այդ նամակներն ու տեղեկութիւնները ընդհանրապէս կը վերաբերին պոռնիկներու սակարկութեան պայմանութիւններուն։ Այսպէս, դեռ պատանի, կը սորվին բաներ, որոնք կը խաթարեն բարոյականը։

Այս պատանիները կը պատկանին ընտանիքներու, որոնք բազմանդամ են, եւ պէտք ունին պատանիին աշխատանքին։ Կամ հայրը մեռած է, եւ մօրը օգնելու համար, ուսումը կէս ձգելով, ինկած են այս արհեստին մէջ։

Պատանիներ կան, որոնք պատուաւոր գործերու մէջ կը մտնեն, բայց նուազ կը ստանան, քան միւս փոքրիկ «բարապաններ»ը։ Այս վերջինները օրական կը ստանան 10 ֆր., յետոյ 150 ֆր. ամսական մը, եւ 15—20 ֆր. օրական նուէր։ Աւելին ալ կը վաստկին, աշխատելով գիշերները, ամբողջը 14—15 ժամ։

Անոնց կեանքը մակաբուծութիւն է։ Այսպէս ընդունակ կը դառնան կատարելու ամէն մեղսակցութիւն։

Աղջնակներն ալ, Փարիզի մէջ, սովորութիւն է, 8 տարեկան հազիւ եղած, պարի դրկել։ Պարուհի՛, շատերուն երազն է։ Հակառակ օրէնքին, որ պարտաւորիչ դարձուցած է նախակրթութիւնը մինչեւ 14 տարեկան, այս աղջնակները կը մտնեն թատրոն, պար սորվելու համար եւ կը սորվին ուրիշ բաներ։

Անոնց ի՞նչպէս դաս կը տրուի, գիտէ՞ք։ Ժամը 8էն մինչեւ կէսօր, անոնք ստիպուած են կատարելու զանազան շարժումներ, ճկուն դարձնելու համար իրենց անդամները։ Յաճախակի զգեստ պիտի փոխեն փարձի սրահին մէջ, որ լեցուած կ՚ըլլայ բազմութեամբ։ Առաջին իսկ առթիւ, աղջնակը կը կորսնցնէ ամօթխածութեան զգացումը, որ պատուոյն պաշտպանութեան մէկ սահմանն է։ Անոնք կը ստանան օրական 5 ֆր.։ Քիչ մը աւելի մեծերը կը ստանան ամսական 500-600 ֆր.։ Առաջին պարուհիները՝ 1,000 ֆր., իսկ պարուհիներուն առաջը՝ կրկինը,

Այս պարուհիները այդքան շահով չեն կրնար անշուշտ ապրիլ եւ հոգալ իրենց պէտքերը։ Կնքուած պայմանագրութիւնը թոյլ չի տար, որ պարեն ուրիշ բեմերու վրայ, առանց նկատի առնելու թէ խեղճ աղջիկները ինչո՞վ ներկ պիտի գնեն իրենց շրթունքներուն համար, ինչո՞վ կօշիկ պիտի գնեն եւ իրենց մազերուն յարդարանքը պիտի ընեն։

Կայ միակ միջոց մը.— իրենց գեղեցկութիւնը նուիրել հարուստ երիտասարդներուն։ Եւ արդէն չեն իսկ ծածկեր այդ իրողութիւնը։

Միւս կողմէ մենք եւս խոստովանինք, որ եթէ նոյնիսկ նիւթական պահանջներ չունենային, իրենց ասպարէզին փորձութիւնները բաւական են նետելու զանոնք երիտասարդներուն գիրկը։ Այս պարուհիները, երբեմն, խումբին հետ ստիպուած են գաւառ երթալ, ներկայացում տալու։ Կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ կը պատահի գիշերը, ներկայացումէն յետոյ։

Այս է կեանքը պարուհիներուն մինչեւ որ 35 տարեկան ըլլան։ 35էն յետոյ, անոնք կը կորսնցնեն իրենց ասպարէզը, այլեւս կը դառնան անարժէք տարրեր մը։ Մէկ միջոց ունին, — պոռնկութիւն ընել։

Միացեալ-Նահանգներուն մէջ, բոլոր այն պարուհիները, որոնք թատրոն կը խաղան, կորսուած են ընկերութեան համար, գոնէ բարոյական տեսակէտէն։ Սան-Ֆրանչիսքոյի մէջ, քննութիւն մը ցոյց տուաւ, որ երկու ամսուան ընթացքին (Մարտ եւ Ապրիլ 1924), երբ տեղի ունեցան 2,270 ներկայացումներ, մասնակցող տղոց հարիւրէն 45ը ապօրինի պայմանագրութիւններ կնքած էին։ Մեծաւորը անշուշտ ծնողքներն էին, որոնք ոչ թէ նիւթական պահանջի մը համար, այլ իրենց տղոց արուեստագէտի կոչումն ու նկարագիրը երեւան բերելու նպատակով (՟), զանոնք տեղաւորած էին թատերական խումբերու մէջ։ Կարելի՛ է նման բան մը յուսալ այն ներկայացումներէն, որոնց ընթացքին կ՚երգուին անճոռնի եւ անարուեստ երգեր, կը կատարուին անբարոյ եւ տգեղ պարեր։ Պատանիները, որոնք կը գտնուին թելադրութեան ամէնէն աւելի յարմար շրջանին մէջ, կը դառնան ապաբարոյ անհատներ։

Այս իրողութիւնները արձանագրելէ յետոյ, վերջերս Չիքակոյի, Չինչինաթիի Պատանիներու Պաշտպան Ընկերակցութիւնը լուրջ դիմումներ կատարեց պատկան մարմիններու մօտ և ուզեց յուզել հասարակաց կարծիքը, միշտ ապարդիւն։

Ինչպէս է Ամերիկայի մէջ, նոյն վիճակը կը ներկայացնէ նաեւ Պելճիքա։

Այս երկրին մէջ, ամէնէն աւելի վտանգի տակ կը գտնուին ճաշարաններու եւ կապելաններու պատանի աշկերտները։ Այդ պաշտօնին մէջ կ՚ընդունուին միայն մատղաշ տղաքը, որոնք նոյն ատեն գեղեցիկ են, քիչ մը գիրուկ, (նիհարները կը մերժուին), պարել ու խօսիլ գիտեն, յաճախորդին զանազան հաճոյակատարութիւններ ընելու ընդունակ են, վերջապէս կրնան խմցնել։ Եւ այս տխուր գործը ամսական սրտաշ վճարուած մըն ալ չունի։ Նուէրներ կը կազմեն միակ ... կ՚աշխատին, գիշեր ցերե... տուան ժամը 10էն մին... գիշերուան ժամը 11, կամ 2էն մինչեւ առտուան 5, ... քը թէեւ կը հրահանգէ ... հանգիստ շնորհել անոնց, ... ոչ ոք մտիկ կ՚ընէ օրէն...

Աղջիկան մը առողջ... երբեք չի կրնար ... նման յոգնութիւններու, ... աղջիկները յետոյ կ՚ենթ... գործողութիւններու, այլեւս ամուլ կը դառն... րենք։ Մէկ կողմէն ... միւս կողմէ սիֆիլիսը կը ... ցնեն այս դժբախտները։

Դուք երեւակայեցէ... կեանքը, ուր կ՚ապրին ... Ֆրանսայի մէջ, պատա... եւ աղջնակները, զորս ... օրէնք կը պաշտպան... կեղծաւոր օրէնք մը, ... քերու մէջ մոռցուած, ... կ՚ընէ ապահովելու հե... դժբախտներուն կեան... ջանկութիւնը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԳԻՒՂԻՆ ԴԷ...

«ԿՈՒԼԱԿ»ՆԵՐԸ ԿԸ ԿՈՏՈՐՈՒԻՆ, Կ՚ԱՔՍՈՐՈՒԻ... ԿԱՄ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ՚ԸԼԼԱՆ ԽՄԲՈՎԻՆ

Երէկ գրեցինք թէ, համայնավար կուսակցութեան կեդ... Գործադիր կոմիտէն փետրուար 3ին գաղտնի նիստի մը մէ... շած է վերջնապէս բնաջնջել կուլակները(բարեկեցիկ գիւղ... բողջ խորհրդային միութեան մէջ։ Այս առթիւ շրջաբեր... ուղղուած է բոլոր տեղական իշխանութեանց եւ համայ... միտէներուն։ Ահա՛ այդ շրջաբերականին գլխաւոր կէտերը...

Տեղական իշխանութիւնները իրենց հողին վրայ բնակող կուլակները պէտք է բաժնեն երեք դասակարգերու։ Առաջինին մէջ պիտի մտնեն բոլոր այն կուլակները, որոնք բացէ ի բաց հակառակ կը գործեն խորհրդային իշխանութեանց կամ ճանչցուած են իբրեւ գաղտնի հակայեղափոխականներ։ Այս դասակարգին պատկանող բոլոր կուլակները անմիջապէս պէտք է ձերբակալուին եւ գնդակահարուին տեղական իշխանութեանց հրամանով, առանց հարցնելու կեդրոնական կառավարութեան։

Գաւառական իշխանութեանց մասնաւորապէս կը յանձնարարուի անվարան եւ անյապաղ գործադրել այս հրամանը, որովհետեւ այդ ձեւով միայն կարելի պիտի ըլլայ, առաջքն առնել կուլակներու ապստամբական փորձերուն կամ զանոնք զրկել ապստամբութեան գրգռող բնական ու կարող վարիչներէ։

Երկրորդ դասակարգին մէջ կ՚իյնան բոլոր այն կուլակները որոնք կանոնաւոր կերպով վարձու աշխատաւորներ կը բանեցնեն։ Այս դասակարգի կուլակներուն ինչքերն ու կալուածները պիտի գրաւուին ամբողջութեամբ եւ յանձնուին կոլխոզներուն (հաւաքական տնտեսութիւն)։ Այս կուլակներուն կեանքին պիտի խնայուի, բայց թէ՛ իրենք եւ թէ իրենց ընտանիքի անդամները պիտի աքսորուին հիւսիսի նահանգները եւ պարտադիր աշխատանքի պիտի ենթարկուին —ինչպէս ճամբաներու շինութիւն, անտառներու մէջ փայտ կտրել, հանքագործութիւն եւայլն։ Տեսակ մը տաժանակիր աշխատանք։

Երրորդ դասակարգին մէջ կը մտնեն բոլոր այն կուլակները, որոնք վերոյիշեալ երկու դասակարգերէն դուրս կը մնան։ Շրջաբերականը զանոնք կը նշանակէ պարզապէս «կուլակ» անունին տակ, առանց տալու անոր սահմանը։ Պիտի գրաւուին այս գիւղացիներու գոյքերը, մէջն ըլլալով բնակարանն ու անձնական առարկաները, իսկ իրենք ալ պիտի վտարուին այդ շրջանէն։ Արտօնուած են իրենց հետ տանիլ միայն զոյգ մը կօշիկ եւ մէկ ձեռք փոխնորդ ճերմակեղէն։

Իշխանութիւնները ամէն միջոց ձեռք առած են, որպէսզի այս շրջաբերականը գաղտնի պահուի ժողովուրդէն։ Կը վախնան որ գիւղացիներու ընդհանուր ապստամբութիւն ծագի եւ՝ կուլակները օրհասական կռիւի ձեռնարկեն։

Պերլինի «Սոցիալ... վեստնիկ» ռուսերէն ... բական թերթին Մ... թղթակիցը, որ շատ ... բոլշեւիկեան գործերուն ... կը հաղորդէ վերի շր... կանին մանրամասնութ... կուտայ հետեւեալ յա... կան տեղեկութիւնները։

Բոլշեւիկ տեղական ... նութիւնները մեծ խստ... կը գործադրեն այս հր... ները, այն աստիճան, ... լակներու մէջ զանգ... անձնասպանութիւնն... տարուին։ Տեղ տեղ բո... կուլակ ընտանիքներ ... ճերու եւ գետերու ... մէջ կը նետուին՝ անձ... ըլլալու համար։ Ուրիշն... զիրենք կը կախեն ... րու ծառերէն։

Շատ շրջաններու մէջ ... կան իշխանութիւններ... ինչ ընեն սպաննուած ... սառուած կուլակներու ... ները, որոնք կը թաղ... ղէ գիւր եւ այս ձեւով ... պրոպագանդ կը կատար... պակուլակացման» ... դէմ։ Բոլոր գիւղերու մէջ ... տաժմյիկ եղերերգութիւն... կատարուին ներկայիս ... ներու եւ իրենց ընտանի... կացութիւնը յուսահատ... Լաւատեղեակ շրջան... մէջ կ՚ըսուի թէ զարհ... ամբողջ գիւղացիական ... ութիւն պիտի ծագի ... ամբողջ Ռուսիա խորհ... եւ սառոյցի տակ է։

Այս տեսակ ապստա... թեան մը վախն է ... պատճառը «բանակի ... ցումին», որ տեղի կ՚ու... Ստալինի հրամանով եւ ... կայիս վերջանալու վրա... անգամ մաքրագործուած ... թարկուեցան նաեւ շատ ... զինուորները, ինչպէս ... Կարգ մը վաշտերու ... դացի զինուորներուն 10 ... արձակուած է։ Անոնց ... ղաքներէն անգործները ... դերէն աղքատ տարրե... կոչի ենթարկուեցան։ ... ները կ՚ընդունուին խ... նութենէ վերջ։

Ստալին ըսած էր թէ ... հրդային իշխանութիւնը ... է վստահութիւն ունեն... բանակին վրայ։ Այս ... ռով ալ այժմ քանակը ... չեն, բայց կը զօրացնեն ... «կարմրութիւնը», զայն ... լու համար «համայնավ... թեան յառաջապահ ... հելի գործիք մը՝ գործ... համար ռուս ժողովուրդ...

...Բոլշեւիկները կ'ըսեն.— «Բանակ մը, որ կրնայ ժողի դէմ ...ուխ բարձրացնել՝ պէտք է ...րձակուի. բանակ մը որ կրնայ ...րանել մեր հրամանները ...րծադրելու՝ աւելորդ է. մենք ...կաք ունինք բանակի մը՝ որ ...ելայի զինուորներուն չափ ...աստարիմ ու կորովի ըլլայ»։ ...րզուած է այսուհետեւ աւելի ...ու պարենաւորել բանակը։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ ...տալինի քաղաքականութիւնը ամէն օր նոր դժգոհութիւն կը յարուցանէ համայնավար շարքերուն մէջ եւ ալ ընդդիմադիրներու շարքը հետզհետէ կ'աճի։ Աջ ընդդիմադիրները ...յլեւս «կազմակերպական բաժանում» չեն ուզեր։ Անոնք կը վախնան որ իրենց կազմէ աւելի մեծ գործունէութիւն մը պիտի կործանէ կուսակցութիւնը, որուն տեսքը շատ խախուտ է արդէն։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ ներկայիս օրական աւելի քան 40 գիւղացիներ կը գնդակահարուին։ Այս թիւը դեռ բուն իրականութենէն աւելի պակաս է եւ ամէն օր կ'աճի։ Կարգ մը գիւղերու մէջ յուսահատական վիճակ կը տիրէ, երբ կուլակները գիտեն թէ իրենք դատապարտուած են մահուան ամէն կերպ ...գսորի։ Տեղ տեղ խռովութիւններ կը ծագին արդէն։

*** Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— Գիւղացիները համակրանքով ողջունեցին այն 25,000 բանուորները, որոնք հաւաքական տնտեսութեան զանազան շրջաններ ղրկուած էին՝ աշակցելու համար անոնց համայնական աշխատանքներուն։ Այս բանուորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ մասնագէտ-ճարտարագէտ, գիւղատնտես, լրագրող, գրող, նկարիչ, դերասան եւ այլ արուեստագէտներ։ Թերթերը կը հաղորդեն որ ամբողջ շրջաններու գիւղացիները կը փութան հաւաքական տնտեսութեանց միանալ։ Կուլակներու շարժումը ոչ մէկ յաջողութիւն կը գտնէ։

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, հաւաքական տնտեսութեանց թիւը կը հասնի 96 հազար 700ի, այսինքն գիւղացիական հողերու 100ին 46ը։ 70 միլիոն հեկտար տարածութեամբ հաւաքական հողերու վրայ ցանք կատարուած է։ Հաւաքական տնտեսութեանց հողերէն վտարուած կուլակները տեղաւորուած են նոր հողերու վրայ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ

Քրոնշտատի մէջ ծանր խռովութիւններ ծագեցան՝ երբ ոստիկանները կը փորձէին վար առնել եկեղեցիներու զանգակները։ Անաստուածներու եւ «Հաւատացեալ» բանուորներու միջեւ կռիւին ընթացքին երեք հոգի սպաննուեցան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՈՒՑԱՆ

Հայաստանի մէջ հողը վարելու համար կը գործածուին գութան, չութ եւ մեքենաշարժ արօր։ Այս տարի Երեւանի մէջ, ինչպէս Ղամարլու, Ղուրդուղուլի, Վաղարշապատ, Աշտարակ եւ Կոտայք այլեւս չութ չպիտի գործածուի։ Այդ շրջաններուն մէջ բաւական է գութաններու եւ արօրներու թիւը։ Ընդհակառակն, երկրին միացած մասերուն մէջ չութը պիտի գործածուի տակաւին։ Գարնանացանին համար անհրաժեշտ են 130 մեքենաշարժ արօրներ։ Ծրագրուած է վարուցան ընել 47,528 հեկտար տարածութիւն։ Աշնան ընթացքին, գիւղացիները վարած են 6,580 հեկտար հող։ Մնացեալ բաժինը պիտի վարեն գութանով կամ չութով։

Զանազան շրջաններու մէջ, ուր գիւղացիները լծկան չունին, կը պահանջեն 350 զոյգ եզ («Խորհր. Հայաստան», 8 յունուար)։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Աշխատանքի Գրասենեակներուն տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, արդիւնաբերական եւ շինարարական արհեստագէտ բանուորներուն մէջ գործազուրկներ չկան. ընդհանրապէս գործազուրկ են այն բանուորները, որոնք արհեստ չունին։ Գործազրկութիւնը նկատելի է նաեւ գրասենեակային աշխատաւորներու եւ մտաւորականներու մօտ։ Ահա պատկերը վերջին երկու տարուան.— 1 հոկտեմբեր 1928ին արձանագրուած էին 5,085 գործազուրկներ, որոնց 745ը առաջին անգամ գործ կը փնտռէին։ 1 հոկտեմբեր 1929ին, գործազուրկներուն թիւն էր 4,106, որոնց 1223ը առաջին անգամ գործ կը փնտռէին։ Այսպէս կը տեսնուի, որ կը պակսի թիւը այն գործազուրկներուն, որոնք արհեստագէտ են, ընդհակառակն կ'աճի թիւը այն գործազուրկներուն, որոնք առաջին անգամ գործ կը փնտռեն։ Այս վերջինները կը բաղկանան շրջանաւարտ ուսանողներէ, բանուորի զաւակներէ եւ չափահաս որբերէ։ Դարձեալ, այս խումբին մէջ կը մտնեն նաեւ այն գիւղացիները, որոնք գիւղերէն կը փախին քաղաք։ 1927—1928 տարուան ընթացքին բանուորական ուժի պահանջը (մասնաւորաբար շինութեանց մէջ) կը ներկայացուի 98,5 առ հարիւր համեմատութեամբ մը։ Ուրեմն, շինութեանց մէջ Հայաստան պէտք ունի արհեստաւոր բանուորներու։ Երբ նկատի առնենք, որ Հայաստանի շինարարական աշխատանքները հետզհետէ կ'աւելնան, նոյն չափով եւս պիտի աւելնայ արհեստաւոր ուժերու պահանջը։ Արդէն, 1928ին կը պահանջուէր 18,487 բանուորական ուժ, իսկ այս տարի՝ 29,800։ Ներկայիս Աշխատանքի Գրասենեակը կրնայ հայթայթել 18,000 բանուոր։ Կը պակսի 11,000 բանուոր, որոնց 5,400ը շինութեանց համար, իսկ մնացեալը հող փորելու եւ ուրիշ սեւ աշխատանքներու համար։ Այս վերջին կարգի բանուորները դիւրին է հայթայթել։ Ամէնէն դժուար գործն է 5,400 արհեստագէտ բանուոր գտնել։

Աշխատանքի գործավարութիւնը շատ թոյլ գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ։ 1928—1929 տնտեսական տարուան ընթացքին պատրաստուած են միայն 499 արհեստագէտ բանուորներ, որոնց 82ը մեքենագրուհի եւ շարժանկարի աշխատաւորներ, մնացեալը՝ շինութեանց մէջ աշխատող բանուորներ։ Ասոր համար ծախսած է 52,282 րուբլի։ Այս տարի պիտի պատրաստուին 952 արհեստագէտ բանուորներ, որոնց 850ը շինութեանց համար (որմնադիր, քարտաշ եւլն.)։ Փետրուարի սկիզբը 500 բանուոր Լենինականի, 150 բանուոր Երեւանի մէջ, սկսան հետեւիլ փորձագասերու։ Այս խումբին մէջէն կը պատրաստուին 150 քարտաշներ, 150 որմնադիրներ, 150 պէթօն-արմէի գործաւորներ, 93 հոգի ալ գրասենեակային աշխատանքներու համար։

Աշխատանքի գործավարութիւնը աշկերտ բանուոր պատրաստած է արդիւնաբերական աշխատանքներուն համար։ Այս տարի, վարկ տրուած է 254798 րուբլի։ Հասարակ գործերու եւ սեւ աշխատանքներու համար այս տարի պիտի ընդունուին 603 հոգի։ Անցեալ տարի անոնց աշխատավարձն էր 45 րուբլի, այս տարի 50 րուբլի։

Բոլոր այս գործերուն մէջ, որոնք կը վերաբերին Աշխատանքի Գործավարութեան, կան հսկայական թերութիւններ, որովհետեւ, փոխանակ բանուորներու մասին մտածելու, «առեւտուրի քաղաքականութեամբ» են զբաղած։

Գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար, անհրաժեշտ է գործ հայթայթել անարհեստ բանուորներուն եւ մտաւորական աշխատաւորներուն։ Անցեալ տարի այդ նպատակաւ, նախատեսուած էր 22,628 րուբլի ծախք. մինչդեռ ծախսուած է միայն 18,291 րուբլի (Նոյն թիւէն)։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Երեւանի համաճարակ հիւանդութիւններուն պատկերը.— Կարմրուկ (rougeole) 122, քութէշ (scarlatine) 47, ժանտատենդ (typhoide) 8, կոկորդախտ (diphtérie) 19, կարմիր քամի (?) 33։

Բաղդատմամբ նախորդ ամսուան, քութէշը քիչ առ քիչ նուազած է։ Իսկ շատցած են կոկորդախտն ու կարմրուկը։ Քութէշի դէմ Երեւանի մէջ կը փորձուի պատուաստ մը։

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 17 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— Համազգային Միութեան երկրորդական վարժարանը բացուած յայտարարուեցաւ փետր. 15ի շաբաթ օր։ (Դասերը կը սկսին փետր. 24ին)։

Այս առթիւ Պէյրութի ամերիկեան եւ ֆրանսական զոյգ համալսարաններու Դաշնակցական Ուսանողական Միութիւնը, ի պատիւ հայ մտքի բազմավաստակ մշակներուն, ընկերներ Նիկոլ Աղբալեանի եւ Լեւոն Շանթի, գինեձօն մը տուաւ նոյն երեկոյ։ Կը մասնակցէին Պէյրութի մտաւորական դասու ընկերներն ու ընկերուհիները։

Ընկ. Աղբալեան, հակառակ անհանգիստ ըլլալուն, չ'մերժեց ուսանող երիտասարդներու հրաւէրը, եւ անկողնէն ելլելով փութացած էր ներկայ ըլլալ երեկոյթին։

Օրուան ատենապետ ընտրուեցաւ ընկ. Նիկոլ Աղբալեան, որ քանի մը խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց երիտասարդներուն։ Եւ ապա խօսք առին ընկերներ՝ Լեւոն Շանթ, Վահան Փափազեան, Արշակ Ցոլհաննիսեան, Խ. Թիւթիւնճեան եւ [illegible], որոնք զուարթ պատմութիւններով կրցին խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծել։ Լ. Շանթ, շատ համեստօրէն արտայայտուեցաւ իր ուժերու մասին, մանաւանդ շեշտեց դերը կրթական մեծ վաստակին՝ Գէորգեան Ճեմարանին՝ որ երկար ատեն հայ ժողովուրդի գուրգուրանքին արժանացաւ։ Խօսք ուղղելով երիտասարդութեան, աւելցուց.— Մեր մտաւորականներու անծայր կարաւանը 1915ին կոտորուեցաւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ։ Մէկ մեծ մասն ալ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ատեն ոչնչացաւ։ Եւ երբ բոլշեւիկ բանակը թաթը բանտարկեց նաեւ մեզ, ու դեռ մեծ թուով մտաւորականներ, զանոնք կացնահար ընելու համար, մեր ժողովուրդը միահամուռ պոռթկաց, փետրուարեան ապստամբութիւնով խորտակեց բանտի դռները եւ փրկեց կալանաւորները։ Մեր կեանքը ալ անկէ ետք բացարձակ պարգեւ մըն է։ Եւ այդ պարգեւը հայ ժողովուրդն ինքն է տուած, ուստի պարտաւոր ենք զայն արժեցնել, նուիրուելով ժողովուրդի բազմապիսի պէտքերուն, եւ փոխանցելով նոր սերունդին այն ինչ որ մեզի տուին մեր նախորդները, եւ ինչ որ նոր սերունդը պարտաւոր է տալ իր յաջորդներուն։

Ընկ. Աղբալեան իր կարգին բացատրեց թէ, «Դաշնակցական երիտասարդին պարտականութիւնը չի կայանար միայն Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան մը ստեղծելու գործին մէջ։ Զայն ստեղծելէ վերջ, դեռ ունի մեծ պարտականութիւններ, ժողովուրդին հոգին ազնուացնելու համար։ Բայց քանի որ առանց հայրենիքի անգործադրելի կը մնան անոնք, նախ պէտք է լծուիլ ստեղծելու համար Միացեալ եւ Անկախ հայրենիք մը։»

Գաւաթներ պարպուեցան բանախօսներու կենաց, եւ «Համազգային» Ճեմարանի յաջողութեան համար։ Եղան արտասանութիւններ եւ մեներգ։

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ ժամը երեք, որմէ յետոյ հանդիսականները մեկնեցան նոր ոգեւորութեամբ։

Թ. Դ.

Տ. Տ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ փետր. 23ին, «Ռոտոնտ»ի սրահը։ Օրակարգն էր երեկոյթի հաշուետուութիւնը եւ վարչութեան լրացում։ Հաշուետուութեան հարցը վէճի առիթ ստեղծեց, մանաւանդ որ 450 ֆրանքի կորուստ մը կայ մէջտեղ։ Այս գումարը տրուած է «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահի անօրէնութեան, յանուն մէկի երեկոյթի ներկայացման համար, բայց ներկայացման յանձնախումբի մէկ երկու անդամները ինքնագլուխ յետաձգած են անորոշ թուականի մը։ Հիմա խնդիր է թէ ո՞վ պիտի տուժէ այս վնասը։ Մեղադրանքներ շատցան, հայրենակիցները տաքցան բայց միշտ անլոյծ մնաց երեկոյթի հաշուետուութեան խնդիրը։ Լուծման օրինաւոր ձեւ տալու համար ընդհ. ժողովը ընտրեց երեք հոգիէ յանձնախումբ մը, որ խնդիրը պիտի քննէ եւ բուն հաշիւը պիտի ներկայացնէ յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին։

Ժողովը միաձայնութեամբ բեկանեց նախկին վարչութիւնը, եւ գաղտնի քուէով ընտրեց հետեւեալ երեք հայրենակիցները.— Պ. Պ. Լորիս Պոլոյեան, Լեւոն Տօնիկեան եւ Ցարէթ Ցարութիւնեան։ Յաջողութիւն կը մաղթենք յուսալով որ պիտի կրնան արդարացնել իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը։

Գ. Վարդանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— փետր. 23ի կէսօրին տեղի ունեցաւ փետրուարի 18ի տօնակատարութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նորաբաց ակումբին մէջ։ Սրահը կանուխէն լեցուած էր եւ ուշացողները ոտքի վրայ մնացին դուռին առջեւ։

Երգչախումբի «Մեր Հայրենիք» երգէն յետոյ, նախագահ ընկեր Ս. Գալուստեան հանդէսը բացաւ, պարզելով տօնին իմաստը։ Պատշաճ արտասանութիւններ ըրին ընկեր Մ. Մուրատեան, Յ. Մաթոսեան, առաջինը երգեց «Պլպուլ»ը։ Երգեց նաեւ պ. Աշհարոն։ Ապա՝ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Վ. Համբարձումեան (Փարիզէն) որ երկարօրէն փաստացի բացատրեց փետր. 18ի նշանակութիւնը։ «Փետրուարի 18ը սովորական տօն մը չէ, ոչ ալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տօնը։ Ան կը պատկանի հայ ժողովուրդի ամբողջութեան։ Հայ գիւղացին էր որ առաջին գրոհը տուաւ եւ ուրիշներ հետեւեցան։ Նոյն իսկ մտաւորականները հետեւեցան ժողովրդական այդ ինքնաբուխ պոռթկումին։ Այսօր կան մարդիկ որ չեն ուզեր յիշել փետր. 18ը, բայց մենք կը պահենք յիշատակը, զայն տօնելով ամէն տարի իբրեւ ժողովրդական ընդվզումի պատմական տօն մը։»

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։

Թղթակից

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ, 25, (Սեփ. Թղթ.)— Աւանդական սովորութիւն է ամէն տարի «Վարդանանց» տօնին առթիւ թատերական եւ ժողովրդային հանդէսներ կազմակերպել ամէն տեղ։ Այս տարի Լիոնի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կիրակի առաւօտ կրօնական պաշտամունք կատարել տուաւ Ս. Սահակ-Մեսրոպ մատրան մէջ, իսկ երեկոյին Օրդ. Քաղաքապետարանի սրահին մէջ կազմակերպեց ժողովրդային հանդէս մը։ Մուտքը ազատ էր։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը, հակառակ ժամանակի անյարմարութեան։ Նախագահ Պ. Թ. Ալյվազեան հակիրճ պատմականն ընելով Վարդանանցին, նմանցուց զայն 1921 փետր. 18ի ժողովրդային ըմբոստութեան։ Հանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով (յոնկայս)։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Օր. Շիրինեան իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր հանդէսին դաշնակ անելով։ Նոյնպէս Պ. Պ. Ս. Մելքոնեան եւ Ն. Մուժձեան ջութակով եւ երգով։ Գեղարուեստական բաժնի փայլը աւելցուցին նաեւ Օր. Ալյվազեան երգելով Կոմիտաս վարդապետի «Կռունկ»ը, Ս. Գառոնէ «Վասակ բանտին մէջ շղթայակապ» կենդանի պատկերը մենախօսութեամբ։ Պ. Ս. Սիրականեան արտասանեց «Ախ Վաթան», Պ. Ա. Մելքոնեան ջութակով առանձին նուագեց «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիան»։ Բանախօսեց Կեդր. Վարչ. կողմէ Փարիզէն հրաւիրուած Պ. Եր. Ց. Անդրէասեան, փառաբանելով Վարդանանցը։ «Հայոց Պատմութեան մէջ երկու գլխաւոր դրուագներ կան արձանագրուած, մէկը Հայկի եւ Բելի մենամարտը, իսկ երկրորդը Վարդանանց պատերազմը։ Այս ըմբոստութեան գլխաւոր նպատակն է եղած չենթարկուիլ օտարլուծին։ Ապա յորդորեց պայքարիլ այլասերման դէմ, միանալ ճակատ կազմել, ճերմակ ջարդը դիմագրաւելու համար, յորդորեց թէեւ թիկունք տալ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ կանգուն պահել մանկապարտէզը, որ կը տեւէ հակառակ աննպաստ պայմաններուն եւ սատար հանդիսանալ մատաղ սերունդի հայերէն դաստիարակութեան։ Հանդէսի վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ Վարդանանց պատերազմի վերջին սրտաճմլիկ արարուածը կենդանի պատկերով. Ղեւոնդ Երեց գիշերուան խոր լռութեան մէջ կը փնտռէ Աւարայրի դաշտին վրայ նահատակուած քաջերը, կը հանդիպի Շուշանիկին, կը գտնէ Վարդանի կիսակենդան մարմինը, մինչ բեմի խորէն մեղմաձայն կ'երգուէր «Լռեց Ամպեր»ը։

Վարուժան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ամերիկահայ ծանօթ երգչուհի Տիկին Զապէլ-Արամ, որ քանի մը ամիսէ ի վեր Փարիզ կը գտնուէր, վերջերս Նիս մեկնեցաւ, ուրկէ պիտի անցնի Իտալիա։ Ապրիլի սկիզբները պիտի վերադառնայ Փարիզ, եւ նոյն ամսուան 26ին, Սալ Կավօի մէջ ժողովրդական երգահանդէս մը պիտի տայ, մասնակցութեամբ իր աղջկան, Օր. Աստղինայի, որ պարուհի է, եւ ներկայիս կը հետեւի Օփէրայի պարի դասընթացքներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 12 —

ԵՒ 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷԻ

«Կը խնդամ, ըսաւ, որովհետեւ մարդիկ այնքան «սարսափելի» են»։

Ինչ լաւ գաղափար էր ասոր. ինչ խենթ բան է բարկանալը երբ կարելի է խնդալ։ Այո՛, ասիկա հոյակապ գիւտ մըն էր։

— Հիմա, գիտե՞ս, միտքէս ինչ անցաւ, ըսաւ խնդալով, ինչ պիտի ըսեն երբ գիտնան թէ դուն եւ ես միասին ենք քու ննջասենեակիդ մէջ։ Պիտի չհաւատան թէ կրնանք անմեղ ըլլալ, չէ՞։ Մինչդեռ ո՛չ քու եւ ոչ իմ միտքէս կ'անցնի տարբեր սեւէ բան։ Ծիծաղելի աշխարհ մըն է, չէ՞։

— Այո՛, ըսի, ցանկանալով համբուրել անոր ոսկեփայլ թեւերը, աչքերը, շրթունքը, ցանկանալով ճզմել զայն մարմինիս դէմ։

— Կը տեսնէք, ըսաւ, իրենց դրացիները դատել ուզող մարդիկ իրօք իրարու նման են։ Այնպէս կ'առնեն կը գտնեն թէ ամէն մարդ այնպէս է՝ Յայրտա։ Այնպէս չէ՞։ Մինչդեռ — ահա՛, ա՛ս դիս եւ քեզ։ Ուրիշ ի՛նչ պիտի ընենք եթէ ոչ նստած պարապ բաներ կը խօսինք, քնաթաթախ»։

«Այո՛, այնպէս է,» — ըսի ճարահատ, զարմանալով թէ ճակատագիրը ո՛րքան կ'ուզէր զիս յիմարի տեղ անցնել։ Մարդիկ արդեօք ինչպէս սիրող կը գտնան»։

Յօրանջեց։

«Կը քնանա՞ք», ըսի։

«Շատ քիչ պէտ մարդ ես, սիրելիս, ըսաւ, «բայց իմ քնացած ատենս դուն ի՛նչ պիտի ընես»։

* * *

1895 նոյ. 16ին ծնած ըլլալով Թուսնէլտ(Ռայլիքարքի), ճակատագիրը այնպէս սարքեր է որ Անգլիա գամ 1900 փետրուարին, քանի մը տարի բնակիմ Սաութհէմփթըն, Լանքաշիր, սորվիմ Team Work Pulling Together եւ Playing the game Մէյվըրն Գոլէճին մէջ ջանալով նաեւ պարապոյ ժամերուս մէջ գիտութեան բնական ծարաւը գոհացնել։ Ցանըսբոթը տարեկանիս բախտ փնտռեցի Լոնտոնի մէջ, եւ երբ դժուարու կը յաղթէի անհաւատալի խոչընդոտներու, զոր երիտասարդ մը ինք իր ձեռքով իր ճամբուն վրայ կը հանէ, 19... մայիս մէկին գիշերը նշանաւոր յաղթանակ մը շահեցայ սատանային վրայ, ինչպէս նաեւ գինեսս անձնուէր բարեկամուհի մը, փրփիլայի ձեռքը բռնելով, անոր մէկ կամ երկու ժամ քնացած պահուն։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, կը մաղթեմ որ նոյն բարեբախտութիւնը վիճակի նաեւ ուրիշ երիտասարդներու՝ որոնք բախտ կը փնտռեն մեծ քաղաքներու մէջ, որ իրենցմէ նոյնիսկ նուազագոյն արժանաւորներուն պատահի այնպէս ինչպէս պատահեցաւ այս սրբոց հեղինակին, այսինքն վարձատրուիլ՝ ոչ թէ իրենց արժանիքներուն համաձայն, այլ համաձայն իրենց երազներուն, որովհետեւ մեզմէ քանի քանիներ կ'երազեն գեղեցիկ, դժուարահաճ եւ անխարդախ բարեկամ, բայց քիչերը արժանի են անոր։ Եւ քանի որ մաղթանքը խօղ մըն է՝ որմէ բնաւ չենք կրնար ձանձրանալ, թոյլ տուէք որ մաղթեմ փրփիլայի ամուսնութենէն աւելի երջանիկ ամուսնութիւն մը բոլոր օրիորդներուն, որ այս վէպը պիտի կարդան, պահ մը մոռնալով թէ իրենք պէտք է խրատուելու համար կարդան ոչ թէ զբօսանքի համար։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Թարգմ. ԵՑԱՆ

ՎԵՐՋ

Թուրք Պետական Դրամատունը

Էնկիւրիէն հեռագրի մը համաձայն, Պետական Դրամատան օրինագիծը պատրաստուելէն վերջ, Ազգ. Ժողովին մէջ վիճաբանութեան պիտի դրուի, տնտեսական ծրագրին հետ։ Օրինագիծը ամբողջութեամբ պատրաստուած է եւ վաւերացուելէ անմիջապէս վերջ, դրամատունը պիտի հիմնուի։

Դրամատունը ամբողջութեամբ Թրքական դրամագլուխով պիտի ըլլայ։ Պիտի հիմնուի անանուն ընկերութիւն մը, որուն բաժնեթուղթերը պիտի գնեն հասարակութիւնն ու հաստատութիւնները։ Դրամատան տնօրէն պիտի կարգուի Տիարպէքիրի երեսփոխան Ջէքի պէյ։

Թուրք-Յունական վէճը

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Երբ Երեսփոխանական ժողովը նիստ կը գումարէր, Վէնիզէլոս հրաւիրեց կուսակցութեանց պետերը եւ անոնց հետ տեսնուեցաւ հելլէնեւթուրք խնդիրներու շուրջ։ Այս տեսակցութեան մասին ոչ մէկ բան հրատարակուեցաւ։ Վէնիզէլոսի նպատակն էր կուսակցապետներու կարծիքն առնել Էնկիւրիի մէջ բանակցութեան առարկայ դարձած կարգ մը խնդիրներու մասին։

Այս խորհրդակցութենէն վերջ, Վէնիզէլոս լրացուցիչ հրահանգներ հաղորդեց Փոլիխրոնիատէսի։

Խռովութիւններ Միտիլլիի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Միտիլլիի մէջ խռովութիւններ ծագած են։ Ծխախոտի գործարանի բանուորները, որ առնէ մը ի վեր գործադուլ հռչակած էին, յարձակած են տեղւոյն քաղաքապետարանին եւ հանրային ուրիշ շէնքերուն վրայ ու գրաւած զանոնք։

«Իւմանիթէ»ի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, ցուցարարները կոտրած են նոյնիսկ բանտերու դուռները եւ ազատ արձակած՝ բոլոր բանտարկեալները։ Ոստիկանութիւնը բուռն ընդդիմութեան հանդիպած է եւ սահպուած քաշուելու, բազմաթիւ վիրաւորներով։

Ոստիկաններուն օգնելու համար շարժման մէջ դրուած են զինուորները, որոնք զէնքի ուժով յաջողած են կէսօրէն վերջ կարգը վերահաստատել քաղաքին մէջ։

∴ «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Աթէնքի մէջ բանտէ մը ուրիշ բանտ կը փոխադրէին 20 համայնավարներ, երբ ուրիշ համայնավարներ յարձակեցան պահակներուն վրայ եւ ուզեցին ազատել իրենց ընկերները։ Ոստիկաններ հանելով արգիլեցին այս փորձը։

Ալմազեանի վերջին հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս առջի օր վերջին անգամ մը եւս հարցաքննեց Ալմազեանը, ի ներկայութեան անոր պաշտպան փաստաբանին։ Դատաւորը նախապէս լսած էր Նաթան Եաքովսքին որ հաստատեց թէ հնավաճառ Տավիտ Լիֆշիցի միջոցաւ Ալմազեանէն գնած էր կարի մեքենայ մը՝ 1300 ֆրանքի։ Ալմազեան այս մեքենան ծախած էր սնանկութեան հաշուեյարդարէն առաջ։ Սակայն դատաւորը չուզեց զայն հետապնդել այս խարդախութեան համար։

Յետոյ Պ. Մաթիֆաս յայտնեց Ալմազեանի թէ խանութին ետեւէն գտնուած արեան հետքերը իր գործաւորուհին տիկ. Էլիզա Պորկի արիւնը չէ, քանի որ այդ կինը արիւնը չէր սրբած մատով։ (Փորձագէտները կը հաստատէին թէ խանութին ետեւի դրան վրայի արեան կաթիլներէն մէկը մատով սրբուած է)։

Ալմազեան գոչեց ի վերջոյ.

— Պարոն դատաւոր, բոլորովին անարդար կերպով ահա 130 օրէ ի վեր բանտարկուած եմ։ Ես՛ որդնուած որ ես չսպաննեցի Բիկօտէնը ու բացարձակապէս անմեղ եմ։

Հարցաքննիչ դատաւորը իր թղթածրարը վերջնականապէս կազմած ըլլալով, այսօր անհրաժեշտ հաղորդագրութիւնները պիտի ընէ դատախազ կողմի փաստաբան Վէնսան տը Մորօ-Ճաֆէրիի։ Յետոյ թղթածրարը պիտի յանձնէ դատական պատկանեալ իշխանութեան։ Ալմազեան իր ժամանակաւորապէս ազատ արձակումը պահանջած ըլլալով կրկին, Պ. Մաթիֆաս այդ մասին իր որոշումը պիտի տայ հաւանաբար երկուշաբթի։

Եթէ որոշուի եղեռնադատ ատեանին առջեւ ղրկել Ալմազեանը, այն ատեն հաւանաբար դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտի վերջերը Սէնի դատարանին առջեւ։

Ի՞նչ պիտի ընէ Ամանուլլահ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Նախկին թագաւոր Ամանուլլահ ժամուլին յայտարարեց թէ կ'ուզէ Աֆղանիստան վերադառնալ, միայն այն պայմանով որ կառավարութիւնը ընդունի իր բարենորոգումներու ծրագիրը։

Աւելցուց թէ պատրաստ է հրաժարիլ իր արքայական բոլոր իրաւունքներէն եւ դառնալ պարզ քաղաքացի, միայն վերի պայմանով։

∴ Կը հերքուի այն լուրը թէ Նատիր թագաւոր հիւանդ է։

Ի՞նչ եղաւ զօրավար Կուտեպով

Աւելի քան ամսուան մը քննութիւններէն վերջ, ոստիկանութիւնը չկրցաւ դեռ ոեւէ լոյս սփռել զօր. Կուտեպովի առեւանգման խնդրին շուրջ։ Ցարդ հաստատուածն այն է, որ երկու ինքնաշարժներ առեւանգած են ցարական սպաներու պետը և զայն տարած անծանօթ ուղղութեամբ, անցնելով Ալմայի կամուրջէն։ Այս վերջին տեղւոյն վրայ խորհրդաւոր ինքնաշարժները տեսած է նաեւ տիկին Ֆլոթ, որ ոստիկանութեան տուաւ կարգ մը մանրամասնութիւններ։

Տիկ. Ֆլոթ կը պատմէ թէ խօսեցաւ կեղծ ոստիկանին հետ, որ շատ լաւ ֆրանսերէն կը խօսէր։ Տիկինը հարցուցած էր թէ ո՞վ է կառքին մէջ երկնցած մօրուաւոր մարդը։ Կեղծ ոստիկանը պատասխանած է թէ այդ մարդը Էքօլ Միլիթէրի հրապարակին վրայ հանրակառքին տակ մնալով երկու սրունքները ճզմուած են եւ հիւանդանոց կը տանին։ Տիկին Ֆլոթ կրցաւ նկարագրել առեւանգիչներէն երկուքին դիմագիծն ու հագուստը։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Հ.Յ.Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։
Կը նախագահէ Մ. ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւն, նուագ։ Կը ներկայացուի՝
«ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ» (զաւեշտ)

ՊԻՅԵԱՆԿՈՒՐ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։
Salle Solferino, 23 Rue Solferino, Billancourt
Կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին
Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ).— Կիր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։
Կը խօսին՝ Ընկերներ ԱՐՕԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՕՆԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մանկապարտէզի բացման առթիւ, Փարիզի Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Villa d'Orléans, պարասրահին մէջ, 67 Ave. d'Orléansի անկիւնը։ Մէթրօ Alésia:

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, զաւեշտ, երգ, պար եւ անակնկալներ։ Պիտի նուագէ թառահար Պ. Ժորժ Շահպարոնեան։

Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՈԼՈՒ-ՑԷՎՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐ. ԵՐԿՍ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս Harolaի սրահներուն մէջ, 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses

Կը նախագահէ ՕՐ. Ի. ԵՂԻԱԵԱՆ Կը խօսի՝ Ա. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Կը ներկայացուի «ՂԷՔԵԱԲ» եւ «ՏԱՅԸ ԿԱՐԱՊԵՏ» (զաւեշտ)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ 10 եւ 15 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վարդանանցի առթիւ Մարսիլիահայ Դրամատիկ Ստուդիան Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salon Chape,(84 Rue Chape)

Կը ներկայացնէ՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գիները սովորական են

Ծանօթ.— Այս փիէսը կը ներկայացուի առաջին անգամ Մարսէյլի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան և Փոթորիկ խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան։

Իսի - լէ - Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԳԱՒԱՌ

Վիէննի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վիէննի Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Գառնիկեան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Rue de la République.

Կրընոպլի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Կարապետի սրճարանը։

Լիոնի կոմիտէի Դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Դ. Թաղապետարանի ժամանցարանին մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա., Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Մարսէյլի Քրիստափոր են. Թակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Բարգէն Սիւնի, Վարուժան, Աւտօ, Վահագ եւ Նորակազմ Թաֆֆի խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՆԱՄԱԿ ունին պ. պ. Զօրոս Հապոյեան, Նեւտոն Մաճիկեան, Յովհաննէս Մարկոսեան (Կրընոպլը)։ Դիմել՝ Յառաջ վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2ին Րիւ Պէռնար տիւ Պուա 41 թիւ սրճարանին մէջ։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւ զեկոյց վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի սրահին մէջ, Բ. անդամական ժողովը, կազմակերպական աշխատանքով զբաղելու համար։

Կը հրաւիրուին Նոր Արծանագրուիլ փափաքողները եւ Մարսէյլի եւ Սէն-Լուի հայ արիները։ Անպայման ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։ Կարեւոր օրակարգ եւ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Տնօրէն՝ H. Barbusse. Վարիչ մարմին՝ A. Einstein, M. Gorki, Upton Sinclair, M. Ugarte, M. de Unamuno, M. Marbardt, Léon Werth.

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ, Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Զրի նմուշ մը կը ղրկուի ուզողին։

Հասցէ.— Administration de «Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Գործն. վարժ. ֆրանսերէնի։ Ֆրանսերէն լեզուի գարնանային դասընթացքը կը սկսի Մարտ 1ին։ Ամէն շաբաթ 16 ժ. գործն. դաս եւ հայերէնէ — ֆրանս. թարգ. 17 դասախօս, 1 գեղարուեստական պտոյտ։ Ամիսը 150 4 ամսական 475։ Միայն դասախօսութեանց հետեւողներու կը տրուին մասնաւոր քարտեր, ամսական 75 ֆ.ի։ Շաբաթը 5 անգ. դասընթացք, Բշ. Գշ. Դշ. Եշ, Ուրբ. ժ. 20—22։ Դշ.ի դասընթացքը յատկացուած է վաճ. ֆրանսերէնի։ Ամսական 100 ֆր., 4 ամս. 325 Մանրամասնութեանց համար դիմել տնօրէն Robert Dupouey 101 Bld. Raspail, Paris (6)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN